ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XX. Сарајево, 31. јануара 1906. Бр. 1.

УРЕДНИК:
протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

ЗВАНИЧНО.

Српско-православна митрополија бањалучко-бихаћка.

Одликовања. Његово Високопреосвештенство Господин митрополит бањалучки и бихаћки *Евгеније Летица* благоизволио је одликовати правом ношења угасито-црвеног појаса јереје: *Душана Кецмановића*, надзирателя протопрезвитерата у Бос. Костајници и *Дамјана Грбића*, професора-катихету на државној великој реалци у Бањалуци, за њихово одлично свештеничко владање, ревно и савјесно обављање дужности.

Рукоположења. Његово Високопреосвештенство Господин митрополит бањалучки и бихаћки *Евгеније Летица* благоизволио је рукоположити свршене богослове: *Илију Марчетића* 6. (19.) јануара о. г. за ђакона а 7. (20.) јануара за презвитера, а *Саву Илића* истога дана за ђакона а 8. (21.) јануара за презвитера у храму спласка св. Духа у Бањалуци и *Димитрија Бањца* из Рибника на св. архијерејској литурђији у Бањалуци, дана 14. (27.) јануара за ђакона, а 15. (28.) јануара 1906. за презвитера.

Српско-православна митрополија захумско-херцеговачка.

Одликовање. Његово Високопреосвештенство, АЕ. и Митрополит захумско-херцеговачки, Господин *Пешар*, благоизволио је 21. децембра 1905. г. одликовати *црвеним појасом* клирика своје епархије, а редовног члана срп.-прав. епархијског црквеног суда бањалучко-бихаћког јереја *Алексу Јовановића*.

Српско-православна митрополија аворничко-тузланска.

Рукоположење. Његово Високопреосвештенство Митрополит аворничко-тузлански Господин *Григорије Живковић* благоизволио је рукоположити *Душана Тешића* ђакона и митрополијског писара у Д. Тузли, дана 8. новембра 1905. у храму Успенија пресв. Богородице у Д. Тузли, за пресвитера.

Пристављање. Његово Високопреосвештенство митрополит зворничко-тузлански господин *Григорије Живковић* благоизволио је повјерити *Стевану Поповићу*, свештенику и вјероучитељу у Брчком, дана 17. децембра 1905. у привремену администрацију парохију и управу протопресвитерата брчанског; — *Душану Тешићу*, свештенику и митрополијском писару у Д. Тузли, дана 3. јануара 1906. у привремену администрацију парохију градачачку; — *Стевану В. Поповићу*, пароху модричком дана 10. јануара 1906. управу протопресвитерата градачачког са сједиштем у Модричу.

АЕ и Митрополит Захумско-Херцеговачки.

Број 3.

Пречасном свештенству оба реда и српско-православним црквено-школским одборима захумско-херцеговачке епархије.

У смислу црквено-просвјетне Уредбе од 31. јула (13. августа) 1905. конституисали су се и отпочели су своје дјеловање епархијски црквени суд и епархијски управни и просвјетни савјет Наше богомхраниме митрополије захумско-херцеговачке, о чему се како пречасно свештенство тако и и црквено-школски одбори ради знања и будућег равнања обавијештњују, са тим упутством, да се унапријед поменутим епархијским властима обраћају у односним пословима, који у њихов дјелокруг спадају. А којој се од ове двије власти у појединим случајевима треба обратити, то прописује горипоменута Уредба, коју треба пред очима имати.

У Мостару, 9. јануара 1906.

АЕ и Митрополит захумско-херцеговачки:
Петар.

Епархијски Црквени Суд у Мостару.

Број 1111 ех 1905.

Пречасном парохијском свештенству Захумско-херцеговачке епархије.

Услијед дописа високе земаљске владе од 4./17. новембра 1905. бр. 169.560/I. нужним сматрамо да подручном свештенству наредимо, да у оним случајевима, када у отсуству војничког свештеника сахрани којег припадника ц. и кр. заједничке војске, имаде смртни регистар, што ће га у сваком таковом случају добити попуњена од државне власти, потписати, парохијским печатом потврдити и дотичној политичкој власти на даље званичење одмах повратити.

У Мостару, 9. јануара 1906.

АЕ и Митрополит Захумско-херцеговачки:
Петар.

НЕЗВАНИЧНО.

На божић.

— **Владимир Бобрић.** —

Слово плоть бысть. . . .

Од најстаријих времена наших успомена на срцу нам лежи дубоко записан празник Христовог рођења. Он је био прва радост нашег милог сјесног дјетинства, слатко миље нашег младог ђаковања, гдје уз домаће наше: оца, мајку, браћу и сестре и ми танким гласићем одушевљено пјевасмо: *Рождество твое Христе Боже нашъ... Дѣва днесъ... Слава во вышнихъ Богѣ...*, он нам је и данас, врелим људима, велика радост, слава и дика нашег светог православља, јер ни за један празник није везано толико дивних српских обичаја, тако красних пјесама, толико обиље божанствена миља и радости — као за Божић наш. И није чудо, што и ако нас споља стеже мраз и студ, изнутра нам ипак славна вјера наша топлином рајском гријe срце и груд . . .

Па зашто је Божић тако славан? Шта се то збило на данашњи дан? Какав догађај?

Ријеч постаде тијело. Божја ријеч, *обећање рајско*, испунило се данас. *Дјевица висока*, коју видје праотац наш Јаков, спојила је данас небо и земљу — пречиста Дјева Марија рађа данас небесну чистоту, младенца Исуса, јединца Сина Божјега. Радује се данас небо и земља, јер Божја Ипостас слази данас са неба на земљу, не гњуша се дјевичанске утробе, узима на се облик слуге-човјека, да послужи роду човјечјем на спасење. Данас се разрјешава веза осуде Адамове, рајске двери нам се отварају, проклетој змији кушачу *на главу стаје* данас рођени Спас. Данас је била она славна ноћ, кад је поље Витлејемско обасјала необична свјетлост и над свијетом као сребрно звоно заталасала се пјесма небесних анђела: *Слава Богу на висинама и на земљи мир, међу људима добра воља!*

Слава Богу на висинама — ради бескрајности његова величанства и Божанства, ради превелике љубави и милосрђа његовога према грјешном роду човјечјем! *Слава Богу на висинама* — што нам је послао небескога Посредника, да заглади гријех и уништи смрт и буде спасење свему свијету! *Слава Богу на висинама* — ради дубине богатства и премудрости и разума, јер као што је у почетку ријечју Својом небеса утврдио и земљу основао и саздао човјека: исто тако истом том ријечју васпоставља, поново рађа и посињује палога човјека, *јер бијасмо негда робови, а сад смо синови Божји, јер бијасмо негда тама, а сад смо видјело у Господу!*

Бијасмо негда робови.

Или зар је друго што био живот до Христа, него *ропство*, у коме је грјешни род људски јечао и клецао под јармом проклетства Божјега, у ком је одијело, којим се посведневно облачио, био *грјех* који га је неумитно спутавао и плијенио *законом својим*. *Хтјети* добро чинити, а *не имати* снаге за то; и *не хтјети* зло, па ипак га *чинити*, јер те за њ притежу ланци грјеховни — зар то није било *ропство*, у ком је васколики род људски све дубље пропадао и тако дуго вапио за помоћ одозгор, док га није у пошљедак дана, *кад пуни* кончина вѣка, Син Божји набавио од грјеха, помирио са Богом и поново га учинио сином његовим.

Бијасмо негда шама.

Или шта су друго биле све оне хиљаде година од пада првих људи, па до доласка Спаситељева на земљу него *пуста тама* и црна ноћ незнања?! Она непомућена бистра морална свијест у првога човјека — послије пада мути се, блиједи и помрчава. Човјек губи мало по мало образ и подобије Божије. Свијест о Богу и дужности према њему тавни. Људи *полудјеше* у неразуму своме *и претворише славу вјечнога нерасипадљивога Бога у обличје смртнога распадљивога човјека, птица, животиња и гадова.* Људи се избезумише, човјек не познаје човјека ни у њему *браћа* своја по Оцу небесном. У лажи, непријатељству, зависти, подлости, крађи, отимању, злурадости, освети, убиству — у том грдилу, у тој мрклој глухој ноћи дријемао је тешким сном хиљадама година грјешни род људски, док се није на данашњи дан засијало поље Витлејемско небесном свјетлошћу, док није Син Божји постављи човјеком пружио своју моћну руку и подигао полумртви род човјечански: Устани, протрљај очи, освијести се!...

Ето, браћо, зашто је Божић тако славан јер он је *онај знаменити дан* у повијести свијета, од кога се *броји* вријеме и живот васпостављеног човјечанства са новим оплемењеним мислима и осјећајима на челу хришћанства, са чистом свијешћу: да смо сви *браћа* међу собом, да треба *да се љубимо, поштујемо* и *потпомажемо*, да *праштамо*, да *примимо*, да друга *чашћу вѣчним и честитијим чинимо*, да ожалошћене *тјешимо*, да један другог лијепим савјетом *на добро исправљамо* и тако *растемо у цркву свету у Господу!*

Или је зар света црква наша узалуд благословила лијеп наш народни обичај мирбожења и братскога цјеловања на данашњи дан? И узалуд дозволила, да уз побожне пјесме развеселимо срце и душу, да поставимо трпезу за свакога, ко нам у кућу дође, да режемо колач, да ломимо чесницу и у славу Божију и за домаће наше и за полазника и за путника и за сиромаха и за пријатеља и за непријатеља?

О, не, није узалуд црква тако установила и благословила! Јер ова данашња радост црквена треба да се усели и у наше домове, да и у њима као и у храму овдје прослављамо славу данашњу. И као што анђели Божји окруживаху јасле витлејемске као *престо херувимски;* и гледећи на Господа, гдје лежи у њима, у вертепу видјеше *небо* — тако и ви, браћо, повесавши кућама својима, а у срцу своме, славу данашњу, младенца Исуса у чистој непомућеној *свијести хришћанској, у љубави слози и миру, у доброј вољи* са свима људима — наћи ћете овдје на огњишту своме *небо своје, свој рај!...*

Мир вам Божји — Христос се роди!

Тузла, 1905.

Посљедице развода брака због прељубе.

Приопштио: протопрезвитер **Димитрије Јанковић**, редовни члан епархијског и великог црквеног суда.

[Сарајево.]

Искуство доказује, да се педесет постотака брачноразводних парница због преступка прељубе води. Она и јесте први и најважнији, али уједно и најтежи узрок, због којега се брак по канонима коначно развести може, те се она најтеже, забраном ступања у нов брак, мора казнити. Но с друге стране доказало се, да се у двије трећине парница, покренутих због прељубе, једна може канонима прописана строга казна одмјерити, јер окривљена странка обично такве олакшавајуће околности у одбрану своју наводи, на какве се суд оглушити не смије. Посљедица тога је дилема у коју судија долази. Јер суди ли строго по канону, учинио је по дужности, али је преступнику без обзира на његов могући поправак за свагда одузео наду на милост. Попусти ли својим осјећајима, управо рекли важности олакшавајућих околности, и схвати ли преступ са човјечанског, са друштвеног гледишта: мора предложити лакшу казну, а то се опет не слаже са канонима.

Додуше и канони знају за снисходљивост, али је она и сувише незнатна да би при пресуђивању кривице прељубника у обзир доћи могла. С друге пак стране снисходљивост канона се огледа понајвише према мужу, дочим кад је ријеч о преступу жене, ту нема снисходљивости, него ако је заиста крива, мора се најтежом казном, забраном ступања у нов брак казнити.

Питање је, шта сад бива са таквом особом, којој је казне ради за свагда одузета могућност, да послије откајаног гријеха до новог брачног вијенца дође? И опет се позивамо на искуство, које нам свједочи, да највећи дио таквих нересетника није у стању да се до конца живота чисто сачува, већ подлегне искушењу, ступа у јавно наложништво, и на саблазан осталог свијета без икаквог зазора рађа незакониту дјецу.

Ово је факт, који се побити неда, али је и таква околност с којом се у интересу јавнога морала озбиљно мора рачунати. Брижни просвештеници православне цркве већ од давна су увидили зло, које из строгог примјењивања канона

на овакве случајеве проистиче; те да би га, кад се већ сасвијем отклонити неда, бар колико — толико сузбили, примали су на своју савјест, да у даним приликама призрења достојним покајницима сиисходе.

Та снисходљивост архијереја течајем времена добила је у појединим автокефалним црквама као неко обичајно право, те се може рећи, да се данашњим даном бракови због прељубе додуше по канонима разводе, али се у пошљедицама развода по архијерејском благорасуђењу и праву на дијељење милости од канона отступа. Но то још све није доста, да се зло сасвијем уклони. Архијереја неможе нико приволети, да чини милост ондје, гдје потребе те лично не увиђа. И напошљетку неко је строжији, а неко блажији у пресуђивању и оцјењивању туђих дјела. Може се дакле и поред обичајног права, које није закон, него само облик закона, десити, да се канон у пуној строгости својој примјењује, према том да се и онако жалосни као што смо напријед навели, случајеви догађају.

Да би се дакле ово питање коначно уредило, подвргнуо је свети синод православне руске цркве ревизији односне одредбе по којима се брак по кривици прељубе разводи. Но да се сасвијем по духу цркве поступи: обратио се поменути свети синод на првопрестолне патријархе, на српску, румуњску и грчку автокефалну цркву и поискао од њих обавјештења како се у тим црквама са прељубницима послије развода брака поступа.

Ту врло поучну, дакле и занимљиву преписку износимо овдје нашим штчитаоцима с примједбом, да је *руски свети синод* на темељу добивеног извјешћа од автокефалних цркви *закључио, да у напредак казне ради ни у ком случају неће прељубнику — преступнику ступање у нов брак ускратити.*

Посланице ове доносимо по 52. броју службеног органа руског св. синода по »Церк. Вѣдомости«-ма.

Посланица високопреосв. *митрополита Антонија с-петербушког* упућена у прољеће 1903. на првосвештенике поменутих автокефалних црквах гласи:

»По правилима свете православне источне Цркве, у случају развода брака, а поводом повреде светости његове прељубом, налаже се окривљеном супругу ради поуке казна, која се у светим помјесним црквама у зависности од мјесних околности црквеног живота одређује. Свети управљајући Синод сверуске цркве сматрајући неопходним сазнати како свете помјесне цркве прељубочинце супружнике, по чијој се кривици брак разводи, кажњавају: повјерио је нашој мјерности, да се у овом питању на првосвештеље црквене обратимо.«

Даље у допису свом пита и моли преосвештени митрополит првојерархе, да му саопште правила по којима црква њихова у овом погледу поступа.

На ова питања одговорио је свети васељенски *патријарх цариградски Јоаким* 22. априла 1903. овако:

»*У* одговору на братско питање ваше љубазности сагласно закључку нашег најсветијег Синода саопштавамо, да је наша црква ушљед многоврсних околности а да би спријечила нежељење пошљедице, принуђена, да ступање у нов брак и кривцу супругу дозволи, пошто му је претходну одговарајућу епитимију наложила. Тако се у нас већ од давно поступа.«

Свети *патријарх јерусалимски Дамјан* одговорио је под 19. јул. 1903. овим дописом:

»Одговарајући по дужности на вашу посланицу обавјештавамо ваше високопоштовано и ваљубљено високопреосвештенство, да је у нашој светој цркви развод брака по кривици прељубе, према овдјешњим приликама врло ри-

јетка појава. Јер по мјесним обичајима, који су под утицајем државне религије отоманске постали, никако се не допушта жени, да против мужа због прељубе пријаву поднесе. Што се пак тиче пријаве против жене, са пуно бриге се предузимају све могуће мјере, да се развод брака из сажаљења према жени избјегне, јер би иста у случају доказане кривице потпуно, не само душевно већ и тјелесно пропала. Но ако би се десило, да се духовним средствима поради одржања супружке везе, ништа немоће постићи, а кривица је вјеродостојним свједочанством доказана, разводи се брак, а кривој супрузи налаже се казне ради, да се од ступања у други брак уздржава само тада, ако је она крива, што је настојање дух. суда ради помирења супружника безуспјешно остало.

Неће бити излишно, ако наведемо, да се све ово не чини на темељу црквених правила, него према потребама наше пастве«.

23 јуна 1903. год. писан је одговор Њег. Светости *антиохијског* и цијелога Истока *патријарха Мелетија:* »Стара извјештаја у нашој светој Антиохијској цркви, па и многе тужбе показују, да мужеви врло често траже развод брака са својим супругама, ако су исте у прељубу пале, а сасвим се ријетко дешава, да би жена поводом прељубе мужа развод брака захтијевала.

Св. црква зна, да се женидбеске изреке не само жена већ и мужева тичу; но црквене су установе у погледу кривице мужа противусловне, чему је узрок црквена економија. Ако црква налази, да је практичније, да се брачна веза у крјепости одржи, тако и пресуђује, нарочито, ако је сазнала, да је муж у злој намјери, да се супруге ослободи, прељубу учинио. У противном случају пак изриче се развод, бирајући од два зла мање.

Што се тиче казне, обичај је свете цркве, да мужа строгом епитимијом казни, у случају, ако се осједочи кривице његове путем исповјести пред духовником. Таква је епитимија: 1) одлучење од општења с вјернима, и од св. причешћа на дуже вријеме према свештеним правилима а у ту сврху, да би гријех свој покајањем пред Свевишњим Богом откајао. 2) употреба свијех мјера, да се удаљи од женске с којом је погријешио. Но при свем том остаје тај муж у брачној вези са својом законитом супругом, јер се »посвећује муж невјерни женом вјерном«.

Падне ли удата жена у гријех прељубе, и ако се муж њен због тога на њу пожали и затражи развод, то св. црква послије законом прописаног доказног поступка изриче развод брака, да не би женин развратништво саблазан послужио. Тако се муж разводи од своје жене због њене прељубе (у колико исту није његово одурно понашање и начин живота на гријех нагнало) те му се олакшава црквени брак другим црквеним вјенчањем. Жена пак, која је учинила прељубу, остаје везана својим гријехом.

Тако поступа св. црква према ријечима Господњим, које се садрже у у светом писму: у Матеју: V. 32, XIX. 7, код Марка X. 11., код Луке XVI. 18. и у правилима: 38. св. апостола: у 77-ом. VI. вас., у 20. анкирског и 9 том св. Василија Великог.

Муж који лажно обвињује своју супругу прељубом, а није кадар доказе допринијети, како то црквена правила захтијевају, не може оставити своје жене, него је обвезан с њом живити; неће ли пак да продужи брачну заједницу по гласу цркве, то га сабор свете цркве осуђује, да све дотле док год је од жене одвојен, истој издржавање и препитање даје.

Ово је најраспрострањенији обичај и поступак наше свете антиохијске цркве у изложеним приликама. а према горњим изрекама Господњим и црквеним

и саборним правилима, која су са мјесним приликама у склад доведена, о чему имамо част В. Високопреосвештенство посланицом овом обавјестити«.

Атински митрополит, преосвештени *Теоклит*, послао је 28. јула 1903. шљедећи одговор: »На питање Ваше, љубљеног нам преосвештенства, према пуномоћи светога Синода, готови смо да вам саопштимо, да у даном питању у нас правила наших светих канона и византијског права одлучују. Сагласно истима: у случају развода брака због прељубе ускраћује се прељубници жени ступање у нов брак не само са лицем с којим је у гријех пала, него и са сваким другим; а прељубнику мужу забрањено је само с оном удатом женском у нов брак ступити, коју је обљубио. Осим ових забрана, које се прељубочинцима налажу, добивају исти и духовне епитимије, које су свештеним канонима при светој исповјести одређени. А врх свега тога кажњавају се исти и казнама казненог законика јелинске државе«.

Високопреосвештени митрополит *београдски*: *Инокентије*, пише 24. априла 1903. овако: »Писмо ваше високопреосвештенства саопштили смо отачаственим архијерејима, а затим смо га 24. априла ове године и светом архијерејском сабору на одговор поднијели. Рјешење част имамо вашему високопреосвештенству овдје спровести«.

Господин митрополит Инокентије на темељу прибављеног мишљења господе архијереја српске цркве поднио је архијерејском сабору шљедећи нацрт одговора: »*У* нашој православној цркви нема нарочитих установа, како да се поступи са супрузима, чији је брак због прељубе разведен. То се оставља архијереју на његово благорасуђење. Ми не само таквима, него уопште никаквим брачно разведеним супрузима не подјељујемо благослова ради ступања у нов брак прије истека једне године дана, од како је велики духовни суд паришу коначно пресудио. Но и у том случају обвезан је свако, да ради дозволе ступања у нов брак прикаже свједочбу општинског поглаварства свога мјеста и надлежног пароха о свом владању. Узрочницима развода брака подјељујемо благослов за нов брак ако имају ванбрачне дјеце, а епитимију им налажемо при исповјести«.

По пажљиву саслушању ове изјаве Његовог високопреосвештенства изјављују господа архијереји српске цркве, да и они с овом изјавом потпуно сагласно поступају. Ушљед овог питања свети архијерејски сабор на темељу 20. ставке 19. чланка о црквеним властима установљује, да ова пракса која је постојала до овога доба у погледу супруга, чији је брак због прељубе разведен, а равно и пракса у погледу ограничења права разведених супруга на ступање у нов брак и у напредак има силу правила у срп. цркви.

Митрополит *румунски прегов. Јосиф* послао је 23. маја 1903. слиједећу посланицу: ».....До прије 40 година, када је грађанско законодавство другчије расположење учинило, пресуђивали су брачне спорове и разводили брачове духовне конзисторије разних епархија.... и допуштале једном од супруга да у нов брак ступити може.. Послије уведења грађанског законика (у питању о браку) који у нас и засад важи, рјешавају брачне спорове разне врсте, даклем и оне који због прељуба постају, грађански судови; а по њиховим пресудама дозвољено је разведеним супрузима нов брак склопити, *једино им се забрањује, да растргнуту брачну везу између себе успоставе и између себе опет поново у брак ступе!**)

*) Ово не само да је антиканонично, него му за цијело нема равна нигдје на свијету! И духовни и свјетовни судови разводе брачове само по моралу, а нигдје се не забрањује разведенима, да се помире и брачну заједницу продуже!

Не имајући права да се у развод супруга мијеша, црква свршава тајну брака над лицима, која су грађански брак склопила, па и у црквени брак намјеравају ступити. Ту се пак не пита у том случају ако је заручник или заручница или можда ако су и обоје брачно разведени, због чега је до развода брака дошло....

Што се тиче казне криваца у прељуби, црква неможе ни налагати какве казне, кад она у наше доба и неводи бракоразводне парнице. .... Но иначе ако се дозна, дознаје за тај гријех тек духовник, који исповједа, а тај опет нема права исповиједену тајну ником проказати, већ оставља савјести самога грјешника да наложену казну прими....«

Посланица Њ. Високопреосвештенства митрополита *црногорског Митрофана* гласи: »Када муж или жена наруше супружку вјерност, брак се према 9. XIX. Мат., и 32. V. разводи. Сагласно црквеним правилима и јавно мишљење у Црној-гори од старина је осуђивало прељубочинство, те ако се исто докаже, брак се разводи.

Народно мишљење толико строго осуђује овај преступ, да је бивало случајева, када је муж, који је жену на самом дјелу затекао, исту убио, или јој нос отсјекао. Свјетовне власти ни један ни други случај му нијесу у гријех уписале. И тада се увриједјеној страни дозвољавао нов брак, а кривој се на свагда забрањивао.

Из снисхођења људској слабости дозвољава се прељубочинцу, да у нов брак ступити може, но тек за седам година послије изреченог развода брака и тек у том случају ако је окривљено лице тај преступ послије најмање трого-дишњег непрекидног отсуства брачнога друга учинило. Таквим начином, у том случају и према наведеним околностима преступника дозвољава се истима, да се поново жене и удају, но та дозвола није по правилу цркве већ по нашљеђеном народном обичајном праву«.

Ово су одговори упитаних првојерарха. Овим одговорима можемо још додати, да у *срем карловачкој митрополији* забрана ступања у нов брак за свагда није ни постојала, нити постоји а најмање је може бити у ужој Угарској, гдје брачне спорове свјетовни судови пресуђују, а црква тек послије довршеног судског поступка изриче своју пресуду, која за државу само тада важи, ако је са пресудом врховног свјетовног суда сагласна.

У Босни и Херцеговини разводе се бракови по канонима; има дакле, премда ријетко, случајева, да се у прељуби крива странка, нарочито женска на њечито безбрачје осуђује. Иначе јој се обично налаже три — и више годишња епитимија ради кајања и поправка с тим, да јој је по истеку тога дозвољено, да молбу ради ступања у нов брак архијерејy поднесе. Повољно рјешење те молбе зависи од доказаног доброг владања молитеља и од архијерејског благорасуђења.

Као што се види од строгости канона се свуда одступа, ма да са разних узрока. Још је најстрожија пракса у грчкој, црногорској и бос.-херцеговачкој цркви, а најгора у румуњској, гдје се, судећи по посланици првојерарха чак и онаки заручници могу поново вјенчати, који ни послије довршеног парничног поступка свјетовнога суда нијесу од духовне власти брачно разведени.

Свакако је желити, да се питање о посљедицама развода брака по прељуби у реду других многобројних питања једнообразно рјеши и то рјешење све помјесне цркве прихвате, да се колико судачкој савјести олакша, толико и јавном моралу припомогне.

Вш. Бр. 4839

Х б 10
4763

ИСТОЧНИК.

ЗВАНИЧНИ ОРГАН

ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА ЗА ДУХОВНЕ ПОТРЕБЕ.

ВЛАСНИК:

ВЕЛИКИ ЦРКВЕНИ СУД.

УРЕДНИК:

протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, проф. богословије.

ГОДИНА ДВАДЕСЕТА.

1906.

ЗЕМАЉСКИ МУЗЕЈ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ БИБЛИОТЕКА

САРАЈЕВО

ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА РИСТЕ Ј. САВИЋА.

Библиотека

ЈОЦЕ ВУЈИЋА

у Сенти

Садржина.

Званично:

I. Окружнице:

Наредба земаљске владе за Босну и Херцеговину . . . . . Стр. 265
а) *Великог Црквеног Суда* . . . . . Стр. 465, 466, 467
б) *Дабро-босанске епархије* . . . . . Стр. 65, 169, 170, 193, 217, 289, 291, 292
в) *Херцеговачко-захумске епархије* . . . . . Стр. 2, 241
г) *Бањалучко-бихаћке епархије* . . . . . Стр. 242, 243, 265, 337
Архипастирска посланица. Божићна посланица Његовог Високопреосвештенства Митрополита бањалучког *Евгенија* . . . . . Стр. 553
Именик чланова свештеничко-удовичког мировинског фонда епархија босанско-херцеговачких . . . . . Стр. 66

II. Промјене у свештенству.

а) *Дабро-босанске епархије:*

1. Рукоположења . . . . . Стр. 97, 219, 386
2. Именовања . . . . . Стр. 219
3. Постављења . . . . . Стр.

б) *Херцеговачко-захумске епархије:*

1. Одликовање . . . . . Стр. 1, 219
2. Произведење . . . . . Стр. 219
3. Рукоположење . . . . . Стр. 219
4. Именовање . . . . . Стр. 433

в) *Зворничко-тузланске епархије:*

1. Рукоположење . . . . . Стр. 1
2. Именовање . . . . . Стр. 169
3. Постављење . . . . . Стр. 2

г) *Бањалучко-бихаћке епархије:*

1. Одликовање . . . . . Стр. 1
2. Произведења . . . . . Стр. 196
3. Рукоположење . . . . . Стр. 1, 195, 337, 433
4. Постављења . . . . . Стр. 337, 444
5. Премјештења . . . . . Стр. 266

III. Званични огласи.

а) *Дабро-босанске епархије:*

Едикти . . . . . Стр. 27, 95, 119, 144, 408, 432, 464, 504, 551, 552, 572
Стјечајеви . Стр. 25, 26, 60, 93, 118, 214, 215, 240, 335, 336, 381, 384, 550, 571
Објаве . . . . . Стр. 31

б) *Херцеговачко-захумске епархије*:

Стјечајеви . . . . . Стр. 63, 95, 405, 406, 431, 462, 463

в) *Зворничко-тузланске епархије*:

Едикти . . . . . Стр. 264, 287, 288, 383, 463, 504, 551, 552, 571, 572
Стјечајеви . . . . . Стр. 27, 63, 144, 168, 192, 263, 286, 461, 462, 503, 504, 550

г) *Бањалучко-бихаћке епархије*:

Едикти . . . . . Стр. 77, 30, 64, 96, 120, 382, 408, 432
Стјечајеви . . Стр. 27, 61, 62, 93, 94, 118, 119, 141, 142, 143, 166, 167, 168, 192, 216, 262, 263, 285, 286, 336, 381, 382, 384, 406, 407, 460, 461, 503, 571

Незваничио.

I. Проповиједи.

1. На Божић. *Синђел Владимир Боберић*, катихета и професор велике државне гимнасије у Дол. Тузли . . . . . Стр. 3

2. О великом риболову. Проповијед *синђела Владимира Боберића*. Стр. 49, 75, 102

3. Омилије св. оца *Григорија Нискога* на молитву Господњу. Превео: *Милан вл. Младеновић*, прав. српски свештеник у Суботишту . Стр. 97, 125, 149 173, 200, 220, 253, 304

4. Ријеч на опијелу парохијанима. *Григорије Кузмановић*, парох у Тиса Хаљошу . . . . . Стр. 115

5. Против сујеверја. Говорио народу о слави црквеној у Рељеву 9. маја 1906. год. *протопресвитер Димитрије Јанковић*, конс. савјетник . . . . Стр. 196

6. Проповијед на Благовијести 1906. Говорио у Богородичиној цркви у Сарајеву протопресвитер *Димитрије Јанковић*, ред. члан епарх. црква. суда Стр. 268

7. Проповијед на празник св. Илије. *синђел Владимир Боберић*, професор Стр. 317

8. Реч на успеније Богородице. (По руском) *протојереј Лазар Богдановић*, парох . . . . . Стр. 388

9. Седам ријечи Господа нашег Исуса Христа на Крсту. Проповијед на Крстовдан. По талијанском *Бранислав С. Кирић* . . . . . Стр. 481, 533

II. Расправе и разни чланци.

1. Пошљедице развода брака због прељубе. Приопштио: *протопресвитер Димитрије Јанковић*, редовни члан епарх. и великог црква. суда . . . . . Стр. 5

2. Како да се утре пут доброј вјерској настави у основним школама *Светозар Грубач*, парох у Крижевцима . . . . . Стр. 33, 72

3. Идеја бесмртности. Dr. C. Güter. С немачког превео Ц. В. М(аркичевић) Стр. 36, 109, 127

4. Духовно-поучни чланци. Написао *Гр. Дјаченко*. Превео: *Јован Петровић*, протопресвитер и кр. професор у Загребу Стр. 40, 82, 112, 129, 152, 208, 180

5. Дужности човјечје. Написао: *Силвије Пелико*. Превео: Ђакон *Коста М Лучић* . . . . . Стр. 44, 84

6. О сахрањивању мртвијех. *Александар Јовановић*, ред. члан епархијског црквеног суда у Бањојуци . . . . . Стр. 78, 105

7. Условно крштавање. Написао: *Светозар Грубач*, парох . . . . Стр. 100, 123

8. Фрагменат »Молитвеника јеромонаха Арсенија Требињца«. Саопштио *др. Васо Ђ. Зрнић* . . . . . Стр. 121, 424

9. О иконоборцима, *Григор. Кузмановић*, парох . . . . . Стр. 145, 176

10. Двије напомене к црквено-словенској граматици. *Dr. Васо Ђ. Зрнић* Стр. 157

11. О живој бесједи. По руском: *Светозар Грубач*, парох . . . Стр. 182

12. Кратка историја часнога крста Христова. *Саво Поповић*, богослов IV. год. Стр. 184, 361
13. Православље у Јапану. По руском: *Димитрије Јанковић* . . Стр. 187
14. Чудеса пресвете Богородице. Пише: *Дионисије Миковић*, игуман Стр 203, 225, 244, 267, 310, 355, 385, 421, 445, 479, 521, 561
15. Син човјечији. Написао: епископ *Антоније* С руског превео: *Војислав Борић* . . . . . Стр. 210, 255, 273
16. Неправилно сршавање литургије пређеосвећених радова код Уницата. Од јеромонаха *Арсенија*. С руског превео: *Лазар Богдановић* . . . . Стр. 224
17. Ријеч двије о сроству као брачној сметњи. *Протопрезвитер Дим. Јанковић* . . . . . Стр. 247
18. Pax Vobiscum. Професор: Henry Drumond. С енглеског превела *М(итра М(орачина)* . . . . . Стр. 294
19. О религиозном самоваспитању *Никола Костић* . . . . . Стр. 319
20. Хартманова филозофија религије *Од Dra Бранислава Петроњевића* Стр. 338, 409, 433, 467, 506
21. О изговору некојих ријечи у црквено словенским књигама Од *Dra Васе Ђ. Зрнића* . . . . . Стр. 350
22. Старозавјетна пророштва код св. новозавјетних писаца. *Петроније Станојевић*, админ. парохије . . . . . Стр 365, 390
23. Евангелски савјети. (Consilia Evangelica). *Љуб(омир) Симић*) Стр. 416, 442, 475
24. Иларион Руварац и његови радови на пољу црквене историје. *Професор др. Јован Радоњић* . . . . . Стр. 523
25. Нашљедно право калуђера у Грчкој. *К(онстантин) К(онстантиновић)* Стр. 535

III. Књижевне оцјене и прикази.

1. Мој одговор. *Иван Машировић* . . . . . Стр. 51
1. *Јован Ж. Буха*: Наше село или догађаји, слике и прилике у селу Сиротињци. Оцијенио: *М(илан)* пл. *М(ладеновић)* . . . . . Стр. 53
3. У одбрану моје критике. *Владимир Бобетић* . . . . . Стр. 88
4. Други мој одговор Вл. Бобетићу. *М. Машировић* . . . . . Стр. 160
5. Шематизам православне епархије далматинске и истријске за годину 1906. Задар. — Оцијенио: *Дим. Јанковић* . . . . . Стр. 234
6. Извјештај о српско-православном богословском училишту у Рељеву за школску годину 1905./06. Приказао: *Дим. Јанковић* . . . . . Стр. 235
7. Извјештај о правосл. српском богослов. училишту и семинару у Срем. Карловцима за школ. год. 1905./06. — Приказао: *Дим. Јанковић* . . . Стр. 257
8. Извјештај српске велике гимназије карловачке за школ. годину 1905./06. — приказао: *Дим. Јанковић* . . . . . Стр. 258
9. *Радослав М. Грујић*: Како се поступало са српским молбама на двору цесара аустријског последње године живота патријарха Авсенија III. Чарнојевића? — Оцијенио: *Dr. Јован Радоњић* . . . . . Стр. 328
10. *Ст. Станојевић*: Књиге и друго у старим српским записима. — Оцијенио: *Dr. Јован Радоњић* . . . . . Стр. 329
11. Περὶν ἀπάνθισμα ἢ συλλογὴ τῶν ἀποστολικῶν . . . Оцијенио: *Константин Константиновић* . . . . . Стр. 376
12. *Јован Грчић*: Историја српске књижевности. — Оцијенио: *Dr. Васо Ђ. Зрнић* . . . . . Стр. 399, 451, 485, 564
13. *Парох Владимир Милутиновић*: Катихезе за I. разред основне школе — Оцијенио: *проф. Александар Живановић* . . . . . Стр. 427, 449, 540
14. Das Kirchenrecht der Morgenländischen Kirche, Verfasst von Dr. Nikodemus Milasch, übersetzt von *Dr. Aleksander R. von Pessić*. Оцијенио Димитрије *Јанковић*, протопр. . . . . Стр. 455
15. *Милан Н. Милутиновић*: Бој по светом јеванђељу. — Оцијенио *(Владимир) Б(оберић)* . . . . . Стр. 567

IV. Из пастирске праксе.

1. Какво уље треба употребљавати код крштења? Каква лица између парохијана треба нарочито бирати и препоручивати за кумове? — *свештеник Светозар Грубач* . . . . . Стр. 51
2. Трећебрачни II. заручио се са првобрачном А. — По ком обреду да их вјенчам? Има ли свијетле седмице призивања светог Духа пред почетак св. литургије? Ко неможе при крштењу младенца ни у ком случају кумовати? — *протопревитер Дим. Јанковић* . . . . . Стр. 108
3. Одговор »Пастиру Добром« на његово »Једно питање«. — *Свештеник Светозар Грубач* . . . . . Стр. 154
4. При миропомазању колико пута се говоре ријечи: Печать дара духа светаго? — Може ли служећи свештеник сам себе послужити при св. литургији? Је ли дозвољено сједећи исповиједати? — *протопрезв. Дим. Јанковић* . Стр. 231

V. Дописи и разни извјештаји.

1. Резолуција српског учитељског удружења . . . . . Стр. 10
2. Извјештај о стању мировинског фонда . . . . . Стр. 232
3. Државна награда српско-православном свештенству епархије захумско-херцеговачке за предавање вјеронауке у општим нар. осн. школама . Стр. 314
4. Допис из Приједора: Свечаност освећења новог звона у Паланчишту. Од *Милана Поповића*, српско-прав. свештеника . . . . . Стр. 325
5. Закључци свештенства протопресвитерата мостарског . . . Стр. 395
6. *Никола Костић*: Извјештај о скупштини свештенства епархије бањалучко-бихаћке, држаној у Бањалуци 1./14. новембра 1906 . . . . . Стр. 483
7. Записник сједнице изасланика срп. прав. свештенства епархије херцеговачко-захумске, држане у Мостару 16. нов. 1906. . . . . Стр. 537
8. Пројект закона за мировинску уредбу српско православног свештенства Босне и Херцеговине . . . . . Стр. 539

VI. Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

Стр. 15, 54, 90, 115, 131, 162, 190, 212, 235, 260, 279, 332, 369, 402, 428, 457, 491, 545, 568

VII. Књижевне биљешке.

Стр. 20, 275, 331, 377, 544

VIII. Разно.

Стр. 137, 214, 259, 277, 334, 378.

IX. Нове Књиге и листови.

Стр. 56, 139, 379, 459, 549.

X. Читула.

Стр. 23, 24, 92, 117, 141, 165, 239, 285, 381, 502, 550.

XI. Јавне благодарности.

Стр. 25, 380.

Резолуција Српског Учитељског Удружења.

Славном

Великом и Управном Просвјетном Савјету у Сарајеву.

Српско учитељство у Босни и Херцеговини било је увијек истрајно и није жалило да поднесе икаквих жртава за побољшање српског културног напретка у овим земљама. Нарочито је било чврст бедем у одбрани српских школа, и својим грудима одбијало све непријатељске навале на ову нашу светињу. Оно је то чинило с једне стране из свог увјерења и по свом положају, а са друге стране није хтјело да заостане иза осталих Срба грађана, који се боришe за српску цркву и школу. Из тих је разлога једнодушно пригрлило покрет за автономију и жељно очекивало, да нам автономија донесе реда и напретка у свима гранама, наиме просвјете — наше будућности.

Српско учитељство гледало је са великом надом у автономну уредбу, која ће и срп. учитеља ставити у равноправан положај са осталим грађанима, која ће дати срп. учитељу сталност и осигурану будућност, али се на жалост преварило. Уредба, не само да није задовољила наше очекивање, него је понизила срп. учитеља и није му дала никаква признања за његов истрајан и пожртвован рад.

С тога Српско Учитељство Босне и Херцеговине сакупљено на својој првој скупштини у Сарајеву, 29., 30. и 31. децембра 1905. године закључило је да истакне све оне тачке, које се налазе у Уредби а понижавају углед српског учитеља — са жељом и надом, да ће их Велики и Управни Просвјетни Савјет измијенити у корист српског учитеља и српске просвјете тим прије, што и XXI. тачка основних одредаба то дозвољава — а тако исто да изнесемо и остале наше жеље, које су усвојене на овој првој учит. скупштини.

I.

У § 43. в) стоји, да у црквено школски одбор спада још и мјесни српски учитељ, који има право гласа, али само у школским стварима — иначе не.

Овим §-ом понижен је углед српског учитеља у толикој мјери, да се ми у чуду морамо запитати: зар српски учитељ има мање интелигенције и способности од неписмена сељака?! Сваки одборник има право гласа у свим стварима, па и онај, који не зна свога имена написати. Само је српски учитељ лишен тога. По уредби може српски учитељ бити изабран за одборског перовођу и у том случају ужива сва права као и остали одборници. А кад као перовођа има право гласа у свему, онда би ради доцнијег дејствовања морао имати и као природан члан. На жалост у пракси се показало, да у црквено-школски одбор може ући и комунални учитељ, па и чиновник, и они имају право гласа у свему а српски учитељ не. Међутим се зна из искуства, да је сваки српски учитељ готово анатемисан, баш од српског грађанства, ако је прешао на комуналну школу. Сад, кад је ступила уредба у живот, бирају се у црквено-школски одбор чиновници и комунални учитељи, и претпостављају се српском учитељу. Зато енергично протестујемо против овог параграфа, и тражимо да се исправи тако, да српски учитељи имају право *гласа у свему као и остали одборници и да присуствују у свима сједницама.*

II.

По § 55. т. 3. бира српског учитеља црквено школ. одбор а по § 54. бира тај исти одбор школске подворнике, црквене појце, звонаре и друге послужитеље. Тим §-ом изједначен је српски учитељ са својим школским послужитељем а то у највећој мјери понижава његов углед Док свештеника бира црквено школска скупштина, дотле је учитељев избор остављен вољи црквено-школских одборника; а често пута симпатији предсједника или појединих одборника.

С тога најживље тражимо, *да и учитеља бира црк. школ. скупштина као и свештеника јер је и учитељев положај исто толико важан, колико свештенички. Зашто при избору учитеља треба да учествују сви скупштинари.*

III.

У истом §-у (55.) т. 4., 5., 6. и 7. говоре о дужностима црквено-школских одбора, које задиру у чисто педагошке ствари, а то су:

Да ли су дјеца у школи пристојна (4.); да ли дјеца у школи добро напредују (5.); помаже учитеља у доброј дисциплини међу школском дјецом (6.); рјешава о казнама (7.); и да ли се дјеца у црквеном појању вјежбају и у духу вјере и народности васпитавају. Овим ставовима из горњих тачака даје се непосредно право нестручњацима, да се у чисто стручне педагошке ствари мијешају. Осим тога даје се повода сумњи, да српски учитељ не васпитава српски подмладак у духу вјере и народности. То не само да се противи педагошким начелима, но се наноше врло велике неприлике и школи и учитељству.

IV.

§ 59. говори о мјесним школским надзорницима. Ови су се до сада звали школски тутори, старатељи и т. д. мијешали су се у наставу, надзиравали, кажњавали дјецу у школи и цркви А према учитељу понашали су се деспотски. Има случајева, да је такав старатељ пред дјецом погрдним ријечима рушио углед учитељев, чак га је и ошамарио. Тако је поступао мјесни школски »надзорник« прије, а тако би и у будуће. Као примјер наводимо случај, који се десио о. г. у једном котарском мјесту, гдје је мјесни »надзорник« узео план комуналних школа и по њему надзиравао рад у српској школи. Оваких примјера има врло много.

Из тога се види да су ти »надзорници« штетни по наставу, па је у интересу васпитне сврхе школске врло нужно, *да се укине тај нестручни надзор у наставн, па да се ограничи једино на ствари непедагошке природе. Мјесто тога да се поставе између учитеља старјешине, односно управитеља, који имају више година службовања.*

V.

У § 75. т. 1. даје се право свештенику, да надзира наставу вјеронауке у српској школи. Наше је мишљење, да су српски учитељи стручно спремни за наставу у вјеронауци, јер су уједно у српској школи оспособљени и за тај предмет. Тај је надзор сасвим излишан, јер га врши стручан епарх. школски надзорник. Зато предлажемо, *да се тај став § 75. т 1. изостави.*

VI.

Према § 163. т. г долазе два учитеља средњих или основних школа у епарх. управни и просјетни савјет; а 9. т. истог § каже, да ће се ови учитељи

изабрати у првој сједници Управног и Просвјетног Савјета, и да ће учествовати само у оним сједницама, у које позвани буду, а имати право гласа при рјешавању само школских предмета.

У овом § није казано, да ту морају бити изабрани само српски учитељи. Према томе могли би доћи и комунални учитељи, а то би било понижење за српску школу и учитељство, јер би се тим ставила српска школа под контролу комуналних школа. Ми енергично заступамо мишљење, *да је Уредба за аутономију српске цркве и српске школе, па према томе мора у Епар. Управни и Просвјетни Савјет доћи само српски учитељ.* Иначе нису нам потребне српске школе ни српски учитељи, зато одлучно захтјевамо, да се у § 163. т. г. измијени овако: »*од два учитеља, који служе на српској основној или српској средњој школи*«.

Надаље морамо протестовати што је избор учитеља у Епарх. Управни и Просвјетни Савјет (т. 9.) остављен на милост и немилост првој сједници тога савјета. Зато тражимо, *да српски учитељи бирају између себе своје представнике у Епарх. Управни и Просвјетни Савјет*, јер смо чврстог увјерења, да српско учитељство и просвјету нико не може достојније заступати од онога, коме своје повјерење укаже. Ово је оправдан захтјев, јер и свештеници бирају свештенике.

Исто тако тражимо, *да ови учитељи имаду право гласа у свима предметима и да присуствују у свима сједницама ужег и ширег Епархијског Управног и Просвјетног Савјета.*

VII

По § 173. ставља се у дужност ужем епархијском управном и просвјетном савјету (тачка 2.), да потврђује уговоре међу учитељима и црквеним општинама.

Овакови уговори понижавали су српског учитеља и стављали га у положај најамника према господару и изазивали усклик појединих не само одборника него и осталих српских грађана: »Учо мораш! Ја те плаћам!«

Зато тражимо, *да уговори међу учитељима и црквеним општинама из уредбе изостану.*

VIII.

По § 202. (тачка г.) бира сваки Епарх. Управни и Просвјетни Савјет по једног учитеља или професора из своје епархије у велики Управни и Просвјетни Савјет.

Увјерени смо, да су српски прваци при стварању Уредбе имали у виду, да ће се у скорој будућности основати српска народна учитељска школа, па чак и српска гимназија. За то је стављен у Уредбу § 202. тачка г.) „*професор*“ а нијесу могли мислити, да се Уредбом за српску цркву и школу бирају у велики управни и просвјетни савјет учитељи комуналних школа и професори државних гимназија. Нашу тврдњу подкрепљује § 173. тачка 5.) у коме се изрично вели: »да ужи епархијски управни и просвјетни савјет испитује правилност избора и потврђује изборе учитеља, учитељица и професора *изабраних од црквено школских одбора*.«

Учитељски представници у Великом Управном и Просвјетном Савјету имају право гласа у свему. До сад су изабрани у Велики Управни и Просвјетни Савјет из три епархије три професора државних гимназија, а ни један српски учитељ.

Ми не сматрамо, да је професор стручњак за основне школе, а још мање професор државне гимназије. За то одлучно захтјевамо, да се избори ове тројице професора униште, пошто су неправилни, јер параграф 173. т. 5. јасно говори, да су прваци мислили о српском професору, јер га не би у том параграфу

иначе ни споминьали. На та мјеста да се изаберу учитељи српских школа и да се у § 202. тачка г.) стави овако: »*из сваке епархије по један учитељ или професор српских школа.*

IX.

У времену, када је Уредба била довршена, издала је Земаљска Влада за Босну и Херцеговину наредбу број 24856/1. од 14. (27.) фебруара 1905. којом се тражи, да учитељ мора имати цертификат за учитељску службу у овим земљама. Н. пр. учитељица у Илијашу није смјела ове године започети рад прије, него је добила овакав цертификат. У досадашњој пракси показало се, да су оваки цертификати врло штетни за наставу и учитеља, па зато тражимо, да се на надлежном мјесту поради, да сасвим отпадну, нарочито с тога, што се противи § 261. закључних прелазних наредаба. —

X.

Уредба даје право, да сваки Шири Управни и Просвјетни Савјет (§ 171. т. 4) бира у својој сједници једног школског надзорника, а Великом Управном и Просвјетном Савјету, да бира главног школског надзорника (§ 210 т. ђ.)

У интересу школске наставе приморани смо тражити, да се у првим наредним сједницама распишу натјечаји на та мјеста, и да се на иста искључиво изаберу учитељи срп. школа, који су најмање 10 година службовали на српској школи у Босни и Херцеговини. Ово мотивишемо тиме:

1. Што је поред теоријског педагошког знања и практично искуство битни услов инструктивног надзора;

2. Што међу српским учитељством Босне и Херцеговине имамо способних и искусних људи, који успјешно могу удовољити тој дужности;

3. Што се таки људи неће учити од учитеља методу основних школâ, већ ће сами давати директиву основној настави.

XI.

По § 173 т. 5. издаје ужи епарх. Управни и Просвјетни Савјет декрете учитељима, али у њему не стоји изриком наведено, да се тим декретом ујамчава сталност учитељева.

За то одлучно тражимо, да на прве наредне сједнице Ужег Епарх. Управног и Просвјетног Савјета изда декрет свима изабраним учитељима и да тај декрет ујамчава сталност. То мотивишемо тиме, што сталност сматрамо као битни и најглавнији услов цјелокупног нашег опстанка.

XII.

У интересу једнакости школске наставе предлажемо, да Велики Управни и Просвјетни Савјет овласти српско учитељство Босне и Херцеговине, односно Српско Учитељско Удружење Босне и Херцеговине, да из своје средине изабере стручну анкету српских учитеља, која би стварала нацрте за дисциплинарна правила, наставни план, школску уредбу и подносила свој суд о школским књигама, које на расписани конкурс стигну. Реферати о свему овоме да се шаљу Великом Управном и Просвјетном Савјету на претресање и потврду.

XIII.

Истина, да се у § 55. т. 3. Уредбе говори о томе, да све молбенице компетената на учитељска мјеста морају Црк. Школски Одбори поднијети Епархиј-

ском Управном и Просвјетном Савјету на претходно испитивање, али ипак није јасно истакнуто, с којом се спремом може компетовати на упражњена мјеста За то тражимо, да сваки Црквени Школски Одбор истакне у натјечају: *да могу компетовати само оспособљени учитељи.*

Велики Управни и Просвјетни Савјет да усвоји једногласно рјешење прве српске учитељске скупштине, да сви формално неоспособљени учитељи српских школа, које је Уредба затекла у учитељској служби, остају такови и на даље са свима правима и дужностима оспособљених учитеља.

XIV.

Пошто су у овој школској години изабране двије учитељице са клостерском спремом, које нијесу васпитане у срп. заводу, то прва учитељска скупштина једнодушно тражи, да Велики Управни и Просвјетни Савјет изда упуство школским одборима, да се не би овакви случајеви у будуће поновили. Надаље су се показали примјери, да су поједини Црквени Школ. Одбори изабрали учитељице из Аустро-Угарске а запоставили домаће, које су се са штипендијом »Просвјетином« спремале за учитељска мјеста.

Тражимо да се у будуће овоме стане на пут и да се при једнакој или бољој квалификацији даде првенство домаћим кћерима.

XV.

У пракси и стечајевима ставља се у дужност учитељу срп. школе да пође у цркви при сваком богослужењу као и да судјелује бесплатно на сироводима, водицама и другим обредима; а пошто је црквено појање напорна дужност за учитеља, нарочито у мјестима гдје је сам, то захтијевамо: да се под том дужношћу разумијева бесплатно појање само у црквом установљене празнике и недјеље, а остала судјеловања при обредним богослужењима: нарочито сировод, парастос и литургију у обичне дане да се посебно награде.

XVI.

Једногласна је жеља сакупљеног срп. учитељства из Босне и Херцеговине да се оснује срп. учитељска школа, па зато енергично тражимо, да се та жеља радом мјероданних фактора што прије оствари.

XVII.

Жалосна је истина, да у многим Црквено Школ. Одборима има и такових одборника, који своју дјецу шаљу у комуналне школе, ма да у том мјесту постоји срп. школа. Овакови случајеви понижавају срп. школу и срп. учитеље, зато их енергично осуђујемо и захтијевамо да се томе стане на пут.

Завршујући ове наше протесте и жеље изводимо ову:

Резолуцију.

Све напријед истакнуте тачке потекле су из чисте намјере, да се подигне углед српске школе и учитеља, који је понижен Уредбом и погрешним схваћањем односаја Црквено Школ. Одбора према учитељу и његовој индивидуалности.

Захтијевајући да Велики Управни и Просвјетни Савјет сматра ове тачке као излив осјећаја свију српских учитеља у Босни и Херцеговини изјављујемо најсвечаније, да ћемо се свима силама трудити да енергично отклонимо све оно,

што може служити на понижење српских школа и учитеља, јер то тражи од нас углед срп. школе и срп. учитељског сталежа; то тражи од нас српско родољубље и будућност наше српске омладине.

Из прве скупштине српских учитеља, држане у Сарајеву, 31. децембра 1905.

Перовође: **Даша Круљева, Петар Чабаковић,** Предсједник: **Милош Костић** (Бањалука са 7 гласова)

Алекса Чавић, Блажуј; Марија Прицина и Стеванка Борчићева, Сарајево; Рајко Ђ. Софреновић, Бос. Шамац; Станко Милошевић, Милошевац; Зорка Ђурчић, Сарајево; Ђорђе С. Стојисављевић, Грачаница; Драга Бабићева, Сарајево; Мара В. Јакшића, Сарајево; Јово Ј. Петровић, Бијељина; (са 3 гласа), Лала В. Јакшића и Марица Крсмановића, Сарајево; Наталија Н. Ножинићева, Варцар-Вакуф; Живојин Јовановић, Љубушки; Зорка Остојићева, Мостар; Милена Поповић рођ. Бикар, Бугојно; Милка Р. Сировина, Мостар; Ленка Константиновић, Илијаш; Зорка Протић Зеница; Сојка Чајкановић, Сарајево; Манојло Пушкар, Бос. Градишка (са 2. гласа); Перо Милошевић, Бос. Градишка; Милош П. Крагујевић Доњи Вакуф; Јован Орлушић, Невесиње; Никола В. Аличић, Мостар; Павле Чонић, Мостар; Богољуб Глишић, Високо; Светислав Бугарски Добој (са 2 гласа); Марко Поповић, Бугојно; Вељко Чубриловић, Д. Тузла (са 3 гласа); Војислав Борић, Сарајево; Никола Ножинић, Сарајево; Дионосије Марковић, Модрича; Стево Калуђерчић, Сарајево; Ристо Шушљић, Коњиц; Спасоје Ђурић, Д. Поплат (код Стоца); Милан Зарић, Б. Петровац; Михајло Бркић, Трнјебањ; Петар Миросављевић, Житомишљић; Јован Богданић, Б. Нови (са 2 гласа); Стева Стојановић, Пурачић; Душан П. Јовановић, Прњавор (са 2 гласа); Стеван Предраговић, Дервента (са 2 гласа); Саво Чуповић, Травник; Михајло Поповић, Чечава; Миливој Јаребица, Гојаковац (Тешањ); Лука Ст. Опанчин, Б. Дубица; Живојин М. Анђелић, Зворник; Вјера Д. Ћуковић, Сарајево.

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У овоземорој цркви.

Личне вијести. У повратку из Дубровника за своју резиденцију Ниш свратило је Његово Високопреосвећенство госп. епископ нишки *Никанор Ружичић*, познати вриједни књижевник црквени и у Сарајево, гдје је као гост нашега високопреосвештеног АЕ и Митрополита госп. *Николаја* неколико дана пробавио. Том приликом благоизволело је Његово Високопреосвећенство госп. епископ Нишки *Никанор*, у пратњи вреч. проте и члана епарх. црквеног суда у Сарајеву госп. *Васе Поповића*, те референта за црк. просвјетне ствари у земаљској влади госп. *барона Рајачића* посјетити и српско-православно богословско училиште у Рељеву, гдје је достојно архијереју од стране управе завода, те професорског збора и слушалаца св. богословије лијепо дочекан. Његово Високопреосвећенство госп. епископ нишки *Никанор* разгледао је том приликом завод и заводску цркву, те присуствовао испитивању од појединих богословских дисциплина у све четири године, изразивши том приликом управи завода и професор. збору своје

потпуно задовољство у сваком погледу. Пробавивши неколико пријатних часова у Рељеву, вратило се Његово Високопреосвештенство госп. епископ *Никанор* испраћено истим оним свечаним начином од стране управе, професор. збора и слушалаца св. богословије — натраг у Сарајево, одакле је дана 22. т. мј. кренуло у своју резиденцију у Ниш. —

Богојављенско водоосвећење. Благо, сухо, необично пријатно вријеме пропратило је овогодишњу православну славу водоосвећења са свечаном литијом до врела Пјенкавца испод Кастела. Послије свечане литургије, коју је вприч. г. архимандрит *Венијамин* са свештенсвом у новој срп.-правосл. цркви одслужио, кренула је литија уобичајеним путем према извору: напријед војена капела са компанијом бос.-херц. војника, многи сељачки народ са црквеним заставама, пак онда дуги редови срп.-прав школ. младежи са учитељством, срп.-прав. црквпјевачко друштво »Слога« са заставом пођеи уз пут, за овом учит. приправници и слушаоци св. богословије из Рељева такођер пођени, свештенство, под небом арх. *Венијамин*, а за небом Њих Преузвишености поглавар земље фцм. барон *Албори* и грађ. доглавник барон *Бенко*, вас ц. и кр. генералитет, предстојници одјелења земаљске владе гг. Конст. *Херман* и др. А. пл. *Фајхтингер*, велики број вишег чиновништва, часништва, одбор срп.-прав општине корпоративно и огроман број срп.-прав. грађанства. По улицама и изнад врела бјеше као обично огроман број сељачког народа на окупу. При чину водоосвећења компанија бос.-херц. војника палила је своје метке сложно као један човјек, а са жуте табије исцаљали су прописани 101 метак из топова Литија је у лијепом реду дошла до врела и исто тако се Новом тестом и Ћемалушом послије 11 сах. вратила у цркву, пред којом је вприч г архим. *Венијамин* благословио војништво.

Светосавска прослава у Рељеву. Успомена на св Саву, првог српског архиепископа и просвјетитеља прослављена је као и увијек на најсвечанији начин у српско православном богословском училишту у Рељеву. Послије свечане литургије, пошева је литија у зграду богословског училишта, гдје је обављено освећење кољива и извршено мало водоосвећење. Након водоосвећења и шкропљења водом држао је сходан и поучан говор пред мноштвом народа слушалац IV. год. богословије г. *Милан Боројевић*. У подне је у питомачкој трапезарији пресјечен колач, и у вече истога дана одржан је уз одабран и лијеп програм уобичајена забава. Све тачке програма — како пјесме тако и свирка — изведене су тачно, изврсно и на опће задовољство. Пјеначким односно свирачким зборомврло вјешто су управљали: слушалац Ш. год. богословије г. *Благоје Вукомарић* и слушалац П. год. г. *Борђо Госић*.

Светосавска прослава у Сарајеву. Дан св. Саве свечано је прослављен и у Сарајеву. Послије св. литургије освештана је водица у дворници срп.-прав. школе. Пригодан говор том приликом држао је учитељ српске народне школе г. Петар *Чабаковић*. Подједно су освештане водице и у вел. гимназији и препарандији, гдје су такође у спомен свечанога дана изговорене сходне бесједе. — Како смо и из унутрашњости земље обавијештени успомена на св. Саву прослављена је широм наше миле домовине свугдје на најсвечанији начин.

Прва главна скупштина српских учитеља из Босне и Херцеговине у Сарајеву. 29. 30. и 31. децембра 1905. год одржана је прва скупштина српских учитеља из Босне и Херцеговине. По обављеном конституисању скупштине прешло се на претресање правила »Српског учитељског удружења«, која су

правила уз неке измјене од цијеле скупштине усвојена. Подједно је закључено, да се по одобрењу правила, покрене и орган српског учитељског удружења, који ће заступати интересе српског учитељства и школе српске. Дебатовало се исцрпно и о учитељским плаћама, те је и ријешено: да почетна плаћа учитељима буде 1200 круна, а учитељицама 1000 круна. Квинквенала да буде шест по 200 К тако, да би учитељ послије 30 година непрекидне службе ишао у мировину са плаћом од 2400 круна, а учитељица са 2000 круна. Мјесни доплаци да буду у окружним мјестима 400 круна, у котарским и испоставама 200 круна, а у селима 100 круна. Отштета за станарину: у окружним мјестима за ожењене 600 круна за неожењене и учитељице 400 круна, у котарским мјестима и испоставама за ожењене 350 круна, а за неожењене и учитељице 250 круна, у селима за ожењене 240 К а за неожењене и учитељице 120 круна. Гдје се стан у нарави добија, тамо да учитељ има најмање двије собе, кухињу и пуагредне зграде, а по могућности и врт, већ и ради очигледне наставе са дјецом. Дрва да се добије 30 m³. Ово ће се као прешан предлог поднијети Великом Управном и Просвјетном Савјету. Задњега дана претресена су и правила за мировински фонд учитељски, као и револуција српског учитељског удружења, коју на другом мјесту овога листа доносимо, а које ће се обоје имати у што краћем року Великом Просвјетном и Управном Савјету поднијети. Тако је на достојанствен начин закључена ова прва учитељска скупштина, те спремљени материјал исцрпно претресен и расправљен, од кога ће и српско народно учитељство и српске школе пожњети истинске користи, ако оправдане жеље српског учитељства од мјеродавних фактора усвојене буду.

Чланови великог духовног суда. За чланове великог духовног суда у Сарајеву изабрани су у епархији добро-босанској протопресвитер и члан епарх. црквеног суда вприч. госп. *Димитрије Јанковић*, а у епархији зворничко-тузланској протопресвитер и члан епарх. црквеног суда вприч. госп. *Петар Јовановић*.

Секретари просвјетног савјета. За привременог секретара епархијског просвјетног савјета у Мостару до коначног постављења, изабран је г. Димитрије *Терзић* из Коњица, свршени богослов рељевски и кандидат богословља дух. академије, а за епархијски управни и просвјетни савјет у Д. Тузли изабран је: г. Милан *Максимовић*, адвокат.

Сједнице епархијског управног и просвјетног савјета и црквеног суда у Д. Тузли. Дана 10. јануара 1906. — послије призивања св. Духа — одржана је прије подне сједница епарх. упр. и просвјетног савјета који се овако конституисао: — за *подпредсједника* управног и просвј. савјета изабран је: г. Васо Црногорчевић. За чланове *ужег управ. и просвј. савјета* од *свештеника* изабрана су: гг. Лазар Марковић, из Мачковца и Владимир Пејовић, из Маглаја. За њихове *замјенике:* гг. Михаило Савић, из Кладња и Ђорђе Петровић из Кожуха.

Од *свјетовњака* изабрани су: гг. Перо Стокановић, из Д. Тузле, Симо Милисављевић из Грачанице, Ђорђе Марковић из Хрга, Владимир Ковачевић и Јевто Костић из Брчког и Стеван Николић из Зворника. За њихове *замјенике*: гг. Божо Поповић из Градачца, Симо Дакић из Б. Шамца, Максо Радић из Пурачића и Васо Маринковић из Бијељине.

Као чланови-присједници у *велики управни и просвјетни савјет у Сарајеву* изабрани су: гг. Стево Михајловић, свештеник из Црњелова, Лазо Јовановић, Васо Црногорчевић, Милан Максимовић из Д. Тузле и Јевто Костић из Брчког.

Као *учитељи стручњаци* изабрани су у *епар. управ. и просвј. савјет* у Д. Тузли: гг. Милан Бањанин из Брчког и Вељко Чубриловић из Д. Тузле — учитељи српских основних школа. *У велики управ. и просвј. савјет* изабран је г. Јован Васић, правн учитељ гимназијски из Д. Тузле. За привременог перовођу-референта епарх. упр. и просвј. савјета изабран је г. Милан Максимовић, адвокат у Д. Тузли.

Послије подне истог дана одржана је сједница *епарх. црквеног суда*, на којој је обављен избор једног члана-присједника за *велики црквени суд у Сарајеву*, те је изабран: вприч. г *Петар Јовановић*, протопрезвитер и редовни члан епарх. црквн. суда у Д. Тузли.

Сутра дан 11. јануара о. г. одржана је *заједничка пленарна сједница епарх. црквеног суда и упр. и просвј. савјета*, на којој се претресало питање о дотацији свештенства и ријешено је, да се састави анкета од чланова црквеног суда и ужег управ и просвј. савјета, која ће прибрати и проучити сав материјал, који се на то односи и поднијети с тим свој предлог ради коначног ријешења напредној заједничкој скупштини, која се има сазвати за 17. мај 1906., а дотле је ријешено да се сваком активном парохијском свештенику даје мјесечно од 1. јануара о. г. по 80 К. као предујам, у име одштете за бир.

Уједно је на истој сједници изабран г. *Милан Максимовић* за одвјетника епарх. црквеног суда у Д. Тузли са годишњом наградом од 800 К.

Нови доктор богословије. Државни питомац православног богословског факултета у Атини (Грчкој) г. *Саво Љубибратић*, родом из Требиња у Херцеговини, положио је прошле године са изврсним успјехом задње строге испите, те је проглашен *лиценцијатом* богословског факултета атинског. Уједно му је одлуком универзитетског сената атинског, као и потврдом високог цар. и кр. заједничког министарства финансија у Бечу степен лиценцијата изједначен *са степеном доктората богословије*. Напоменути нам је, да је млади доктор богословије г. *С. Љубибратић* за свој одлични успјех награђен у Атини од атинског богословског факултета и новчаном наградом — Срдачно честитамо младом доктору богословије!

Митрополија Карловачка.

Дар Његове Светости преузв. госп. патријарха српског Георгија Бранковића У сврху издавања књиге »Српска Карловачка митрополија приказана речима и сликама« даровала је Његова Светост патријарх српски преузв. госп. *Георгије* своту од 20.000 круна, а такође установио је »Проповједничку Закладу« са сумом од 20.000 круна, од којег ће се капитала камата употребљавати за хонорисање опробаних и извјежбаних мисионара — проповједника, као и за издавање поучних књига у духу православне цркве.

Нови архимандрити. Приликом 50-годишњице Његове Светости преузв. госп. патријарха српског *Георгија*, промакнути су *за архимандрите* ови протосинђели и настојатељи манастира: хоповски *др. Августин Бошњаковић*, војловички *Гаврило Ананијев*, гргетешки *Данило Панчелић* и конспект. бележник пакрачки *Митрофан Рајић*.

Превишња потврда Њег. цар. и апост. краљ. Величанство благоизволело је најмилостивије потврдити превишњим ријешењем својим од 4. (17.) о. мј. основу закона о вјероисповједним односима у Хрватској и Славонији. Ова законска основа о вјероисповједним односима расправљена је у саборском засједању у Загребу у прошлој години. Као референт ове основе био је од стране сабора

г. др. Гига *Авакумовић*, а интересе српско-православне цркве у саборским дебатама *енергично* је заступао високопреосвећени госп. епископ горњокарловачки *Михаило* Како у име своје, тако и у име читавог српско-православног епископата у земљама круне св. Стевана, нашао је високопреосв. госп. епископ становиште своје цркве гледе исте законске основе, те у специјалној дебати чинио многе исправке и допуне на поједине параграфе предложене законске основе. Тако ће сада потврђеним овим законом престати једном моћ којекаквим патентима из неуставног доба, који су српском народу и православној цркви у митрополији Карловачкој грдних неправди нанијели.

У Краљевини Србији.

Прилог за цркву св. Саве Његово Величанство краљ Србије *Петар* изволио је приложити за подизање Храма св. Саве 10.000 динара; Његово Височанство престолонаследник *Ђорђе* — 2000 динара; Књегиња *Јелена*, Краљевић *Александар* и Књажевић *Павле* — по 1000 динара.

Бројно стање вјероисповијести у Србији. Према посљедњем попису у Србији (XXIV. свеска »Статистика краљевине Србије«) има: православних 2,460.515 душа, римокатолика 10.423 душа, протестаната 1.399 душа, мојсијеваца 5.729 душа мухамеданаца 14.745 душа. Неправославно становништво живи погланито по градовима, по селима се готово и не налази. Од градова Биоград има највећи број неправославних, од округа пак подрински их има највише, а тимочки најмање. По селима било је неправославних највише у топличком округу, а најмање у ужичком.

Црква у Русији.

Јубилеј Јована Кронштатског. Прошле године мј. децембра свечано је прослављен 50-годишњи јубилеј свештеничке службе чувеног руског протојереја *Јована Кронштатског. У* прослави су узели учешћа небројени поштоваоци прослављеног јубилара из цијеле Русије.

Црква у Далмацији.

Одликовања. Његово Преосвећенство госп. епископ задарски *др. Никодим Милаш* благоизволио је на дан Божића прошле године одликовати архимандрита задарске конзисторије преч. г. *Доситеја Јовића* архимандритском *митром*, те му уједно подијелити наслов и карактер *архимандрита — митрофора.* — Истога дана благоизволело је Његово Преосвећенство одликовати и редовног члана — присједника задарске конзисторије преч. госп. протопресвитера *Спиридона Вујновића* напрсним крстом, те му подијелити наслов и карактер *протопресвитера — ставрофора.*

Црква на Истоку.

Земљотрес у св. Гори. Прошле године био је у светој Гори јак земљотрес, који је нанио свима манастирима и њиховим зградама велике штете. Најмање је оштећен наш манастир Хиландар, но ипак је штета доста велика, јер се све сретствима манастирским неће моћи поправити. Највише су пострадала стара здања, типикарница и капела св. Саве у старом здању. Братство је предузело одмах да изврши нужне оправке Највише је од свију манастира пострадао манастир Иверски на југоисточном дијелу Атона.

Црква на Западу.

† Епископ Вебер. 12. јануара по новом календару умро је епископ њемачких старокатолика др. Теодор *Вебер*. Ово је други епископ самосталних њемачких старокатоличких општина, који је пашљедио прије 10 година упокојеног чувеног епископа Рајнкенса. Еп. Вебер родио се год. 1836. По свршетку гимназијских наука свршио је богословију и филозофију на свеучилиштима Бонском и Минхенском. Већ у 22 години постао је на бонском свеучилишту доктором филозофије за своју радњу »О филозофији Спиноле и Лајбница«. Ускоро потом био је рукоположен за свећеника и додијељен бреславској дијецези. У Бреслави наскоро постане др. Вебер доцентом на филозофском факултету; г. 1872 постане ванредним а г. 1878 и редовним професором. Ватикански сабор помрси тишину и мир његове научне дјелатности. И против своје воље упусти се он у борбу са претставницима ватиканизма, као заштитник и бранилац старокатоличке вјере. У овом периоду времена још се интензивније јавља он на пољу науке и као професор свеучилишта, и као проповједник и говорник. Лист „Altkath. Volksblatt“ (»Старокатолички Народни лист«) набраја сва његова дјела, која се појавише послије ватиканског сабора. Међу најважнијим дјелима његовим јесте »Историја нове њемачке филозофије и метафизике« (у три свеске г. 1873) и »Метафизика, научни основ антологије позитивног Хришћанства« (у двије свеске г. 1888 и 1891). Ово дјело је као израз филозофске системе самога Вебера. Год 1890 на позив еп. Рајнкенса пређе Вебер у Бон за генералног викара, а у јуну мј. 1895. буде он по смрти еп. Рајнкенса посвећен за епископа њемачких старокатолика. Оцјењујући епископски рад др Вебера пише „Altkath. Volksblatt“ »да ће оно, што је др. Вебер, као епископ, био за старокатоличку цркву, остати на вјечита времена урезано у срцима свију, и да управо нема довољно ријечи описати заслуге његове по цркву старокатоличку«. За његовог епископовања помножио се број старокатоличких општина, подигнуто је много нових цркава, а и паства строкатоличка веома се помножила.

Књижевне биљешке.

(Академско друштво Срба из Босне и Херцеговине „Рад“ у Бечу) Дне 20. децембра 1905. основало се и конституисало »*Академско друштво Срба из Босне и Херцеговине „Рад“ у Бечу*«. Друштву је задаћа: привредно-научно образовање својих чланова држањем предавања и дебата, те оснивањем у том смјеру потребне књижнице и читаонице.

У управни одбор су изабрани: предсједник cand. ing. Михаило Благојевић, потпредсједник cand. iuris. Војислав Бесаровић, тајник cand. iuris. Ђорђе Крстић, благајник-књижничар stud. med. vet. Васо Бабић; одборници: stud. phil. Вељко Вујасиновић и stud. techn. Петар Петковић. Ревизиони одбор: cand. phil. Душан Максимовић, cand. ing. Пајо Зуровац и stud. forest. Светозар Зрнић.

Објављујући оснивање овога друштва Срба ђака из Босне и Херцеговине, управа друштва вели, да јој је дужност напоменути велику потребу, која је изазвала у живот ово друштво. »Академска је омладина из наше домовине малобројна, а дужност је сваког њеног појединца тим већа. Свјесна тога увидјела је омладина, да јој је за њен будући рад у народу потребна спрема. Прије

неколико година почели су се у ту сврху оснивати у разним универзитетским мјестима ужи кругови (т. зв клубови), гдје је омладина из наших крајева долазила у додир, измјењивала своје мисли о народним приликама и тиме донекле радила на самообразовању и спремала се за свој будући позив. Од колике је користи то било, не можемо оцијенити, али ипак није овај начин одговарао тешкој и озбиљној задаћи, која нас чека у народу, јер ту није било срећеног рада. За то је у почетку ове школске године цјелокупна академска омладина из наше домовине у Бечу — чији број износи преко седамдесет — закључила на своме првом састанку, да се оснује друштво са извјесном задаћом, што се и постигло. Задаћа је друштва напријед истакнута и, као што се види, успјех много зависи од његовог материјалног стања, те за то молимо све српске родољубе, да га својим уписом у чланство или прилозима потпомогну«.

Члан помагач улаже сваке године најмање 10 круна, *члан оснивач* 50 круна једном за свагда или у 10 једнаких мјесечних оброка, *добротвор* једном за свагда 100 круна, завјешта какав легат или дарује друштву неко добро једнаке вриједности.

Адреса: Akademischer Verein der Serben aus Bosnien und Hercegovina „Rad“. Wien I. Universität.

Распис награда. Матица Српска расписује из задужбине Јована Остојића и жене му Терезије рођ. Зозук за годину 1906: награду од 50 дуката за поједине расправе или монографије из историје Срба.

Уједно се напомиње, да су из исте задужбине с роком до 31. децембра 1906. расписане још ове награде:

1. Живот и рад Саве Текелије — награда 50 дуката.

2. Монографије из историје српске књижевности. Према величини до 200 дуката.

3. Монографије из историје и етнографије Буњеваца. Према величини награда до 200 дуката.

4. Монографије из историје српске умјетности (сликарства, вајарства, музике и пјевања). Према величини до 80 дуката.

Дјела на расписану награду не могу писци шиљати под својим именом, него треба да их означе натписом или знаком. Име, презиме, положај и мјесто становања морају писци у засебном писму написати, запечатити и обиљежити га оним истим знаком или натписом, који је споља на самом дјелу.

Само ће се ова писма отворити, на којима је исти натпис или знак, који је и на награђеним дјелима. Остала ће се писма уништити.

Рукописи се не враћају.

Награда се издаје онда, кад писац поднесе дјело наштампано или ако пристане, да му се, уз уговор, дјело штампа у издањима Матичиним. У првом случају мора писац дјело издати за годину дана и Матици поднијети 25 комада.

Дјела која се штампају у Љетопису могу писци, послије публиковања у Љетопису, о свом трошку прештампати или одштампати посебице.

„Српски Књижевни Гласник“. Са 1906. годином »Српски Књижевни Гласник« улази у шесту годину свога живота.

За пет година излажења »Српски Књижевни Гласник« се трудио, да оправда и прошири симпатије, којима га је, судећи по њезину одзиву, дочекала српска читалачка публика. С друге стране, он је као и раније, настојао да задобије и прикупи око себе сваким даном све већи број одабраних сарадника из разних области књижевности, умјетности и наука, најодличније представнике не само српске но и бугарске, словенске и хрватске књижевности.

Ове године радиће на »Српском Књижевном Гласнику« сви његови досадашњи и будући сарадници: ГГ. Алекса Шантић, Др. Александар Белић, Алфред Јензен, Андра Стефановић, Андреј Протић, Анте Габер, Богдан Поповић, Др Божидар Николајевић, Божо Ловрић, Боривоје Поповић, Бошко Бошковић, Др. Бранислав Петронијевић, Бранко Поповић, Др. Василије Ђерић, Вел. Рајић, В. Јорданов, Вељко Милићевић, Веселин Чајкановић, Вељко Петровић, Др. Влад. Видрић, Др. Влад. Поповић, Владимир Станимировић, Владимир Ђоровић, Др. Воји. Вељковић, Др. Војислав Ђорђевић, Гај Добрићев, Герасим Пиезић, Добросав Ружић, Драгомир Јанковић, Др. Драгутин Живадиновић, Драгутин Дамјановић, Г. Баласчев, Др. Драгутин Протић, Душан Ђокић, Душан Симић, Др. Ђилдо Божић, Ђура Дамић, Др. Едвард Михел, Иван Ђаја, Др Иван Лорковић, Иво Ћипико, Јаша Продановић, Јелена Димитријевић, Јован Дучић, Јован Жујовић, Јован М. Јовановић, Др. Јован Максимовић, Др. Јован Радонић, Др. Јован Скерлић, Јован Томић, Др Јован Цвијић, Јосип Регали, Др Коста Кумануди, Коста Стојановић, Лазар Кнежевић, Љубомир Бабић-Ђалски, Љубомир Стојановић, Др. Максим Арер, Марин Сабић, Милан Беговић, Милан Грол, Др. Милан Јовановић-Батут, Др. Милан Милојевић, Милан Ракић, Др. Милан Ћурчин, Др. Милоје Васић, Милорад Јанковић, Мил рад Митровић, Милорад Павловић, Милорад Петровић, Милосав Јелић, Милош Пиковић, Др. Милоје Стојљковић, Др. Милош Тривунац, Миодраг Ибровац, Милутин Јовановић, Михаило Аврамовић, Др. Михаило Поповић, Др. Михаило Гавриловић, Михаило Ђорђевић, Др Михаило Петровић, Др. Михаило Поповић, Милутин Ускоковић, Миховил Николић, Невесињски, Никола Антула, Никола Петровић, Никола Станаревић, Др. Никола Стојановић, Павле Поповић, Др. Петар Вукићевић. Петар Јанковић, Петар Кочић, Петар Крстић, Петко Тодоров, Пијетро Косорић, Радоје Домановић, Риста Николић, Риста Одавић, Сава Урошевић, Светислав Петровић, Светислав Предић, Светислав Симић, Светислав Стевановић, Светозар Зорић, Светозар Ђоровић, Др. Сима Тројановић, Слободан Јовановић, Др. Станоје Станојевић, Станиша Станишић, Стеван Предић, Стеван Мокрањац, Тјешимир Старчевић, Др. Тихомир Ђорђевић, Урош Петровић, Др. Франко Поточњак, Цветко Манојловић.

Према обећањима, које је »Српски Књижевни Гласник« и с других страна добио, круг његових сарадника може се у току идуће године само проширити.

Расписом мин. просвјете у Србији од 15. фебруара 1905. год. ПБр. 3208. препоручен је »Српски Књижевни Гласник« за књижнице народних и средњих школа, на основу одлуке г. министра просвјете и црквених послова од 10. фебруара 1905. год. ПБр. 3208. Цијена је »Српском Књижевном Гласнику« на годину 18 динара.

Странак. Као бесплатни додатак листу »Странику« за г. 1905. изашла је VI. св. »Православно богословске Енциклопедије«, коју су наставили наљедници упокојеног професора гласовитог А. П. Лопухина. У VI. свесци Енциклопедије има 218. посебних чланака из пера 48 сарадника, од којих половину сачињавају професори виших научних завода. Ово велико дјело, отпочето од упокојеног заслужнога

Лопухина, нашло је у његовим наслеђеницима достојне и савјесне претставнике за даље издавање овога у истини огромнога и тешкога рада.

Православно-руское слово. Уз »Православно-руское слово« за прошлу 1905. годину као бесплатни додатак изашла је књига протојереја Сергијева »Мисли о Цркви и православном богослужењу«. Књига ова пружа вјерноме богата материјала за размишљање о вјери, о св. тајнама, литургији, храму и о службама, које се у њему свршавају. Надаље говори о лицима, која свршавају богослужење, о свећенодјејству, о молитвама, јектеницама и о молитви домаћој. Књигу је издало друштво за ширење религиозно-моралне просвјете у духу православне цркве.

Читуле.

Радован Трифуновић, парох драгаљевачки, у протопрезвитерату бијељинском — преселио се у вјечност дана 1. октобра 1905.

Покојник је рођен 1835. год. у Магнојевићу. Рукоположен је од блаженопочившег Митрополита Зворничко-туланског Пајсија за ђакона 3. октобра, а за пресвитера 4. октобра 1868. Бог да га прости и помилује!

Јован Новак вић, управитељ парохије мећашко-балатунске, у протопрезвитерату бијељинском послије кратког, али тешког боловања — преселио се у вјечност дана 11. децембра 1905.

Покојник је рођен у Богутову Селу 12. маја 1869. По свршетку рељевске богословије — именован је митрополијским тајником 17. јануара 1889. године при блаженоупокојеном Митрополиту Дионисију Илијевићу, од кога је рукоположен за ђакона 17. фебруара 1890. За пресвитера рукоположен је од Његовог Високопреосвештенства АЕ и Митрополита Николаја Мандића, тадашњег дијецезана Зворничко-туланског 26. октобра 1893. и постављен 6. јануара 1894. за управитеља парохије и протопрезвитерата градачачког, а 21. фебруара 1896. год. премјештен је у истом својству у Бијељину. Послије 7. априла 1904. премјештен за управитеља парохије мећашко-балатунске, у коме га је својству послије бурног живота и рана смрт нашла. Покојник је опојан од више свештеника у Бијељини и уз учествовање многог народа спроведен и сахрањен у бијељинском српско-православном гробљу. Иза себе оставио је ућвијељену супругу и шестеро нејаке дјечице, која ће примати мировину из мировинског свештеничко-удовичког фонда.

Вјечнаја му памјат!

Михаило Јовичић, парох брчански и управитељ протопрезвитерата брчанског иза подуже болести у пуној снази младости своје у 36. години преселио се у вјечност 16. децембра 1905.

Покојник је рођен 29. септембра 1869. у Брчком. Послије свршетка основне школе и 3 разреда гимназије у Винковцима — свршио је богословију у Рељеву. Рукоположен је за ђакона 31. октобра 1889., а за пресвитера 1. новембра и. г. од блаженопочив.шег Митрополита Дионисија Илијевића и постављен за помоћника своме оцу проти Константину, садањем архимандриту манастира св. Тројице у Тавни.

Послије одласка очева у манастир именован је управитељем парохије и протопресвитерата брчанског дана 19. јануара 1894. Од Његовог Високопреосве-

штенства АЕ и Митрополита Николаја — дана 19. марта 1896. именован је парохом брчанским и одликован црвено-угаситим појасом.

Био је један од најугледнијих свештеника у епархији Зворничко-тузланској. Савјестан и ревнан раденик у винограду Господњем и одушевљен родољуб српски. Као представник свештенства тузланске епархије учествовао је у питању уређења црквено-просвјетне автономије српско православних митрополија у Босни и Херцеговини.

Колико је био омиљен и поштован у мјесту живљења и службовања свога — свједочи величанствени спровод, који је српско-православна црквено-школска општина брчанска на своје трошкове покојнику приредити дала.

Његов живот и рад и његово родољубље еклатантно је изражено у више посмртних говора, држаних при опијелу и спроводу у част покојнику. Опојан је од 14 свештеника и сарањен 17. децембра 1995.

Иза себе оставио је ућвијељеног оца, удовицу и три нејака сина.

Лака му земља и вјечнаја памјат!

Василије Поповић, умировљени парох батковаћки у протопресаитерату бијељинском — умро је 5. јануара 1906.

Покојник је рођен по прилици 1832. године. Рукоположен је за ђакона 1. августа, а за пресвитера 6. августа 1854. од блаженопочившег Митрополита зворничког Агатангела. Умировљен је у години 1894.

Бог да га прости и помилује!

† **Стеван Косорић**. Дана 30. новембра пр г. се упокојио *јереј Стеван Косорић* парох соколовићки, у протопрезвитерату рогатичком, у 53 години земног живота, а у 27. свог свештеничког службовања.

Покојник се родио у селу Читлуцима у Гласинцу 25. априла 1852. год од оца Јевтимија свештеника и надзиратеља протопрезвитерата рогатичког и матере Цвије. Основне школе учио је у Рогатици, а исте науке наставио у Чајничу, гдје се као клирик спремао се свештенички чин изучавајући ревно црквено правило. —

Рукоположен је за ђакона 15., а за пресвитера 16. августа 1879. год. од блажено-упокојеног Добро-босанског митрополита Саве Косановића и додијељен је био свом оцу за помоћника, а по смрти свог оца у години 1888. потврђен је за пароха соколовићког, гдје је до смрти ревно служио.

Покојник бијаше један од најинтелигентнијих свештеника овога краја. У опхођењу бијаше врло пријатан и речит, а као начитан човјек врло окретан. Црквено правило знао је тако рећи у прсте, те због тих врлина у народу не само његове, већ и околних парохија врло омиљен те га његови парохијани заједно са породицом искрено оплакују.

Покојник је оставио иза себе ожалошћену супругу Ристу, сина Василија, слушаоца богословије и шћер Зорку.

Нека је покојнику лака црна земља и вјечан му спомен међу нама!

Јавне захвалности.

Висока земаљска влада за Босну и Херцеговину благоизволјела је даровати новој цркви на Дрињачи (котар Зворник) у красном повезу слиједеће црквене књиге:

Престолно јеванђеље, Апостол, Часослов, Минеј општи и празнични, Октоих I. и II. дио. —

Ради овог лијепог дара, потписана општина овим изриче високој даровательци најтоплију захвалност.

— Прич. г. Хаџи Ристо Поповић парох кравички, у својој досадашњој љубави према цркви својој, показао је своју дарежљивост и приликом градње наше нове цркве на Дрињачи, те је у име тога приложио 400 круна.

Потписана општина, изриче племенитом дарователју срдачну захвалност и кличе му: »Живио нам наш Хаџија — и још за дуго на олтар побожности и просвјете прилагао«!

На Дрињачи, 28. октобра 1905.

За српско-православну црквену општину:

Предсједник:

Тимотије Поповић, свештеник.

Званични огласи.

Епархијски црквени суд у Сарајеву.

Број 1703 ех 1905.

Стјечај.

У смислу § 89. „Црквено-просвјетне Уредбе“ расписује се стјечај на ове упражњене парохије Дабро-босанске епархије:

1. Цикоте у протопрезвитерату власеничком. Парохија има 2000 душа, цркву и парохијални стан.

2. Стрмница у протопрезвитерату власеничком. Има 2000 душа. Цркву у Ловници, нар. осн. школу у Шејковићима. Свештеник има дужност катихете мјесног уз награду, коју је до сад издавала зем. влада, а од селе ће издавати епархијски црквени суд према заједничкој одлуци.

3. Осмаци у протопрезвитерату власеничком. Има 2300 душа. Немају цркве, ни школе, ни парохијског стана.

4. Котораџ у протопрезвитерату сарајевском. Има 2800 душа; нар. основ. школу у Кобиљ-долу. Свештеник је дужан катихизовати дјецу уз награду. Цркве и парохијалног стана нема. Парохија подлежи регулацији.

5. Љубно у протопрезвитерату љеванском. Има 2000 душа, парохијску цркву, срп. нар. осн. школу, народну основну и трговачку

школу. Свештеник прима за катихизацију одређену земаљском владом награду. Стана нема.

6. Јајце у протопрезвитерату карцар-вакуфском, парохија броји 2800 душа, има цркву и парохијални стан. Свештеник је обвезан обучавати српско-православну дјецу у мјесној основној школи у вјеронауци и примаће за то награду.

7. Гламоч у протопрезвитерату гламочском. Парохија има 2500 душа, српску народну и општу народну школу и цркву; парохијалног стана нема. Парох има обвезу да обучава православну дјецу у науци вјере, те ће примати за то одређену му награду.

Оне парохије, које парохијалних станова немају, даваће на основу § 105. „Црквено-просвјетне Уредбе“ станарину у новцу према одређењу епархијског просвјетног савјета.

Компетенти имају своје ваљано инструисане молбенице (§§. 90. и 91. Црквн.-просв. Уредбе) надлежним путем овоме Црквеном Суду до 10. фебруара 1906. г. поднијети.

Из сједнице епархијског црквеног суда, држане у Сарајеву 2. децем. 1905

АЕ. и Митрополит Дабро-босански:
Николај.

Епархијски црквени суд у Сарајеву.

Број 1748/195.

Стјечај.

У смислу 168. §. црквено просвјетне уредбе има се код епархијског управног и просвјетног савјета у Сарајеву попунити мјесто перовође као сталног званичника епархијске управе.

Овоме перовођи одређена је годишња плаћа у износу од 2400 К и четири петогодишње повишице по 400 круна.

Који би од компетената ово мјесто заузети желио има доказати:

1. да је Србин православне вјере и син ових земаља;
2. да је безпријекорног владања, и
3. да има струковно образовање и праксу, како би и звање епархијског референта оправљати могао.

Своје тако инструиране молбенице молитељи треба да управе епархијском управном и просвјетном савјету у Сарајеву најдаље до 31. јануара 1906.

У Сарајеву, 20. децембра 1905.

АЕ. и Митрополит Дабро-босански:
Николај.

Српско-православна Митрополија Бањалучко-бихаћка.

ad бр. 2574 51 ex 1905.

Стјечај.

Ради сталног попуњења мјеста окружног протопресвитера у Бањалуци с' положајем у смислу автономне уредбе од 31. јула (13. августа) 1905. и с' платом установљеном по за то позваном автономном фактору расписује се у смислу § 157 автономне уредбе стјечај.

Молбенице, којима ваља приклонити свједоџбе о свима како богословским тако и осталим свршеним наукама, треба до 18./31. марта 1906. поднијети епархијском црквеном суду.

Из сједнице епархијског црквеног суда држане у Бањалуци 15./28. децембра 1905.

Предсједништво.

Српско-православна Митрополија Бањалучко-бихаћка.

ad бр. 2640/31 ex 1905. 1—2

Стечај.

Ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Буковачи код Бос. Петровца расписује се овим стечај с' пријавним роком до 18./31. марта 1906.

Молбе треба поднијети овом епархијском црквеном суду и уједно им приклопити свједоџбе о свима, како богословским тако и прије богословије свршеним наукама.

Парохија буковачка броји око 206 домова и око 1800 душа.

Из сједнице епархијског црквеног суда.

У Бањалуци 15./28. децембра 1905.

Предсједништво.

Епархијски црквени суд у Бањалуци.

ad бр. 2602/24 ex 1905. 1—2

Стјечај.

Ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Бањалуци, расписује се овим стјечај с' пријавним роком до 18./31. марта 1906. год.

Молбе треба поднијети овом епархијском црквеном суду и уједно им приклопити свједоџбе о свима, како богословским, тако и прије богословије свршеним наукама.

Парохија Бањалучка броји 546 домова и 2700 душа.

Из сједнице епархијског црквеног суда.

У Бањалуци, 15./28. децембра 1905.

Предсједништво.

Епархијски црквени суд у Д. Тузли.

Бр. 112 ех 1906. 1—3
ц. с.

Стјечај.

У смислу § 89. „Уредбе црквено-просвјетне управе“ овим се расписује стјечај на упражњену парохију у Брчком, протопресвитерата брчанскога. —

Парохија има 409 домова са 1940 душа. — Парохијалног стана нема, али ће се, сходно § 105. „Уредбе“, — намакнути или накнадити.

Компетенти имају своје инструисане молбенице (§ 90. и 91.) овоме Црквеноме Суду до 9. марта 1906. поднијети.

Из сједнице епархијског црквеног суда српско-прав. Митрополије Зворничко-тузланске.

У Д. Тузли, 26. јануара 1906.

АЕ и Митрополит Зворничко-тузлански:
Григорије с. р.

АЕ. и Митрополијска Консисторија Дабро-босанска.

Број 1049/I. 1905. 1—3

Едикт.

Јавља се отсутној Анђи р. Орешанин, одбјеглој супрузи Неђе Батинића тежака из Пршинића, да јој је супругу њеном дозвољено, да против ње због злобног раскидања брачне заједнице — ако му се до 15. фебруара 1906. у сажиће не врати — код овог духовног суда бракоразводну тужбу поднесе.

Ушљед тога позива се иста Анђа на повратак у завичај и на продужење брачне заједнице с мужем, пошто ће се иначе бракоразводна парница у течај ставити и у мјесто ње са уредовним јој заступником ч. г. Душаном Лапчевићем консистор. канцелистом у Сарајеву, на њен трошак и могућу штету крају привести.

У Сарајеву, 16. септембра 1905.

АЕ и Митрополит Дабро-босански:
Ніколай

Српско-православна Митропол. Конзисторија Бањалучко-бихаћка.

Број. 986 ех 1905. 2—3

Едикт.

Позива се овијем Копија Марјановић из Илићана котара приједорског, сада непознатог боравишта против кога је супруга му Тодора рођ. Андрић из Ножичког поднијела код овог духовног суда бракоразводну тужбу, да у року од шест мјесеци, рачунајући од првог увртења овога едикта у овом листу, овом духовном суду своје садашње боравиште пријави, да би се тако споменута тужба с њим у претрес узети могла, јер ће му се иначе по безуспјешном истечењу споменутог рока поставити уреда ради замјеник, који ће га имати у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Из конзисторијалне сједнице у Бањојлуци 30. маја (12. јуна) 1905.

Митрополит.
Евгеније

Српско-правосл. Митропол. конзисторија Бањалучка и Бихаћка.

Број 1650 ех 1905. 1—3

Едикт.

Позива се овијем Вид Новаковић из Грмуше сада непознатог боравишта против којега је супруга му Стоја Новаковић рођ. Јерковић из Радића поднијела код овог духовног суда бракоразводну тужбу, да у року од три мјесеца рачунајући од првог увртења овога едикта у овом листу, овом духовном суду своје садашње боравиште пријави, да би се тако споменута тужба с њим у претрес узети могла, јер ће му се иначе по безуспјешном истечењу споменутог рока поставити уреда ради заступник, који ће имати њега у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Из конзисторијалне сједнице Бањалуци, 16. (29.) септ. 1905.

Митрополит: *Евгеније.*

Српско-православна Митрополија Бањалучко-бихаћка.

Број 1876 ех 1905. 1—3

Едикт.

Позива се овијем Васо Јовановић здјелар родом из Босне сада непознатог боравишта, против којега је супруга му Даринка Митровић родом из Бијелог Поља (у Србији) настањена у Бугарским Ситњежима поднијела код овог духовног суда бракоразводну молбу, да у року од шест мјесеци, рачунајући од првог увртења овог едикта у овом листу овом духовном суду своје садашње боравиште пријави, да би се тако споменута молба с њим у претрес узети могла, јер ће се иначе по безуспјешном истечењу споменутог рока поставити уреда ради заступник, који ће имати њега у заметнутоме брачном спору правомоћно заступати.

Из конзисторијалне сједнице у Бањалуци, 8./21 октобра 1905.

Митрополит: *Евгеније, с. р.*

Српско-православна Митрополија Бањалучко-бихаћка.

Број 1240 ех 1905. 1—3

Едикт.

Позива се овијем Милош Ступар из Дабра сада непознатог боравишта, против којега је супруга му Сава Ступар рођ. Вујасиновић из истог мјеста поднијела код овог духовног суда бракоразводну тужбу, да у року од шест мјесеци, рачунајући од првог увртења овога едикта у овом листу, овом духовном суду своје садање боравиште пријави, да би се тако споменута тужба с њим у претрес узети могла, јер ће му се иначе по безуспјешном истечењу споменутога рока поставити уреда ради заступник, који ће имати њега у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Из конзисторијалне сједнице, држане у Бањалуци 10/23. ав. 1905

Митрополит: *Евгеније.*

Архиепископ и Митрополит Дабро-босански.

Број 1644 М. ех 1904.

Објава

о цијенама црквених књига.

Све црквене књиге, које су до сада штампане у земаљској штампарији у Сарајеву, могу се наручити и добити код земаљског економата, и то по овим цијенама!

1.	Октоих I. дио,	неувезан	20	круна	увезан	28	круна.
2.	„ II. „	„	20	„	„	28	„
3.	Требник I. „	„	8	„	„	12	„
4.	„ II. „	„	8	„	„	12	„
5.	Служебник	„	14	„	„	20	„
6.	Апостол	„	20	„	„	30	„
7.	Евангелије	„	39	„	„	69	„
8.	Часослов	„	—	„	„	5	К 50 хел.
9.	Миней општи	„	20	„	„	30	„
10.	„ празнични	„	38	„	„	50	„

Сарајево, 24. новембра 1905.

АЕ. и Митрополит Дабро-босански:
Николај.

Исправак.

Умољавају се поштовани читаоци, да у списку свештенства и статистици епархије Захумско-херцеговачке, штампаном на 341.—349. стр. 11. и 12. броја 1905. год. »Источника« слиједеће погријешке поправити изволе:

1. У списку свештенства на стр. 341. за С. Правицу (тек. број 7.) у рубрици 6. мјесто 27. сент. треба 20. сент., а у рубрици 9. мјесто 1903. треба 1893,

2. На страни 341. за М. Вујовића (тек. бр. 12.) у рубрици 5. мјесто 30. јуна треба 30. јануара.

3. На стр. 342. за А. Братића (тек. бр. 23.) у рубрици 6. мјесто 9. децем. 1892. треба 9. децембра 1902.

4. На стр. 342. из списка изостао је: Јован Гаћиновић, који је рођен 1861. године, рукоположен за ђакона 30. децембра 1885, за пресвитера 1. јануара 1886., од рукоположења служи као парох у Фатници. У списку свештенства заузима 27, мјесто, т. ј. иза Јована П. Поповића.

5. На стр. 342. за П. Говедарицу у рубрици 7. мјесто 1889. треба 1899.

6. На страни 342. за Х. Крстовића у рубрици 7. иза 1. јануара треба, додати 1901.

7. На стр. 343. за В. Вишњевца а у рубрици 7. мјесто 1889. треба 1898.

8. На стр. 344. за А. Јокановића, рубрику 6. треба оставити празну.

9. На стр. 344. за Д. Гаћиновића у рубрици 4. мјесто 1802 треба 1902.

10. На стр. 344. за Ј. Петковића у рубрици 5. мјесто 1904. треба 1905.

11. На стр. 345. треба у првом реду од озго 74. а не 73., у другом реду 63 а не 62, у петом реду 72 а не 71, у деветом реду 7 а не 6, у петнајестом реду 25 а не 24, у двадесет и првом реду 51 а не 50 и свуда у збиру 74 а не 73.

12. У Статистици епархије на стр. 346. код парохије Звијерине у рубрици брачних парова мјесто 247 треба 274.

13. На стр 346. код парохије Благаја у рубрици душа мјесто 1505 треба 1565.

14. На стр. 346. код парохије Зовог дола у рубрици умрлих мјесто 50 треба 51.

15. На стр. 347. код парохије Горњег Храсна у рубрици брачних парова мјесто 353 треба 253.

16. На стр. 347. код парохије Завале у рубрици дјеце у срп. прав. осн. школама мјесто 388 треба 38

17. На страни 347. код парохије Стоца у рубрици прав дјеце у ком. осн школама мјесто 4 треба 3.

18. На стр. 347. код парохије Крушевица у рубрици домова мјесто 109, треба 169.

19. На стр. 347. код парохије Чичева у рубрици мјеста мјесто 13 треба 3.

20. На стр 347. код парохије Фоче празну рубрику (дјеце у српско-прав. основ школама) треба испунити са 74.

21. На стр 347. у збиру фочанског протопресвитерата, у рубрици рођених мјесто 508 треба 580.

22. На стр. 347. у рубрици мјеста код парохије Горажда мјесто 4 треба 69, код парохије Заборка мјесто 6 треба 32, код парохије Закаља мјесто 12 треба 35 и код парохије Чајнича мјесто 13 треба 1.

23. На стр. 347 код парохије Чајнича у рубрици учит. снага на ком. школама мјесто 1 треба 3.

24. На стр 347. у збиру Чајничког протопресвитерата у рубрици рођених мјесто 268 треба 262.

25. На стр. 348. за протопресвитерат невесињски у рубрици православне дјеце у ком. школама мјесто 226 треба 336.

26. На стр. 349. под тек. бр. 13 мјесто 107.226 душа треба 107.926.

27. На стр. 349. под тек бр 22 мјесто 3 треба 30 учитељ. снага на срп. прав основ. школама.

28. На стр. 349. под тек. бр. 32. мјесто 40 треба 49 прав. дјеце у држав. вишој дјев. школи.

»Источник« излази у мјесечним свескама досадашњег формата на 2 табака сваког пошљедњег дана у мјесецу. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XX. Сарајево, 28. фебруара 1906. Бр. 2.

УРЕДНИК:
протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

Како да се утре пут доброј вјерској настави у основним школама?

Ријеч прије грађења нове наставне основе за православни наук вјере на елементарним школама.

У новије доба опажа се све живљи покрет против недостатака у нашој вјерској настави на основним школама. Питање ово постало је, код нас духовних пастира и учитеља, питањем прогресивне природе. С друге стране, застој и назадак у практичном раду и најревнијих наших катихета, упућује нас на озбиљно размишљање: како да се утре пут доброј вјерској настави у основним школама?

Приговара се опћенито *наставној основи, уџбеницима и неправилном методу.*

Погледом на ове сумарно истакнуте кардиналне недостатке констатујемо, да се наставом у вјери у основним школама, по досадањој пракси, постизава циљ саопштавања религиозног знања у што већој мјери, не пазећи при томе на питање о унутарњој идеји, која веже и спаја материјал предавања. Констатујући наведени факат придружујемо се конкретном мишљењу руских катихета, које ћемо, течајем разматрања, есенцијално тангирати. Код оваке вјерске наставе налазимо просту конзеквентност неопходних хришћанских знања (објашњавање молитава, заповиједи и символа вјере) а не органичку систему. К томе долази познати чисто технички начин предавања са питањима и одговорима, у које су јуридички заодјенуте религиозне мисли. У оваком пак случају методика предмета, обзиром на краткоћу и тачност, у толикој мјери исушује религиозне истине, да од њих остаје

сам скелет без меса и крви. Овај схоластицизам у већој мјери јавља се као посљедица помањкања унутрашње идеје — основног недостатка вјерске наставе. Основни принцип има да веже науку вјере са животом, а то се најбоље може постићи *идејом о царству Божјем*, која најзгодније пристаје да буде религиозно-педагошком системом. Основне појаве религиозности човјечјег духа: вјера, љубав, молитва органички уједињене том идејом у лицу Господа Исуса Христа, коме подржавање освећено благодаћу и јест пут у царство Божје.

Сјећамо се како је један од наших учених богослова врло добро примјетио, да се код нас „избор и распоред градива у наставној основи за наставу у вјери обично одржава традиционално", да се „не узима обзир да ли таково градиво одговара начелима психолошке педагогике и да ли ће се према томе, унаприједити или бацити у натраг главни циљ васпитне наставе". Већ Доситије, наш умни педагог, рече у своје вријеме. да није мудро „ваздa при старинском остати. Зашто је друго — каже он — Бог и дао човјеку разум, расуђивање и слободну вољу, него да може расудити, распознати и изабрати оно, што је боље?" Држимо, да је сасвим умјесно ако устврдимо, да има једна врста религиозног напретка, а та је у усавршавању себе самога и светој дужности да и ближњега свога усавршавамо, да напредује у сазнавању, да му душа буде с Богом у непосреднијем, слободнијем и плодоноснијем саобраћају.

Полазећи са те основне и врло важне тачке држимо, да би у првом реду требало *подврћи ревизији наставно градиво и одредити прецизно састав елементарног знања у вјери.* При том пак, да не заборавимо да је у начелу сваке школске наставе, па и катихетске, да одговара природном току дјетињег развијања. Она треба да буде дјетету примјерена, да одговара његовој моћи схватања и његовим способностима.

Хришћанска педагогика тражи да се човјек већ од ране младости, у првом реду, васпитава и спрема за духовни вјечити живот и сједињење с Богом, а за тим и за овај земаљски живот. Живот у вјечности и за гробом крајња је метя, посљедњи получени дијел човјечјег позива. „Бог је алфа и омега, почетак и свршетак свега" (Апок. 1, 8.)! Овај земаљски, краткотрајни и пролазни живот није друго, него пут, којим човјек корача спремајући се за вјечност. Одатле поникоше и извесне, на науци Христовој основане, дужности, с којима се човјек као члан свјетског друштва среша у овом животу и које треба најтачније испуњавати, да се тако постигне одређена мета. Како су значајне ријечи апостолске: „Што је истинито и поштено и праведно и чисто и ако има још која добродјетељ и врлина, о томе мислите!"

(Фил. 4, 8.). Све што је добро, истинито и лијепо у свијету служи човјеку идеалом, којем тежи и којег има да постигне, али највиши идеал његов има се остварити тек на другом свијету полученьем вјечног блаженства у царству Божјем. „Људи, којима је пред очима земаљска срећа и вјечно блаженство, приближују се и постају слични Богу као пралику свога савршенства; постају и најбољи Хришћани и најбољи људи". Заиста: „у јеванђељу је Христовом Божја сила и спасење свакоме ко на њега вјерује" (Рим. 1, 16.). Оваком васпитању не може, зацијело, бити приговора. Оно није ни непотпуно, ни једнострано. Наука пак, којом се баве њезини васпитачи, истинита је и Хришћанска, те је кадра да буде основним принципом религиозно-моралног васпитања и образовања наших катихумена.

Послије овакe реминисценције не преостаје катихети него да се, у повјереном дјелу свом, обраћа највећем Учитељу и Васпитачу Исусу Христу, ријечима Псалмопјевца: „Ти ми покажи пут којим треба да ходим, јер ја подижем душу моју к Теби!" (Псал. 143, 8). На такав, пун вјере и поуздања, напај, добићемо свагда позитиван одговор: „Пустите дјецу нека долазе к мени и не браните им" (Мат. 19, 14).... „Ја сам пут и истина и живот; нико не ће доћи к Оцу до кроза ме" (Јов. 14, 6). То значи да је „Христос обртна тачка свега човјечанства од почетка па до краја. Он је својим радом и својим животом најбољи Учитељ и Васпитач". „Христос је премудрост од Бога и правда и осветење и избављење" (I. Кор. 1, 30).

Према томе, што смо до сада навели, покушаћемо да истакнемо кратки појам о суштини оне хришћанске науке, коју би у елементарној наставној основи употребити и обрадити ваљало. Наука је хришћанска двојака: *теоретична и практична*. Према томе, настава и васпитање има бити у два смјера: у теоретичном и практичном. Задаћа је вјерске наставе да дјецу васпита, да Бога спознају, љубе, њему служе и тако задобију вјечно блаженство у царству небесном.

Ова циљ дала би се успјешно постићи ученьем о нравственом царству Божјем у тројакој подјели: 1. о установи тога царства, 2. о васпостављању истога послије грјеховног пада првих људи и 3. о испуњењу његовом у будућем животу. Наука, коју би катихумени овдје теоретички усвојили, била би символ хришћанске религије, а садржавала би у себи науку: „1. о једном истинитом Богу, свеблагом и светом Оцу свију људи и цару нравственог царства. 2. о јединородном Сину Божјем, ког је Бог Отац послао не само да просвијети људе, него да и умре за њих и васпостави нарушени поредак у нравственом царству. 3. О светом Духу, животворењем и осветављућем и 4. О будућем животу, гдје ће васпостављено нравствено царство

имати достићи своје савршенство и пуноћу". Дакако да би се овдје имале у обзир узети истине разуму постижне и разуму непостижне. Тако би главни основ науке разуму постижне био у истини: „Бог је Отац свију нас, а ми сви међусобом смо браћа"; а разуму непостижне: „Исус, Син Божји, Искупитељ људи". Обје истине стоје у тијесној свези, а ова друга утврђује прву и чини је живом и дјејствујућом.

С овом теоретичком науком ваља, по примјеру Христовом, сјединити и практичну, која се односи на *дужности, побуде и средства.*

(Свршиће се).

Идеја бесмртности.

— **Dr. C. Gütter.** —

Као што је човјек свјестан да има нравствену слободу у избору, исто тако мисли, да се његова, лична егзистенција не угаси са овим кратким, земаљским животом, него да је смрт као у природи тако и у човјечијем животу само ступање у неки виши непролазни облик живота. И онај, који најконзеквентније пориче индивидуалну бесмртност, не може а да не призна бар њену могућност, ако већ пориче њену истинитост.

Идеју бесмртности можемо разматрати с три гледишта, т. ј. с гледишта психологије народа, филозофског размишљања и откривене вјере. Да ли се вјеровање у даљи живот иза смрти доказати као опште људско добро, онда нас то опште увјерење упућује на нешто реално, стварно, што би заиста могло одговарати истини. Кад су даље највећи мислиоци покушали оправдати то увјерење с разлозима разума, онда морамо рачунати и с тим разлозима; а да и не говоримо, да свака теистичка религија признаје вјеровање у бесмртност као своју основу.

Један од историјских најстаријих облика вјеровања у бесмртност јесте наука о метемпсихози или сељењу душа, како су је учили, Питагорејци у јужној Италији, Емпедоклес и Платон, а чији почетак треба тражити у Египту, како свједочи Иродот. Ни један стари културни народ није оставио тако опширну и јасно исказану теорију о бесмртности као стари становници нилске долине. Египатска књига о мртвима, која је написана за вријеме краља Менеса т. ј. године 3892. прије Христа, а можда још и прије, износи нам опширан опис суђења и испитивања појединих душа од часа смрти до уласка у блаженство Озириса. Есхатолошко представљање једног локалног неба и мјеста мука даје се доказати у најразличитијим

облицима код свих старих народа; чим је већа била провалија, која је растављала искључиво добре од посве злих, тим се више настојало створити неку средину, у којој би се могао поновити стадиј развијања до добра. Та је средина изнешена у идеји о поновном рађању и у селењу душа кроз разна људска тјелеса.

У колико већина народа настоји изнаћи људска карактерна својства, како добра тако и зла, симболизирати у животињама и биљкама, то је и селење душа каткада мијењање бића. И тај облик није био непознат старим Есипћанима; путовање кроз све животиње на земљи, у мору и ваздуху требало је 3000 година, а најраширеније се налази код Индијанаца. По ортодоксном систему Миманце чулни је свијет само пуста обмана, опсјена, сан, из кога долази буђење. Нешто истинито и стварно једино је Брама, кога су испрва схваћали неутрално, а касније особно. Томе вјечном једином бићу враћа се свака душа, пошто се путовањем кроз људе, животиње, биљна и безживотна тјелеса очисти од гријеха и заблуде. По Миманци поједине су душе дијелови једне једнаке природне силе, која све оживљава. Напротив у Санкма-филозофији дух се не замишља као свеДух него као мноштво нераздјељивих појединих єкзистенција, које додуше узимају материјално тијело, али се из ових окова опет дижу у слободу чисто душевног живота. Исто су тако у Будиној (550 пр. Хр.) религији особито јасно изнешене догме о ништавилу земаљскога живота, о очишћавајућем прпорађењу и коначном улазу сваке поједине душе у јединство Нирване. Од кад је асирско клинасто писмо протумачено, упознали смо и есхатологију старих Халдеја и Акада. И ако неке тачке још нијесу растумачене, ипак се смије сматрати, да је старовавилонском причом о путу Истара и Издубара у пакао доказано, да су и ови народи вјеровали у један подземни свијет и у мјесто блажених. Са дуализмом Зороастера скопчане су веома тијесно представе задњега суда о небу и паклу и што још више пада у очи, збирка Зороастрових вјерских прописа — зендавеста — зна осим идеје о једном искупитељу и за догме тјелесног васкрсења и општег измирења између добра и зла у царству Ормузда. А не требамо нарочито ни спомињати вјеровање Грка у Одмазду на оном свијету, њихове разне митосе о аду, подземним суцима, Тартару и елисејским пољима, о примању славних јунака у средину олимпијских богова.

Мање је развијена идеја о бесмртности код дивљих народа, али ипак нема ни једног племена, код кога се не би могло доказати бар вјеровање у духове и ма какво просто поштовање предака. Врло изненађује чињеница, по којој предисторијска антропологија

у начину покопавања старог европског и азијског становништва налази неки заједнички религиозни смисао. Положај лешина одговара положају човјечјег зачетка у материнској утроби; лешине обично леже скупљење, кољена додирују у много случајева лакат, глава је окренута према истоку а ноге према западу. Овај начин сахрањивања умрлих налазимо у Хиндостану, Вавилону, Малој Азији, Кавказу, Тракији, на Цикладима, у читавој Европи од Шведске до Падске долине, на запад до западних врхова Енглеске, Француске и Шпаније. Лешине леже или сакупљеним удовима или чуче. Не можемо вјеровати, да је тако чудноват обичај у најудаљенијим крајевима и код најразличитијих раса настао независно. То је, као што је доказао један говорник на антрополошком конгресу у Бечу 1889., идеја о бесмртности, која се може опазити и код оног најстаријег становништва наше земље, које се још било упознало са прирећивањем метала.

Обзиром на ово вјеровање, које је свима народима заједничко а које већ Цицерон спомиње, више се пута покушавало дати живот душе иза смрти доказати из саме њене (душ.) природе. То се најјасније види у Платонову „Федону". Сократ пред смрт храбри своје ожалошћене ученике тиме, што се чврсто нада, да ће његов душевни дио и даље живјети код богова и проја и остављa им у доказима бесмртности богат завјештај. Обично се тако рачунају четири таква доказа. Први т. зв. космолошки доказ закључак је аналогије, узет из природног живота. Као што се природа постојано колеба тамо амо између живота и смрти, тако је и човјечија смрт само један сан, који је спојен са буђењем за виши живот. Други, психолошки доказ ослања се на Платоново учење о преекзистенцији душа; према томе би учење и познавање било неко поновно сјећање на оно, што смо прије гледали у царству идеја. На трећем се мјесту наводи метафизичка једнострукост душе. Што није састављено, не може се ни дијелити; једноструко, нераздјељиво не може се растварати; а смрт је растављање дијелова, дакле душа се не може растварати, него мора даље живјети. Четврти доказ вриједи као савремен; душа има учешћа у идеји о животу, ушљед овог учешћа не може је противност живота т. ј. смрт узети у своју власт, она је ἀθάνατος, бесмртна; а овај испрва негативан појам Платон је претворио у позитиван појам нераздјељивости и бесмртности. Овим директним разлозима, који заједно чине један једини доказ, придружује се опровргавање Тебанда Симмаса, који упоређује душу са хармонијом и сматра је као резултанту тјелесних функција: мишљење, које се не може сложити са владањем душе над тјелесним потребама и са опирањем разума против нагона и страсти. У касније написаној „Држави" Платон изводи бесмртност

душе одатле, што она не може бити уништена њој својственим злом и моралним невољаштвом, док је у „Федросу“ душа дефинирана као сила, која сама себе покреће, која нема почетка ни свршетка. Да поткрепи ове диалектичке аргументе Платон је употребио есхатолошке пјесничке мите; особито нам свршетак списа „Горгиас“ и „Федон“ износи високо поетично описивање задњег суда и посљедњих људских ствари.

Како малу снагу имају Платонови докази, показује најјаснije та околност, што се Аристотел није усудио о томе изрећи стално мишљење, и ако је био увјерен о бестјелесној супстанцијалној природи мисаоног духа. Већ у филозофији послије Аристотела не мисли се више о индивидуалној бесмртности душе. Перипатетичар Дикеарх изражује мишљење, које модерно звучи, т. ј. да супстанцијална душа екзистира у човјеку исто тако као у животињи, да се шта више ријечју „душа“ означују само разни изражаји једне једноструке радње опште животне снаге, која се не може раставити од тијела и његових функција. По стоичком учењу бесмртност душе не прелази краја једне свјетске периоде; Епикурејци веле да се душа састоји од округлих, глатких и покретних атома, који се при смрти разиђу.

Од римских филозофа бавио се Цицерон у прној књизи „Tusculanae quaestiones“ са проблемом бесмртности; послије испитивања историјских и филозофских разлога остао је при вјероватности у прилог бесмртности.

У опште нити је стара ни средњевјековна шпекулативна филозофија одмакла даље од Платона. Августинов доказ у спису „Soliloquia“: душа је бесмртна, јер својим опажањем учествује у вјечној истини, која је у бесмртном Богу, у ствари је Платонов доказ. Исто тако не износи нам ни Тома Аквински никакав нов доказ, ако изводи даљи живот душе из појма forma per se subsistens, јер је овај Аристотелов доказ у ствари аналоган платонско-августинском: душа је бесмртна јер се не може раставити од идеје живота. Теоретичким дедукцијама придружују се код Томе Аквинског и практични обзири. Природном настојању душе за савршеним знањем, могућности у мислима се ослободити просторних и временских окова пролазности мора одговарати могућност реалног збивања, које претпоставља даљи живот душе, особито ако узмемо у обзир, да је човјеку од Бога одређено да мијења гријешење са потпуном истином. Покрај свега тога у средњем вијеку држали су Скотисте и Номиналисте овај доказ за бесмртност душе само као један вјероватан доказ. С Помпонацијем (1462. до 1524.) наће одзива у Италији и наука о двострукој истини, т. ј. да разум смије тврдити смртност, а вјера бесмртност душе.

(Наставиће се.)

Духовно-поучни чланци

намијењени онима, који се спремају за св. причешће.

— Написао: *Гр. Дјаченко.* —

Превео: *Јован Петровић*, протопресвитер и кр. професор у Загребу.

(Наставак.)

28. Поука онима који се спремају на св. причешће.

1. Још је врло кратко вријеме до оног великог часа, кад ћете примити ви у себе Господа. Радујте се и веселите се! Али уједно не заборављајте и то, да, као што је тај час у животу вашем најдрагоцјенији, захтијева од вас сву вашу пажњу и сву опрезност. Господ сам хоће да вам се даде и да са собом принесе дарове своје. Како је неразумно не користити се овом милости, која вам се бадава даје, како је преступно приступати да се прими не онако, како треба. *Који недостојно једе и пије, суд себи једе и пије, неразликујући тијела Господња* (I Кор. 11, 29).

Ово знате, и за стално, свако по силама својим, настојте, да се покажете достојнима спасења да примите Господа који долази у св. својим тајнама. Претпостављам, да сте и сад тијем забављени, — и ја хоћу да се приближим к мисли вашој с мојим ријечима, и да вам полако разјасним, како треба да смо расположени и шта треба да радимо, да достојно приступимо к светим пречистим тајнама Христовим.

Почнимо од тога часа и ходимо корак за кораком, док се не приближимо чаши Господњој, престављајући на цијелом путу спасоносни образ расположења и дјеловања.

На самом првом покрету сусрете нас свети апостол Павле са својом кратком по строгом поуком: *да исиштује себе човјек, па онда од хљеба да једе и од чаше да пије* (I Кор. 11, 28). *Да исиштује себе:* нека испитује, је ли достојан, — и са тијем уњерењем нека приступи к светим тајнама, јер ако приступи недостојно, суд себи једе и пије. Ах, браћо! Ријеч ова наводи страх па грјешну душу. Јер ко може рећи, да је он баш достојан да приступи трпези Господњој? Колико има грјеха! Колико нечистоће! Колико јавних увреда Господа! Страшно је приступити; али и не приступати није безопасно: јер ако не кушамо тијела Господња и не пијемо крви Његове, немамо живота у себи. Тешко нам је с обје стране. А што да чинимо? Бацимо се у наручја самога милостивога Господа, вапијући Њему: милостиви Спаситељу, поштеди нас недостојне и покри милошћу Својом нашу недостојност!

Узалуд се, браћо, трудите, да вас не узнемирује пусти страх. Господа вријеђа не само то, ако ко није спреман — па дрско приступа

к чаши; већ и то, ако ко без разбора мучи себе сувишним страховањем. Милостиви Господ не веже нас таким условима, који се не могу испунити, већ тражи од нас мало, да сваки, без пô муке, може испунити, ако хоће. „Ко је, говори св. Димитрије ростовски, — исповједио своје гријехе потпуно, не затајивши ништа; ко жали, плаче и каје се; ко има вољу и чврсту намјеру не падати више у гријех, већ се чувати од сваког гријеха; ко се постом и молитвом и другим подвизима побожности уморио, умилостивљујући Бога; ко се са свима измирио и нема у себи непријатељства ни према коме, тај је достојно спреман: *и тако од хљеба да једе и од чаше да пије!*“ Ако сте све ово испунили или ћете испунити: с пуном надом приступајте Господу са смјерном дјетињском скромношћу. Ми смо грјешни, сви смо грјешни. Но Господ је и дошао да грјешне спасе. Нијесу гријеси — преграда, већ упорство у гријесима и некајање. Ако је то тако, не приступајте! Јер гријеси оплакани, исповијеђени и разрјешени, нијесу више у вама ни на вама. Они су то исто, што и гране, одрезане од дрвета: кад смо гријешили, они су били на дрвету нашега живота живе гранчице и храниле су се од њега; а кад смо се одвратили од њих, и стали их мрзити, покајали се и исповједили, тим чином смо их одсјекли од нас. У часу разрјешења они су отпали од нас. Сад су то — суве гранчице, и Господ иде да спали у нама ово грјешно трње. То треба да буде нарочита брига ваша, да сазнате своје гријехе, оплачете, исповједите и чврсто одлучите оставити их. Ако сте већ то учинили, или ћете учинити, захвалите Господу. Разрјешењем од гријеха спрема у нама себи достојну обитељ, очишћену и поштену.

Овоме главном дјелу остаје нам да додамо још једно — да сачувамо сталну пажњу и срце чисто. Чувајте се дакле расијаности и разних брига. Ако су кроз цијелу недјељу остављена била обична дјела, то је тим више обвезно, да их се сад не дотичете, и, удаљивши се од свега, у себе уђете, и тако пребудете једино у мисли на Господа, који вам има доћи. Сваки покрет страних мисли прекрочите и, угледајући се на Господа, молите му се умном и са мало ријечи молитвом, говорећи сваки у себи: не одбаци мене, Господе, од лица твога! Не гнушај се мене, који сам те јако вријеђао! Не отерај ме од трпезе Своје, као нечиста! Оживи ме по ријечи Својој! Посјети ме милошћу Својом, ма и не достојнога! Дођи к мени, и спаси ме! Или једноставно, једну чврсту ријеч: Господе Исусе Христе, Сине Божји, смилуј ми се! Или и без ријечи, једино у мислима припадни стопама Његовим, чекајући милости!

2. Тим једним могао би се ограничити цио садашњи припремни труд. Но ако мисао не буде снажна да остане код тога једног, забо-

вите ју размишљањем о самом причешћу; и да много не блуди, вежите ју ријечима Господа светих апостола у овој тајни. Нека пази на то, што је рекао Господ. Нека се поучи у томе, што су изрекли апостоли, — и тијем ће сазидати душу своју.

Ја сам хљеб живота, — говори Господ, — *који сиђе с неба; који једе од овога хљеба живљеће ва вијек: и хљеб, који ћу ја дати, тијело је моје, које ћу дати за живот свијета. Заиста, заиста вам кажем: ако не једете тијела сина човјечијега и не пијете крви Његове, нећете имати живота у себи. Који једе моје тијело и пије моју крв, има живот вјечни, и ја ћу га васкрснути у посљедњи дан. Јер је тијело моје право јело, и крв моја право пиће. Који једе моје тијело и пије моју крв, стоји у мени и ја у њему.* (Јов. 6, 51—58). Размишљајте о томе и поучавајте се! Или узмите, што је на тајној вечери говорио Господ: *узмите, једите, ово је тијело моје. — Пијте из ње сви, јер је ово крв моја* (Мат. 26, 26). Или оно чему је учио апостол: *Који недостојно једе овај хљеб или пије чашу Господњу... крив је тијелу и крви Господњој*, и т. д., што је већ наведено у почетку бесједе (1 Кор. 11, 27).

Узмите на ум ма коју од ових изрека, па нека ум расуђује, нека извлачи отуда себи поуку и нека се расположи на скрушену молитву. Кад дође молитва, падајте у мислима пред Господом, или и с тијелом, и не отступајте од молитве, подгријавајте ју размишљањем и опет се молите.

Побрините се дакле, да неизоставно у мислима о Богу и у молитви проведете остали дио данашњега дана, а нарочито вече, доклегод не заспите. Освануће опет дан. Чим отворите очи своје, што брже почните размишљати и похитајте да васкрснете у њој свијест о величини тога дана за вас, — дана благословенога у животу вашем говорећи у себи: ово је дан, којега створи Господ, радујмо се и веселимо се данас! Наступила је Пасха за моју душу! Али не дугочасите се и не забављајте се ничим; похитајте да се опет саберете мислима и зауставите пажњу своју на једном, што је потребно, — на том, што има бити с вама и ради вас, и у томе духу спремите се за свету цркву на божанствену литургију, и хитећи њој говорите у себи: ево жених иде, идем му у сусрет! И идите тако, да се не угаси свијећа запаљена у срцу вашем.

Чувајте се! Ђаво ће покушати на све начине да угаси ову свијећу, бацивши на душу ма какво стање, или расијаност у мислима, или бригу за ма што, или незадовољство ма чим, или незадовољство ма с ким, и слично. Сваки овај покрет доноси метеж у душу и растројава ју. Сачувајте пажњу и љубав ка Господу ума и срца свога, и уклоните све запреке.

3. Тако, чувајући добро расположење, ући ћете у храм Господњи. Стојећи овдје, осјећајте се, као да сте у сионској горници, међу апостолима, које је причестио сам Господ! Јер и овдје као и тамо, Он је који ради, Он — који дијели, и који се дијели, Он је оно, чим се имате причестити; Он је, који причешћује. Онај, који свештенодјејствује само је орган Његов. Свештенодјејство је само постављање трпезе, управ за нас. Постављено је пречисто тијело и пречиста крв Господња, а онај, који је поставио, јест сам Господ Пазите, и са страхом и побожношћу приступајте.

Пазите више него икада, на све, што се чита, и знајте, да то за нас спрема Господ спасоносну вечеру; и загријавајте одговарајуће томе осјећаје и расположења, приносећи их као жртву у срцу Господу, који све види.

Загријавајте вјеру у стварно присуство у св. тајнама самога Господа и Спаситеља, који сједи на небу у слави с десне стране Бога и Оца, а овдје невидљиво пребива, и пристаје тајно, да се под видом хљеба и вина даде вјерним ради приправе њихове за живот небески. Полазећи од таке вјере и гледајући у мислима Господа, који долази с неба да вас посјети, *понизно* реците, по примјеру праведне Јелисавете, коју посјети мати Господа: откуда нам то, да сам Господ хоће да дође к нама? Или ријечима пророка Давида: што је човјек кад га посјетиш? Или капетана: нисмо достојни, да под кров наш уђеш! Од *понизности* пријеђите по том на *синовни страх*, који не одбацује већ побожну трезвеност доноси и поставља дух наш у стање бесплотних, који у страху закривају лице своје, но који не бјеже од пријестола Божјег, већ велегласно вапију: Свет! Свет! Свет! Јер је заиста овдје Господ. И Господ ће ући у вас. Која душа не би била спремна, да са ап. Петром рекне: изиђи од мене, јер сам грјешан, — ако по заповиједи Господњој, сама ова грјешност не би обвезивала и искати и чекати ову посјету Господњу? Баш овом вољом Господњом одушевљавајте се на смјерну *жељу, жеђу* Господа; и с неком тежњом, нестрпљивошћу и незадржаношћу настојте да Га примите, као што хитно бјежи јелен на изворе и потоке, сјећајући се премудрих ријечи, које гласе: ходите, кушајте хљеб, који вам приготових, и пијте вино, које вам растворих, — и ријечи самога Господа, што зове: *ко је жедан, нека дође к мени и пије!* Жедан сам, Господе, — реците у срцу свом, — и *пуни наде* хитимо твојој доброти! Погледај на нас, Премилостиви, и дај душама нашим здравље, као бо̑нима; очишћење, као губавима; свјетлост, као помраченима; снагу, као раслабљенима; утјеху жалоснима, мир збуњенима! Чекамо, Господе, да ће нам све ово бити кад примимо Тебе, изворе свију блага! А од овог чекања, које не ће по-

сремити, опет повраћајући се у себе и своју спрему да сретнемо и примимо Господа, поново још силније разгрије срдачну *скрушеност и обећање* да нећете попустити гријеху, ма да би за то и умријети морали; и, оплакујући прошло, молите самога Господа, да вас омије, очисти, убијели, за свијетли стан себи, вапијући к њему: *Особито ме опери од безакоња мојега, и од гријеха мојега очисти ме!... Чисто срце учини, Боже, и дух прав новни у мени!* (Пс. 50, 2 и 10).

Тако, прелазећи од једног чувства к другоме, од вјере к понизности, од понизности к страху, од страха к жељи, од жеље к нади, од наде к скрушености, — ви ћете саставити у себи пјесму, — која ће Господу бити мила и привући ће пажњу небесних становника.

4 У оваком благодатном расположењу и небесном окрилју приступите најпослије к чаши Господњој, који вам се приближује, вапијући с апостолом Томом: Господ мој и Бог мој! И отворивши уста и срце, примите Господа смјерно и побожно, молећи Му се тријезном мисли ријечима св. Димитрија: Уђи, свјетлости моја, и просвјетли таму моју! Уђи животе мој, — и васкрсни мртвило моје! Уђи лекару мој, и излијечи ране моје! Уђи огњу божанствени, и попали трње гријеха мојих, и срце моје пламеном љубави Твоје зажежи! Уђи, царе мој, сједи на пријестолу срца мога и царуј у мени — Ти, једини царе мој и Господе!

Спремите се да тако сретнете Господа: и Он ћеући у вас несумњиво и вечераће с вама у срцу вашем. Тада не ћете требати, да вас ко учи; јер ће једини учитељ свију бити у вама. Пазите на њега ухом срца и на папиру ума штампајте ријечи Његове. Он ће вас научити свему, само се постарајте, да га задржите у себи са свом брижљивошћу и свом пажњом, дајући му једино то, што му је угодно да у вама види. Амин.

(Наставиће се).

Дужности човјечије.

— Силвије Пелико —

преводи с руског *Бакон Косто М. Лучић.*

(Никшић.)

(Наставак.)

Глава XXVII.

Уважавање знања.

Ако ти и мало времена за књижевни рад остављају твој рад и домаћи послови чувај се од оличене наклоности у оних, који се или мало или никако не занимају науком, од наклоности, која држи за

бесмислицу сва знања и науке, што они сами не знаду, и свакоме се ругају, ко умно развиће уважава.

Презири површно знање; оно је штетно, него уважавај право знање, јер је оно свагда корисно. Уважавај га без обзира, да ли га ти сам имаш, и што га нијеси могао имати.

Неуморно тежи за развићем свога ума помоћу сталног занимања, занимања с каквом било науком, или у крајњем случају помоћу читања сваковрсних добрих књига.

За богата човјека умно је вјежбање потребно не само због тога, што ће он из њега поцрпјети племенито уживање и поуку, него такође и због тога, што ће он, захваљујући томе добити репутацију образованог човјека и пријатеља науке, којим начином он може и друге људе на добра дјела упућивати.

Завидљивцима је одвећ мило радне људе кудити. Ако се могао наћи ма какав разлог, да се човјек међу незналице уброји или међу поборнике незнања, свјетина ће алово̀љно гледати на његова добра дјела тежећи, да га презре и да његовом раду смета.

Вјера, отаџбина и част траже јуначке борце, који су прије свега врлинама окићени, а послије тога знањем. Зло је, ако заиста рђави људи могу рећи добрима: „Ви сте незналице и непотребни“. Али да би стекао онај углед који је свагда пошљедица образовања, немој се никад показивати као да владаш знањима, која у ствари посве немаш. Та је превара исто тако срамотна као и свака друга. Осим тога ће свака лаж раније или доцније изаћи на видјело.

Никад не уважавај ма које било знање искључиво ради сујетног клањања.

И ако треба и за себе и за друге више знања желити, али ако увидимо, да га није могуће стећи у довољној мјери, онда се умиримо, и међу себи равнијем људима покажимо се, да их не варамо. Добро је доста знати, али од свега тога за човјека је врлина важнија, која се срећом раме уз раме сложити може са потпуном неразвијеношћу (умном).

Због тога немој презирати необразоване људе ни у оном случају, кад су твоја знања сасвим опсежна. О знањима се исто оно може рећи што и о богатству: „И једно и друго добро је само за добро других људи, али и без једнога и без другога човјек исто тако може бити добар грађанин, због чега има право на поштовање.“

Труди се да ширић свијетле мисли по необразованим групама народа. Али какве су то мисли? Заиста нијесу оне, које људе направе високоумнијем, гордељивијем и злијем; нијесу она преувеличавања, која се у савременијем драмама и романима налазе, гдје се обично

људи ниже класе за јунаке, а узвишена лица за преступнике истичу, гдје се друштвена слика представља са рђавим замишљајем у наказном облику; гдје се за вјерног слугу онај представља, који је слободан изражавати се неучтиво о своме газди, а за доброга газду истиче се онај који се оженио ћерком свога слуге; гдје нема разбојника који не би био пријатан.... а све је то због тога да би се побудила мржња према свакоме, ко се не диви овим неприродним јунацима.

Добре мисли, које међу необразованим људима нижих класа морамо ширити, то су мисли, које их могу сачувати од заблуда и предрасуда, не старајући се од њих начинити пузавце пред образованим и од уплива класама; које им улијевају достојне тежње према доброчинству и захвалности. Ми смо међу њима дужни ширити мисли, које их могу сачувати од ружних идеја анархије и простонародне госпоштине; мисли, које их уче да богобојажљиво и поштено врше оне скромне али часне дужности, које им је судба одредила, и на пошљетку онакве, које их увјеравају, да и ако се не може уклонити друштвена неједнакост, да су сви поменути људи пред Богом једнаки.

Глава XXVIII.

Учтивост.

Свагда буди љубезан у опхођењу са свијем људима. Та учтивост брзо ће ти прећи у навику, и помоћи ће ти да се свагда умиљато према људима односиш.

Недружељубно, дрско и надувено опхођење рађа и недружељубни начин мисли. Неучудност повлачи за собом двоструко зло: грубост сопствене душе и увреду других људи.

Постарај се о томе, да би се твоја пријатност појављивала не само у твом спољашњем опхођењу него и у свима твојим мислима, тежњама и радњама.

Ко се не труди да сачува свој ум од рђавих мисли, ко им често повлађује, тога оне често довуку и до најсаблажњивијих поступака.

Често се може чути, да људи, који ни по чему нижем сталежу не припадају, говоре неучудне ријечи и пуштају дрске шале.

Није потреба да се твој говор одликује намајсторисаним разметањем, него се старај да он буде чист од неучтивих и дрских израза, неумјерене оштрине, од говора својственог неуким људима, и од погани шала, које често вријеђају осјећај пристојности.

Да би смо се пристојно изражавали још из младости потребно се томе учити. Ко се томе није навикао до двадесетпетогодишњег узраста, никад се навићи неће. Понављам, — не треба намајсторисани него оплемењавајући говор, који уздиже човјека над људима нижих

положаја, побуђује наслађу међу слушаоцима, расположење међу људима и тежњу к добру.

Постарај се, да подесним изборомизраза, и умиљатом интонацијом гласа, твој говор буде пријатан.

Ко говори меко и пријатно тај привлачи себи слушаоце и на њих већма утиче онда, кад се у виду има упутити их на добро а одвратити од зла.

Наша је дужност, сва Богом дана средства употребљавати на помоћ ближњима а писмено и на начин изражавања својих мисли.

Узрок непристојној распуштености у говору и опхођењу чешће лежи у грдној ленности и недостатку воље заузети се да задовољимо умјесна права других људи, него ли у природној неспособности за добро.

Али, рачунајући за своју обавезу лијепо опхођење, под видом дужности сваког човјека, да никоме својим присуством не смета, него да буде пријатан и у заједници с другима пристојан, ипак се немој пиједити на оне људе, који се не умију лијепо опходити.

Сјети се, да се може и алмаз наћи кором покривен. До душе боље би било кад те коре не би било, али и под дебелом кором алмаз опет остаје алмаз.

Према људима, који се не умију лијепо опхо цити. треба да се управљаш као према досадним или сметеним. Ако им не можеш помоћи, старај се да их избјегаваш, али им никад не дадни да опазе тај непријатни осјећај, који они у теби изазивају.

Глава XXIX.

Захвалност.

Општа је дужност свијех људи умиљато и пристојно понашање, а захвалност треба да се у оним случајевима јавља, кад нам узвишене душе указују: љубав, саучешће и снисхођење.

Наши родитељи, а такођер и сваки човјек који нам дјелом или савјетом услугу учини, имају право на свагдашњу нашу захвалност. У погледу других људи у другим случајевима може се строго судити и не ласкати им, — то још није преступ, али у погледу лица, која су нам помогла, треба да смо до крајности пажљиви, да их не огорчимо и не увриједимо, да чувамо њихово добро име, и да смо стално готови заштићавати их и тјешити.

Ако човјек одвећ високо цијени доброчинство, које је учинио, већина га људи сматра за поноситa, а себе ослобођене од захвалности према њему.

Будући су одвећ подли, да не признају његово доброчинство, они га се стиде, и са злобном вјештином труде се доказати, да је њихов добротвор радио због искључивог свог интереса, или да је у виду имао неку другу недостојну циљ, и старају се да таквим начином оправдају своју личну незахвалност.

А по некад због овога, да би се по могућности час прије одужили захвалности, муче се да свом добротвору учине какву год услугу и уображавају да их иза тога не може нико прекорити, као да су заборавили на обавезе, које су узроком учињеног им добра на њих пануле.

Али никога и ништа не може од незахвалности оправдати. Незахвалност је подлост, а да би остали поштени људи, ми не само што не треба да кријемо и нашу захвалност ограничавамо, него напротив треба да тежимо, да се она као сунчани зрак јасно засвијетли.

Ако онај, који ти добро учини, то разглашује, или ако није у осјећајима толико деликатан, колико би ти желио, или ако ти се учини, да га није руководио само племенити осјећај да ти поможе него и још нешто друго, ипак ти не ваља осуђивати га. Зажмури на све што у његовом поступку заиста није лијепо, или што ти се чини да није племенито и побрини се, да у њему само видиш оно што је лијепо.

На добро никад не заборави, ако би га ти и стотину пута одужио.

По гдје-кад дозвољено је тајити захвалност, коју према човјеку осјећамо. Али ако ти савјест рече, да ти треба учињено добро разгласити, нека те не смета лажни стид; разгласи га нека свак чује да си обвезан на захвалност пријатељској руци, која ти је помогла. „Незасвједочена благодарност често пута је права неблагодарност", говори познати моралиста Бланшар.

У ствари је само онај човјек добар, који и за најмање добро умије бити благодаран. Захвалност је душа вјере, душа синовске љубави, и у опште љубави према људима и свему човјечанству, које нам толико добара чини.

Ако ми изјављујемо захвалност за свако добро које смо имали од Бога и од људи, ми ћемо се испунити снагом и задовољством, што нам је неопходно нужно ради сношења земаљских тешкоћа, бићемо више снисходљиви и већма заузимљиви за добро наших ближњих.

(Свршиће се).

О Великом риболову.

Проповиједи **Владимира Боберића** — ученицима велике гимназије.

Лука 5, 1—11.

Овом приликом, коју данашње свето јеванђеље описује, видимо Господа нашега Исуса Христа на обали Генисаретскога језера, камо се народ стекао, да слуша ријеч Божију. Видјевши двије лађе, гдје стоје у крају, уђе у једну, која бјеше Симонова, и замоливши одмаknути се мало од обале сједнувши учаше народ из лађе. Дивна слика. Лађица повија се на крилима лаких таласа, а побожни народ повија се за науком небеснога Учитеља. Пред њима је отворена књига откривења Божијега — прекрасна природа. Како се лијепо и красно чита из ње...

Но свршетком Христове проповиједи још не бијаше свршен сав посао његов тога дана. Христос је некојима из круга његових слушалаца нарочито хтио нешто рећи, што осталима није, и то на чудесан начин. Зато се и обраћа Симону ријечима: *Хајде на дубину и баците мреже своје и ловите.* Симон као стари рибар морао се тргнути на овај позив Христов, јер се наговара, да су сву ноћ ловили, али ништа не ухватише. Јамачно га је Христос на лов позвао, кад се већ било раздањило, јер Симон одговара Христу: *Сву ноћ смо ловили.* А морао се тргнути и чудити овом позиву Христовом, јер као стари ловац знао је добро, да се риба најбоље лови у ноћној тишини и рано у јутру, док су рибе још мирне и почивају. Али по одговору му, гдје Христа назива *учитељем*, види се јасно, да се пољуљао у увјерењу о својој рибарској вјештини. Христов позив мора да је био тако увјерљив, да му се Симон није могао ни за час опирати, и видимо га, гдје послије мале тужбе на ноћашњи неуспјех већ попушта: *По твојој ријечи бацићу мрежу*! И заиста успјех је био диван и страшан, јер учинивши то ухватише толико рибе, да им се мреже кидаху и морађаху и другове своје у помоћ позвати, те напунише обје лађе, да су под теретом скоро тонуле.

Диван је призор за овијем настао. Чудом овим упрепашћени Симон Петар пада на кољена пред Христа признавајући, да је грјешан човјек и моли Исуса, да га се прође, да га више не куша чудом овакве врсте. Ушао је био страх не само у њега, него и у цијело друштво Симоново, а исто тако и у синове Зеведејеве: Јакова и Јована, који бијаху другови Симонови, но Христос је баш то и хтио.

Човјек је такав, да увијек тражи доказа и личног искуства, па да вјерује. Мојсије испрва сумња у позив Божији и није одлучан ни

јуначан поћи пред Фараона, да заступа народ Божији. Тек кад га је Бог наоружао великим чудесима усуђује се латити се посла (II. Мојс. 3, 11—22; 4, 1—9). Млади и хитрени Гедеон не вјерује очима својима, да анђео Господњи говори са њим и сумња, да је Бог баш њега изабрао, да избави Израиљце од Мадијанаца, и тражи знак од њега (Суд 6, 17; 6, 36—40). Свештеник Захарија не вјерује анђелу, који му се јавио са десне стране олтара кадионога, да ће добити сина, и пита анђела: *По чему ћу ја то познати* (Лука 1, 18)? Па тако је и овом приликом било са Симоном и његовим друштвом. Питање је, да ли би се, као људи грјешни, одмах на прву Христову ријеч одазвали на апостолску службу, да ли не би посумњали у моћ Онога, који их зове. Христос их је већ унапријед био одредио за помоћнике своје, за проповједнике вјере хришћанске но питање је, да ли би они разумјели позив апостолски, да је Христос одмах рекао Симону: *Одселе ћеш људе ловити.* Чудновата и неразумљива би била та ријеч њему и друговима његовим. Зато Христос изабира друкчији начин, да их увјери са једне стране у своју Божанску моћ, са друге стране пак да им улије увјерење у себе, да ће оружани силом одозгоре моћи испунити задатак свој и то дивно и обилно. Стари источни народи воле у говору употребљавати фигуре и симболе и тијем начином забављати и удивљавати машту и уображење. Таквим говором ствар и ријеч чини се сликовитијом. Па и Христос хотећи будућим ученицима својима показати апостолску службу, показује им је сликовито — богатим риболовом, сликом из њихова заната. И кад видјеше богату множину риба, које уловише у врријеме, кад се иначе не лови, њихово увјерење оснажи се, и Симон, који малочас зове Христа само „учитељем", припада сад од страха ногама Исусовима, и моли га ријечима: *Господе, изиђи од мене, јер сам човјек грјешан.* Значи, да је у њему ишчезао и пошљедњи траг сумње, да говорећи са Христом не говори са човјеком, но са Богом. *Не бој се* — блажи га небесни Учитељ — *одселе ћеш људе ловити.* Генисаретски ови рибари на ријеч Христову задобише ловом мноштво риба, али је и Христос овијем чудом задобио своје вјерне ученике. И није чудо што увјерени у Божанску моћ Христову извукавши обје лађе на земљу оставише све и отидоше за њим.... (Наставиће се.)

Из црквено-пастирске праксе.

Какво уље треба употребљавати код крштења?

Уље, које се употребљава код крштења, има бити *чисто и свеже маслиново уље*. Не смије бити помијешано са другом којом течности, нити се у ту сврху смије употребљавати уље лањено (олај), од сунчанице, из жижка и т. д. Није дозвољено употребљавати код крштења јелеј осве̑ћени на »κτιτοριικομ κѣнїи«, а још мање онај, што је употребљен код тајне јелеосве̑ћења, осве̑ћења домова и др. (А Т. Хојнацкій. Прак. руков. д. свящ. служ. при совер св. тајн. Гл. I. Отд. II. § 18. стр. 13. Н. Сильченковъ. Прак. рук. при отправ. приход. требъ стр. 15. С. В. Булгаковъ. Прак. рук. къ совер. богосл. прав. цер. Стр 109.)

Каква лица између парохијана треба нарочито бирати и препоручивати за кумове?

Свештеник је дужан бринути се, да кумови, били они ма кога звања и стања, знају барем основне истине вјере православне (символ вјере), схваћају своје назначење, да тако уз̑могну и своју духовну дјецу (кумчад) васпитати у духу православља и благочестија (Прав. Испов. П. Мог. ч. I. вопр. 103. Кн. о дол. пресв. приход § 80) *Бл. Августин*, у бесједи 222, каже: »Вас прије свега, како мужеве тако и жене, који кумујете дјеци, опоминьем да се сјећате, да сте старатељи оних, које примисте из свете бање; стога их свагда учите, да чистоту чувају, правду љубе, љубави се држе; а прије свега и сами знајте символ вјере и молитву Господњу, и научите вашу духовну дјецу«.

Свештеник дакле, треба да поучи своје парохијане, да, код избора кумова при крштењу њихове дјеце, пазе нарочито на моралне способности а не на њихово материјално стање. Позив кумов није да богато дарива кумче новцем или скупоцјеном тканином, него да му буде у животу потпора, да га руководи и назидава.

Добро је, да добар пастир претходно ступи у споразум са родитељима и да им, гледе избора кума, послужи својим савјетом и предлогом (А. Т. Хојнацкій Прак. рук. д. свящ. сл. при совер. св. тајн. Отд IV. § 35.

Свештовар Грубач.

Књижевне оцјене и прикази.

Мој одговор.

У прилог жељи г. Владимира Боберића, да се разбистре појмови о оним изузецима, које је он опазио као што рече у »врсном и похвале вриједном дјелу« моме: »*Ексхорте*« (I. св.) а које је изнео у својим рефлекцијама у 11. и 12. бр. »Источника« од пр. г. сматрам за потребно да ово одговорим:

Ја сам у »Напомени« својој као уводној ријечи рекао *зашто* сам »украсио спољашњим шаренилом«, као што рече В. Боберић, своје ексхорте. Мислим да то »шаренило« не буни никога при читању као ни слушаоца који слуша саме ексхорте без тих маргинализа; уз то, ако те биљешке не користе онима, којима су намењене, шкодити не могу.

Унутрашња подјела мојих ексхорта није »шаблонска« јер их нисам израђивао ни по каквој шаблони, него сам распоред мисли и раздиобу ексхорта по

своме најбољем умијењу компоновао, и то сматрам за најтежи посао при састављању екскорта и проповиједи.

Шаблонском израдом могла би се назвати она, која је по неком *одређеном* формату изведена н. пр. по диспозицијама Толмачева, Марка и т. д. Ако се смије рећи да су моје екскорте израђене у »роиској форми«, или под »шаблонском стегом« Давида Марка (!), онда би се смјело рећи за сваку екскорту или проповиједь израђену по правилима омилитике и реторике, која су изложена било у Шлајнингеру, било Пецу, Краусу и т. д. да је шаблонска и да је под стегом тих правила израђена. Онда би стихови и сликови у пјесми били не само шаблонски посао, него и роиска форма и стега за духовите пјеснике, онда би композиције многих умјетника, које су израђене по захтјевима теорије музичке умјетности биле шаблонске, онда би архитектонски послови били шаблонски и роиски. В. Б. сам каже да *»не одбацује састављем раздиобу на тему, на главне и споредне мисли и на обраду њихову«* на у чему се разуме то *»не састављем«* од онога што налази В. Б. у мојим екскортама а што назива »математском подјелом«?

Боберић одобрава израду екскорти »у роиској форми само код ђака и почетника, да кандидат амвона не промаши тему и циљ говора« — Боже мој! — а ја нако не одобравам »роиску форму« ни у којем случају, сматрам за врло потребан облик екскорте или приповиједи онакав како га ја изводим. А то је безусловно потребно не за екскортатора или проповједника, ма они и почетници били и кандидати тек амвона, него за слушаоце, који нису *ни почетници* у састављању говора, *да не промаше* **они** *тему и сврху говора*, јер ако кандидат амвона може промашити у састављању проповиједи и екскорти тему и сврху говора, кудикамо прије и лакше може то слушалац па још неуки, ако екскортатор и проповједник не притегну пажњу његову на то, згодним начином?! То дакле и јесте она сврха, за којом ја тежим, кад овако састављам своје екскорте, а та тежња не ограничава индивидуалност проповједника или екскортатора ни најмање.

Какве је сличности нашао Боберић у уводу моје прве екскорте са »читавим уводом« Маркове екскорте Zum Beginne des Schuljahres, у намјери да докаже како се ја угледам на римокатоличке екскортаторе — ја не разумијем, као што не разумијем ни то, зашто ми он истиче само Марка и Маха као узоре моје, када сам ја навео много више автора на које сам се угледао и дјелима њиховим послужио? Када сам прочитао те ријечи Боберићеве узео сам Маркове екскорте, има их три књиге а двије су штампане 1897. у Brixen-у упоредио сам све три екскорте Z. Beginne d. Schuljahres са мојом првом екскортом и ја сам нашао толико сличности што има у мојој екскорти тој, као у осталима увода а има увода и у Марковим! Или зар треба и може бити екскорта без увода?

При крају морам се још дотаћи и оних назаетака, које је Боберић навео, а које се тичу језика и правописа. Боберић каже, да ми је језик и штил у Екскортама »лијеп и гладак«. Не бих му замјерио ни најмање што ми је поред те ове похвале навео оно неколико погрешно пропуштених ријечи, да их није пропратио онако, т. ј. да треба да сам *начисто* са тим погрешкама *кад пишем књигу за ученике средњих школа!* Овако стилизована замјерка не препоручује много књигу. А када је »језик и штил« мој »лијеп и гладак« у читавој књизи, како да није помислио Боберић е су те примједбе које наводи lapsus calami или memoriae; та стручњаци, па још у школским књигама пропусте сличне погрешке и не ће лако нико те стручњаке опоминьати са прекором, да треба, да су *начисто* са тим погрешкама. Да је Боберић за наведене погрешке тражио оправдања у самој

књизи на другим мјестима, он би и нашао и уњерио би се да је то само lapsus, тако н. пр. за »Богородица *дева* у *истој* екскорти има на четири мјеста »Богородица *Дјева*«; за »*небе*« vide стн. 95. 9. р. одоздо стр 80. 16. и 17. р. стр. 88. 8 р. и т. д. »*василки*« није погрешно, може и васиони и т. д. Не могу се зарећи да не ћу и у будуће пропустити било мојом било штампарском погрешком сличних погрешака у правопису и језику, као што се ни Боберић не може зарећи да не ће пропустити. Такав пуританац не би смио писати н. пр. »циљ« јер као што се »пренебрегава« русизам, тако је »циљ« германизам.

Толико сам имао рећи о ствари ради ствари.

31./I. 1906. *Ив. Машировић.*

Наше село или догађаји, слике и приликe у селу Сиротиљци. Написао Јован Ж. Бута. Књижица за народ. I. издање писца. Митровица. Штампарија Мирослава Спанћа 1905. Цена: 40 фил. 8° страна 36.

У данашње доба, када је српски елеменат почео на све стране наглo да пропада, почеше сви озбиљнији мислиоци, да се баве узроцима тога пропадања. И ова књижица, чији натпис горе исписасмо, плод је тога размишљања.

Писац је српски свећеник. Познаје свој народ, као и приликe, у којима исти живи. Књижицу своју посветио је пастви својој а намијенио Србину ратару. Као што сам у својој напомени напомиње, износи народу своме голу истину, прстом указује на прави узрок његона пропадања. А то све чини из љубави према народу, жељан, да му истински послужи

У овој књижици писац прича о свадби у кући Пере Гавриња. Предмет обичан и свакидашњи. Али баш због тога, што је то расиправање о свадби и пре ње, као и претеривање и усиљавање приликом свадбе, свакидашња и обична појава у српском народу, писац, да би показао један главни узрок народном пропадању, износи и црта ту свадбу сасвим вјерно, управо онако, као што се она свугде и одржава, показујући јасно штетне посљедице данашњег рђавог обичаја.

Приповједачки облик, и ако се и сувише испољава тенденција, не шкоди ништа самој ствари, него јој, шта више, и користи. Јер треба имати на уму то, да је књижица намењена у првом реду простом народу, који баш воли приповједачки облик. А да тенденција није сувише испољена, можда је народ ни нашао не би, па би цела ствар узалудна била

Позната је чињеница, да свака добра књига тешко у народ улази. Лако може бити, да и ова књижица не уђе у народ у оноликој мери, у којој то заслужује. А то би штета била. Стога топло препоручујемо ову књижицу браћи свећеницима са жељом, да их у што већем броју протуре у народ. Тиме ће користити и народу своме а омогућити и писцу, да изда и остале обећане своје радове у том правцу. А сад су на реду: »Наши Американци« и »Црквена слава у Сиротиљци«.

Појединим облицима, начину писања појединих речи, као и интерпункцији (нарочито њој) у овој књижици могло би се забавити. Но надамо се, да ће писац у осталим својим радовима сличне врсте обратити више пажње и на то »ситно« ствари.

Ради лакшег продирања у народ могла је и цена књижици мања бити. Наш народ нерадо даје новац за књигу. Њега треба напикавати, да књиге купује. А то ћемо постићи, ако му добру књижицу за мали новац пружимо. 40 филира, баш у данашње доба пропадања, за њега су велики новац! *М. пл. М.*

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У овоземној цркви.

Сједнице епарх. власти у Сарајеву. Дана 22. и 24. т. мј. одржане су под предсједништвом Његовог Високопреосвећенства АЕ и Митрополита Дабро-босанског г. *Николаја* редовне сједнице епархијског црквеног суда, као и ужег управног и просвјетног савјета. У току мј. фебруара т. г. одржане су сједнице епархијских власти и у митрополијама: херцеговачко-захумској, зворничко-тузланској и бањалучко-бихаћкој.

Личне вијести. У току задњих дана мјесеца фебруара бавило се у Сарајеву Његово Високопреосвећенство Митрополит зворничко-тузлански г. *Григорије*, припремајући, као предсједник великог управног и просвјетног Савјета, нужни материјал за одржање сједница овога великог Савјета. —

Сједнице призваних автономних власти заказане су за дан 12. марта када ће се велики црквени суд, и 14. марта, када ће се велики управни и просвјсавјет састати.

Православно војно свећенство. Окружницом цар. и кр. војног министарства од 14. дец. 1905. Одј. 9. бр. 11345 одређена су са 1. јан. 1906. г. па до даље наредбе, слиједећа борављења и службена област за српско-православне војне свећенике:

Бечу за 2 кор; *Грацу* за 3 кор и за допунидбене округе бр 16 и 53. *Будимпешти* за 4. и 7. кор; *Карловцу* за допунидбене округе бр 70, 78, 79, 96 и за Ријеку; *Сарајеву* за 15. кор и за војно заповједништво у Задру.

Црква у Буковини.

25-годишњи докторски јубилеј. У фебруару (11.) о. г. у Черновцима прославио је Dr. Емилијан Војуцки, проф. богосл. факултета, двадесетпетогодишњицу промоције на част доктора богословије. Ова је прослава тим значајнија, што је уважени јубилар први доктор rite promotus у цијелој православној цркви. Ради тога и прослављена је ова ријетка свечаност на особито сјајан начин. Високи јубилар стекао је симпатије и уважење како у високим круговима и у народу тако и међу својим ђацима За то је и примио безброј честитака личних, писмених и телеграфских од духовних и свјетовних власти, од академских тјела и удружења, свештенства, пријатеља и познаника. Међу вијећим личностима, који су честитали јубилару, налазимо име министра просвјете у Румунији, митрополита: ердељског, дабро-босанског, херцеговачког; предсједника Буковине и мн. др. — Срби, бивши ђаци јубилареви предали су му скупоцјен албум са сликама. Добио је и других поклона Уважени јубилар, који је у 56. година, истакао се на пољу богословске знанствене литературе, и то на пољу јеврејског језика и ст. з. ексегезе, проповједништва и морала; сарадник је више богословских часописа и сам уређује одличан црквени лист Candela. Члан је многих културних и хуманих друштава, а како је уважен види се одатле, што је архипрезвитер ставрофор, конзисторијални савјетник, епархијски надзорник, члан школ. зем. савјета, што је био неколика пута декан и два пута rector magnificus.

Срби су у њему имали и имају не само одлична професора, него и очинскога савјетника изван и у школи и у дому.

Нека га Бог поживи на дику и понос св. Православља! *Dr. З.*

Одликовање. Како дознајемо, Његово Величанство Краљ Румуније одликова је Његово Високопреосвештенство митрополита буковинско-далматинског госп. *дра Владимира Репту великим крстом реда румунске Круне.*

Патријаршија Цариградска.

Преустројство св. Синода. *У* једној од задњих сједница патријаршијског св. Синода у Цариграду у питању преустројства св. Синода ријешено је, да се отпусти митрополит Ганоски, а на његово мјесто да се позове митрополит Маронијски. Према томе у св. Синоду остају скоро сви стари чланови, њих једанаест старих и то: митрополити Никомидијски, Кизички, Трапезунтски, Пасидијски, Митилинеки, Хиоски, Силивријски, Сисанијски, Дринопољски, Коланијски и Веласки, а као нови члан долази митрополит Маронијски.

Патријашија Антиохијска.

† **Антиохијски патријарх Мелетије.** 26. прошлога мјесеца преминуло је изненада у Дамаску Његово Блаженство патријарх Антиохијски Мелетије. Блажени Мелетије седео је на катедри антиохијских патријараха свега 6. година, па и у то кратко вријеме учинио је много корисног и важног по православне насеобине Сирије. Познато је, да је избор блаженопочившег патријарха Мелетија год. 1899. на патријаршки пријесто антиохијске цркве изазвао протест са стране осталих источних православних патријараха, који у оно вријеме не хтједоше тај избор законитим признати, те шта више осташе изван каноничног општења са патријархом Мелетијем за читаво вријеме његова патријарховања. Разлози тога протеста били су не само црквени и канонички, него и национално-политички, јер је блаженопочивши Мелетије по народности сирски Арап, а његови предшаственици бијаху већином Грци, те су служили понајвише ширењу јелинизма у предјелима цркве антиохијске. Не гледајући бл. Мелетије на изолирани положај међу представницима грчке цркве Истока, бодро је стајао на straжи интереса своје цркве и енергично је дјелао за добро и обезбјеђење православног народа Сирије. Међу многим његовим радовима приједно је споменути, да је он установио белементску духовну семинарију, једини средњи духовни завод у својој Сирији, у коме се спремају клирици на службу опамошњој цркви. Ту је семинарију Мелетије испомагао и морално и материјално. Његовим заузимањем подигнуте су многе цркве, отворене многе народне школе, организована правилна борба с иновјерном пропагандом, те скренута озбиљна пажња на религиозно морално просвјећење опамошњег народа.

Блажене памети Мелетије родио се у Дамаску г. 1837., гдје се и школовао те био секретар патријарху Јеротеју (г. 1885.) Год. 1865. бл. Мелетије био је посвећен за митрополита Лаодикијског, и ту је катедру заузимао све до г. 1899., када је био уздигнут на патријаршки пријесто. Његово ступање на патријаршку катедру бијаше најрадосније поздрављено од стране православног народа Сирије који је у том гледао еру новог црквеног живота, и у истини стварност је показала, да се народ у патријарху Мелетију преварио није. Нека је блажене памети патријарху Мелетију вјечан помен.

Црква у Енглеској.

Интернационално друштво Апокрифа. У Енглеској постоји међународно друштво Апокрифа (The International Society of the Apocrypha), које је себи ставило за задатак, да изучава апокрифну литературу и неканоничне књиге св. Писма. Друштво има и ту сврху, да што већма заинтересује за ову литературу како свјетовњаке, тако и свећена лица. Предсједник овог друштва је епископ Винчестерски, а међу члановима налази се лијеп број најпознатијих научника. Друштво издаје и свој лист „Deutero-Canonica", који излази четири пута на годину, а годишња му је цијена 3 шилинга (око 9 круна).

Листови и нове књиге.

Српски Сион. Год. XVI. Званичан лист српско-православног архијерејског Синода митрополије карловачке за духовне, црквене и јерархијске ствари. Уредник *Дим. Руварац*, протојереј. Излази сваких 15 дана на два цела табака. Цена му је за Аустро-Угарску, Босну и Херцеговину на годину 8 круна. Ср. Карловци. Издање Српске Манастирске Штампарије. 1906.

Српски Митрополијски Гласник. Званичан орган за црквене автономне послове. Год. IV. За уредништво одговара *Маша Косовац*, народно-црквени автономни статистичар. Наклада саборског одбора. Излази сваког 1. и 15 дана у мјесецу. Цјена му је 5 круна на годину. Ср. Карловци. 1906. Српска манастирска штампарија.

Христіанское Чтеніе ежемѣсячный журналъ издаваемый при С. Петербургской духовной Академіи. Годъ. LXXXVI. 1906. Редакторъ професоръ спб. духов. академіи *Петръ Смирновъ*. Условія подписки на 1906 годъ за »Христіан. Чтеніе« 5 руб. съ приложеніемъ 12-тома Твореній св. Іоанна Златоуста. — 6 руб. 50 коп. С. Петербургъ 1906.

Церковный Вѣстникъ. Издаваемый при С. Петербургской духовной академіи. Еженедѣльный журналъ. Годъ. XXXII. Редакторъ професоръ спб. духов. академіи *Д. Миртовъ*. Цѣна 5 руб. съ приложеніемъ 6 руб. 50 коп. С. Петербургъ 1906.

Церковныя Вѣдомости. XIX. годъ. Издаваемыя при святѣйшемъ правительствующемъ сунодѣ. Еженедѣльное изданіе съ прибавленіями. За редактора протоіерей *Вас. Шпакинъ*. Цѣна на годъ 3 руб. за границу 4 руб. С. Петербургъ 1906.

Странникъ. Духовный журналъ съ безплатнымъ приложеніемъ »Общедоступной богослов. библиотеки«. Журналъ »Странникъ« издается по утвержденной св. Сунодомъ программѣ и выходитъ ежемѣсячно. Цѣна на годъ съ приложеніемъ 11 руб. С. Петербургъ 1906.

Босанска Вила. Лист за забаву, поуку и књижевност. Год. XXI. Власник и уредник *Никола Т. Кашиковић*. »Бос. Вила« излази у Сарајеву два пут у мјесецу, сваког 15. и 30. Цијена му је на годину 8 круна. Ђаци, учитељи и подофицири добивају лист за 6 круна. — Препоручујемо топлој пажњи наших штов. читалаца овај најстарији српски белетристични лист и једини ове врсте у нашој домовини. Сарајево. 1906.

Женски свет. Лист добротворних задруга српкиња. Власник: Добротворна задруга српкиња новосаткиња. Издаје и уређује *Аркадије Варабанин*. »Женски

Свет« излази сваког 1. дана у мјесецу по ст. календару. Цена на годину 3 круне. Нови Сад. 1906.

Бранково Коло. За забаву, поуку и књижевност. Власник и главни уредник *Паја Марковић Адамов.* Одговорни уредник *Милан Будисављевић.* »Бранково Коло« излази у Ср. Карловцима сваког четвртка. Цена је листу на годину 10 круна. Из Босне и Херцеговине прима претплату Књижарница *Пахера и Кисића у Мостару.* Ср. Карловци 1906.

Српски Књижевни Гласник. Власник: др. *Војислав Вељковић.* Уредници: *Павле Поповић* и др. *Јован Скерлић.* »Српски Књижевни Гласник« излази 1. и 16. сваког мјесеца. Цена на годину 18 круна. Претплату ваља слати Администрацији: Београд. Улица скопљанска бр. 9. Београд. 1906.

Српска Ријеч. Лист за политику, просвјету и привреду. Год. II. Власништво и штампа: Српске даоничарске штампарије у Сарајеву. Уредник *Стијепо Кобасица.* Излази уторком, сриједом, петком и недјељом. Цијена је »Српској Ријечи« на годину 16 круна. Сарајево. 1906.

Привредник. Орган савеза српских земљорадничких задруга, српског привредног друштва и главне привредне задруге. Власник и издавалац: Савез српских земљорадничких задруга. Уредник *Перо Кристић.* Цена је листу на годину 4 круне а излази 1. и 3. четвртка у мјесецу. Загреб 1906.

Пастирска Реч. Недељни религиозно-морални и поучни лист за свештенство и народ. С благословом Њег. Високопреосв. АЕ и Митрополита краљевине Србије госп. Димитрија. Власник је листа: *Драгушин Димитријевић,* свештеник; уредник: свештеник *Петар Милојевић* парох београдски (таковска улица бр. 16). Цена је листу 10 круна на годину. Београд. 1906.

Пастир добри. Лист за свештено пастирску практику. Власник и одговорни уредник: архимандрит *Митрофан Рајић.* Уређује: *Велко Лукић,* парох у Борови Год. II. »Пастир добри« излази 5. и 20. дана у мјесецу на једном табаку. Цијена је листу на годину 5 круна. Претплата се шаље у Пакрац архимандриту Митрофану Рајићу. Пакрац. 1906.

Дан. Културно-политички часопис. Година II. Излази сваке недјеље Уређује одбор. Претплатна цијена на годину 12. круна. Сарајево. 1906.

Споменак. Дјечији лист. Власник, издавач и одговорни уредник *Иван Маршиновић,* учитељ. Год XiV. »Споменак« излази првог дана сваког месеца на целом табаку. Цена му је на годину 2 круне. Претплата се шаље на адресу: Ivan Maršinović, urednik (Pančevo — Ugarska). Панчево. 1906.

Голуб. Лист за српску младеж. Год. XXVIII. Издаје књижарница *Мил. Каракашевића* у Сомбору. Уређује *Јован Благојевић.* »Голуб« излази сваког 1. и 15. у месецу Цена му је на годину 3 круне. Сомбор. 1906.

Летопис Матице Српске. Књ 233 Св. V за год 1905. Н. Сад. 8° стр 127. — Књ. 234. Св. VI. за год. 1905 Н. Сад. 8° стр. 119.

Књиге за народ. Издаје Матица Српска из задужбине Петра Коњевића. Св. 115. Српске нар. приповетке из Баната. Скупио их *Светозар Мл. Бајић.* Н. Сад. 8° Стр. 32.

Екскорте. у недељне и празничне дане преко школске године за ученике средњих школа. Саставио протопрезвитер *Иван Машировић,* професор-катихета I. део. Ср. Карловци. 8° стр. 96. Год. 1905.

Изашла је из штампе **„Уредба црквено-просвјетне управе српских православних епархија (митрополија) у Босни и Херцеговини“,** (Проглашена у »Гласнику.

закона и наредабе за Босну и Херцеговину« од 19. августа [1. септембра] 1905., ком. VIII.) са додатком; I. *Патријаршова посланица са односним актима.* II. *Проведбена наредба са прилогом прописаних образаца* (2.—7.). При завршетку књиге штампан је опширан садржај. — *У Мостару* 1905. Штампарско-умјетнички Завод *Пахера и Кисића*. — Штампано у формату 165×110 мм. са 200 страница, а у два издања; обичном и дивотном. Цијена је: обичном издању у меком повезу К 1.—, а тврдом, енглеском повезу К 2. — Дивотном издању у меком повезу К 1.50, а у тврдом, енглеском повезу К 2.50. — Ова се књига може добити у *Издавачкој Књижарници Пахера и Кисића* у Мостару, која уступа књижарима и свима растурачима знатан попуст (рабат). — Кога год интересује нова Уредба црквено-просвјетне управе у Босни и Херцеговини, препоручујемо му овај зборник.

»Мала Библиотека«. Уредник *Ристо Кисић*. — Власник: Издавачка књижарница *Пахера и Кисића* у Мостару. Година VII. 1905

Свеска 109./110 (Број XIX./XX.) *Светислав Стефановић*: »*Песме.*« Оригиналне и преведене. Трећа књига.

Свеска 111./112. (Број XXI./XXII.) *Енрик Ибсен*: »*Росмерсхолм.*« Драма у четири чина. Превео *Војислав Јовановић*.

Свеска 113./114. (Број XXIII./IV.) *Свет. Ђоровић*: »*Женидба Пере Карантана.*« Приповијетка.

Уз ове свеске »Мале Библиотеке« приложене су дописне карте са ликовима: Бранка Радичевића, Љубе П. Ненадовића, Данице Бандић, Др. Тихомира Р. Ђорђевића, Свет. Ђоровића и Алексе Шантића.

»Прије̇глед«, прилог »*Мале Библиотеке.*« Уредник: *Ристо Кисић*. — Власник: Издавачка Књижарница *Пахера и Кисића* у Мостару. — (Претплатници »Мале Библиотеке« добивају »Прије̇глед« бесплатно). — Година IV. 1905.

Број XIX./XX. — Мостар, 15./11. 1905. — Садржај: *Ханс Христијан Андерсен.* Написао Д М. — *Г. Отто Хаузер о претставницима српске лирике.* Израдио с њемачког —Л—.— *Кроника:* књижевност, умјетност, разно, читуља.

Број XIX./XX. — Мостар, 1./12. 1905. — Садржај: *Банкрошство наше версификације.* Написао М. Марковић. — *Отварање првог српског универзитета.* — *Инсенов индивидуализам.* Написао В. Ј. — *Кроника:* Књижевност, умјетност, разно, читуља.

Број XXIII./XXIV. — Мостар, 15./12. 1905. — Садржај: *Вулгаризација књижевности.* Написао Др. Светислав Стефановић. — *Конгрес Југословенских Књижевника и Новинара.* — Герхарт Хауптман: *Утопљено Звоно.* Приказује Г. П. Ив. — *Кроника:* књижевност умјетност, разно, читуља.

»Мала Библиотека« излази у свескама са четири до шест штампаних табака. Излази сваких 15 дана једна свеска. (Годишње 24 свеске) [броја]. Радови, који не могу изаћи у једној, излазе у двије или више свезака. — Уз сваку свеску »Мале Библиотеке« излази њен »Прије̇глед«, као прилог. Претплатници »Мале Библиотеке« добивају бесплатно бројеве »Прије̇гледа«, илустроване дописне карте, које се уз сваки број прилажу, а на свршетку године корице за »Прије̇глед«, са садржајем, и »Календар Мале Библиотеке«. Претплатна је цијена на годину: за претплатнике у Херцеговини, Босни и Аустро-Угарској *6 круна*, а за претплатнике у Краљевини Србији и осталим земљама *8 динара* (франака). Ван претплате а без прилога, продају се поједине свеске: св. 1—18. 24 хл. (30 п. д.) св. 19—105 и даље 30 хл. (40 п. д.) Претплату прима Администрација, све поште, као и повјереници »Мале Библиотеке«, који добивају на сваких пет претплатника (*са упла-*

ћеном претплатом) један примјерак бесплатно. Књижарницама се уступа 20% — *Корице* »Мале Библиотеке« са садржајем за сваку књигу од пет свезака, израђене од енглеског платна, са натписом, стају 50 хл. (65 н. д.) Повез се рачуна 40 хл. (55 н. д. — Све што се тиче »Мале Библиотеке« треба слати на адресу: »Мала Библиотека«, Мостар (Херцеговина.)

Познато дјело *Др. Никодима Милаша*: **»Православно црквено право«** које је пренедено на више страних језика, *изашло је у другом њемачком издању*, а од истог преводиоца Дра Александра Песића. — Исто је издала, као и друго оригинално, *Издавачка Књижарница Пахера и Кисића у Мостару* Дјело износи XV—747 странице велике осмине на дебелој, рапавој, модерној хартији. Цијена је: у обичном повезу К 16. —, а у тврдом, полукожном повезу К 20. — О овој књизи донијећемо опширнију оцјену у једном од слиједећих бројева.

Уједно упозорујемо нашу браћу прем. гг. свештенике, да је Књижарница Пахера и Кисића у Мостару *вољна најновије издање Црквеног Права од дра Н. Милаша уступити свакому уз мјесечну отплату од 1 Круне*. Ово је врло згодна прилика, да наше свећенство уз ову олакшицу дође до врсне књиге преосвеш. г. Милаша, која је нама тако потребна, и коју би ваљало сваки свештеник да набави. —

У издању *Издавачке Књижарнице и Штампарско-Умјетног Завода* **Пахера и Кисића** *у Мостару* изашла су **три календара** за 1906 ту годину и то:

I. **»Мостар Цепни Календар«**. Година VIII. *Уредник Ристо Кисић*. Календарски дио саставио професор *Андрија М. Матић*. Цијена је календару: за Босну и Херцеговину **40** хелера (са таксеном марком), а за све друге земље (без таксене марке) **25** хелера. Садржај календара: — Годишња таблица за прибиљежбе. — Календарски дио са: година по црквеном рачунању, зодијак, покретни и непокретни празници, апостоли и еванђеља, мијене мјесеца, какво ће бити вријеме, дужина дана. — Јеврејски и муслимански календар, четири годишња времена и помрачења сунца и мјесеца. — Даље: Попис празника за судове и школе у Босни и Херцеговини, а за православне, римо-католике, муслимане и јевреје. — Прије-глед свих годишњих и седмичних вашара (сајмова), који се у Босни и Херцеговини држе. — Број становника у Босни и Херцеговини, раздијељено по окрузима и срезовима, као и њероисповиједима. — Тарифа за биљеге (таксене марке) са краћим тумачењем. — Таблица за претварање ока у килограме. — Тарифа за фабрикате Бос. Херц. Духанске Режије. — Таблица интереса. — Таблице недељне зараде. Попис свих телеграфских и поштанских станица у Босни и Херцеговини. — Телеграфска и поштанска тарифа са извјесним упутствима. — Тарифа бос. херц. жељезница. — Владајући домови: у Аустро-Угарској, Србији и Црној Гори. — Статистички преглед свих држава на свијету, и то: облик владавине, име владара, са годинама рођења и ступања на владу, површина државе у кв. килом. са бројем становника на сваки кв. килом., број становника и војске, државне заставе и новац Најзад разни огласи.

II. Календар »Мале Библиотеке«. Год IV. *Уредник Ристо Кисић*. Календарски дио саставио професор *Андрија М. Матић*. Цијена је календару за Босну и Херцеговину **40** хелера (са таксеном марком), а за све друге земље (без таксене марке **25** хелера. Претплатници »Мале Библиотеке« добивају календар (без таксене марке) бесплатно. Овај је календар са сличним садржајем као и »Мостар«.

III. »Зидни Лични Календар« Год. V. Са старим и новим датумом, а са српским (ћирилицом и латиницом) и њемачким текстом. Зидна таблица кален-

дара израђена је врло укусно. Цијена је календару за Босну и Херцеговину (са таксеном марком) К 1.40., а за све друге земље (без таксене марке) К 1.20.

Мјешовити брак у православној цркви. Написао: протопрезвитер *Димитрије Јанковић*, ред. члан епарх. црквеног суда у Сарајеву. — Сарајево. — 8°. стр. 65. Цијена 70 пот. Ову књигу ћемо у наредном броју приказати.

Педесет година свештенства Његове Светости Георгија Бранковића Архиепископа Карловачког Митрополита и патријарха српског 1855.—1905. Ср. Карловци. Српска Манастирска штампарија 1905. Вел. осм. Стр. 282 Цена ?

Српска Везиља. Број 10. изашао је из штампе са овим садржајем: 1. Поп Ристо М. Поповић-Чучић српски књижевник сарадник »Српске Везиље« (са сликом). 2. Српска шупљика са 3 слике. 3. Везиљачке декорације од Јел. Беловић. 4. Торбица за свилу са сликом. 5. Упут у златовез пише Зорка. 6. Застирач за шарен веш. Стари гуслар са сликом и цртаним прилогом. 7. О нашем народном оделу (наставак). 8. Међународна изложба женских радова. 9 Допис из Загарача у Црној-Гори. 10 Народне умотворине (песма). Цена листу је за Аустроуг. и Босну круна 5. За све друге земље круна 6. Адреса „Srpska Vezilja“ Werschetz.

Званични огласи.

Епархијски црквени суд у Сарајеву.

Број 183 ех 1906.

Стјечај.

У смислу § 89. „Црквено-просвјетне Уредбе“ овијем се расписује стјечај на упражњену парохију Соколовићи на Гласинцу у котару рогатичком.

Парохија има 495. домова са 4337 душа. Парохијског стана нема, али ће се на основу § 105. „Уредбе“ намакнути или станарином у новцу накнадити.

Црква је парохијална на Сокоцу.

Компетенти имају своје ваљано инструисане молбенице (§§ 90. и 91. „Уредбе“) овоме црквеном суду до 10. априла 1906. год. поднијети.

Из сједнице епархијског црквеног суда, држане у Сарајеву 22. фебруара 1906.

АЕ. и Митрополит Дабро-Босански:
Н ї к о л а ї с. р.

Епархијски црквени суд Бањалучко-бихаћки.

ad бр. 47/136 ex 1906. 1—2

Стјечај.

Ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Липнику, у протопресвитерату старо-мајданском, расписује се овим стјечај с пријавним роком до 1./14. маја 1906.

Молбе ваља поднијети овом епархијском црквеном суду и уједно им приложити свједоџбе о свима, како богословским тако и прије богословије свршеним наукама.

Парохија Липник броји 270 домова са 1617 душа, и има привремени парохијски стан.

Из сједнице епарх. црквеног суда држане у Бањалуци 9./22. фебруара 1906. *Предсједништво.*

Епархијски црквени суд Бањалучко-бихаћки.

Број 95/165 ex 1906. 1—2

Стјечај.

Ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Детлаку у протопресвитерату дервентском расписује се овим стјечај, са пријавним роком до 1./14. маја 1906.

Молбе ваља поднијети овом епархијском црквеном суду и уједно им приложити свједоџбе о свима, како богословским, тако и прије богословије свршеним наукама.

Парохија Детлак броји 231 дом са 2150 душа.

Из сједнице епарх. црквеног суда држане у Бањалуци 9./22. фебруара 1906. *Предсједништво.*

Епархијски црквени суд Бањалучко-бихаћки.

ad бр. 137/176 ex 1906. 1—2

Стјечај.

Ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Поточанима, у протопресвитерату прњаворском, расписује се овим стјечај с пријавним роком до 1./14. маја 1906.

Молбе ваља поднијети овом епарх. црквеном суду и уједно им приложити свједоџбе о свима, како богословским, тако и прије богословије свршеним наукама. Парохија Поточани броји 253 дома са 2000 душа и нема парохијског стана.

Из сједнице епарх. црквеног суда држане у Бањалуци 9./22. фебруара 1906. *Предсједништво.*

Српско-православна Митрополија Бањалучко-бихаћка.

ad бр. 2574 51 ex 1905. 2—2

Стјечај.

Ради сталног попуњења мјеста окружног протопресвитера у Бањалуци с положајем у смислу автономне уредбе од 31. јула (13. августа) 1905. и с платом установљеном по за то позваном автономном фактору расписује се у смислу § 157 автономне уредбе стјечај.

Молбенице, којима ваља приклопити свједоџбе о свима како богословским тако и осталим свршеним наукама, треба до 18./31. марта 1906. поднијети епархијском црквеном суду.

Из сједнице епархијског црквеног суда држане у Бањалуци 15./28. децембра 1905. *Предсједништво.*

Српско-православна Митрополија Бањалучко-бихаћка.

ad бр. 2640/31 ex 1905. 2—2

Стјечај.

Ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Буковачи код Бос. Петровца расписује се овим стечај с пријавним роком до 18./31. марта 1906.

Молбе треба поднијети овом епархијском црквеном суду и уједно им приклопити свједоџбе о свима, како богословским тако и прије богословије свршеним наукама.

Парохија буковачка броји око 206 домова и око 1800 душа.

Из сједнице епархијског црквеног суда.

У Бањалуци 15./28. децембра 1905.

Предсједништво.

Епархијски црквени суд у Бањалуци.

ad бр. 2602/24 ex 1905. 2—2

Стјечај.

Ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Бањалуци, расписује се овим стјечај с пријавним роком до 18./31. марта 1906. год.

Молбе треба поднијети овом епархијском црквеном суду и уједно им приклопити свједоџбе о свима, како богословским, тако и прије богословије свршеним наукама.

Парохија Бањалучка броји 546 домова и 2700 душа.

Из сједнице епархијског црквеног суда.

У Бањалуци, 15./28. децембра 1905.

Предсједништво.

Епархијски Црквени Суд у Мостару.

Број 24. из 1906. 1—2

Стјечај.

У смислу §. 89. црквено-просвјетне Уредбе овим се расписује стјечај на три упражњене парохије у граду Мостару, гдје има српско-православних домова 910 са 4382 душе.

Сваки парох примаће од парохијског управног и просвјетног Савјета у име парохијске награде мјесечно 100 (стотину) круна у напријед, а од парохијана епитрахиљски приход по такси установљеној у пуној сједници епархијског црквеног Суда и ширег епархијског управног и просвјетног Савјета 16. децембра 1905. г. до наредне сједнице споменутих епархијских тијела, на којој ће се дотација парохијског свештенства стално уредити.

Компетенти имају своје инструисане молбенице (§§. 90. и 91. Уредбе) овоме Црквеноме Суду до 10. априла 1906. г. поднијети.

Из друге сједнице епархијског Црквеног Суда, држане у Мостару 9. фебруара 1906.

АЕ. и Митрополит захумско-херцеговачки:
Петар.

Епархијски црквени суд у Д. Тузли.

Бр. 112 ех 1906. 2—2
ц. с.

Стјечај.

У смислу § 89. „Уредбе црквено-просвјетне управе“ овим се расписује стјечај на упражњену парохију у Брчком, протопресвитерата брчанскога. —

Парохија има 409 домова са 1940 душа. — Парохијалног стана нема, али ће се, сходно § 105. „Уредбе“, — намакнути или накнадити.

Компетенти имају своје инструисане молбенице (§ 90. и 91.) овоме Црквеноме Суду до 9. марта 1906. поднијети.

Из сједнице епархијског црквеног суда српско-прав. Митрополије Зворничко-тузланске.

У Д. Тузли, 26. јануара 1906.

Митрополит Зворничко-тузлански:
Григорије

Епархијски црквени суд у Бањалуци.

Број 43/109. ех 1906. 1—3

Едикт.

Позива се овијем Никола Бурсаћ тежак из Вел. Рујишке сада непознатог боравишта, против којега је супруга му Стоја Бурсаћ рођ. Предојевић из Чађавице подвијела код овог духовног суда бракоразводну тужбу, да у року од три мјесеца, рачунајући од првог увртења овог едикта у овом листу, овом духовном суду своје садање боравиште пријави, да би се тако споменута молба с њим у претрес увети могла, јер ће му се иначе по безуспјешном истечењу поменутог рока поставити уреда ради заступник, који ће га имати у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Из сједнице епарх. црквеног суда држане у Бањалуци 9./22. фебруара 1906.

Предсједништво.

Епархијски црквени суд у Бањалуци.

Број 8/123 ех 1906. 1—3

Оглас.

Саопштава се Миљи Аџић рођ Вујичић сада непознатог боравишта, да је у брачном спору Милана Аџића из Повелића против ње заметнутом, бракоразводна тужба Милана Аџића против ње подигнута достављена на одговор свештенику бистричком Кости Душанићу у Бањалуци, који је постављен скрбником на чин Миљи Аџић; па се позива тужена Миља Аџић, да постављеном скрбнику даде за обрану њезину потребну му упуту или да постави себи другог пуномоћника у овом брачном спору и истог овом црквеном суду пријави, јер ће се иначе исти брачни спор и с постављеним скрбником на основу до сад прибављеног доказног материјала за тужену правоваљано крају привести.

Из сједнице епарх. црквеног суда, држане у Бањалуци 9./22. фебруара 1906.

Предсједништво.

»Источник« излази у мјесечним свескама досадашњег формата на 2 табака сваког посљедњег дана у мјесецу. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор или 8 круна, а на пола године 2 фор или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XX. Сарајево, 31. марта 1906. Бр. 3.

УРЕДНИК:
протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

ЗВАНИЧНО.

АЕ и Митрополит Дабро-босански.

Број 354.
ex 1906. М-Ф

Окружница.

Пречасној господи свештеницима, члановима свештеничко-удовичког мировин. фонда из Дабро-босанске епархије.

Досадашњем контролном одбору свештеничко-удовичког мировинског фонда већ је истекао трогодишњи рок дјеловања његова, те како је сада настало вријеме, да се тај одбор изборима обнови, то се пречасна господа свештеници, чланови помјутога фонда из Дабро-босанске епархије са овим позивају, да у смислу §-а 25-ог односне мировинске уредбе из ниже изложеног „именика чланова свештено удовичког миров. фонда из Дабро босанске епархије“ изаберу по два члана за речени контролни одбор, и да имена истих у запечаћеним гласовницама до 20. априла т. г. неизоставно доставе овамо путем надлежнога протопрезвитератског звања.

Уједно се пречасна господа, чланови фонда упозоравају, па при томе бирању чланова за контролни одбор имају на уму одредбу §-а 26-ог речене мировинске уредбе, по којој изабрани чланови тога одбора немају права на путне трошкове нити на другу какву оштету за свој статутарни рад, те с тога нека гледају, да по могућности бирају оне чланове за одборнике, који се у близини жељезничке пруге налазе, јер ће истима бити лакше и јефтиније на одборске сједнице у Сарајево долазити.

У Сарајеву 20. марта 1906.

АЕ и Митрополит Дабро-босански:
Николај с. р.

Именик

чланова свештеничко-удовичког мировинског фонда.

I. У епархији Дабро-босанској.

Бр.	Име члана	парохије
1	Васо Поповић прото и члан црквеног суда	Сарајево
2	Јован Ђокић, свештеник	Сарајево
3	Ристо Јокаповић, свештеник	Блажуј
4	Гавро Гашић, свештеник	Соколац
5	Ђорђе Грабеж, свештеник	Пале
6	Ристо Бошковић, свештеник	Високо
7	Коста Ђ. Стефковић, свештеник	Мало Поље
8	Алекса Ђуровић, свештеник	Тријавци
9	Коста Поповић, свештеник	Штрпци
10	Коста Божић, надзир. протопрезв.	Травник
11	Јеврем Петровић, свештеник	Зеница
12	Никола Скакић, свештеник	Пећи
13	Тодор Козомара, свештеник	Врбица
14	Милош Билбија, свештеник	Црни Луг
15	Симо Ваљац, свештеник	Камен
16	Ђорђе Марковић, свештеник	Власенице
17	Јован Брежанчић, свештеник	Јеремићи
18	Ристо Ерановић, свештеник	Нитић
19	Стеван Кукрика, протопрезвитер	Гламоч
20	Марко Савић, свештеник	Преодац
21	Михаило Антонијевић, свештеник	Вагаи
22	Теодосије Поповић, свештеник	Сребреница
23	Х. Ристо Поповић свештеник	Кравица
24	Сава Дангић, свештеник	Братунац
25	Симо Беговић, свештеник	Факовићи
26	Димитрије Јевђовић, свештеник	Прача
27	Михаило Вучковић, свештеник	Оборци
28	Илија Поповић, свештеник	Вуковско
29	Јован Обрадовић, свештеник	Д. Вакуф
30	Лука Лукић, протопрезвитер	Бугојно
31	Танасије Косорић, свештеник	Рогатица
32	Коста Продановић, свештеник	Травник
33	Трифко Максимовић, свештеник	Плијаш
34	Ђорђе Стајић, свештеник	Мокро
35	Јово Поповић, свештеник	Брезичани
36	Драго Урошевић, свештеник	Високник
37	Матија Поповић свештеник	Милићи
38	Марко Поповић, свештеник	Благај
39	Петар Лалић, свештеник	Пазарић

Бр.	Име члана	парохије
40	Урош Јовановић, свештеник	Губин
41	Светозар Поповић, свештеник	Рудо
42	Максим Јовановић, свештеник	Лијевно
43	Јован Марјановић, свештеник	Долац
44	Лука Чупић, свештеник	Сарајево
45	Љубомир Николић, свештеник	Сарајево
46	Павле Убавић, свештеник	Пецка
47	Тодор Марјановић, свештеник	Строице
48	Михаило Радић, свештеник	Пљева
49	Данило Шиљак, свештеник	Медна
50	Димитрије Јанковић, прото, чл. црквеног суда	Сарајево
51	Тимотије Поповић, свештеник	Дрињача
52	Јован Симић, свештеник	Бусовача
53	Јован Вулешић, свештеник	Подрашница
54	Јаков Поповић, свештеник	Јајце
55	Марко Савић, свештеник	Прекаја
56	Никола Николајевић, свештеник	Жепче
57	Петар Станић, свештеник	Добрињe
58	Стево Трифковић, свештеник	Сарајево
59	Манојло Вараги, свештеник	Цикоте
60	Душан Лапчевић, ђакон	Сарајево
61	Симо Поповић, свештеник	Вуковско
62	Радомир Блажић, свештеник	Годомиље

II. У епархији захумско-херцеговачкој*).

63	Тодор Говедарица, свешт., чл. црквеног суда	Мостар
64	Патрикије Поповић, свешт. чл. црквеног суда	Мостар
65	Ристо Сировина, ђакон и митр. тајник	Мостар
66	Никола Којо, свештеник	Благај
67	Лазар Поповић, свештеник	Горажде
68	Никола Комадановић, свештеник	Заборак
69	Вид Парежанин, свештеник	Корјенићи
70	Ристо Кочовић, протопрезвитер	Невесиње
71	Петар Говедарица, свештеник	Залом
72	Васо Медан, свештеник	Тасовчићи
73	Видак Вишњевац, свештеник	Надинићи
74	Јосиф Кочовић, свештеник	Фоча
75	Алекса Петровић, свештеник	Столац

*) **Примједба**: Продужујемо овдје „именик чланова“ и из осталих трију босанско-херцеговачких епархија, да би се дотични чланови при избору контролног одбора са истим послужити могли.

Уредништво.

Бр.	Име члана	парохије
76	Јован Ивковић, свештеник	Дабар Поље
77	Ђорђе Периновић, свештеник	Билеће
78	Марко Кисић, свештеник	Љубомир
79	Томо Братић, свештеник	Фојница
80	Михаило Самарџић, свештеник	Жупањац
81	Димитрије Максимовић, свештеник	Доњи Поплат
82	Ристо Терзић, свештеник	Љубушки
83	Владимир Гвозденовић, свештеник	Раштани
84	Шпиро Лучић, свештеник	Суторина
85	Сава Симић, свештеник	Требиње
86	Стеван Правица, протопрезвитер	Требиње
87	Ђорђе Поповић, свештеник	Коњиц II.
88	Јово М. Мостарица, свештеник	Драчево
89	Васо Новаковић, свештеник	Крушевица
90	Јефто Одавић, свештеник	Луг
91	Јован Поповић, свештеник	Месари
92	Василије Кандић, свештеник	Јабука
93	Јован Јовановић, свештеник	Чајниче
94	Михаило Радовић, свештеник	Кифино Село
95	Владимир Поповић, свештеник	Тетима
96	Петар Радуловић, свештеник	Улог
97	Душан Гаћиновић, свештеник	Зови Дô
98	Јован Муцовић, свештеник	Мостар
99	Шпиро Старовић, свештеник	Афтовац
100	Ристо Бјелетић, свештеник	Звијерина
101	Јован Поповић, свештеник	Метохија
102	Јован Дучић, свештеник	Мостар
103	Стеван Шаренац, свештеник	Љубиње
104	Стеван Шиниковић, свештеник	Бјело Поље
105	Саво Буквић, ђакон	Мостар
106	Обрен Ћурић-Козић, свештеник	Гор. Храсно
107	Душан Крњевић, свештеник	Закаље
108	Јован Ст. Авдаловић, свештеник	Степен

III. У епархији зворничко-тузланској

109	Ђорђе Бјелановић, чл. црквеног суда	Д. Тузла
110	Остоја Гајић, свештеник	Осјечани
111	Коста Драмушић, свешт., митроп. тајник	Д. Тузла
112	Василије Остојић, протопрезвитер	Зворник
113	Захарије Поповић, свештеник	Зворник
114	Јован Јовановић, свештеник	Прибој
115	Бранко Поповић, свештеник	Мртвица
116	Василије Грујић, свештеник	Копривна

Бр.	Име члана	парохије
117	Стево Ђ. Поповић, свештеник	Модрич
118	Максим С. Максимовић, свештеник	Скугрић
119	Петар Јовановић, прото и чл. црквене с.	Д. Тузла
120	Коста Поповић, свештеник	Милошевац
121	Владимир Пејовић, свештеник	Маглај
122	Остоја Пантић свештеник	Загони
123	Тома Бокић, свештеник	Толиса
124	Јово Јокановић, свештеник	Слатина
125	Максим Тодоровић, свештеник	Модран
126	Петар Лазаревић, свештеник	Скочић
127	Димитрије Димитријевић, свештеник	Бос. Шамац
128	Теодор Букић, свештеник	Јања
129	Софроније Поповић, свештеник	Растошница
130	Цвијетин Шовић, свештеник	Батковић
131	Никола Гајић, свештеник	Вражак
132	Ђорђе Стевић, свештеник	Зовик
133	Ђорђе Свитлић, свештеник	Коренита
134	Јован Ковачевић, свештеник	Срп. Грапска
135	Никола Шкорић, свештеник	Вршани
136	Алекса Глигоровић, свештеник	Угљевик
137	Ђорђе Јовановић, свештеник	Обудовац
138	Јосиф Стакић, свештеник	Хрге
139	Петар Митровић, свештеник	Дубница
140	Ђорђе Петровић, свештеник	Кожуви
141	Душан Николић, свештеник	Пожарница
142	Петар Опалић, свештеник	Обарска
143	Павле Катанић, свештеник	Пурачић
144	Ристо Бакајлић, свештеник	Сандићи
145	Михаило Савић, свештеник	Кладањ
146	Цвијетин Поповић, свештеник	Човић-Поље
147	Ђоко Опалић, свештеник	Обарска
148	Драгомир Остојић, свештеник	Бјељина
149	Димитрије Лукић свештеник	Бијела
150	Михаило Јовановић, свештеник	Бродац
151	Стево Михаиловић, свештеник	Црњелово
152	Јован Јефтић, свештеник	Раковац
153	Душан Тешић, свештеник	Градачац
	IV. У епархији бањалучко-бихаћкој.	
154	Илија Кецмановић, свештеник	Читлук
155	Душан Кецмановић, свештеник	Бос Костајница
156	Коста Поповић, протопрезвитер	Дервента
157	Јован Ристић, свештеник	Новиград

Бр.	Име	
	члана	парохије
158	Јосиф Поповић, свештеник	Подновље
159	Јован Поповић, свештеник	Дуго-поље
160	Лука Џабић, свештеник	Винска
161	Марко Јелић, свештеник	Осиња
162	Симо Поповић, свештеник	Бос. Брод
163	Стево Ј. Поповић, свештеник	Мајевац
164	Илија Зеленика, протепрезвитер	Приједор
165	Симо Стојановић, свештеник	Козарац
166	Благоје Шиљеговић, свештеник	Јеловац
167	Јован Ј. Јелић, свештеник	Буснови
168	Јосиф Ракић, свештеник	Палачковци
169	Коста Ковачевић, прото и чл. црквеног суда	Бањалука
170	Обрад Бањац, свештеник	Трњинића, Бријег
171	Никодим Поваковић, протопрезвитер	Петровац
172	Вукосав Милановић, свештеник	Кулен Вакуф
173	Никола Иваковић, свештеник	Бастаси
174	Ђорђе Зорић, свештеник	Пркоси
175	Петар Ђорђевић, свештеник	Лепеница
176	Лука Адић, свештеник	Турјак
177	Милош Радић, свештеник	Гашница
178	Ђорђе Поповић, свештеник	Бошковићи
179	Симо Бјелајац, свештеник	Бос. Градишка
180	Рувим Вубићевић, свештеник	Стапари
181	Петар Тешановић-Варница, свештеник	Блашко
182	Стеван Поповић, свештеник	Радосавска
183	Раде Милошевић, свештеник	Пискавице
184	Станко Врањешевић, свештеник	Крупа
185	Димитрије Ескић, свештеник	Ребровац
186	Давид Латиновић, свештеник	Врточе
187	Михаило Васић, свештеник	Добој
188	Петар Шипка, свештеник	Драгељи
189	Никола Прокопић, свештеник	Бушевић
190	Стеван Ковачевић, прото	Бихаћ
191	Милан Радукић, свештеник	Свињар
192	Марко Поповић, свештеник	Милошево Брдо
193	Милош Декић, свештеник	Козица
194	Лука Вукашиновић, свештеник	Притока
195	Миле Богуновић, свештеник	Врело
196	Јован Стефковић, свештеник	Детлак
197	Јован Квежевић, свештеник	Шолаја
198	Милан Поповић, свештеник	Паланчиште
199	Михаило Недимовић, свештеник	Вел. Радић
200	Ђорђо Кондић, свештеник	Саница
201	Јован Татић, свештеник	Иваньска

Бр.	Име	
	члана	парохије
202	Милан Јовановић свештеник	Лушци — Паланка
203	Ђорђе Јањић, свештеник	Масловаре
204	Алекса Поповић свештеник	Добрлин
205	Јован Јовановић, свештеник	Прњавор
206	Симо Петровић, свештеник	Брестово
207	Милан Радовановић свештеник	Маглајани
208	Милан Марјановић, свештеник	Сан. Мост
209	Саво Рађевић, свештеник	Романовци
210	Марко Гаковић, свештеник	Томина
211	Марко Павић, свештеник	Демировац
212	Алекса Јокановић свешт. чл цркв. с.	Бањалука
213	Стево Вукић, свештеник	Љубија
214	Владимир Кецман, свештеник	Смољани
215	Душан Зеленика, свештеник	Марина
216	Милан Латиновић, свештеник	Врточе
217	Марко Миљевић, свештеник	Хашани
218	Никола Савановић, свештеник	Врбљани
219	Никола Богуновић свештеник	Ракељићи
220	Бошко Школник, свештеник	Ножичко
221	Светислав Давидовић, свештеник	Бањалука
222	Томо Анђелић, свештеник	Сеочаница
223	Јован Зорић, свештеник	Крњеуша
224	Јован Марјановић, свештеник	Глиница
225	Душан Школник, свештеник	Штрпци
226	Славко Вујасиновић свештеник:	Драксенић
227	Ђуро Марјановић, свештеник	Рушпка
228	Коста Новаковић, свештеник	Кола
229	Цијетко Шпирић, свештеник	Радосавска
230	Константин Душанић ђакон	Бањалука
231	Дамјан Ђурица, свештеник	Драговић
232	Илија Тинтор, свештеник	Доњани
233	Светозар Карановић свештеник	Сводна
234	Стеван Душанић свештеник	Бос. Градишка
235	Тодор Срдић, свештеник	Вођеница
236	Стојан Вранешевић, свештеник	Бос. Нови
237	Миладин Ћирић, свештеник	Бијаковац
238	Ђорђе М. Мачкић, свештеник	Градци
239	Алекса Јерковић, свештеник	Бањалука
240	Драгутин Којић, свештеник	Кукуље
241	Димитрије Бањац, свештеник	Рибник
242	Саво Х. Илић, свештеник	Бјелобучје
243	Илија Марчетић, свештеник	Липник
244	Душан Суботић, свештеник	Ламинци
245	Алекса Чавић, свештеник	Хадровци

НЕЗВАНИЧНО.

Како да се утре пут доброј вјерској настави у основним школама?

Ријеч прије грађења нове наставне основе за православни наук вјере на елементарним школама.

(Свршетак).

Религија прописује испуњавање воље Божје. То је највећија генерално изречена дужност човјека, која се састоји у томе да чини добро, а зла да се клони. Одатле и потиче она тијесна веза религије с моралношћу. Сви су људи учасници гријеха. За то Христос, на првом мјесту, ставља нам у дужност истинито покајање и поправљање. Тражи од нас да се измијемо, да будемо чисти, како би постали ново тијесто (1. Кор. 5, 7). Овдје би се имало почети не споља него изнура — с побољшањем срца. „Из срца излазе зле мисли и дјела“ (Мат. 15, 19), „Сврх свега што се чува, чувај срце своје, јер из њега излази живот“ — вели мудри Соломон (Прич. 4, 23). Циљ ваљаног катихетског васпитања у практичном правцу има бити образовање религиозно-моралног карактера, на начелу из којег се изводе дужности и обавезе наше према Богу и ближњему нашему. При томе пак, ваља опрезно и брижљиво спајати интелектуално образовање са моралним образовањем. Срцем усвојена вјера у Бога има бити темељ нравственог начела. Овај поуздани пут води к љубави према Богу и ближњему, која није фарисејска, која се не очитује само у чувству него је дјелујућа, одликује се држањем божјих, црквених и земаљских заповијести и закона, подражавањем Богу и ревношћу за добро људи и за спасење своје. Дијете треба довести до тога, да у души својој осјећа ове спасоносне ријечи: „Ко ријеч Божју држи, у њему је љубав божја савршена“. — „То је љубав у Бога, да заповијести Његове држимо, а заповијести Његове нијесу тешке (Јов. I. 2, 4; 5, 3).

Тачно и савјесно испуњавање хришћанских дужности испомажу побуду у четири вида, које се оснивају: 1.) на познавању Бога и нашега одношаја према Богу; 2.) на савршенству закона божјега и на својству добрих или злих дјела, која су сагласна или несагласна са законом; 3.) на достојанству хришћанина и 4.) на корисним или штетним посљедицама, које произлазе од испуњавања и или нарушења закона. Враћање узајамне љубави према Богу и страх од гријеха снажно дјелује на хришћански живот наш, упућујући нас да имамо пред очима особиту хришћанску побуду к добродјетелном живљењу,

а та је у посланству Сина Божјега ради спасења људи. Његово страдање и смрт показују вјечно правосуђе и светост, али и безконачну љубав Оца и Сина према палом роду човјечјем. Ту је положен основ одговорности човјека пред Богом на сва његова дјела, као и коријен вјере у награду или казну за испуњавање или нарушење воље и закона Божјега, цитираног у дужностима. Ту се у области чувства његова открива паражај најплеменитијих и узвишених осјећања побожности, оданости и љубави према Богу. Ово пак доноси собом осјећај највишег духовног задовољства, религиозног одушевљења, спознавање својих мана, грјешности и побожнога страха, немоћи, зависности, потребе више помоћи, својства Богу сличних и напошљетку бесмртног опредјељења за вјечни бољи живот у царству апсолутне доброте и љепоте, у којем ће човјек једино наћи потпуно задовољство и хармонију.

Мучан је и тежак пут у царство небесно. Но ипак, поред свију слабости људских, могуће је испунити све дужности Хришћанске. Помоћ Господња вазда је готова, да нас окријепи и подупре на том ходу и путу. Христос даје Духа светог, шиље анђеле Своје да нас чувају, даје наставнике и руководитеље, па је готов, да нам, осим обичних средстава разума, пружи и друга, као што су: Његов властити примјер и обећање свемоћне благодати у установи цркве Христове и Његових св. тајана.

Овај овако изложени кратки састав градива елементарне вјерске наставе у основним школама одговарао би потпуно главној васпитној цијељи, а уједно и назорима славног педагога Коменског, који је тврдио, да је право васпитање човјека, „кад се дух учеников напаја свјетлошћу и мудрошћу, да би проникао све, што је откривено и тајно, када осјећања и њихова кретања упућују врлини, а срце приклања Божјој љубави и Његове напаја, те се сви људи навикну још овдје под небом проводити живот небески".

Споменуто вјеронаучно градиво имало би се од „опробаних радних снага" *стручно* обрадити у форми школских вјеронаучних уџбеника, према душевном развитку дјеце, и радом који одговара дидактичким и методичким захтјевима, подијелити на поједине разреде. Тако би добили нове *савршеније уџбенике*, а и нову *ваљано уређену нормалну наставну основу*, на устук највећем непријатељу вјерског васпитања — старом, одвратном и шкодљивом механизму.

Што се тиче појединих прилика и мјесних околности наших парохија и школа, а у предмету саме наставне особе са горе предложеним ревидираним и усвојеним вјеронаучним градивом, дијелим исто мишљење са онима, који предлажу да се никако не прописује једно

исто градиво за све ниже пучке школе подијељене и неподијељене, да се има узимати обзир на школе у сједишту свештеника и на оне у већој или мањој удаљености од његова сједишта и да се, према прописаном градиву, уреди и потребан број часова за катихизовање. Напошљетку, да се, на темељу постојећих наредаба, у погледу предавања црквено-словенског језика, појања и држања екскорте тачно опредијели, што спада православном учитељу а што катихети у дужност, па потом, да се и за те предмете изда посебна наставна основа.*)

Преостаје још да речемо коју у хатар *правилног дидактичног метода*. Истина, бољом наставном основом и савршенијим уџбеницима поспјешило би се донекле и рационално предавање вјеронауке. Но то није доста. Сваки катихета треба да има пред очима стална правила и одређен пут у настави: објективну и субјективну страну дидактичког метода, у којем претеже психолошки елеменат. Овдје би имали примјетити, да се узме у обзир и домаће васпитање наших катихумена. Код нас, у вјерској настави, као да се већ у првом почетку са тим слабо рачуна. Међутим имали би добро да упамтимо, да је свега а и прва дужност катихетина у том погледу, да пречишћава и расвјетљује домаћим васпитањем усвојене преставе — занемарено допуни и дотјера а погрешке неутрализује. Одавајући признање часним изузецима, налазимо на том пољу и у том раду, још доста неједнакости а и празнине. Па да се и тој невољи доскочи, добро би било, да се катихетама помогне на два начина: *детаљном наставном основом* у облику програма катихетског школског рада и добром *ручном књигом* као руководђом за вјероучитеље. Детаљном наставном основом прописано градиво разредило би се по разредима правилно у методичке јединице за сваки поједини час вјеронауке у седмици. Тако би се избјегло пребрзом или преполаганом настављању, као и томе, да се основне ствари не занемаре или, можда, само површно обраде. На ту работу упућује нас Коменски још у XVII. вијеку, ријечима: „Мора да се сав рад у школи тако разреди, да се зна сваке године, мјесеца, дана и часа, што да се ради“. У ручној пак књизи за катихете нашли би потребан, прикупљен и пречишћен материјал за објашњавање, доказивање и попуњавање онога што се дјеци предаје. Добро је овдје примјетио један наш педагог: „томе градиву био би посао, да из вјероучитељевих уста задахне животом, интересом и свјежином све, што је у дјечијим књижицама истакнуто као закон“. „За дијете је — вели други — потребан конкретан живот, живо посматрање, што више вриједи од сухопарног упражњавања у мишљењу, помоћу којег

*) „Пастир Добри“. Год. I. Бр. 1, 4.

се оно погађа с рђавим папирним новцем мртвих дефиниција, а вара се у чистом злату религиозних и библијских посматрача".

Завршујући ове ретке наше је немјеродавно мишљење, да би се у горе истакнутом правцу могао ипак утрти пут доброј вјерској настави у основним школама, или, друкчије да кажемо, на чврстој основи, коју је код нас позната анкета инспиративно истакла: *„Нарочито се жели, да се вјеронаука добрим избором наставног материјала и методе учини лаком, појмљивом и пријатном и да више ни религиозно убеђење и на унутарње оплемењење, него ли на просто, хладно знање управљена буде"*.

Крижевци. *Светозар Грубач,* парох.

О Великом риболову.

Проповијед **Владимира Боберића** — ученицима велике гимназије.

(Наставак)

Лука 5, 1—11.

*

Да видимо прво, шта је побудило Генисаретске рибаре, да оставивши све за Христом пођу? Да ли само страх, који је улило у њих на ријеч Христову чудо великога риболова? Не, не бих рекао, да је страх био узрок и повод томе, јер страх је осјећај непријатности, а често и одурности према некој ствари или лицу. Ево и Симон у првом часу великога страха моли Христа, да га се прође, да га остави. О осјећају какве сродности или пријатности у први мах овдје и нема разговора. Тек на ријеч Христову: *Не бој се!* разведрава се лице у Симона и његова друштва, страх помало ишчезава, да послије ријечи и тумачења чуда Христова: *Одселе ћеш људе ловити* — сасвијем нестане и полако претвори се у осјећај разгријане љубави и повјерљиве оданости небесном Учитељу. Послушност која је текла из чистог увјерења у Божанство Христово повела је Генисаретске рибаре за Христом. Као што се Симон није могао дуго Христу опирати, него је најзад попустио и послушао говорећи: *По твојој ријечи бацићу мрежу*, тако и они на позив Христов: *Одселе ћеш људе ловити*, ни мало не премишљаху, него као послушни људи оставише све и за Христом пођоше. Било је то изненадно, али трајно познанство. Склопио се том приликом чврст савез међу учитељем и ученицима не за неко само вријеме, него за вјечито. Основ му је била вјера, нада и љубав у Христа: вјера у Божанство Исуса Христа, нада на помоћ Његову и љубав према будућем позиву свом и према Оном, који је из љубави

према роду човјечјем дошао са неба на земљу, понизио сам себе узевши обличје слуге, поставши човјеком и остављи послушан превјечном одређењу Божјем до крсне смрти своје (Фил. 2, 7—8). Није страх био узрок наглој промјени духа у Генисаретских рибара, него љубав према Ономе, који је био пун самопријегора и њиме њих задојио. Да је страха било код њих, не би ниједан био пошао за Христом, јер крст самопријегора Христовог понијети није лака ствар. Кад се једаред неки књижевник понудио Христу за ученика, одговарао га је он значајним ријечима: *Лисице имају јаме своје и птице небеске гнијезда, а син човјечји нема гдје главе склонити* (Мат. 8, 19—20). И кад му један од ученика на позив одговори: *Господе! допусти ми најприје, да идем укопати оца својега*, — одговорио му је Христос: *Хајде за мном, а остави нека мртви укопавају своје мртвце* (Мат. 8 21—22). Значи, да онај, који хоће да буде Христов мора прегорети себе, јер ко то не може, боље му је остати, гдје је, јер за Христовог војника тражи се одлучна храброст. Не ради дакле добро онај, који метнувши руку на плуг осврће се натраг (Лука 9, 62), нити је војник оно, који полазећи у бој за отаџбину жали свој живот. Позиву Христову на тешку, а узвишену службу апостолску одазваше се ови рибари оданом љубављу, којом загрљаји носиаху Га назад у срцу свом и путоваху са Њим кроз цио живот свој од Јерусалима до пошљедњих крајева свијета пијући горку чашу Његову и крстећи се Његовим крштењем у страдању и крви мученичкој.

Немојте се чудити, откуда онај нагли преокрет у апостола, ова жарка љубав и пожртвованост. Знаменит покретач њихов бијаше воља Божја и одређење, па и сам предмет њихов. Ученици се нијесу могли много опирати позиву Христовом, кад их је он неодољивом силом привлачио. Бијаше то сила, која их је за позив везивала од почетка до краја рада. Значајне су ријечи, које говори Исус послије васкрсења свога Симону: *Кад си био млад, опасивао си се сам и ходио си, камо си хтио; а кад остариш, ширићеш руке своје и други ће те опасати и одвести, куда не ћеш* (Јов. 21, 18). Не значе ли ове ријечи то, да док је Симон био ван апостолске службе, могао је чинити, што је хтио, и његова воља била је само воља једног тјелесног човјека, који мисли и осјећа само оно, што је људско. Други му је пак живот почео са службом апостолском, која га је у ревности према позиву довела до саме смрти на крсту. Са наступањем апостолства престало је воље у апостола Христових, они се препородише: *Не живим више ја, него живи у мени Христос* (Гал. 2, 20), *којега ради разапе се мени свијет и ја свијету* (Гал. 6, 14) — нели свети апостол Павле. Оваким мислима и осјећајима задојени, наоружани снагом и храброшћу пролазе апостоли

земље и градове, па и ако знају, да им је смрт извјесна, ипак „јест нешто, што их напријед креће“, не плаше се, нити узмичу „мријет навикнути“.

*

Занимљив је и други дио данашњега светог јеванђеља. Христос тражи помоћнике, будуће проповједнике и стубове хришћанства. И чудо дивно. што се не обраћа на људе угледна звања и положаја, силне и богате, искусне и пуне знања и образовања, него на просте рибаре, људе скромне у сваком погледу, који не знађаху даље од својих лађи, мреже и заната. Но Бог не гледа, на што човјек гледа. Човјек гледа, што је на очима, како се споља указује, а Господ гледа на срце. Јест, у карактеру и срцу апостола лежи одговор на малочас чудом упитано. И чудна и велика је воља Божја, која за тако велике и замашне послове бира мале и незнатне људе, за науку нову и узвишену недорасле рибаре. Како дивно тумачи ово у контрастима свети апостол Павле: *Што је лудо пред свијетом, оно изабра Бог, да посрами премудре; и што је слабо пред свијетом, оно изабра Бог, да посрами јако; и што је незнатно и презрено пред свијетом изабра Бог и што није, да уништи оно, што јесте* (I. Кор. 1, 28). Као што негда у далекој повјесници народа израиљскога говори Бог судији Гедеону: *Много је народа са тобом, зато им не ћу дати Мадијана у руке, да се не би похвалио Израиљ суперот мени говорећи: „моја ме рука избави“* (Суд. 7, 2) — исто тако и овдје Исус бира незнатне рибаре за проповијед хришћанства, да се не похвали ниједно тијело пред Богом (I. Кор. 1, 29). Не великом људском филозофијом, него *ријечју крстовом погубио је Господ премудрост премудрих и разум разумних одбацио, јер је претворио мудрост овога свијета у лудост, јер будући да у премудрости Божјој не позна свијет премудрошћу Бога, била је Божја воља, да лудошћу поученја спасе оне, који вјерују* (I. Кор. 1, 18—21). Јеврејима и Грцима била је проповијед крста и васкресења саблазан и безумље, а апостолима Божја сила и премудрост.

И баш таквом великом противности према назорима тадашњега вијека побјеђује хришћанство. Стари свијет хвалио се мудрошћу својом и вјештинама, али у питању о спасењу људи и срећи њиховој био је у немоћи и незнању. Кад су се људи мислили највише подићи у знању, тада им се најјасније открила дубина пада њихова и незнања. *Кад се грађаху мудри, полудјеше* — вели свето Писмо (Римљ. 1, 22). Или зар није пронија човјечјега разума, кад на уста једнога од највећих филозофа овако што исказује: „Само то знам, да ништа не знам“. Збиља, што је лудо пред свијетом нагледало, то је изабрао Господ, да посрами премудре. Зар има веће срамоте од малочас исказанога

признања једнога од највећих умова људских и представника филозофије? Зар има веће жалости, него кад највећа премудрост људска полаже оружје, јер је малаксала у дугом лутању и блудњи? Јест, полаже оружје и то пред слабим апостолима, *који не дођоше с високом ријечи или премудрости* (I. Кор. 2, 1), *нити им поучење бијаше у надговорљивијем ријечима људске премудрости, него у доказивању Духа и силе* (I. Кор. 2, 4). Прослављени филозоф овај зна само то, да ништа не зна, а апостол Павле долази са позитивним знањем *Исуса Христа и њега распета!* Овај Исус је полазиште апостолске проповиједи, он темељ цркве наше, он кажипут наш.

(Свршиће се).

О сахрањивању мртвијех.

А) О сахрањивању умрлијех чланова православне цркве.

Као год што православна црква из утробе матере прима у своја наручја новорођенчад, посвећује их, прати кроз цио живот. и на смртној постељи пружа им своју посљедњу утјеху, исто тако и послије смрти не заборавља их, већ одаје њиховијем тјелеснијем и земнијем остатцима посљедњу почаст тиме, што их уз звоњење црквенијех звона, појање духовнијех пјесама и читање осталих молитава изложених за то у требнику прати до вјечне куће и ту их сахрањује.

Према напријед реченом свештеник је по уставу наше православне цркве дужан, сваког свог умрлог парохијанина или члана своје опћине да испрати и спроведе од његове куће до цркве, гдје се има опојати, затим одавде на опће гробље, гдје се покојник има сахранити[1]).

Односни прописи свете матере цркве наше пријете казном оним свештеницима, који би без довољних и оправданих разлога занемарили ову дужност и уклањали се од погреба свијех парохијана[2]).

Код нас у земљи постоји још увијек и данас уз пркос многим опоменама и наредбама рђав и црквенијем прописима о погребу противан обичај. Наше парохијско свештенство придржава се наиме још и данас оне праксе, која је силом прилика и околности у оним крајевима заведена, и тако дозвољава својим парохијанима, да сахрањују своје мртве без свештеника. Затим тек послије неколико нељела или мјесеци дође свештеник сам од себе или на позив, те над гробом дотичног покојника сврши опијело[3]).

[1]) Види: Булгаковъ, Настольная книга стр. 1228, 1229; Требникъ, Сар. изд. л. 147.

[2]) За погребеніе христіанъ кѣз совершеніа надлежащихъ Христіанскихъ обрядокъ къ славѣ, когда приглашеній духовнаго лица надлежащаго кѣ проводѣ кѣ погребеніе умершаго было возможно и не было сопряжено съ особыми трудностями, виновные подвергаются штрафу отъ трехъ недѣль до трехъ мѣсяцевъ«. Булгаковъ, стр. 1206.

[3]) Наредба Дабро-босанске конзисторије од 15. јула 1886. број 774, „Источник“ за год 1887. св. V. стр. 76; о истом предмету наредба од 28. априла 1894. број 1000, „Источник“, 1894. св. VI. стр. 201.

Пошто се напријед истакнута пракса противи односним правилима и прописима источно-православне цркве, и пошто је већ нестало оних прилика и околности, које су нуждом закон мијењале, то је већ крајње вријеме, да се и наше свештенство при овом црквеном обреду строго придржава црквеног устава.

Као год што је свештенство при овом обреду дужно држати се строго устава православне цркве, исто је тако дужно и обвезано држати се строго и свих оних наредаба грађанске и црквене власти, које се увијек издају у споразуму, а односе се на сахрањивање мрт. вијех.

Догађа се чешће, да болесници послије јаког и великог крвоточења, повреде тешких рана, угушења разним гасовима, великог кашља, прекомјерног пића, утопљења, замрлости, повреде мућом, велике радости или жалости и т. д. замру, те их њихови сродници држећи да су умрли, закопају који пут живе у земљу[1]). За то, да би се слични случајеви предупредили постарале су се грађанске и црквене власти, те су одредиле, да се умрли не смије сахранити прије 48 односно код нас најмање 24 сата након смрти, а у Русији „прежде истеченія трехъ сутокъ“[2]).

У Лондону прије неколике године образовало се једно друштво, коме је задаћа старати се, да се нико од умрлијех не би сахранио прије прописно одређеног времена[3]).

Прије него што горе означени рок (од 24, 48 сати, у Русији три дана и ноћи) мине, слободно је сахранити само она лица, која су умрла од какве заразне болести, да би се тим спријечило даље ширење епидемије[4]). Опијело над лицима умрлим од епидемичке или заразне болести има се свршити код куће или на самом гробљу[5]). Исто тако прије означеног рока могу се сахранити и она лица, која умру за вријеме великих љетних врућина. У Русији уз велике врућине дозвољава се погреб „по прошествіи одних сутокъ послѣ смерти“[6]).

Свештеник не смије прије полицијског односно судског и лијечничког прегледа и дозволе сахранити насилном смрћу уморена, отрована, мртва нађена, замрзнута, утопљена и здрава лица, која су подлегла наглој смрти, а тако исто и она лица, која су лијечили људи непознати, кад што су шо разни врачари, чаравари и т. д.[7]). Код унашања горе истакнутих

[1]) Булгаковъ, стр. 1212.

[2]) Види: Ricker, Pastoraltheologie 433; Булгаковъ, стр. 1212; под тачком 3. двије споменуте наредбе конс. Добро-босанске.

[3]) Булгаковъ, стр. 1214.

[4]) Ibidem p. 1217.

[5]) Булгаковъ, стр. 1220.; Вердниковъ, стр. 432.

[6]) Ibidem, p. 1218.

[7]) Ibidem, p. 1208.

случајева смрти у матицу свештеник се нарично има позвати на датум и број рјешења дотичне политичке власти, која је погреб дозволила[1]).

У новије доба сродници умрлијех успомене ради снимају фотографске слике својих покојника, неки на смртном одру, а неки опет читаве спроводе њихове сликају, те се услијед тога чешће догађа, да се нарушава обред опојавања, било то прекидањем самог опијела у цркви, застајањем у спроводу, пред црквом или на гробљу, док обред траје.

Пошто се по правилима источно-православне цркве обред опојавања ни у којем случају прекинути не смије, то свештеник може, а и треба да упути оне сроднике, који желе имати и снимати фотографске слике својих покојника, да то учине прије почетка црквеног обреда, и то код куће. У случају насилног прекидања обреда у сврху снимања фотографских слика односна наредба митрополије зворничко-тузланске од 24. јуна 1896. наређује подручном свештенству, да одмах има отступити, свештенорадњу прекинути, и о случају подијети одмах пријаву, у којој по именице има навести све рушитеље реда и слободног вршења религиозних обреда[2]).

Пошто *музици* у опће у православној цркви нема мјеста, то је забрањено употребљавати и војничку музику при погребу оних лица, која не припадају војничком сталежу[3]).

Стари је хришћански обичај постављати крстове на гробовима умрлијех. Обичај овај појавио се у трећем вијеку најприје у Палестини, а утврдио се на истоку, кад је хришћанска религија постала владајућом за вријеме грчког императора Константина великог, који је у овоме дао примјер својим поданицима — св. апостола Петра крст од чистог злата од 150 фунти.[4]) — Мјесто, гдје треба поставити крст, да ли више главе или код ногу није одређено, пошто за то нема никаква правила. Неки држећи се предања, да је крст Господњи на Голготи постављен на мјесту, гдје се налазила глава нашег прародитеља Адама, тврде, да крст треба поставити више главе умрлог.[5]) Други напротив тврде, да треба крст поставити код ногу тако, да је распеће Христа Спаситеља окренуто ка лицу умрлог.[6])

Од године 1878. т. ј. од времена окупације увукао се у наше народни туђински и западни обичај стављати портрете (фотографије) умрлијех на њихове надгробне споменике. Будући, да је ово обичај

[1]) Ibidem, p. 1209.

[2]) Види: „Збирка наредаба митроп. управе зворничко-тузланске", Ср. Кар. 1900., стр. 75.

[3]) Опр. Св. Синода од 2. апр. и 11. маја 1884 ; види: Булгаковъ стр. 1231.

[4]) Булгаковъ, стр. 1237.

[5]) „Руковод. для сел. пастырей 1897 , 16.

[6]) Церков. Вѣдом. 1897., 5.

туђи и противан духу наше православне цркве, то треба да настоји духовна власт, а и парохијско свештенство, да се исти угуши, док још није отео маха. У Русији у неким крајевима мјесто портрета препоручује се, стављати на надгробне споменике иконе оних светитеља, чија су имена дотична умрла лица носила.[1])

Исто је тако туђински обичај полагати вијенце на сандуке умрлијех. Он потиче из незнабоштва, дакле из оног доба, кад људи нијесу имали правог појма о Богу, бесмртности душе и загробном животу у опће, па не знајући, како би указали што већу љубав и посљедњу почаст својим покојницима, то су им китили мртвачке сандуке многобројним тракама, разним цвијећем, палили им жртве, подизали величанствене споменике и томе слично.[2]) Овај незнабожачки обичај унукао се најприје на запад, од куда је касније прешао на исток, те најпослије продро и у нашу домовину. — Дужност је нашег парохијског свештенства, да устане против овог обичаја, и приликом смртнијех случајева да напомиње својим парохијанима, да је полагање вијенаца на сандуке умрлијех као и ношење истих при сахрањивању обичај незнабожачки, и као такви противан духу наше православне цркве, а уједно и за дотичну породицу умрлог материјално штетан и убитачан. Имућније парохијане треба свештеник да савјетује и склони, да новац одређен за вијенце својих покојника раздијеле сиротињи или поклоне каквом хуманом друштву, које ће тај новац употребити на добротворне сврхе.

Туђински је напошљетку обичај и облачење свештеника при погребу у црне одежде. Обичај овај примили су са запада најприје свјетовњаци, који су се у знак особите туге и жалости за својим покојницима почели облачити и завијати у црнину. Свештенство наше подлегло је постепено томе свјетовном и туђинском обичају, те је при погребу тако рећи и нехотице завело употребу литургичких црних одежда.[3]) „Православная церковь никогда не узаконяла и не узаконяетъ траурныхъ облачений при погребении усопшихъ".[4]) Па пошто дакле овај обичај црква није никад канонски усвојила, нити га узаконила, и пошто се са идеално хришћанског гледишта на смрт овај обичај противи духу и учењу наше православне цркве, као и самом појму о смрти, то би га требало свакако искорјенити онђе, гдје се је већ одомаћио.

[1]) Булгаковъ, стр. 1237.
[2]) ibidem стр. 1230, 1231; „Вјесник срп. цркве" св. I. 1900. стр. 86.
[3]) Руков. дл. сел. паст. 1886, 20.
[4]) Булгаковъ, стр. 1255.

(Наставиће се.)

Духовно-поучни чланци

намијењени онима, који се спремају за св. причешће.

— Написао: *Гр. Дјаченко.* —

Превео: *Јован Петровић*, протопресвитер и кр. професор у Загребу.

(Наставак)

29. Срдачни осјећаји хришћанина, који приступа, да прими св. Христове тајне.

Који приступа, да се причести св. тајана Христових, дужан је у смјерности исповједати у срцу свом: „Господ и Бог мој даје у пречистим тајнама исцјељење: и тако приступам, као бôни, да се исцијелим; Господ је очишћење моје: и тако приступам као губави, к очиститељу моме, да се очистим. Господ је живот мој: и ја приступам као мртвац к животу мом, да васкреснем и живим од смрти грјеховне у врлину. Господ је пастир мој: и ја приступам, као овца к пастиру мом, да се сачувам од вука. Господ је подизатељ мој, приступам к њему, да ме подигне и да више не падам. Господ је оправдање моје: приступам, као осуђени, к судији мом, да ме из неправедног учини праведним својом благодаћу. Примам пречисте тајне, да добивши од њих помоћ, положим од сад почетак мога спасења, да више не служим грјеху, но по сили мојој Богу моме.

А вјерни, приступајући к св. тајнама, дужан је исповједати са чувством хришћанске наде: „Што су грјеси моји према милосрђу твом, Господе? Јесу паучина проти силному вјетру; блатна бара према ријеци великој; тама проти сунцу свијетлому. Задува вјетар, — претргне паучину; потече ријека, — спере блато; засија сунце, — одагна таму; — таково је велико милосрђе твоје, Боже! Као што вјетар паучину, тако ти дереш моје грјехе; као што ријека блато, тако ти пере безакоња моја; као сунце таму, тако ти просвјетљујеш мене и одгониш зла дјела моја и ријечи и помисли".

30. Вјерујем, Господе....

„Вјерујем, Господе, и на глас велим, да си ти заиста Христос, Син Бога живога, који си дошао на свијет да спасеш грјешнике, од којих сам први ја. Још вјерујем, да је то само пречисто тијело твоје, и да је то само часна крв твоја. Зато се молим теби: смилуј ми се и опрости ми сагрјешења моја хотимична и нехотимична, учињена ријечју, свјесно или безсвјесно, и удостој мене, да се неосуђено причестим пречистих твојих тајана, ради опроштења грјеха и ради живота вјечнога. Амин.

Приступајући к причешћу говори у себи ове стихове:

„Ево приступам к божанственому причешћу;
Не опали мене Створитељу, овим причешћем;
Јер си ти огањ, који сажиже недостојне;
Него ме очисти од сваке нечистоће".

За тим говори: „Сине Божји! прими мене данас као причасника твоје тајне вечере: ја не ћу открити тајне непријатељима твојима, не ћу те пољубити пољупцем, као Јуда; већ као разбојник исповједам те, сјети ме се, Господе у царству свом!"

За овим говори и ове стихове:

Човјече! Тргни се, кад угледаш божанску крв.
То је угљен, обувет огњем, који сажиже недостојне.
Божанско тијело које ме чини светим и храни:
Освећује дух; а ум непостижно храни".

За тим говори тропаре: „Христе! љубављу својом довео си мене до окрјепе — и својим божанским стрељем учинио си ме другим човјеком; попали невештаственим огњем грајехе моје и удостој, Милостиви, да се напуним слабости, да с усхићењем величам два доласка твоја".

„Како ћу ја недостојни ући у свијетле одаје светих твојих? Ако се усудим ући с њима у одају, изобличиће ме одјећа; јер она није брачна, и свезана ће ме избацити анђели. Господе! очисти нечистоћу моје душе и спаси ме, човјекољубиви!

31. Појам о тајни причешћа и циљеви њенога установљења.

I. Тајна та назива се у нов. завјету *вечером* (I. Кор. 11, 20), *приврзом Господњом*, (I. Кор. 10, 21), *заједницом крви и тијела Христова* (I. Кор. 10, 16) и *ломљењем хљеба* (Дј. ап. 2, 42; 20, 7). Под тијем именом разумије се такова тајна, у којој се хришћанин под видом хљеба и вина причешћује истинитим тијелом и истинитом крви свога Спаситеља ради вјечнога живота. Тајну ту установио је сам Господ.

Како је о тајни причешћа — самом важном и, можемо рећи, средоточном тајнодјејству хришћанске цркве, учио сам непосредни установитељ и извршитељ њезин Исус Христос?

Своје јасно и одређено учење дао је он, као што је јасно, још до установљења Евхаристије, и то онда, кад је, поводом насићења са пет хљебова и двије рибе пет тисућа људи, учио о Себи, као о животном хљебу, који је, подобно мани, сишао с неба. Ево главних мисли, које је поводом тим рекао Јудејима, а у вези с њима предложено је било учење о евхаристичком хљебу: „Старајте се не за јело које пролази, него за јело које остаје за вјечни живот, које ће вам дати син

човјечији, јер овога потврди отац Бог... Заиста, заиста вам кажем: Мојсије не даде вама хљеба с неба, него вам отац мој даје хљеб истинити с неба; јер је хљеб божји онај који силази с неба и даје живот свијету... Ја сам хљеб живота: који мене вјерује неће никад ожедњети... Заиста, заиста вам кажем: који вјерује мене има живот вјечни... Ја сам хљеб живи, који сиђе с неба; који једе од овога хљеба живљеће вавијек; и хљеб, који ћу ја дати, тијело је моје, које ћу дати за живот свијета" (Јов. 6, 27, 32, 33, 35, 47 и 51). (Наставиће се)

Дужности човјечије.

— Силвије Пелико —

преводи с руског *Бакон Косто М. Лучић.*

(Никшић.)

(Свршетак)

Глава XXX.

Скромност, благост и опраштање.

Као што се пристојност не слаже са гордошћу и јарошћу, тако исто потпуно пристојан не може бити онај, који се на благост и скромност није привикао.

Ако у опште постоји осјећај, који нам не дозвољава, да се према другима са увредљивом немарношћу понашамо, тај осјећај и јест скромност.

Немарност само онда поникне, кад ми у сравњењу с другијема себи првјенство приписујемо. Тај осјећај ми само тада можемо на себе исчупати, кад се још из првочетка привикавамо на осјећање своје маленкости и на жаљење исте, кад ми све своје заслуге божјој милости приписујемо са увјерењем, да ћемо одмах у пучини зала огрезнути, чим Бог своју руку од нас дигне.

Уздржавај осјећај невадовољства, иначе ћеш постати горд и пакостан. Има случајева када се умјесни јед може оправдати, али су врло ријетки такви случајеви.

Ко је готов да у сваком случају негодује, тај под образином усрђа само своју пакост крије.

Ова мана веома се често срета. Ако би непристрасно поразговарали са двадесет људи, сигурно ће се међу њима наћи деветнаест, који ће ти с мржњом говорити о свакоме који се њима (сигурно из правичности!) не допада. Они ће говорити о општој неправди тако, као да су једини они правични; земља у којој они

живе свагда им је најружнији крај на земљиној кугли; вријеме у ком живе свагда им је најподлије; уредбе које они нијесу извели, свагда су најжалоснije. Ако чују да ко год говори о вјери и моралу, одмах га држе за лицемјера и притворнога; ако виде богаташа, да своје новце не расипа, неће се устезати да га тврдицом прозову; ако сиромашак страда и милостињу проси, он им је насигурно просипач, а ако когод макар кад од њих добије доброчинство свагда га за незахвална сматрају. Једном ријечју, њима је особито задовољство рђаво се изражавати о свима особама које друштво сачињавају, а ако кад за неке од својих другова учине изузетак, то је већ велика милост.

Али што је најгоре, ови пакосни, и наперени против пријатеља и непријатеља, изгледа, врло се као што нагледа, допадају онијема, којијех се не тичу. Сваки пакосни и склоњени да друге људе осуђује држи да би могао постати чувен и великодушан човјек и херој, кад би му допало да управља свијетом, пошто обично на скромног човјека гледају са увредљивим сажаљењем, као на глупака и слабчину.

Врлине, као што су скромност и благост обично славе не пружају, али, мој пријатељу, покушај њак да им шљедујеш.

Обични изрази охолости и изливи гњева само служе као знаци потпуног недостатка великодушности и љубави, као и стално тежње показати се бољим од другијех.

Буди скроман и благ, али у исто вријеме докажи својим поступцима да те особине не проистичу из малоумља и малодушности. Него, како ће се то доказати? Зар тијем, што ћеш песницама напанути неки пут на човјека, који те је извео из стрпљења? Или тијем, да рђавом човјеку одмах одговориш на увреду?

Не, превари одговарање на клевету, и изузевши особите случајеве, који се претходно не могу предвиђети, немој пред рђавим човјеком изгубити стрпљење, немој му пријетити и немој га презирати.

Благост има свагда право на својој страни, ако она није неспособна за енергично осјећање. Она јаче ублажава гордост другојех него назаноснији говор из једа и презирања.

Достојним понашањем према рђавим људима доказуј да твоја благост није глупост и страшљивост, никад не одобравајући њихове неправичне поступке; никад не тражи њиховог заступања, и из бојазни од њиховог оговарања, никад не пријећај вјеру и твоју част.

Помири се с мишљу да имаш непријатеља и не бој се од тога. Нема племенитих, праведних и мирољубивих људи, који не би имали непријатеља.

Одважи се, да се благо односиш и према оним људима, који те вријеђају или који се труде, да те увриједе, и знај им од свега срца опраштати.

„Опрости не седам, него и седамдесет пута по седам“, рекао је Спаситељ, т. ј. опраштај бесконачно.

Сваковрсна или једнаčна освета недостојна је човјека. Скривена мржња у исто је вријеме и охолост и подлост. Опраштајући увреду може се од непријатеља стећи пријатељ и од поквареног човјека такви, који ће изнова бити способан, да се морално понаша.

О, колико ли је утјешна и прелијепа онака побједа над злом! Колико ли она својим величанством превазилази крвави пир освете!

Шта више, ако се човјек, који те је увриједио, и коме си ти увреду опростио, не би покајао, него би остао твој непомирљиви непријатељ, стао те гонити увредама до саме смрти, што би ти и тада изгубио? Зар се ти нијеси цијелог живота највишом насладом користио, — насладом, што си био великодушан.

Глава XXXI.

Одважност.

Одважности, што је више могуће одважности! Без ове неопходне особине нема врлине. Одважност је потребна за надјачавање сопствене ваљубљености у се, и за упућивање твојих способности на лијепе поступке; она је потребна због побјеђивања љепоте и занимања наукама; потребита је ради заштите отаџбине и твојих ближњих у свим околностима; за противљење рђавим примјерима и неправедним подругивањима; за трпељиво сношење болести, нужде и сваковрсних несрећа; потребита је и ради тежње за савршенством, које нам на земљи није могуће достићи, али које нам представља св. јеванђеље, да сачувамо наше морално достојанство.

Ма колико ти били драги: имање, част и живот, буди готов да их у свако доба жртвујеш својој дужности, ако та дужност те жртве захтјева. Иначе самопрегоревање и одлучност прије ће се лишити свих земаљских блага, него их стећи недостојним владањем, или човјек не само што неће херој постати, него ће се лако догодити, да чудовиште постане.

Цицерон говори: „Онај не може бити правичан, који се боји смрти, киђења, изгнања и сиромаштва, или онај који овијем искушењима противноположна правичности блага претпоставља“.

Као што изгледа, одвећ је тешка задаћа, живјети срцем које не жуди за земаљским наслађама. Али непобитна је истина то, да се

без извјесне равнодушности према тим уживањима не може достојанствено ни живјети ни умријети.

Одважност треба да оснажи душу, да се приучи на врлину, али не треба да је доведе на самопоуздање и дрскост.

Ко држи да се одважност не слаже са њежним осјећајима; ко се научио: пријетњи, свађању, страсти за каврењем и љутњи, тај злоупотребљава Богом дану снагу воље и мишића, умјесто да је употребљава на добро ближњега, и да му као примјер послужи.

Такви људи у стварним опасностима обично су врло страшљиви, и да би себе спасли готови су издати и браћу и очеве.

Између војника они јунаци први бјеже, који су се раније ругали страшљивим друговима и надалеко пријетили непријатељу.

Глава XXXII.

Узвишено разумијевање живота и јуначка смрт.

У многим књигама изложене су наравствене дужности човјечје и љепше и подробније, него што сам ја учинио. Циљ моја била је, да за тебе, мој млади читаоче, саставим кратко упуство, у коме би све оно нашао, што ти свагда треба имати на памети.

Додаћу још и ово: нека те не плаши мноштво твојих дужности; оне се само лијењим одвећ тешке чине.

Ако се добром вољом прихватимо да их вршимо, ми ћемо у свакој дужности открити сакривену драж, која ће у нама према њој љубав пробудити; ми ћемо у себи наћи чудесну силу која ће растити, и сразмјерно томе нас укрепљавати, како се ми по трновитом путу к врлини приближујемо; ми ћемо се увјерити, да је човјек много снажнији него што му се чини, кад је одушевљен с тежњом за узвишену циљем, која се у томе састоји, да се очисти од свих неупутних жеља, да у себи пробуди тежњу за добрим, и да се до стално заједнице с Богом уздигне.

Љуби живот, али не због његових празних уживања и охолости. Љуби га ради свега онога што је у њему узвишено и божанствено. Љуби га због тога што је он школа за вјежбање у врлини, на којој почива благослов Свемогућега, која служи на славу Његову а потребна је за наше сопствено просвећење.

Запамти, да ти је овај живот, који тако високо цијенимо, само за крашко вријеме дан.

Не троши га бескорисно. С њим се само у толико наслађуј, у колико то не смета твом сопственом здрављу и срећи другијех. Твоја главна наслада треба да је у томе, да се достојно владаш, т. ј.

великодушно и с братском љубављу према свијема ближњима, и да служиш Богу са синовском љубављу и покорношћу.

На пошљетку, љубећи живот таквим начином, мисли и о смрти која те очекује. Затварати очи пред смртном неизбјежношћу то је слабост, која парализује тежњу за добрим. Немој својом сопственом кривицом убрзавати приближавање тог свечаног часка, али га и не избјегавај страшљиво. Жртвуј живот, кад је потребно, за срећу другијех, а прије свега за срећу своје отаџбине. Ма каква ти смрт претстојала, буди готов да је јуначки поднесеш, оснијетливши је твојом вјером и искреношћу.

Исцрпљавајући све ово ти ћеш бити човјек и грађанин у вишем смислу ријечи, бићеш користан друштву и бићеш свагда срећан.

Књижевне оцјене и прикази.

У одбрану моје критике.

Најављујем одмах у почетку, да се не бих одзивао на одговор г. Машировића на моју критику његових екскорти, да није публике, која ће се може бити пољуљати у суду о мојој критици и примједбама, које учиних на Машировића екскорте, и под утјецајем »његовога одговора« добити рђав појам о озбиљности саме ствари, коју сам у критици заступао и бранио, а може бити и криво тумачити што. Рекао сам већ у мојој критици (види 11 и 12. бр. Источника ех 1905.) све, што сам опазио лијепо и добро у Машировића екскортама, а навео сам ондје и неке примједбе, односно све, што ми се није свидјело у њима, и то без икаквог другог смјера до ли ради самога Машировића.

Данас бих морао исто то понављати, јер видим, да му је тешко оно, што сам му рекао о ослобођењу његову од римокатоличких узора, у које се он просто заљубио. Понављам дакле и додајем, да ријечито угледање на узоре и састављање проповиједи по туђем примјеру свезује човјека. И ако буде човјек непрестано тако радио, начинићe од њега може бити добра имитатора, али никако добра и оригинална проповједника. То је оно, што сам рекао, да се то одобрава само код почетника Од проповједника бољега гласа тражи се, да буде ослобођен од сваког страног утјецаја. Оригиналне мисли и форма, тропи и фигуре, дух и полет су карактеристика добрих говорника. Жалостан би био онај пјесник, који би при састављању пјесама непрестано држао поетику пред собом и њезина правила. Већ баш обратно из великих и знаменитих пјесничких дјела знаменитих свјетских пјесника црпе поетика своја правила и естетика своја начела о лијепом и узвишеном. Још жалоснији је онај пјесник, за којега се увијек чује и говори: на пјесмама Н-а опажа се дух Војислава, Ђуре Јакшића, Змаја, Хеине-а, Пушкина, Љермонтова и т д. Не би било случајно, кад би њеко уздахнуо након тих изјава: кад ће се на њему већ једаред опазити *његов* дух? Nomine mutato de oratore fabula narratur!

Машировић брани »свој« начин састављања екхорти тијем, што је то потребно за слушаоце, да они не промаше тему и сврху говора. И то мисли он постићи оном строгом раздиобом и рашчлањивањем, да притегне пажњу слушалаца. Али ако мјсли, на ма било 10 главних и 150 споредних нијесу занимљиво приказане, од свега тога не ће бити никакве користи. Ја велим, само треба говорити од срца ка срцу, све ће слушаоци разумјети и много и баш оно главно запамтити. Али *шо* треба да буде главан смјер, тај *говор од срца ка срцу, шо помазање*, а не шаблонско и математичко грађење екхорте, гдје док једно истичеш и милујеш друго угњавиш. Зато сам рекао, да сувишна форма код Машировића екхорти чини на мене дојам, да док су одвећ строге у математској подјели и теже да утјечу на интелект, дотле рек' бих остављају срце хладно и снага им при крају малаксава. Што сам му тада препоручио данас не ћу, јер видим, да не ће да ме разумије. Обраћам се читаоцима и молим их, да прочитају онај силни decrescendo у 1., 5., 6., 11. и 16. екхорти Машировића, па ће се увјерити у истинитост мојих ријечи као и у то, колико ће ученици уз оволику хладноћу приказивања одвијети јеванђелске топлине и одушевљења. Да нијесам у овом мишљењу о Машировићевим екхортама сам, нека послужи читаоцима доказом приказ критичара *Гласника православне цркве Краљевине Србије* (св. 12. ех 1905. стр. 824.), гдје пише: »*У* више прилика Машировић истиче почетни текст, као мото, даље ставља увод, тему, развијање теме, моралну поуку и закључак. Логичност и логички поредак мисли овдје је на своме мјесту. Али на многим мјестима та формална страна худи саставу. Скоро све екхорте написане су хладно, без учешћа срдачне стране, нису прожете топлином јеванђелске љубави, оне љубави, која би била у стању да распламти у срцима млађаних ученика љубав према свему што носи религиозно обиљежје. Суве, хладне поуке убијају код ученика ту љубав; ученици такве поуке и не слушају. Екхортама често худи и то, што је на доста мјеста употребљено фразирање у мјесто стварног разлагања и поучавања«.

За доказ читаоцима, да нијесам тек онако од ока напоменуо о сличности Увода 1. екхорте Машировићеве и Exhorte zum Beginne des Schuljahres von David Mark. Brixen 1897. стр 1. навешћу и једно и друго: Wie wahr die hl. Schrift mit diesen Worten („Alles hat eine Zeit") den Zeitenwechsel schildert, das, in Christus geliebte Zöglinge, wissen Sie aus eigener Erfahrung; denn auch in Ihrem Leben findet ein beständiger Wechsel statt zwischen Freunde und Trauer, Ruhe und Arbeit, Erholung und Anstrengung. Vor wenigen Tagen noch war es Ihnen gegönnt, im Kreise treuliebender Eltern und Geschwister zu weilen, um von den Mühen des abgelaufenen Schuljahres auszuruhen. Nun aber hat die Stunde der Trennung geschlagen; Sie mussten Ihre rechte losreissen aus den Händen Ihrer Lieben, um mit erneuerter Kraft an die Arbeit Ihres Berufes zu gehen. — Зашто сте сетни? Зашто мисао ваша тражи само оне домове, које сте тек пре неколико часова оставили? Зар је осјећај ваш везан само за родитеље и својту вашу, или зар нисте и овде дочекани родитељском љубављу од учитеља својих и братском љубављу другова својих? Ми смо на почетку важнога и подужега посла. Пред нама стоји неизвјесност. Живот и смрт, здравље и болест, радост и жалост, успјех и неуспјех и ко зна, шта ће све бити од овога почетка до свршетка наше школске године?!

Дакле да се разумијемо! Нијесам ја против увода. Треба увод у екхорти, али не тако сличан, да не речем конгруентан, као у другога.

О ријечи »циљ«, што ми Машировић пребацује, да би требало моје »пуританство« да се чува германизама, напомињем му, да је та ријеч од толиког времена у употреби код нашег народа, да је већ давно стекла право чисто наше народне ријечи. *У Вуковом Рјечнику* Биоград 1898. пише: Циљ = плојка (у Црној Гори) дјечија игра. Плојка се управо зове округла и глатка камена плочица којом се у овој игри гађа у други исправљени камен, који се зове *циљ*. *У Академском рјечнику* Ђ. Даничића I. дио 1880—1882. читам: Циљ = на што налази каква радња, као што је говор, што се хоће њим, да каже: *смисао му*. Види још *Рјечник* Ивековића и Броза 1901.: Циљ — у пренесеном смислу оно, што се хоће радњом да докучи: Дан за даном, а циљ за цијем до конца (Даничић: Пословице 15, 1871. Издао у Загребу); значи исто, што и сврха.

Оволико као Finale не ради Машировића, него ради публике, која је пратила читаву ствар.

У Тузли, 14/III. 1906.

Владимир Бобрић.

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У овоземној цркви.

Велики црквени суд Дана 14./27. т. мј отпочеле су сједнице великог црквеног суда под предсједништвом Његовог Високопреосвештенства АЕ и Митрополита дабро-босанског госп. *Николаја*. Ово је, након потврде штатута, први састанак овога највишег црквеног суда, коме су чланови сви отачаствени високопреосвећени Митрополити: долњо-тузлански г. *Григорије*, бањалучко-бихаћки г. *Евгеније*, херцеговачко-захумски г. *Петар* и као предсједник: дабро-босански госп. *Николај*. Затијем од свештенства појединих епархија јесу ови чланови: из *дабробосанске*: вприч. госп. прото и члан епарх. црк. суда *Дим. Јанковић*; *зворничкотузланске*: вприч. госп. прото и члан епарх. црк. суда *Петар Јовановић*; *бањалучкобихаћке*: преч. г. јерej *Михајло Васић* и *херцеговачко захумске*: преч. г. јерej *Василије Кандић*. Најзад као редован члан присутан је још професор канонског права на српско-православ богословском училишту у Рељеву преч. г. пресвитер *др. богословије Томо Поповић*. Поред осталих текућих послова изабрао је *велики црквени суд за свога одбјетника г. Данила Димовића*, одвј. у Сарајеву.

Велики управни и просвјетни савјет. Под предсједништвом Његовог Високопреосвећенства Митрополита зворничко-тузланског госп. *Григорија* одржане су дана 16./29 и 17. (30.) т. мј. сједнице великог управног и просвјетног савјета

У краљевини Србији.

Државни питомци за теолошки факултет. *У* споразуму са Његов. Високопреосвећенством Митрополитом Србије госп. *Димитријем* одаслаће Министар Просвјете и Црквених дјела двојицу ученика, да се о државном трошку школују на западним богословским факултетима.

Монашка школа. Одлуком Митрополита Србије отвориће се монашка школа не у манастиру Студеници, како је прије одлучено било, него у манастиру Раковици код Београда. —

Црква у Далмацији.

Протопресвитер-ставрофор. Његово Високопреосвећенство госп. епископ задарски *др. Никодим Милаш* ставио је у трајно стање мира окружног протопресвитера задарског вприч. г. *Петра Олујића*, те га том приликом одликовао напрсним крстом, подијеливши му наслов *протопресвитера-ставрофора.*

Црква у Америци.

Српска епископија Како круже вијести из Њујорка ускоро ће се у Америци успоставити српска епископија, под коју ће потпасти сви амерички Срби, којих је тамо сада преко сто хиљада душа. Срби амерички понајвише су досељеници из уже Угарске, те Хрватске и Славоније, а добар их је дио из Србије и Црне Горе. За српског епископа у Америци — како изгледи стоје — биће постављен тамошњи архимандрит *Дабовић*. Поријеклом је из Свете Андрије, гдје му је отац занатлијом био. Иселивши се у Сан-Франциско стекао му је ту отац нешто имања, а ту се управо архимандрит *Дабовић* и родио. Своје богословско знање стекао је архимандрит *Дабовић* на кијевској духовној академији. Он је много радио у јужноме дијелу Сјеверне Америке, а знаменита му је мисија била на Аљашки, гдје је много православне општине основао. Он издаје и један богословско-философски лист на енглеском језику, коме је листу главна тенденција сједињење англиканске и православне цркве. —

Стање римокатоличке цркве у Сједињеним Државама. Лист „Le monde Economique“ приноњује статистичке податке о стању римокатоличке цркве у Сједињеним Државама. Од 79,303.444 душе припада католичкој вјери 12 до 15 милиона душа. Овај се број сваким даном повећава насељавањем Европејаца, већином римокатолика. Од год. 1821. до 1900. преселило се у Сједињене Државе око 3.819.000 Праца, 833.000 Аустријанаца, 821.000 Италијана, 400.000 Француза, 621.000 Белгијанаца, 64.000 Шпањолаца и других.

Ради обраћања протестаната у римокатолике постоји нарочита мисија. Центар јој је Apostolic Mission Hous, освећен 14. априла 1904. од кардинала Жибона. Мисија организује и такве општине, у које могу и протестанти долазити, а те општине и јесу главно оруђе за обраћање у католичанство. Год. 1889. било је католика 8,378.128, методиста 5,898.094, баптиста 4,364.426, пресвитеријанаца 1,521.552. Данашњи пак број римокатолика износи 12,651.994 душе, дакле са 189.151 душом више, него у прошлој години. На челу римокатоличке цркве у Сједињеним Државама стоји папски делегат, кардинал (у Балтимори), 14 архиепископа, 60 епископа, 21 опат, 14.484 свећеника, од којих 3.695 припадају равним монашким редовима. Цркава римокатоличких има око 11.814. У самом Њу-Јорку има око 186 цркава (а у Паризу само 70). За духовно образовање постоји 86 семинара, од којих су 30 епархијалних са 2.400 ученика, а 56 припадају појединим монашким редовима, а имају око 2000 ученика Најбоље су им семинарије у Балтимори и Рочестру. Елементарних школа имају око 4.281 са један милион дјеце. Имају до 158 недјељних журнала, 67 мјесечних, 10 дневних од којих су најглавнији „Quarterly Review“, „American ecclesiastical Review“ и „Catholic World“. —

Црква на Западу.

Ламбетска конференција. Како „Morning Post“ јавља, енглески »Никејски савез духовних лица« („Nicene Churchmen's Union“) купи потписе за један позив, који ће се имати упутити свима епископима, а ради одржања Ламбетске конференције у год. 1908. Циљ би ове конференције била наиме та, да се успостави јединство хришћанства, које је отцепљењем западне цркве од источно-православне нарушено.

У одбрану Хришћанства. Како „The Standard“ јавља, у Енглеској постоји извјесно удружење, које приређује јавна предавања у одбрану Хришћанства. Ова се предавања држе не само у затвореним локалима, него и под отвореним небом и по парковима и улицама и имају огромног успјеха. У прошлој години приредало је то удружење преко 850 предавања.

Конференција свију реформатских цркава. По „The Tribune“ савез реформатских цркава ријешио је, да сазове конференцију свију реформатских цркава за 5. јули 1906. године. Сврха конференције била би, да се обнови пријашња веза и јединство међу реформаторским црквама Конференција би имала бити у Прагу, а расправљало би се на чешком и енглеском језику.

Читуле.

† **Вриједни свештеник Јован Гаћиновић, парох фатнички**, иза тешке осмомјесечне болести преселио се у вјечност у 3 сата послије поноћи између 29. и 30. јануара у Билећи, гдје је био дошао 4. јануара о. г. не би ли у близини лијечника бар колико год своју тешку болешћицу ублажио.

Покојник је рођен у Мекој Груди 1861. године, а рукоположен од митрополита Игњатија 30. децембра 1885. за ђакона, а 1. јануара 1886. за презвитера у мостарској цркви и постављен на фатничку парохију, гдје је на корист наше св. вјере православне и потпуно задовољство својих парохијана до своје смрти вјерно служио.

Опијелу, које је обављено 31. јан. у билећкој цркви присуствовало је цијело грађанство, кот. предстојник са чиновништвом, пуковник госп. Новак са официрима, заповједник са оружницима, учитељи народне школе и велики број Срба сељака из цијелога котара. Поред петорице свештеника, који су на опијелу чинодјејствовали, опијело је увеличао г. Ј. Зец, који је са билећком омладином прекрасно одговарао на јектенија и узгласе. На опијелу се са покојником у дирљивом говору опростио јеромонах Л. Никковић, истичући врлине и заслуге покојникове око добра св. нам цркве и народа српског.

Покојник, кога поред његове уцвијељене породице и остале родбине, оплакује и сав српски народ билећкога котара, јер у њему губима узор свештеника, примјерна хришћанина и вриједна Србина, сахрањен је код цркве под Осојем 31. јануара о. г. уз многобројно учешће народа

Лака му српска груда земље, коју је свим жаром свога срца љубио и вјечан му спомен међу нама!

Званични огласи.

Епархијски црквени суд у Сарајеву.

Број 183 ех 1906.

Стјечај.

У смислу § 89. „Црквено-просвјетне Уредбе“ овијем се расписује стјечај на упражњену парохију Соколовићи на Гласинцу у котару рогатичком.

Парохија има 495. домова са 4337 душа. Парохијског стана нема, али ће се на основу § 105. „Уредбе“ намакнути или станарином у новцу накнадити.

Црква је парохијална на Сокоцу.

Компетенти имају своје ваљано инструисане молбенице (§§ 90. и 91. „Уредбе“) овоме црквеном суду до 10. априла 1906. год. поднијети.

Из сједнице епархијског црквеног суда, држане у Сарајеву 22. фебруара 1906.

АЕ. и Митрополит Дабро-Босански:
Н ї к о л а й с. р.

Епархијски црквени суд у Сарајеву.

Број 365. ех 1906. 1—2

Стјечај.

У смислу § 89. „Црквено просвјетне Уредбе“ овим се расписује стјечај на упражњену парохију Вареш у котару високом.

Парохија има преко 2000 душа и пристојан парохијални стан.

Црква је парохијална у Варешу.

Компетенти имају своје молбенице са прилогом богословских и осталих школских свједоџаба (§§ 90. и 91.) овоме црквеном суду до 15. маја 1906. год. поднијети.

У Сарајеву 27. марта 1906.

АЕ и Митрополит Дабро-босански:
Ніколай с. р.

Епархијски црквени суд Бањалучко-бихаћки.

ad бр. 47/136 ех 1906. 2—2

Стјечај.

Ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Липнику, у протопресвитерату старо-мајданском, расписује се овим стјечај с пријавним роком до 1./14. маја 1906.

Молбе ваља поднијети овом епархијском црквеном суду и уједно им приложити свједоџбе о свима, како богословским тако и прије богословије свршеним наукама.

Парохија Липник броји 270 домова са 1617 душа, и има привремени парохијски стан.

Из сједнице епарх. црквеног суда држане у Бањалуци 9./22. фебруара 1906.

Предсједништво.

Епархијски црквени суд Бањалучко-бихаћки.

Број 95/165 ех 1906. 2—2

Стјечај.

Ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Детлаку у протопресвитерату дервентском расписује се овим стјечај, са пријавним роком до 1./14. маја 1906.

Молбе ваља поднијети овом епархијском црквеном суду и уједно им приложити свједоџбе о свима, како богословским, тако и прије богословије свршеним наукама.

Парохија Детлак броји 231 дом са 2150 душа.

Из сједнице епарх. црквеног суда држане у Бањалуци 9./22. фебруара 1906.

Предсједништво.

Епархијски црквени суд Бањалучко-бихаћки.

ad бр. 137/176 ех 1906. 2—2

Стјечај.

Ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Поточанима, у протопресвитерату приједворском, расписује се овим стјечај с пријавним роком до 1./14. маја 1906.

Молбе ваља поднијети овом епарх. црквеном суду и уједно им приложити свједоџбе о свима, како богословским, тако и прије богословије свршеним наукама. Парохија Поточани броји 253 дома са 2000 душа и нема парохијског стана.

Из сједнице епарх. црквеног суда држане у Бањалуци 9./22. фебруара 1906.

Предсједништво.

Епархијски Црквени Суд у Мостару.

Број 24. ех 1906. 2—2

Стјечај.

У смислу §. 89. црквено-просвјетне Уредбе овим се расписује стјечај на три упражњене парохије у граду Мостару, гдје има српско-православних домова 910 са 4382 душе.

Сваки парох примаће од епархијског управног и просвјетног Савјета у име парохијске награде мјесечно 100 (стотину) круна у напријед, а од парохијана епитрахиљски приход по такси установљеној у пуној сједници епархијског црквеног Суда и ширег епархијског управног и просвјетног Савјета 16. децембра 1905. г. до наредне сједнице споменутих епархијских тијела, на којој ће се дотација парохијског свештенства стално уредити.

Компетенти имају своје инструисане молбенице (§§. 90. и 91. Уредбе) овоме Црквеноме Суду до 10. априла 1906. г. поднијети.

Из друге сједнице епархијског Црквеног Суда, држане у Мостару 9. фебруара 1906.

АЕ. и Митрополит захумско-херцеговачки:
Петар.

Епархијски црквени суд у Сарајеву.

Број 78 ех 1905. 1—2

Оглас.

Јавља се одсутној Анђи Батинић рођеној Орешанин, да је епарх. цркн. суд овај примио бракоразводну тужбу њенога мужа Неђе са Сокоца. Ако се Анђа ни на овај *други* позив, до 15. јуна 1906. не пријави, парница ће се са њеним уредовним заступником ч. г. Душаном Лапчевићем ђаконом у Сарајеву, без икаквог обзира на њене могуће доцније приговоре довршити.

Из сједнице епархијског црквеног суда, држане у Сарајеву 22. фебруара 1906.

АЕ. и Митрополит Дабро-босански:
Николај с. р.

Епархијски црквени суд у Бањалуци.

Број 43/109. ех 1906. 2—3

Едикт.

Позива се овијем Никола Бурсаћ тежак из Вел. Рујишке сада непознатог боравишта, против којега је супруга му Стоја Бурсаћ рођ. Предојевић из Чађавице поднијела код овог духовног суда бракоразводну тужбу, да у року од три мјесеца, рачунајући од првог увртења овог едикта у овом листу, овом духовном суду своје садање боравиште пријави, да би се тако споменута молба с њим у претрес узети могла, јер ће му се иначе по безуспјешном истечењу поменутог рока поставити уреда ради заступник, који ће га имати у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Из сједнице епарх. црквеног суда држане у Бањалуци 9./22. фебруара 1906.

Предсједништво.

Епархијски црквени суд у Бањалуци.

Број 8/123 ех 1906. 2—3

Оглас.

Саопштава се Миљи Аџић рођ. Вујичић сада непознатог боравишта, да је у брачном спору Милана Аџића из Повелића против ње заметнутом, бракоразводна тужба Милана Аџића против ње поднигнута достављена на одговор свештенику бистричком Кости Душанићу у Бањалуци, који је постављен скрбником на чин Миљи Аџић; па се позива тужена Миља Аџић, да постављеном скрбнику даде за обрану њевину потребну му упуту или да постави себи другог пуномоћника у овом брачном спору и истог овом црквеном суду пријави, јер ће се иначе исти брачни спор и с постављеним скрбником на основу до сад прибављеног доказног материјала за тужену правоваљано крају привести.

Из сједнице епарх. црквеног суда, држане у Бањалуци 9./22. фебруара 1906.

Предсједништво.

»Источник« излази у свескама досадањег формата на $1^1/_2$ табака сваког 15-ог и посљедњег дана у мјесецу. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XX. Сарајево, 15. априла 1906. Бр. 4.

УРЕДНИК:
протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

ЗВАНИЧНО.

Епархија дабро-босанска.

Рукоположени: Његово Високопреосвештенство госп. АЕ и Митрополит *Николај* рукоположио је свршеног богослова *Радомира Блажића* 19. фебруара у храму св. Богородице у Сарајеву за ђакона, а 26. фебруара у истом храму за презвитера и повјерио му парохију у *Годомиље-Живаљевићу* у администрацију.

Такође рукоположио је 25. марта у истом храму ђакона *Саву Савића*, канцелисту епарх црквен. суда за презвитера, а свршеног богослова - учитеља *Алексу Чавића* за ђакона, сјутрадан пак за презвитера.

НЕЗВАНИЧНО.

Омилије св. о. Григорија Ниског

на молитву Господњу.[1])

Превео: **Милан пл. Младеновић**, прав. срп. свештеник у Суботишту.

Прије него што приступимо самом преводу омилија св. Григорија Ниског на молитву Господњу, мислимо, да не ћемо погријешити, ако рекнемо коју о св. о. Григорију Ниском.

Кападокија даде православној источној цркви три славна св. оца, три славна свјетилника. Та тројица су: *Василије Велики*, архиепископ кесаријски, његов брат *Григорије Ниски* и Василијев пријатељ *Григорије Назијански*, назван богословом.

[1]) Види: Bibliothek der Kirchenväter: Ausgew. Schriften des hl Gregorius Bischofs von Nyssa I. B. übersetzt von Dr. Heinrich Hayd, Kempten 1874. стр. 7—80 и исто II. B. Kempten 1880 übersetzt von Jos Fisch стр. 9—81.

Од ове тројице Григорије Ниски се одликовао као најбољи мислилац, Григорије Назијански као најбољи бесједник а Василије Велики се истицао својим практичним дјелањем[1]).

Григорије Ниски је млађи брат Василија Великог. Година његова рођења неана се тачно, али се свакако на неку годину послије св. Василија (329.) родио, јер назива Василија не само учитељем него и оцем својим.

Гдје, је св. о. Григорије Ниски стекао своје класично, филозофско и риторичко образовање, да ли у којој тадашњој познатој нези божачкој филозофској школи, или је можда исто стекао приватним радом под руководством свога брата, не може се ништа позитивно тврдити. Међутим зна се, да је познавао све главне правце грчке филозофије. Свуда у његовим списима срета читалац одјеке платонових и аристотелових основних назора, које згодно примјењује у својим хришћанским спекулацијама. Изгледа, као да је изучавао и физиологију и медицину.

371. год. постаде епископом ниским у Кападокији. Одмах на првом почетку своје архипастирске службе имао је неприлика од стране државе. Цар Валент био је непријатељски расположен према исповједницима никејског символа а наклоњен аријевцима. Димостен, управитељ Понтијски, у ревности својој као слијепо оруђе цареве црквене политике намјеравао је, да стави Григорија пред суд аријевских епископа, који га оптуже ради његова тобоже неисправна избора и због расипања црквеног добра. С тога га Димостен даде ухватити и преда стражи, која га је требала отпратити на суд. Но Григорије се сретно избави од ове напасти и склони се у сигурну самоћу.

Св. Василије је испричавао бјегство свога брата, доказујући Димостену неоснованост оптужбе гледе расипања црквеног имања и наносећи, да се — ако су при Григоријеву избору за епископа повријеђени црквени канони — не може због тога Григорије окривити, него епископи, који га изабраше.

Но ипак управитељ понтијски Димостен сазове 375. год. у Нису синод, који свргне Григорија са епископске столице и на исту постави неког аријевца. И тако остаде Григорије без своје епископске катедре и би прогнан.

Гдје се бавио за све вријеме свога прогонства Григорије Ниски и шта је радио није познато. По писмима Григорија Назијанског (писмо 34. и 35.) види се, да је био у преписци за то вријеме са истим св. оцем, који га је тјешио, да истраје у својој невољи а аријанство мора набрзо пасти и истина побједити.

[1]) Böhringer: Die Kirchengesch. in Biograph. I. 2 Abth. 433.

И то се збиља догоди 378. год. смрћу цара Валента, чији наслједник Грацијан опозва сва прогонства православних епископа. Тада се врати и св. Григорије Ниски на своју епископску катедру и буде дочекан најсвечаније.

381. год. оде Григорије у пратњи свога ђакона Евагрија у Цариград на други васељенски сабор, који је сазвао цар Теодосије. На том сабору је он као изврстан догматичар заузимао видно мјесто, те је по Dr. Heinrich-y Hayd-y назван оцем отаца. Исти сабор га је скупа са Хеладијем Кесаријским у Кападокији (наслједником св. Василија Великог) и Отрејем милитинским у Јерменији истакао као стожер црквеног јединства, а цар Теодосије га на основу тога назва у својој једној окружници „заједничком потпором цркве", чега ради га Сократ и назива патријархом.

Необично одликовање и доказ великог повјерења, које уживаше, огледаше се у томе, што му је исти сабор наложио,[1]) да походи цркве у Арабији и Палестини, гдје аполинаријевци велики немир проузроковаше. Истом саборском налогу, изгледа, као да се одазвао већ идуће 382. године, но с каквим успјехом није познато. Судећи ипак по његовим изјавама доживио је у том апостолском подузећу многа горка искуства.

383. био је опет у Цариграду на синоду, гдје је по свој прилици, држао своје бесједе о Божанству Сина и св. Духа. Том приликом упознао се у Цариграду са чувеном Олимпијадом, којој на њену молбу посвети своје омилије на пјесму над пјесмама.

385. год. држао је у Цариграду надгробно слово књегињи Пулхерији и теодосијевој супрузи Плацили.

Од тог доба нема никаквих поуздавних података о животу Григоријеву. Једино се по његовим жалбама установити може, да је између њега и споменутога Хеладија, до расцјепа дошло, а томе је био узрок епископски рад Хеладијев. Покушаји Григоријеви као и сусједних епископа, да се измири са Хеладијем, не уродише жељеним плодом, јер их Хеладије све упорно одби.

Најзад видимо Григорија 391. год. у Цариграду на синоду а васкоро послије тога је и умро. Црква је 10. јануар посветила светој успомени његовој.

(Наставиће се.)

[1]) Многи (међу њима Бароније) мисле, да му је то наложио антиохијски помј. сабор 378. а не цариградски.

Условно крштавање

са гледишта каноничног права и првобитне праксе православне хришћанске цркве.

Написао **Светозар Грубач**, парох у Крижевцима.

Нека ми нико не замјери, што ћу — salva venia — горње питање у претрес узети. Не желим, да тиме просто побудим сензацију код читаоца овога листа, него ми је стало, да дођемо до истине и објективности, пред којом истакнуто питање стоји данас као оно Hannibal ad portas.

Не ћу сагријешити, ако одмах у премиси отворено изјавим, да је условно крштавање туђи продукат, импортиран к нама из римске цркве. У руској и српској црквено-богословској књижевности постоје ипак два сасвим противна мишљења pro et contra. Потребно је, дакле, испитати разлоге, који ће једно мишљење оборити а друго утврдити, како се не би на самом дјелу и даље колебали.

Да нешто може бити примљено и обавезно у нашој цркви, мора да је у првом реду сагласно са њеним темељним законима, а по том издано и потврђено надлежном црквеном власћу у границама њеног дјелокруга. Тако постадоше позитивни и општеобвезни закони и правила црквена.

Трулски (васељенски пето-шести) сабор, бавећи се искључиво доктринарним питањима, узаконио је 84. правилом: „Слиједећи каноничким установама отаца, наређујемо и у погледу дјеце: *сваки пут*, кад се не нађу поуздани свједоци, који могу доказати, да су она одиста крштена, а она сама због своје доби нијесу кадра тачно одговорити, да ли им је тајна дарована била, *треба их крстити, не смућујући се о ничем*, да их таква неизвјестност не лиши очишћења толиком светињом“ [1]. Исту обавезну снагу има за нас и правило 72. св. осмог помјесног сабора картагенског, нормативно одређујући: „Да треба крстити дјецу сваки пут, кад се у погледу њих сумња, да ли су крштена“ [2]. На темељу овог утврђеног учења у нашој цркви, поникло је и 202. правило у вел. требнику: „Кіи па҃ки ѥторокрещаю҃тсѧ (Πῶς ἀναβαπτίζονται). Є҃лицы не знаю҃тъ, ꙗ҆кw кр҃тишасѧ, ѿ҆ пакы҆нѣ҃ѧ нѣ҆гли, а҆лй ѿ҆ и҃нѣ҆гw нѣ҆кoегw недоумѣ҃нїѧ, и҃ нѣ҆сть никто҆́же, да и҃зв҆ѣстѝтъ и҃хъ опѧ́сно, да крещаю҃тсѧ па҃ки, по е҃ди҃мѣ правилѣ и҃же къ Картаги́нѣ сѣ́ѹгw сѡбо́ра“.

Премостимо ли научњачко тумачење горњих правила [3], које ужива високи ауктoритет у нашој цркви, можемо питање наше ана-

[1] Никодим, епископ далматински: Правила (ΚΑΝΟΝΕΣ) православне цркве с тумачењима. Књ. I. стр. 571.

[2] Исто. Књ. II. Стр. 208.

[3] Исто. Књ. I. Стр 112, 113, 114.

лизовати овако: свако дијете, за које се не зна да је крштено, треба без сваке сумње (ἀμελητί) крстити, због бојазни, да се ради неизвјестности не лиши велике благодати, коју, ступајућ у цркву Христову, добија у св. тајни крштења (84. пр. трул.; 72. карт.)[1]) Пред нама је дакле мото: „бојазан због неизвјесности да ли је дијете крштено или није", у којега област спада и друга једнако важна околност, наиме: да ли је дијете, чије крштење није нам познато, истинито (κατὰ ἀλήθειαν) т. ј. по учењу цркве крштено (апос. пр. 49, 50). Овде вриједи као опћа норма цркве: крштење по сушности својој, као тајна благодати не може се у опће поновити ... ако је правилно обављено сходно јеванђеоској установи његовој"... У противном случају крштење није истинито (οὐ κατὰ ἀλήθειαν), сматра се ништавим и дотичнога треба изнова крстити, јер по правилу и није био крштен. Са тог каноничног гледишта наша црква не познаје условног крштавања. Она га није никада ни прописала. Крстити правилно или не — tertium non datur. На том основу могла је да поникне у цркви нашој само једна извјесна формула при крштавању: „крещаєтсѧ рабъ Божїй (или раба Божїѧ) во имѧ Отца — аминь, и Сына — аминь, и святаго Дѣха — аминь", коју и данас редовито употребљујемо и која је у XVI. вијеку получила потпуни свој савремени вид[2]). О другој каквој формули за условно крштавање, нема ни спомена у историји чинопосљедовања крштења у православној цркви.

Имајући на уму ову врло важну околност, долазимо до закључка, да канони подвргоше тешкој одговорности само онаке епископе и презвитере, који изнова крсте онога, за кога знају да *у истини* има *право* крштење (Ап. пр. 46). У првом случају не смијемо, а у другом морамо крстити. Крстећи, дакле, дијете, за које не знамо да ли је *у истини право крштено,* нисмо се огријешили ни о коју наредбу каноничкога права православне цркве. Ако ли га пак не крстимо није искључена евентуалност, да смо признали неправо крштење или да ће дијете остати у опште не крштено.

Друкчије је то у римској цркви. У XII. вијеку папа *Александар III.* (1159.—1164.) увео је условно крштавање и одредио нарочиту формулу за таке случајеве, која, по декреталијама *Григорија IX.*, гласи: „*Si baptizatus es, non te baptizo, sed, si nondum baptizatus es, ego te baptizo etc.*"[3]) Овако крштавање зове се у латинској цркви *sub conditione.* Тако се крсте находчад и дјеца, за коју се не зна да ли су у опште

[1]) А. Алмазовъ: Исторія чинопос. крещ. в мирян. стр. 591.

[2]) Goar. Εὐχολ. pag. 290. Чтен. въ общ. истор. и древ. 1860. г. кн. II. отд. III. стр. 34.

[3]) Ad. 1. Кн. II. стр. 209. цит. 148.

крштена. Исто крштење употребљују и бабице и свештеници римски, када, у случају смртне опасности, крсте дијете у утроби матере (in utero matris), па и над појединим дијеловима тијела: главом, руком и др. кад се при породу дијелови ти укажу. Једнако крсте повргнуто дијете (foetus abortivus), чија смрт није очевидна, наглашујући: „ако си способан“ (si tu es capax) или „ако си жив“; разне наказе, под условом: „ако си човјек“ (si tu es homo) и т. д.[1])

[1]) М Б. О. богослуж. благоч. запад. цер. стр. 88.

(Свршиће се).

О Великом риболову.

Проповиједи **Владимира Боберића** — ученицима велике гимназије.

(Свршетак.)

И доиста зар није смијешно и чудно, да скромни Генисаретски рибари уче свијет новој науци и рјешавајући животна питања науче људе срећнима бити. Разумије се, да је надутијем Грцима, који у свијету не налажаху среће ни задовољства, ова наука апостолска била безумље, гдје апостоли налазе срећу и задовољство и у трпљењу и у највећим мукама, јер их подржава над Христова васкресења. Апостол Павле вели на једном мјесту: *Бог нас апостоле најстражње поставн, као оне, који су на смрт осуђени, јер бисмо гледање и свијету и анђелима и људима. Ми смо будале Христа ради. Кад нас псују, благосиљамо; кад нас гоне, трпимо; кад хуле на нас, молимо; постасмо као смеће свијета на којему сви газе сад* (I. Кор. 4, 9—13). Према људском схватању ова морална начела доиста су лудост и безумље. Трпљење свакојако није уживање ни пријатна ствар, али је мушки и јуначки. *Претрпјети до краја*, то је врхунац хришћанског јунаштва. Кукавно је оно јунаштво, да се врхунац трпљења показује у самоубијству (стоици); не, него у трпљењу уживати Христа ради и јеванђеља. то је истинито хришћанско јунаштво. У овом начелу одударали су апостоли од осталога свијета. Догодио се сударе међу мудрошћу и лудошћу, међу блаженима скромнога духа и гордима филозофима, међу блаженима у смирености својој и окрутим силеџијама. И лудост је најзад побиједила, јер апостоли задахнути Божанским увјерењем ухватише се у коштац са свијетом. И као што је некад празноруки Мојсије чуда стварао пред гордим и силеним Фараоном; као што је Гедеон најмањи у најмањем племену израиљском одређен био, да побије Мадијане; као што је млади и неискусни Давид погубио гордога силеџију Голијата — тако и појава апостола у свијету на први мах

изгледала је несразмјерна свијету по снази. И зар није доиста лудост, да се јагње бори са вуком? Па ипак се свијет уздрхтао при појави апостола не могући се одупријети животној снази, која лежи у хришћанству. Упоредимо ли стари вијек са хришћанством, видјећемо, како се разликују. Доказала се ништавност незнабожачке религије. Свак је вјеровао, што је хтио. Истинитог увјерења није имао нико. А живот без увјерења и начела јесте лађа без компаса, коју бацају вјетрови по води, куда хоће. А насупрот томе апостоли ступише на проповиједь са позитивном вјером. Вјера је основ наде. Разумије се, да није могло бити наде у незнабожачком свијету, кад ни вјере није било. Крајња учмалост, очајна лијеност и мртав сан карактеристика је доба, у којем се појавио Христос и његови апостоли. Нешто преживјело, увехло, овештано стојало је према бујном и животном хришћанству, које се храни надом васкресења. Додајмо ув то још и љубав хришћанску, која не зна границе, упоредите је са жалосним појмовима о том старога вијека, и видјећете, колика је разлика међу њима. Шта хоће ови? — питао се стари вијек слушајући апостолску проповиједь и начела хришћанске љубави, једнакости, братства и слободе. И бадава се сном жестином дигао против хришћанства, љубав је ипак побиједила, јер је незнабожачки свијет посрамљен био хришћанством видјевши, да за увриједу његову слиједи опроштење, за клетву благослов, за прогонство трпљење, за хуљење молитва; познавши начела, која у неумитној строгости проводе истину Христову: *да ће пошљедњи бити први и први пошљедњи!*

*

Пошљедњи биће први и први пошљедњи!

Како на први мах изгледају ове ријечи без смисла, нелогичне. Какав је то несмисао, пита логика. Али што је лудо пред свијетом, пред Богом је мудро. Ко ће разумјети тајне Божје?! А ево те тајне открили су већ давно толики вијекови људске повјеснице, па људи још не ће да их разумију. Обазремо ли се десно и лијево, не ће нам оку умаћи жалосно позориште и поприште истих оних закренутих начела, истих оних погледа, какових је био и стари вијек, који се онако жестоко борио против хришћанства. И ваља да је цркви Христовој одређено, да се увијек бори, никад да мирује. Није бадава Христос рекао: *Не мислите, да сам ја дошао донијети мир на земљу; нијесам дошао донијети мир, него мач* (Мат. 10, 34). Чудновато је на први поглед, да Јагње Божје, о чијем рођењу зачула се поздравна пјесма анђела: *Слава Богу на висинама, а међу људима мир и добра воља* — овако говори. Но је ли Божја воља била то? Или је свијет био крив томе? Гдје лежи кривица, да у свијету никако мира нема? Да ли у

науци Божјој? Не дао Бог, да тако што помислимо! Или у свијету самом? Но што питамо, када дјела сама говоре.

Чудновато је доиста, да људи, који су поставили на основу рођеног искуства пословицу: „На туђој штети учи се мудар памети", ипак не стекоше мудрости, него је још и данас траже и лутају у заблудама, мјесто да отворе књигу прошлости своје и повјеснице толиких вијекова. Горде се силним проналасцима, да већ нема у свијету што је сакривено од очију њихових. Но јада свога не виде, да све друго добро познају и истраживају, само себе не. И на сунцу пронађоше пјеге, само на срцу и души својој не виде пјега ни мрља. Свуд у свијету снага ради у пари и електрицитету, све снага покреће, само људи у себи снаге немају: познати себе, побјеђивати гордост своју, бити скроман у тежњама и жељама. Сви траже срећу у величини богатству, знању и вјештинама. Сви се горде и зидају куле у ваздуху, надухали су се као мјехур од сапунице. Сви лове срећу, а нико је не налази. Милиони од људи могли би рећи и потужити се са Симоном Петром: Читавога живота свога ловили смо и ништа не ухватисмо. Трудили смо се, отимали, гордили и дизали, па све узалуд! Јер кад мислиш, о човјече, да си на врхунцу славе своје, како нагло и изненадно падаш са висине у понор, како ти се куле, које си зидао, руше једна за другом! Доиста је човјек као дијете. Игра се са срећом као дијете правећи од сапунице мјехурове. Никад не зна, шта је доста. Још увијек се сили и мучи. И кад мисли, да је најбоље, да је ударио час среће његове, мјехур прсне и од свега не остаје ништа до пролазност и таштина. *Ко високо лети, ниско пада.* Од првога до пошљедњега је само мали размак времена и простора. Нема ли уз то још вјере у Бога и поуздања у милост Божју, ради ли човјек сам у гордости својој, лако се може догодити, да човјек гради, а Бог разграђује, јер *Господ се противи гордима!* Први биће пошљедњи и пошљедњи први. Зар нам и повјесница свијета не свједочи о овом? Гдје су горди народи старога вијека? Гдје су Мисирци, Асирци, Вавиловци и Перзијанци? Гдје Грци и Римљани, од којих је цио свијет некад дрхтао? Гдје је гордост њихова и сила? Спомен им чувају још пусте зидине развалених кула и градова, да рушене зубом времена уз хуктање сова као страшило опомену нас: *Овако пролази свјетска слава!* Ни трага им се не зна. Расуо их је Бог *као вјетар прах кад расипа.* А смјерно и њекад, па и данас још, често презирано и прогањано хришћанство живи довијека. Оно је *као дрво, усађено води на извору, које род свој доноси у своје вријеме и лист његов не опада и све, штогод ради, успијева* (Пс. 1, 3).

О сахрањивању мртвијех.

(Свршетак.)

Б) О сахрањивању иновјераца, расколника, јеретика, некрштене дјеце, самоубица, јавних и упорних грешника, непознатих особа, погинулих у двобоју и злочинаца осуђених грађанском власти на смрт.

Догађа се чешће, да у нашој домовини *иновјерац* какав странац *римокатолик* или *протестант* умре у мјесту, гдје нема свога рођеног свештеника или пастора. У том случају сродници умрлога, желећи свога покојника што љепше и достојније хришћански сахранити, обично позову мјестног православног свештеника, да му овај укаже посљедњу почаст, и да га по уставу своје цркве опоји и до гробља спроведе.

Неки од православних свештеника не знајући, да је то како односним законодавством, тако и праксом источно-православне цркве строго забрањено[1]), радо се одазову томе позиву, те до гробља спроведу и сахране дотичног иновјерца по обреду своје православне цркве[2]).

Да се у горе приведеном случају православни свештеник не би огријешио о правила и прописе своје свете цркве, то треба да зна, *да по уставу источно-православне цркве никада, ни у којем случају не смије опојати једног иновјерца, нити за таквог чинити какве молитве или јавне спомене*[3]).

Међутим из особитих обзира снисходљивости, милости и вјерске толеранције, као и аналогно практици св. Василија великог, који је „ѡ аріанина принялъ приношеніе и допѣстилъ его присѣствовати при литѵргіи“[4]) православна мати црква у горе истакнутом случају не само да дозвољава, него управо ставља у дужност свом свештенику да умрлог иновјерца римокатолика, лутерана и калвинисту обучен у *епитрахиљ* и *фелон* само уз пјевање: „святый Боже“ спроведе од његове куће не залазећи у православну цркву до гробља, и ту у одређени гроб положи тијело умрлог „безъ возглашенія ѣчиной памяти“, без читања икаквијех другијех молитава прописанијех православном црквом за њезине умрле чланове[5]).

---

[1]) Ап. прав. 10, 45, 46, 65; Ант. 2; Лаод 6, 33; пракса руске цркве, види: Булгаковъ, „погребеніе иновѣрцевъ“, стр. 1245.

[2]) Скоро је овамошњи један црквени одбор поднио пријаву против свога свештеника, што је сахранио једну римокатоличкињу. — Други пак свештеник пријатком претреса те пријаве у сједници изгонарајући се незнањем, признао је сам од себе, да иновјерца сахрањује по обреду источно-православне цркве.

Горњи случајеви дали су ми повода, да напишем овај чланак у „Источнику“ с намјером, да се с њим послуже и користе они, којих се тиче.

[3]) Види: С. В Булгаковъ, „Настольная книга“, стр. 1245, 1246; окружница аврорничко-тулавске Митрополије од 24. јуна 1896. број 542.

[4]) Булгаковъ, стр 1246.

[5]) Укаа св. Синода руске цркве од 20 јулија 1727; 22 маја 1730.; 24. августа 1797.; 20. фебр. 1880.; Булгаковъ, „Настольная книга“, стр 1245, 1246; окружница аврорничко-тулавске митрополије од 24. јуна 1896. број 542.

Догоди ли се случај, да православни свештеник по напријед наложеном напутку т. ј. само уз пјевање „Свѧтый Боже“ обави спровод и погреб једног иновјерца, то је дужан с односним примједбама о вјероисповјести и начину погреба унијети случај у своје матице, и затим обавијестити о томе свештеника дотичне вјероисповијести умрлога, да тако овај над њим сврши опијело по уставу своје цркве[1]).

Ако би какав иновјерац пред своју смрт зажелио, да прими православну вјероисповијест, и да се тако приједини нашој цркви, то исти послије извршеног над њим чина пријелаза, — који се у случају прије̇ке потребе због бојазни нагле смрти има обавити кратким путем — „по кончинѣ, по всѣмъ чиноположеніе нашей Церкви“ може сахрањен бити[2]).

Расколници по правилу не смију се сахранити по обреду источно-православне цркве. Они пак расколници, који су крштени и васпитани у православној цркви, па су касније својом заблудом од исте отпали, ако се предходно на смртној постељи искрено покају, одреку своје заблуде и приме св. тајне исповиједи и причешћа, то могу православним свештеником „по церковнымъ чиноположеніе“ односно по уставу прав. цркве сахрањени бити. Исто тако могу се по обреду прав. цркве сахранити и они расколници, за које њихови сродници дотичном свештенику посвједоче, да су се пред смрт искрено покајали, и зажелили да се сједине с прав. црквом[3]).

Расколнике пак, који су надлежном духовном власти искључени из црквене заједнице, и који и на смртној постељи у својој заблуди остану упорни, на захтјев њихових сродника, може православни свештеник као и остале иновјерне хришћане само уз пјевање „Свѧтый Боже“ спровести до гробља, и ту их сахранити без читања осталијех молитава и без икаква спомена[4]).

За поступак са јеретицима било то за живота или послије њихове смрти даје нам свети апостол Павле најбољи напутак, кад вели своме љубљеном ученику Титу: *„човјека јеретика по првоме и другом свјетовању клони се“*[5]). — Напротив пак прими ли јеретик то свјетовање к срцу, и одрече ли се он заблуде при посљедњем часу, то га православна црква прима као покајника у своја наручја, и поступа с њим у свему, као за његовог живота, тако и послије смрти као и са осталијем својијем вјернијем и одданијем члановима. Наша прав. црква не само да и на посљедњем часу радо прашта и прима као покајнике

[1]) Опр. св. Синода од 29. окт. 1882.: Црк. Вѣд. 1898, 15; Булгаковъ, стр. 1246.

[2]) Булгаковъ, стр. 959, 1245; указ св. Синода од 20. фебр. 1800.

[3]) Види: Булгаковъ, стр. 1292, 1243 и т. д.

[4]) Ibidem, стр. 1244.

[5]) Посл. Титу, глава 3. ст. 10.

јеретике и расколнике, него уједно ставља у невоставиву дужност и налаже своме свештенству, да такове за вријеме њихове болести чешће похађа и настоји, да се изведу на прави пут, искрено покају и одреку своје заблуде, како би се тако у интересу њиховог спасења бар при концу живота могли удостојити св. тајни: исповједи и причешћа, а послије смрти хришћанског погреба[1]).

Мртво рођена, неправилно крштена и сасвим некрштена дјеца, шта више и она, *која су знаменована и добила име: не смију се сахранити по обреду источно православне цркве*[2]). Она пак дјеца, коју у случају нужде крсти обичан свјетовњак или примаља (бабица), па макар била и друге хришћанске вјероисповјести, само ако је то крштење правилно обављено — трикратним погружењем или облијевањем и правилним произношењем формуле крштења, могу се сахранити по уставу источно-православне цркве[3]).

Хотимичне самоубијце, који се одузимањем свог живота неовлашћено мијешају у Божје право, најстрожије осуђује наша православна црква, лишава их свога погреба, и назива их духовним непомоћима Јудз издајника, који предавши Господа „шиђъ оўдакисъ“[4]).

Но ако неко поремети умом, па у том абнормалном душевном стању дигне руку на себе, и одузме себи живот, то пошто се свештеник претходно допринесеним *судским и лијечничким исправама осиједочи, да је дотични самоубијца у моменту чина заиста био ван себе*, може га сахранити по обреду источно-православне цркве[5]). Исто тако могу се и без судског и лијечничког прегледања сахранити и оне самоубијце, којима то самоубиство није одмах пошло за руком, већ су након тога покушаја остали неко вријеме касније у животу и за своје недјело се искрено покајали[6]).

Погинуле *разбојнике*, и све оне особе, које у *модерном двобоју плаше животом* (код Руса тако звана убијства „на полѣ“) црква лишава свога погреба[7]).

Даље је забрањено сахранити *упорне и јавне грешнике*, који умиру у смртном гријеху без исповједи и покајања, затим законитом власти за пријеступе осуђене на смрт, и све оне хришћане, који за живота

[1]) Види: Булгаковъ, стр 1245.
[2]) Практ. рук. стр. 275; Булгаковъ, 1248.
[3]) Рук. дл. сел. паст. 1885., 47; Цр. Вѣд. 1894 28; 1893., 9.
[4]) Тимот. Алекс. прав. 14; Номок. 178; Булгаковъ, стр. 1249.
[5]) Булгаковъ, стр. 1251, 1252; Тим Алек. прав 14.
[6]) Руковод. дл. с. паст. 1894. 36, Ц. В. 1892.
[7]) Русс. Ист. Библіот. VI. т. стр. 276—278; Булгаковъ, стр 1249; Указ патр. Адріана итд

своја нареде, да се њихово тијело спали (crématiou), и родбина њихова хоће ту наредбу као посљедњу жељу њихову да изврши[1]).

Што се тиче сасвим *непознатих особа*, које *напрасно од каки* или друге *какве болести умру у тућини*, или се случајно такове особе гдје мртве нађу, то ако полицијска власт установи, да су те особе припадници православне цркве може их православни свештеник по обреду своје цркве сахранити на опћем гробљу онога мјеста, гдје се затеку или мртви нађу, спомињући у јектенијама и другим молитвама мјесто имена „сего рака или сію раба Божія“. Не може ли се установити, да је дотична непозната особа православне вјероисповјести, али се ипак не сумња, да је припадала једној од хришћанских цркана и конфесија, то се има сахранити на опће гробље „по чину погребенія инов'фрцевъ съ пѣснѣмъ свѧтый Боже“[2]).

[1]) Милаш, црк. право П. изд. 729, 730.
[2]) Булгаковъ, стр. 1247, 1248.

Баньалука. *А. Јокановић.*

Из пастирске праксе.

Трећобрачни П. заручио се са првобрачном А. — По ком обреду да их вјенчам?

Пошто је „послѣдованїе ѡ второбрачныхъ“ искључиво за такве заручнике прописано, који су већ *обоје* били у законитом браку, то се трећобрачни и првобрачни заручник и заручница (ил обратно) по обреду бракосочетанія первобрачныхъ имају вјенчати. По себи се разумије, да трећобрачни мора имати архијерејску дозволу за ступање у брак. (А. Хојнацкій: Практич. руков. П. стр. 33).

Има ли свијетле седмице призивања светог Духа пред почетак св. литургије?

Ма да нам устав на ово питање јасан одговор пружа, слабо се на њега пази. Не само цијеле свијетле седмице, него чак до Спасова дана се не чита пред почетак литургије оглашених молитва светом Духу: Царю небесный ... него се у мјесто ње чита три пута тропар празника: Христосъ воскресе, затим се говори: Слава въ вышнихъ Богѣ... и ... Господи оустнѣ мои ...

Разлог овом наређењу устава лежи у том, што се црква за вријеме бављења Спаситељева по васкресењу на земљи налази у очекивању Спаситељем обећаног утјешитеља Духа, према томе било би Спасѣ еще на земли пребывающѣ — како вели Typikъ церковный ... въ

Константинополи. Патрїарш. Типографїа 1853. стр. 320 — читање те молитве: „непрощенно". — Практич. руководство А. Хойнацког под I. 70. § 43. вели, да би произношење молитве св. Духу за оних 40 дана било противно уставу и јасном смислу богослужења. (Cfr. још и В. Николајевића: Вел. Типик. I. изд. стр. 309).

У осталом не само да ова молитва изостаје за пријеме празника него се ни Кнфѣомъ свѣтъ йстинный ... не поји на литургији од Вел. Суботе[1]) па све до празника Силаска св. Духа.

Ко не може при крштењу младенца ни у ком случају кумовати?

1. Родитељи дјетињи, јер би између себе у духовно сроство ступили, те би им се брак по канонима морао развести (73 прав. VI. вас. саб.).

2. Дјеца испод 14 година, као доба зрелости за ступање у брак.

3. Нико ко је под епитимијом, ко је од цркве одлучен, ко развратно живи (мушко као и женско) и уопште јавни грешници.

4. Иновјерци, а понајмање некрштени, и осим тога

5. У једној истој породици не могу и муж и жена да кумују. (Cfr. А. Хойнацкій: Практ. руков. I. стр. 22. и Правосл. исповједање I. одг. на 103. питање). Представе ли родитељи младенца свештенику оваке кумове, свештеник је обвезан, да их на поштовање црквених одредаба упозори, а не послушају ли га, има ствар архијереју пријавити.

[1]) Типїкъ церк. Въ Константинополи 1853. стр. 295 прописује за Вел. Суботу у мјесто: Кнфѣомъ... »Полный благовѣрїемъ и цѣлъ, якожъ повелѣлъ ёси разбойнику къ цѣрствїи нбснымъ«. Руски типик нема тога наређења!

Протопрезв. Дим. Јанковић.

Идеја бесмртности.

— **Dr. C. Gütter.** —

(Наставак.)

Њемачка *филозофија просвјетништва* (Aufklärungsphilosophie) нашла је у бесмртности душе једну сигурну, разумну тврдњу свему човјечанству заједничку; особито је покушао *М. Менделсон* (1729—1786) Платоновог „Федона" прерадити по укусу XVIII. вијека и Платонове „слабе, ћудљиве доказе" замијенити бољим. Најбољи је поправак учинила Лајбницова филозофија; ту се доказује, да сво бивање постаје постепеним, полаганим развијањем и нигдје нема скокова. Од бити до не бити био би велики скок, а вриједи ли реченица: natura non facit

saltus, онда је пропадање душе у смрти непојмљиво, онда живот траје стално и човјечији облик живота не треба никада да буде задњи степен познања. Најпослије и Менделсон прихваћа практичне разлоге; право друштва и државе, појединцу узети живот, т. ј. *смртну казну*, дужност грађанина у интересу општег добра жртвовати у *рату* свој живот, можемо одобрити само ако то претпостављамо као моралне радње и да смрт није потпуно уништавање личнога живота.

Кант је дао том проблему други правац. По критицизму је старија, рационална психологија са свим својим тобожњим знањем о супстанцијалитету, о нематеријалности и непропадљивости душе једна нехотична обмана. Основа сваке психологије је израз: Ја мислим. У том изразу оно Ја важи за *субјекта*, док старија школа правећи од овог логичког субјекта *објект* просуђивања и допуштајући да мишљење реално егзистира растављено од тијела, пада у неприличну quaternio terminorum. Најприје схваћамо „Ја“ као субјект који суди, други пут као објект о ком судимо, а у ствари имамо пред собом само идентичан израз: Ја — ја и одавде се не дају изводити даљи атрибути за душу. Другчији је одношај, ако посматрамо *практичну* задаћу живота. Морални закон захтијева највећи степен врлине, светост без примјесе емпиричких повода. Пошто такав степен врлине није могућ и у човјечијем се раду увијек појављују и себични мотиви, то настаје из те борбе међу моралним захтјевом и моралном снагом велик напредак конкорданцији међу светости и моралним законом. Ово бескрајно напредовање могуће је само под претпоставком, да ће бескрајно трајати егзистенција истог разумног бића, што ми зовемо бесмртност душе. Испуњавање дужности никако се не слаже на земљи са благостањем. Добар човјек, који испуњава своје дужности, веома често трпи због тога зло и штету, а порок тријумфира над врлином. Наш разум ипак захтијева, да се највеће добро, синтетична *хармонија врлине и благостања* постигне у испуњавању дужности и благостању. Пошто се то на земљи *не* постигне, то мора постојати и други свијет, да би се то могло у опште постаћи.

Међу системима иза Канта вриједно је споменути *Шелингово* учење о бесмртности, које се темељи на идеји развијања. Ако се природа уздиже до човјека и у њему се претвара у дух, то човјек при смрти ступа у душевни свијет и душа као посредовни члан спаја материју и духовни свијет једна другим. У привидном свијету растављен природни и душевни живот споји се у смрти опет уједно: што је есенцијално у човјеку, то траје и даље, док оно пригодно пропада.

Данас се често узима, као да и *спиритизам* поткрепљује вјеровање у бесмртност, у колико покушава да помоћу особито осјетљивих

особа т. зв. *медија* ступи у духовну везу са душама умрлих, да од њих измами одговоре и да их наведе да се јаве и у материјалном облику. Овдје се не оперира само са т. зв. *исихографом*, тајанственим писањем духова, него има много и фотографских снимака таквих духовних појава или материјализација. И покрај врло богате, већим дијелом блуткаве литературе нису спиритистички опити или експериментатори добили никаква признања пред знанственим форумом. Сад су обавијести тобожњих духова веома тривијалне и безначајне природе, сад се састанци спиритиста консеквентно боје свјетла јавне критике, сад постигну толика „открића“, да читав спиритистички покрет сматрамо као будаласту моду, коју извјесне особе успјело употребљавају да стеку новаца. За нас има спиритизам само у толико интереса, што се у њему, слично као у религиозним посмртним свјетоназорима дивљих народа, изражава *жеља* за даљим животом и иза смрти, тежња за усавршавањем и ако и на абнормалан начин.

Ни *материјализам* као такав није слободан од идеје бесмртности. По његовом мишљењу бесмртна је снага, бесмртна је материја, бесмртно је и *дјело, заслуга*, што се као фактори свјетске историје и забораве, али у својим посљедицама не могу никад посве пропасти, непрестано живе у утицању и носе као душевна сјемена интелектуалне плодове, који добро долазе каснијим покољењима. И *панпсихизам* се осјећа принуђеним да бесмртност представља аналогно материјализму. Он сматра коначни индивидуум као једну појаву бесконачног духа. Арапски као и хришћански перипатетичари порицали су индивидуалну бесмртност душе, а тим им је сигурнија била по примјеру Аристотела бесмртност општега свеДуха, који као најчистији облик покреће свемир и себи га привлачи. И у *дарвинизму* видимо ту конзеквенцију; ако се може замислити неко постепено мијењање бића животиње до човјека, онда се мора то прије свега тицати душевног начела, мора између самосталног кретања протоплазме и општроумља једнога Канта постојати само нека квантитативна разлика. Човјек носи у себи — ако говоримо у смислу еволуционе теорије — тежњу да се ослободи материјалне пролазности у простору и времену т. ј. он би хтио да буде нематеријалан, бесмртан дух. На овај би начин прешао натурализам у оријентално хришћанско учење о чистим духовима и демонима; између највишег бића и разумом обдареног човјека учвриле би се дуге љествице, на којима по визији Јаковљевој (књ. бит. 28, 12) узлазе и силазе божји анђели т. ј. вриједности познања духовног стварања.

(Свршиће се).

Духовно-поучни чланци

намијењени онима, који се спремају за св. причешће.

— Написао: *Гр. Дјаченко.* —

Превео: *Јован Петровић*, протопрезвитер и кр. професор у Загребу.

(Наставак)

На даљега тумачења није тешко увидјети, да И. Христос, дајући овдје учење о томе, да је он једини истинити хљеб или хљеб Божји који је сишао с неба, јер он једини може дати и даје живот свијету сугласно с тим имао је намјеру казати и то, у коме односају може и има бити хљеб живота за свијет.

Раскривајући потање посљедњу мисао, он је указао на два облика, у којима се има јавити хљебом живота, протумачивши први овако: „Ја сам хљеб живота, који мени долази неће огладњети никад (— 35)“, — а други, — оцрта слиједећим ријечима: „Ја сам хљеб живи који сиђе с неба; који једе од овога хљеба живјеће на вијек; и хљеб који ћу ја дати, тијело је моје, које ћу дати за живот свијета (— 51)“, чиме је, што није тешко опазити, јасно и тачно опредијељена била важна и битна између њих разлика:

Тако, хљеб живота у првом случају, слика спаситељ као хљеб, који је већ сишао с неба и даје се свима за духовну храну, кад би само гладних и жедних; а у другом случају он само обећава, да ће бити предложен вјернима.

Осим тога у првом случају предложеним Спаситељем хљеб живота не ставља он у ма какву одвисност од предања свога тијела за живот свијета, кад се, обратно, у другом случају ставља у директну одвисност од тога.

Најпослије што је важније од овога, кад хљеб прве врсти, по изображењу Христову, није по свом бићу био ништа друго, него небесна његова наука, која даје свјетлост и живот онима, који је примају с вјером, хљеб друге врсти, т. ј. онај хљеб, којега је само обећао дати, имао је бити само тијело, које је имао дати за живот свијета.

Но да ли је баш тако или у сопственом смислу сам И. Христос разумио своје обећање о посљедњој врсти хљеба живота, као хљеб, који се састоји у његовом сопственом, истинитом, преданом за живот свијета тијелу? Одговором на то служи његово даље о овом позитивно и одлучно учење. Тако, по ријечима св. Јована, кад је Христос изрекао своје обећање о томе, да ће он дати хљеб, који ће бити његово тијело, које се има дати за живот свијета, препираху се Јевреји међу

собом говорећи: „Како може овај дати нама тијело своје да једемо? (Јов. 6, 52)? т. ј. оно исто тијело, које гледаху пред собом. Но Христос, без обзира на ту сумњу од стране Јевреја, не само да се није одрекао свога обећања о давању свога тијела за храну, већ је напротив с већом силом и сталности почео учити о томе, продуљујући своју бесједу: „Заиста, заиста вам кажем, ако не једете тијело сина човјечијега и не пијете крви његове, не ћете имати живота у себи. Који једе моје тијело и пије моју крв има живот вјечни, и ја ћу га васкрснути у пошљедњи дан. Јер је тијело моје право јело и крв моја право пиће. Који једе моје тијело и пије моју крв стоји у мени и ја у њему. Као што ме посла живи отац, и ја живим оца ради, и који једе мене, и он ће живљети мене ради“ (Јов. 6, 53—57).

Сва та бесједа, препуна силних и јасних мисли о безусловној потреби ради полученја вјечнога живота причешћа тијела и крви Христове, ставља изван сваке сумње то, да је И. Христос, обећавши у будуће дати живи хљеб, који је његово тијело, скупа с тим обећао дати вјерним истинско своје тијело и истинску своју крв с тим, да би се они, који их примају, унутрашње сјединили с њим самим, и кроз то постали учесницима живота вјечнога.

А саму тајну живога или евхаристичнога хљеба, како говоре св. јеванђелисти Матеј и Марко, установио је на тајној вечери, изврше скупа са апостолима старозавјетне пасхе, Исус Христос: „И кад јеђаху, узе Исус хљеб и благословивши преломи га, и даваше ученицима и рече: узмите, једите, ово је тијело моје. И узе чашу и давши хвалу даде им говорећи: пијте из ње сви, јер је ово крв моја новога завјета, која ће се пролити за многе ради отпуштења гријеха“ (Мат, 25, 26—28; Мар. 14, 22—24), или по ријечима св. ап. Павла и Луке: „Господ Исус ону ноћ, у коју биваше предан, узе хљеб и захваливши преломи и рече: узмите, једите, ово је тијело моје, које се за вас ломи, ово чините мени за спомен. Тако и чашу, по вечери, говорећи: ова је чаша нови завјет у мојој крви; ово чините, кадгод пијете мени за спомен (I. Кор. 11, 23—25; Л. 22, 19 и 20).

Из наведених ријечи св. Писма код установљења ове тајне види се јасно особита важност и особити високи значај ове тајне за Хришћанина. Главно и битно у овој тајни то је, да нам се под видом хљеба и вина даје истинско тијело и истинска крв Христова. Христос јасно говори: „Хљеб, који ћу ја дати, тијело је моје, које ћу дати за живот свијета;... Јер је тијело моје право јело, и крв моја право пиће (Јов. 6, 51 и 55).

(Наставиће се).

Ријеч на опијелу парохијанина.

До скора стасит као бор, као гора снажан и угледан, ведар и весео — данас пред очима нашим лежи мртав брат наш Север.

Ето вам, браћо, слике наше снаге и силе, стаса и угледа! И сила и моћ и снага и углед — све је то данас сложено у овај црни ковчег да послије кратког времена иструне и да постане земљом, од које је и створено...

Пре два дана гледасмо осмејак на уснама његовим и слушасмо како се животу нада .. а смрт у једном часу сбриса сваку наду и сваки траг од живота...

И да није науке Христове, и да није у науци тој чврсте вере у вечан живот и утешне наде на спасење, ми би данас, гледајући земне остатке, горко заплакали. Заплакали би колико за овим хришћанином, толико над црном судбином нашом и запитали би се: На што се рађамо, нашто нам живот, чему мучна и безобзирна борба за опстанак у свету овом, кад немо сви, данас или сутра, као и овај човек?

Знам ја, браћо, да се многом од вас силом наметнуло таково питање, кад је увидео пролазност и ништавило наше, када је погледао у овај ковчег. Велим, силом кушачевом наметнуло, јер, тако се може питати и према животу и сврси његовој односити само онај, који нема довољно чврсте вере и у чијем се срцу нада утрнула.. Но, браћо, ми смо хришћани, те не смемо да будемо као они, који немају вере и наде. *Јер ако верујемо да Исус умре и васкрсе, тако ће Бог и оне, који су умрли у Исусу довести с Њим... Јер ће сам Господ са заповешћу, с гласом арамбеловим и трубом Божијом сићи с неба и мртви у Христу васкреснуће најпре. А по том ми живи који смо остали, заједно с њима бићемо увети у облаке на сусрет Господу на небо и тако ћемо свагда с Господом бити.* (I. Сол. IV. 14., 16., 17.).

Никада не смећите с ума ове утешне речи божанскога Павла! Пустите вери Павловој и нади Павловој нека се уселе у срца ваша! Тада ће оно мање плакати и плачем мање роптати на Бога и Његову свету вољу, којој се свако покорити мора.

Пустите разуму своме на вољу нека хладно размишља па ће те увидети, да нико живи до данас није могао и не може одолети вечним законима Божијим; увидећете, да се догађа и испуњава, што је од Вечности одређено.

Тада ће бити палшиве плачевне утехе људске, јер ако немамо вере, и наде ако немамо, утеха ће сама по себи доћи.

А немојте се, браћо, варати и обманьивати мудролијама људским, које хоће да вас поколебају у вери и нади вашој и упропасте вам душу и мир њен. И немојте допустити да вам сладости варљивога и пролазнога света овога засену очи, обузму срце, помраче разум, па да не видите, не осетите и да не уразумете истине јеванђеља и да не познате шта је воља Божија и шта је угодно Богу.

Не губите веру у вечни живот и наду на спасење, јер вера ваша неће бити узалуд и нада ваша неће пропасти!

Никакво добро, до данас учињено у овом свету, није остало ненаграђено; никакво зло, до данас учињено у овом свету, није остало неказњено. Све има свога смисла и сврхе и ништа без узрока не бива. Свакоме ће се судити по делима његовим. И суд тај нико избећи не може, нити дела своја нико сакрити може.

Па кад је тако, вар могу и наша дела остати ненаграђена или некажњена? Снажењем вере у вечни живот и подгревањем наде на спасење спремајмо се да достојно дочекамо Спаситеља у дан суда. да дела наша не буду осуђена.

Те истине и те мисли роје нам се у глави данас, када испраћамо до гроба овога нашег брата хришћанина,... те истине и те мисли не излазе нам из главе, кад погледамо, како све више гасне вера ваша и како све више трне нада ваша... Али, не дајте се да вас сатана куша и на зло наводи, него чврсти стојте у вери и нади хришћанској. Свему има краја: и срећи и несрећи, и кад се добро ужива и кад се зло трпи.

А ако се погорди ко, ако помисли да је снажан и моћан, и да му не треба помоћи и милости с више, а ви погледајте на овај ковчег и он ће вас у часу разуверити. Рећи ће вам он најречитије, колико својом снагом можемо учинити, докле моћ људска може допрети и колико трајати...

Ако мислите да сте богати и да сте обдарени даровима, које многи ваш брат нема, ако мислите да се због тога можете поноси, па и презирати брата свог а ви погледајте тамо на пољу на оне хладне и неме гробове, и они ће вам казати да немамо ништа гордити се и поносити се и да смо сви у смрти једнаки.

Памтимо речи Апостолове и према њима удешавајмо живот, па ћемо другим очима гледати на смрт и други, пунији, бољи и ведрији живот живети.

Пред лицем данашње смрти, која и нас сваког часа може сбрисати, простите сваку увреду један другом, да нас она не затече у завади; простите и умрлом брату нашем хришћанину сваку увреду искрено, као што је он према нама искрен и простодушан био... Бог га простио, душу му у ред праведника прибројао, а нама милостив био. Амин

Тиса-Хиђош *Гр. Кузмановић.*

Кратак преглед црквено-школског и просветног живота.

У овоземној цркви.

Радња автономних власти [1]) *Епарх. црквени суд у Сарајеву* држао је под председништвом високопреосвештеног господина АЕ и Митрополита Николаја 22. фебруара ,о. г. своју редовну седницу на којој су између осталих и ови предмети рјешени: Извјештена је црквена општина у Биљешеву, да ће се замољено подизање капеле тек послије обављене регулације парохије дозволити моћи. — Умировљени су због старости пароси: биљешевски: Тијро Петровић, брајиначки: Мићо Поповић, и годом.-живаљевићки: Ђоко Косорић, а вел. управ. и просвј. савјет умољен, да им мировину дозначи. — Донесене су четири пресуде гласеће на развод брака, те ће се списи и пресуде уреда ради великом црквеном суду на више расмотрење доставити. — Донесено је преко двадесетпет одлука у бракоразводним парницама. — Свештенику М. Варагићу повјерено је катихизирање у основ. школи у Шејковићима до коначног попуњења парохије у Стрмници. —

[1]) Умољавају се пречасне и славне епархијске власти, да овако кратке извјештаје о својим седницама уредништву редовно слати изволе.

Расписаће се едикт у бракоразводној парници Н. Б. против отсутне му супруге А. О. — Одређена је годишња припомоћ Јов., супрузи умоболног свештеника М. П -- Извјештена је црквена општина у Год. Живаљевићу, да ће јој се за администратора парохије срп. богослов Радомир Блажић поставити, пошто је там. парох Ђ. Косорић умировљен. — Наређено свештеницима М. Б. и У. Ј, да до коначног попуњења парохије која се у Уништима основати има, народ посјећују, исповједају и причешћују. — Избору пароха у Ј. припуштен је молитељ: Ј. А. П., а молитељ: М. А. одбијен. — Наређен је избор пароха у Лијевну између пријављених молитеља — Исто тако и у Гламочу, дочим ће се Которачка парохија тек послије довршене организације општинске попунити моћи — Умољена је висока земаљска влада, да енергично стане на пут отимању православне дјеце од стране римокатоликâ. — Умољена је висока земаљска влада, да судски прогони О. Х. жељезничког чиновника, који је српско име и православну вјеру простачки напао. — Рад. Блажић свршени богословски примљен је за члана свешт. уд. мировни фонда — Обавјештиће се епархијска црквени суд у Д. Тузли, да је свешт. удовици Јованци Јовичићки дозначена мировина од год. 1200 К. — Умољена висока земаљска влада за дозначење мировине свешт. удовици Савети Гаћиновићки. — Даље опслуживање парохије у Осмацима повјерено братству манастира Папраће, пошто се на расписани стјечај нико није пријавио. и т. д — *Д. Ј.*

Велики црквени суд у Сарајеву одржао је 14. марта своју прву сједницу на којој су сви чланови присутни били. Предсједавао је високопреосвештени госп. АЕ и М. Николај Мандић. Ријешено је двадесет предмета, међу њима десет бракоразводних парница у којима је свуда потврђена првостепена пресуда, гласећа на развод брака. — Изабран је Данило Димовић адвокат из Сарајева за одвјетника великог суда. — Саопштиће се епархијском црквеном суду у Сарајеву на његову представку, да је парохијално свештенство у смислу постојећих наредаба духовне и свјетовне власти обвезано, да надлежним котарским уредима мјесечно доставља податке о кретању народа, и т. д — Извјештавао је протопрезвитер Дим. Јанковић као и перовођа ad hoc. *Д. Ј.*

Велики управно-просвјетни савјет био је сазван за 16. март 1906. те је тога и идућега дана одржао своју I. сједницу под предсједништвом високопреосвештеног госп. митрополита Григорија Живковића. На сједници донесена су између осталих и ова рјешења: Умољене се члан Ј. Костић из Брчког, да повуче своју оставку на чланству. — Изабран је члан госп. Григорије Јефтановић за подпредсједника великог упр.-просвј. савјета, а за ову сједницу изабран је за перовођу члан госп. др. Коста Кремановић, дочим је за извјештача ad hoc одређен члан свештеник пречасни госп. Стјепо Трифковић. — Овлаштени су предсједник и подпредсједник савјета, да у смислу односних отписа високе земаљске владе у времену од мјесеца октобра 1905. до фебруара 1906. прикупљени црквено-просвј. прирез у своти од 122.223 К 79 хел. подигну, и до употребе у српске штедионице ставе. — Начелно је ријешено, да предсједништво само, и без савјета може црквеним општинама подијелити дозволу, да завјештаје примају. — За подизање цркве и парохијалног стана у Уништима дозначена је свота од 6000 К, а позваће се и народ на прилагање. — Изабран је одбор у ствари оснивања Школске Матице и поради осигурања црквено општинских зграда. — Поискаће се од високе земаљске владе упутства за владине школске

надзорнике, да би се према тим упутствима могло и српским вјеропсповједним школама упутство издати — Изабраће се један врховни школски надзорник са скупа 4200 К почетне дотације. — Стјечај се има у »Српској Ријечи« штампати. — Прописаће се обрасци за општинско књиговодство. — Умољиће се висока земаљска влада за наређење, да градске општине, у којима има Срба, који плаћају општински порез, одреде сталан годишњи прилог за издржавање српске школе. — Исто тако, да при зидању цркви и школа бесплатно да план и грађевни материјал — Чиновницима има се црквени прирез и на доплатке рачунати, према тумачењу високог заједничког министарства. — Вис. зем. владом дозначена свота од 24.600 К у име катихизације подијелиће се на епархијске савјете, да раздијеле катихетама. — Дозначиће се епархијским савјетима за умировљење изнемоглих свештеника потребна свота. — Изабран је одбор за преглед и ревизију неких §§-а автономне Уредбе, за проучење резолуције српских учитеља и за израду пословника. — За припремног, хонорираног референта изабран је свештеник Стјепо Трифковић, а за сталног одвјетника Данило Димовић, одвјетник, и т. д.

Идућа сједница *епархијског црквеног суда у Сарајеву* сазвана је за 18. апр. (1. мај) а сједница епархијског управно-просвјетног савјета за 19. апр. (2 мај) о. г.

У краљевини Србији.

Обвеза проповиједања. АЕ и Митрополит београдски, високопреосвештени господин Димитрије, наредио је нарочитом посланицом свом епархијском свештенству, да ради сузбијања суврсмене малаксалости и равнодушности у вјери, које су болесне и жалосне појаве у народу врло учестале, на богослужењима *свагда проповиједа*, па шта више и ван цркве поучава и чува народ од те зараве душевне. Сваки је парох обвезан да митрополита извјести о успјеху проповиједања.

Патријашија Антиохијска.

Смрћу блаженопамети патријарха Мелетија упражњени престол антиохијски попуниће се ускоро и то по новом штатуту од 1900 године. До тога штатута судјеловале су и остале цркве на Истоку у избору антиохијског патријарха, истицавши свака свога кандидата, што је дакако служило на уштрб угледу цркве, јер се обично права изборна борба развила. Нови штатут радикално је запријечио сваки антиканоничан утицај са стране приликом избора, наредивши да патријарха искључиво мјесни свети синод и претставници народа бирају. Агенде упражњеног престола водиће емески митрополит преосвештени Атанасије, који је по поријеклу Арапин, а познат је као ревностан поборник за самосталност сирске цркве.

Читуле.

Јереј Томо Мандић, парох у Гор. Грачацу у горњокарловачкој епархији преминуо је на свијетлу суботу о. г. у 82-ој години свога живота, послуживши вјерно и савјесно српској цркви 57 година у својству свештеника.

У честитој старини изгубио је високопреосвештени АЕ и Митрополит дабробосански, господин *Николај*, свога најстаријега брата, а епархија горњокарловачка једног од својих старијих, бољих свештеника. Бог да га прости и помилује!

Душан Ј. Ништељић, трговац у Бањалуци, члан епархијског бањалучког и великог управно-просвјетног савјета, умро је послије кратког боловања први дан Васкрса у 35-ој години свога млађаног живота. Како је покојник био не само вољан, него и спреман да послужи цркви и народу био је опште поштован и уважен, те је сахрањен уз велико, искрено учешће цијеле Бањалуке. Вјечан му спомен у српском народу!

Званични огласи.

Епархијски црквени суд у Сарајеву.

Број 365. ех 1906. 2—2

Стјечај.

У смислу § 89. „Црквено просвјетне Уредбе“ овим се расписује стјечај на упражњену парохију Вареш у котару високом.

Парохија има преко 2000 душа и пристојан парохијални стан.

Црква је парохијална у Варешу.

Компетенти имају своје молбенице са прилогом богословских и осталих школских свједоџаба (§§ 90. и 91.) овоме црквеном суду до 15. маја 1906. год. поднијети.

У Сарајеву 27. марта 1906.

АЕ и Митрополит Дабро-босански:
Николај с. р.

Епархијски црквени суд Бањалучко-бихаћки.

ad бр. 47/136 ех 1906. 3—3

Стјечај.

Ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Липнику, у протопресвитерату старо-мајданском, расписује се овим стјечај с пријавним роком до 1./14. маја 1906.

Молбе ваља поднијети овом епархијском црквеном суду и уједно им приложити свједоџбе о свима, како богословском тако и прије богословије свршеним наукама.

Парохија Липник броји 270 домова са 1617 душа, и има привремени парохијски стан.

Из сједнице епарх. црквеног суда држане у Бањалуци 9./22. фебруара 1906.

Предсједништво.

Епархијски црквени суд Бањалучко-бихаћки.

Број 95/165 ех 1906. 3—3

Стјечај.

Ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Детлаку у протопресвитерату дервентском расписује се овим стјечај, са пријавним роком до 1./14. маја 1906.

Молбе ваља поднијети овом епархијском црквеном суду и уједно им приложити свједоџбе о свима, како богословским, тако и прије богословије свршеним наукама.

Парохија Детлак броји 231 дом са 2150 душа.

Из сједнице епарх. црквеног суда држане у Бањалуци 9./22. фебруара 1906. *Предсједништво.*

Епархијски црквени суд Бањалучко-бихаћки.

sd бр. 137/176 ех 1906. 3—3

Стјечај.

Ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Поточанима, у протопресвитерату приједворском, расписује се овим стјечај с пријавним роком до 1./14. маја 1906.

Молбе ваља поднијети овом епарх. црквеном суду и уједно им приложити свједоџбе о свима, како богословским, тако и прије богословије свршеним наукама. Парохија Поточани броји 253 дома са 2000 душа и нема парохијског стана.

Из сједнице епарх. црквеног суда држане у Бањалуци 9./22. фебруара 1906. *Предсједништво.*

Епархијски црквени суд у Сарајеву.

Број 78 ех 1905. 2—2

Оглас.

Јавља се одсутној Анђи Батинић рођеној Орешанин, да је епарх. црквени суд овај примио брачноразводну тужбу њеногa мужа Неђе са Сокоца. Ако се Анђа ни на овај *други* позив, до 15. јуна 1906. не пријави, парница ће се са њеним уредовним заступником ч. г. Душаном Лапчевићем ђаконом у Сарајеву, без икаквог обзира на њене могуће доцније приговоре довршити.

Из сједнице епархијског црквеног суда, држане у Сарајеву 22. фебруара 1906.

АЕ. и Митрополит Дабро-босански:
Николај с. р.

Епархијски црквени суд у Бањалуци.

Број 43/109. ех 1906. 3—3

Едикт.

Позива се овијем Никола Бурсаћ тежак из Вел. Рујишке сада непознатог боравишта, против којега је супруга му Стоја Бурсаћ рођ. Предојевић из Чађавице поднијела код овог духовног суда бракоразводну тужбу, да у року од три мјесеца, рачунајући од првог увршћења овог едикта у овом листу, овом духовном суду своје садање боравиште пријави, да би се тако споменута молба с њим у претрес узети могла, јер ће му се иначе по безуспјешном истечењу поменутог рока поставити уреда ради заступник, који ће га имати у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Из сједнице епарх. црквеног суда држане у Бањалуци 9./22. фебруара 1906.

Предсједништво.

Епархијски црквени суд у Бањалуци.

Број 8/123 ех 1906. 3—3

Оглас.

Саопштава се Миљи Аџић рођ. Вујичић сада непознатог боравишта, да је у брачном спору Милана Аџића из Повелића против ње заметнутом, бракоразводна тужба Милана Аџића против ње подигнута достављена на одговор свештенику бистричком Кости Душанићу у Бањалуци, који је постављен скрбником на чин Миљи Аџић; па се позива тужена Миља Аџић, да постављеном скрбнику даде за обрану њезину потребну му упуту или да постави себи другог пуномоћника у овом брачном спору и истог овом црквеном суду пријави, јер ће се иначе исти брачни спор и с постављеним скрбником на основу до сад прибављеног доказног материјала за тужену правоваљано крају привести.

Из сједнице епарх. црквеног суда, држане у Бањалуци 9./22. фебруара 1906.

Предсједништво.

»Источник« излази у свескама досадањег формата на 1½ табака сваког 15-ог и посљедњег дана у мјесецу. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XX. Сарајево, 30. априла 1906. Бр. 5.

УРЕДНИК:
протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

Фрагменат

„Молитвеника јеромонаха Арсенија Требињца".

(Повјеста). Овај језични споменик средњо вјековне црквено-словенске књижевности био је у пошљедње доба својина једне угледне свештеничке породице, а сад је у богосл. библиотеци у Рељеву. Од када се налазио у ове фамилије, није се могло ништа сазнати.

(Наслов). Име, горе истакнуто, дао сам по натпису, који се налази на првом и другом ненумерираном листу овога споменика. Тако н. пр. на другој страни првога листа стоји: „сіа книга молитавникъ ерменаха арсенїа трекинца". Књига је била само својина овога мужа, али је он није писао. Да је фрагменат (уломак), види се јасно из сљедећега о чему ћемо даље говорити.

(Спољашњи облик). Кодекс је мале осмине. Корице, искрпане на ћошковима, од подебела су папира, с поља превучене глатком, по свој прилици свињећом кожом, а изнутра танким папиром са златним шарама, врло изблијеђелим, тако да се једва могу распознати. Листова има I—П. + 62. Прва два су листа ненумерирана (I—II) и као да су мало млађи од осталих. Ова два листа имају разних прибиљежака, о којима ћу коју на крају рећи. Она 62 листа садрже текст ове књиге. С почетка нема првога листа, за тим осмога, а на крају више их. Ово је тим већа штета, што су писареве примједбе пропале, те не знамо тачно, ко је када и гдје ову интересантну књигу писао. Овако нам не остаје ништа друго, него да нагађамо по материјалу и начину писања као и по садржају и језичним особинама. Ради тога ћемо се касније обратити на ово питање, када све ове премисе будем претресао.

Колико је овај споменик важан по језику, још је важнији по садржају. Садржај ће и интересовати у велико оне богослове, који се баве практичним богословљем. Интересантан је овај рукопис у толико што на више мјеста одступа од данашње праксе у православној цркви.

Иза исцрпнога садржаја проговорићу коју о алфабетским и језичним особинама, јер имају по гдје што интересантно. Наши млађи свештеници, који нијесу имали прилике, да се упознају с приликама Србуља и србуљскога језика, моћи ће се упознати у овом чланку. Видјеће, каковим су се језиком наши стари служили, прије но што су нас поплавиле русификоване црквене књиге.

Не имајући при руци никоје збирке ни знанствених радња, које се баве овим стварима, сравњивао сам садржај (текст) ове књиге са Требником (1855. у Бечу штампан благословом патр. J. Рајачића) и с гр. текстом Εὐχολόγιον τὸ μέγα (Венедиг 1898). Користи није било велике, јер је наш текст потекао из другога извора. Овај текст отступа од оних двају доста јако, било тим што је у нашем тексту други поредак молитава и пјесама, било што у нашем тексту долазе друге пјесме и молитве као и други одјељци из Св. П. Н. З. Наш текст отступа и у ритусу као и у формулама.

Пјесме и молитве, које су заједничке све трима текстовима, разликују се у којечему: или тим, што је наш текст скоро без изузетка краћи изостављајући кад и када по десетак редака грчкога текста, или тим што слободно обрађује грчки текст, прекраја га овда онда тако јако, да је само по вањштини сличан а не по смислу. Н. пр. у малом водосвећењу (лист 2°): Ктѡ не прїтѣкає къ хрáмѣ твоемѹ сѣѣ кѣдѧшьно, тѣщь ѿхóдѧтъ, й не прїемлетъ лкѣ йсцѣлéнїе (Сравни Треб. рйд°).

Ја се не могу упуштати у детаљно поређење овога текста са она два, јер би то било исто, што и прештампати све три текста. То не би имало практичне ни научне вриједности. Настојаћу пак да што тачније изнесем садржај, па кога буде интересовало, може узети Требник и успоређивати са садржајем овим. По исцрпном садржају говорићу о језичним особинама, и ту ћу изнијети неколика примјера из ове књиге за илустровање језика и начина превођења. Ту ћу гледати да изнесем такове партије, гдје се тексти потпуно слажу, гдје су слични и гдје различни. У садржају ћу изнијети све оне партије, којих у друга два текста нема.

Прва света радња је мало водосвећење (водица), што се види из садржаја. Први је лист изгубљен а на сљедећем имамо овај конац пјесме: й скрькѣщимь радость неизглаголанна; затим Прѣстáа дво рождьшїа спаса хр̃а нашего, ѿ кѣдь йзъкланн насъ поѣщихтѣ; даље съ йвсѣ спѣщь

вѣдѣ жи҃знодавче, кодѕ бе҃тьи вьсацѣмь скврьнамь їави цѣ҃ркꙋтиницѣ; Ѥь стрьіхъ гордански҃хъ рѣкою коꙗвсѣ їѳаннѣ хѫ҃ кѫ҃ нашегѡ, томѕ вьзвѣщемь, бе҃тьи дꙋше нашѣ; Раздѣри вѣ҃хъ дльгонь плѣницѣ (?) моиҳъ прегрешенїи кїе҃ и спаси мѣ҃ моѥсѣ, не прѣзри менѣ раба своего; Спаси вѣ҃прѣ҃тая кїе҃, рождьшꙗ хѫ҃, лежѣщее въ падѣнии въ глꙋбинѣ и не прѣзри въ часѣ сѫда; ктѳ не прїтѣкае (види горе!); Прѣвишьшїй вѣ҃хъ тварѣи тїи прѣ҃тая пристанищѣ тѣ҃ имѧщѣ ѿ вьсакого врѣда врагѡв сьхранѣемѣ; свѣ҃тъ мїръ тїи есн кїе҃ зиждитѣлыа по мїрѣ родила есн, того моли ѳ дꙋшах нашиҳъ; Мѧтѣрами прѣславныҳъ апль, жи҃знодавче, кодѕ вьсѣмь скврьнам їавн ѳчищѣнїе҃; Радоꙋйсе горе... дѣвѣри... вѣ҃мь помощи; Поѥмтѣ вьнїѣщѣ прѣ҃тая кїе҃, ѕпованїе и помощь нам дво тїи есн и ѕтворьждѣнїе҃; (S) Дво рождьшꙗ сїса и вѣ҃хѕ, ѿ вѣдь и скрьбѣи и вѣ҃кого врѣда рѣки свое сьхрани; слава, ѿцꙋ и сина славѕловїимь... дꙋше нашѣ; и нн҃ꙗ Кїе҃ рождьшꙗ хѫ҃ кѫ҃ нашего, ѿ вѣдь и скрьби нѧ сьхрани.

Йнй стр҃и — гл҃ь — ѕ.

(Наставиће се.)

Условно крштавање

са гледишта каноничног права и првобитне праксе православне хришћанске цркве.

Написао **Светозар Грубач**, парох у Крижевцима.

(Свршетак).

Колико се пак овим условним крштавањем римска црква одалила од позитивног учења васељенске цркве, које смо цитирали у горепоменутим канонима, види се из самог нејасног и несагласног тумачења западних учитеља поводом питања: да ли свештеник римски, када понавља крштење макар sub conditione, постаје иррегуларан или не? *Венедикт XIV.* тврди: „Ab irregularitate iterantibus baptisma inflicta ab Alexandro III. in Cap. Ex litterarum de Apostatis et reiterantibus baptisma non eximi, qui ob solum apprehensum prioris baptismi vitium, nullaque praemissa veritatis indagatione, illud denuo sub conditione conferunt, quibus certo sciunt jam semel antea fuisse collatum“. (Bened XIV. l, c. n. 3.). Сасвим је противног мишљења *св. Алфонзо*, учећи: „Rebaptizans, vel rebaptizatus ex metu sine intentione, vel sub conditione, etsi temere et culpabiliter fiat, probabiliter non fiunt irregulares“ (Theol. Mor. l. VII. n. 356.). Није ли, дакле, боље држати се строго утврђеног каноничког учења древне васељенске цркве, него ли, уважањем новости, доводити ствар у забуну!? Послије свега овога морамо констатовати, да се условно крштавање не само не оснива на канонима православне цркве, него да је и сувишно и непотребно.

На пошљетку, да разгледамо и то, како је условно крштав·ње импортирано у нашу цркву?

Високопреосвећени господин *др. Никодим Милаш*, епископ далматински, у својем тумачењу правила православне цркве, изволио је примјетити: „Из латинске цркве, као што је Могила више ствари увео у свој требник (види прим. биљ. 14. § 44. мога црк. права), тако је *по свој прилици* увео и ову формулу при крштењу лица, за која се не зна поуздано, да су крштена“ (кн. II. стр. 209. лит. 148.). Да нам не би ко приговорио, да смо помоћу постулата хтјели доказати фактичност, износимо, на темељу позитивних историјских дата, слиједеће необориве чињенице. Магистер богословља А. Ѳ. Хојнацкій, у својој изврсној радњи о западно-рускоj црквеној унији[1]), нарочито тврди и доказима поткрепљује, да се кијевски митрополит Петар Могила, при издавању свога требника 1646. г., осим требника грчких и словенских, служио такођер и ритуалом римским. Испоређујућ Могилин требник са римским ритуалом Павла V.,[2]) нашао је учени руски богослов у појединим одјелцима буквални превод. Тако у требнику Могиле у одјељењу: „о крещеній дѣтяхъ или чѣдъ родящихся“ пише: „аще чѣдо или дѣтя нѣкій отъ жены родится приключитъ и аще образъ человѣческій имѣти не вѣдетъ, да не вѣдетъ, крещенъ. Аще же къ тому недоумѣніе вѣдетъ, да крестится подъ тою кондиціею: аще сей человѣкъ естъ крещается рабъ Божій, имя рекъ: ко имя Отца и проч“. Аще же многодѣтенъ дѣтя родится, и недоумѣніе вѣдетъ, единъ или многіе сѣтъ, да не вѣдетъ крещенъ, дондеже разсѣдится сіе. Разсѣженіе же сицевато да вѣдетъ, — аще единъ или многи имать главы, единъ или многіи перси; ино тогда толикожде многіи вѣдятъ сердца, и дѣши, и раздѣльніи человѣцы. И къ сицевомъ падежи, кійждо ихъ особнѣ да крещенъ вѣдетъ, коемждо на главѣ водѣ возливая и глаголя: крещается рабъ Божій, имя рекъ: ко имя Отца и проч.. (Ч. I. стр. 1—19.). То је буквални превод из римског ритуала Павла V., који у латинском оригиналу овако гласи: „Monstrum, quod humanam speciem non prae se ferat, baptisari non debet: de quo si dubium fuerit: baptisetur sub hac conditione: „Si tu es homo, ego te baptizo“ etcet. Illud vero, de quo dubium est, unane, aut plures sint personae, non baptisetur donec id discernatur: discerni autem potest si habent unum vel plura capita, unum vel plura pectora; tunc enim totidem erunt corda, et animae, hominesque distincti, et eo casu singuli seorsum sunt baptizandi, unicuique dicendo: „Ego te baptizo etcet...“ Хојнацкій иде још и даље. Тврди да је ритуал Павла V. био још 1636. г. по неком далматинском

[1]) М. Б. О. богослуж. благоч. запад. цер. Стр. 15.

[2]) Исто. Стр. 16.

језуиту Вартоломеју Кассијусу или Кассичу преведен на словенски језик. Бијаше намијењен цркви илирској, а отштампан у Риму у конгрегацији de propaganda fide.[1]) Основана је тврдња, да се је тим истим требником послужио и сам Могила при издавању свога требника 1646. г.

Послије оваке процедуре не знамо како је учени писац, у једној другој својој работи[2]) још и сам прихватио условно крштење. За мотивацију наводи просто требник Петра Могиле (Ч. I. стр. 10 и 11.), књигу о дужностима парох. свештенства (§ 86.) и доказ св. Синода руског (29. децем. 1731.) Паралелно усредсређено мишљење о истоме предмету налазимо такође код *Н. Сиљченкова*[3]) и др.[4]) Међутим *П. Нечајев*,[5]) чије је дјело наградио св. Синод руске цркве, тврди, дошљедно историјским фактама, да је требник митрополита Могиле састављен на темељу разних извода, не узимајући и римско-католички ритуал издан 1615. г. за вријеме папе Павла V. Истина, исти је требник (Могилин), по одредби св. Синода, био неко вријеме у црквено-практичкој употреби, но од 21. јануара 1776. г. изгубио је своје првобитно значење на темељу опредјељења синодског, које у оригиналу гласи: „Изъ Требника Могилинскаго, ако еще неисправленнаго, ничего кы писмыкатъ къ произходимымъ дѣламъ."

Поред свега тога, наћићемо још и у гдјекојим руским догматикама, као рефлекс Могилиног мишљења, формулу условног крштења.[6]) Наћићемо је у српским изворима.[7]) Но држећи се строго каноничког права и првобитне праксе православне хришћанске цркве, ми је *не можемо уважити*.

Омилије св. о. Григорија Ниског

на молитву Господњу.[1])

Превео: **Милан пл. Младеновић**, прав. срп. свештеник у Суботишту.

(Наставак.)

За већи дио Григоријевих дјела не зна се тачно нити ће се моћи установити, кад су написани, те се према томе и не може установити њихов хронолошки ред.

---

[1]) Исто стр. 22.
[2]) Прак. рук. д. свящ. служ. при совер. св. тайн. Гл. I Отд. VIII § 67, 68. Стр. 41, 42.
[3]) Прак. рук. при отправ. приход. требъ Стр. 18, 19.
[4]) Сводъ указ. и замѣч. по вопрос. пастр. практ. Стр. 19, 20, 23.
[5]) Прак. рук. д. свящ. служ. Стр. 37, 42.
[6]) Архим. Антоније: Догм. богосл. прав. кат. вост. цер. Стр. 232. *У срп. прав.* од митрополита Михајла Стр. 354, 355.
[7]) Руч. свеш. кн. митроп. Михајла. Стр. 7.; „Истина." 1885—86. Стр. 29.

Dr. Heinrich Hayd их ређа по садржини и облику дијељени исте на: 1. егзегетска, 2. догматичка, 3. практично-аскитска дјела, 4. бесједе и 5. писма и ако је често у недоумици, камо које дјело да урачуна.

Ређати садржину свих списа Григорија Ниског — па ма то било у најкраћим потезима — није сврха овог рада. Но ипак ћемо овом приликом истаћи бар најважнија дјела му.

Као и брат му, Василије Велики написао је Григорије *коментар на шестоднев:* ἀπολογητικὸς περὶ τῆς Ἑξαημέρου и то на молбу брата Петра (379). У овом дјелу занимљив је начин, којим Григорије одговара на питање, како је Бог као духовно биће могао створити тјелесни свијет. С тим дјелом стоји у свези и дјело *о стварењу човјека:* περὶ κατασκευῆς ἀνθρώπου у 30 глава.

Међу егзегетским дјелима Григоројевим заузимају врло видно мјесто и *пет омилија о молитви Господњој:* εἰς τὴν προσευχήν — de oratione dominica, у којима говори о потреби и користи молитве, напоминьући, да је занемарење исте узрок сваком злу и да непрестано мишљење о Богу чува од гријеха и јача врлину. Послије опомене, да се не молимо само за земаљске предмете, пошто је то вређање Бога, него за трајна добра, прелази Григорије на молитву Господњу, тумачећи поједине просбе исте молитве просто и привлачно. Tillemont убраја ове омилије међу најодличнија дјела овог црквеног оца[1]). Исте омилије доносимо и ми ниже у српском преводу.

Овдје морамо споменути и осам омилија Григорија Ниског *о блаженствима* εἰς τοὺς μακαρισμούς, које се нарочитим сликовним стилом одликују.

Од дјела догматичке садржине спомињемо: *против Евномија* (аријевца) κατ' Εὐνομίου λόγοι ἀντιῤῥητικοί у 12 књига, даље дјело против лаодикијског епископа Аполинарија ἀντιῤῥητικὸς πρὸς τὰ Ἀπολλιναρίου у 59 глава, а као одлично и строго догматично дјело сматра се *велика катихеза* λόγος κατηχητικὸς ὁ μέγας — oratio catechetica у 40 глава.

А једно од најбољих и најпривлачнијих списа Григоријевих јесте његов разговор са сестром макрином *о души и васкресењу* — Τὰ Μακρίνα περὶ ψυχῆς καὶ ἀναστάσεως.

Од аскитских дјела споменућемо дјело *о хришћанском савршенству* (περὶ τελειότητος καὶ ὁποῖον χρὴ εἶναι τὸν χριστιανόν) и *о дјевству* (περὶ παρθενίας) у 24 главе, у ком Григорије, обухватајући дјевичанство у ужем и ширем смислу, описује више духовни живот.

Осим споменутих дјела написао је Григорије још многа друга,

[1]) Tillemont, Mémoires IX. 605.

а има доста и његових бесједа као и писама, која илуструирају тадашње црквене прилике.

Сва дјела Григорија Ниског јасно нам казују, да он заузима најугледније мјесто међу спекулативним мислиоцима патриотичког доба.

Превод овај нека буде с наше стране мали приложак, да се читаоци овог листа упознају бар колико толико са овим св. Оцем, који је у нашој богословској књижевности и онако врло слабо познат, да не рекнемо никако. (Наставиће се).

Идеја бесмртности.

— **Dr. C. Gütter.** —

(Свршетак)

Најјасније, и смијемо рећи за хришћанина на потпуно убједљив начин изложена је идеја бесмртности у *религиозним књигама Старога и Новога Завјета*. Од доба просвјетништва је dictum vulgare, да Пентатеух ништа не зна о казни и награди на оном свијету, и смије се признати, да идеја о каквој одмазди на оном свијету у ствари није јасно истакнута. Али је неправо, кад се тврди, да Пентатеух не познаје баш никако идеје о бесмртности. Представа о томе лежи већ у заповједи Божијој у рају, која под пријетњом смрти забрањује јести од дрвета познања (Пост. 2_{17}, 3_4), она се јасно види у загонетној пропасти Еноха, који се није смрти бојао (Пост. V. 24, Посл. Евр. XI. 5), даље читамо приликом приповиједања о смрти патријарха Аврама и Јакова, да су били са својим старима скупа покопани, да осим живота на земљи има још *Шеол*, царство мртвих, гдје се умрли задржавају (Пост. II. 58. и гл. 49 ст. 31). Напошљетку имамо у Новом Завјету читав ред паралелних мјеста, гдје Христос разлаже Садукејима, који сумњају у васкрсење, да Бог Аврама, Исака и Јакова није Бог мртвих него Бог живих (Мат. гл. 22, ст. 32, Марк. 12 гл. ст. 26—27, Лука 20 гл. ст. 37—38).

Што даље идемо у доба, кад су писане каноничке књиге, тим нам јасније излази и идеја о бесмртности. У псалму 49 ст. 15 читамо о „откупљивању душе из Шеола и примању код Бога“; пророци Исаија и Данило говоре о вјечном уништењу смрти и васкрсу умрлих за вјечни живот (Ис. 26 гл. 19, Дан. гл. 12 ст. 2); песимистички дио Старога Завјета, књига „Кохелет“[1]) свршана са признањем, да се ти-

[1]) „Кохелет“ је јеврејски назив за „књигу проповједникову“. У јеврејском значи та ријеч: говорник у скупштини, проповједник; у александријском преводу је преведена са „Ἐκκλησιαστής“. *Прев.*

јело враћа земљи, а дух Богу, који га је и дао (12 ст. 7). А још већу сигурност бесмртности налазимо у деутероканоничким[1]) књигама, у књизи Мудрости и другој књизи Макавејској. „Само луда вјерује, да се дух развије као риједак ваздух“, „али душе праведних су у Божијој руци и неће их дохватити патња смрти“ (Мудр. 2 ст. 3, 3). Под најтежим мукама признају седморица макавејске браће своју чврсту вјеру и долазак у вјечни живот, у васкрсење и казну зликовцâ (Мак. II. 79—80).

У хришћанству добио је појам о индивидуалном духу тако високог и јасног изражаја, да је Лајбниц у предговору „Теодисеје“ рекао, да је истом Христос њеру у живот послије смрти утврдио снагом једног законодавца. Духовни човјек је божијег рода (Дјела 17 гл. 28), уд Христа, његово тијело, храм светога Духа (I. Кор. 3 гл. 16, гл. 6 ст. 9 и 19). Начело хришћанства: „Моје царство није од онога свијета (Јов. 18 гл. 36) наложено је у читавом реду лијепих парабола и паметних прича — мислим параболе о великој тајној вечери, о пет лудих и пет мудрих дјевојака, приче о сијачу, виноградарима, о риболову, о бисеру — да је и сиромах и богат, и ограничен и мудар налазно ту утјехе, а и даље ће је налазити.

На ово би се дало надовезати питање, како се смије замишљати тај будући живот на оном свијету. Чисто чулне представе, по којима би небо било као њека идеализирана, другчијом материјом снабдјевена земља, треба одбацити али и појам саме непропадљивости као што се налази у учењу о селењу душа, не може нас за увијек задовољити. Што желимо и чему се надамо, није толико неко стално понављање мање више аналогног тока ствари; исто нам тако не изгледа толико важно, тежити и за вјечним покојем без рада, него ми захтјевамо да се духовна свијест слије са бесконачности, захтјевамо учествовање у највећем добру, што нам као идеал знања, светости и љепоте лебди пред очима и то у вези са линеарним продужењем личности.

— — — — — — — — — — — — — — — —[2])

Да завршимо. Сви приговори против вјеровања у бесмртност, како стари тако и модерни, разбијају се о силу религиозног, знаственог и умјетног идеала. За сваког је великог пјесника идеја бесмртности естетска потреба за рјешавање моралних конфликата. Једна Одисеја и Илијада, трагедије једног Есхила и Софокла не могу се замислити без вјеровања њихових јунака у бесмртност као ни један

[1]) Писац се овди држи римокатоличког гледишта те рачуна неке књиге у деутероканоничне т. ј. у каноничне књиге касније додане, а те књиге наша црква броји у неканоничне.

[2]) Пасус о души у животињама изостављен је. *Прев.*

„Валенштајн“ или „Фауст“. Шта гони Шекспирова Ричарда III. и Мекбета до очајања? Мисао на бесмртност и одмазду, која им се намеће иза гријешног живота. Хоћемо ли најпослије да класифицирамо различите врсти вјеровања у бесмртност, то их има *три*: *природнознанствено* модерно вјеровање у бесмртност силе и материје, човјечије заслуге и дјела; *филозофско-умјетничко* идеалног познавања и стварања, те опште психолошко вјеровање *религије*. Ове три форме не искључују једна другу, могу се у једном индивидуу сасвим добро слагати. Прва врста бесмртности изражена је у пјесниковим ријечима:

„Које за свог живота чинио најбоље,
тај је живио за сва времена!

Филозофско вјеровање у бесмртност изложено је у ријечима: „Живот није највеће добро.“

„Религиозно-хришћанско вјеровање у бесмртност налазимо у ријечима Исуса Христа Марти из Витаније, које се обично цитирају над гробом:

Ја сам васкрсење и живот: који вјерује у ме, живјеће ако и умре. И ни један, који живи и вјерује у ме, не ће умријети за навијек.“ (Јов. 11 гл. 25—26.)

С њемачког превео *П. В. М.*

Духовно-поучни чланци

намијењени онима, који се спремају за св. причешће.

— Написао: *Гр. Дјаченко.* —

Превео: *Јован Петровић*, протопрезвитер и кр. професор у Загребу.

(Наставак.)

II. Зашто је Господ установио ову тајну?

а) Најближа циљ установљења ове тајне јест — сјећање Спаситеља, нарочито његових страдања и крсне смрти. „Ово чините, мени за спомен“, рекао је Господ (1. Кор. XI. 25).

б) Уједно с тим *служи она за нас основањем и знаком новога завјета и новога савеза нашега с Богом у Христу*, коме је стари завјет само праслика. „Ово је крв моја новога завјета, говори Спаситељ; ова чаша — јест нови завјет крви моје“ (Мат. 26, 28; I. Кор. 11, 25).

в) Даља циљ ове тајне јест — најтјешње сједињење с Христом и међу собом. „Који једе моје тијело и пије моју крв, пребива у мени и ја у њему“ (Јов. 6, 56—57). „Јер смо једно тијело многи; јер сви у једноме тијелу имамо заједницу“ (1. Кор. 10, 17). —

г) Осим тога она нам служи као жртва која очишћава и умилостивљава за гријехе наше, управо не само за наше, већ и цијелога свијета, а уједно *је и жртва захвалности за све*, што имамо од Бога: јер Господ, узевши хљеб, најприје даде хвалу и благодари Богу, а за тим, дајући своје тијело, рече: „Ово је моје тијело, које се за вас ломи за опроштење гријеха“, и дајући чашу рече: „Ово је крв моја новога завјета, која се за вас и за многе излијева за опроштење гријеха“, јер ми немамо ничега, чим би могли или достојно благодарити Богу на његовој милости или Га умилостивити за наше гријехе.

д) Даље, тајна св. причешћа служи нам за духовни лијек. Ту истину развија с великом мудрости светитељ Филарет, митрополит московски, којега ћемо и узети себи за руководноца код излагања ове мисли. — Као што је за живот растиња потребна не само сила биљке, већ и подлога, чијим се елементима храни вегетабилни организам, тако је и препорођеному човјеку нужна осим благодатне силе растења, одговарајућа храна. „Само божанска храна може истински хранити, и само божански лијек лијечити ббну душу човјекову, која је по почетку свом дух живота од уста Божјих. Но као што божанско, по суштаству свом, не може бити сакривено од човјека, требало је још пронаћи средство да се спреми божанствена храна и лијек згодним и примчивим за човјека у тајни причешћа, „у којој вјерни, под видом хљеба и вина, куша само тијело и крв Христову за вјечни живот.“ „Син Божји даје нам у тајанственом јелу и пићу и лековитом лијеку под видом хљеба и вина, своје божанско тијело и своју божанску крв. Једите, вели, ово је тијело моје. Пијте из ње сви, ово је крв моја. Можда има неке сличности овој трпези у томе, кад мати храни дијете млијеком својим, које се само за вријеме дојења дијели од њезина тијела и крви. Али, како је мала и ова слика пред великом тајном! Мати даје дјетету само сувишак својега тијела, спремљен природом за то, — даје без труда, и шта више за олакшање своје од сувишка, који би ју могао оптеретити. Наш божански Хранитељ даје нам само тијело своје, — потпуно тијело своје, — даје га из љубави, која превазилази материнску љубав, а уз то нам даје тијело своје, које је горким и смртним страдањем спремљено нама за храну. Ово је, вели, тијело моје, које се ломи за вас. Ово је крв моја, која се за вас и за многе лије. Као што пшеница страда под жрвњем и под руком онога, који ју мијеси, и у ражареној пећи, да буде хљеб, који кријепи срце човјека; као што грожђе страда под притиском точила, да буде вино, које весели срце човјека; тако је изволио ваплоћени син Божји дати своје тијело на разноврсна страдања — јелеонска, јерусалимска

и голготска, допустио да му се источи крв у предкрсним и крсним мученьима, да нам у њима спреми јело и пиће живота и лијека, бесмртности и блаженства.“

е) Најпослије, *св. причешће служи нам залогом бесмртности и вјечног живота.* „Ако не једете тијела сина човјечијега и не пијете крви његове, нећете имати живота у себи . . . Који једе моје тијело и пије моју крв има живот вјечни и ја њ га васкрснути у пошљедњи дан... Оцеви ваши једоше ману у пустињи и помријеше, а који једе хљеб овај — живљеће вавијек“ (Јов. 6, 53—54, 57—59). Појмљиво је да тако висока тајна мора тражити и нарочите услове с наше стране; она тражи потпуну сабраност, строго самоиспитање своје савјести и потпуну спремност да се она прими. Апостол је укратко изразио све то у слиједећим ријечима: „Да испитује себе човјек, па онда од хљеба да једе и од чаше да пије, јер који недостојно једе и пије, суд себи једе и пије не разликујући тијела Господњега“ (I. Кор. 11, 28—29).

(Наставиће се).

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У овоземној цркви.

Извјештај *о сједницама епархијског црквеног суда и епархијског управно-просвјетног савјета, држаним у Сарајеву 18., 19., 20. и 21. априла 1906. године.*

Дана 18. априла т. г. састао се црквени суд Дабро-босанске епархије у Сарајеву у своју редовну сједницу, те под предсједништвом Његовог Високопреосвештенства АЕ и Митрополита Дабро-босанског Господина Николаја ријешио многе текуће послове, који у дјелокруг црквеног суда спадају, и донио многе предлоге за заједничку сједницу епархијског црквеног суда и епархијског просвјетног савјета, међу којима је био и »Предлог за *привремено уређење* дотације парохијског свештенства Дабро-босанске епархије«, јер се *дефинитивном* уређењу свештеничких плаћа није могло сада приступити са разлога, што се права свота црквено-просвјетног приреза, ушљед предузете регулације разних земаљских пореза, неће моћи сасвим тачно знати до конца ове 1906. године.

Сутра дан, 19. априла састао се епархијски црквени суд и епархијски упр.-просвј. савјет у своју *заједничку* пленарну сједницу, у којој је према закључку последње заједничке сједнице од 2. децембра 1905. требало као прва тачка дневнога реда да се ријешава питање о свештеничким плаћама. Но како је неколицина чланова просвјетног савјета, на супрот поменутом прошлосједничком закључку, хтјела да се прије тога одржи сједница само ширег просвјетног савјета и ријеше друга питања, то је Његово Високопреосвештенство АЕ и Митрополит Господин Николај прекинуо сједницу, оставивши са присутним свештенством сједничку дворану. Послије овога распуштања заједничке сједнице одржали су чланови свје-

товњаци сједницу ширег упр.-просвјетног савјета под предсједништвом потпредсједника Господина Косте Кујунџића. И тек сутра дан 20. и мј. одржана је заједничка сједница под предсједништвом Господина Митрополита, на којој су већином гласова (21 против 19) донесени ови закључци:

I. Штампани »Предлог закона о плаћама и осталим парохијским приходима српско-православног свештенства Дабро-босанске епархије« — састављени од свештеничких чланова изабране анкете: протопресвитера Васе С. Поповића редовног члана епарх. црквеног суда и свештеника Стеве Трифковића из Сарајева — прихваћен је као законска подлога и упућен Великом Просвјетном Савјету ради претреса и дефинитивног узаконења.

II. Док се поменути законски предлог надлежно не претресе и не донесе дефинитивно уређење свештеничког стања — које има до конца 1907. срећено бити — дотле се доноси и важиће сљедеће *привремено уређење* о свештеничким плаћама и наплатама:

1. Сваки парохијски свештеник Дабро-босанске епархије примаће од 1. јануара 1906. године по 1240 круна привремене плаће из црквено-просвјетног прireза Дабро-босанске епархије, коју ће им плаћу Српска Штедионица у Сарајеву, по овлашћењу епархијских црквено-просвјетних власти, сваког 1. дана у мјесецу на прописане признанице исплаћивати и поштом непосредно или преко надлежног протопрезвитератског звања достављати. Ове признанице слаће се предходно до 25. дана сваког мјесеца Његовом Високопреосвештенству, који ће их ликвидирати и Штедионици ради исплате упутити. (Признанице ће се доцније штампати и свештеницима разаслати, а сада може сваки парохијски свештеник примити одмах по 600 круна за 5 мјесеци 1906. године, у које се рачуна и сљедећа свота).

2. Сваки парохијски свештеник без разлике примаће годишње по 200 круна, дозначених црквено-просвјетним властима из средстава земаљске владе, и то *а)* из наслова названог у земаљском прорачуну за »богочаст« (субвенције) и *б)* из наслова за »наставу« (катихизације), које су своте према XIII. члану основних одредаба »Црквено-просвјетне Уредбе« на ту цијељ и одређене. За ову годишњу награду од 200 круна дужни су парохијски свештеници, који имају у својим парохијама народне основне школе (комуналне), предавати у истима православну вјеронауку; док они у чијим парохијама нема тих школа, обвезани су поучавати ваншколску младеж у молитвама и основима хришћанске вјере, о чему ће црквени суд своје упуство и наређење накнадно издати.

3. За све варошке као и за оне селске народне основне школе, које су преко 6 километара од свештеника далеко, добиваће дотични свештеници од 50 до 100 круна годишње накнаде у име путног трошка и већег труда. Ово ће се почети издавати одмах, чим се прибаве нужни докази и осведочења о даљини дотичних школа.

Сарајево као главно мјесто остало је као и до сада изнимно са 400 круна годишње за народну основну школу и 400 круна за предавање православне вјеронауке у овдашњим римокат. клостерима (више. дјев. школи и жен. препарандији).

4. Установљене су сљедеће привремене *епитрахиљске таксе* и наплата за званичне исправе:

1. За знамење и молитву породиљи у дому породиље 1 К;
2. За молитву болеснику у цркви или парохијалном дому 60 хел.;
3. За молитву у дому болесника 1 К;

4. За свештање масла, сваком свештенику по 2 К;

5. За свештање крсноga кољива у цркви или парохијалном дому 1 К;

6. За парочиту водицу у дому парохијанина 1 К;

7. За освећење кућњег темеља, нове или обновљене куће 2 К;

8. За освештање водице, соли, сјемена (у дому) и благослов стада (у тору) на парочити позив куће — све скупа 2 К;

9. За вјенчање према прирезу: I. такса до 5 круна прирез 5 К; II. такса до 10 круна прирез 10 К; III такса преко 10 круна прирез 15 К;

10. За велико опијело према прирезу: I. такса до 5 круна прирез 3 К; II. такса преко 5 круна прирез 5 К;

11. За опијело мало до 7 година укључно 2 К;

12. За читање псалтира или једне главе јеванђеља над умрлим (у дому) 2 круне;

13. За спровод до $^1/_2$ сата или 2 km даљине 2 К;

14. За спровод преко $^1/_2$ сата или преко 2 до 4 km. даљине 4 К;

15. За парастос у цркви или парохијалном дому 1 К;

16. За освештање надгробнога споменика са парастосом 2 К;

17. За спомен читуле у цркви или на гробљу о задушницама 20 хел.;

18. За спомен једнога имена на проскомидији или у јектеницама 10 хел.

19. За спомен живих имена једне куће задруге при благосиљању хљебова, свештенику 1 К;

20. За »благопотребна« прошенија при литургији: I. на захтјев појединца 2 К; II. на захтјев корпорације 4 К;

21. За парочито служење свете литургије у обичне дане и о заватлијским пировима: I. на захтјев појединца 2 К; II. на захтјев корпорације 10 К;

22 За издавање *званичних исправа* пароси ће примати ове наплате:

а) За сваки матрикуларни извадак 2 К;

б) За сваку свједодбу или исправу захтјевану од парохијског звања 2 К;

в) За породични извадак из домовника 4 К;

Ове таксе рачунају се осим биљега.

III. Станарина, гдје нема парохијалног стана, остала је према »Црквено-Просвјетној Уредби« § 105., те ће се сео њој свештеник са својом црквеном општином, односно црквеним одбором погодити и споразумјети, а у случају неспоразума епархијском управно-просвјетном савјету са молбом непосредно или кроз надлежно протопрезвитератско звање обратити.

IV. Дабро-босанска епархија подјељена је према данашњим изборним срезовима на 6 *привремених* протопрезвитерата (у мјесто досадашњих 11 протопрезвитерата), те протонамјесници или управитељи ових протопрезвитерата остаће за сада као пароси на својим парохијама, а за вршење протопрезвитерске дужности примаће по 800 круна годишњег протопрезвитерског додатка. Само сарајевском протонамјеснику, свештенику Стеви Трифковићу, који нема парохије, одређена је изнимно годишња плаћа од 3000 круна. Управитеље ових привремених протопрезвитерата *поставиће доцније* епархијски црквени суд споразумно са ужим епархијским просвјетним савјетом према § 157. »Црквено-просвјетне Уредбе«, осим Сарајевскога, који је већ постављен. Протопрезвитерати Дабро-босанске епархије према новој подјели јесу ови:

1. Сарајевски, који има	15	парохија.
2. Вишеградски и Рогатички »	10	»
3. Сребренички и Власенички »	14	»
4. Травнички и Бугојански »	13	»
5. Варц-вакуфски и Герзовачки »	15	»
6. Љеваљски и Гламочки »	11	»
Свега . . . »	78	»

Парохија манастира Папраће према § 125. »*Уредбе*« изузета је из протопрезвитерата.

V. Прихваћени су предлози епархијског црквеног суда у погледу мировинских потпора старим и изнемоглим свештеницима, те су одмах у истој заједничкој сједници из аутономних средстава одређене четворици старих свештеника привремене мировинске потпоре по 720 круна годишње, и то: Ђорђу Косорићу у Годомиљу, Тири Петроњићу у Биљешеву, Мићи Поповићу у Стрмници и проти Стеви Кукрики у Гламочу.

VI. Издате су још нужне потпоре неколицини свештеника и свештеничких породица, као: Кости Продановићу свештенику у Гламочу 500 К, Кости Божићу у Травнику 66 К, Стојану Тркуљићу у Језеру 200 К у име ђеронауке у Синьакову, Јованки Поповић супрузи умоболног свештеника Миладина Поповића у Рогатици 480 К годишње; даље још дато је 5000 круна у учитељски мировински фонд, и за тим ријешена друга ситнија питања.

VII. Иза тога сутра дан т. ј. 21. априла држао је сам ужи епархијски управно-просвјетни савјет своју сједницу и на истој ријешио много важних предмета, који у дјелокруг тога савјета спадају.

VIII. Прописани но још сасвим не наплаћени црквено-просвјетни прирез Дабро-босанске епархије за последња 4 мјесеца прошле 1905. године, у износу од 46.440 круна, остао је без одређене цијељи, и о њему ништа ријешено није. Но колико се од тога прикупи и наплати, даваће се у коју банку или штедионицу на камате, те жељети је да се у идућем *заједничком засједању* $^2/_3$ те своте одреде као основа за свештенички мировински фонд, а $^1/_3$ на црквено-просвјетне цијељи.

Тако исто о не изданим прошлогодишњим »личним« и »стварним« судбенцијама из земаљских средстава у износу од 9.592 кр. 45 хелера није ништа позитивно ријешено; но та свота према XIII. члану основних одредаба »Црквено-просвјетне *Уредбе*« има већ своју одређену цијељ и намјену. —

Ето тако је са срећом отпочет аутономни рад наших црквено-просвјетних власти у Сарајеву, на који се рад, као на *први и почетни* потужити не можемо, него признати морамо, да смо са њим уопште узевши задовољни, узевши суштинско снижење епитрахиљских такса; а задовољни можемо бити с тога, што је ово само *провизорно уређење*, и што смо потпуно увјерени да ће доцније при *дефинитивном* срећивању свештеничке дотације, много боље и повољније за свештенике ријешено бити, пошто се *надамо* да ће при већем црквено-просвјетном прирезу бити и боља добра воља и већа предусретљивост од стране свјетовних чланова просвјетног савјета.

При овим одржаним сједницама наших епархијских црквено-просвјетних

власти, виђенији и умнији чланови епархијског просвјетног савјета, забринути за опстанак српско-православних основних школа, старали су се да и за те школе што више црквено-просвјетног прireза задрже; али су ипак у одређивању привременe свештеничке дотације доста наданшо свештенству своме на сусрет изашли, те нас весели, како то родољубиво ревновање и старање о школама нашим, тако и њихова добра воља и предусретљивост према оправданим захтјевима свештенства свога.

Сарајево, на Св. Великомученика и Побједоносца Георгија 1906.

Протопрезвитер: *Васо С. Поповић.*

Митрополија Карловачка.

Сазив св. Синода. Како из Ср. Карловаца јављају, сазван је за дан 14./27. маја т. г. свети Синод митрополије карловачке. Овом засједању св. Синода краљ. повјереник не ће присуствовати. *У* сједницама св. архијерејског Синода, између многих других ствари, обавиће се и избор епископа-коадјутора, који ће бити патријарху Његовој Светости преузв. госп. Георгију као помоћник додијељен.

Одбијени са тужбом. У парници румуњске јерархије против српске јерархије и настојатеља српских манастира Бездина, Месића и Св. Ђурђа, донијела је краљ. Курија у Будимпешти коначно рјешење, по коме су тужитељи са својим тражбинама одбијени, те на сношење судских трошкова осуђени.

Црква у Русији.

Нови »почасни« чланови петроградске Академије. На предлог високопреосвеш. госп. митрополита петроградског Антонија, изабрао је св. Синод руски за почасне чланове петроградске духовне Академије високопреосвеш. архиепископ финског Сергија и протојереја Тимотија Налимова, бивши ванредног професора речене Академије.

Црква у Грчкој.

Нови »апостол« Мавракис. Недавно је у Грчкој умро апостол Мавракис који је учио о трихотомији, да се човјек наиме састоји из три дијела. Он је порицао божанство сина Божијега Господа нашега Исуса Христа и самовољно је тумачио Јованов Апокалипсис. Он се одликовао синтетичким умом, саставио је своју филозофску систему и педагогику, издавао је свој лист »Ријеч«, организовао је своју општину, која га је називала »учитељем« Његове заблуде и учења осуђена су била на Синоду г. 1878, и сам Мавракис допао је робије. Но пуштен касније на слободу, он је без икакве сметње и даље пропагирао своје идеје. Његове присталице уважавају га више него и Платона и Аристотела. Цркви противно учење у задње вријеме проповиједао је у Патрасу неки Јован Арнелос.

Латински мисионари. У Краљевини Грчкој — на жалост — отпочели су недавно да се шире латински мисионари, оснивајући своје школе у Тиносу, Наксосу, Тиру, Атини, Патрасу, Керкири и другим мјестима. Сврха је пропаганде, да се идеја латинске цркве увријежи и укорјени међу грчком школском младежи православне вјере. Ова пропаганда за сада велике успјехе нема, јер се Грци чврсто држе својих религиозних предања, но бојати се, да не би током времена по православље наступиле теже прилике.

Црква у Бугарској.

Друштво „моралне чистоте“. Софијски лист »Църковенъ Вѣстникъ« саопштава, да се у граду Самокову образовало друштво »моралне чистоте« у сврху, да искорењује моралну поквареност, која је у задње вријеме особитог маха отела међу омладином. Друштву је циљ да се свим средствима бори против неморалне литературе, те да у младом покољењу утврђује моралну чистоту. —

Патријаршија Јерусалимска.

Дугови јерусалимског православног патријарха износе око $7^1/_2$ милијуна круна. Од те суме дугује патријаршија преко један милион круна братству св. Гроба а остало римо-католицима, јерменима и другим странцима. Приходи патријаршије су иначе велики. Тако патријаршија има велика добра у Русији, Румунији, Палестини, Грчкој, Смирни, Криту, Кипру, Босни и Херцеговини и по другим земљама. Велико повлачење суме прилажу и палестински поклоници, хаџије. Патријаршија укупно има годишњег прихода око $4^1/_2$ милијуна круна, но уплеђ великих разхода око издржавања патријаршије, братства св. Гроба, канцеларија, митрополита, манастира и др. има из године у годину око четири стотине хиљада круна дефицита. Главни узрок овом грдном дефициту држи се, да је у несавјесном руковању новцем од стране епитропа св. Гроба.

Црква у Енглеској.

Нова секта хилијаста. Како листови „The Daily Chronicle“ и The Daily Express“ јављају, у Јоркширу у Енглеској, појавила је нова секта хилијаста, која себе назива »претечама хиљадугодишњег царства Христова« („The Millennial Dawnists“). Ову секту сачињавају веслијанци и методисте. Изазна тачка њиховог је учења та, да је казна за гријех смрт, а не вјечне муке. Они наиме тврде, да у св. Писму нигдје није речено, да се спасење може постићи само у овом животу. Сви људи још једном добијају могућност да се спасу. Послије смрти људи губе и душу, која се њима повраћа тек при васкрсу, које ће наступити 1915. Од те године наступиће хиљадугодишње царство Христово. Христос ће поново доћи на земљу и биће глава своје цркве, коју ће сачињавати прави вјерни, тај период времена биће згодно доба да и они, који не припадају истинској цркви, постигну живот вјечни. Права црква даће им путеводе у моралном живљењу и баш ће бити спојан, те их не ће моћи искушавати. Ако они по истеку хиљадите године успију да достигну своје првобитно стање, а наиме безгрешност и невиност Адама, биће вјечни живот, но ипак не ће бити пуштени у цркву, која је опре дијељена само за оне, који су њезини чланови били до наступања хиљадугодишњег царства. Они, који не стеку светости за тијех хиљаду година, умријеће вјечном смрћу. Шљедбеници ове секте одликују се напредним ентузијазмом. —

Разно.

Смртна казна распињањем на крст. Прошла је страсна седмица и побожан је свијет слушао и размишљао, како је Христос проповиједао једнакост људи, љубав и братство, и шта је све тога ради морао трпјети. У цркви се страсне недјеље спомиње сва исмијавања, погрде, јади и болови, којима је Христос био изврнут од дана свога уласка у Јерусалим па до смрти на крсту на Голготи. Није никакво чудо, ако разапињање Христа на крст игра велику улогу у религиозној књижевности и у сликарству. У толико је чудноватије, да се о појединостима приликом извршивања те смртне казне различно и погрешно мисли.

У Мојсијевим законима не спомиње се ова смртна казна. Тада се кажњавање смрћу извршивало каменовањем, задављивањем и мачем. Разапињање на крст присвојили су касније Жидови, када су их асирски краљеви грозним обичајима својим деморализовали.

Обичај разапињања на крст потиче вальда од асирских краљева, а од Асираца прихватиле га Вавилонци, Мађани и Перзијанци. Код њих, огрезлих у крвавим бојевима на убијање сваке руке, живот је био тако пао у цијени, да је сматран само као дар краљев, ако га није узео. И тако су трпјели и велики и мали потпуну бесправност и властодршци су радили шта су хтјели. Дерање коже и разапињање на крст бјеху тамо обична ствар, нарочито код Перзијанаца, јер су се краљеви предавали сарајском животу, а власт пуштали великашима, који су са животом људским располагали као и врховни господар. Али су и ти магнати често разапињани на крст, ако су им крила у њиховој власти одвише нарасла.

Код сусједа перзијанских, Сираца и Феничана и феничких потомака Картагинаца уведено је било распињање на крст као најтежа смртна казна. Тако је Дарије, кад је освојио Вавилон, дао 3000 одличних заробљеника разапети на крст. Нарочито је овај крвави обичај освојио био богату, а ипак подивљалу Картагину. Сенат је своје војсковође казнио тијем начином, ако су у рату с непријатељем били несрећне руке. Тако је Ханибал, али не онај велики војсковођа, био разапет на крст, што је у једној поморској битци изгубио пар лађа.

Стари Египћани, народ за оно вријеме врло образован, увео је такође ову врсту казне. Александар Велики Маћедонац увознао је ову казну у Перзији па ју је чешће и употребљавао, нарочито је распињао храбре бранитеље градова, кад би их освојио. Тако је од бранитеља града Тира, који су 6 мјесеци храбро бранили град, за освету њих 2000 заробљеника дао разапети на крст. Стари Грци, који су волјели љепоту, нијесу могли усвојити овај варварски начин убијања људи. Чак ни код сурових Шпартанаца, ни у доба опће деморализације није крст био оруђе смртне казне.

Најчешћи је крст у рукама римске јустиције. Тиме се не каже, да је та казна у њихову поступку најгрозније, али је често употребљавана. Но, док су Перзијанци и Картагинци распињали своје и велике и мале, Римљани се бјеху одмах са почетка поносили именом »римски грађанин«, па грађане нијесу ни кажњавали том смрћу. Они су за велике злочине код римских грађана употребљавали сјекиру, а у доба опће развраћености спаљивали су их на ломачама или бацали пред дивље животиње. Само су робови, гладијатори и разбојници разапињани на крст. Отуда онај страховити назив »ропска смрт«. А како се казна извршивала?

Прије него што се прешло на право разапињање, по старом римском обичају везали су крвцу у највише случајева ноге за нижи ступ, па га онда шибали. Шибали су чворовитим конопцима или канџијом, у којој је било уплетено оштрих комада жељеза. У старије вријеме разапињања Римљани су на искандијана плећа осуђеникова метали упопријечено дрво, патибулум, прије пошљедњег његова хода или кад је кренуо на пошљедњи пут. На путу бичевали су осуђеног све до стратишта, које је било ван града Тамо је деликвент, висећи на патибулуму, рашљама дигнут у висину, тако да је лежао на горњем дијелу јаког, у земљу забијеног, дрвеног ступца. Крст дакле није имао четири краја, како ми то гледамо на сликама и иконама у црквама и капелама као распеће, него је имао облик слова Т. Затим је обнажени осуђеник као да јаше, постављен на шиљасту даску са оштрим сјеченицама, на „sedile". Ноге су му биле везане и често су пута и руке горе за дрво привезане. Болови су страсни до страховите муке. Већ до крајности затегнути положај, без икакве могућности да се човјек и најмање макне, био је страшан. Даска је сјекла, — јер је читава тежина тијела падала на њу —, дубоко у мишиће и живчано стабло бутова, а мишићи су тргани. Сад помислите да је мученик у својој несрећи поред тога још био изложен арапима јарког сунца југа, помислите на безброј муха, које је мамила крв његова без икакве одбране, и које су привезаноме летјеле у уста, нос, уши и очи без икакве сметње, па истом онда може човјек, и ако не потпуно схватити, али бар донекле слутити, какве су то муке биле. Смрт је била распетом драга и жељена, али је она истом наступила за пола дана, а требало је често до ње и читав дан. А има познатих случајева, да је смрт наступила истом послије два или више дана.

Погреб на крсту умрлога није заправо био ни допуштен, и то је с почетка био битни дио смртне казне с којом је морала бити спојена сва могућа срамота. Осим тога по схваћању древнога вијека не сахранити некога значило је потпуно га уништити, јер они, слично као што држе материјалисте, нијесу могли замислити без тијела независну егзистенцију духа. Све до цара Августа остало је непогребавање овако смакнутих крвнаца у обичају, и ако писаним законом није било одређено. Чак још и за прво вријеме владе Августа, као тријумвира, постојао је тај обичај, те је чак и једном одличном присталици Брутове странке, кад је молио за »частан погреб«, одговорено: За то ће се већ птице побринути.

Свакако су Римљани познавали и другу врсту распињања, гдје се деликвент привеже за руке и ноге, те се за руке објеси и веже чврсто конопцима за ступац, који није имао пречаге у попријеко. За Христа се према свједочби јеванђељиста поуздано може рећи, да је као роб разапет и да је у грозним мукама испустио своју велику душу. »С — н.«

Римски рукопис о Исусу Христу. У књижници Лазариста у Риму нађен је недавно рукопис на латинском језику, који, ако није апокрифан, биће од великог историјског значаја. То је писмо прокуратора палестинског Публија Лентула, кога је писао Цезару у Рим, а у коме је ријеч о Исусу Христу. То латинско писмо потиче из онога доба, када је Христос први пут почео народу јавно говорити.

Писмо то гласи овако:

Прокуратор Јудеје, Публије Лентуло, римском цезару.

Извјештавам те, о Цезаре, да знаш о неким појединостима онога узоритог мужа, кога Исусом Христом називају, а кога народ за пророка сматра и за кога његови ученици казују, да је он син Божји, син Творца неба и земље. У истини,

Цезаре, сваког дана чујем чудноватe ствари о овом мужу. Укратко, он ускршава мртве и лијечи болне. Он је осредњег раста, лица блага, пун је величанства и чини силан утисак на свакога, тако да свак ко га погледа мора осјетити спрам њега и љубав, а уједно и неки страх. Коса му има боју зрелога ораха и до ушију је глатка и без сјаја, а од ушију до плећа сјајно отворене плаве боје. Посред главе, као што је обичај у Назарећана, раздиједљена му је коса правим раздиоком на обје стране. Чело му је глатко, на лицу му нема никакве бразде или његе. Брада му је исте боје као и коса; кудрава је, не сасвим дугачка и по средини раздиједљена. Поглед му је строг, снажан као сунчани зраци Нико није кадар да му у очи гледа. Када укорава, страх у човјека улива, а послије и сам почне да плаче. И ако је строг, опет је зато необично пријазан и пун љубави Веле, да га нико није видио да се смије, али су га чешће виђели да плаче. Руке су му лијепе, као и мишице. Опхођење му је духовито и допадљиво. Ријетко се јавно виђа, а када се гдје појави, необично скромно ступа. Држање му је величанствено и необично достојанствено. Матер му сматрају за најљепшу међу женама овијех крајева

Ако хоћеш да га видиш, о Цезаре, како си ми једном и писао, јави ми и ја ћу ти га одмах отпремити. И ако никакве науке слушао није, пак је вичан свима наукама. Иде босоног и гологлав. Многи га исмијавају, када га надалеко угледају, али када њему ближе дођу, дршћу пред њим и зачарани су. Казују да у овијем крајевима још никада равнога му човјека не бијаше. Људи тврде, да никада нијесу чули таковијех поука, каквих од њега чуше. Многи тврде да је он Бог, а други опет казују да је Божји непријатељ. Лукави Људи и покварени свугдје му чине многе сметње. Казују за њега да никада није био незадовољан, и да свакоме хоће да угоди. У свако доба сам спреман да следе њега испуним твоје налоге.

У Јерусалиму 11 дана 7 мјесеца. *Публије Лентул*, прокуратор.

Јерусалимски манастири у Буковини. У Буковини у Аустрији има неколико манастира који су имање Божјег гроба из Јерусалима. Због тешкоћа око управљања тим манастирима, рјешила је јерусалимска патријаршија, да прода те манастире и да одужи прилично задужену патријаршијску благајну. Преговори око продаје ових манастира већ су отпочели.

Листови и нове књиге.

Летопис Матице Српске. Књига 235. и 236. св. I. и II. за год. Нови Сад. Издање Матице Српске.

Књиге за народ Издаје Матица Српска из задужбине Петра Коњевића. Св. 116 Разговори у доколици. Састависо *Ђока Михајловић* Н. Сад. 8°. Стр. 82.

Богословски Гласник Часопис за православну богословску науку и црквени живот. Год V. Уредник: архимандрит *Илариом Зеремски*, професор богословије. Лист излази у мјесечним свескама од 5 табака. Цијена на годину 12 круна. Ср Карловци. Српска Манастирска штампарија.

Гласник православне далматинске цркве. Издавалац и уредник протопрезвитер *Ђорђе Поповић*. Година XIV. Излази свршетком сваког мјесеца на 16 страна. Цијена је листу 6 кр. Задар. Штампа Ш. Артале.

Гласник православне цркве у Краљевини Србији. Лист за богословску науку, књижевност и црквени живот. Издање св. архијерејског Сабора »Гласник« излази у мјесечним свескама од 4 табака на више. Цијена на годину 12 франака у злату. Београд. Штампарија Т. К. Наумоанћа.

Вјесник српске цркве Орган свештеничког удружења у краљевини Србији За хришћанску поуку и свештеничко усавршавање. Издавалац: свештеничко удружење. Уредник: прота *Алекса Илић*. »Вјесник« излази у мјесечним свескама од 6 табака. Цијена је листу на годину 14 круна. Београд. Штампарија Т. К. Наумовића

Вѣра и разумъ. Журналъ богословско философскій. Лѣто XXII. Журналъ выходитъ два раза въ мѣсяцъ. Ўѣна за годовое изданіе за »раннуу 12 руб съ пересылкю. Харьковъ 1906.

Српски Пчелар. Илустрован орган »Српске пчеларске задруге«. Заштитник листу: Његова светост патријарх српски *Георгије Бранковић*. Уредник: *Јован Живановић*. Година X. Излази једанпут мјесечно. Цијена је на годину 6 круна. Ср. Карловци 1906.

Нови Васпитач Орган за педагошку књижевност. Год. XIX. Власник: *Мита Нешковић*. Уредник: *Радован Малушевић*. Лист излази првог дана сваког мјесеца, годишња цијена 6 круна. Ср. Карловци 1906.

Школски лист. Часопис за даље образовање српских народних учитеља. Званични лист Школског Савјета. Год. XXXVI. Уредник: проф. *Ђорђе Поповић*. Годишња цијена 12 круна. Ср. Карловци 1906. —

Јован Јанко Ђ. Ћосић: Мисли о Бадњаку и Божићу. Стр. 825. Цијена 40 потура. Вед. Бечкерек 1906. —

Стеван С. Илкић: Последњи дани земног живота Господа нашега Исуса Христа. Страна 56. Цијена 40 потура. Ср. Карловци 1906.

Задужбина дра Љубомира Радивојевића. Издата за народ. I. Српске народне пјесме. Свеска прва. Најстарије пјесме. Стр. 84. Цијена 20 пара дин. Београд 1905.

Прегледъ »Мале Библиотеке«. Уредник: *Ристо Кисић*. Власник: Издавачка књижарница Пахера и Кисића, година V. Свеска I. Јануар и Фебруар 1906. Цијена 30 пара. Мостар.

Мала Библиотека. Уредник: *Ристо Кисић*. — Власник: Издавачка књижарница Пахера и Кисића у Мостару. Година VIII. 1906.

Свеска 115. Број I. *Симо Матавуљ*: Цар Душанџан.

Свеска 116—118. Број II—IV. *Милан Будисављевић*: Тмурни дневи. Приповијести.

Свеска 119 (Број V) *Светозар Хурбан-Војански*: Бура у затишју, Новела. Са словачког превео *Јован Вучетић*.

Свеска 120. (Број VI.) *Дешлев фон Лилиенкрон*: Ратне новеле. С немачког. превео *Мирко Дошљановић*.

»Мала Библиотека« излази у свескама са четири до шест штампаних табака. Претплатна је цијена на годину 6 круна. Све што се тиче »Мале Библиотеке« треба слати на адресу »Мала Библиотека«, Mostar (Hercégovine). —

»Један српски добротвор.« Написа *М. П.* Издање уредништва »Мале Библиотеке«. Цијена 40 пара. Стр. 83. Мостар 1006.

»**Српска Везиља**.« Бр. 2 изашла је са овим садржајем. 1. Јован Стерија-Поповић (са сликом.) 2. Оригиналитет наших народ. везова од Јел. Бел. 3. Поклана дјеца; једна заборављена пјесма чика Јове Змаја. 4. Примјер из кретачког бода са 3 слике 5. Сјећајући се, пјесма Шаћир Карабег. 6. Гробни написи од једног свештеника. 7. Модерни монограми за вез (у слици). 8. Насушни хљеб од И. М. 9. Дрво се на дрво наслања од И. М. 10. Везиљачки рјечник од Ј. Б. 11. О часним веригама апостола Петра из »Пастирске Ријечи«. 12. Одговори »Срп. Везиље«. 13. Добатак, лијепа слика анђеоска као собни украс за вез са натписом: Не силази нигдје са правога пута, да ти душа млада како не залута од Ст. М.

Цјена је »**Срп. Везиљи**« на годину; **5** кр

адреса »*Srpska Vezilja*« *Werschetz.*

Читуле.

† **Симеун Кајић**, умировљени свештеник бивше парохије божићке у протопресвитерату босанско-костајничком, премину је у Бос. Дубици 28. фебруара т. г. послије једногодишњег тешког боловања.

Рођен је у селу Клековцима код Бос. Дубице а свршио је само основну школу негдје у Славонији, рукоположен је за свештеника мјесеца октобра 1851. а стављен у стање мира 1890. године.

Нека му је вјечан спомен међу нама!

† **Божо Павић**. — Лицем на Цвијети 26. марта (8. апр.) о. г. преминуо је након дужег боловања овај српски свећеник у 59. години живота. Родио се у селу Дворишту (кот. Дубица) од оца свећеника. — Као ђак бањалучке негдашње богословије бијаше особит свећено-служитељ — а као народни човјек и Србин бијаше непадмашан.

У својих 37 година свећеничке службе ужавало је велику љубав свога стада. — Та се љубав све до смрти његове протезала, те је из почасти сахрањен на трошак црк. општине у Бос. Дубици. Оплакује га (неопскрбљена) супруга, двије шћери, два сина, један професор у Солуну, а други ђак срп. гимназије у Солуну. — Уз то сва околица.

Вјечан му спомен међу нама!

Званични огласи.

Епархијски црквени суд у Бањалуци.

Ad бр. 257/216 ex 1906. 1—2

Стјечај.

Ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Коварцу у протопресвитерату приједорском, расписује се овим стјечај с пријавним роком до 18./31. маја 1906.

Молбе ваља поднијети овом епархијском црквеном суду и уједно им приложити свједоџбе о свима, како богословском тако и прије богословије свршеним наукама.

Парохија Козарац броји 230 домова са 1500 душа, и нема парохијског стана.

Из сједнице епарх. црквеног суда држане у Бањалуци 22. марта (4. априла) 1906.

Предсједништво.

Епархијски црквени суд у Бањалуци.

Ad бр. 219/215 ex 1906. 1—2

Стјечај.

Ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Бистрици, у протопресвитерату приједорском расписује се овим стјечај с пријавним роком до 18./31. маја 1906.

Молбе ваља поднијети овом епархијском црквеном суду и уједно им приклопити свједоџбе о свима, како богословским, тако и прије богословије свршеним наукама.

Парохија Бистрица броји 270 домова са 2100 душа и нема парохијског стана.

Из сједнице епарх. црквеног суда држане у Бањалуци 22. марта (4. априла) 1906.

Предсједништво.

Епархијски црквени суд у Бањалуци.

Ad бр. 300/213 ex 1906. 1—2

Стјечај.

Ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Приједору расписује се овим стјечај с пријавним роком до 18./31. маја 1906 год.

Молбе ваља поднијети овом епарх. црквеном суду и уједно им приложити свједоџбе о свима како богословским, тако и прије богословије свршеним наукама.

Парохија приједорска броји 514 домова са 3000 душа и нема парохијског стана.

Из сједнице епарх. црквеног суда држане у Бањалуци 22. марта (4. априла) 1906.

Предсједништво.

Епархијски црквени суд у Бањалуци.

Број 441/354 ех 1906. 1—3

Стјечај.

Ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Босанској Дубици у протопресвитерату бос. Костајничком, расписује се овим стјечај с' пријавним роком до 1./14. јуна 1906.

Молбе ваља поднијети овом епарх. црквеном суду и уједно им приложити свједоџбе о свима, како богословском, тако и прије богословије свршеним наукама.

Парохија бос. дубичка броји 425 домова са 2200 душа и нема парохијског стана.

Из сједнице епарх. црквеног суда држане у Бањалуци 13./26. априла 1906.

Предсједништво.

Епархијски црквени суд у Бањалуци.

Ad бр. 138/214 ех 1906. 1—2

Стјечај.

Овим се расписује стјечај ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Глиници у протопресвитерату бихаћком с пријавним роком до 18./31. маја 1906.

Молбе ваља поднијети овом епархијском црквеном суду и уједно им приложити свједоџбе о свима, како богословском, тако и прије богословије свршеним наукама.

Глиничка парохија броји 570 домова са 4200 душа и нема парохијског стана.

Из сједнице епарх. црквеног суда држане у Бањалуци 22. марта (3. априла) 1906.

Предсједништво.

Епарх. црквени суд, српско-прав. Митрополије Зворничко-тузланске.

Број 365. ех 1906. 1—3

Стјечај.

Расписује се овим стјечај на парохију у Осјечанима, протопрезвитерата грачаничкога.

Парохија има парохијални дом и броји 315 домова са 1513 душа.

Молбенице компетената инструисане по § 90. и 91. „Уредбе“ — имају се — до 17. маја 1906. Црквеном суду упутити.

Из сједнице епарх. црквеног суда, држане у Д. Тузли, 21. марта 1906. год.

Предсједништво.

Епархијски црквени суд у Сарајеву.

Број 78 ех 1905. 3—3

Оглас.

Јавља се одсутној Анђи Батинић рођеној Орешанин, да је епарх. црквени суд овај примио брачноразводну тужбу њеногa мужа Неђе са Сокоца. Ако се Анђа ни на овај *други* позив, до 15. јуна 1906. не пријави, парница ће се са њеним уредовним заступником ч. г. Душаном Лапчевићем ђаконом у Сарајеву, без икаквог обзира на њене могуће доцније приговоре довршити.

Из сједнице епархијског црквеног суда, држане у Сарајеву 22. фебруара 1906.

АЕ и Митрополит Дабро-босански:
Николај с. р.

»Источник« излази у свескама досадашњег формата на 1½ табака сваког 15-ог и пошљедњег дана у мјесецу. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2·50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XX. Сарајево, 15. маја 1906. Бр. 6.

УРЕДНИК:
протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

О иконоборцима[1]).

Гр. Кузмановић, парох
— Тиса-Хиђош. —

Од како је цркве Христове на земљи, готово од тога доба било је и има у њој незадовољника. Или је човјек тако дубоко пао, да у почетку па ни данас није могао и не може да схвати, осјети и разумије гдје је пут, истина и живот или мора да буде поред истине и заблуда, — борбе и да тек у борби са заблудама, као злато у ватри, засија истина пуним, сјајним свјетлошћу.... Ко би то знао!..

На цркви, остављеној људима и њиховој брizи, није се увијек видио истински одсјај истинске науке Христове због људских злоупотреба, којих је било у прошлости, а којих и данас има. Према оној: да акција изазива реакцију, — устајало се против тих злоупотреба ако не одмах а оно касније, — али је тим оштрија реакција бивала. Људи отворенија срца и осјетљивије душе нису могли увијек гледати мирним оком огромну разлику, — кад већу кад мању — између онога што се збори и што се твори. Војевали су они против неистинитог служења Христу и науци Његовој, али редовно и у крајности залазили. На истине науке Христове, које за сва времена вриједе, удараху не једанпут печат својих мисли, ограничених, временитих, спутаних... и намјера не увијек чистих. Небројених доказа о томе налазимо у досадашњем животу цркве.

Ни непосредна близина, ни свакодневно дружење са Спасителем, ни слушање ријечи Његове из уста Његових, све то није зар било

[1]) Говорено на збору свештенства вел. кикиндског протопрезвитерата у Турском Бечеју.

у стању да угуши у човјеку тежњу за благом — па још по цијену крви Учитеља свога....

Силу Божје благодати, која је кроз Апостола чуда чинила, покушава Симон за новац да купи...

Требаше зар, да се ријеч Апостолова ухвати у коштац са злом, у људима укоријењеним, одмах чим је на земљу пала... И тај је зар корijен и почетак нередовном стању у црквама Христовим, које се овдје и ондје појављивало и појављује, а које ни нашу овопредјелну српску цркву није поштедило.

Али, да нема зла зар би било добра и да нема таме, зар би било свјетлости? Да није било непријатеља и противника науци Христовој, који нису хтјели да чују ријеч Његову, зар би било оних, који су крв своју пролијевали по земљи за науку Његову и крвљу својом ударали чврсти темељ Цркви Његовој? Да није Нерона било, зар би било оних, чија дјела и самопрегорење и данас напајају душу нашу и у срце наше улијевају самопоуздање.

*

Било да се ти отступници и незадовољници у цркви руководе чистим мотивима, било да се спотичу о нездраву фантазију своју; устајали они против дисциплине црквене или учења црквеног, — за нас је главно да њих и у нашој цркви има. А ништа не бива без узрока и нико не бега из друштва у коме је задовољан и у коме је све на свом мјесту и у свом реду. Гдје се дими, ту ватре има. Ако не пламти, она тиња.

Прилогом од уста заштеђеним подигнуте зборнице назаренске на домак црквама нашим речито казују, какво је стање у онима; скупови „побожних“ и њихова магловита и нејасна тежња за нечим новим не свакидашњим, јасно указују на живљи пастирски рад наш; појава погдјекојег „иконоборца“ упозорује нас можда, да још није све у свом реду код нас, да у том још није изречена посљедња ријеч и посљедња опомена.

Обрадовали су се код нас живљој вјери и топлијој молитви у народу нашем, које је добило израза у појави „побожних“. У исто доба се и страховало да покрет тај, не показујући у почетку никакве знаке секташтва, касније не оде на странпутицу и у секту се не изврне.

Страховање се то показало оправданим. Покрет „побожних,“ до душе, притајио се и сваким даном малаксава све више, али оставља за собом трага у „иконоборцима“.

Притајано незадовољство са фактичним стањем у цркви — које донекле слави грчевита борба за хљеб у материјалистичком вијеку

овом, — и релативно слаба душевна храна, коју у њој добијају наши вјерни, слаба према развијенијем животу и већој тражњи, поред читања и једностраног тумачења св. Писма, није само једну примчиву, сањалачку и осјетљиву а необавијештену душу на странпутицу одвело. Види се то и на „иконоборцима“ за које можемо рећи, ни мало не сумњајући, да су се ишчаурили из „побожних“. Док се „побожни“ ревносно, кадгод посао допусти, скупљају на молитву, читају св. Писмо и на своју руку тумаче га, али у исто доба остају у свему православни, дотле „иконоборци“, пород њихове малаксалости и сусталости, иду и даље, не целивају св. иконе.

Није нам до сада ни један случај познат, да се православни непосредно одметнуо у „иконоборце“ а да га је руководило у нецеливању икона то исто што и „иконоборце“. Друштво „побожних“ за њега је спроводни медијум, који га у „иконоборце“ одводи и ту преображава. Ту, у том друштву, он чита св. Писмо више него што може схватити, ту се нахрани храном коју не може сварити. У неким мјестима „побожни“ остављени сами себи више него често начитали су се св. Писма и „натумачили“. Наишли на другу заповјед Божју да се не треба клањати идолима нити им служити. То је било доста да поколеба човјека у поштовању икона, — човјека недовољно вјерски образована, који није можда никад чуо бар проповјед о поштовању св. икона. — Добра, исцрпна и убједљива проповјед о другој заповједи Божјој и поштовању св. икона могла је ако не сузбити сасвим, а оно бар умањити не тако велик број оних, који у св. иконама гледају идоле. На тај начин је број „иконобораца“ знатно ограничен у Мокрину.

Иначе покрет и секта „иконобораца“ нису захватили веће границе. Према подацима, које смо прикупили није ни присталица много имао. (У Бсодри бјеше један и тај се повратио; од трође у Тиса-Хиђошу двоје је умрло а једна се повратила; од двадесетине у Мокрину број је сада спао на шест).

Већ и тај факт, да су се „иконоборци“ појавили и да их и сада има у општинама, гдје покрет „побожних“ бјеше најживљи, увјерава нас о мало прије споменутом, да су се они из „побожних“ развили.

И само име указује нам на суштину секташтва њиховог. Као што је већ споменуто иконе не целивају због погрјешног разумијевања друге заповједи Божје — што их сматрају идолима. Људи су махом мирни, црквени и многи од њих бивши црквени појци. Свештеника поштују, у цркву радо иду, — у свему су православни само на целивање икона не долазе. Колико смо могли сазнати тако је код „ико-

нобораца“ гдје их бјеше и гдје их има. Изузетак чини у томе Мокрин, по броју душа једна од најјачих општина наших али и сразмјерно најсиромашнијих. Нигдје ова секта није толико добила израза и тако разрађена као тамо. Карактеристично је и за размишљање је, да, ако се баш у самом Мокрину и не зачне каква вјерска новотарија, она га се у знатној мјери мора дотаћи, ако се са стране уноси. Тамо она ухвати корјена и задобија присталица, тамо се она разради и добија неке нарочите форме. Види се то по томе, што су сви вјерски покрети имали и имају тамо знатан број присталица. И Назарени и покрет „побожних“ и „иконоборци“ тамо су се најчвршће увријежили и корјена ухватили. Најновија секта „суботари“ само тамо има присталица за сада. (Ови, држећи се строго неких мјеста св. Писма ст. Завјета о светкованју суботе, светкују суботу мјесто недјеље).

Захваљујући податцима преч. г. Гр. Стајића, свештеника у Мокрину, о „иконоборцима“ мокринским могли смо подробније сазнати. Док су се „иконоборци тамо гдје их има, задржали једино на нецјеливању икона, дотле су мокрински отишли и даље. Поред нецјеливања икона, не иду они ни за крсним опходима; не цјеливају крст приликом свећења свечарске водице, нити се крсте кад зазвони на богослужење, за вријеме кога на кору стоје. Редовно клече кад се поји „славословије“ и за вријеме великог входа на литургији. У цркву и на богослужења ревносно долазе и не туђе се од свештеника.

„Иконоборци“ у нашој цркви нису давнашњег поријекла. Кад се покрет „побожних“ притајио и почео малаксавати, јављају се „иконоборци“. Од прилике пре десет до петнаест година. Судећи по броју присталица, које је придобио и по количини мјеста у којима се јавио, покрет „иконобораца“, сам по себи не изгледа тако опасан по наше вјерне. Тим прије, што се код наших досадашњих секата и секташа опажа општи и заједнички застој, устајалост и у неку руку засићеност. Не одлазе ни у Назарене толико, колико прије 15 и 20 година.

Свакако је мањи број нових, који у назаренству траже спасења него оних, који се враћају у православље и који још неће да се врате због „срамоте од свега“. Крсни опходи, похађања завјетних мјеста и скупови „побожних“ већ су слабији и мање у очи упадају него у почетку свом. „Иконоборци“ наши спали су већ само на Мокрин, али — да уступе мјеста најновијој секти „Суботарима“.

Кад тако схватимо и гледамо на ствар, изгледа нам не задају много муке ни бриге секташи наши. Али кад узмемо на око ту страну секташтва нашег, да оно већ више од четрдесет година разједа организам цркве наше, кад имамо на уму, да су „иконоборци“

наши — и по броју незнатни — још једна опомена више и један прекор више због садашњег стања у цркви нашој и да се послије њих јављају још и „суботари“, којих за сад само у Мокрину има, онда нас то упућује да другим очима и са више пажње гледамо на те незадовољнике. Поред оне људске тежње за задовољавањем религиозних инстиката, потражићемо, према својим силама, узроке секташтву нашем и у положају овопредјелне цркве наше и свештеника нашег. А то је не мало утјецало на стварање и даље фармирање религиозних појмова у наших вјерних, које данашња наша основна школа није могла у појмовима тим довољно да утврди. (Свршиће се.)

Омилије св. о. Григорија Ниског.

на молитву Господњу.

превео: **Милан пл. Младеновић**, прав. срп. свештеник у Суботишту.

(Наставак).

Прва омилија о молитви.

садржина.

Ова омилија говори о молитви у опће. Прво износи, како се различити сталежи слабо моле и то све због претеране бриге о временитом. Због занемарења молитве пичу гријеси, којима човјек каља душу своју. За тим говори о дјеловању молитве и при том особито наглашује, да ми можемо само молитвом Богу благодарити за велика и многа доброчинства, па и ту непотпуно. Уз то додарује питање, *за чега* да се Богу молимо. Основ на ово питање јесу ријечи Господа Исуса Христа: »Молећи же не лишше глаголите, якоже язычницы«.[1]) Тим одговором хоће да рекне, да ми треба да молимо виша добра а не задовољење наших сујетних жеља или чак наших пастраних страсти. Као разјашњење тога наводе се згодне ријечи св. Писма.

Божанско Слово даје нам поуке о молитви упућујући своје достојне ученике, који ревно теже за познањем молитве. Ја ћу пак да се усудим, да додам што шта писаној ријечи, јер присутан скуп треба да се поучи не *како треба* Богу да се моли, него да се нарочито *мора* Богу молити, што велика множина још схватила није, него занемарује и напушта у животу молитву, то дјело Божјег блаженства. Према томе сматрам сходним, да прво према силама увјерљиво докажем, да по апостолској ријечи морамо истрајати у молитви,[2]) затим послушати и глас Божји, који нас упућује, *како* да шаљемо Богу своје молитве.

[1]) Мат. 6, 7. —
[2]) Римљ. 12. 12;

Јер ја видим, да се у садањем животу око свега са већом ревношћу бави, пошто један о овом а други о оном размишља, само о користи молитве не брину се људи. Рано у зору хита трговац за својим послом, суревњив, да пре својих другова протури робу, да први подмири потребу, претичући друге, те свој еспап прода. Исто тако и купац из страха, да други пре њега не купи оно, што он треба, жури се не мјесту молитве него на трг. На пошто сви истим начином гину за добитком и гледе да претекну сусједа, то се тако и доба молитве употреби за други рад. Тако ради занатлија, тако књигама претрпани наученак, тако парничар, тако судија. Један као и други улазе сву своју тежњу у оно, чега се латио, те заборавља на молитву мислећи зар, да ће му забављање с Богом штетно бити по решење његова задатка. Јер онај, који се својим занатом бави, вјерује, да је Божја присутност при његовом раду без снаге и дјеловања. Зато и забацује молитву и уда се у снагу својих руку, не мислећи на Онога, Који му је руке дао. Због тога и онај, који се напорном душевном снагом бави каквим знанственим радом, не мари за Онога, Који му даде душевну снагу, него, као да је сам у себе улио та својства, рачуна на своју заслугу и дивљење својих ученика, па пошто не ће да вјерује, да му је Божјом помоћу икакво добро у дио запало, штује свој душевни рад више од молитве.

Исто тако и остала занимања одузимају души времена за више и небеско ради бриге о материјалном и земном. Због тога је гријех на земљи широм распрострањен, све више обузима маха и разгранат је у свима људским тежњама. Јер заборављање Бога овладало је свуда и дар молитве не одржавају људи при свом послу. Са занатом долази лакомство, а лакомство је идолопоклонство.[1]) Тако сељак не премјерава своје поље како би требало, него у жељи, да свој посјед све више повећава, даје гријеху у свом послу све више мјеста, ширећи своје међе на рачун другога. Отуд оне жестоке расправе о међашним знацима, јер обузети болешћу лакомства нападају један на другог. Отуд претња први знак зла, и међусобни напади, који се често завршују крвљу и смрћу. Исто тако служе разним врстама гријеха напори код суда, да пронађу безброј оправдања разним неправедностима. Судија кривотвори или из жеље да добије својевољно правдине теразије или против своје воље, обманут насртљивошћу оних, који истину замршују, одлучују у корист неправде.

Па чему да се наводе све појединости, на које све начине и у каквом се све облику увлачи гријех у живот човјечји, чему није ништа

[1]) Колош. 3, 5; —

друго разлог него то, што људи при својим пословима помоћ Божју одбацују? Претходи ли њиховом труду молитва, то гријех у њиховој души не ће наћи приступа. Јер ухвати ли корена у души сјећање на Бога, то се не ће остварити планови ђаволови, пошто у спорним тачкама свугдје правда одлучује. И сељака чува молитва од гријеха, пошто му на малом комаду њиве сјеме се умножава тако, да не налази више гријех приступа са жељом за прирастом. Тако ће путник, тако војсковођа, тако просац, тако сваки, ма се каквим послом бавио, сачуван бити од гријеха срећним успјехом своје жеље, пошто му не ће стављати никакве препреке, које би му душу страсти одвеле. А ко се Бога клони и са свим својој тежњи ода, тај мора, пошто је ван Бога, заједамчно бити у оном, што се Богу противи Од Бога је одијељен, ко не ступа у свезу с Богом молитвом.

У томе се дакле морамо поучити, да се свагда молити Богу морамо,[1]) јер у молитви се сједињујемо с Богом. А ко је с Богом у заједници, тај је далеко од онога. што је противно Богу. Молитва је штит уздржљивости, ублажавање гњева, спасхођење надутости, стишавање жеље за осветом, обрађање безбожништва. Молитва је тјелесна снага, домаће благостање, уређена држава, владалачка моћ, побједа у рату, сигурност у миру, сједињење раздвојенога, устрајност сједињенога. Молитва је печат дјевичанства, чувар супрушке вјерности, оружје путнику, чувар оном, који спава, опрезност будноме, плодност сељаку, спасење бродару. Молитва је бранилац окривљених, избављење заточених, починак уморних, утјеха тужних, одушевљење радосних, разведрење ражалошћених, вјенац брачницима, увеличање славе рођења, мртвачки украс оних, који умиру. Молитва је опћење с Богом, посматрање невидљивога, умирење жељних, учествовање у апђеоском достојанству, напредак у добру, искорењивање зла, поправљање оних, који згријеше, уживање садашњости, одбрана будућности. Молитва је обратила Јони кита у стан,[2]) повратила Језекиља са прага смрти у живот,[3]) тројици младића претвори пламен у благу росу,[4]) Израиљцима изнојева побједнички вијенац у борби са Амалекићанима[5]) и обори невидљивим мачем у једној ноћи 185.000 Асираца,[6]) И безброј би примјера осим ових могли наћи у прошлости, који би расвијетлили, да ништа од свега, што се у животу високо цијени, није више од молитве.

[1]) Лука 18, 1. — [2]) Јона 2, 3. — [3]) IV. Цар. 20, 5 — [4]) Дан. 1, 23. — [5]) Исх. 16, 11. — [6]) IV. Цар. 19, 35.

Духовно-поучни чланци

намијењени онима, који се спремају за св. причешће.

— Написао: *Гр. Дјаченко.* —

Превео: *Јован Петровић*, протопрезвитер и кр. професор у Загребу.

(Наставак.)

32. Ријеч послије примљене св. Тајне причешћа.

Љубезна у Христу браћо! Сад одјекује у срцима вашијем утјешљиви глас ваплоћеногa Бога Слова: *„Који једе моје тијело и пије моју крв, у мени пребива и ја у њему“* (Јов. 6, 56). Сад осјећате ви извршење тога гласа у самој ствари! Схватите славу вашу, задубите се у право достојанство ваше: сваки је од вас сасуд божанске тајне; сваки је вас — храм, у којем Син Божји с превјечним Оцем својим и спокољајемим Духом тајанствено и уједно стварно пребива. Сад већ ви нисте своји: ви сте — Божји. Ви сте купљени Богом уз цијену крви Сина његова (I. Кор. 6, 19—20). Не можете потпадати под јарам другога! ако је ко од вас досад био мрачни грјешник, тај је одсад постао праведником правдом Сина Божјега.

Та слава ваша, то богатство ваше, та праведност ваша не ће ли остати у вама само данас, док сте ви у храму, или најкраће вријеме кад одете из храма? не ће ли се Исус, који је у св. тајнама ушао у срца ваша, морати уклонити из њих због многих помисли, намјера, ријечи, дјела грјешних, која ви допуштате себи? Не! да се не догоди то жалосно издајство Спаситељу, то предаљство Спасителља! Останите Храмом Божјим, служите Господу, који се у вас уселио, брижљивим вршењем његових св. заповиједи — и он ће остати у вама (1. Јов. 3, 24). Он ће вас сачувати на путу земаљског живота од сваког зла, увешће вас моралном и нестрашном смрти у луку блажене вјечности, амин.

33. С вама Господ!

(Причасницима послије св. причешћа).

Велике Божје милости удостојисте се ви, браћо, причестивши се св. животворних тајана Христових: у овој тајни, сам је Господ невидљиво ушао у вас и стао обитавати у срцима вашим. Како је то велико и неисказано благо! Не би смјели о њему ни мислити, да није сам Господ казао: *који једе моје тијело и пије моју крв, у мени је и ја у њему* (Јов. 6, 56). То јест, ко куша тијело моје и пије крв моју, тај је у мени и ја у њему. Тако и бива, по ријечи Господњој, са сваким, ко, спремивши се и исповједивши се достојно, причести

св. Христових тајана. Тако је то и с вама. То, што сте ви примили, јест тијело и крв Господња; а гдје је тијело и крв Господња, тамо је и он сам. Ви сте на око примили хљеб и вино, а у самој ствари то је тијело и крв Господња. Кад је Господ први пут причестио св. апостоле, тада је он исто тако дао њима хљеб и вино; али, дајући, за хљеб је казао: *ово је тијело моје*, а за вино: *ово је крв моја*. И јер је он Бог, то, — како је рекао, тако се и учинило: хљеб је постало тијелом, а вино крвљу; на око само показаху се хљебом и вином. Но Господ И. Христос, како је био онда, тако је и сад исти Господ. Као што је тада причестио св. апостоле, тако је затим причестио и причешћује све вјерне. Ето на литургији — Он долази и свршује тајну: архијерејске су и свештеничке при том само руке и језик, а Извршитељ је сам Господ. Сам Он говори овдје хљебу, да буде тијело, и он постаје тијелом; говори вину, да буде крв, и оно постаје крвљу. А по том он сам и причешћује; свештенослужитељеве само руке и кашичица, а причешћује њоме сам Господ. И вас је сам он причестио истинским тијелом и истинском крвљу својом. И уједно се с тим сâм и уселио у вас и остао у вама. Видите какова се велика милост Божја јавља вама у св. причешћу. А о тој великој милости и размишљајте сад срцем пуним благодарности и поштовања. Можда ви страхујете и помислити, да је Господ у вама, или ви оклијевате мислити, како је то Он у вама? Али тако је: јер је то сам он рекао, а нијесу људи измислили; због чега се зове ова тајна чудом и пречудом. И није само то чудно, већ и ово: Господ је у сваком од вас не као какав дио, већ цио, — али ипак тако, да, ма да је у сваком од вас, ипак се сам не дијели и не умножава, већ остаје цио и нераздијељен. Исто тако, као што ево ја говорим ма какву ријеч, сваки од вас чује ову ријеч и прима је цијелу. Ријеч је моја једна и једанпут је изговорим; а она улази у сваког од вас и улази цијела, а не какав дио, већ цијела ријеч. И ма да стоји ту читава гомила народа, сви би чули и примили моју цијелу ријеч, а не само неки дио од ње, и ријеч се моја не би размножила нити би се раздијелила. Тако и у св. причешћу: ма колико људи да се причешћује, сви се причешћују од једног тијела, и сви га имају цијела, а не неки дио. И господа имају сви цијела у себи, а не само дио неки. А сам Господ не дијели се кроз то, већ остаје цио и нераздијељен. Навешћу још и други примјер: узмите неколико огледала и поставите их према сунцу. У сваком огледалу видиће се сво сунце, а не дио његов; и ма колико поставили огледалâ, ма и безброј, у сваком ће бити цијело сунце. Сунце само неће се тијем уништити, неће се раздробити, већ

ће остати цијело и нераздијељено, једно и исто. Тако је и у св. причешћу: ма колико да вас је, у свакоме је сав Господ. И сам је он цио и нераздијељен, свуда је и све испуњује.

Ето видите, чега сте се удостојили ви: Господ је у вама! Благодарите Господу за ову милост, говорећи у срцу свом: *Слава Теби Боже! Слава Теби, Боже! Слава Теби, Боже!* Па размишљајте о томе, како да не узнемирујете Господа. Ако дође к вама какав велики гост, а ви се понашате скромно, говорите пристојно; а сад је сам Господ посјетио вас, па ко је већи од Господа? Пазите, не радите одвише и не забављајте се, већ се побожно и са страхом држите, нарочито сада. И не мислите само о томе, већ и о томе, да што угодно учините Господу. Ако дође к вама гост, ви се трудите да га подворите, и износите му само оно, што знате, да је угодно њему: ево сад и Господу оно, што он воли. А што он воли? Воли све, што је добро и благосиља га, а од свега што је зло одвраћа се и уништава. Доносите му оно, што сваки од вас мисли да је добро. Један нека дође и каже: ево, Господе, ја ћу престати срдити се и свађати се, и бићу тих и кротак. Други нека каже: Ја ћу, Господе, престати љенчовати, и почећу усрдно радити и трудити се. Трећи нека каже: Ја ћу Господе, престати гордити се и презирати друге, ја ћу се понижавати и сматрати себе нижим од других. Четврти нека рекне: Ја ћу, Господе, оставити пиће и бекријање, и почећу живљети уздржљиво и примјерно; сувишак своје зараде дијелићу биједнима или цркви. Тако нека сваки принесе своје добро Господу и понуди му као дар: и Господ ће се радовати томе и тјешити се тијем. Њему ће бити угодно да је уз вас, и Он ће остати у вама, и благословиће вас и даће вам свако добро — душевно и тјелесно. Видите, каково сад благо имате у души вашој! Пазите да га не изгубите ма каквом лудоријом и непотребним радом. И тај дан чешће спомињите: да сте били код Господа при трпези, и Он вас је сам нахранио Својим тијелом и напојио Својом пречистом крви... Свагда се сјећајте да је тијело и крв Господња велики дар и спасоносно благодијејање. Па треба га поштовати с љубављу, побожношћу и чувањем од свега. А сад ћу вам приповједити један врло поучни случај.

(Наставиће се.)

Из пастирске праксе.

Одговор „Пастиру Добром“ на његово „Једно питање“.

„Уредништво“ „Пастира Доброг“ управило је, у бр. 2. о. г., на свештенике питање: „Дознали смо од једне личности, рођене у

Марицдолској парохији, епархије горњокарловачке, да су ондје неки свештеници, обносећи богојављенску водицу, у свакој кући, послије обављена чина, написали кредом на собним вратима Iнc | Хр. Молимо браћу свештенике да нам саопће, да ли тај обичај Ни | Кл. постоји још гдјегод, и ако постоји, на ком основу? Нама је познато да римски свештеници, обносећи око Три Краља „крижец“ пишу по собним вратима G. M. B. (Гашпар, Мелхијор, Балтазар), али да томе слично чине и наши свештеници, то је за нас новина“.

Од тога времена (20. јануара) па до данас остало је горње питање у „Пастиру Добром“, неријешено. Ми ипак не можемо ћутке и равнодушно пријећи преко тога. У првом реду важност, а потом и сама стилизација питања траже да се ствар у јавности расправи.

Предмет, како видимо, засијеца у службену дјелатност свештеника, нормирану правом наше цркве. Ми треба да будемо свагда на чисто са правом и дужностима, које нам у том погледу црква даје и прописује. Свештеник је строго обвезан, да обавља само онака свештенодјејства и молења, која су и како су уставом цркве прописана. Свако отступање од прописаног устава или уважење ма какве новотарије најстрожије је кажњено. То нарочито захтијева сам пуризам учења, дух православља и чување јединства обредности у нашој цркви. Што није канонички утврђено, томе код нас нема мјеста (Трул. 81.; Карт. 103). Само је средишња врховна црквена власт, имајући пред очима каноне црквене и старе богослужбене уставе, компетентна прописати и увести какву нову службу или молење.

Узмимо на ум познато значење празника Богојављења у православној и римској цркви. Она прва, сагласно историји јеванђелској, слави тај дан откривење пресвете Тројице или крштење Христово у Јордану (Мат. III, 13—17.; Марк. I, 9—11.; Лук. III. 21—22.). Ова друга — на свом бревијару — учи: „Tribus miraculis ornatum diem sanctum colimus: hodie stella Magos duxit ad praesepium: hodie vinum ex aqua factum est ad nuptias: hodie in Jordane a Joanne Christus baptizari voluit, ut salvaret nos. Alleluja“. Тако и постаде у источној цркви: Богојављење (ἐπιφάνεια, θεοφάνεια, ἡ ἐπιφάνιας ἡμέρα), а код латина: epiphania, dies epiphaniorum, apparitionis или apparitionum, те посебно festum trium regum обзиром на мисао западних писаца, да је, у тројаком откривању, ипак најважнији поход источних мудраца, који, по предању, бијаху „три краља“: „Gaspar“, „Melkior“, и „Baltazar“.

Како римска црква, дошљедно учењу свом о празнику „sv. triju kralja“, не може имати великог водоосвећења, које стоји у вези са успоменом на крштење Христово у ријеци Јордану, морала је на тај дан за

своје вјерне увести неке *особите обреде и церемоније*. Тако освећују латини, у свези са главним предметом њихова празника, злато, ливан и смирну; или само тамјан и креду. Истина, у неким бискупијама освећују римски свештеници и т. з. „воду св. трију краља“, и њом шкропе домове парохијана, али тај обичај није санкционисан у римској цркви. Она га није радо гледала. Тако је могло доћи и до најновије наредбе Конгрегације обредâ, издане 17. маја 1890. г., коју сам папа потврђује и којом је ритус таког водоосвећења, као „искључива особина грчке цркве, а латинском обреду са свим непознат“, коначно одбачен и забрањен. Од тог времена дозвољено је у латинској цркви само тако свећење воде, које прописује парочити римски ритуал (Rituale Romanum).

За нас је, у овај мах, потребно темељито познавање значења римског обичаја *„свећења креде“* (benedictio cretae). С овим обредом стоји у уској свези оно писање највјесних слова по собним вратима, пригодом обнашања „крижеца“ око св. трију краља. Римска црква учи: „Kod posveta krede zaziva se ime Gospodnje, da bi svi zadobili tijelu zdravlje, duši spas i nužnu za to pomoć, koji se njom posluže ili imena sv. triju kraljeva napišu na vratima svojih stanova. Red pako pri pisanju imena jest ovaj: Najprije upišu se dvije brojke dotične godine, onda početna slova imena sv. triju kraljeva, a pred svakim umeće se znak sv. križa, dočim na kraj dolazi ostali dio brojka, dakle obrazac n. pr. za ovu godinu bio bi ovaj: 18 + C + M + B 96. Nego ovdje se nameće pitanje, zašto se baš danas to čini, a ne na Božić il na novu godinu? Na Božić zato ne, jer se je Isus tada više Židovima rodio nego nama, na mlado ljeto ne zato, jer toga dana nije Krist na svijet došao, a pravi Božić za pogane, al i za nas jest današnji dan; jer se tada njima prvim Bog objavi, te oni upoznaše pravu i jedino spasonosnu vjeru; za nas, jer smo mi sinovi bivših jednom pogana, a potomci onih triju kraljeva, koji su u vjerskom pogledu naši pravi praoci. Ona početna slova dakle imadu nas podsjećati tih naših pradjedova, al i njihovih kreposti, u kojima se i mi moramo odlikovati. Na koncu ona tri križa ubilježena jesu živa uspomena naša na našega raspetoga Isusa. Pišu se pako na vratima, da svegjer imamo pred očima e smo mi i kuća naša svojina Kristova i da se mi jedino imamo ponositi križem Spasitelja (Gal. 6, 14.) i da se ne imamo ničega bojati, pošto smo pod okriljem Raspetoga Isusa i zaštitom sv. triju kralja Kaspara, Melhiora i Baltazara, na čiji razgovor ćemo mi i dom naš biti očuvani od svakoga zla i zasjede paklenih neprijatelja.“ (*Balkan.* Sv. II. Str. 102.—103. Usporedi: *Cvjetko Rubetić.* Katolička liturgika ili obredoslovje za srednja učilišta. Str. 77. *Dr. Anselmo Ricker.* Obredoslovnica to jest obredi i običaji katoličke crkve. Str. 28.)

Дошавши постепено овамо, потребан је само још један корак и питање је ријешено.

Унијати, подражавајући обичајима римске цркве, имају такођер у својим требницима молитвѣ на благословеніе крейды т. е. мѣла", која је — како смо разабрали — порекла латинскога, али ипак са намајсторисаном за себе рестаурацијом. Они су наиме имена трију краљева замијенили крстом, па за то и у својој молитви на благосиљање креде не спомињу Гаспара, Мелхиора и Балтазара него крст, молећи Господа да кождо отъ нея (т. е. крейды или мѣла), пріемый или къ домахъ своихъ, къ наслѣдіе Богоявленія Господа нашего Іисѹса Христа, ею кресты начертаный, моленми пресватыя Богородицы, здравіе тѣлеси, и соблюдніе дѹши полѹчитъ"....

Обичај, дакле, по којем „неки наши свештеници, обносећи богојављенску водицу, у каквој кући, послије обављеног чина, пишу кредом на собним вратима $\frac{\text{Іш}}{\text{На}}\,\frac{\text{Хр}}{\text{Ка}}$", није православни, па према томе, не може се и не смије се трпјети у нашој цркви. Православни требници *не познају* молитве на благосиљање креде. Она се *коси* са догматичком мисли и значењем православног празника Богојављења. Они пак наши свештеници, који тај обичај самовољно у праксу уводе или га наивно подржавају, одговорни су надлежном свом архијереју, као Богоданом правом чувару учења и светиња истините вјере Христове.

Крижевци, у недјељу Самарјанке 1906.

Светозар Грубач.
парох.

Двије напомене
к црквено-словенској граматици.

1. У Зборнику (Живковић-Живановић од г. 1901.) нашао сам један примјер, по којем се види, да именице m. g. консонантске деклинације с основом и могу гласити и у генитиву sg по аналогији о врсте II. раздјела (јо основе) камень. Примјер сам овај нашао у II. стихири II. гласа на „хвалите": Да рекѣтъ ѣдве, какѡ конни погѣбника стрегѹщіи царя; нечто бо камень не сохрани камена жизни[1]).

Не сјећам се, да је гдје било говора да од камень може гласити у ген sg уз камне још и камена аналогно јо- основама, као н. пр. коня, царя и т. д., иста појава као и код неких именица m g k- врсте н. пр. голѣня, лактя, ногтя и т. д.

[1]) διὰ τί γαρ ὁ λίθος, οὐκ ἐφύλαξε τὴν πέτραν τῆς ζωῆς (и »Βιβλός«... τοῦ Ἀπόστ. Ῥοσάνη. Ἐν Λειψίᾳ 1761.)

Овакви и слични примјери настају аналогијом, која је у формацији језика врло моћан фактор. Она је и врло ћудљива, дајући својства једне деклинације или врсте другој; у њој лежи у исто доба клица пропадања првобитних облика, разноврсност облика је све мања.

Ко хоће да види, шта све може учинити аналогија у формацији језика, нека проучава данашњи црквено-словенски језик. С те је стране врло занимив овај језик.

2. У књигама данашње црквене словенштине налазимо час къ оньс(же), час конь(же) са значењем in eum (конь, къ онь), или in quem (коньжє, къ оньжє). Ово налазимо не само у црквеним књигама, које су штампане код разних народа (н. пр. Срба и Руса), него и код једнога и истога народа на разним мјестима (Москва, Петроград), па шта више и код исте корпорације (руски Синод) и истога писца (г. Јов. Живановић) и др. Тако н. пр. читамо у Часослову, изданом у Москви 1896. благословом св. Синода, псал. 101 (102): не ѿвратн лица твоегѡ ѿ мене; коньжє аще день скорблю... коньжє аще день призовѣ тѧ; и др.; у библији, изданој у Петрограду г. 1900. благословом истога Синода, у истом псалму стоји: не ѿвратн лица твоегѡ ѿ мене: къ оньжє аще день скорблю.. къ оньжє аще день призовѣ тѧ; у истој библији Јов. 3, 15, 16 и 18 читамо вѣрѹй къ онь; 5, 28... гѡдетъ часъ, къ оньжє вси сѫщїи во гробѣхъ... Лука 22, 10... идѣте къ домъ, къ оньжє входитъ и т. д. У Зборнику (Живк.-Живан.) III. причесна пјесма (18)... не ѿвратн лица твоегѡ ѿ мене, коньжє аще день скорблю... коньжє аще день призовѣ тѧ; или (484, 489): сей день егѡже сотвори господь, возрадѹемсѧ и возвеселимсѧ конь. У граматици Живановићевој (86) пак читамо: не идѣмъ идѣте къ домъ, къ оньжє ходитъ...

Пита се сада, да ли је правилно къ оньс(же) или конь(же). Ја мислим, да је правилно само ово посљедње, те да треба писати наздан само конь(же). А ево и зашто. Код къ оньжє морало би се узети, да о припада основи, што није могуће. Ако би о било основно, то би смо га морали наћи и у ном sg. m. g. До душе има замјеница m. онъ f. она, n. оно. Је ли могао облик оньс(же) настати од онъ? Није. За што?

Све замјенице, осим замјеница првога и другога лица sg и pl. и осим повратне сеѕ, дијеле се према основи у два раздјела, и то: I. раздио, обухвата основе с наставком о и II. раздио с наставком *jo*. Као образац за први раздио узима се *тъ, та, то [у данашњем црквено-словенском той, та (тѧ), то (тое)]. Акузатив m. g. sg. гласи тъ (той). Међу замјеницама, које се мијењају као *тъ, налазимо и онъ, ille. Акузатив ће m. g. бити дакле онъ или оного (генитив- акузатив), а никако онь. Дакле (къ) оньс(же) није акузатив од онъ.

Из горњих се примјера види, да конь(жє), или као што се другдје пише къ онь(жє), значи без жє in eum, а са жє in quem. Према томе конь(жє) (къ оньжє) могло је само настати од замјенице *и(жє, ы(жє), є(жє). Кад би о припадало основи или корјену, то би морало бити каково правило, по коме бисмо могли добити од словенскога и глас о; но то не постоји. И збиља од замјенице *и не налазимо ни у којем падежу о па ни у акузативу. Акузатив гласи само *и (enclit.) (у данашњој црквеној словенштини долази уз и још и его генитив—акузатив). Дође ли пред акузатив и обично једнословчан приједлог као н. пр. къ, за, на и т. д., налазимо пред замјеницом и* и налазимо облик на нь, за нь и т. д. Тако ће исто гласити акузатив и уз приједлог къ дакле къ нь. — Да ово потврдимо, навешћемо неколико примјера. Глагољаш Клочев: ѣкоже естъ поставилъ день къ нъжє[1]) хощетъ сѣдити сегъ; Асем. ват. јевђ.: Јов. 3, 15, 16, 18 вѣкроуѥи къ нь. Псалт. синај. 101 (102): къ нъжє день тоужоу... къ нъже денъ призокоу; cod. suprasl. homil. Chrys.: сь ко къ истиноу день... възрадоуѥмъ сѧ и къзвеселимъ сѧ къ нѣ. У српско-словенским рукописима налазимо къ нь или кань н. пр. Никољско јевђ.: Јов. 3, 15, 16, 18 вѣкроуен кань.

Тако исто и словенски филолози пишу н. пр. Миклошић за нѣ; Лескин: къ нѣ. Вондрак: за ѣ на нѣ. Нигдје па ни у руско словенским књигама не ће се наћи на онь за онь, што би морало бити, кад би „о“ припадало основи.

Да укратко формулишем, зашто „о“ не припада основи:

1. Што из кокала и (ма оно настало на ѣ, ѥі, из дифтонгичкога ѥ–ѣ—, из jь (jъ) у почетку ријечи или из jи) неможе постати у славенском језику о;

2. Што је коријен замјенице *и као што се види из литав. jis свакако jь- а то даје само jе или jі;

3. Што је најглавније, што најстарији спомен пци нигдје немају облика къ онь(жє), него само къ нь(жє) къ нъжѧ, къ нь, кань, на нь, за нь и т. д.

Када дакле о не припада основи, пита се, одакле је. Да се што јасније може одговорити на ово питање треба потсјетити на својство руске редакције по коме се ъ замјењује потпуним рефлексом „о“, н. пр. *сънъ > руски сонъ, сан, кълкъ > волкъ, **дългъ > долгъ кънъ >

*) Одакле ово и? На ово питање имамо двојак одговор. По некима је ово и уметак, да се избјегне хијат (зијев) (на — и) и зову га и euphonicon. Сравни грчко α—ν—αξιος, α—ν—αιτιος и др. Други пак мисле, да је ово и потекло из приједлога съ—н— (**son, som, sum, сравни лат. cum и грч συν), и прилијепило се касније и за друге падеже.

[1]) Треба да стоји къ нъжє.

вонъ, на поље, ван, **тълстъй > толстой, тако и приједлози къ > ко, къ > во. Узмимо сад стари облик кънь добићемо, ако замијенимо ъ с о коньк. Овако је о настало. — Када су кашње правопис поправљали, почели су к дијелити од онь и стали су неки писати к-онь, а други додаше овом гласу још полувокал и тако је настало къ онь(жь). Како видимо, овдје је двострука вокализација ъ и о за првобитни полувокал ъ; зато или треба испустити ъ и писати састављено, или испустити о и писати или састављено или растављено.

Облик дакле къ онь(жь) *не ваља.*

Р. S. При руци ми је одлично предавање из црквено-словенске граматике велеуч. г. упив. проф. др. Козака. Код замјенице н(жь) налазимо акузатив уз *н, *ь, й, иго, на н-ь, (н)его још и зньк. Згодније би било, да је метнуто у напомену и да је споменуто, да облик онь и ако долази у црквено-словенским књигама, није оправдан, као што то чини и при тумачењу текста.

Још нешто! Са радошћу би сви поздравили, да нас велеучени г. професор што скорије обрадује штампаном својом граматиком. То би требало да учини у интересу како практичнога тако и знанственога изучавања црквенога језика, обрадивши уједно и како треба изговарати овај црквени текст.

Овај чланчић радио сам по Миклошићу (Vergl. Formenlehre der slav. Sprachen), по Шлајхеру (Die Formenlehre der kchslav. Sprache), Лескину (Handbuch der altbulgarischen (altkirchenslavischen) Sprache), Вондраку (altkirchenslavische Gramatik), Ст. Новаковићу (Примјери књижевности и језика старога и српско-словенскога) и по предавањима г. проф. Козака*).

др. В. Ђ. Зрнић.

Књижевне оцјене и прикази.

Други мој одговор Вл. Боберићу.

»Дакле да се разумијемо!«

Није више у питању ствар о којој рече Боберић да жели »да се појмови разбистре« и ради чега сам му ја одговорио; он је скренуо сасвим са ствари.

Ево доказа а ево и одговора:

На моју тврдњу, да се не може назвати *шаблонским радом* онај, који је створен по утврђеним већ правилима, за ону струку којој тај рад припада, Боберић избацује ову бомбу: »Жалостан би био онај пјесник, који би при састављању пјесама непрестано држао поетику пред собом и њезина правила«. И ја

*) Пошто нема штампарија на расположењу великога *јуса*, то смо приморани да употребимо *е*-реflекс *оу*. *Пр. Ур.*

сматрам жалосним пјесником онога, који држи поетику пред собом и њезина правила, али шта да речемо о оним пјесницима који се не држе, не свјесно, него несвјесно т. ј. по незнању тих правила?! Зар се Војислав, Ђура Јакшић, Змај, Heine, Пушкин, Љермонтов и други које још не спомиње Боберић, зар се они наопако нису држали правила и захтјева поетике?!

Ја сам и иначе а посебно у предговору уз своје екскорте напоменуо, да сам начин излагања *усвојио од других* — Боберић пише: »Машировић брани »свој« начин састављања«.

Боберић истиче непрестано самосталност и индивидуалност, како да га бар то није сачувало од очевидне слабости, када се позвао на *непознатог* оцјењивача мојих екскорти у »Гласнику правосл. цркве Краљ. Србије«! Зашто је превидио Боберић све друге оцјене и приказе који говоре против њега?! Зар му се чини да је та оцјена на коју се позива збиља тако солидна?

Зар Боберић није примјетио да се приказивач позива само на једно мјесто из прве екскорте да докаже оно, чега има смијем рећи најмање у мојим екскортама, фразирања, јер сам се тога чувао особито, ма да сам знао, да се неким нашим ораторима чини, да је то начин, којим се срца загријавају топлином и говори од срца срцу!

Боберић може да доказује е сам ја имао потребе зар, да читав увод једне прве екскорте Маркове усвојим за своју прву екскорту, *и ако сам ја то одбио*, и не слутећи, да може неко озбиљно мислити, да бих ја требао на почетку школске године, да се послужим једном споредном мишљу у Марка која је у моме уводу главна: растанак са родитељима! Но мање сам се још могао надати да ће моћи донијети Боберић та два мјеста паралелно, па иначе још рећи да су та два мјеста *»тако рећи конгруентно слични«*! Ја не налазим сличности ни у двије реченице а камо ли у читавом уводу још мање конгруентне сличности, које види Боберић. А ако још ко мисли, да сам ја имао потребе, да се за свој увод послужим уводом из Марка и ако још ко налази такве сличности као Боберић; — нека му је на част!

У осталом и када би било ту оне сличности, коју види тобоже Боберић, како може да ми је у оном смислу истиче, како он то чини, када се ја позивам на Марка у предговору?!

Нека Боберић узме преда се сва она дјела, која ја цитирам а на која сам се ослањао, па нека сравни савјесно *а не површно*, колико и како сам се ја служио, па сам увјерен да ће се и сам разувјерити о ономе што је у своме доброме расположењу према мени стрпао у штампу, да ме чово посавјетује, а отуда би и он имао велике користи за састављање својих екскорти.

И код ријечи »циљ« се Боберић подуже задржава као да је и то потребно! Преко онога што сам му ја као главно замјерио претрчао је као пијетао преко жеравице.

Ово је мој Finale на Боберићев.

И. Машировић.

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У овоземној цркви.

Велики црквени суд одржаће 10 (23.) јуна о. г. своју другу редовну сједницу.

Храм цркве у Рељеву. *9. мај*, као дан *храмовне славе* богословског училишта *у Рељеву* прослављен је и ове, као прошлих година архијерејском литургијом, коју је одслужио врховни управитељ завода високопреосвештени госп. АЕ. и Митрополит дабробосански *Никола*ј уз саслужбу четворице свештеника и ђакона. Проповиједао је протопрезвитер Дим. Јанковић, ред. члан црк. суда у Сарајеву и поучио у лијепом броју сакупљени сељачки свијет, да се богумрског гријеха врачања и гатања клони... На кору је складно појао новообразовани кор богословске омладине. Послије св. литургије пошена је око храма и завода литија. Завод је и ове године имао лијепу киту гостију. Високу земаљску власт је заступао владин тајник благор. г. др. *Ђуро Грасл*, а котар сарајевски: благор. г. владин савјетник витез *Ернфиновски* и осим њих било је много свештеника, виших чиновника и грађана из Сарајева. На ручку је здравио високопреосвештени г. АЕ и Митрополит *Никола*ј Његовом Величанству, цару и апост. краљу нашем *Фрању Јосипу I.* и високим Његовим достојанствима, који земљом овом управљају, а заступник високе власти и виреч. г. ректор богословије здравили су Његовом Високопреосвештенству. Иза обједа пила се прва кафа у читаоници, гдје је богословски тамбурашки збор врло лијепо и складно на опће допадање концертовао неколико бројева. — Вријеме је било угодно, те се сакупљени сељачки свијет послије богослужења у невиној забави до пред вече, када се гости разиђоше, пријатно забављао.

Извјештај о раду сједнице *епарх. црк. суда у Сарајеву од 18. априла* о. г.[1]) држане под предсједништвом високопреосвештеног господина АЕ и Митрополита *Никола*ја. Свештенику Шп. Ракити пароху у Грбавици дозвољено је да свештена дјејства у напредак вршити може. — Одређена је строга истрага у спору свештеника: С. Ч. и С. С. — Свештеник Божо Павић у Бос. Дубици примљен је за члана свешт. удов. миров. фонда са 1200 а и Алекса Чавић са 1200 Круна. — *Узет* је на знање допис вис. преос. Митрополита Скопског Вићентија, да је 5. децембра 1905. управу епархије своје преузео. — На овђ. претставку дозначена је мировина свештен. удовицама: Вас. Новаковића, Р. Косорића, Сав. Гаћиновића код надлежних пореских уреда.

Поводом молбе заинтересованих парохијана позвате су протопрр. звања у Г. и В. В., да изјесте црк. суд, које би се парохије на околне парохије згодно раздијелити могле. — *Узет* је на знање отпис високе зем. владе, да ће поч. члановима овога суда само накнаду за путне трошкове, без дневница давати. — Служи на знање, да је ц. оп. у Г. нашла стан за свога администратора парохије Р. Б. — Због прекршаја наредбе о склапању брачкова кажњен је парох С. Ч. у Г. глобом од 100 К у корист свешт. уд. миров. фонда. — Потврђен је избор Јакова А. Поповића за пароха у Јајцу. — Расписан је натјечај на упражњену парохију у Варешу, коју ће до сталног ј. попуњења парох илијашки Тр. Максимовић опслуживати. — Писаће се високој зем. влади у предмету нападаја на цркву, парох. дом и пароха у Ј. — Доставиће се надзорном одбору свештен. удов.

[1]) И овом приликом врло учтиво молимо све прч. и славне епарх. власти, да нам у овом облику наволе слати извјешћа о свом раду. — *Ур.* —

миров. фонда високом зем. владом сачињени закључни рачун о поменутом фонду за год. 1905.. по ком рачуну имовно стање фонда износи 31. дец. 1905. своту од 106.415 К 48 п. — Умољене се славни епар. упр.-просвј. савјет да упозори подручне црквене општине, да црквени одбори као тијело нијесу власни свештеника тужити, већ црквена скупштина, нити је икакви орган црквене општ управе у власти од парохијана жалбе свештеника на записник примати. — Умољена је висока зем. влада за наредбу да у напредак сви свјетовни судови поред саопштења садржаја крив. пријаве, која им је против којег свештеника поднесена и дан расправе саопште, како би овај црква. суд евентуално свог изасланика као свједока преслушања на расправу послати могао. — Издаће се парох. свештенству обавјештење о год. испитима из вјеронауке на осн. школама — Рјешено је свега 119 предмета међу њима преко 30 брачних ствари.

II. Сједница ужег епарх. управ. и просвјетног савјета у Бањојлуци. Ужи епарх. управ. и просвјетни савјет у Бањојлуци одржао је своју редовну сједницу на 11./24. априла 1906. и на тој сједници донио је многа важна рјешења и закључке.

На овој сједници прегледани су прорачуни појединих општина за о. г. и расправљато је о њима; расправљало се о заокружењу појединих парохија у епархији, о предлозима и молбама, како би се то заокружење дало извести и одређене су комисије, којима је стављено у дужност да изиђе, како би се најлакше и најцјелисходније дале арондирати парохије у појединим протопопијатима; расправљато је и о градњи школа и црквама у појединим парохијама и општинама.

Савјету су стигле молбе из Санског моста, Старог Мајдана и из Чечаве (Теслића); црква. школ. општине из тријех поменутих мјеста обраћају се, да им се одреди помоћ за издржавање њихових школа из заједничких аутономних средстава, те је рјешено препоручити их великом управи и просвјетном савјету и предложити му, да им нужну припомоћ за издржавање школа одреди. Великом упр. и просвј. савјету препоручене су и молбе сеоских општина из Стазара и Јошавке, да им помоћ за издржавање школа одобри, пошто су исте општине одлучиле, да већ у јесен о. г. отворе основ. срп. школу свака у свом мјесту; послата је великом савјету и молба црква. школ. општине у Бос. Дубици на уважење, у којој молби иста општина тражи потпору за градњу школ. зграде, која се има још у току о. г. подићи.

Заједничка сједница ширег епарх. управ и просвјетног савјета и црквеног суда у Бањојлуци. На 12./25. априла одржали су шири епарх управ и просвјетни савјет и епарх. црква. суд заједничку своју сједницу, којој је присуствовало 39 чланова: свештеника и свјетовњака. Сједницу је отворио Високопреосвећени госп. Митрополит Евгеније Летица и пошто је нагласио предмете о којима ће се расправљати прешло се на дневни ред, те су сложно и споразумно рјешена многа питања и донесено је више закључака.

На овој заједничкој сједници најважнији предмет о ком се расправљало био је извјештај о приходима епарх. у год. 1906., према којима је установљен и прорачун за о. г. Прорачуном предвиђено је, да ће епарх. приходи у год. 1906. износити у свему 192.000 круна, у коју је суму ушло 138.000 круна вјероватног приреза по одбитку 25% за заједничке аутономне потребе и 54.000 круна вјероватне припомоћи од земаљ. владе. Из ове суме, како је у прорачуну предвиђено имаде се у год. 1906. падати на трошкове епарх. управе 57010 круна, а остатак

од 135.990 круна готово сав је употребљен као еквиваленат свештеницима за бир. У читавој епархији имаде око 130 свештеника, те по пристанку и споразуму свештеника и свјетовних чланова закључено је, да се сваком свештенику у г. 1906. дадне као еквиваленат за бир 1000 круна и одлучено је, да свештеници на ту суму плаћају аутономни прирез и то као и чиновници $^1/_2$ % од сто, на што су сви свештеници у савјету добровољно пристали.

Како је више свештеника, који или усљед дубоке старости или усљед тјелесне изнемоглости нијесу више кадри обављати своје теške свештеничке дужности, затражило мировину, то је по прочитању њихових молби и љекарских свједочаба закључено: да се дадне у год. 1906. мировине из епархијских средстава овим свештеницима: Илији Зеленики протојереју у Приједору 1200 круна, Петру Гаковићу протојереју у Бос Круни 1200 круна, Тодору Крчићу грабовачком свештенику 720 круна, Сими Јовановићу свешт. у Котор Варошу 360 круна и одређена је потпора Савки удовој покојнога Светозара Марјановића свештеника еминовачкога и то као милост једном за свагда 500 круна.

Даље на овој заједничкој сједници донесени су још ови закључци: да се свештенику тек онда дадне награда за катихизацију, када у општој народној школи број ђака пређе пет; да у интересу штедње у овим мјестима гдје се до сад вјеронаука у народним школама предавала одвојено мушкој и женској дјеци од идуће школ. године предаје заједнички; установљена је дневница и путни трошкови овим лицима, која буду као изасланици епарх. савјета и духов. суда одлазили у разна мјеста ради обављања црквено просвјетних послова и разних изнађаја и то 6 кр. на дан дневнице а километрине 40 хелера у колима а 20 хелера на коњу од 1 клм. На молбу манастирских братстава: Гомјонице и Моштанице, одређена је обадвама манастирима потпора од 3000 Кр., али искључиво за потпомагање манастир. школа и то према потреби и под условом, да на тим школама морају увијек служити квалификовани учитељи; новац, који се буде налазио као уштеђевина у благајници епарх. савјета даваће се на приплод новчаним заводима или појединцима уз добру и ваљану гаранцију са 8% од сто.

Најживља дебата водила се на овој заједничкој сједници, како да се установи тариф за свештеничко епитрах. побирање, али се и то питање повољно и мирно ријешило и расправило, благодарећи увиђавности чланова свјетовњака у савјету, који су готово једногласно изјавили, да је потребно свештеницима осигурати бар толике приходе, како би могли бар преуба живити и не трпити оскудице са својим породицама, те на тај начин лакше вршити и своју напорну и узвишену службу у цркви и народу. За год. 1906. установљен је овај тариф:

Крштење I класе I К., а II. класе 2 К.	
Опијело до 7. године . .	3 К I кл. а II. 2 К
» средње од 7—15 г.	8 » » » » » 4 »
» велико	12 » » » » » 8 »
Вјенчање	14 » » » » » 10 »
Крсно кољиво 1 К.	
Знамење бесплатно.	
Пратња при погребу до 1 клм. 2 К., а преко 1 до 5 клм. 4 К.	
Јелеосвећење у цркви 2 К., а у кући 4 К.	
Парастос 1 К.	
Изводи из протокола 4 К.	

Освећење темеља или нове куће 2 К
Молитва у цркви 80 хелера, а у кући 2 К
Богојављ водица по обичају, а водица уз посте 40 х.
Читање читула и спомен живима и мртвима по обичају.

На овој заједничкој сједници расправљало се и питање о школском референту и његовом постављању, али су се у том питању мишљења подијелила, те није ништа дефинитивно закључено, већ је рјешење тога питања одложено до другог заједничког састанка ширег епарх. савјета и духовног суда.

Са тим је био исцрпљен дневни ред и предсједник је са кратким, добро промишљеним и језгровитим говором закључио сједницу похваливши озбиљност свију чланова при расправљању ових важних питања и истакнувши да ће се само онда моћи сви автономни послови како треба посвршавати и успјешно крају привести, ако буде озбиљности, добре воље и увиђавности код оних људи, који су позвати да те послове свршавају.

Црква у Далмацији.

Одликовање. Његово Преосвештенство епископ задарски, одлични црквени књижевник српски, госп. *др. Никодим Милаш*, одликован је од руског цара орденом св. Ане првога степена.

Читула.

† Епископ бококоторски др. Герасим Петрановић. Сестринску нам цркву и српски народ у Далмацији постиже тешка и голема несрећа смрћу дичнога и родољубивога Јерарха преосвећеног епископа Бококоторског *дра Герасима Петрановића*, који се прије кратког времена престави у Господу у 86 години свога племенитог и радног живота.

Блажене памети епископ Герасим одкако је на снагу стао, посветио је цио живот свој добру народном и књизи српској. Књижевни му је рад обилан. Од главнијих да споменемо само његове три збирке проповиједи, издане у Загребу, Новом Саду и Карловцима под насловом „Добри Пастир“ или „Проповеди на све недеље и празнике и разне случајеве“. Па на далеко чувени часопис његов „Српско Далматински Магазин“, кога је уређивао са својим братом познатим књижевником дром Божидарем Петрановићем и блаженопочившим митрополитом дабро-босанским Ђорђем Николајевићем. Са тијем листом стекао је он великијех заслуга, будећи са њиме народну свијест Срба Далматинаца. Знаменит је и као радник на редигирању и издавању црквенијех богослужбенијех књига у Бечу, тако да је цјелокупним својим радом стекао себи врло лијепо и завидно име. Будући добре, благе нарави, а уз то необично дарежљив, утро је и осушио многу сиротињску сузу. Он

је основао фонд из кога ће се издржавати на наукама занатлије на напредним и вјештачким занатима. Од својих је уста закидао, да би само своме роду помогао.

Блажене памети епископ Герасим родио се у Шибенику, у Далмацији, године 1820. 23. априла. У своме родном мјесту свршио је елементарне школе, а гимназију и богословију у Ср. Карловцима, те филозофију у Загребу. Много је година био професором у задарској тадашњој клерикалној школи, затијем архимандрит и подпредсједник консисторијални, одакле је именован за епископа новоустановљене епархије бококоторске. Монашки постриг примио је у манастиру Крупи године 1844. Рукоположен је за јеродјакона године 1844. 9. децембра, а за јеромонаха 20. јула године 1846. Произведен је за архимандрита год. 1855., наименован за епископа 25. фебруара године 1871., посвећен 9. маја 1874., а инсталиран исте године 26. маја.

Доброме епископу блажене памети Герасиму нека је лака црна земља и вјечан му помен у народу српском, који је он толико љубио и толико му добра учинио! **Вјечна памаћ!**

Званични огласи.

Епархијски црквени суд у Бањалуци.

Ad бр. 257/216 ex 1906. 2—2

Стјечај.

Ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Козарцу у протопресвитерату приједорском, расписује се овим стјечај с пријавним роком до 18./31. маја 1906.

Молбе ваља поднијети овом епархијском црквеном суду и уједно им приложити свједоџбе о свима, како богословским тако и прије богословије свршеним наукама.

Парохија Козарац броји 230 домова са 1500 душа, и нема парохијског стана.

Из сједнице епарх. црквеног суда држане у Бањалуци 22. марта (4. априла) 1906. *Предсједништво.*

Епархијски црквени суд у Бањалуци.

Ad бр. 219/215 ex 1906. 2—2

Стјечај.

Ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Бистрици, у протопресвитерату приједорском расписује се овим стјечај с пријавним роком до 18./31. маја 1906.

Молбе ваља поднијети овом епархијском црквеном суду и уједно им приклопити свједоџбе о свима, како богословским, тако и прије богословије свршеним наукама.

Парохија Бистрица броји 270 домова са 2100 душа и нема парохијског стана.

Из сједнице епарх. црквеног суда држане у Бањалуци 22. марта (4. априла) 1906.

Предсједништво.

Епархијски црквени суд у Бањалуци.

Број 441/354 ех 1906. 2—3

Стјечај.

Ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Босанској Дубици у протопресвитерату бос. Костајничком, расписује се овим стјечај с пријавним роком до 1./14. јуна 1906.

Молбе ваља поднијети овом епарх. црквеном суду и уједно им приложити свједоџбе о свима, како богословским, тако и прије богословије свршеним наукама.

Парохија бос. дубичка броји 425 домова са 2200 душа и нема парохијског стана.

Из сједнице епарх. црквеног суда држане у Бањалуци 13./26. априла 1906.

Предсједништво.

Епархијски црквени суд у Бањалуци.

Ad бр. 300/213 ех 1906. 2—2

Стјечај.

Ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Приједору расписује се овим стјечај с пријавним роком до 18./31. маја 1906. год.

Молбе ваља поднијети овом епарх. црквеном суду и уједно им приложити свједоџбе о свима како богословским, тако и прије богословије свршеним наукама.

Парохија приједорска броји 514 домова са 3000 душа и нема парохијског стана.

Из сједнице епарх. црквеног суда држане у Бањалуци 22. марта (4. априла) 1906.

Предсједништво.

Епархијски црквени суд у Бањалуци.

Ad бр. 138/214 ex 1906. 2—2

Стјечај.

Овим се расписује стјечај ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Глинници у протопресвитерату бихаћком с пријавним роком до 18./31. маја 1906.

Молбе ваља поднијети овом епархијском црквеном суду и уједно им приложити свједоџбе о свима, како богословским, тако и прије богословије свршеним наукама.

Глинничка парохија броји 570 домова са 4200 душа и нема парохијског стана.

Из сједнице епарх. црквеног суда држане у Бањалуци 22. марта (3. априла) 1906. *Предсједништво.*

Епарх. цркв. суд, српско-прав. Митрополије Зворничко-тузланске.

Број 365. ex 1906. 2—3

Стјечај.

Расписује се овим стјечај на парохију у Осјечанима, протопре звитерата грачаничкога.

Парохија има парохијални дом и броји 315 домова са 1513 душа.

Молбенице компетената инструисане по § 90. и 91. „Уредбе“ — имају се — до 17. маја 1906. Црквеном суду упутити.

Из сједнице епарх. црквеног суда, држане у Д. Тузли, 21. марта 1906. год. *Предсједништво.*

Исправак. У 5. броју »Источника од о. г., на 132 страни 4. и 5. ред одозго, ушло је погрјешно, да су сви закључци заједничке сједнице епархијског црквеног суда и епархијског просјетног савјета у Сарајеву од 20. априла т. г. донесени већином гласова, усљед чега се доноси овај исправак:

Закључак I. о предмету закона за свештеничку доћацију донесен је већином гласова а сви остали закључци једногласно и једнодушно. *Уредништво.*

»Источник« излази у свескама досадањег формата на 1½ табака сваког 15-ог и посљедњег дана у мјесецу. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XX. Сарајево, 31. маја 1906. Бр. 7.

УРЕДНИК:
протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

ЗВАНИЧНО.

Именовање. Високо цар. и кр. заједничко министарство именовало је српско-прав. катихету у вел. гимназији у Дол. Тузли *синђела Владимира Боберића редовним професором у VIII. дневном разреду.* —

Епархијски црквени суд у Сарајеву.

Број 513 ex 1906.

Окружница.

Пречасном парохијском свештенству митрополије дабро босанске.

И поред свеколике дужне опрезности свештеника у опхођењу са својим парохијанима, доста се често дешава да парох са својим парохијанином у сукоб дође, те више пута и у части својој и достојанству нападнут буде. Ма да је сваког хришћанина у опште а свештеника нарочито морална дужност, да увреде колико је год могуће подноси па и праштa, има случајева, гдје се увреда, већ ни према изричним наређењима номоканона трпљети не смије, јер би нападач мирољубивост свога пастира за слабост сматрати могао. — То је случај нарочито код нападача, који са предумишљајем раде. — Но како је посве неприлично, да се парох и парохијанин мимо своје законите духовне власти код грађанских судова парниче, то да би се с једне стране множењу таквих парница на пут стало, а с друге стране, што се свештеник казненим судским прогоном увреде своје части ни онако не мисли светитити, него нападача у Богом и људима установљене

границе дужне пристојности сузбити, а то се често и без свјетовног суда — који такође прво помирење покушава — постићи може: не спорећи ни једном свештенику право, које му као грађанину државни закони јамче: у интересу мира и реда сходним је нашао овај црквени суд, да сво парохијско свештенство упути, да у напредак ни један свештеник не подиже код свјетовних судова против својих парохијана због какве било увреде пријаву, док ствар није овом епархијском црквеном суду тачно саопштио и одавде упутство односно дозволу за подизање тужбе добио.

Пошто би отступање од ове наредбе сачињавало за сваког свештеника прекршај наредбе претпостављене власти: у интересу је сваког, да се наредбе тачно придржава.

Из сједнице епархијског црквеног суда, држане у Сарајеву 4. маја 1906.

АЕ и Митрополит:
Николај.

АЕ и Митрополит Дабро-босански.

Број Е. Ц. С. 450 / Е. Ц. С. 77. ех 1906.

Окружница.

Пречасном српско-православном парохијском свештенству и славним српско-православним црквеним и црквено-школским одборима епархије Дабро-босанске.

У смислу наређења §-а 105. „Црквено-просвјетне уредбе“ од 31. јула 1905. приступио је епархијски црквени суд са ширим епархијским управним и просвјетним савјетом у својој заједничкој пленарној сједници доље назначеног дана, мјесеца и године рјешењу питања о дотацији парохијскога свештенства, и после дужег савјетовања донио је овај закључак:

I. Да се прими *„предлог о дотацији парохијског свештенства“* у начелу онакав, какав је поднијела анкета, и да се пошаље на проучавање и даљи поступак Великом управном и просвјетном савјету.

II. Да се одреди свештенству привремена плаћа за 1906. год. са 1240 К. из црквено-просвјетног прireза, и у име награде за катихизацију школске дотично ваншколске дјеце из свота за катихизацију и досадашњу субвенцију, сваком свештенику по 200 круна годишње. За варошке и преко 6 к. метара од свештеникова стана удаљене на-

родне основне школе даваће се у име подвоза од 50—100 круна годишње према даљини, која ће се испитати и установити.

Ова привременост имаће трајати до конца ове године, а најдаље за двије године дана.

III. Епитрахиљске таксе установљене су овако:

1.	За знамење и молитву породиљи у дому	1.—К
2.	„ молитву болеснику у цркви или парохијалном дому	—.60 х
3.	„ „ „ „ дому његову	1.—К
4.	„ свештање масла, сваком свештенику	2.—
5.	„ „ кољива у цркви или у дому парохијалном	1. –
6.	„ нарочиту водицу у дому парохијанина	1.—
7.	„ освештање кућњег темеља или нове куће	2.—
8.	„ „ соли, сјемена, благосиљање стада на нарочити позив	2.—
9.	„ вјенчање према прирезу:	
	I. такса до 5 круна прireза	5.—
	II. „ „ 10 „ „	10.—
	III. „ преко 10 „ „	15.—
10.	„ велико опијело према прирезу:	
	I. такса до 5 круна прireза	3.—
	II. „ преко 5 „ „	5.—
11.	„ опијело мало до 7 година	2.—
12.	„ читање псалтира или једне главе јеванђеља . . .	2.—
13.	„ спровод до пô сата (2 километра)	2.—
14.	„ „ преко „ „ преко 2 „)	4.—
15.	„ парастос у цркви или парохијском дому	1.—
16.	„ освештање надгробног споменика са парастосом . .	2.—
17.	„ спомен читуле у цркви или на гробљу о задушницама	—.20 х
18.	„ „ једног имена на проскомидији или у јектенијама	—.10 х
19.	„ „ живих имена једне куће задруге при благосиљању хљебова, свештенику	1.—
20.	„ благопотребна прошенија при литургији:	
	I на захтјев појединаца	2.—
	II. „ „ корпорације	4.—
21.	„ нарочито служење свете литургије у обичне дане и о занатлијским пировима:	
	I. на захтјев појединца	2.—
	II. „ „ корпорације	12.—
22.	„ сваку свједоџбу или исправу захтјевану од парохијског звања	2.—

23. „ сваки матрикуларни извадак . . . . . 2.—
24. „ породични извадак из домовника . . . . . 4.—

Закључак овај у погледу свештеничке плаће и епитрахиљских такса, који је једногласно и једнодушно у заједничкој сједници донесен, саопштавамо преко славних црквених односно црквено-школских одбора свему српско-православном народу епархије Дабро-босанске, с тим, да се одселе неће свештенству „бир“ давати, и да ће се таксе за разне свештенорадње према овде изложеном епитрахиљском реду свагда наплаћивати имати.

Таксе за вјенчање и велико опијело одмјераваће се и плаћати по порезној књижици, у којој је прирез за црквено-аутономне потребе установљен и прописан.

Као предсједник епархијске управе сматрам за своју дужност, да изразим своје признање и своју топлу благодарност свима члановима епархијског црквеног суда и управно-просвјетног савјета, који су вођени добром вољом, свијешћу и савјесношћу својом потпомогли и ријешили вијековно питање свештеничке наплате, и тиме створили могућност, да ће се родољубиво свештенство наше — одселе вољније и орније моћи посвећивати дужностима високог звања свога, те тако оправдати оне жртве, што их је племенити народ наш преко свога заступства за пристојан живот и опстанак свештенства свога онако драговољно примио.

Сваки приједступ противу ове установе ма које стране било, изазвао би негодовање власти, те би се евентуално казнио најстрожије. С тога се навјешћује са свом збиљом — особито онима, који се до сад нијесу строго држали никакве уредбе, него су поступали највише самовољно и незаконито и с једне и с друге стране, — да се одселе строго придржавају установљених такса и ни у једном случају да их не прекорачују.

Наредба ова скупа са епитрахиљским редом ступа са данашњим даном у живот, а укида се наредба постојавше епархијске конзисторије дабро-босанске од 7. јула 1888 г. бр. 890.

Из заједничке пленарне сједнице епархијског црквеног суда и епархијског управног и просвјетног савјета, одржане у Сарајеву 20. априла 1906. г.

АЕ и Митрополит Дабро-босански:
Николај с. р.

Омилије св. о. Григорија Нисног.

на молитву Господњу.

превео: **Милан пл. Младеновић**, прав. срп. свештеник у Суботишту.

(Наставак).

Прва омилија о молитви.

Садржина.

Било би већ вријеме, да пређемо на саму молитву; но ипак ћемо посматрање нешто опширније извести, да нам наиме, пошто нам многа и различита добра Божјом милошћу у дио западоше, једино то на расположењу стоји као уздарје за оно, што добисмо, да се молитвом и благодарношћу одужимо добротвору, а ја вјерујем, да ми, па ма и цио живот опћећи с Богом провели у благодарењу и молитви, тако мало Богу по заслузи враћамо, као кад се ни из почетка не би трудили Богу да Му се захвалимо. Временити простор се на троје дијели по прошлости, садашњости и будућности. У ова три дијела упознајемо доброчинства Господња. Посматраш ли садашњост, то ти у њој живиш; посматраш ли будућност то ти је Он нада у ономе, што очекујеш; а посмотриш ли прошлост, то тебе не би било, да нијеси прво од Њега живот добио. Ти си добио доброчинство, пошто си живот од Њега самог добио, и пошто си у живот ступио, уживаш доброчинство, јер, по ријечима апостолским, кроз Њега живимо, и мичемо се и јесмо.[1]) Наде у будућност зависе од тога добротворног утјецаја. Ти си пак само господар садашњости тако, да, ма никад не престао Богу благодарити, ниси у стању ни за садашњост потпуно да благодариш и нити си кадар наћи средства ни за будућност, ни за прошлост, да твоју кривицу отклониш. Ми, који се трудимо, да одамо бар нешто од дужне захвалности, не благодаримо ни по нашим силама, пошто, не ћу да кажем цио дан, него ни мали дио дана не посвећујемо опћењу с Богом.

Ко ми је простро земљу за подножје ногама мојима? Ко је мокри елеменат проналазачким духом пловним учинио?[2]) Ко је разастро небо надамном као какав шатор? Ко ми свијетли сунчевом зубљом? Ко шиље поточне воде у долине? Ко даде рекама корито њино? Ко стави под моју службу неразумне животиње? Ко мени безживотном праху подари живот и разум? Ко створи ово блато по облику Божје природе? Ко поврати у првобитно стање у мени гријехом вбрисано Божје подобије? Ко ме поврати првобитном блаженству, кад сам прогнан из

[1]) Дјела ап. 17, 28. —

[2]) т. ј. Ко је море тако створио, да човјечји дух није начина, да броди по њему?

раја изгубио дрво живота и сурвао се у понор небесног живота? „Нѣсть разумѣвающаго“ каже св. Писмо.[1]) А ако на то гледамо, то би благодарили увијек цијелог живота. Но сада управља човек свој поглед у својој сходној природној способности на оно, што је чулно. О томе мисли, на томе ради, у томе се крећу његове успомене и наде. Без престанка и мира чезне природа човјечја за добитком у свему, гдје год добитка може бити. И то како у погледу части и славе, тако исто и у погледу умножења добара као и у погледу гњева, у свему томе гледи природа на добитак. Али на права Божја добра не обрће се ни глава и то ни на она, која су баш при руци, као ни на она, која су у изгледу

Но сад је већ доба, да по могућности разберемо *смисао ријечи молитве*, јер јасно је, да ћемо остварити своје жеље само познавањем правог начина молитве. Па како дакле гласи поука? „Молящеся же“, вели Он, „не лишше глаголите, якоже language=Church Slavic>языцы; мнѧтъ бо, яко во многоглаголании своемъ оуслышани бѫдѫтъ“[2]). Смисао поуке је сам по себи јасан, пошто нам је иста наложена простим ријечима и не треба никаква опширна тумачења. Само ваља да се потрудимо, да испитамо шта значи израз „многоглаголаније“ (βαττολογία), да би, кад смо смисао разабрали, могли забрањено избјегавати. Чини ми се да ћу високи смисао јасно изнијети и сузбити машту оних, чије су пожуде управљене на разним странама за лудим и бескорисним стварима. Јер смишљен и разуман говор, који има у виду оно, што је корисно, назива се у правом смислу говор (бесједа); а онај, који се креће од лудог уживања у пожудама према недокучивим стварима није говор, него „многоглаголаније“ (βαττολογία) а као што би по грчком обичајном говору изразили φλυαρία, λῆρος, φληναφία (нагваждање, брбљање, шала) и ако иначе има какова ријеч слична значења.

Па шта нам савјетује (божанско) Слово? Да, кад се молимо, не паднемо у исту крајност, у коју разум једностраних пада. Јер такови, који потпуно не размишљају, не мисле о томе, да ли оно, што моле, може бити, него по својој вољи измишљају сјајну срећу, пошто уврте себи у главу благо, царства и градове, који њихова имена носе и у својој машти замишљају све онако, како им то у њима њихове луде мисли сликају. Многи су још већма тим лудилом обузети, и разбијајући оквире природе узимају крила, или свијетле међу звијездама, или носе брда на својој руци, или крче пута себи у небо, или живе хиљадама година, пошто се као старци опет подмлађују или се заносе још другим таким празним мислима и сликама, које у лудој глави понићи могу.

[1]) Римљ. 3, 11. — [2]) Мат. 6, 7.

Као што је неразуман и за сажаљење онај, који при свом раду не пази на оно, чиме се други, који се на то одлуче, користе, него се подаје лудим и бесмисленим жељама, пошто разним сањаријама трачи вријеме, које би требао да употреби на размишљање о корисним дјелима, исто тако је и онај, који се при молитви не обзире на корист своје душе, него очекује, да Бог учествује у његовим страсним душевним покретима, заиста брбљавац и торокало (βαττολόγος), пошто моли, да му Бог у његовим лудоријама помогне и у корист истих поради. Приближује ли се н. пр. неко Богу у молитви, па пошто у свом срцу не цијени високу моћ, којој се приближује, то он, а да и не слути, омаловажава високо достојанство својим недостојним и ниским молбама. Као кад би когод због крајњег сиромаштва или незнања сматрао неке судове скупоцјеним пак дошао цару, који богатства и скупоцјене дарове дијели, те, пошто не моли оно, што је достојно цара, захтијева од човјека од толика угледа, да му по жељи направи што од иловаче, исто се тако и онај, који се неразумно моли, не уздиже до висине дародавчеве, него хоће, да се божанска сила спусти ниској и земаљској природи његове жеље, те стога и полаже своје болесне нагоне пред Онога, Који види срца, не да извида неправилне покрете душе своје, него да се погоршају, кад би се зао нагон Божјом припомоћи остварио. Јер ако му је ко одвратан и он према њему непријатељски расположен, то он говори Богу: „Удри га!“ Само што не вели: „Моја страст нека тебе обузме, моја забаченост на Тебе прође“. Јер као што је при људским борбама немогуће да ступимо у коју странку, а да не учествујемо у пркосу, који противника гњеви, и то тако јасно тражи онај, који покушава, да разгњеви Бога против непријатеља, да Он учествује у његовом гњеву и пркосу. То значи тражити да Бог буде приступачан страсти, да узме на Себе несавршеност човјечју и да се из добре природе преобрази у нечовјечну окрутност. Тако чини онај, који је славом заслијепљен; тако онај, који у образености на више тежи; тако онај, који у спору каквом хоће да побједи; тако онај који се у тјелесној утакмици о вијенац бори или у позориштима гине за знацима допадања, али често и онај, који у лудој младићевој болести онамо погледа. Ти сви се не моле Богу, да се ослободе болести, која их је обузела, него да болест достигне највиши врхунац, а пошто сваки непостигнуће тога сматра несрећом, то говори у истину празне ријечи, пошто се моле Богу, да им поспјеши душевну болест. А од свега је најгоре, што траже, да Богу противним правцима дјелује, пошто Божјем дјелању приписују час окрутност, час љубав према људима. Јер док с једне стране очекују, да је Бог према

њима милостив и благ, с друге га стране зову, да се према њиховим непријатељима покаже окрутним. О да лудих брбљаваца! Јер ако је према онима Бог окрутан, није јамачно ни према теби благ. А ако је наспрам тебе, према твојој нади милостив, како да падне у противност и своју милост у окрутност преобрати? (Наставиће се.)

О иконоборцима.

Гр. Кузмановић, парох
— Тиса-Хиђош. —

(Свршетак).

Тешко је продријети у тајне људске душе и изнаћи тачно праве узроке њезиним разноврсним манифестацијама и мотиве, који је на те покрећу. „Човјек човјеку тајна је највећа“, вели Његуш. По готову то вриједи, кад је ријеч о испитивању мотива, који изазивају овај или онај вјерски покрет, кад је ријеч о томе да ли су ти мотиви вјерске или социјалне природе. Свакако да се једни од других не могу одвојити; једни иду на руку другима.

Заједничко нам је да падамо и да се дижемо, да гријешимо и да се поправљамо, да клонемо и да се боримо. Ма колико тај пад дубок и гријех тај велик био, ипак има момената када се савјест наша пробуди и поставља своје строге захтјеве и законе, који као муња шибају и тежином олова на душу падају. И што је пад наш дубљи и гријех већи, тим она немилосрдније ремети душевни мир наш и тражи одмазде за учињене преступе. Како нам у таким моментима, — моментима душевног немира и кајања, годе поуке цркене и божанске ријечи Христове, као мед слатке и благе и топле као сунце пролетње!... И није се један само вјерни наш осврнуо овамо и онамо зарад помоћи у таковом расположењу и стању душевном. Ко га је у таком стању, у стању кајања и тражења бољега и пунијега живота прихватио, он му се с пуном вјером предао и за њим пошао. Тешко га је сада ишчупати. Читао је св. Писмо и погрјешно га схватајући, управо неразумијевајући га, створио је сам себи идеал онакав, какав му годи и треба у таком расположењу.

Знано је да материјална пропаст повлачи за собом и све друге невоље. Болест, патње, тешка искушења последице су материјалне пропасти како појединца тако и читавог народа. А у тим невољама човјек се радо и Бога сјећа. Требало је зар да наш народ после распадања породичних задруга и у нагло промијењеним приликама, —

а која промјена није зависила од њега нити ју је могао зауставити — болује од те болести и да ни тада не добије потребна савремена упутства нити довољно религиозног образовања!..

Није то мало ишло на руку ширењу назаренства код којих видимо тежњу, да се поред живље молитве и међусобно испомажу, — тежњу за чвршћом и јачом организацијом па да се послије њих појаве и „побожни“ и „иконоборци и на посљетку „суботари“.

Можемо рећи, да су то, у главном, два момента која су ишла на руку ширењу секташтва у нас. Тежња за живљом интензивнијом молитвом и тежња за савременијом душевном храном, за слушањем живе ријечи и проповједи а не само служби и пјесама на језику народу неразумљивом поред тежње, да се у оронулим материјалним приликама и међусобно испомажу, — све је то нагонило људе, да оснивају себи заједнице и траже друштво, у коме ће наћи што им се чинило да код нас не могу добити.

Непрестана политичка борба, која само код Срба ваљда може тако ватрена бити, која се више усплахиреним срцем него хладним разумом и разбором води, а која се и на подручје пренијела и толико маха отела, заузела је сву снагу нашу тако, да се ни од стране свештенства нашег није поклањало довољно пажње религиозном стању народа нашег, није се обраћала већа пажња на задовољавање религиозних инстиката и на већу тражњу, која је избила, као топао млаз сумчани, у овом или оном вјерском покрету. Шта више на те покрете гледа се покадкад као на какву лудорију и фантазирање.

Несређеност и нерашчишћени појмови — па и међу нама свештеницима — о начелима, на којима црква почива, доводило је често дотле да се у управу црквену код нас мјеша и позван и непозван и који је зато и који није за то. Епископални принцип цркве окрњен је и нагрижен, — демократски (или што се код нас каже „радикалски“) није до краја изведен. Половност пак нигдје није добра па ни у цркви. Таково стање доводи до апсурдности и аномалија[1]).

Не мислимо нити хоћемо да треба кинеским видом оградити се од осталога свијета. Хоћемо само да истакнемо да то мијешање и отимање о управу црквену без љубави према њој а без многог познавања духа и живота црквеног, да гледање на цркву као на неко мужно зло у хипермодерном вијеку овом од стране оних који се код нас највише боре за њен напредак и процват; хоћемо да истакнемо

[1]) Предсједник једне општине убио је човјека. Док ствар није судским путем ријешена и даље је предсједником остао. Свештеник га није хтио причестити без епитимије — он је свештенику у скупштинској сједници то послије подне одузео ријеч. Дакле, један има до подне, други по подне власт. —

да полован положај наш, да хаос по општинама нашим, који се по гдјегдје и са амвона црквеног санкционише, да је све то врло много *ушицало и утиче на вјерско расположење наших вјерних и подстиче их на незадовољство у нашој цркви.* Природно је да се у оваком хаосу „нема времена“ за пастирски рад и да, стални и у души укорјењени религиозни инстикат, који некад бујније некад слабије избије у народу нашем, не може да буде задовољен храном коју му пружамо. Није чудо што ће се вјерни сам задовољити онаковом храном, какву буде нашао. Неће му много требати па да сврне с правог пута, јер не разликује Николу од св. Николе.

Са колико се познавања секташтва и љубави према цркви говори у нас, нека и ово за примјер послужи. „Омладински Гласник“ пред школске празнике препоручује омладини српској да преко празника не сједи скрштених руку него да пригрли Назарене и тиме „што ће их за Српство сачувати, узме у своје руке разумну и патриотску иницијативу“. (Нећемо опширно овом приликом истицати с каквим је незнањем и непознавањем ово писано. Тек нека се каже нешто и нека се не ћути. Ко изближе познаје „назарене“ тај ће знати да они апсолутно неће да знају за Српство и народност своју). Само по себи ово није тако страшно и ми се не би ни осврнули на то. Навикли смо ми већ подобне ствари слушати од наше „народне интелигенције“. Али је ствар у томе што ће се из тих и таквих редова излећи данас сутра ватрени борци за народно-црквену автономију, у њој гледати „паладијум народних права“, — ствар је у томе, што ће и даље тако писати а у исто доба говорити: „Па, ето попова, нека се они боре и боче са сектама, — ми не дирамо у њихова права у цркви, нити им сметамо“.

Посљедице великих тежња и политике у великом стилу шесетих година, не осјећају се код нас само на привредном пољу и друштвеној засићености и застоју но и на црквеном пољу. Сва и иначе слаба снага наше јерархије због незавидног положаја у коме се црква наша налази, бјеше како онда тако и данас везана и спутана у борби за своја права у цркви. Природно је, да се није могло ни помишљати на другу страну. Не спада на ствар да се подробније упуштамо у питање, на чијој је страни било право. За нас је главно да је ту, у том бурном, заносном и ваздушастом добу, добу силног саборисања, дугачких говора и програма и зборова, кад се „мутњаче газиле“ и опаклије на народне ствари давале — да је у том добу зачетак секташтву у овопредјелној цркви нашој. Видимо, да никаква па ни најслободоумнија автономија није у стању нахранити гладне и жедне правде.

С распадањем породичних задруга и у нагло и ненадно промијењеним око нас приликама, у којима се живјео стари и блажени живот, почело је материјално пропадање нашег народа. Ново вријеме поставило је нове захтјеве према оној: „Ил' се склони ил' ми се поклони". А мало се додавало новог на мјесто старог, пропалог. Живјело се, како кажу, од старог сала. Зато ми видимо да се баш тада и несвјесно сије сјеме, које ће доцније, у осамдесетим годинама нарочито, донети као плод устајалост и учмалост нашу. У то доба, шесетих година, није ни требало много, па да се вјерни наши, остављени да скоро сами себи стварају Бога, поколебају. Ту баш и видимо зачетак ширењу назаренства, са стране унесеног, у том времену ниче као производ специјално наших прилика и по крст „побожних", из којих се мало послије ишчауре „иконоборци". Ови нису последњи, јер још и „суботари" треба да рекну своју. Свакако секташима нашим треба већу пажњу поклонити него до сад што је поклањана тим прије, што ми у читавој нашој историји црквеној налазимо само „богумилство" а за последњих четрдесет година доживјели смо четири вјерска покрета[1]), од којих је покрет „побожних" и „иконоборци" пород нашег савременог стања у цркви.

Борба на црквеном пољу ни данас није престала а није остала ни без снажног утицаја на наше свештенство. И данас оно троши велики дио снаге на борбу ту. Отуда је и дошла поцјепаност међу нас. Нисмо имали много заједничког међу собом. Нешто више можда од наших заједничких црних хљеба. Част свачијем мишљењу и увјерењу, али мислимо да баш та поцјепаност и дезорганизација наша у јакој мјери утиче на народ, да он не полаже толико вјере у нас и не држи много до солидности пастирске ријечи и реда нашег. Како у цркви тако и у политичком друштву, он свугдје хоће да види свештеника.

Нећемо се упуштати у детаљније цртање нашега јавнога рада и нашега свештеничкога положаја, што такођер утиче на схватање, слушање и држање поуке наше од стране вјерних. Нерадо би хтјели и учитељевати: како и на који начин треба поступати у борби са нашим секташима. То зависи од онога, што се у „теорији пастирства" назива „пастирском мудрошћу". Нас се у осталом овдје, тичу само „иконоборци" чије се „иконоборство" може боље и потпуније схватити ако се доведе у везу с осталим вјерским покретима. Свакако то стоји

[1]) Један наш брат у Христу у дебати о адреси на сабору црквеном 1902. год. тврдио је да у Русији има због виссолутизма толико секата вјерских. И нехотице нам падају те ријечи на ум кад помислимо да код нас вјерни имају много више слободе и права у црк. управи па поред свег тога нам имамо секата. Свакако, да узрок секташтву није ни у слободи ни у ропству.

до више црквене власти која би на основу прикупљених података о стању појединих секата издала и упутсава, како у главном треба са њима поступати.

На крају ћемо споменути да би се религиозни ниво у народу могао бар колико толико подићи добрим катихизовањем. Свештеник би у томе по свој прилици имао више успјеха и по спреми и по положају своме него учитељ наш. С каквим ће очима дијете гледати свештеника који га је кроз основну школу пратио и како ће се и у доцнијем животу према њему понашати, — није нужно истицати. Али, пошто нам закон не налаже да ми катихизујемо у нашим вјероисповједним школама, то рад тај зависи од онога, што се зове *добра воља* и *лична иницијатива*.

Духовно-поучни чланци

намијењени онима, који се спремају за св. причешће.

— Написао: *Гр. Дјаченко.* —

Превео: *Јован Петровић*, протопрезвитер и кр. професор у Загребу.

(Наставак.)

Један расколник по неком случају приступи к светим тајнама скупа с православним хришћанима. Он прими честицу св. дарова, али је не употреби, већ је метну у мараму и дошавши кући стави у пчелињаку у једну кошницу, — бјеше он пчелар. Погледајте, што учинише пчеле: ма да су неразумни створови, показаше се паметније и од човјека. Како спазише частицу светих дарова, одмах одбацише своју, обичну работу, престаше градити саће, и што могоше брже и пажљивије стадоше градити пристојну собицу за свето тијело Господње: направише мали пријесто, затим дискос, и на овај положише свету частицу и све оградише сводом, као да је храм или олтар. Домаћин, примјетивши, да су пчеле престале летити, пође да види, што то значи. Отвори кошницу и уплаши се, кад видје, како пчеле одају побожно поштовање тијелу Господњем, које је он оставио без икакве пажње. Одмах посла по свештеника, покаја се за свој гријех, причести се и постаде за увијек побожним поштоватељем светих Христових тајна, а напусти раскол.

Примијените браћо, овај случај на себе. Ено и ви сте примили сада пречисто тијело и пречисту крв Господњу. Уподобите се овим пчелама, и покажите свако поштовање према дару, којега примисте. Будите као мед и као пчеле. Мед има мирис: а ви његујте молитву. Мед има сласт: а ви његујте љубав међу собом. Мед има угодну боју:

а ви присвојте себи пристојно владање у сваком погледу. Пчеле су марљиве: будите и ви марљиви. Пчеле су чисте, љубите и ви чистоћу у души својој. Пчеле слушају свога команданџију: слушајте и ви кога треба. Пчеле се намјестише око честице пристојно и зујаху: тако и ви саберите мисли своје око Господа, и молите се њему нарочито данас, пламеном молитвом, како знате. И Господ ће примити вашу искрену молитву и благословиће вас.

Ево сам вам рекао, како можете и ви Господа Спаситеља свога успокојити и засладити. Ако тако успокојите Господа, и он ће успокојити вас, и даће вам сваки дар и успјех у дјелима вашим. Амин.

34. Ко иде сад путем апостола а ко путем Јудиним?

Куда су отишли апостоли послије тајне вечере? — отишли су са учитељем својим и Господом у Гетсиманију, да тамо бдију и моле се, да страдају и надају се. А куда је отишао Јуда? Он је отишао сам, к непријатељима Исусовим, по војнике и слуге, да их доведе и преда им свога учитеља и Господа. — Од једне и исте трпезе каква су различна два плода! Од једног и истог мјеста, какви су различни путеви! — Куда је одвео пут апостоле? Најприје у Гетсиманију и на Голготу, затим на Јелеолску гору, а потом у сионску горницу, затим — на небо... А пут Јудин? Он га је довео најприје у двор Кајафин, затим је завео несретника за час у храм, али потом и одмах смртному дрвету, а затим у ад!... Тако је била различна судбина првих причесника тијела и крви Господње!

Иде ли ко сад путем апостолским? Иде онај, који, причестивши се тијела и крви Христове, сматра себе тијем неразлучно спојеним и за увијек сједињеним с Христом; а за тим иде за њим свуда, куда год га поведе, на Товор и у Гетсиманију; који, предавши се Спаситељу свом свим бићем својим, настоји да се уподоби њему у свему, — мисли тако, како је мислио Он, говори тако, како је говорио Он, живи и умре, како је живио и свршио живот Он.

Не иде ли ко и данас путем Јудиним? Иде онај, који, примивши тијело и крв Господњу у Евхаристији прима их као прости хљеб и вино, и сматра себе тијем изобвезним своме Спаситељу; ко у храму указује још неко уважење према светињи и кад говори о грјесима и измјени закона, готов је, подобно Јуди, запитати: нисам ли ја Господе? а мјесто храму јавно се клања свијету и његовим идолима, продаје бесрамно вјеру и закон, стид и савјест. — Ево и опет пут апостолски и пут Јудин!

Пред вама су сва пута: и један ма који морате неизоставно

изабрати. Ко није са мном, против мене је, рекао је сам Господ. И тако, с ким сте ви? С ким — не сад и овде — у храму, већ овдје, гдје ће вас срести искушење, гдје можда треба или примити част и неправедно богатство, или ићи на крст за правду?.. Но ви сте већ изабрали, што треба, и сваки је већ рекао: ја ти не дам пољупца Јудина! Пазите, не дајте овај адски пољубац; иначе ће он жећи уста и срце ваше пламеном пакленим. Сваки је од вас обећао, да ће исповједити Господа; подобно благоразумному разбојнику; пазите, и исповиједајте! У случајевима да не буде недостатка за то; јер је свијет и сад исти, који је био и прије. Благоразумни разбојник, да је могао сићи с крста жив, без сумње би посветио свој остали живот Господу, и постао би најревноснији учеником Његовим. Посветимо и ми сво остало вријеме нашега живота Господу да на час смрти чујемо: данас ћеш бити самном у рају, Амин!

(Свршиће се.)

О живој бесједи.

Неопходно је потребна жива пастирска бесједа. Ми преживљујемо мутне дане. Напетост у духовном животу као да је доспјела до пошљедњег степена. Такнута су сва жива хришћанска и црквена питања. Хиљаду руку прострто је к пастиру с молбом — да им каже сврху живота, објасни тајну егзистенције на земљи. Довикују му: спустите небо на земљу, да ми видимо вашу правду не само тамо у далеким заоблачним висинама, у нама непознатим свјетовима, него и овдје, на земљи, у том биједном и убогом животу, његовим ситницама и обичним природним потребама, угодностима и бригама. И гле, — кажу — да пастир удовољи позиву, долази на катедру и говори хладно и опћенито као да чита, не водећи рачуна о бригама и угодностима живих људи, не дотакав се ничијег срца и не обраћајући се никоме. У тим бесједама нема оне силе и одушевљења, дубине и оштрине, свјежине и живота, њежности и пажње, што савлађује масу; не, на њима је печат несаучешћа, хладне досаде и равнодушности према самим светим ријечима, које уста његова произносе. То не само да проповиједи лишава силе и дјејства, него и саме истине еванђелске — јасне, свечане, громке и снажне — обраћа у пуке фразе, означене не ради живости него ради бесједе „по дужности". Ето, за то су и храмови празни и В. Розанов има повода да пише: „И долази свештеник у храм и пјева: Хвалите имя Господне, хвалите рабы Господа... А никога ту и нема. Вјерни напустили храм. Он је празан. Ова празнина некако

чудно звучи, вјечна је". Да, за вријеме мршаве напамет научене проповиједи бива ова празнина заиста вјечна! Пастир тумара својим ријечима по празним кутовима храма; народ је ту, али њега у то вријеме и нема; он стоји и као да слуша, но у истину је мислима на другом мјесту, и ријеч проповједникова бије се по празном простору.

Проповједник је дужан ступати на катедру побуђен и загријан светињом онога о чему ће говорити, његова ријеч има тећи „ѿ изкытка сердца". Од препуна срца уста говоре; гдје нема тога уста су нијема. Ако је пастир шест дана бринуо се само о свјетском, уочи седмога дана на срећу изабере текст, размисли и баци на хартију неколико бјежећих мисли, то ће он залуд сањати о плодоносном сијању. Проповиједи или барем њена главна идеја има бити узета из душе. Проповједник треба да стоји близу животу, на стражи свега што њиме тече, осјвјетљујући свјетлом хришћанства сваку промјену у њему. Св. Григорије Двоје слов распоређује проповједничке теме не по времену године, него по карактеру и стању људи. И савремени пастир дужан је друкчије говорити простим ратарима, друкчије фабричним радницима, друкчије гордој градској свјетини, друкчије богатим трговцима; друкчије бједноме, друкчије болноме, друкчије ученоме... Пастир има бити спреман, да даде одговор онима који се колебају, не само у храму него и у школи, и на дому, и у пољу, и на улици, једном ријечи свуда, гдје се год укаже прилика (Преосв Евдокимъ „Богослов. Вѣст". 1903. г. Нолб.). Примјером у том случају има да му послужи сам Христос Спаситељ, Којега је сав живот био непрекидна проповиједь. Свако мјесто у Палестини бијаше за Њега катедра и аудиторија. Њега је слушао народ на брегови ма дивног галилејског језера, у витсаидској пустињи, на склоповима гора сјеверне Галилеје и др. Он је проповиједао у храму јерусалимском, у купељи силоамској, на брегови ма Јордана, код бунара Јаковљева, на улицама разних градова, у домовима богаташа и убогих, у јудејским синагогама. Он је прелазио из града у град учећи и обишао је не једанпут сву Палестину. И св. апостоли пролажаху васиону не књигом у рукама него проповиједајућ истину Христову.

Савремени лажни поглед на проповиједь као кабинетску работу, убија у корјену проповједништво, отима од њега животну снагу. Бавећи се питањем о потреби живе проповиједи за живот, често се туже на недостатак образовања наших пастира. Но проповиједь није богословски трактат и заплетени задатак, — по томе не може се овдје ни говорити о недостатку знања и образовања. Погледајте на проповједнике и учитеље разних секта; како је ништаво, непотпуно и оскудно

њихово религиозно знање паралелно са знањем наших пастира, а како је жива, ватрена и пуна ентузијазма њихова проповиједи и какав снажан утицај има на масу њихова жива и искрена бесједа. Наш пастир није тако далеко од народа, да не би никако могао наћи ријечи за живу бесједу с њиме. Узалуд неки публицисте виде све зло у његовој равнодушности према животу пастве и савјетују га да прође по селу. Обишао је он не једанпут све домове: и нове високе куће богатира, и црне чађаве колибе сиротана, довољно је разматрао тај биједни живот и доста је болова осјетио, а срце његово пуцало је гледајући муке и страдања свога народа. Па шта му је заковало уста? Држим, да прије свега оно осјећање пастирске немоћи, које се рађа савременим пониженим положајем свештенства у парохији. Како ће пастир почети говорити о мукама и патњама које тиште паству, како ли доћи с утјешљивом ријечи у чађаву колибу онога, код кога је дан прије био принуђен потражити петак за молбан? Наше свештенство са изузетцима не зна и боји се живо проповиједати још и за то, што је при првом свом кораку привикло гледати на проповиједи као на тешки риторски посао...

Настала је потреба живе проповиједи са црквене катедре. На нас грозно наваљује сектанство са својом живом, ватреном бесједом. Громко и енергично лелечу о слободи савјести. Шта ће чинити у том случају наш пастир са својом убогом брошурицом? Да ли ће он њом моћи да заштити дјело Христово на земљи?

Крижевци.

По руском:
Светозар Грубач,
парох.

Кратка историја часнога крста Христова.

— **Сава Поповић**, богослов IV. год. —

(Рељено)

Усмрћивање распињањем на крст није био закон јудејски, него су га Јудеји примили од Римљана. Таквом је смрћу и наш Господ Исус Христос, Спаситељ свијета, усмрћен, разапет на крсту међу два разбојника[1]). Часни крст, на коме је Христос разапет — светиња хришћанска, као видљиви знак људскога спасења има своју историју, која се оснива како на црквеном предању, тако и на историјским чињеницама.

Из предања дознајемо, како је праотац Адам, када се разболио, послао свога сина Сита »Божјем Анђелу« који је чувао рајска врата (Бит. III. 24), да му да какав лијек, да би од болести оздравио и свој живот на земљи продужио. Када

[1]) По традицији имена двојице разбојника бијаху: онога с лијеве стране *Гестас*), а с десне *Дисмас* (Dismas). — Види: Evang. Nikodemi I. 10.

је Сит анђелу дошао, даде му анђео три зрнца од онога дрвета с кога је Адам окусио [Бит. III. 6], па због тога из раја истјеран [Бит. III. 23] био. Сит пожури оцу, али га не затече у животу — Адам је био већ и сахрањен.

Та три зрнца посије Сит на гробу очеву (на Голготи). Из та три зрнца изникоше три шибљике: кипарис, финик и кедар, које се у току времена сраста у једно дебло.

Када је Соломон хтио да подигне храм у Јерусалиму (I. Цар V., 5; II. Днев. 11, 1) донесено је мноштво дрвеног материјала за градњу, (I. Цар. 1, 10) а између осталих је дрвета било и оно са гроба Адамова. Соломон је храм и довршио (I. Цар VI., 14; II Днев. V., 1), а ово дебло при градњи није било утрошено, него положено лежаше поред храма, на коме се уморени путници одмараху. А када је царица савска дошла у Јерусалим (I. Цар. X., 1—10; Мт. XII., 42; Лк. XI., 31) да види премудрога Соломона и да чује премудрост његову, угледавши положено дрво пред храмом, рече: »На овом ће дрвету бити распет Бог, кад се јави као човјек«. Када то чује Соломон, закопа то дрво у земљу крај бање Витезде. Доцније се то дрво по промислу Божијем нађе у самој бањи. (У овој би се бањи сваки болесник излијечио, који би први у њу иза тога ушао, када јој је једном у години анђео замутио [Јов. V., 4]).

Кад је Христос на земљу дошао (Галаћ IV., 4) и алостављен (Мт XXVI., 67—68) на смрт на крсту осуђен (Мт. XXVII., 26) био, тада његови мучитељи изваде ово дрво из воде, начине крст од њега и метну га на леђа Осуђеноме (Јов. XIX., 17), да га на Голготу изнесе (где је дрво крста и изникло). да се отвори онај велики гроб, који су наши гријеси ископали, затворили и запечатили. Кад је Христос на Голготи умро распет у средини између два разбојника, скинуо је Јосиф (Мт. XXVII., 58—60; Мрк. XV., 42—46; Лк. XXIII., 50—54) с Никодимом (Јов. XIX., 38—42) са крста тијело Христово и положио га у гроб.

Јевреји су крст оборили и у земљу закопали. Готово три стотине година је било прошло, када осамдесетогодишња Јелена царица, мајка цара Константина[1]) уз помоћ Макарија, епископа јерусалимскога нађе часни крст Христов године 326. на ономе мјесту, где се охоло уздизао храм са идолом Венериним, што га је подигао римски цар Адријан[2]) Али још прије тога пред саму битку са Максенцијем 312. год. појави се цару Константину дивотан, сјајан крст на небу при заласку сунца са натписом: »Овијем ћеш побиједити«. Побједоносцев — по Евсевију, вели — да је сам цар Константин својим очима видио на сунцу из сунчаних зрака састављен знак крста с натписом: »Овијем побиђуј« (In hoc vince)[3]). И заиста 27. октобра исте године побиједи цар Константин Максенција са крстом и силом његовом. Максенцијева војска била је потучена, сам Максенције нашао је смрт у ријеци Тибру, и Рим је тада први пут отворио врата своја пред заставом, на којој је било знамење крста. То је, по своју прилици, побудило цариду, да тражи крст Христов. Она, дошавши у Јерусалим, принуди једнога Јудеја[4]), који је знао

[1]) Цетињска „Просвјета“ лист за цркву и школу. Год 1905. стр. 192.

[2]) Ibid. Свеска IV., стр. 191.

[3]) Те ноћи јави се Константину у сну Исус Христос са истим знамењем, које је тога дана видио на небу, заповједи му, да сагради оними исти знак као што је видио на небу, који ће му послужити у одбрану од непријатеља. Сутрадан нареди цар, да му се исти такав крст сагради од злата и драгога камења. (Историја православне цркве до двобе црквен, написао К. П Побједоносцев С другог полуд изд. превео Дим. К. Милошевић, свештеник. Београд. 1894. стр. 75—76).

[4]) Не имену Јуда. Када је проналђен крст показао чудеса, Јуда је повјеровао у Христа и послије је под именом Кириjака био патријарх јерусалимски. Пострадао је за вјеру за Јулијана Апостате (361—363). Спаљен је послије многих мука на једном гвозденом суду заједно са својом мајком Аном (в. Булгаковъ: Настольная Книга. Харьковъ. 1900. Стр. 394).

гдје је крст закопан, да јој мјесто покаже, па кад дознаде, нареди војницима и они погасише ватру на ономе огњишту, гдје се жртве богињи приносиле — разорише храм Венерин[1]) и најпосе три крста, клинце и штицу с натписом (Мт. XXVII., 37). Но будући да не знадоше, који је крст Христов, донесоше болесну жену, и кад положише на њу два прва крста, не би јој ништа, него кад на њу положише трећи крст — Христов, устаде та болесна жена сасвијем здрава и тако дознадоше, који је крст Христов. Један опет вели, да је туда случајно прошао сировод (носили су на гробље умрлу Јудејску дјевојку), и кад је на мртваца крст Христов положен, мртвац је васкрсао. Побједоносцев вели, да су, по савјету епископа, приносили крстове редом једној болесници[2]). По другима опет сва су се ова чуда догодила, која су одавала сваку сумњу. Свети крст био је усправљен на узвишеном мјесту и Хришћани уз поклоне радосно су појали: »Господи помилуј«. Мноштво Јудеја и незнабожаца прими тад вјеру Христову. То је било 326. год. и православна црква посветила је успомени тога догађаја дан 14 септембра сваке године.

Један дио од тога крста и ексере) донесе Јелена у Цариград свом сину Константину и он их смјести у своју »златну дворану«. На другом мјесту видимо, да је цар Константин тај дио крста смјестио у златан ковчежић и чувао га у — златној царској дворани. Остатак крста сложен је у сребрени ћивот и с побожношћу чуван у Јерусалиму, а на велики Петак обично су га износили на Голготу ради цјеливања и поклона. (Када је срп. жупан Стефан послао своме оцу у св. Гору по Методију сву потребу за Хиландар, пошаље Немања свом сину »часни крст«, што га је носио о врату и побјеђивао суостате са рјечима: »да му буде хранилац, тврдиња, побједилац и помоћник у ратовима против вијећих и невијећих врагова; да му буде исцјелитељ болести, тјелесних и душевних, земљи да буде тврд закон и стијена: кнежевима (самодржавној власти) његовим оштро копље, а војницима штит вјере«. Пред овај поклон изађе вел. жупан Стефан и архијерej са свештенством и мноштвом народа. (П. Срећковић: Историја срп. народа II. стр. 62). Када св. Саво на повратку са првога свога путовања на Јерусалима дође византијском цару Јовану Ватацију, обдари га цар часним »древом« (једнијем дијелом часнога крста) из своје царске ризнице[3]) уз царску хрисовуљу, која потврђиваше да је ово у истини »дио Голготског крста«. Кад је св. Саво дашао у св. Гору, приложи ово часно »древо« Хиландару[4]) Овај »повелики дио«[5]) часнога крста налазаше се у Хиландарској лаври[6]) до почетка XVIII. вијека). У години 1722. запали се Хиландар[7]), па међу многим скупоцјеностима уништи пламен и мало час споменуту хрисовуљу цара Јована о часноме крсту. Но Синод

[1]) Ibid. стр. 90.

[2]) Ibid. стр. 91.

[3]) Књижевни радови Иљефора Дучића, архимандрита. Кн. 9. Историја срп. прав. цркве од првијех десетина VII. вијека до наших дана. Београд 1894. стр. 108—9.

[4]) Београдски „Гласник православне цркве“ за годину 1901. стр. 219.—223.

[5]) Када је 1722. био пожар у Хиландару, предаду калуђери овај „повелики дио“ часнога крста другоме манастиру на чување. А кад су га касније Хиландарци повратили, раздијеле га на два једнаких дијела, да би се бар један дио у манастиру сачувао Док није био раздијељен тежио је 79 драма и 20 зрна, а кад је раздијељен, тежак половина износила је 43 драма, а мањи дио 36 драма и 20 зрна (Београдски „Гласник прав. цркве“. 1901. стр 222).

[6]) И. Дучић (кн. 9.) на стр 109. каже, да се у Хиландару и сада чува.

[7]) О овоме пожару свједочи и Митрополит Михаило: „св. Гора Атонска“. Н. Сад. 1886. страна 33.

светогорски пада на молбу Хиландарског братства писмену потврду, да је Хиландар имао Ватопедску хрисовуљу о часном крсту, што је цариградски патријарх Самуило I. са синодалном граматом од 1 јула 1768. године потврдио). Митрополит Михаило спомиње један дио часног крста, који је у Хиландару нашао »босоножац« јеромонах Партеније и раздијелио ово часно дрво Ватопеду и другим манастирима. Дрво бијаше дугачко од »једног педља«, а широко два прста[1]). Један пак дио крста Христовог чувао се у сребреном ковчегу у храму Христова Вознесења — на Голготи. Крст је ту стајао готово 300 година,[2]) одакле је понет и у Русију, али је по свој прилици враћен, јер то показују многи дијелови, који се налазе по свима светогорским манастирима, што ћемо мало касније видјети.

(Свршиће се)

Православље у Јапану.

Прије кратког времена подијељен је старјешини православне духовне мисије за Јапан, епископу Николају Касаткину, наслов архиепископа јапанског, чиме је свети синод руске цркве успјешно дјеловање и велике подвиге тога честитога и примјернога мужа у апостолском послу ширења православља у држави јапанској наградити хтио.

Како »Русское Слово« извјештава, уређење православне цркве у Јапану крунисано је установљењем самосталне епископије. Ушљед тога се и досадашњи канонски односи, у ком се Николај, као оснивалац православне цркве у Јапану и као клирик епархије рижке (Рига), са руском црквом налазио, промијењено.

Пошто је православље у Јапану просто везано са архијепископом Николајем, вриједно је и праведно, да видимо и испитамо узоран живот и рад овог јапанског мисионара.

Ако је ко рад имати лијепи примјер самопрегорјења, усталаштва и прегалаштва, јели ко рад да се освједочи шта говђена воља, и умјешност уз помоћ Божју постићи могу, и хоће ли ко, да научи како се цио живот ивјесној идеји посвећује: свему се том може из живота и рада проповједника и апостола јапанског преосвештенога Николаја поучити.

Као толики наши црквени великодостојници и Николај је син сеоског свештеника. Као син сиромашног ђакона березанске пурије (у бијељском округу, смољенској епархији) угледао је свијета 1837. и добио име: Јован. По свршетку петроградске духовне академије, замонаши се 1864 године и по рукоположењу буде као погранични свештеник за свештенослужитеља цркве руског конзулата у Хакодате у Јапанској постављен.

Мисионарска дјелатност младога јеромонаха била је свакојаким непријликама отешћана. Нарочито у прво доба по његову доласку у Јапан. Ваља знати, да је јапанско царство баш некако тек у то доба странцима, Европејцима отворено. Но како су сви прећашњи сурови закони те тада још некултурне земље у крајности били, а Јапанци су »бијеле ђаволе« — како хришћане називаху — од срца мрзили, може се замислити какве је тешкоће морао млади проповједник савлађивати, и какво гоњење издржати

[1]) Ibid. стр. 24.

[2]) Цетињска „Просвјета" за год. 1895 стр. 193.

— Тада бијах млад, — прича преосвештени Николај о свом првобитном раду у Јапану. Мајка моја износила ми је пред очи множину слушалаца, који са свију страна журе да чују ријеч Божију и да је и послушају чим се она у земљи јапанској узгласи. Но колико бијаше моје разочарање, кад ступих на јапанско тло, и најоч грозну противност те лијепе слике. Тадашњи Јапанци гледали су на туђинце као на дивљу звјерад, а у хришћанству су назирали шкодљиву секту, којој само чаробници и познати злочинци припадају. Кад сам то сазнао, морао сам своје покушаје, да се Јапанцима приближим, за боља времена одгодити. А ради што бољег успјеха у том раду, ријеших се, да проучим систему будизма, синтоизма, хинеску филозофију и напошљетку повјесницу и дух јапанскога народа. Ове моје студије протегле се кроз осам година.

Коликом је ревности преосвештени Николај поменуте своје студије обрађивао, можемо отуд закључити, што поједини учитељи нијесу могли непрекидни рад уз њега и с њим издржати, те да не дангуби, узео је повише учитеља, који су га без престанка напамјенце настављали

Кад је добро научио јапански језик, почео је да студира јапански живот и обичаје, улазио је у домове Јапанаца и стицао са Хакодаћанима познанства. Посјећивао је дворане, у којима су јапански проповједачи предавали, слушао је будистичке проповједнике. Тим начином успио је, да је како стару тако и нову књижевност јапанску у толикој мјери упознао, да су га сами Јапанци за стручњака на том пољу сматрали.

Тек иза осмогодишњег мучног напрезања опазио је јеромонах Николај извјестан успјех својих проповједи. Убједљива ријеч његова утјецала је на жреца синтоистичког храма, Савабе, те се исти Христу обратио. Овај успјех тим је значајнији, што је Савабе утицајем својим на своје сплеменике постао користан сарадник, управо десна рука Николају у мисионарству. Други, који је хришћанство примио, бијаше лјечник Сакаи, пријатељ Савабе, а трећи лјечник: Араво и још неки други Јапанци. Тако помало и постепено положен је темељ православној цркви у Јапану.

Православну цркву уредио је Николај познатом својом енергијом помоћу искључиво јапанских нових хришћана. Године 1869. врати се у Петроград, да се заузме за оснивање православне мисије у Јапану. Молба његова, обзиром на његово увјеравање о успјеху, буде саслушана, но материјална помоћ бијаше врло скучена, једва 6000 рубаља годишње, ама човјеку као што је Николај, управо доста.

Као старјешина новоосноване мисије, произведен за архимандрита, врати се 1871. у Јапан и искрца се у Токију. Ова престоница јапанска тада још није била иноземцима сасвијем приступачна, него само извјестан дио града. У таквој неприлици, патећи се дуже времена без куће и склоништа, напошљетку помоћу једног честитог Енглеза добије Николај бар сигуран конак и ноћиште, дочим је обдан ходао по граду и проучавао народ. Прошло је доста времена, док му певаде за руком, да изнајми двије собице себи за стан и за мјесто, гдје ће проповједати. Дуго је трајало, док је могао наћи 15 слушалаца, који сједаху на асури у једној соби, док им он из друге ријеч Божију проповједаше. То је била, и таква је била прва проповијед у Токију. Све је то било затајено од власти; но када се од слушалаца 12-оро обратило Христу и број нових хришћана поче да расте, политичка власт јапанска стаде прогањати православне хришћане, те

је многе затвором кажњавала, многима другим начином досадила, али отпадника — хвала Богу — ипак не би ни једног.

Рад архимандрита Николаја постао је још олакшији, када су јапанске власти са хришћанима ђаволе поступати почеле. Број њерних множио се с дана у дан и на брзо је прешао стотину, па стотине, и дође на хиљаду и хиљаде, тако да је нужно било дизати школе и цркве, отворити богословско училиште, организовати парохије и црквене књиге на јапански језик превести.

По примјеру руске цркве од почетка је Николај сваке године позивао свештенике, њероучитеље и свјетовне предстојнике црк. општина на договор. Те конференције држане су сваке године од 30. јуна до 4 јула. На првом састанку, 1874-е било је 8, а на осталима по 40 чланова између ових 16 свјетовњака.

Труд и успјешан рад архимандрита Николаја признаде и руски св. синод, те га 1884. позове у Петроград, изабере за епископа и посвети, а уједно му повиси и нужну дотацију за издржавање новообразованих парохија.

Сад је већ ишло лакше. Околности политичке биле су по православље повољне, те је преосвештени Николај [illegible] повратку из Петрограда 1885. осветио камен темељац архијерејске катедрале своје у Токију, а 24. фебруара 1891. у присуству пол. власти и дипломатског кора свечано је троносао по плану руског архитекта Суропова сазидани храм. Колико је то зграда импозантна, може се отуд закључити, што је градња стала 300000 рубаља, а може у њу стати 2000 душа. Под водством руског неимара радили су на њој сами јапански радници. Црква је нарочитим обзиром на земљотрес, који се у тим крајевима често појављује, сграђена; а да је радња солидна, већ је досад доказано, јер је већ неколико земљотреса досад издржала. Сграђена је у руско-византијском стилу на једном вису у близини руског посланства, тако рећи на најљепшем мјесту, јер се са свију страна града угледати може.

Од 1889. године признала је јапанска влада хришћанство слободном њероисповјести, те је од тога доба православна црква под заштитом грађанског законика.

Колико преосвештени Николај своју паству љуби, засвједочено је осим успјешног му рада и тијем, што јој ни за вријеме минулога руско-јапанског рата није остављао. Очинском бригом и осјетљивим за јад своје духовне дјеце срцем похађао је он и тјешио многобројне руске заробљенике, који су у Токијо доведени. И за дивно чудо, док су због тумулта, који је у Токију ушљед неповољног закључка мира између Русије и Јапана букнуо, скоро све иноземне мисије мање више страдале, православна руска мисија остаде нетакнута. Бог је изабрао свога слугу, чији такт и мудро опхођење са непријатељем учинише, да се младо стабло православне цркве у Јапану не повриједи.

По службеним подацима од 1905., има у Јапану 28.397 православних хришћана, који су у 260 парохија подијељени. Свештеника има свега 194, самих Јапанаца. Православно богослужење врши се искључиво на јапанском језику у 178 цркви, а за религиозно-морално васпитање побринула се мисија са 4 школе, од којих су три у Токију. Овдје је и богословско сјемениште, а у Кјото постоји женска школа.

Свети синод руски потпомаже јапанску цркву са 49000 рубаља, а фонд православне мисије са близу 26000 рубаља.

Послије Бога за све ово може се високопреосвећеном Николају Касаткином захвалити, јер као што смо видили, он је први посијао сјеме јеванђелско по Јапану. Дај Боже, да му апостолски рад његов и на даље буде успјешан.

По А. З. и Рус. Сл. саопштава:
протопрезв. **Дим. Јанковић.**

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У овоземној цркви.

Годишњи испити на српско-православном богословском училишту у Рељеву отпочели су 26. маја (8 јуна) т. г. а завршиће се 2. (15. јуна). Тога дана одржаће се у св. храму благодарење, те се по томе питомцима свједоџбе раздати. Нова школска година 1906/7. отпочеће 19. августа (1. септ. т. г.).

Освећење српско-правосл. основне школе у манастиру Моштаници. Још блаженопочивши наш незаборављени архимандрит Кирил Аџић почео је 1888. г. да прави школу у Моштаници на Крајини љутој, а под чувеном Козаром. Прилике тадашње и страдање архимандрита Кирила спријечише да се аманет св. Саве — српска школа — дограђи.

Но лијепа замисао честитога покојника не пропаде, јер ето, послије толико година благодарећи одзиву српског народа нарочито у Бос. Крајини, као и сељацима с' обе стране планина: Просаре, Козаре и Пастирева подигнута је јесенас са срећом српска школа, која је ове године на Спасов дан у име Бога и св. Саве, српског просвјетитеља, освећена.

Одбор манаст. цркве пораније је издао позиве на ову свечаност. Његово Високопреосвећенство госп. Митрополит Евгеније радо се одазвао позиву и још 10./23. маја о. г. дође у манастир у пратњи јеромонаха Георгија Драгића. у Хрватској Дубици на колодвору дочекали су Његово Високопреосвећенство г. г. Никола Цикота, предсједник црк. дубичке општине Јанко Мисаљевић, затим свештеници Славко Вујасиновић, Мирко Павић, и управитељ манастира Петар Иванчевић са своја два одборника. Код манастира дочекала је Високог госта многима свијета и поздрављала са: »Живио! Добро нам дошао!« Његово Високопреосвећенство очински се захвалило скупљеном народу, поучио га, како ће се свак у свом животу као Србин и Хришћанин владати, те онда пошао у манаст. цркву гдје га је дочекао јереј Чупић.

Разгледавши цркву и св. олтар отишло је Његово Високопреосвећенство на отпочинак. Сјутра дан на Спасово у 9 сати отпочела је св. архијерејска служба, на којој је честито пјевачко друштво »Вишњић« пјевало. На архијерејској св. литурђији благоизволио је Високопреосвећенство госп. Митрополит рукоположити монаха Германа Видовића за јеромонаха, а јеромонаха Петра С. Иванчевића произвео је за игумана. Његово Високопреосвећенство држало је у храму лијеп говор о значају српске школе. Иза заамвоне молитве кренула је литија у школу уз пуцање праштја и звоњење у школску дворану, гдје је обављено освећење. Заједнички ручак приређен је у школи. На ручку је прву здравицу подигао Високопреосвећени госп. Митрополит Евгеније у здравље земље господара Ње-

говог Величанства цара и краља Франц Јосипа I. Другу здравицу Његовом Високопреосвећенству госп. Митрополиту подигао је домаћин игуман Иванчевић; српском народу и блаженој сјени архимандрита Кирила Аџића наздравио је свешт. Славко Вујасиновић. Све су здравице попраћене са сходном пјесмом.

Његово Високопреосвећенство госп. Митрополит остао је у манастиру до нељеље (14 маја), када је рукоположио јеромонаха Германа Видовића за презвитера (јеромонаха); тога дана по подне кренуло је Његово Високопреосвећенство натраг у своју резиденцију, испраћен силним народом манаст. парохије. И тако је освећење српске школе у манастиру Моштаници прослављено на најсвечанији начин, а успјех је био сјајан како морални тако и материјални.

Избор пароха у Мостару. 14 о мј. одржана је у Мостару према новој Уредби српско-правосл. црквена скупштина за избор тројице пароха мостарских. Скупштина је трајала од 10 сах. пр подне до 1 сах. по п. и од 3—6 сах. по п. Од 530 позваних бирача прије подне је присуствовало 207 скупштинара и од ових је гласало 188, а по подне је присуствовало 183 скупштинара и од њих је гласало 180. Црквени Суд је припустио избору 10 кандидата-свештеника, а то су ови: Јован Муцовић администратор из Мостара, Никола Којо из Благаја, Стеван Шишковић из Бијелог поља, Душан Кршевић из Закаља, Тома Братић из Фојнице (кот. невесињског), Владимир Гвозденовић парох рашпански из Мостара, Петар Радуловић из Улома, Сава Симић из Требиња, Ристо Терзић из Љубушког и Јован Гргуревић из Зенице. Осим Гргуревића, који је из Сарајевске епархије, сви су из херцеговачке митрополије. Пошто су прочитане у скупштини молбе-нице са свима прилозима свију припуштених кандидата и пошто је скупштина изабрала повјерењство за примање гласанца, извршен је избор тајним гласањем. При томе гласању прије подне добили су: Муцовић 181 глас, Којо 122, Шишковић 81, Кршевић 72, Братић 56, Гвозденовић 36, Радуловић 10, Симић 2 и Гргуревић 1 глас. Како је једини Муцовић добио двије трећине гласова, то је он проглашен за изабраног и његов избор предложиће се Њ. В. Митрополиту на потврду. За попуњење остала два мјеста — иза подне извршен је поновни избор из овога пута добили су: Којо 103 гласа, Шишковић 85, Кршевић 80, Братић 73, Гвозденовић 11, Радуловић 5 и Терзић 1 глас Пошто при поновном избору ни један од кандидата не доби двије трећине гласова, то ће се предложити епархијском Црквеном Суду четворица, који су добили највише гласова, да између њих наименују једнојицу за пароха према Уредби. — Сједница Црквеног Суда биће, како се чује, 7. јуна и тада ће се међу осталим предметима расправљати и о избору мостарских пароха.

Цариградска Патријаршија.

О реформи календара. Поводом тијем, што се — како неки листови доносе — руски св. Синод изразио за реформу старог, те усвојење новог календара, од интереса је да у том питању изнесемо овдје мишљење св. Синода цариградске патријаршије. Његова светост патријарх Јоаким одговара у посланици својој св. Синоду руске цркве гледе реформе календара између осталога ово:

»Од вијекова установљену и утврђену непрекидном у цркви посланицу по којој ваља празновати свијетло Васкрсење Господње у прву (или одмах у идућу за овом) недјељу послије пуног мјесеца, послије пролетне еквиноције (равнодневице) — дужни смо свето поштовати и не нарушавати, јер је у том погледу

уношење каквих новотарија забрањено. Чувајте јулијански (стари) календар, чувамо и непромјењивост нашег црквеног календара. Избацити 13 дана да се наш са новим календаром изједначи бескорисно је и неоправдано, јер с једне стране, пропуст толиких дана не оправдава се никаквим принципима, ни црквеним, ни научним, а с друге, изједначење календара, које би се овијем добило било би само за вријеме т. ј. до 2100 године, када би разлика била опет за један дан. Али и извршити реформу јулијанског календара, као нарочито по науци нетачног и довести на тај начин што приближније подударање грађанске године с тропском, ми сматрамо сад и сувише за рано и у опће узалудно. Јер ми с црквене тачке гледишта немамо нужде у промјени календара, а и наука — како тврде научници — још није рекла поштједну ријеч о тој тачности, којом се израчунава тропска година«.

Званични огласи.

Епархијски црквени суд у Бањалуци.

Број 341/354 ех 1906. 3—3

Стјечај.

Ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Босанској Дубици у протопресвитерату бос. Костајничком, расписује се овим стјечај с пријавним роком до 1./14. јуна 1906.

Молбе ваља поднијети овом епарх. црквеном суду и уједно им приложити свједоџбе о свима, како богословским, тако и прије богословије свршеним наукама.

Парохија бос. дубичка броји 425 домова са 2200 душа и нема парохијског стана.

Из сједнице епарх. црквеног суда држане у Бањалуци 13./26. априла 1906.

Предсједништво.

Епарх. црквени суд, српско-прав. Митрополије Зворничко-тузланске.

Број 365. ех 1906. 3—3

Стјечај.

Расписује се овим стјечај на парохију у Осјечанима, протопресвитерата грачаничког.

Парохија има парохијални дом и броји 315 домова са 1513 душа.

Молбенице компетената инструисане по § 90. и 91. „Уредбе“ — имају се — до 17. маја 1906. Црквеном суду упутити.

Из сједнице епарх. црквеног суда, држане у Д. Тузли, 21. марта 1906. год.

Предсједништво.

»Источник« излази у свескама досадашњег формата на 1½ табака сваког 15-ог и посљедњег дана у мјесецу. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Руководи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XX. Сарајево, 15. јуна 1906. Бр. 8.

УРЕДНИК:
протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

ЗВАНИЧНО.

Српско-православни АЕ. и Митрополит дабро-босански.

Број 673 ех 1906.

Званична објава.

Да се у будуће не би богословски кандидати из Босне и Херцеговине узалудно упућивали и одлазили у призренску богословију, у Старој Србији, као што су то до сада многи чинили, то овдје доносимо, и јавности предајемо званично писмо високопречасног господина архимандрита и ректора призренске богословије, које Нам је упућено заједно са објавом услова, под којима се ученици у поменуту богословију уписују и примају.

1. Писмо гласи:

Српска православна богословија. — Број 446.
У Призрену 30. маја, 1906 године.

Ваше Високопреосвештенство!

Многи ђаци из српских покрајина обраћају се управи овој са молбом, да се приме у ову школу. Неки чак долазе лично у Призрен, са циљем да пошто пото уђу у школу, и тиме излажу себе излишном трошку а ову управу разним непријатностима.

Да би се ово избегло, част ми је под ·/. послати услове под којима се овде ђаци могу примити у 1906/7. школ. години, са молбом да Ваше Високопреосвештенство учини што буде могуће, да се исти публикују преко новина и у што шири круг објаве, како се не би

дјеца крхала и напразно долазила у Призрен. Главно је на што треба обратити пажњу, а) да благодијејање могу добити само турски поданици, и б) да без добивене дозволе нико не долази у Призрен.

Вашем Високопреосвештеству покоран

Ректор

Архимандрит Илларион С. Весић.

2. Објава о уписивању гласи:

Српска православна богословија у Призрену.
Број 446. — 30. маја, 1906. године.

Упис у српску православну богословију Призренску 1906/7. школске године.

За идућу школску годину примиће се у ону богословију свега 30 нових ученика и то најпре из Отоманске Империје, и тек ако не буде толико турских поданика, примиће се ученици из других крајева српских, под овим условима:

1. Ђак треба да је свршио четири разреда гимназије са течајним испитом и примјерним владањем.

2. Да је потпуно здрав и без тјелесних мана и са добро развијеним слухом за пјевање.

3. Да има обавезу родитеља или старатеља, да ће за своје издржавање плаћати триста (300) динара у злату за школску годину, и то 150 да понесе собом при упису, а 150 да положи у Београду туторству Симе Игуманова најдаље до 1.-ог фебруара сваке године. На благодијејање не може бити примљен ниједан, који није турски поданик.

4. Ђаке из српских гимназија у Турској царевини препоручују дотичне гимназије, и сви остали шаљу молбе управи ове богословије најдаље до 20. августа ове године.

5. Уз молбу да сваки приложи школску свједоџбу у копији, коју ће сам овјерити, и обавезу родитеља да ће уредно плаћати издржавање своје.

6. Сваки ђак добиће одговор на карти до 1. септембра, је ли примљен или није.

7. Само примљени ђаци могу доћи у Призрен до 14. септембра најдаље, са уплатом за издржавање или признаницом туторства из Београда, ако тамо новац положе.

8. Нека нико не долази у Призрен, док не добије дозволу да је примљен.

9. Примљени ђаци са стране треба да су снабдевени са уредним пасошима и са оригиналним документима, која документа треба да одговарају раније послатим копијама, које се неће враћати.

10. Који ђак жели одговор депешом, треба у молби да приложи 4 динара у таксеним маркама своје државе.

11. Ђаци су дужни понети собом пар здравога одела и обуће за 4 месеца најмање. Даље потребан број преобука, пешкира, џепних марама, чарапа и по један кишобран. Остале ствари даје завод.

Деловођа Савета:
Сава Стојановић.

Ректор:
Архимандрит *Иларион С. Весић.*

Стављајући ово путем јавности до свеопћега знања уједно напомињемо да је и до сада примање страних свршених богослова у свезу клира Босанско-Херцеговачких епархија врло тешко ишло, јер се увијек првенство само свршеним богословима домаће рођевске богословије морало давати. У будуће пак таково примање још ће теже ићи, а најпослије и сасвим забрањено бити, јер не можемо дозволити, да имамо потпуно уређену богословију, у којој се богословски питомци под Нашим непосредним надзором за свештенички позив спремају, па да и поред ње наши свештенички кандидати иду у друге, стране богословије. Тако исто не можемо дозволити, да свршени кандидати других богословија заузимају парохије и друге црквене службе а да наши питомци без службе и ухљебија остају, нити пак можемо хладни и равнодушни бити према приговорима домаћих богослова, да црквене службе на њихову штету дајемо страним кандидатима.

Узљед свега тога објављујемо, да смо замолили пречасни ректорат Призренске богословије, да богословске кандидате из Босне и Херцеговине у будуће не прима, ако исти од свога надлежнога епископа немају за то нужне дозволе и препоруке, и ако им ни један епископ није обећао, да ће их по свршетку наука у свезу клира своје епархије примити.

Сарајево, 12 јуна 1906.

АЕ и Митрополит Дабро-босански
Николај с. р.

Српско-православна Митрополија Бањалучко-бихаћка.

Рукоположење. Његово Високопреосвештенство Митрополит бањалучки и бихаћки господин Евгеније Летица, благоизволио је на св. архијерејској литурђији одслуженој на Спасов-дан 11./24. маја о. г. у ман. Моштаници рукоположити монаха Германа Видовића за јерођакона а 14./27. маја т. г. за пресвитера (јеромонаха).

Произведење. Његово Високопреосвештенство Митрополит бањалучки и бихаћки господин Евгеније Летица, благоизволио је на св. архијерејској литурђији одслуженој на Спасов-дан 11./24. маја о. г. у Мак. Моштаници произвести јеромонаха — управитеља о. Петра Иванчевића за игумана.

Против сујевјерја.

Говорио народу о слави црквеној у Рељеву 9. маја 1906. протопрезвитер **Димитрије Јанковић**, к. савјетник.

Љубазни!

Све што је на свијету у Божијој је власти. Он је творац, промислитељ и законодавац свега. Он је једини премудрим промислом својим одредио путеве сунца и мјесеца, да показују вријеме. Он застире небо облацима и спрема дажд земљи. Он је навео изворе по долинама да између гора теку воде. Он је створио и велико и широко море и он се брине да безбројне оне животиње, које мале и велике тамо гамижу, добију на вријеме храну своју. Он је дао и нама, браћо, живот и бесмртну душу, и одредио, да човјек кад гране сунце излази на посао свој и рад свој до вечера, Он чини, те расте на горама трава стоци и зелен на корист човјеку, да изведе од земље насушни хљеб свој. Напошљетку он нас је посинио, и да му будемо вјерни, закону своме научио и наредио, да се у потребама нашим на Њега обраћамо, а он ће се у свему бринути за нас, као што се брине отац за дјецу своју. Па као што је криво оцу, кад га дјеца не слушају, тако је браћо криво и небесном нашем Оцу, кад му закон његов не поштујемо. Као што гријеше дјеца кад се у мјесто оца на туђина обраћају, тако гријеше и они, који мимо Бога са друге стране помоћи траже. А таквих браћо има и сувише! Па да би се заблудјела та браћа и сестре наше на пут истине и правде обратили и душу од извјесне пропасти сачували, ходите да видимо, шта о том у закону Божијему пише.

*

Опазили сте зацијело не једанпут, шта бива, кад се спусти густа, сива магла. Како је загушљиво, како непријатно, како клоне под теретом њеним и биље и човјек. Све је тако суморно, тако жалосно; човјек је чак и у кретању свом несигуран, не види јасно, све му се нешто друкчије причињава, него што је у истини. Човјек се снебива, јер нема путоказа, и ако пође, лако удари кривим путем, који га сваким кораком све даље води од мете, док га не доведе на руб пропасти. Бадава дижеш главу, да угледаш сунца нема га, бадава се осврћеш на све стране, залутао си у погибељ...

Видите браћо, и с нама је тако. И на наш душевни живот се спустила нека густа магла, која нам стеже груди, која нас заводи и упропашћује и неда нам, да угледамо божије истине свјетило. И она је већ много и много жртава поморила, не само за овај већ и за онај, вјечни живот у дворовима божијим, камо само онај приспјети може, ко православно и право вјерује, а није празновјеран, јер та погибељна магла, која нас до пропасти и на овом и на оном свијету доводи, јесте браћо — празновјерица, сујевјера, врачбине, гатања и чарања ваша!

Боже мој да црне срамоте наше! Свијет данас — хвала буди Богу, који га је тому научио — пару прежe, муњом пише и зраком слика, а ми све некаква предсказања тражимо и назиремо!

Божанско порјекло духа човјечијег — фала буди Богу — толико је људе оспособило, да наука живу човјеку утробу испитује, а ми кад нас заболе, врачаре тражимо, угљен гасимо и страву сађевамо.

Читави градови, на тисуће душа плове на недогледној пучини морској, и само се Бога боје, а ми се урока и петка и састанка са свештеником нашим бојимо, и пазимо да не „нагазимо“...

Но немојте мислити, драга браћо, да је празновјерица ваша тек свеопшта срамота наша од људи, не, голема је она и пред Богом грјехота! Јер ко врача и гата, ко врачари и гатару иде, тај Богу пркоси, од Бога се одмеће и руга се закону Његову у коме пише: „Не обраћајте се врачарама и гатарима, нити их питајте, да се не скврните о њих. Ја сам Господ Бог ваш!“ (III. Мој. 19, 31) који вам то не допуштам“ (V. Мој. 18, 14). — Па како се надаш добру од гатања твога, када ти га ријеч Божија у безаконје уписује; како мислиш да се Богу молиш, када га тако вријеђаш?

Чујеш ли лаковјерни Божијег гласа, чујеш ли зашто ти забрањује, да тражиш врачаре? Да се не оскврниш о њих, јер су нечисти у срцу и погани у души; јер су се сдружили са духом лукавим и духом пакленим, да свијет варају и на гријех наводе. Па зар у такво друштво хиташ жалосни сине и шћерко, да ти они који су против Бога и против божијег закона, мимо Бога, у мјесто Бога, па можда и против Бога, који те је у искушење ставио, помогну? Зар којекакво угљевље, крпетине, траве и коров и погане мртве ствари, зар опсјена једног варалице да те спасавају од невоље, да ти помогну, да што постигнеш?

Ма јеси ли роде икада размислио, како ће ти то све да помогне? од куд просту, грешну човјеку и неукој жени моћ, да те мимо Божије воље шаптањем и бајањем лијече, када те молитва цијеле цркве и наука љекарева немогу извидати — јер је таква воља Бо-

жија? — И није ли грдна грјехота и помислити, а камо ли као што толики од вас чине, покушати, да човјек Бога нагонити може, да му по вољи његовој учини.

Јеси ли расуђивао игда, ма може ли бити, да је у врачаре толика сила, да је снажнија и моћнија код Бога, од Мајке Божије и светих угодника: јер ти они молитву не испунише, а врачара и гатар ти обрекоше, да ће ти бити што желиш? Треба ли ти роде још и више ријечи да се освједочиш, да те, ти несретници, од Бога отпадници, безазленог, бестидно варају.

Зар мислите браћо да нас неће и Бог и људи на одговор позвати, ако болесника врачари повјеримо, и она га својим поганим лијековима отрује, у мјесто да смо за времена љечника потражили, који би болника Божјом помоћу од смрти спасао? Зар није убијство, ако болног као што ваља не лијечиш? А зар незнаш, да ћеш за убијство и сам своју душу изгубити?

Та да су врачбине Богу угодне, зар би их Бог толико забрањивао? да их Бог не сматра као обраћање и сдружење са духом пакленим, зар би у закон ставио: „Нека се не нађе у тебе, који би водио сина свога или шћер своју кроз огањ, ни врачар, ни који гата по звијездама или по птицама, или урочник, или бајач, нити који се договара са злијем духовима, ни опсјенар, ни који пита мртве“ (V. Мој. 18. 10. 11.); Да су врачбине свијету нужне, а да врачари нијесу опасне варалице, зар би у староме завјету писало: „вјештици не дај да живи“? (II. Мој. 22, 18) зар би нас апостол упозорио: „поганијех и бапскијех гаталица клони се“ (I. Тит. 1, 4.) и зар би Господ који је толико благ и милостив, дуготрпељив и многомилостив, зар би Господ, да му је угодно, што се с врачарама мијешамо тако страшно запријетио, као што вели: „А ако се ке обрати врачарима и гатарима . . . окренућу лице своје на супрот њему и истријебићу га из народа његова . .“ (III. Мојс. 20, 6).

Тако рећи прстом сам упро у она мјеста божијег закона која празновјерицу осуђују. Потсјетио сам вас браћо на заблуду вашу, да сазнате, да се освједочите о страхоти грјеха тога, који се зато толико одомаћио, што је много безазленијег изгледа, него што је у истини. А није браћо дим од сумпора, који убија сваку клицу живота толико опасан, колико је опасна погана маглуштина празновјерице, која праву вјеру са лажи мијеша, и у промисао Божији и вјерује и сумња.

На кад љубазни све то знате, клоните се грјеха тога. Израиљски цар Саул, био је помазаник Божији и док је слушао Бога славан, сретан и виђен. но кад одбаци закон Божији и подаде се за

врачбинама, наказа га и посрами Господ за вјечиту пуку онима, који би на Бога за љубав врачара заборавили. Сјећај се тога љубазни брате и сестро, и недај да те непријатељ Божији улови. Буди присебит и у најтежем часу искушења, а не буди маловјеран. Јер Господ који се брине за вранпће и чује глас њихов (Пс. 147, 8) и за друге птице небеске, и крилове пољске, неће ни тебе, коме је образ и подобије своје поклонио, заборавити, ако си милости његове вриједан.

На прени брате и сестро, отми се од чељусти духа лукавога. Отвори срце, да га просвјетли врак сунца православне вјере, да разбије маглу предрасуда, празновјерице и њевијех отровних пошљедица. Прибјегни крсту часноме, пред њим се свака сила пражија сакрушити мора. Вјеруј у Бога, а не у врачаре, признавај свештеље, а не гатаре, иди цркви и лекару, а не бајалици и гаси пламен погапих страсти у себи, а не угљевље, да не би са сваким угљеном по једно своје добро дјело угасио. Сађевај вјеру, љубав и наду у Бога а не страве, кити се и осјењавај крстом Христовим и иконицама а не амајлијама и бацај лажне записе, да ти их Господ на небу у гријех не запише. Не бој се урока нити злих очију, али се бој да те сопствене очи не саблазне, и на гријех не наведу. Не бој се петка, и петак је као и остали Божији дани, али га поштуј и пости поради великог петка када је Син Божији за то страдао да те правој вјери научи. Не бој се случајног састанка са духовником својим, ако си на праву путу и не вријеђај га; јер увреда коју му наносиш пашће на твоју главу.

Не бој се мртвијех, мирно они у Господу почивају, више се чувај живијех, који ти душу трују и од Бога одводе. Не бој се саблазни ни хаветиња којих и нема, бајке су то; дјетету страшила, женскињу разговор, а јупаку на мегдан не излазе.

На пошљетку посумњаш ли у што, прекрсти се, пођи духовнику свом и упитај га. Он ће те као учитељ твој радо поучити, сумњу разбити, упутиће те и потсјетити, да ни на небу горе, ни на земљи доље, ни у води, нити испод земље нема силе свемоћне, која би ти помогла, осим Бога свемогућега и свезнајућега, који се једини за вас свијет и у њему и за тебе брине, и у чијем закону пише, да се Њему јединоме клањаш, Њега само призиваш, и Њему само служиш. — Памтите браћо и учите се томе закону. Он ће вас просвјетити и научити, по њему ћете Бога познати, маглу празновјерице разгонити, сунцем јеванђеља себе огријати и душу од напасти спасти. Он ће вас од гријеха сачувати и оснажити, да у искушењу не посрнете, већ вјером у Бога узвикнете: Господ је просвјетитељ мој и спаситељ мој, кога се имам бојати! Амин.

Омилије св. о. Григорија Ниског.

на молитву Господњу.

превео: **Милан пл. Младеновић**, прав. срп. свештеник у Суботишту.

(Наставак).

Али љубитељи спора имају против тога у приправности једну примједбу. Јер за оправдање своје окрутности позивају се на пророчке ријечи: на Давида, који жели, да грјешници пропадну [1]), желећи им стид и срамоту; на Јеремију, који жели, да види, да се изврши казна Божја над његовим непријатељима [2]); на Осију, који моли, да непријатељима у дио падну: неплодно материно тијело и усахуле материнске груди [3]). И многа така мјеста, разбацана по св. Писму, износе, да докажу, да непријатељима не треба желити добра и да се мора Божје савршенство учинити ортаком њихова немилосрђа. Но ми ћемо то, да би поставили сврху суџетним бесједама оних, који полазећи са таке примјене долазе до противних назора, код сваког од споменутих мјеста примјетити. Не да се доказати ни за једнога од оних, који су заиста свети, који су св. Духом задахнути, чије су ријечи по наређењу Божјем за одушевљење потомства написане, да тежи за нечим, што је зло, него је сврха њихових бесједа поправак зла, које се у природи налази. Па као што онај, који се моли, да не буде болесника, просјака, не жели уништење људи, него само искорјењивање болести и сиромаштва, тако и свештеници, кад желе, да нестане онога, што они по својој природи мрзе и не трпе, устају само на гријех, а не како то незналице мисле, на људе.

Јер, кад Псалмопјевац вели, да нестане грјешника и неправедника са земље, то он жели, да гријех и неправда ишчезну са земље, да их више нема. Јер није човјек човјеку непријатељ, него покрет воље против зла долази у непријатељски положај према ономе, што је с природом у вези. Псалмопјевац жели да се зло одстрани, а човјек није ништа зло; јер како би зло било подобије добра? Тако ти показује, молећи, својим непријатељима срамоту и стид, множину својих противника, који нападају на човјечји живот у савезу са непидљивим непријатељем. О тима се и св. ап. Павле јасније изражава кад каже, да се морамо борити с поглаварима и властима и с управитељем таме овога свијета, с духовима пакости испод неба [4]) и да се морамо клонити замки наклених, које људима подмећу зле поводе за гријех, раздражење за гњев, магле за пожуде, предмет за мржњу, освету, надутост и сличне пороке. Пошто велики пророк види, да се то у

[1]) Пс. 9, 4; — [2]) Јеремија 10, 25; — [3]) Осија 9, 14. — [4]) Ефесц. 6, 12;

свачију душу полако увлачи, то он моли, да се постиди;[1]) а што се против тих непријатеља моли, то значи, да би се он сам спасао. Јер природно је, да се онај, који у борби подлегне, застиди ради своје понижености, као што се и побједилац поноси својом побједом. А да се то тако има схватити показује начин молитве. Јер нека се застиде вели он, и у сраму потисну они, који за мојом душом теже. Он се дакле не моли против оних, који за имањем теже или се гложе о граничне знаке и против његова тијела какво зло чине него против оних, који хоће да му нашкоде души. А шта друго може бити то шкођење него одвраћање од Бога? А од Бога се одвраћа душа само пороком. Пошто је пак Божанство без порока, то је онај, који је пороку одан, лишен уске везе с Богом. А да то избјегне моли се, да се противници застиде. То не значи ништа друго, него молити себи побједу над непријатељима. А непријатељи су пороци.

Исто се тако и Јеремија у ревности свога богопоштовања — тада цар у бесном пороку служаше идолима а његови се вјерни угледаху на њега — не одаје личној мржњи, него се моли за цио људски род, да би оштријим »јерама према безбожницима дошао цио род људски до боље умјесности. На тако и пророк Осија, који, уочивши да се зло међу људима множи, проглашује исто (зло) достојним неплодности и жели, да усахну горке материнске груди грије́ха, да се не умогне зло међу људима ни родити ни отхранити Зато и вели пророк: „Подај им, Боже, неплодно материно тијело и суве груди".[2]) А ако би се игдје код светих нашла каква слична ријеч, која у себи задржи окривљење или означење једа, то се има свакако у том смислу тумачити, да се зло искорије́ни, а не да се људи униште. „Бог није створио смрти!"[3]). Чујеш ли ту пређу? Како би дакле он, да би његови лични непријатељи помрли, позивао у помоћ Бога, коме је туђе дјеловање смрти? Он се не радује пропасти живих. Но ипак ко води празне говоре и покушава да подстакне Божју благост против својих непријатеља, назива Га, да се радује људској несрећи.

Али примјетиће когод, да су многи добили већ почасти разне, достојанства и богатства, служећи се у ту сврху молитвом и да су вољни да сматрају исте, обасуте толиком срећом, љубимцима Божјим. Зашто нас дакле, могао би који рећи, одвраћаш, да се за таке предмете молитвом Богу обраћамо? Свакако све зависи од Божје премудросне и живот се наш овдје доле од горе управља; то је свакоме јасно и нико се овој тврдњи не би смио противити. Ми пак знамо и

[1]) Пс. 6, 10; — [2]) Осија 9, 14; — [3]) Премудр. 1, 13;

за доње разлоге, са којих је Бог услишао таке молитве а не као да је Бог даровао те предмете ономе, који се моли, као добра, него да се тиме учврсти код слабијих поуздање у Бога, па да се, увјеривши се при ситним просбама, да Бог више молитве слуша, увисимо најзад молитвом за виша Божја блага. То видимо и на својој дјеци, која се испрва држе мајчиних груди и тражe у матере оно, што њихова природа поднијети може. Али кад дијете мало одрасте па буде способно, да говори, оно омаловажава мајчине груди и тражи нешто налик на косу (προκόμιον) или одјећу или слично, у чему дјетиње око ужива. А кад одрасте те с тијелом дође и до разума, то оставља све дјетиње жеље и моли своје родитеље за оно, што треба за савршени живот.

Тако и Бог, да би наникао људе, да све од њега изгледају, често испуњава и мање просбе, да би онога, који је милости достојан, дарivањем малих добара подстакао да тражи и више. А ако је који промислом Божјим из забачености избио на површину те се докопао државне службе, богатства или угледа, то у тим случајевима нека и љубав Божја према људима буде доказом Његове велике моћи, па да, ако ти се испуне таке дјетиње шале, молиш Оца Небеснога за виша и савршенија добра. А то су она добра, која души доносе добитка. Јер било би врло неразумно, кад би, приближујући се Богу, од Вјечнога молили оно, што је временито; од Небеснога, што је земно; од Највишега, што је ниско; од Онога, који поклања небеско царство овај ниски и земаљски посјед; од Онога, који даје оно, што је од преке потребе, кратко уживање туђега иметка, чији губитак је неизбјежан, чије уживање је пролазно, чије управљање је опасно. Згодно указује Он на оно, што је неприлично, са додатком, који гласи: „никоже язычницы". Јер бринути се само за оно, што у очи упада, особено је онима, који немају наде у будућност, страха од страшног Суда, бојазни од пакла, очекивања добра нити иначе какву наду на васкресење, који животињски гледе на садашњи живот па оно, што им годи грлу, трбуху и осталим жељама, броје међу добра као н. пр. и ако и ају какву предност пред другима, ако су више од осталих поштовани, ако на многим златним талентима спавају или имају иначе какву обману у човјечјем животу. Кад истима когод говори о будућој нади, то им он изгледа као какво торокало, кад говори о рају и царству и стању небеском и слично. Пошто се они, који немају наде, придржавају садашњег живота, то згодно Слово каже, да прекомјерне и луде пожуде, које они, који у задовољењу пожуда уживају, молитвом постићи мисле, приличе незнабошцима, који мисле да ће молећи непрестано недостојне предмете измолити помоћ Божју и за њине

штетне намјере. Јер, Слово каже, они вјерују да ће њихове многе ријечи саслушане бити. Како о томе треба да мислимо, о томе смо у току нашег истраживања поучени. Какву молитву треба да шаљемо Богу, чућемо други пут милошћу Господа нашег Исуса Христа, коме пека је слава и хвала од вјечности у вјечност. Амин.

(Наставиће се.)

Чудеса Пресвете Богородице.

Пише: **Дионисије Миковић**, игуман.

КЊИГА II-га*)

Чудо прво: О јављењу Пресвете Богородице: монахињи Пелагији.

У групи цикладских острова близу мале Азије, — постоји острово: „Тино".

На томе острову постоји женски манастир посвећен: „Успенију пресвете Богородице".

Манастир је сграђен на врху исто-имене високе горе. — На сјеверној му страни постоји град звани: „свети Никола". Овај је далеко од манастира око три километра.

У овом манастиру живјело је постојано око 80 монахиња: које су дале обећање Богу, и проводиле вријеме у посту и молитви.

Побожне ове монахиње издржавале су се сопственом зарадом, и добростивом милостињом побожних становника сусједног града.

У броју монахиња налазила се и преподобна мати Пелагија. Њој је већ било 80 година и поред свих осталих одликовала се нарочитом побожношћу, скромношћу и благошћу.

Мјесеца јуна 1822. године, ноћу, у сну, у очи свете нељеље, јави се Пелагији врло лијепа али и чудесна жена. — Од Ње и од одијела Њеног завлада велика свјетлост.

И она зовну поимену преподобну Пелагију и рече јој:

„Пелагијо! пођи у град к манастирском старацу: Стамателу Конкади, и реци му: да он узме на себе старање око откопавања храма Мог, који Ми је затрпан у огради: Антона Доксара, близу града; и реци му даље: да се он лично постара да се тај храм подигне до најбољег и најсјајнијег реда!"

Монахиња Пелагија помислила је, да јој је сан плод фантазије па га ником није ни казала.

*) Прва књига „Чудеса Пресвете Богородице" изашла је у некадашњој Устиној „Просвјети" и у Дабро-босанском „Источнику" за год. 1893., одакле је у посебну књигу исте године отштампана. Пр. Уред.

А уочи друге недеље и у исто доба ноћи, по други пут јој се јави и рече Она изванредно лијепа и блага жена, али је Пелагија опет држала: да је то плод фантазије, и ником није казала.

И у очи треће недеље и у исто доба ноћи, поново јој се јави, укори је што је није послушала, и запријети јој срдбом Сина Свог Христа Бога нашег: ако јој заповјед не изврши.

И упита Пелагија Њу са страхопоштовањем: „Из каквих ће сретава човјек којем ме Ти шаљеш, подигнути тако великољепни и сјајни храм, као што Ти желиш?“

И Пелагија доби од Ње одговор: „Ја ћу се за све постарати, а ти само изврши што ти говорим, и не брини се шта ће бити даље.“

„А која си Ти Госпођо моја, да се на мене срдиш и да ми заповједаш да извршим заповједи Твоје?“ упита Пелагија.

„Благовјствуй земле радостъ велію одговори јој пресвета Богородица, „Христъ никеса Божію слѣзъ!“ прихвати и од сна се ослободи зачуђена Пелагија.

И Пелагија хитро устаде, помоли се Богу и пресветој Богоматери, па отиде и све са страхом и ужасом исприча својој старјешиници: манастирској игуманији.

Старјешиница познавајући њезину побожност, благост и добра дјела, није посумњала у истину овог чудног приказања, већ посла Пелагију к споменутом старцу, да му све тачно исприча.

И кад све исприча Пелагија старцу, изјави му свој страх по пријетњи пресвете Богородице, — да ће срдба Сина Њеног Христа Бога нашег, панути на острово, ако се не испуни наредба Њена.

Али старац није повјеровао Пелагији, ма да јој је признао: да би било лијепо и Богу угодно кад би јој се жеља остварила. Већ ју је свјетовао да ово све исприча Гаврилу, епископу тога острова.

Епископ Гаврило особитом је пажњом саслушао монахињу побожну.

Познавајући Пелагијин непорочни живот, закључи, да ово њено виђење неможе бити фантазија сна простог, обичног.

И у овом увјерењу Гаврила су утврдила још ранија доказивања једног старог, побожног градског старосједиоца да се на мјесту, о коме је монахиња говорила, налази затрпана икона пресвете Богородице. —

А то су му и други побожници казивали доказујући неопходну потребу, да се откопа.

И послије тога Гаврило, епископ добродушни, сазва угледније грађане и све свештенство епархије своје, и пред свима, а у при-

сустну споменутог Стамадела Конкаде, манастирског старешине, исприча, што му је Пелагија, монахиња, казала. А по томе доказа он потребу: да се приступи к дјелу откопавања. Изда позив на све Хришћане епархије своје, да узму учешћа у овом дјелу побожном. И позив тај прочитан је у свим светим епархијским црквама.

У мјесецу септембру 1822. године Господње, започело се откопавање на мјесту оном на ком није било никаквог знака од икакве грађевине.

И послије неколико дана радње, наишло се на знакове старог здања; а мало касније и на сами предњи дио бившег старог храма.

И послије мало даљње радње увиђеше да је стари свети храм био дугачак: 4.314 — а широк 16 аршина! —

А при улазу у свети храм, нађоше бистијерну без воде; она је била дубока 12 сежања....

И пошто до тада не нађоше тражену свету икону, они обуставише радњу.

Но гле чуда! Кад су с радњом престали: на острову се појави куга! — И то даде народу повода да боље поњерује у ријечи Пелагије, монахиње, — те поново, а с још вишим усрђем, прионе око откопавања.

И тада изабраше још три грађанина, а наиме: Георгија Периду, Антонија Камеру, и Георгија Сјутиса, људе добре и побожне, да се и они са Стамателом Конкадом старају о откопавању и оправи светога храма.

Мјесеца јануара 30. то јест на дан три света јерарха, 1823. године Господње, кад је радило много радника и довршивало се откопавање храма старога, указала им се тражена икона Благовијести пресвете Богородице, која се налазила у крају притвора и била је облијепљена сбијеном земљом.

А света икона ова била је повријеђена огњем на доњој страни. И то и други знаци на Њој, јасно су показивали, да је свети храм постао жртвом пожара 850. године Господње, то јест, кад су Сарацени град освојили. —

А гле чуда по чему је нађоше! Копач копајући ударио је у Њу својом цапицом и од Ње одјекне звонцасти здрави глас по коме је нађоше!

И удар копачев познао се је између слике пресвете Богородице и светог Гаврила, арханђела.

А кад су је од земље очистили, увидјели су, да је од времена нешто потамнила, али да није нимало иструнула.

И с великим страхопоштовањем уручили су свету икону преосвештеном архијереју, који се ту налазио.

Тај се случај догодио у подне; а кад се о томе распросуо глас, наврло је и велко и мало и мушко и женско из града и околних села, на поклон светоме Образу.

И тај исти час престала је морити куга; а они који од ње и још боловаху, тај час сви оздравише! А међу болесницима бројаше се и син Георгија Периде. Он бјеше присутан кад се света икона открила, и одма је оздравио!

Хришћани! Хиљаду и двадесет и седам година стајала је ова света икона под земљом, па опет није иструнула! О предивног чуда и прејасног доказа неограничене воље и свемогућства Божјег!

А схватили су то побожни они хришћани, и одмах су почели зидати храм Благовјести Пресвете Богородице.

И кад би им недостајало новаца да раднике исплате, — тад би се ту, вољом Божјом и Пресвете Богородице, слегао многобројни народ, из разних крајева свијета с богатим прилозима: на поклон светоме Образу.

И тако се испунило обећање Богородичино које даде преподобној Пелагији, кад јој рече:

„Ја ћу се за све постарати".

И народ је ту прилагао као стари Израиљ на уређење Скиније Завјета, —

Храм Благовјештења саградише у дужину 26 а у ширину 16 метара, — висок је тако, да се с мора угледати може.

Материјал му је већином од старога храма.

Има лијепи четвероугласти звоник, који је 45 м. висок. А на њему постоји сахат, који сваког часа звонко јавља које је доба.

А притвор храма састоји се од бијелог мрамора!

Лијево од њега точи по старом водоводу, лијепа, чиста, здрава и хладна вода, која се при зидању овог новог храма појавила.

И унутрашњост храма светог, управ је величанствена! Ту је мрамор; ту свештени украси и ту сребрних и златних светих сасуда у изобиљу!

А јављена света икона Благовијести Пресвете Богородице, трепти у окованом злату.

Намјештена је на десну страну право према улазу у свети олтар, дугачка је 11 а широка 8 центиметара.

Храм је овај подијељен на три дијела и двије паралелне колонаде с којима се иде у храм. — Управо му стоји Вознесење, а на лијевој страни Преображење Христово.

Храм се налази у средини дивног врта. — К њему се долази широком улицом, која је с обје стране посађена лијепим разним дрвећем. На предњој му страни стоји образ Благовјештења. —

Близу храма сагрђена су особита здања: за поклонике, болеснике и сиромахе, којих ти никад не фали.

А сви они добивају ту: храну, и све друге нужне потребе. А многи још добивају храну и трошак за долазак и одлазак, кад унапријед за то жељу изјаве. —

Ту је још заведена и школа у којој се градској и страној дјеци која ту долазе предаје: Божји закон, грчки језик и други разни предмети. —

И са средствима светог Храма заведено је у граду прво више училиште, и пет школа у разним селима острова; од ових школа је једна за дјевојке.

А сав тај трошак прилажу побожни грађани: на славу Божју и пресвете Богородице, а ради свог здравља и вјечног душевног спасења и угледа и напретка рода и племена свог. —

Преподобна мати Пелагија, одликовала се: добрим, побожним и радним животом, и ми видимо, да се пресвета Богородица нејавља: богатима, силнима и ленивима него њој скромној и сиромашној.

Па не жалостимо се Хришћани, ако нијесмо богати у имању, него непрестано настојмо да будемо богати у хришћанским врлинама, као и преподобна мати Пелагија, јер то је богатство вјечно, а све је друго пропадљиво и ѿхо́дитъ ꙗ́кѡ дымъ ѿ земли́.“ —

И радимо као да ћемо вјечно живљети, а Богу се молимо као да ћемо сваког часа умријети. —

А у дужности према цркви и школи, имајмо за примјер становнике споменутог града оног, — па никад не сметнимо с ума, с душе и срца, разума и са свијести и савјести, нашу свету дужност, према светој нашој Православној Цркви и милој српској школи, овим узвишеним и спасоносним аманетима најсветијег Србина, нашег светог оца Саве Немањића, да тако одстранимо од себе срџбу Божју и пресвете Богородице, и негодовање наших великих, побожних, родољубивих, племенитих и светих предака.

И тада ће и од нас бити угодна света пјесма, коју свагда пјевамо најпоуданијој и најмилостивијој нашој заступници пресветој Богородици:

Благовѣствуй землѣ радость велію, хвалите небеса Божію славу. Яко wдвшклѣнномъ Божію кіwтъ, да никакоже коснется рѣка скверныхъ, оустнѣ же нѣмыхъ Богородицѣ немолчно, гласъ ангела воспѣвающе, съ радостію да вопіютъ: Радуйся благодатная Господь съ Тобою.

(Прип. и ирм. Благовјештењу).

Духовно-поучни чланци

намијењени онима, који се спремају за св. причешће.

— Написао: *Гр. Дјаченко.* —

Превео: *Јован Петровић*, протопрезвитер и кр. професор у Загребу.

(Свршетак.)

35. Црквена правила односно св. причешћа.

Какове су установе гледе ове тајне?

1. Свршавати и саопштавати ту тајну може само свештеник или епископ.

2. За тајну је потребна само једна просфора, један хљеб са пет печата, или пет хљебова, сваки са појединим печатом, на коме пише Іс|Хр. Хљеб тај мора бити квасан, чист, пшеничан и не тврд. Од тога Ни|Кя. једног хљеба причешћују се сви вјерни. А вино за свршавање ове тајне треба да је од лозе и непатворено црвено, јер тако више наличи крви, коју је Христос пролио за нас, а уз то растворено водом, за спомен воде, која је истекла из ребра Христова.

3. Ко се од свјетовњака може и мора причестити?

У православној цркви причешћују се: а) младенци, б) одрасли здрави људи и в) бôни.

а) *Младенце* треба причешћивати, ако је могуће, одмах по крштењу. Причешћивање младенаца најзгодније је у храму, стога, што младенци нису кадри да приме дарове, спремљене за изванредне случајеве.

Дјецу треба причешћивати ради здравља њихова што је могуће чешће.

До седам година причешћују се младенци у опће без спреме, одређене за свјетовњаке, а уз то као дојенчад само под једним видом крви. А од осме године спремају се и младенци односно дјеца за св. причешће молитвом, постом и исповиједи.

Постоји неразумна предрасуда да родитељи и васпитатељи не допуштају да се причесте дјеца на тако званој спомен-литургији, (кад се служи за упокој душе). А зашто то они тако раде? Бог зна. Света тајна — иста је и на празничној литургији као и на спомен-литургији; и молитве и ектеније за умрле приносе се и на обичној литургији и на празничној, на којима родитељи ипак попуштају да им се дјеца причесте. Или, можда, помисао на смрт и покојнике спречавају грјешне душе и побуђују опасност за живот младенца? *Господе! опрости таковима; јер не знају што чине.* Треба се смрти сјећати не само на спомен-литургији, већ непрестано. *Сјећај се,* Хришћанине, сјећај се *посљедњег часа* (Сир. 7, 39).

Хришћани — браћо! носите и водите дјецу своју чешће у цркву Божју зато, да би она од малена завољела богослужење у храму, а исто тако и зато, да се приуче, да се за вријеме причешћа не боје свештенослужитеља, што се на жалост често догађа код дјеце, а не служи ни мало на част родитељима.

б) Сваки одрасли и православни и здрави мора неизоставно макар једанпут на годину очистити своју душу кајањем и причешћем светих тајана Христових, по обреду православному, у вријеме поста или иначе. Не чине добро они православни хришћани, који се, ма да нијесу под нарочитом забраном духовника, под разним изговорима не брину да се сваке године причесте. Тим више, су овакви хришћани за осуду, што света наша црква, као предобра мати, људима, који се желе причестити, али са разних разлога немају прилике да препосте цијелу недјељу, — снисходи и сматра довољним тродневну а у особитим случајевима чак и једнодневну спрему свјетовњака за причест постом, молитвом и дјелима милосрђа.

Свете тајне морају одрасли здрави Хришћани примити на што срце на сами дан причешћа. То уздржање од јела и пића мора се почети од вечера у очи причешћа. Само људима, врло слабим, дјеци и бо̑нима, због њихове слабости, дозвољава се да једу мало у вече, и при том не касније од поноћи.

Хришћанин, кад се причести, мора најприје прогутати св. причест, и за тим пољубити чашу, као само ребро Христово, из којега је истекла крв и вода. Затим одступивши мало, мора, из благодарности, поклонити се дубоко, но не до земље. Пљувачку има задржати све дотле, док не окуси нафоре или топлоте; затим мора отићи на своје мјесто и стајати до краја литургије и док саслуша захвалне молитве по светом причешћу.

в) *Болне,* ма и не особито опасно треба безодлачно причестити.

Не чине добро они, који зову свештеника к боному уочи смрти, јер се свештеник не показује тада код одра болнога вјесником мира и благодати Божје, која се даје у светим тајнама, већ више вјесником и претечом смрти. А у пошљедње часове живота и сам болни често изгуби свијест и моћ говора. Гријех и одговорност пада на околину болнога због тога пропуста! А на жалост дознаје се, да врло многи и не ће благовремено да позову, свештеника к боному са св. дарима; па и сами болесници желе да се причесте тек у очи смрти. Причешћивање св. тајном, која сједињује човјека с Христом, која доноси мир у душу болнога, која му доноси душевно и тјелесно здравље и служи залогом вјечнога живота одлаже се и избјегава се. — Да не буде тако у будуће!

Болни људи причешћују се у свако доба код куће, без обдржавања правила, одређена за здраве који се спремају за св. причешће; али се исповиједи грјеха траже и од њих.

Онима, који су изгубили осјећај и свијест, забрањено је давати свете тајне.

Син Човјечији.

— Написао: епископ **Антоније**. —
С руског превео **Војислав Борић**.

У каквом је смислу називао Господ себе »сином човјечијим«?

Много су се трудили богослови, да на ово питање одговоре, много су књига о њему написали, али је питање ипак остало и до данас неријешено. Једни су богослови пошли за тим, да истумаче овај назив противно Монофизитима, а други противно Аријанцима, јер док су једни видјели у њему указивање на човјечанску природу Христа, дотле су други на божанску, а трећи на обадвије заједно.

Има много и других покушаја, да се у овом називу нађе обиљежје најбитније сврхе доласка Господњег; те су неки егзегети с тога гледишта објашњивали ријечи »Син Човјечији« час у смислу Избавитеља, а час у смислу Пастира, Учитеља, или уопште Месије.

Ипак су се сва ова тумачења показала тако безразложна и незгодна, да је пок. Болотов, познати професор петроградске духовне академије саставио цијели реферат, у коме је, оповргнувши сва тумачења, дошао до тог закључка, да у науци не има таквог тумачења овог имена Христовог, које би могло задовољити. За то и треба признати, да у том имену нема никаквог одређеног садржаја, него да је оно просто условни израз, који собом замјењује првог лица замјењује. —

Но мислити, да отсуство извјесне идеје у науци доказује њено отсуство и у ствари, сасвим је погрјешно. С оваком теоријом не могу се сагласити ни поштоваоци савремене науке, јер се њом одриче научни прогрес; а још мање они, који поричу савремено школско богословље за то, што су горе набројани покушаји производ школе, а не свето-отачественог посматрања. И заиста закључак

Болотова опроверга се врло јасно еванђељем, из кога ћемо одмах истаћи неколико изрека, које јасно свједоче, да је сам Господ сједињавао споменути назив не само с одређеним садржајем, него је држао, да је тај садржај познат и народу; ако не цијелом, бар некима »Ко говоре људи, да је син човјечији?« (Мат. 16, 13). пита Христос.

Јасно је, да је желио чути од људи закључак од нечег познатог непознатоме: »Да сам Ја — син човјечији, то сви знају, али за кога они сматрају Сина Човјечијег?« Одговор је гласио: »Једни за Јована Крститеља, други за Илију«. — Одааде је јасно, да су не само Христос и Апостоли, него и сви Јудеји сједињавали познате знакове у појму »Син Човјечији«, али су се разилазили у мишљењу: *ко од виших праведника или посланика моћи ваплотити те знакове у себи?*

Баш такво питање задавали су Спаситељу непријатељски расположени Јудеји и то у великој недоумици, при крају његовог земаљског живота, кад је већ свима било познато, да он Себе назива обећаним Месијом или Христом. — Наједанпут им Он говори о предстојећем Свом распећу. То је њих врло бунило, те га упитају: »Ми чусмо из закона, да ће Христос остати увијек; како Ти говориш, да се сину човјечијем ваља подигнути? Ко је тај син човјечији?« (Јован 12, 34.) Ако си Ти Син Човјечији — Христос — то не можеш умријети, ако ли Ти говориш, да ћеш бити усмрћен и показујеш нама Себе као Сина Човјечијег, то ко си Ти, који си нам се јавио, као Син Човјечији? Ми смо мислили да ће Син Човјечији бити Христос Месија, а сада видимо у Теби Сина Човјечијег, али не можемо Тебе признати за Христа, ако ћеш ти бити усмрћен« Шљедећа изрека Господња садржи још јасније упућивање на то, да ријечима Син Човјечији« није Господ просто замјењивао замјеницу првог лица, него д.. је мислио у њима особити, одређени садржај: »Као што Отац има живот у себи, тако даде и Сину да има живот у себи; и даде му власт, да и суд чини; јер је Син Човјечији« (Јован 5, 26—27).

Ово изречење коначно захтијева од тумачења св. писма да на задано питање: шта разумије Господ под ријечима: »Син Човјечији«? тачно одговори.

Тешке ријечи и изреке новог завјета, ради лакшег разумијевања, треба објашњавати старим завјетом, као што је чинио Јован Златоусти, а од чега се готово сасвим клоне протестански богослови, научењаци. У осталом, у овом случају није остављен без пажње ни стари завјет, али без успјеха. При расматрању врло многобројних старозавјетних изрека са ријечима »Син Човјечији« савремена наука пада у особиту погрјешку. Она иде за тим, да нарочито у свима тим изрекама наће једну исту мисао и при том тежи, да је изнађе по бројној количини изрека са тим смислом. Међу тим је несумњиво, да у библији овај израз има разноврстан смисао — прости и произвољни, као и други изрази, н. пр. Царство Божије, Царство небесно, вјера, спасење, закон и т. д., што ријетко опажа схоластичка наука.

И тако не морамо обраћати много пажње на множину старозавјетних изрека, у којима »Син човјечији« означава човјека уопће, човјека по преимућству, човјека као разлику од животиња и од анђела, најпослије човјека као разлику од великана, цара и т. д Неопходно је, у осталом истаћи и ту околност, да израз сваког појма или својства с додатком *син* или *кћи* означава особито, дубоко усвојење овог својства, тако рећи прожимање њиме (синови царства — Мат. 8, 12; 13, 38; синови пакла 23, 15; синови грома — Марко 3, 17; синови мира — Лука

10, 6; синови васкресења 20, 36; синови видјела — Јован 12, 36; синови погибељи — 17, 12; синови противљења — Ефес. 2, 2; 5, 6; Кол. 3, 6 и др. као Сиона, као Израиљева умјесто Сион, Израиљ — Мат. 21, 5; Јован 12, 15. исто тако и у старом завјету). Посебно израз »син човјечији«, већим дијелом означава човјечност по пренмућству. Каква својства човјечности изрично биљежи у себи н. пр. пророк Језекиљ, који себе увијек тако назива, тешко је рећи. Да ли је он овдје разумијевао ништавило своје природе, као противност свесавршеном Богу, који је с њим говорио; или каткада своју праведност, своје испуњење истинског назначења човјечијег, као противност изобличеним свештеницима и свему народу; или најпослије — у истој противности — неприсвајање себи другог права (и ако је и он био свештеник) осим права истинитог човјека? Ну у сваком случају, ми мислимо, да богослови узалуд покланјају главну своју пажњу књизи Језекиљевој, при објашњавању овог назива Христа Спасителя. Језекиљ је говорио о себи, а има у Старом Завјету мјесто, гдје се сином човјечијим назива баш будући Месија, не као прости човјек, него као божанствени; и несумњивно је, да је нарочито ово мјесто, ово виђење пророка Данила сам Спаситељ, често пута, примјењивао на Себе. У њему се и налази одгонетка овога питања, које нас занима. Ово је мјесто добро познато свима, који су изучавали свето Писмо или догматично богословље. Пророк Данило видио је различита звјерска чудовишта, која су господарила над земљом и над народом светим и говорила *горда* против Бога. Ипак власт њихова није дуго трајала. »Гледах, докле се поставише пријестоли и старац сједе, на ком одијело бијаше бијело као снијег, и коса на глави као чиста вуна . . . . . Суд сједе, и књиге се отворише . . . . . звјерима се узе власт и предаду се да се казне огњем. На ко умјесто њихове кратко времене владавине добива вјечну власт? Видјех у ноћним утворама, и гле, као син човјечији иђаше с облацима небеским и дође до старца и стаде пред њим. И даде му се власт и слава и царство, да му служе сви народи и племена, власт је његова власт вјечна, која неће проћи, и царство се његово неће расути«. (Дан. 7.) (Наставиће се.)

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У овоземној цркви.

Автономне вијести. *Сједнице. Велики црквени суд* имао је 10. јуна 1906 у Сарајеву своју другу редовну сједницу, о којој ћемо извјештај у наредном броју донијети.

Велики управно-просвјетни савјет сазван је у сједницу за 16. (29.) јуни прије подне у 9 часова у Сарајеву.

Епарх. црквени суд у Сарајеву држао је 25. маја своју редовну сједницу, на којој су између осталих предмета и ови ријешени: Парох добрињски Петар Станић по сопственој молби премјештен је у привр. својству за администратора парохије которачке, а добрињска парохија привремено повјерена пароху шиповачком на опслуживање. — Опоменут је свештеник Д. У. да у будуће парохију своју без добивеног допуста не оставља, па макар и замјеника у мјесто себе поставио.

— Служи на знање да је парох гламочки К. П. парохијско звање од умировљ. там. пароха примио. — Свештеник Мих. Вучковић парох у О. на сопствену молбу и на темељу лјечничке свједочбе промакнут је у највишу категорију мировинског фонда за свешт. удовице и сирочад. — Извјештена је општина у Варешу, да ће јој се у скоро послати администратор парохије. — Позват је на изјашњење вјероучитељ Р. Ј. у Б. због некатихизирања — Ријешено је 20 предмета из области бракоразводних парница, од које су три пресудом на коначни развод брака довршене. — Служи на повољно знање, да је Ам. р. Кадића у Сарајеву прописно преведена у православље. — Дозвољено проти Л. Л у Б. да А. Ч. на своју одговорност због клевете код свјетовног суда утужи. — Подијеће се великом црквеном суду призив С. Ч пароха у Г. против овђ. одлуке којом је због прекршаја наредбе о склапању бракова на 100 К глобе осуђен. — Списи дисц. спора свештеника С. С. издати су одвјетнику суда на предлог, — и т д. Ријешено је свега 44 предмета.

Личне вијести. Њег. Високопреосвештенство, господин Евгеније Летица, митрополит банаључки отпутовао је у купатило ради лијечења. —

Освећење школе. Њег. Високопреосвештенство Митрополит банаључки и бихаћки господин Евгеније Летица, у пратњи јеромонаха и канцелисте Георгија Драгића, провело је неколико дана у ман. Моштаници, гдје је на Спасов-дан уз асистенцију више свештеника осветило тамошњу срп. прав. вјероисповједну школу коју је манастирска управа саградила, и том приликом на архијерејској литурђији произвело је јеромонаха — управитеља о. Петра Иванчевића за игумана, наградивши га тиме, за његово ревно и савјесно старање око унапређења ове сиромашне српске задужбине. Манастир је тога дана посјетио силан народ из околице а особито интелигенција из Бос. Дубице. На јектенија је одговарало дубачко пјевачко друштво »Вишњић« тако складно, да је све присутне потпуно задовољило. Прилога за школу пало је преко 760 Круна.

Патријаршија цариградска.

Употреба јаја и млијека у вријеме поста. — Његова Светост Патријарх цариградски Јоаким предложио је прошлога великога поста св. Синоду патријаршијском, да се за вријеме поста смије употребљавати млијеко и јаја, пошто су нека посна јела много жешћа и више узбуђују организам човјечји, него ова посве невина, безопасна и корисна по организам човјечји јела. Обзиром на каноне и стару праксу црквену св. Синод цариградске патријаршије одбио је предлог патријархов, мотивишући то тијем, што такву реформу у цркви има право да изведе само васељенски сабор. —

Митрополија Карловачка.

Свети архијерејски Синод, који је ради пјешавања многих текућих ствари у сједнице сазван, свршио је своје послове. На овом расправном Синоду није било краљевског повјереника. Као што се чује, Синод се бавио питањем и о протекторату српске цркве у Америци, те је закључио, да изашиље једнога архијереја на лице мјеста да ствар проучи.

Разно.

Српски родитељи, (старатељи) који желе да упуте своје ваљане ђаке од 12 до 15 година на изучавање разних, корисних заната и осталих привредних струка, нека се пријаве што пре код својих месних учитеља, свештеника, или писмено управи друштва »Привредник« у Загребу, па ће добити одмах сва даља нужна упутства.

Исто важи и за ваљане здраве Српкиње (макар и сиромашне или без родитеља биле), које управа »Привредника« у српске породице склања и намешта — а преко Српских женских добротворних задруга.

Званични огласи.

Број 103/275 I—II.

Распис натјечаја.

Почетком школске године 1906./1907. подијелиће се неколико штипендија по 400 круна годишње онијем ученицима гимназије у Сарајеву, Доњој Туали и Мостару, који су вољни по свршеним прописаним гимназијским наукама посветити се свештеничком сталежу, и у ту сврху ступити у српско-православно богословско училиште у Рељеву.

Онај, који једну од тих штипендија добити жели, има своју са крснијем листом, задњом школском свједоџбом, свједоџбом званичног лијечника и обвезницом (реверзом) да ће по свршеним гимназијским наукама ступити у богословско училиште у Рељеву, а у противном случају добивену штипендију земаљској влади у цијелости повратити — обложену молбеницу до најзад 5. јула (22. јуна) т. г. дотичној котарској области поднијети.

Обвезницу имаде осим дотичног молитеља супотписати и његов отац односно судбено постављени старатељ (тутор) а мора иста и судбено легализована бити. На молбенице без реверза неће се обзир узети.

Сарајево, дне 21./8. јуна 1906.

Земаљска влада за Босну и Херцеговину.

Број 103/274 1—И.

Распис натјечаја.

У сјеменишту српско-православног богословског училишта у Рељеву упражњено је *седам* питомачких мјеста, која ће се попунити почетком школске године 1906./1907. Питомци добивају у сјеменишту бесплатан стан, храну, одијело и наставу у богословским предметима, осим тога свршетком школске године примјеран путни трошак за одлазак својијем домовима преко ферија. За попуњење овијех упражњених питомачких мјеста, расписује се овим натјечај са додатком, да на то односеће се молбенице управити ваља надлежном епархијском митрополиту до најзад 1./14. јула текуће године.

Молитељи морају да докажу:

1. крснијем листом, да су источно-православне вјере;

2. школском свједоџбом, да су са добријем успјехом свршили осам разреда велике гимназије, односно, ако такових молитеља не би било, да су најмање свршили са добријем успјехом 6 разреда велике гимназије у Босни и Херцеговини односно у подручју Аустро-угарске монархије;

3. Свједочанством надлежне политичке области, да су припадници Босне и Херцеговине, да су безпријекорног понашања и неожењени.

4. Свједоџбом званичног лијечника, да су тјелесно и умно потпуно здрави.

Првенство имају они молитељи, који су уживали штипендије уз обвезу, да ће по свршеним прописаним гимназијским наукама посветити се свештеничком сталежу, и у ту сврху ступити у горе поменуто училиште.

У Сарајеву, дне 21./8. јуна 1906.

Земаљска влада за Босну и Херцеговину.

Епархијски црквени суд у Бањалуци.

ад бр. 502/368 ех 1906. 3—3

Стјечај.

Овим се расписује стјечај ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Лушци-Паланци у протопрезвитерату старомајданском с пријавним роком до 18./31. јула 1906.

Молбе ваља поднијети овом епархијском црквеном суду и уједно им приложити свједоџбе о свима, како богословским, тако и прије богословије свршеним наукама.

Парохија Лушци-Паланка броји 360 домова са 2520 душа, и има парохијски стан.

Из сједнице епархијског црквеног суда држане у Бањалуци 25. маја (7. јуна) 1906.

Предсједништво.

Исправак. У »Источнику« бр. 5: у чланку »фрагменат« стр. 123. озго 3. ред стоји ѣѣѣѣѣѣ (?) а треба да стоји ѣѣѣѣѣ, ред 7. ѣ хранїлиѣѣ; а треба ѣ хранилиѣѣ; ред 12. ѣїїа а треба ѣїїа, даље ред 13. ѣї, ѣиѣ, и најзад ред 14. стрі а не стри.

Бр. 6. стр. 156. sqq. ред 3. одоздо мј. камни > камне; сљед. стр. ред 4. од озго иза »пропадања« додај »обиља и разноликости«, даље 7. ред од оздо мј. ѣкс > ѣке; стр. 159. 15 ред озго мј. къ нъжи... къ нъжи > къ нъжи[1])... къ нъжи[1]), ред 20. Вондрак: за ь на ѣїь > за ѣь, па їь. 25. ред мј. славенском > словенском; 1. ред оздо мј. къ л къ > ** къдкъ. 160. стр. 3. с краја овога чланка мј. Примјери > Примери. Исто тако стр. 160. у примједби омакла се грдна погрешка *ујуса* мј. *јуса*, што се овим исправља.

У 7-ом броју »Источника« од о. г. на страни 171., и то у окружници под тачком 21., а тако и у засебном издању те окружнице, погрешно је штампано: »П. на захтјев корпорације 12«, а треба да стоји: »*П. на захтјев корпорације 10 круна*« — што се овијем исправља.

»Источник« излази у свескама досадањег формата на 1½ табака сваког 15-ог и пошљедњег дана у мјесецу. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор, или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XX. Сарајево, 30. јуна 1906. Бр. 9.

УРЕДНИК:
протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

ЗВАНИЧНО.

АЕ и Митрополит Дабро-босански.

Број 707 ех 1906.

Окружница

пречасном српско-православном парохијском свештенству и српско-православним црквеним општинама епархије Дабро босанске.

Закључком заједничке сједнице епархијског црквеног суда и епархијског управно-просвјетног савјета у Сарајеву од 20. априла о. г. епархија Дабро-босанска подијељена је привремено на 6 протопрезвитерских округа, којих се границе покламају са 6 изборних срезова исте епархије. (§§. 162 т. 2. и 181 т. 2. Ц.-Пр. Уредбе).

У тој заједничкој сједници одређено је, да се досадашњи протопрезвитери и „надзиратељи“ бивших малих протопрезвитерата, који се већ у звању налазе, имају за сада оставити у дужности својој; али чим који од њих буде умировљен или не буде више у стању протопрезвитерско звање обављати, да се тада по дотичним епархијским властима а у смислу наређења „црквено-просвјетне уредбе“ постави само један протопрезвитер или управитељ на један протопрезвитерат.

Ушљед тога епархијски црквени суд у Сарајеву, у својој сједници од 4. маја о. г. под записничким бројем 383. одредио је свештена лица, која ће у тим новим протопрезвитерским округима протопрезвитерску дужност вршити — на што се и ужи епархијски управно-просвјетни савјет сходно § 175. црк.-просв. уредбе у својој сједници од 10./23. јуна о. г. потпуно сагласним изјавио.

Према томе нови и привремено заокружени протопрезвитерати Дабро-босанске епархије ови су:

1. Сарајевски са 15 парохија.
2. Вишеградско-рогатички са 10 парохија.
3. Сребреничко-власенички са 14 парохија.
4. Травничко-бугојански са 13 парохија.
5. Варцарско-герзовачки са 15 парохија.
6. Љеванско-гламочки са 11 парохија.

Одређена и постављена свештена лица, за протопрезвитерске замјенике или управитеље у поменутим протопрезвитератима, јесу ова:

1. За Сарајевски протопрезвитерат, свештеник Стево Трифковић у Сарајеву.

2. За Вишеградско-рогатички протопрезвитерат, парох соколачки Гавро Гашић.

3. За Сребреничко власенички протопрезвитерат остају досадашњи надзиратељи и пароси Теодосије Поповић сребренички и Ђорђо Марковић власенички, сваки у досадашњим границама својим.

4. За Травничко бугојански протопрезвитерат остају и даље: парох и надзиратељ травнички Коста Божић и протопрезвитер бугојански Лука Лукић, сваки у досадањем опсегу своме.

5. За Варцарско-герзовачки протопрезвитерат остају садашњи протопрезвитери: Јован Нећанац и Шпиро Бубњевић герзовачки у бившим границама својим.

6. За Љеванско-гламочки протопрезвитерат: протопрезвитер граховски Илија Билбија и парох гламочки Коста Продановић, први у љеванском а други у гламочком дијелу протопрезвитерата.

Као што се види остављени су за сада у звањима својим већином досадашњи протопрезвитери и надзиратељи бивших протопрезвитерата; али ће се по потреби и у интересу службе црквене неизоставно имати за тим, да се сваком даном приликом на сваки новозаокружени и упражњени протопрезвитерат постави систематизовани протопрезвитер, а до тог дефинитивног попуњења управитељ протопрезвитерата са потпуно прописаним дјелокругом.

Постављени сада управитељи протопрезвитерата вршиће дужност своју у смислу односних прописа црквено просвјетне Уредбе, као и у смислу „привремене протопрезвитерске инструкције", која ће им се одавде накнадно послати.

Овим управитељима протопрезвитерата, као законито постављеним органима епархијских власти, имају подручни свештеници а тако и дотичне црквене општине сваку дужну част и поштовање указивати,

и према „Уредби“ у свима званичним пословима и потребама на њих се обраћати и у извршивању њихових послова на сусрет им излазити.

Уједно се позивају сва парохијска звања, да сваки званични свој поднесак епархијским властима путем свога надлежног протопрезвитерског звања подносе.

У Сарајеву 20. јуна 1906.

АЕ и Митрополит:
Николај с. р.

Велики црквени суд у Сарајеву.

Постављање. Велики црквени суд изабрао је за свога сталнога тајника протопрезвитера *Димитрија Јанковића*, редовног члана епархијског црквеног суда сарајевског.

Митрополија Захумско-херцеговачка.

Рукоположење. Његово Високопреосвештенство Митрополит захумско-херцеговачки Господин *Петар* благоизволио је рукоположити *Јована Ледаловића*, свршеног призренског богослова, родом са Стенена (кот. Гацко), дана 14. јануара 1906. за ђакона, а 22. јануара исте године за пресвитера у мостарској саборној цркви Сошествија св. Духа и поставио га за помоћника његовом оцу, пароху у Коритима, гатачком протопресвитерату.

Произведење. Њег. Преосвештенство Господин Митрополит *Петар* благоизволио је у храму Благовјештења Пресв. Богородице ман. Житомислића дана 22. маја о. г. произвести игумана житомислићког *Христифора Михаиловића* у чин архимандрита.

Одликовање. Њег. Преосв. Господин Митрополит *Петар* одликовао је црвеним појасом 15. јуна о. г. јереја *Јована Протића*, срп. прав. катихету — професора на држав. вел. гимназији у Мостару.

Митрополија дабро-босанска.

Рукоположење. Др. богословље монах *Симеун Поповић*, катихета држ. вел. гимназије сарајевске рукоположен је 18. јуна за ђакона а 20-ог за презвитера у храму Силаска св. Духа у Мостару.

Именовање. Високопреосвештени господин АЕ и Митрополит Дабро-босански *Николај* именовао је за канцелисту епарх. црквеног суда сарајевског *Душана Константиновића*, свршеног студента дух. академије черновичке, а *Јована Ајвазовића*, такође свршеног слушаоца черновичког богосл. факултета до даље наредбе додијелио је писарници епарх. црквеног суда.

НЕЗВАНИЧНО.

Омилије св. о. Григорија Ниског.

на молитву Господњу.

превео: **Милан пл. Младеновић**, прав. срп. свештеник у Суботишту.

(Настављ).

Друга омилија о молитви.

(прва о молитви Господњој.)

„Отче нашъ, иже еси на небесѣхъ".

Садржина.

Ова молитва је прва о Оче наш-у. Предмет њен је призив: „Отче нашъ иже еси на небесѣхъ". Пошто ми тим ријечима ступамо у повјерљив однос с Богом, то је бесједник побуђен, да упозори на чишћења, која су била у старом завјету прописана, кад је човјек хтио, да се приближи Богу, да би у том погледу истакао предност новога завјета. Мојсеј је прописивао спољашње чишћење и украс а Христос тражи чисту душу и украшавање исте разним врлинама. Кад хоћемо да зовемо Бога својим оцем, то морамо наш живот тако удесити, да будемо достојна дјеца Божја. Без тога се не усуђујмо Бога својим оцем звати, јер нас Он не ће као своју дјецу признати. Те ријечи опомињу нас још и на то, да је небо наша отаџбина.

Када је онај велики Мојсеј упознао народ израиљски са тајнама брда, није му дозволио да гледа Бога прије, него што му је прописао очишћење уздржљивошћу и кропљењем водом[1]), па ни тако не уздржа народ гледање пуноће Божје моћи, него се плашио од сваке појаве као огња, таме, дима, труба и окренувши се мољаше законодавца, да му он сам буде посредником Божје воље, пошто је његова снага слаба, да се Богу приближи и да издржи Божју присутност[2]). Али наш законодавац и Господ Исус Христос, хотећи нас привести Божјој милости, не показује нам у тами и огњеним димом обвијено брдо Синај, нити звучне трубе, које дају од себе загушљив и треперећи глас, нити чисти душу тродневним уздржавањем и очишћавајућом водом, нити оставља сву мноштину људи доље под брдом, допуштајући једном само, да се пење на врх брда, који је скривен тамом, него нас води мјесто на брдо у само небо, чинећи исто људима врлином приступним; и тада им не пружа само прилике да виде него и да уживају у божанској пуноћи великољепности и оне,

[1]) Излаз 19, 14. 15; —

[2]) Излаз 20, 19;

који се приближују, срођава у неколико са вишом природом и не скрива надмоћну красоту у тами, да је они, који је траже, не могу лако гледати, него, расвјетљујући далеким сјајем своје науке таму, даје онима, који су чиста срца, да виде у сјајном блеску неисказану красоту. А воде за пикропљење не даје из туђег извора, него ону, која у нама самима извире, разумно ко под тим изворе очишу или гријехом неокаљану свијест срца. Прописујући не само уздржавање од дозвољене брачне постеље, него и од сваког чулног и страшног покрета, приводи нас он молитвом Богу. То је наиме значај ријечи, којима нам се саопћавају нарично не неки у слогове сложени гласови начин уздизања к Богу, које бива у узвишеном животу. И из ријечи о молитви може се видјети начин божанског посвећења. ὅταν προσεύχησθε (кад се молите) говори Он. Он не рече: ὅταν εὔχησθε (кад се завјетујете), него ὅταν προσεύχησθε да истакне, да завјет мора бити уређен прије, него што приступимо молитвом Богу. Па како се разликују те двије ријечи у своме значењу? Завјет је обећање неког у скромном расположењу посвећеног предмета, молитва је молба за блага, која се Богу у скрушености шаље. А пошто ми морамо имати повјерења, кад се Богу приближујемо и од Њега оно, што је корисно, молимо, то свакако мора завјет претходити, да ми, не допуштајући да с наше стране шта не достане, узимамо храбрости и узмогнемо дочекати, да добијемо дар Божји. Зато и вели пророк: „Ићи ћу у грм твој са жртвама паљеницама (што се сажижу) Извршићу ти завјете своје, које рекоше уста моја“ [1]), и „Полажите и извршујте завјете Господу Богу своме“. [2]) Често се може наћи у св. Писму ово значење о завјету (εὐχή), те према томе знамо, да је завјет, као што је већ речено, својевољно обећање неког дара, док молитва означава приступање Богу послије тога, када смо испунили обећање, које Богу дадосмо. Слово нас учи, да од Бога ништа не молимо прије, него што му какав пријатан дар не принесемо. Јер прво се морамо завјетовати па онда молити, као кад би когод рекао, да сјетва мора претходити жетви. Прво се дакле мора бацити сјеме завјета а жњети се може тек умножено сјеме кад добијемо за жетву милост молитвом. Пошто не може бити повјерљивог опћења, кад би се сретање збило без претходног завјета и дара, то је од потребе да завјет молитви претходи.

Као да је то већ све у реду, говори Господ својим ученицима: „Кад се молите, то говорите: Отче нашъ, иже еси на нбсѣхъ.“ „Кто дастъ ми крилѣ лкѡ голѣбиѣ“, [3]) говори велики Давид негдје у својим

[1]) Пс. 65, 13. 14. — [2]) Пс. 75, 12
[3]) Пс. 54, 7;

псалмима. И ја бих се усудио, да исто тако узвикнем: Ко ће ми дати крила, да се мислима винем до висине оних узвишених ријечи тако, да оставим сву земљу, пребродим сво ваздушно море, које нас раставаља, па да до неба дођем, узнесем се звездама и њину љепоту посматрам, па ни ту да не останем, него и то да прећем па да прећем кроз све, што је пролазно и промјењиво, те да доспијем до сталног бића, непопустљиве силе, која је сама у себи учвршћена, која управља свим, што год постоји и креће се, што год зависи од неисказане воље Божје премудрости, да се од свега што је подложно промјени, у својим мислима далеко клоним, те да се у сталном душевном стању потпуно упознам са Непромјењивим и да Га тада тек ословим најповјерљивијим именом и рекнем: Оче! Јер какво нам срце треба, да то кажемо, каква повјерљивост, какво сазнање својстава Божијих, који је сама доброта, светост, радост, снага, величина, безгрјешност, који се увијек показује у истим стварима и на исти начин, па Га ипак смемо својим Оцем звати? Јер јасно је, да се нико, само ако поле разума у себи има, не ће усудити, да изговори ову ријеч „оче“ а да није примјетио на себи неке особине. Ко је у свом бићу добар, тај нема воље ни наклоности, да буде отац оном ко лошим начином живи; нити свет ономе, који је у животу окаљан, нити има воље да буде непромјењив ономе, ко је сам несталан, нити отац живота ономе, који је у гријеху огрезао, нити чист и безгрјешан онима, који су у разним порокима утонули, нити добротвор онима, који су грамзиви и у опће никоме најсавршенији, у коме се год пта гријешно крије. Јер ако онај, који очишћења треба, завири у своју унутрашњост па опази, да му је савјест пуна нечистоће и порока те, прије него што се буде очистио од тако великих зала, буде хтио да се сроди с Богом и да га Оцем назове, то је јасно, да би таквога човјека ријечи биле неразборите и грјешне, пошто хоће да назове Бога оцем своје покварености. Ријеч отац означава извор од кога неко своје порјекло води. Према томе онај, чија је савјест зла, називајући Бога својим оцем окривљује Бога, да је Он извор његових злих дјела. Али свјетлост нема заједнице с тамом.[1]) вели апостол, него свјетлост је свјетлости сродна, праведно праведном, лепо лепом а непоквареном непокварено. Оно пак, што је противно, свакако је сродно само с оним, што је њему слично. Јер добро дрво не може рађати рђавим плодом.[2]) Ако се дакле неко, који је тврда срца и лаж тражи, усуди, да изговори те ријечи молитве, то нека зна, да он не призива небеснога Оца, него подземнога, који је лажа и отац лажи, која се у појединим људима јавља.[3]) Исти је

[1]) II. Кор. 6, 14; — [2]) Мат. 7, 8; — [3]) Јован 8, 44.

грије и отац гријеха. Према томе оне, који служе у свом срцу страстима, назива апостол дјецом гњева,[1]) а онај који од живота отпаде, назван је сином погибељи[2]) док се лијен и мекан човјек означује као син отпалих атроковица.[3]) Исто се тако пак и они, који имају чисту савјест, називају дјецом видјела,[4]) а други, који се оснажише силом Божјом, синовима силе. Кад нас дакле Господ учи, да Бога у молитви Оцем називамо, то ми се чини, да тим нијпта друго не ради, него да прописује висок и узвишен живот. Јер заиста Истина нас не учи лагати па да се чинимо, да смо нешто, што нисмо и да присвајамо себи име, које нашем бићу не приличи. него да, називајући Оцем својим Безгрјешнога, Праведнога и Доброга, животом својим и доказжемо своју сродност с Њиме. Видиш ли, колико напора требамо, какав живот и колику ревност па да се својим осјећајима до толиког повјерења узвисимо те се усудимо Бога као Оца ословити! Јер тежиш ли за имањем или си занесен земаљским обманама те тражиш међу људима почасти, служиш нечистим похотама па такву молитву из својих уста шиљеш, шта мислиш, шта ће рећи Онај, који на твој живот мотри и молитву твоју слуша? Ја као да чујем ријечи, које Бог таквоме говори: Зар ти, чији је живот окаљан, називаш својим оцем Оца безгрјешности? Што каљаш својим поганим језиком моје пречисто име? Чега ради злоупотребљаваш ту ријеч? Зашто омаловажаваш безгрјешно биће? Да си ти моје чедо, то би свакако и твој живот украшен био мојим добрим особинама. Ја не разазнајем у теби слику мога бића; твоје особине су противне. Шта је заједничко између видјела и таме? Каква је сродност међу животом и смрти? Каква веза постоји међу оним, што је од природе чисто и нечистим? Велик је јаз између добротвора и грамзивца. Не да се сједињити противност међу милостивим и немилостивим. Други је отац твојим пороцима. Јер они, који од мене потичу украшени су савршенствима очевим. Син милостивога је милостив а чистога чист. Гријех не припада уз безгрјешнога а од доброга налази добар — од праведнога праведни. Не познајем вас од куда сте.[5]) Опасно је дакле, прије него што очистимо живот свој, прихваћати ту молитву и Бога својим оцем називати.

[1]) Ефесц. 3, 3.
[2]) Јован 17, 12.
[3]) Јудита 16, 12.
[4]) Ефесц. 5, 8.
[5]) Лука 15, 18.

(Наставиће се.)

Неправилно свршавање литургије

пређеосвећених дарова код Унијата.

(„Американскїй Православный вѣстникъ“ — Јеромонах Арсеније)

У једној примједби мојој, штампаној у П. А. Вјеснику, дотакао сам се служабника унијатске цркве и нашао сам разлике с нашим православним служабником у литургији Јована Златоустога. Овај пут заустављам своју пажњу на истом служабнику и рад сам да покажем разлике његове с нашим служабником у литургији пређеосвећених дарова. Запажена нама разлика показује, да унијатска црква јавно нарушава древни обичај и самовољно квари чин службе. Тако наша православна црква, вјерна древном обичају налаже, у чину свршавања литургије пређеосвећених дарова, да се при приуготовљавању св. Агнеца за гореспоменуту литургију напаја Он св. Крвљу, чува у дарохранионици и послије велике јектеније на пређеосвећеној литургији преноси са престола на жртвеник, а у вријеме великог входа — са жртвеника на престо заједно са св. путиром, у који се улива вино. А ево, како се то свршава у цркви унијатској. У унијатском служабнику читамо: „стари обичај, да се Агнеци напајају Крвљу Христовом из св. Чаше, нека се остави, јер црква света источна (зар их има две?) тврдо и несумњиво вјерује, да се под видом хљеба, потпуно налази жив Христос, с Тијелом, Крвљу, Душом, а и са Божанством, а тако исто и под видом вина, не само да вјерује, да се налази Крв Христова, но и Тијело с Душом и Божанством. А ово да одговара науци богословској, наиме, да се разумијева, да је сједињење и спојење, или савез Тијела с Крвљу, Душом и Божанством неразлучан и нераздјељив и обратно: да је такође сједињење и спојење, или савез крви с тијелом, душом и божанством вјечно неразлучан и никако нераздјељив“. Ако тако схвата црква унијатска, да је с Тијелом неразлучна и Крв Христова и да се у напојеном Крвљу Агнецу налази већ Крв, то зашто приликом причешћивања на пређеосвећеној литургији свештеник говори: Чистнагw и Пресватагw и Пречистагw Тѣла Господа Бога и Спаса Нашегw Іисѹса Христа причащаюсѧ и т. д. а ништа не говори о Крви, као што је написано у служабнику православне цркве?

О пренашању св. Агнеца у унијатском служабнику читамо: „Древни је устав, да се на литургији пређеосвећеној свештени сасуди на жртвенику, као на проскомидији поређају, св. пређеосвећени Агнец на почетку литургије на дискос полаже и заједно с Чашом, у којој нема осве ћене Крви Христове, на великом входу (као и на литургији Златоустовој и Василијевој) преноси. Али се овај обред, ради опасности,

да не би осве̏ћени Агнец какогод каква животиња појела(?), напушта и прави се вход на литургији овако: Кад појци запоје „Нынѣ силы небесныя“ . . . ђакон узевши благослов кади св. трпезу у накрст, храм и људе. И ставши са свештеником заједно пред св. трпезом, говори тајно: „Нынѣ силы небесныя“ те поклонивши се, одмах оду ка скинији, гдје се налази ћивот са св. дарима пређеосве̏ћенима. Ту ђакон поклонивши се отвара скинију. А свештеник клекне и помоливши се нешто, кади трипут св. ћивот. Тада устаје и дубоко се поклонивши узима ћивот побожно у руке и прави велики вход. Ушавши у олтар кроз царске двери, свештеник мје̏ће свети ћивот на трпезу на распростр плитон . . . Потом вади св. Агнец из ћивота и мје̏ће га на дискос . . . Тада улива у св. чашу вино и воду по обичају, ништа не говорећи, нити благосиљајући и т. д.

У таквом чину унијатског служабника наплазисмо не само на самовољно изопачење „древног обичаја“, него и на куриозно тумачење те погрде обреда. Шта значе ријечи: „да не би осве̏ћени агнец како појела каква животиња“? Зар на литургији Златоустовој и Василијевој не остаје Агнец на жртвенику до великог входа, и зар се у случају да Га како било нестане, не сме служити литургија? Кад се унијати боје за агнец на пређеосве̏ћеној литургији, што се не боје за њега и на осталим литургијама? Жао нам је, да се унијатски самовољници, који нагрђују стари обичај, сами за се не боје, због оваких и других дјела својих. *Л. Б.*

Чудеса Пресвете Богородице.

Пише: **Дионисије Миковић**, игуман.

(Наставак.)

Добротом Њег. Високопреосвештенства господина Митрофана Бана, митрополита Црногорско-брдског добио сам занимљиву рукописну књигу „Чудеса Пресвете Богородице“.

Књига је својина св. манастира Мораче. Написана је црквенословенским ћирилом и минејским словима црним и црвеним мастилом. Многе су ријечи скраћене и разумијевају се по титлама на врху.

Хартија је глатка а дебела. Корице су јој од дрвета а обавијене су танком по традом кожом, која је лијепо израђена. Закључала се с двије копче; сад једне нема а од друге тек пола. —

На листу што је при корици прилијепљен, — пише: Сіѳ книгѣ Чѧдеса Прⷱтіѳ Бцѣ прочитаҳъ азъ многогрѣшни Гнадіи. У књизи је наведено седамдесет чудеса пресвете Богородице.

Ова се Чудеса довршују на листу 151-ом.

На овом листу пише црвеним словима: ѿ ст҃аго ѥ҃сленскаго седмаго соборa канонъ. ѵ". За овим следи: „Иже не съ кърою чтою и ѥ҃сѣдшѣнимъ сродіемъ спаса нашего и Бг҃а: и прѣчтѣто рождшіе его Владчце нашее Бц҃е, и прочихъ ст҃ихъ предивнаа чѣдеса приемлющимъ нь покѣшающимсѧ показанмй и словесй премѣдростнми ꙗко мнеща ѿкращати или по мнінію ихъ тлъкокати и по своемѣ оумѣ съставліáти, анатема. ѵ.

Конецъ Бжію благодатію книжице сіе а чѣдесъ Дѣи кто дъ й счктитъ.

Оукоги ѿ добрихъ дѣлъ смиренй минхъ Гавриле къ лето зс҃мѣ ѿ рождства: ащ҃ѧ" (1733).

Почетна слова: „И" и „оу" написана су црвеним мастилом. —

На обратној страни овог листа стоји написано: „Видео и описао за Краљев. Српску Академију Епископ Ник Ружичић. 1893. год."

На листу 152—177 написато је другом руком а црвеним словима: „Акаѳистъ гс҃ѣ нашемѣ Іс҃ѣ Хс҃ѣ."

Овај „Акатист" једнако је написан црвеним и црним мастилом; али су слова више него она којима су написана „Чудеса".

На листу 181" написано је трећом руком а блиједим црним мастилом: учење св. о. Кирила, александријског архијепископа.

Ово се учење почиње овако: „Костихъ мща нашего Кирила архиепископа алеѯандрискаго слоко ѿ исходе дѹши и ѿ котором пришастви. Боюся смрти ꙗко горка ми естъ. Боюся гѣени за на безконична ест и т. д.

Ово се „слово" свршује на листу 193". Посљедњи лист ове књиге обиљежен је страном 194".

У овој су књизи написана сва она Чудеса Пресвете Богородице која су штампана у Венецији: „При господинѣ папи Теодосію 1808.; а која су преведена: „Съ Грѣческаго Бжентіемъ Рáкичемъ Фенчкимъ, Сфимі҃ріемъ Цркве Славено-Сербскіемъ храма ст҃аго Спиридóна Чѣдотворца къ Трієст҃ѣ сѹщымъ. На захтѣваніе г. Томы Милиновича кѹпца и гражданина трієстинскаго и ѣгѹжe йждиженіемъ на тѹпъ издата. Настомніемъ 8 типографіи Їерма Спиридѹона Рафаиловича ѿ Пашторовичъ", а која су овијема слична тако, као да их пок. Ракић није с „грческаго" превео него преписао из ове књиге, која је од његове старија најмање 75. година.

Само пет чудеса има ова рукописна књига којих нема у штампавој Ракићевој. Ови приказују догађаје у светогорском манастиру Ватопеду. — У овој књизи а на странама 69—73, пише: „ѡ прочстеи цр҃кви и патріаршскои жкители Ватопедской чѣдо к к. (22) дикна повестъ."

Под четвртим чудом пише: „Кише и ина многа чѣдеса къ той чѣдной жкители къ̀топедскои, и азъ та сокращенїа ради слока неписахъ̀ точно ѡ тазоименитомъ мне Йгапіи повемъ камъ како плененъ Бых й како

избави се ѡ плена мѧтвами пр҃чне Дв҃ы и Бц҃ы матере. Ѥко грѣхъ имѣль кнѧ Ѥпре кнѧ таковѣю краснѣ и достовалнѣю Вмѣчалъ повестъ. Енемлите вѕо прилежно да къзкеселите се и къзрадѣете се дх҃омъ“

Из све књиге преводим и у ову моју приказујем ових непознатих пет чуда.

О обновлењу св. ватопедске обитељи.

Велики и свети цар Константин, настојаше, да са свим искорijени идолопоклонство.

У свом пространом царству рушио је храмове лажних богова, а сграђивао је свете цркве и манастире, у част и славу јединог истинитог Бога и Творца нашег у част пресвете Богородице и Божијих светитеља.

Како се повиједа сградио је св. цар Константин: девет стотина светих цркава и манастира!

У број светих задужбина његових спада и пречудни и прекрасни манастир Ватопед. Сазидао га је 5850. од створења свијета, а од Христова рођења: 332. године.

Послије 30 година, из темеља га је разорио: Јулијан, цар, противник хришћанства!

При владању Теодосија Великог, цара хришћанина, поново је подигнута ова света обитељ овим чудним начином:

Христољубиви цар Теодосије имадијаше два сина: Аркадија и Онорија и шћер: Плакидију.

Теодосије постави Аркадија за цариградског ћесара, а Онорија и Плакидију с мужем посла у Рим да онамо владају.

С њима је послао Теодосије и сина Аркадију, да му испроси свети благослов од блаженог папе Инокентија, прв҃освештеника у Риму, који бијаше поштован као православнѣмъ наставникъ благочестивѣйшій.

Аркадије је остао у Риму шест мјесеци.

И пошто се царевић овај поздрави и опрости са сестром и зетом са Инокентијем папом — патријархом блаженим, и господом римском, славља православља тада испуњеном, уђезе на брод да се поврати у Византију, престолницу оца свога цѵра великога.

И гле чуда! Кад су пловили мимо острва Лима, дигоше се грдни морски вали а на брод се спустише сури, страшни, густи облаци тако, да мрнар мрнара на броду, није могао познати ни по дану ономе.

И у страхоти тој, спотаче се нога Аркадија царевића, те он с брода паде у море, у пуне невјерно.

Морски вали намах прекрише царевића, и сузне га очи очајних морнара жалосних више не видјеше. —

Али, кад се је Аркадије котрљао с брода у море, чуше морнари престрављени, његов очајни запомагај: „О, пресвета Богородице помози ми!“

И гле чуда: избацише га вали, у Ватопед близу Источника *пресвете Богородице!*

И благодари Аркадије Богу и пресветој Богородици, па од труда и страшног ужаса оног заспао је тврдо.

И у сну се јави њему прекрасна, преславна и пресвета небесна царица. И саизволе Она њему рећи:

Вјером коју си имао у мени и помоћу Сина Мога Христа Бога, избавио си се од ужасне смрти!

И небој се! али, ради љубави моје обновићеш овај свети храм и обитељ коју набрах Себи на земљи од Сина и Бога мога!

А душа ће се моја много веселити о светој обитељи овој.

И бићу ја свагда помоћница и заступница овијем, који у њој стрпљењем, добрим и побожним владањем живот проводили буду.

А кад се Аркадије пробуди, размишљајући о свему што се догодило слављаше Бога и пресвету Богородицу.

И најпосле њега ту, неки становници и он се од њих извијести о судбини прошлој ове обитељи свете.

И разумије он: да је Божија и пресвете Богородице воља да се свети храм и обитељ обнове; и да се ради тога овим чудом над њим прославио Бог и пресвета Богородица Дјева Марија.

И узе Аркадије пратиоца једног па се пјешице поврати у Византију.

А кад Теодосије, цар Христољубиви, угледа сина миљеног, сузе му радоснице потекоше низ образе старачке.

И кад дознаде Теодосије од сина Аркадија, за догађај овај сам, обрадова се срце и душа његова много, и слављаше Бога и пресвету Богородицу, А затим хитно посла пешмаре и с њима силно благо из ризнице царске да саздају свети храм и обитељ ватопедску.

И писао је цар свом сину Онорију и зету свом, да и они помогну с приловима дјело ово богоугодно и свето.

И они послаше четири велика и красна мраморна ступца с још много красног мрамора, злата, сребра и другијех многобројнијех ствари скупоцјенијех.

И тако саградише прикрасни храм и обитељ с десет паркова. — И снабдјеше храм и обитељ с потребама разним.

А она четири велика мраморна ступца, поставише у велику цркву Пресвете Богородице Дјеве.

Кад је сва радња готова била, стиже Аркадије, царевић с Нектаријем, цариградским патријархом блаженим, и много се задивише о красоти грађевној и великолијепој.

И блажени Нектарије, патријарх уз припомоћ свештенства многобројног, отслужи свети чин обновљења. — И тада нарекоше име обитељи светој: „Царска и Патријаршка обитељ".

А кад су извиједстили Теодосија, цара побожног о љепоти и красоти храма и обитељи свете, много се обрадова и поново посла дарове многе и скупоцјене. А сувише дарива неколика села и метоха.

И Плакидија, шћер његова љубезна и побожна, посла из Рима много златних и сребрних сасудова и другијех разнијех ствари скупоцјенијех.

*

Године 6370 од створења свијета, а 862 од рођења Христа Господа нашег, Арави, непријатељи хришћанства освојише острово Крит и сва острова њему оближња.

И неки од непријатеља овијех, дођоше да опљачкају ватопедску свету обитељ.

А њих је је из даље угледао јеромонах, који је вршио службу послужитеља светог олтара. И он је познао њихову намјеру злу и грјешну много.

Па узе јеромонах овај крст од дрва часнога и икону чудотворну пресвете Богородице и смјести светиње ове код студенца близу свете трпезе. Уждио је пред њима свијећу воштану, па навор хладни водени — затрпао каменьем, како га нијесу могли наћи непријатељи они зли.

Тада је кренуо јеромонах да бјежи, али га непријатељи ухвате и са осталима у ропство одведу. А манастир су са свим и опљачкали и опустошили.

А неки калуђери бјеху отишли на работу у метохе манастира светог, па кад се повратише те нађоше манастир опљачкан и опустошен, јако се смутише и ожалостише.

Али ипак не отидоше из опљачканог и опустошеног манастира, него у њему остадоше живећи у великој сиротињи а непрестано радећи и Богу се молећи.

И гле, неостави их пресвета Богородица! По вољи Божијој и Њеној, стигоше им из Адријанопоља искушеници: Атанасије, Николај и Антоније да се закалуђере!

Ови побожни људи донијеше собом три хиљаде златног новца тада званог „влорă“. —

И с новцем тим лијепо обновише храм и обитељ свету.

А они се закалуђерише, богоугодно поживише и часно и свето свој овоземни живот свршише.

Кад за владе Никифора, цара хришћанина, хришћани опет повратише Крит и остала острова.

И међу ослобођењем робовима бјеше у здрављу добру, и заробљени онај јеромонах и послужитељ светог олтара храма ватопедског!

А кад стиже у свету обитељ, он непознаде братство ново, а ни оно непознаде њега.

И он учини метаније свијема — и каза им гдје је скрио свети крст од дрва часног, и икону пресвете Богородице коју називаху „Ктиторска“.

И отидоше сви на извор водени, близу свете трпезе, размакоше насуто камење, и нађоше здраво: свети крст дрва часнога и икону свету ктиторицу ватопедску! И гле чуда! она иста свијећа, — коју је јеромонах уждивену оставио, — гораше пред њима! И кроз толико година недогоре она нити се утули!

Па с пјевањем светих пјесама, дигоше ове светиње и поставише у свети храм: на њихово мјесто пређашње.

А од времена тога, и у спомен догађаја чудесног, поје се ту у сваки понедељак вечер: „Параклис“ — пресветој Богородици, а у уторак рано литургија света. —

И старац онај отац јеромонах, — предузео је своју пређашњу службу у светом олтару. Али послије мало времена преселио се у небесну вјечност, коју нека и нама Господ удијели кад свемилостиво сазволи!

* * *

Хришћани! И чудо ово прекрасно утврђује нас у увјерењу, да не ћемо остати без помоћи пресвете Богородице: кад је призовемо с чистом вјером, каквом бјеше испуњен Аркадије царевић. А чудо ово прекрасно свједочи нам, да је Богу угодно: да Му се на земљи подигну храмови свети, великолијепи.

И минемо ли гором или долом Србства нашег раскомаданог и многострадалног, нашћи ћемо на овај или онај бивши споменик побожности из сретне и славне прошлости Србства нашег драгосног.

Јер, сматраху цареви, краљеви, богаташи и великаши наши круном дијела добријех, да зидају цркве и манастире Божије.

И као што рече Давид, пророк Богом надахнути: Мила им бјеше красота дома Божјег на земљи*).

А домови ови, — манастири свети Србинови, у данима крви и искушења петовјековног и више, — бјеху први лијечници, просвјетници, уточници па и добри вијесници српства паћеног. —

О, много ли и премного и непрецјениво ни јеванђеља златном, дугујемо њима: за Србовање, живљење и спасење наше!

А крв смо ми од крви, и кост од кости наших покојних великана побожних и родољубних, па нека буде и нама мила красота дом Божјег на земљи.

А и како би, и с којим ли образом изашли кад Господ сазволи, на сусрет покојним великанима нашим, кад би напустили њихове аманете свете? Зато уздржимо свете задужбине њихове. Уздржимо ради славе божије и нашег спасења, ради миле успомене на прошлост славну, ради одбране побједоносне од садашњости лукаве, и ради добре будућности, — ако Бог да!

И пјевајмо у њима и на сваком мјесту спасоносне оне пјесмице вјером отаца и праотаца богомољаца: „Гóсподи помилýй“! и „Прест҃а́я Богоро́дице спа́си на́съ“. (Наставиће се).

Из праксе.

При миропомазању колико пута се говоре ријечи: Печа́ть да́ра Дх҃а свт҃а́го?

У „послѣдованїи свт҃а́го миропомазанїа“ пише, да свештеник по прочитаној молитви: „Благослове́нъ е҆сѝ Господи Бо́же . .“ — иза облачења новопросвјећеног помазује младенца светим миром, творећи крста образ на челу . . . и т. д. и говорећи: Печа́ть да́ра Дх҃а свт҃а́го, А҆ми́нь.

Пошто нема упутства, да при сваком помазивању понаособ ваља те ријечи произносити, довољно је ако се само једанпут изговоре. Тако тумачи Хеинацкій у Практич. руководству свом I. стр. 46. гдје вели, да нити у црквеном уставу, нити у старој пракси има за то основа, да се поменуте ријечи више пута изговоре.

Према овом тумачењу је пракса многих наших свештеника, који те ријечи код сваког помазивања произносе, погрјешна.

Може ли служећи свештеник самога себе послужити при св. литургији? Н. пр. додати себи кадионицу, теплоту и т. д.?

Никако неможе, јер свештеник по учит. ѥ҆зѣкстѣе, кад служи свету литургију, носи на себи образ цркве, невјесте Христове, те би

*) Пјес. 25.

да преузме црквенослужитељске дужности, попизио св. тајне које строји, и Христа Господа, који у тајнама пребива, чиме би учинио смртни гријех.

И на ово се много мање пажње у нас обраћа, него што би требало.

Је ли дозвољено сједећки исповједати?

Као год свака тајна и сваки обред има се и тајна покајања стојећки свршити. То захтијева достојанство самога светога чина. Но како се врло често дешава, да се на стотине исповједника јави, то је нарочито старијим свештеницима физички немогуће, да по неколико часова на једном мјесту непокретно стоје. Уњеђ тога је од старина ушло у обичај, да немоћни или слабијег тјелесног састава свештеници исповјест сједећки саслушају. Митрополит Петар Могила у своме требнику правда овај обичај тим, што је свештеник, кад слуша исповјед, по датој му од Господа власти као „Божији судија" над грјешницима. Но ако се сама исповјед може сједећки саслушати, било би врло неприлично, да се молитве и разрјешење сједећки читају. Одговарајући дакле на стављено питање придржавамо се упутства Могилиног Требника, гдје пише, да је свештеник обвезан, да разрјешитељну молитву произноси стојећки и са сваком пажњом, — (Хојн. Практ. руков. 128. и Булгаковъ: Настол. Кн. 992.) дочим му је у случају крајње нужде и слабости по обичају дозвољено, да исповјед (саопштење грјехова) стојећки саслуша.

Дим. Јанковић.

Извјештај

о стању мировинског фонда

за издржавање удовица и сирочади срп. правосл. свештенства у Босни и Херцеговини (приређен од референта Васе С. Поповића протопрезвитера за VIII сједницу контролног одбора држану у Сарајеву 9. (22.) јуна 1906. г.).

Иновно стање фонда концем 1905. године.

1. Приход.

Редовне годишње уплате чланова	14.034·90 К
Пристојбе новопостављених пароха и прота	620·— »
Принос виш. земаљске владе	10.000·— »
Камате фонда резервног	951·97 »
Камате фонда за осигурање	2.425·47 »
Износ свега прихода за годину 1905.	28.032·34 К

2. Расход:

Мировине и припомоћи	14.702·52 К
Манипулациони издатци	16·— »
Износ свега расхода за годину 1905.	14.718·52 »

3. Рекапитулација:

Приход	28.032·34 К
Расход	14.718·52 »
Чист остатак	13.313·82 »
Додавши томе износ од прошлих година у своја од	93 101·66 »
Цјелокупни иметак фонда износи	106.415·48 »

Словом: једна стотина шест хиљада четири стотине петнаест круна и четрдесет осам хелера.

II. Чланови, који су течајем 1905. год. у фонд приљели.

1. Ђорђе Мачкић, свештеник у Г. Градцима, епархија Бањалучко-бихаћка.
2. Душан Крњевић, свештеник у Закољу, епархија Захумско-херцеговачка.
3. Алекса Јерковић, свештеник у Бањојлуци, епархија Бањалучко-бихаћка.
4. Симо Поповић, свештеник у Вуковском, епархија Дабро-босанска.
5. Драгутин Којић, свештеник у Кукуљу, епархија Бањалучко-бихаћка.
6. Димитрије Бањац, свештеник у Рибнику, епархија Бањалучко-бихаћка.

III. Чланови, који су у току 1905. преминули.

1. Илија Школник, парох у Штрпцима, преминуо 28. фебруара 1905.
2. Коста Блажујевић, парох у Которцу, преминуо 19. марта 1905.
3. Коста Вуковић, парох у Пријавору, преминуо 21. марта 1905.
4. Лазар Гаковић, парох у Вел. Радићу, преминуо 2. априла 1905.
5. Давид Латиновић, парох у Вртлогу, преминуо 28. јуна 1905.
6. Вићентије Савић, парох у Стрмници, преминуо 18. августа 1905.
7. Светозар Марјановић, парох у Еминовцима, преминуо 27. августа 1905.
8. Стево Косорић, парох у Соколовићима, преминуо 30. новембра 1905.
9. Јован Новаковић, парох у Бијељини, преминуо 11. децембра 1905.
10. Михаило Јовичић, парох у Брчком, преминуо 16. децембра 1905.

IV. Чланови, који су удовци и без дјеце у смислу § 9. „мировинске уредбе“ из фонда иступили.

1. Милан Стевановић, свештеник у Вишеграду.
2. Сава Савић, парох у Стрмници.

V. Број живих чланова концем 1905. г. по епархијама.

Епархија	Дабро-босанска има	61 члана
»	Захумско-херцеговачка има	45 чланова.
»	Зворничко-тузланска има	45 »
»	Бањалучко-бихаћка има	88 »
	Свега чланова концем 1905. године	239.

VI. Број свештеничких породица, које примају мировину.

Концем 1905. године било је 23 свештеничке породице (свештеничке удовице са сирочадима или сама свештеничка сирочад без матере), које су примале мировину из свештеничко-удовичког мировинског фонда, и то:

12 породица по 1200 круна.
1 » » 1000 »
2 » » 800 »
1 » » 600 »
7 » » 400 »

VII. Чланови контролног одбора, изабрани за трогодишњу периоду од мјесеца маја 1906 до мјесеца маја 1909. године.

Из епархије Дабро-босанске:
Васо С. Поповић, протопрезвитер и ред. члан епарх. црквеног суда у Сарајеву.
Стево Трифковић, свештеник и управитељ протопрезвитерата сарајевског.

Из епархије Захумско-херцеговачке:
Теодор Говедарица, свештеник и редовни члан епарх. црквеног суда у Мостару.
Стеван Шиниковић, парох у Бијелом-пољу.

Из епархије Зворничко-тузланске:
Петар Јовановић, прото и редовни члан епарх. црквеног суда у Д. Тузли.
Владимир Пејовић, парох и надзиратељ протопрезв. у Маглају.

Из епархије Бањалучко-бихаћке:
Коста Поповић, прото у Дервенти.
Михајло Васић, парох у Добоју.

Књижевне оцјене и прикази.

Шематизам православне епархије далматинске и истријске за годину 1906. Задар.

Вриједна управа далматинске епархије издала је и ове године свој шематизам. Књига мала, свега 64 стране велике осмине, али врло добро уређена. По општем статистичком прегледу било је свршетком 1905. године у епархији 80845 душа у 11279 домова, који су подијељени у 55 парохија и 3 капеланије у пет протопрезвитерата. Осим тога има 3 манастира. Број свештеника износи 73, од ових су 26-орица калуђери, што је за малену епархију далматинску прилично велик постотак (35·6%). Цркава има 83. Број брачних парова није означен, према томе не може се константовати, е да ли је број рођења са бројем брачних парова у здравом сразмјеру. Православљу се обратило 65 душа, а отступило је од православља 23. Конвертити су махом женскиње. Највећи је број прелаза у православље у Бечу и у парохији Обровац, гдје је њих највише и иступило из православља. Под врховном управом епископа, преосвештеног Никодима, постоји богословско училиште у Задру са шест наставника и 35 слушалаца, а приправника за богословију има 25. — Епархијска власт надзире и управља са 22 закладе. — Број правосл. дјеце у ком. школама износи: 3762.

Течајем 1905. године одликована су пет свештеника; један архимандрит митром, два протопрезвитера напрсним крстом, један јеромонах је произведен за игумана, а један свештеник добио је чин појас. Из азбучног именика свештен-

ства сабрали смо свега: 27 одликованих свештеника, што износи 36%. Пошљедња пошта појединих мјеста је сасвим умјесно означена, но да је још означен број мушких и женских, затим број брачних пари, била би ова корисна књижица још љепша. Но свакако служи на част оном, ко ју је уредио. *Д. Јанк.*

Извјештај о српско-прав. богословском училишту у Рељеву за школску годину 1905/6.

Саставио: протопрезв. *Михајло Лалић*, управитељ.

Наставнички збор са управитељем састојао се из 7 чланова. Ови су наставници 16 предмета у четири годишта 46-орици ученика у 78 седмичних часова предавали. Год. 1905. 6. ученици су лијепо напредовали. Када сравнимо лањски и овогодишњи успјех опазићемо, да је ове године према 46-орици ученика било 86 одличних и 114 врло добрих а 31 довољна оцјена, дочим је 1904./5. према 29-орици ученика било 46 одличних и 59 врлодобрих, а 20 довољних оцјена. Осим тога разлика је и у оцјенама из владања између лањске и ове године.

Иначе апсолуторијум добила су петорица, 3 из добро-босанске, а по један из тузланске и бањалучке епархије. Међу њима има један одличан, двојица имају врло добар, а двојица похвалан успјех, дакле вриједни су били ђаци. Заводска књижница је према 1904./5. години са 147 књига повећана, те је број књига на 2865 порастао. Идућа школска година почиње 19. авг. (1. септ.). *Ја.*

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У овоземној цркви.

Автономне вијести. *Велики црквени суд* — како смо у прошлом броју јавили — држао је 10. (23.) јуна о. г. своју другу редовну сједницу, на којој је предсједавао АЕ и Митрополит добро-босански, господин *Николај*. Од високопреосвештених архијереја био је присутан: митрополит мостарски, господин Петар, дочим су остала два високопреосвештена митрополита спријечени били да дођу. Остали чланови суда били су на окупу. Од важнијих предмета, који су за јавност, рјешени су шљедећи поднесци: Узет је на повољно знање и стављене се у писмохрану отпис високе земаљске владе, којим овом тијелу, поводом организације његове свако добро жели. — За сталног тајника — референта великог суда изабран је протопрезвитер Дим. Јанковић, редовни члан епарх. црквв. суда сарајевског. — Служи на повољно знање да је висока земаљска влада дозначила хонорар за одјетника вел. црквв. суда. — Умољене се висока влада, да чланоивма вел. суда осим путних трошкова и дневнице дозначује, као што је то примјер код аутономних власти у карловачкој митрополији. — На молбу епарх црквв. суда у Сарајеву умољена је висока влада за наређење, да срп. правосл. свештенство, кад неће и онако добива 50% попуста од возне цијене на жељезници, добије стално годишње цертификате односно напутнице на ту повољштину. — Умољене се висока влада, да у ред судских празника, када се правосл. Срби не би имали на суд позивати, уврсти празнике: св. Саву, Спасовдан, Иванђан, Крстовдан и за сваког

правосл. Србина дан његове крсне славе — Рјешено је осим ових предмета коначно шест бракоразводних парница, од којих је у једном случају првостепена пресуда укинута, и брак, који је првостепеном пресудом у крјепости одржан, разведен је пресудом вел. црквн. суда. — Усљед утока укинута је одлука епарх. црквн суда у Б., те је јереј С. К избору пароха у Г. припуштен и т. д.

Извјештај о раду IV. и V. сједнице *епархијског црквеног суда у Бањалуци* од 13/26. априла и 25. маја (7. јуна) 1906. држане под предсједништвом високопреосвештеног господина митрополита Евгенија.

Свештеник М. због нетактичних и за свештено лице недоликујућих израза, затим због ускраћивања црквених функција у сврху наплате старих и заосталих дугова кажњен је *опоменом*. У свези са казном горњег свештеника кажњена су уједно и двојица свјетовњака *искључењем од активног и пасивног права бирања у свима аутономним органима* за први изборни период и то због *лажи* и *грдња свештеника*. — Узет је на повољно знање извјештај високопреосвећеног господина Николаја Мандића о рукоположењу клирика ове епархије Алексе Чавића досадашњег учитеља блажујског. — На молбу великог црквеног суда у Сарајеву упућена су сва овамошња протопрезвитерска звања, да даном приликом препоруче црквеним одборима код набавке црквених утвари и ковина домаћу радњу и фирму Јована Митрићевића у Сарајеву. — Пријава у дисциплинарној ствари против свештеника М. Б. због помањкања доказа одбијена је као неоснована. — Постављен је за привременог администратора парохије босанско-крупске јереј Јован Татић с налогом, да за то пријеме има уједно вршити и све протопрезвитерске дужности. — Свештеник М. и свјетовњак Н. П. *опомињути су због увредљивих израза*. — Пријава свештеника Б. против свештеника И. због прелаза парохијских граница у сврху обављања црквених функција одбијена је као неоснована. — Свештеник В. отступио је од тужбе поднесене овамо против свештеника Н. — Замољен је велики црквени суд у Сарајеву, да поради код високе земаљске владе, да у списак досадашњих судских празника унесе и судски обвезнима прогласи још и ове празнике: Крстов дан 14. септ., Рођење св. Јована Крститеља 24. јуна, Усјековање главе св. Јована Крститеља 29. августа, св. Саву 14. јануара и Спасов дан. — Из службених обзира напомјенуте су премјештени у својству администратора архимандрит Илија Пићић из Б. Кобаша у Детлак, а на његово мјесто јереј Јован Стефковић. — Расписан је стјечај на упражњену парохију босанско-дубичку.

Из службених обзира премјештени су: јереј Симо Стојановић парох козарачки на парохију љубијску, администратор љубијски Стево Вукић на парохију романовачку, и администратор козички Милош Декић на парохију козарачку. — Усљед насталих тразања у Бањалуци и негодовања на спрам мјестног администратора дозвољено је против њему стојећој странки, да у сврху свршавања светих тајни и других светом црквом прописаних обреда може узети ма којег од налазећих се свештеника у Бањалуци, али то само под условом, пошто дотична странка претходно прописану таксу администратору платила буде. — На молбу овданњег администратора Свет. Давидовића одговорено је, да стално за пароха бањалучког не може постављен бити без избора, а избор да зависи од епархијског управног и просвјетног савјета и мјестног црквеног одбора. — Списи у пријавној ствари против свештеника Д. достављени су овоепархијском одвјетнику К. Милићу и р. члану проти К. Ковачевићу с' налогом, да проведу истрагу у ствари. — Администратор колски јереј Коста Новаковић премјештен је на парохију буко-

пачку, а на његово мјесто постављен је за администратора свештеник Алекса Јерковић. — Избору за сталног пароха глиничког приступили су сви, који су на исту парохију компетовали осим свештеника К., који је из кандидације искључен због тога, што се сумња, да је агитирао на штету данашњег администратора глиничког и то у његовој парохији. — Смрт свештеника Саве Рађевића узета је с' болом на знање. — Избору за сталног пароха бистричког приступила су обојица компетената. — Свештенству протопрезвитерата босанско-градишког дозвољено је да може држати свештеничку сједницу. — Извјештај управе манаст. Моштанице да је свештеник Д. наступио казну, узет је на знање. — Дозвољен је распис стјечаја на парохију Лушци-Палanку. — Свештеник Л. опомењут је под пријетњом строжијих дисциплинарних казни, да у будуће не смије туђи својих парохијана. Услијед односне пријаве позвато је протопрезвитерско звање ключко, да извјести ову епархијску власт о томе, гдје је тужен и како је свршена пријава против жандарског стражмештра Вицепца Шпачека, који је 1905. профанирао чин освећења богојављенске водице. — Администратору босанско-кобашком наређено је по жељи, да у тамошњој народној основној школи предаје вјеронауку мјесто два четири сата недељно, али без права на повишицу хонорара — Поводом смрти епископа Герасима Петрановића изражено је конзисторији боко-которској саучешће. — Списи у дисциплинарној ствари против свештеника Ј. Ј. достављени су јереју Николи Прокопићу ради вођења истраге. Познана су сва она протопрезвитерска звања, која до данас нијесу поднијела овамо распоред саборног богослужења и проповиједања о храмовским славама за год. 1906., да то у што краћем року учиниги имају. — Еминовцима није дозвољен распис стјечаја прије претходне организације парохија — Парохијском звању бањалучком наређено је, да од сеоских кућа парохије бањалучке има слати прописане мјесечне и годишње исказе сеоском котарском уреду у Бањалуци. — Парохијским звањима у Рудници и Долланима наређено је, да редовно имају подношати котарским уредима прописане исказе, наводећи у истима само оне случајеве, који су им пријављени и познати.

Упозорен је велики црквени суд у Сарајеву на потребу укидања сајмова у недјељне дане у Б. Дубици, Б. Костајници и Б. Новом. — Познана су сва протопрезвитерска звања, да се споразумију и посавјетују о оснивању једног заједничког свештеничко мировинског фонда за све епархије у Босни и Херцеговини. — Списи у дисциплинарној ствари против свештеника Д. достављени су јереју М. Гаковићу ради извиђаја. — Списи у пријавној ствари против свештеника М. П. послати су надзирателу босанско-костајничком на извиђај. — Жители села Јоховице упућени су, да се у сврху оснивања нове парохије под именом »Јоховица« обрате за то нарочито одређеној комисији. — Расписан је стјечај на парохију босанско-кобашку. — Дозвољена је градња нове цркве у Дрвару. — Извјештени су црквени одбори у Детлаку, Поточанима, Липнику и Козарцу, да се на расписане стјечајеве није нико пријавио ради избора за сталног свештеника. — Упућено је протопрезвитерско звање б. петровачко, да се у ствари потурчења тамошње једне парохијанке има обратити мјестној котарској области, и питати, да ли је то истина, и ако јест, како је то могло и смјело бити без претходне пријаве надлежном православ. свештенику.

Осим горе истакнутих случајева ријешено је још много других текућих ствари, од којих су неке узете на знање, стављене у архиву, неке достављене странкама на изјашњење, одговор, протуодговор и т. д. Напослетку ријешене су још у истим сједницама 82 брачне ствари. *А. Ј.*

Личне вијести. Његово Високопреосвештенство господин АЕ и Митрополит добробосански *Николај* отпутовао је 20. јуна о. г. у Карлове вари, гдје ће се до Преображења бавити.

Ступио у монаштво. Катихета држ. вел. гимназије сарајевске, госп. Симо Поповић, доктор богословије, замонашио се дана 17. јуна 1906. у манастиру Житомислићу и добио име: Симеун.

На Истоку.

Проносе се озбиљни гласови, да је братство светога гроба у васељенској патријаршији *јерусалимској* закључило, да непокретности св. гроба Господњег, које се у Буковини налазе прода. То су пет пољских добара: Волчинец, Вашковци, Багринешће, Трешћана и Драчинец, која су добра побожни православни Хришћани светом гробу завјештали. Буковинске, њемачке и јеврејске новине пишу, да је тобоже патријаршија јерусалимска изјесног Морица Блаукопфа, адвоката черновичког опуномоћила, да у њено име са евентуалним купцима преговара Када се ова невјероватна вијест прочула: васељенски патријарси: царградски Јоаким и бивши јерусалимски Никодим с мјеста су послали своје посланице светом синоду јерусалимском, осудивши овај поступак светогробског братства, но оно је своју намјеру материјалном кризом својом правдало. Међутим нашао се неки имућан и благочастив Грк, Зервудаки, који је, само да се те непокретности не отуђе, поклонио светогробском братству 20000 франака и понудио му своју благајницу, да се братство из ње зајмом помогне. На жалост ни овај покушај, да се ти побожни завјештаји спасу, није био успјешан, јер објава за продају није повучена. Церковный Вѣстникъ из којег ову биљешку доносимо, врло осуђује због ове намјере поменуто братство. (Овдје примјећујемо, да братство св. гроба има 150 чланова Грка, и да је оно не само црквено друштво него донекле и народно-политичко. Оно издржава богословску школу св. Крета у Јерусалиму, а мјесеца јануара ове године поради сузбијања иновјерних мисионара отворило је школу у Јафи. — Ц. В. 13. — 1906.).

Црквено појање. У најновије доба све већу пажњу обраћају духовне власти на црквено појање на Истоку. Тако у Цариграду постоји нарочито друштво за теоретско и практично учење појања. Оно се састоји из најбољих зналаца пјенија и из јеропсалта архијерејских цркви. Иста таква школа постоји и у Атини, затим на острову Тиносу и у Солуну, а скоро је ће отворена једна у Патрасу.

Митрополија Карловачка.

Уређење богословије. Архијерејски синод у свом пошљедњем засједању донио је нов штатут о уређењу богословскога училишта карловачког. По овом новом штатуту подијељени су наставници богословије у три категорије, и то: у редовне професоре са годишњом платом од 3600 Круна и станарином од 600 круна; у ванредне са платом од 3000 круна и станарином од 400 круна и у доценте са платом од 2400 круна.

На основу овог штатута именовао је архијерејски синод осим досадањих редовних професора гг. *Јована Вучковића, Илариона Зеремског* и *Јована Живковића* за *редовне* професоре и гг. *Валеријана Прибићевића* и дра *Викентија Вујића*; за *ванредне* професоре дра *Јоакима Чупића, Николу Ђурића* и *Владана Максимовића*,

а за *доцента Божидара Јеремића*. Подјелу појединих катедара установиће епископат споразумно са професорском колегијом у почетку идуће школске године, која почиње 1. (14.) септембра.

Црква на Западу.

Римска црква броји 15.4 епископа од којих 1017 имају своју дијецезу, а остали су in partibus infidelium. Од ових епископа 291 припада разним монашким редовима, највише фрањеваčком.

Читула.

Јереј Обрен Козић, парох у Г. Храсну, столачког протопрезвитерата и почасни члан епарх. црквеног суда у Мостару, пошље дугог боловања преминуо је 3. маја о. г. у Засаду, код Требиња, те је 4. маја од седморице свештеника опојан и сахрањен у Требињу уз велико учешће српског грађанства.

Пок. Козић рођен је у селу Крајнољу, кот. љубинском, у Херцеговини, 8. фебруара 1874. Српску основну школу свршио је у Мостару, нижу гимназију у Сарајеву, а богословију у Београду. Од 1. септ. 1898. до 1. септ. 1904., дакле пуних 6 година, био је учитељ на срп. прав. осн. школи у Ман. Дужима, гдје је учитељску дужност марљиво, савјесно и одлично вршио. Док је ту учитељевао, број ђака је сваке године растао тако, да се прије 4 године морала подићи нова, нова школска зграда, која данас спада међу прве и најљепше српске школе у Херцеговини. Око подизања ове лијепе школе и сабирања прилога за њу био је пок. Козић десна рука братству манастирском.

Пок. Козић рукоположен је у Мостару за ђакона 26. септембра, а за презвитера 28. септ. 1904. и затим је постављен за пароха у Г. Храсну. Ту је као свештеник био честит, ваљан и примјеран, а међу парохијанима врло омиљен и уважен. Какав је био према браћи свештеницима, свједочи најбоље то, што је он 1. новембра 1905. између 11 свештеника столачког среза изабран за *пословног члана* епарх. црквеног суда у Мостару. Поред своје тешке учитељске и пастирске дужности пок. Козић доста се бавио и описивањем села, од којих радова неке му је издала Српска Краљевска Академија наука у Београду у своме етнографском зборнику, а неки радови његови штампаће се на скоро. Колико је црква у пок. Козићу изгубила, најмање сваки, који га је поближе познавао. Био је члан свештенично-удовичког мировинског фонда у Сарајеву, те ће сада његова супруга са дјететом имати мировину годишње од 1200 круна.

Вриједном свештенику Обрену Козићу нека је лака црна земља и вјечан му помен у цркви и у народу српском, који је он толико љубио, и коме је предано служио!

Број 103/274 I—И.

Распис натјечаја.

У сјеменишту српско-православног богословског училишта у Рељеву упражњено је *седам* питомачких мјеста, која ће се попунити почетком школске године 1906./1907. Питомци добивају у сјеменишту бесплатан стан, храну, одијело и наставу у богословским предметима, осим тога свршетком школске године примјеран путни трошак за одлазак својијем домовима преко ферија. За попуњење овијех упражњених питомачких мјеста, расписује се овим натјечај са додатком, да на то односеће се молбенице управити ваља надлежном епархијском митрополиту до најзад 1./14. јула текуће године.

Молитељи морају да докажу:

1. крсниjем листом, да су источно-православне вјере;

2. школском свједодбом, да су са добријем успјехом свршили осам разреда велике гимназије, односно, ако таковијех молитеља не би било, да су најмање свршили са добријем успјехом 6 разреда велике гимназије у Босни и Херцеговини односно у подручју Аустро-угарске монархије;

3. Свједочанством надлежне политичке области, да су припадници Босне и Херцеговине, да су безпријекорног понашања и неожењени.

4. Свједодбом званичног лијечника, да су тјелесно и умно потпуно здрави.

Првенство имају они молитељи, који су уживали штипендије уз обвезу, да ће по свршеним прописаним гимназијским наукама посветити се свештеничком сталежу, и у ту сврху ступити у горе поменуто училиште.

У Сарајеву, дне 21./8. јуна 1906.

Земаљска влада за Босну и Херцеговину.

»Источник« излази у свескама досадашњег формата на $1^1/_2$ табака сваког 15-ог и посљедњег дана у мјесецу. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XX. Сарајево, 15. јула 1906. Бр. 10.

УРЕДНИК:
протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

ЗВАНИЧНО.

АЕ и Митрополит захумско-херцеговачки.

Број 71. из 1906.

У Мостару, 23. јуна 1906.

Свима српско-православним црквено-школским и манастирским одборима епархије захумско-херцеговачке.

Висока Земаљска Влада за Босну и Херцеговину упутила је на Нас, као предсједника епархијске управе, допис, који у цијелости овдје доносимо:

Земаљска Влада за Босну и Херцеговину.

Број 194.207 ex 1906.
I—Ха.

Сарајево, 30. априла (13. маја) 1906.

Високопреосвештеном господину
Митрополиту захумско-херцеговачком
Петру Зимоњићу
у Мостару.

У § 55. тачки 2., § 171. тачки 6. и у § 173. тачки 4. уредбе црквено-просвјетне управе срп.-прав. епархија у Босни и Херцеговини одређено је, да школске власти срп.-прав. црквено-школских општина и манастира имаду редовно подношати своје статистичке податке и исказе како епископу, тако преко њега на захтјев и вишим државним школским властима.

Извјештаји, које треба ради тачна вођења евиденције и за потребе статистичког уреда овамо предлагати, јесу ови:

1. *Исказ о успјеху ученика школске младежи почетком сваке школске године*, прописан овдашњом наредбом од 21. јуна 1888. бр. 16.012/I. треба предложити сваке године најкасније *до конца мјесеца октобра*. 2. *Годишњи школски извјештај*, прописан наредбом од 6. јуна 1887. бр. 32.402/I., треба предложити *најкасније до 30. јула* сваке године. 3. *Статистички годишњи исказ за више дјевојачке школе и за богословске заводе*, прописан наредбом од 9. јула 1897. бр. 60.102/Ст.-Д., треба предложити најкасније *до конца октобра* сваке године.

Ради нужне евиденције и да у горњем погледу не би код овдашњег статистичког одсјека послови запињали, уљудно се умољава В. В., нека би одселе од подређених школских власти поменуте извјештаје у право вријеме прибавити и по томе редовно овамо спроводити благоизволело.

За поглавара земаљске владе:

Грађански доглавник:
Бенко с. р.

Саопштавајући овај допис Високе Земаљске Владе црквено-школским и манастирским одборима знања и равнања ради, уједно се овим сви одбори позивају, да цитиране извјештаје о срп.-прав. основ. школама у будуће не подносе Високој Влади путем котарских уреда, као што су то чинили досле, већ имају те извјештаје по прописаним формуларима *благовремено у одређеном року Нама сиромати*, и то у два примјерка, од којих ће један остати код овдјешњег епарх. управног и просвјетног савјета, а други ће се Високој Влади на употребу спровести

АЕ и Митрополит захумско-херцеговачки:
Пешар.

Епархијски црквени суд у Бањалуци.

Број 21 зап. п. с.

Протопрезвитерским звањима у епархији Бањалучко-бихаћкој.

На заједничкој сједници ширег епарх. управног и просвјетног савјета и црквеног суда донесен је закључак, да свештеници почев од 1906./907. школске године имаду предавати у оним народним основним школама, у којима постоје мушка и женска одјељења, вјеронауку уједно (истог часа) и мушкој и женској дјеци, а у којим мјестима имаде каквих других иновјерних школа у којима би било и

српске дјеце, свештеници су дужни са тим заводима удесити, па да и српска дјеца из тих завода долазе на оне часове кад се предаје вјеронаука српској дјеци у народним школама, како би и она у духу своје вјере била настављана и васпитавана.

О горњем закључку извјешћују се сва протопрезвитерска звања и истима се налаже, да о том закључку обавијесте одмах све свештенике, свако у подручју своме, који предају вјеронауку на народним основним школама, како би ови могли благовремено са учитељима народних школа удесити распоред, у који се имаде унијети заједничко настављање у вјеронауци и мушке и женске дјеце.

Из заједничке сједнице ширег епарх. управног и просвјетног савјета и црквеног суда, држане у Бањојлуци 12./25. априла 1906.

Митрополит: *Евгеније.*

Епархијски црквени суд у Бањалуци.

Број 22 зап.

Протопрезвитерским звањима у епархији Бањалучко-бихаћкој.

На заједничкој сједници ширег епарх. управног и просвјетног савјета и црквеног суда донесено је ово рјешење у погледу берива, на која ће имати право они свештеници, којима је додата нека правна парохија да је послужују, администрирају или који буду одређени да заступају обољелог свештеника и свештеника који је кажњен по црквеним прописима.

1. Свештеник који послужује празну парохију имаде право на све епитрахиљске приходе од те парохије и на катихизацију, ако т. ј. постоји у парохији народна школа и ако исту похађа више од петеро православне српске дјеце, а читава накнада за бир иде у епархијски свештенички мировински фонд.

2. Кад свештеник замјењује свог обољелог друга, добија само половину епитрахиљских прихода.

3. Кад послужује пак у парохији свештеника који је кажњен, имаде право на половину свих берива онога свештеника који је кажњен.

О горњем рјешењу извјешћују се сва протопрезвитерска звања и истима се налаже, да о том извјесте све свештенике, свако у свом подручју.

Из заједничке сједнице ширег епарх. управног и просвјетног савјета и црквеног суда, држане у Бањојлуци 12./25. априла 1906.

Митрополит: *Евгеније.*

НЕЗВАНИЧНО.

Чудеса Пресвете Богородице.

Пише: **Дионисије Миковић**, игуман.

(Наставак.)

О коринској икони Божије Матере.

Осмог септембра 1295. године, један становник града Риља отишао је у лов у густе и тешко пролазне околне планине.

Промичући се кроз разна дрвећа на обали ријеке „Тускаре", опази од једном у коријену једног великог дрвета икону пресвете Божије Матере!

Лик бјеше окренут земљи. А кад он са страхопоштовањем подиже икону, тај час проврe извор бистре хладне воде на мјесту, са кога је икону подигао.

Ловац, поражен овим чудом, хитро се поврати у град, и све исприча својим сугрђанима.

А кад дознаде за то кнез рињски Василије Шемјака, пожели, да се света икона неодложно пренесе у град Риљ. Али гле чуда! Светињи није било угодно и није се дала пренијети! — Но кнез Василије хтио је и поред тога да испуни своју намјеру, али у таком једном покушају ослијепи, и немогне се ни дотаћи свете иконе.

Тек послије многог кајања и мољења пред истом светом иконом, врати му се очњи вид!

Света икона ова за неко вријеме остала је на своме мјесту, а кад кнез и грађани рињски саградише храм рођења пресвете Богородице, даде се Она у храм пренијети. А у част јављења Њеног установише велику славу и светковање: 8. септембра, сваке године.

Али гле чуда! Послије мало времена света икона ова чудесно је оставила град, и поново се јавила на мјесту на ком је први пут нађена.

Кнез и грађани рињски, покорни вољи Божијој, саградише Јој на мјесту том храм за службу часовну.

И у тој часовници налазила се ова света икона 302 године, лијечећи болесне који су јој с вјером прилазили.

Када 1385. године Татари разоришe град Риљ и његову околину, сагорјела је и часовница у којој се налазила ова чудесна света икона.

Татари је не могоше сагорјети па је од пакости расколећаше и разметнуше!

Но Ѳ дивнаго чѵдеса! Послије мало времена Она се јавља на истом мјесту, једнако читава као што је и прије била!

Слава о чудесима свете иконе ове разнијела се по својој Русији пространој, те благочастиви Теодор Јовановић, цар руски, пожеље пренијети светињу ову у Москву, тада царствујући град. И би светиња ова пренесена у Москву 1597. године Господње: с многобројним духовенством, бољарима и народом побожним.

И свету су икону ову оковали позлаћеним сребром, те је с тога у неколико добила други изглед.

При врху Јој изобразише лик Господа Саваота, а по дну и по странама, свете Божије пророке.

А Ирина Теодоровна, благочастива царица, за Образ светиње ове, руком је својом навезла красни покров, украшени драгоцијеним камењем.

Али светињи овој није било угодно пребивати у Москви, као што није ни у Риљу граду, и те исте године чудесно се опет нашла на бријегу ријеке „Тускаре", на мјесту своје старе часовнице!

И тада је по жељи и помоћу благочастивог цара Теодора Јовановића, на мјесту том сграђен манастир и храм који је посвећен рођењу пресвете Богородице.

И назваше манастир овај: „Корински" по коријену... на ком је нађена света икона ова.

А кад је и овом светом манастиру стала пријетити опасност од кримскијех Татара, — пренијеше свету икону ову у Курск — ради боље Њене сигурности.

И тада је пресликаше на платно и ту слику Њену оставише у коринску обитељ свету.

И кад послије тога у мутно оно ратно доба Татари заузеше. Курск и Путивлу, зажеле да придобију за себе благочастиви руски народ, те се на притворности, лажно, дуго молише пред овом иконом светом.

Но не поможе им притворно молење то, благочастиви Руси их јуначки побједише. И тада би света икона она свечано пренесена у Москву и смјештена у сликарницу царева побожних.

А 1612. године Господње, кад је Курск град био опсједнут Пољацима, неки грађани побожни видјеше на небу врху града тог, лик врло лијепе женске с двије иконе свете. Изглед је Њен био Образ Пресвете Богородице, како је приказан на овој чудесној икони светој, с Господом Саваотом и Његовим пророцима светим!

И бјеше Својом изванредном свјетлошћу закрилила и засјенила сав град који је од непријатеља био устрављен.

И тада су побожни грађани ови дали обећање Богу и Мајци Божијој да ће саградити манастир и храм у славу рођења своје Заштитнице свемоћне.

Приволом и приловима Михаила Теодоровића, цара побожнога приступише извршењу овог обећања 1615. године.

Тада је светиња ова чудесна, свечано била враћена из Москве свете у христољубиви град Курск.

А у почетку 1618. године, кад и би довршено њихово дјело богоугодно, — пренијеше светињу ову чудесну у новосаграђени великолијепи манастир, који је посвећен слави рођења Богомајке.

Са светиње су ове више пута снимани ликови. Тако 1684. год. по жељи царева Јована и Петра Алексијевића, послан је такав лик један у коринску обитељ свету, уз нарочиту царску заповијест, да се тај снимљени лик у случају рата с непријатељима православља светог, носи пред војском христољубивом.

Послије пет година, опет је снимљен лик један, те је у рату с Французима 1812. године по жељи курских грађана побожних, био послат у армију Кутузова — Смоленског.

А кад 1618. године намјестише светињу ову у новосаграђени гореспоменути манастир, — установише тада свакогодишње обнашање крста „крестног входа“ из манастира Курск града у Коринску обитељ.

И та слава извршује се сваки пут у петак нељеље девете.

Тада се у коринској обитељи оставља чудесна светиња ова до 13. септембра, у који се дан опет с великом славом преноси у Курск град, и смјести у новосаграђени манастир свети.

* * *

Христјани!

Рођењем пресвете Богородице, започело је: *начáло нáшегw спасéнїа.*

Кроз Њу нам посла Бог Сина Свог јединородног, те од робова постадосмо синови: а кад смо синови то смо и насљедници Божији Исусом Христом.

Пресвета Мајка Божијега Сина при прелазу с овог свијета у небесне рајске дворове обећала је, да свијет овај напустити неће и ето нам чудеса доказују, како се Она неописиво и неизрециво чудесно на разне начине јавља роду људскому.

Јавља се као болеснијех излијечење; потребнијех помоћ, сиротнијех утјеха и одбрана, као најпоуздања наша помоћница и заступница, помоћ и прибјежиште *притекающымъ ей.* Па ко да не ублажава Пресвету Дјеву, ко ли да не пјева пречистом рођењу Божијег престола и Матере живота?

Небо се радује, па нека се и земља весели када се Ѧггелскымъ проречєніємъ, Божије небо на земљи роди.

А душа наша нека непрестано велича преславно рођење Божје Матере, које је рѧдостъ возкѣстило всей вселе́нѣй", јер изъ нея „возсіа сóлнце прáвды Христóсъ Богъ нáшъ", који разрѣшикъ клятвѣ дадѣ благослове́ніе, й óтпразднúкъ смéртъ, дарова́ нáмъ живóтъ вѣчный.

(Наставиће се.)

Ријеч двије о сроству као брачној сметњи.

Протопрезвитер **Димитрије Јанковић**, ред. члан еп. цр. суда (Сарајево).

Не мислим, да расправљам ово питање са теоретског гледишта црквеног права. Оно је већ давно ријешено и у многим врсним дјелима знатних канониста исцрпљено. Намјера ми је, *да изнесем савремену праксу* њеких, нарочито српских, автокефалних црквених области, пошто је разнолично рјешавање овога питања у пракси на народ наш од великог утјецаја.

Као и многа друга питања тако се и ово не рјешава једнако. Док с једне стране опажамо ригорозно тумачење канона, дотле на другој страни превлађује економија цркве. Наравно, да је и једно и друго гледиште и оправдано и канонично, јер брачне сметње разрјешава искључиво архијерej. А како он пресуђује ствар — поднесену му молбу — да ли са гледишта канониста, или са гледишта економије цркве, за то је само Богу и савјести својој одговоран. Но наш свијет то несхваћа тако. Већ држи, да је архијерej просто обвезан, да сваку брачну сметњу уклони. А то је посве погрјешно гледиште. Јер, да се свака сметња може или шта више мора уклонити, значило би, да сметња уопште и нема. Но врло је тешко свијету ово разјаснити. А пошљедица необавјештености обично бива — наложништво, незаконита дјеца, лош примјер, саблазан.

Архијерej би радо помогао и зло уклонио, ама ако га не веже канон, везу га нормативе митрополијске (патријаршке) катедре, те се тако не да злу успјешно на пут стати.

У нас се нарочито често дешава, да заручници, који су у петом степену двородне сродбе у конкубинат ступају. Пријатељска веза, која заручнике спаја, не сматра се у народу сметњом за брак, дочим пракса црквена на темељу канона — бар на истоку — такве бракове забрањује.

Исто се тако не пази у народу ни на сличе имена, што је такође канонска сметња, али свијет у томе не налази ничега непри-

личног да се н. пр. два брата ожене са двије првобратучеде (родице), те да постану у неку руку пашеноци, а двије родице јетрве, и т. д.

Да би се спријечило ширење конкубината, који ушљед неповољног рјешења оваких молби за ступање у брак, настају, донио је *свети архијерејски сабор прав. цркве у Србији* у овогодишњим сједницама својим под 42. бројем записника рјешење:

1. да се од сад не узима у обзир сличе имена;

2. да се у 6. степену двородне сродбе може брак без архијерејске диспензације благословити изузевши стицај више сроства, у ком случају рјешава питање о дозволи брака — епископ;

3. да епископ обзиром на потребе може разрјешити и 5. степен двородне сродбе;

4. да епископ разрјешава у крајњем случају 4. па чак и 3. степен тородне сродбе;

5. да се разрјешава брак у 5. степену духовног сроства у побочној линији, ако је сроство прекинуто и брак за народ није саблажњив;

6. да духовно сроство не постоји између кумове дјеце и браће;

7. да подлежи архијерејском расуђењу брак између дјеце, која имају заједничког крштеног кума, или између таквих заручника, од којих је једно муж, а друго жена крстила;

8. да се брак између мужа и жене не доводи у питање ако би крштавали дјецу једних и истих родитеља[1]).

Вриједно је да се задржимо и промотримо ове нове тековине биоградске свете митрополије.

1. Прва тачка рјешења, да се на *сличе имена* више неће пазити, ма да се донекле противи 87. правилу Василијеву — које брак са сличем имена неправилним сматра[2]), задовољава од давна осјећану потребу. Јер напошљетку и ваља да важи црквено-правно начело, да онђе гдје се извјестан брак по закону дозволити може, не треба да се пита за σύγχυσις τῶν ὀνομάτων!

Незгодно је само то, што се ово у пракси неће моћи сасвим извести. Ми бар сумњамо, да ће се дозволити брак н. пр. између мога сина и другобратучеде (друге родице) моје жене, пошто би у том случају ја и мој син постали некако пашеноци![3]) а то би било ипак неприлично. А није мање оправдана сумња, да ће се без обзира на смјесу имена дозволити удовцу, да се поново ожени са другобратучедом своје прве супруге, којој је он за вријеме првога брака био

[1]) Види: „Пастир. Реч" 1906. стр. 215.
[2]) Zhishman: Eherecht. 306. и Павловъ: Церк. Право. 422.
[3]) Милаш: Црква. право. 650.

свак, а она њему сваст, те да дијете — ако га је из првога брака било — добије своју тетку за матер!

У Русији и у карловачкој митрополији слиће имена у пракси не сачињава никакву сметњу већ од давна.

У нас — у Босни и Херцеговини — такође се разрјешава та сметња, изузевши крајње неприличну конфузију имена.

2. Апсолутно разрјешење од *6. степена двородне сродбе* јесте такође практична потреба, која осим у Руса и у карловачкој митрополији постоји.

Но изгледа нам и сувише либерално, да се бракови у 6. степену без обзира на компутацију степена апсолутно допуштају. У нас се дозвољавају бракови у шестом степену двородне сродбе само, ако је компутација 2 † 4, 3 † 3, 4 † 2, дочим се забрањују ако је 1 † 5, или 5 † 1. Ово се врши на темељу наредбе свете патријаршије цариградске од 17 јуна 1901. бр. 3007[1]).

3. Дозволу склапања бракова *у шестом степену двородне сродбе* нарекао је свети синод *руске цркве* указом још 1810. године, припустивши архијерејима, да ову брачну сметњу уклањају[2]), па чак, ако устреба и сметњу 4. степена разрјешавају.

Ову либералну праксу примила је и карловачка српска митрополија, јер се у њој — бар у ужој Угарској — бракови у 5. степену двородне сродбе од старина небрањено благосиљају уз диспензацију. Као што смо напријед навели, велики контингенат постојећих наложништава у нас изазвала је забрана бракова у 5. степену двородног пријатељства. Ускраћивање дозволе темељи се у нас понајвише на наредби свете патријаршије цариградске од 9. марта 1899. бр. 1199., којом се наредбом — поводом једног случаја препоручује архијерејству да молитеље „архијерејском својом влашћу примора, да од даљег заједничког живота одустану“, јер је молба за ступање у брак између сродника у V. степену двородном „противна постојећим канонима свете наше цркве“, која такав брак „никако неможе дозволити“[3]). Ову забрану поновила је света патријаршија горе позиваном наредбом од од 17. јуна 1901. бр. 3007, но ту већ ипак допушта, да се „у каквом ријетком и изнимном случају, при којем неизбјежна погибељ намеће нужду, да се нека икономија врши“ по расуђењу архијереја може подијелити разрјешење од сметње.

И од тога доба бивало је више случајева, где су се заручници

[1]) В. „Источник“ од 1901. стр. 49.

[2]) Павловъ: Церков. Пр. 437.

[3]) „Источник“ стр. 97 — 1899.

на Цариград обратили, но директне дозволе није нико добио, већ се рјешење свагда припуштало архипастирском благорасуђењу.

4. Разрјешење *од 4. степена тродне сродбе* данас већ важи као опште правило. Бар у Милашеву: Црквено право изрично пише, да су „бракови у 4. степену тродне сродбе допуштени“, и да то гледиште данашњим даном „важи свугдје“[1]).

Што је пак београдска митрополија и трећи степен тродне сродбе разријешила, имала је право према историји ове брачне сметње, која је и онако новијег порјекла, а попајвише је због слика имена у праксу и уведена.

Руси су пошли још и даље. Јер је руски св. синод још 21. априла 1841. издао наредбу, коју је 28. марта 1859. допунио, а по којој наредби тродна сродба само у првом степену сачињава неотклоњиву сметњу, дочим су сви остали степени разрјешиви[2]). Овај синодални указ оснива се на 50.-ој глави крмчије (одсјек о браку) гдје се само 1. степен тродне сродбе забрањује „по закону“ а остали тек — по обичају[3]).

У нас се 4. степен разрјешава, а 3. забрањује. —

5. Нејасно нам звучи 5. тачка рјешења, да се брак у *5. степену духовног сродства у побочној* линији може дозволити. Нејасно с тога, што је црквено-правно начело, да се у духовном сродству степени само у директној, а не у побочној линији броје[4]).

Не имајући оригиналног записника сједничког, држимо, да ће ово бити погрјешка, тим прије, што се баш о 5. степену говори. Јер ма да наш народ до кумства — како и ваља — врло много држи, не може бити, да би кумство и у споредној линији, па чак и до петог степена у очима народа брачну сметњу сачињавало. Но све да је гледиште народа и тако, није тако гледиште црквене власти, као тумача канона, што доказује и овај примјер. У синодалној сједници, држаној у Цариграду мјесеца маја 1611. под предсједништвом патријарха Неофита II. стављено је питање, да ли је дозвољен брак између кумовог сина и и родице кумчета, који су у 5. степену дух. сродства. Синод је овај брак дозволио са разлога, што је духовно сродство у споредном правцу[5]).

Биће, да се овдје не ради о побочној, већ о *директној нисходећој лози*, која с једне стране од кума, а с друге од кумчета проистиче

[1]) Милаш: Црквено право 652.
[2]) Павловъ: Церк. право 438.
[3]) Милаш: Црквено право 652.
[4]) Zhismana: Ehorecht 275. и 276. и Милаш: Црквено право 653.
[5]) Zhismam: Ehorecht 275.

и која по погрешном додуше[1]), али опште примљеном тумачењу 53. трулског правила сачињава брачну сметњу до 7. степена укључно.

Српски архијерејски сабор, када је горње своје рјешење донио, поступио је само по пракси осталих автокефалних цркава, јер н. пр. у Русији је духовно сроство брачна сметња само између кума и матере кумчета, или између куме и оца кумчета. Односни синодални указ угледао је свијета 16. апр. 1874. а поновљен је 31. окт. 1875[2]). У Карловачкој митрополији се поступа по начелима, изложеним у Милашеву црк. праву на 654. страни, гдје су набројани сви случајеви забрањених бракова у духовном сроству, а сви ти случајеви допиру до 4. степена укључно.

У нас се строго држи наређење 53. правила трулскога сабора, те се бракови у духовном сроству директне линије до 7. степена укључно забрањују, дочим се на споредну линију према њековној, пракси цркве нема обзира.

6. Закључак, да духовно сроство између кумове дјеце и браће не постоји, сасвим је правилна пошљедица правилног тумачења канона. да споредног духовног сроства нема.

7. Највећу пажњу је обратио архијерејски сабор на *брак двоје* дјеце, *која имају заједничкога крштенога кума,* јер је подјељивање дозволе за овакве бракове свом расмотрењу придржао.

У руској цркви је ово питање већ давно рјешено. Јер, ма да 212. тачка номоканона забрањује брак између лица, која имају заједничког кума, руске канонисте и пасторалисте доказују, да та ставка нема свога канонскога извора, нити је у руској цркви игда у пракси примјењивана била. Та је околност и св. синод руководила, када је 31. дец. 1837. ову тобожњу брачну сметњу коначно и за свагда разрјешио[3]).

Наш народ сматра по гдје-гдје дјецу са заједничким кумом, за духовну браћу, но било је већ и у нас случајева оваких бракова, премда доста ријетко. У Грчкој се овакви бракови такође допуштају, а дозвољени су и у митрополији карловачкој и сибињској.

Од осталих закључака ваља споменути још пошљедњи, по којем брак између мужа и жене не долази у питање, ако би крштавали дјецу једних те истих родитеља.

Овај закључак је свакако више ради умирења народа с једне, а ради поуке свештенству с друге стране донесен. Јер доиста је у

[1]) Павловъ: Церк. право 428.
[2]) Булгаковъ: Настол. кн. 1098.
[3]) Ibidem 1098., 1.

неким крајевима пракса била, да свештеници нијесу допуштали жени, да у оној породици кумује, у којој јој је муж дјецу крштавао, и обратно. Међутим ово *нема* канонскога основа[1]), јер је мужу и жени забрањено само то, да једном истом дјетету, или својој дјеци постану крштени кумови.

*

Штета, што свети архијерејски сабор митрополије београдске није овом приликом ништа вијећао о крвном сроству, као брачној сметњи. Јер ма да је брак у крвном сроству по канонима до 7. степена укључно забрањен, ипак се у пракси разрјешења чак и од 5. степена подјељују.

На истоку се строжије држе канона, те се бракови ни у 6. степену крвног сроства не допуштају, што зацијело да није пракса у Србији, као што није ни у карловачкој митрополији, гдје се тај степен сроства без нарочитих сметња опраштa. А има случајева да је и 5. степен, као брачна сметња, разрјешен.

У Грчкој шести степен крвнога сроства од 6. марта 1873. не сачињава брачну сметњу, одакле излази, да се тамо бракови и у 5. степену диспензацијом допуштају, а у Русији је граница сметња у 4. степену крвнога сроства, но има се ипак и за 5. и за 6. степен диспензација тражити[2]).

У нас се — по пракси цариградске патријаршије — седми степен разрјешава, а шести не.

Остало би још да споменемо посињење, као сроствену брачну сметњу, но у нас нема случајева адопције а још мање арогације, те односне канонске одредбе за нас само теоретске вриједности имају.

*

Нема спора, да би и у питању сроства ваљало имати опште важну нормативу, но кад је већ нема, остаје да се држимо канона, а уз њих помало и праксе појединих автокефалних цркви. Напошљетку доћи ће вријеме када ће се и ово питање у реду осталих ријешити.

[1]) Хојнацкій: Практ. руков. I. 22. — Овдје признајем преч. г. Свет. Грубачу, шароху крижевачком, да нијесам имао право, када сам у 4. броју „Источник"-а на 109. страни противно доказивао. Писац. —

[2]) Павловъ: Церк. пр. 437. и Хојнацкій: Практ. Руковод. II. 16—20.

Омилије св. о. Григорија Ниског.

на молитву Господњу.

превео: **Милан пл. Младеновић**, прав. срп. свештеник у Суботишту.

(Наставан).

Но чујмо опет ријечи молитве, не би ли чешћим понављањем могли проniћи у њихов скривени смисао. „Отче нашъ, иже еси на нбсѣхъ“. Споменусмо већ, да Бога задобити само животом пуним врлина можемо Ове пак ријечи имају много дубљи значај, пошто нас подсјећају на нашу отаџбину, из које смо прогнани, и на наше племенито порекло којег смо лишени. У параболи о младићу, који оставља родитељски дом и воли међу свињама да живи, показује нам слово човјечију невољу, представљајући у повјесном облику његову заблуду и начин живота натичући, да је дошао у првобитно своје стање тек онда, кад је срцу примно свој несрећан положај, повукао се од себе и о покајаним ријечима мисли. Исте се у неколико слажу са ријечима молитве. Јер блудни син рече: Оче! сагријеших небу и теби.[1]) У свом признању он заиста не би признао и гријех према небу, да није био освједочен, да му је небо отаџбина и да је онда, када га је напустио згрјешио према њему. И помисао на то признање олакшава му приступ Оцу, који му на сусрет хита, љуби га и око врата му пада, — то означава јарам божанске ријечи, за који је човјек везан устима саопћењем јеванђеља, пошто је, одложивши први јарам заповједи, одбацио заповједи, — облачи га у најљепшу хаљину, које је он због своје непослушности лишен био, пошто је због забрањеног обнажен био. Прстен на руци означава поново добијање подобија. Али он штити и ноге обућом, да не би, кад би дошао са самом петом близу змијине главе, њеном уједу изложен био. Као што тамо оном младићу доноси повратак у очев дом у сретање радостан пријем с очине стране — очев дом је небо, према коме је он, као што вели Оцу, сагријешио — тако ми се чини и овдје, да те Господ, учећи те признавању Оца на небесима, опомиње на твоју дивну отаџбину, да би ти улио још јачу чежњу за добрим и навео те на пут, који ће те опет твојој отаџбини повратити. Али пут, који човјечанство небу приводи, није други, него да избјегавамо и одбацимо земаљске пороке. Да се гријеха клонимо, не може бити друга средства, него да будемо Богу слични; а Богу сличан бити значи праведан, свет и добар бити и т. д. Ко се тим својствима буде одликовао, тај ће без по муке прећи из земаљског живота у небеско насеље. Јер између божанског и човјечјег нема пространог

[1]) Лука 15, 18.

размака, да би нам ма какво вештачко средство од потребе било, да овај тешки, земаљски терет меса преселимо у небесни и духовни живот, него то зависи, пошто врлина и зло нису духовним начином одијељени, само од слободног закључка човјечјег, да буде тамо, камо га вуче чежња. Пошто не стаје никаква труда, да се добро изабере, а с избором се одмах и добија оно, што се изабере, то можеш одмах у небу бити, чим ступиш у духовну везу с Богом. Јер кад је Бог по ријечима проповједниковим на небесима горе[2]) а ти си пак по пророчким ријечима спојен с Богом,[3]) то друкчије и не може да буде, него да је онај, који је с Богом у свези, тамо, гдје је и Бог. Кад нам дакле налаже, да Га у молитву називамо својим Оцем, то нам тамо заповиједа, да се животом, достојним Божанства, уподобимо небескоме Оцу. као што нам Он то на другом мјесту још јасније налаже са ријечима: будите савршени, као што је савршен и Отац ваш небески.[4])

Ако смо дакле у смисао ове молитве проникли, то би било само питање времена, да спремимо наше душе на да се усудимо, да узмемо те ријечи у уста и повјерљиво изговоримо: Отче нашъ иже еси на небесѣхъ! Јер као што су јасни знаци сличности с Богом, без којих не можемо постати дјецом Божјом, — Он вели: који га приме даде им власт да буду синови Божји; а Бога само онај прима који прима у себе савршенство Божје у врлини, — тако има и нарочитих ознака але природе, која се не може наћи на оном, који је син Божји, Хоћеш ли да познаш особине але природе? Завист, мрзост, опадање, надутост, грамзивост, несавладљива пожуда, болесна славољубивост, у том и сличном се показује лик Богу противне природе. Кад тај, у чију су душу ове или оне мрље утиснуте, призива Оца, који ће га отац чути? Свакако онај, који је у сродству с оним, који га призива. А тај није небески него подземаљски. Јер само онај, чије знаке сродности он на себи носи, познаће оно, што је њему самом слично. А глас онога, који је од зла далеко и у врлини живи, призваће доброга Оца. Кад пред Бога ступамо, посмотримо прво наш живот, да ли има шта на нама, што је достојно сличности с Богом, па се тек тада усудимо, да изрекнемо те ријечи. Јер ко нас је научио, да кажемо „Отче“, није нас учио да лажемо. Ко је тако дакле живио, као што достоји племенитом пореклу од Бога, тај с правом управља свој поглед небеском царству, називајући небеског цара Оцем а небеско блаженство

[2]) Проповједн. 5, 1.
[3]) Пс. 72, 20.
[4]) Јован 1, 12.

својом отаџбином. Камо смјера наш савјет? Да управимо своје мисли ономе,[5]) што је горе и тамо учврстимо стнзј стан, тамо сачувамо своје благо, тамо пресадимо своје срце — јер гдје је наше благо, тамо је и срце наше,[6]) — да увјек обратимо свој поглед очинској љепоти и по том узору украсимо своју душу. Св. Писмо вели, да Бог не гледа ко је ко.[7]) Па и твоја личност нека је без сваке пријаштине! Оно, што је Божанско, чисто је од мржње и сваке мрље страсти. Нека те не наруже страсти као мрзост, надутост или иначе шта, што Божанску љепоту нагрђује. А успијеш ли у том, тад призивај без устезања Бога и називај господара свемира својим Оцем! Он ће те погледати очинским очима, обући те у небеско рухо, украсити те прстеном, на ноге обути обућу св. јеванђеља, да управиш твој пут на више, повратиће те натраг у твоју небеску отаџбину у Исусу Христу, Господу нашем, коме припада слава и хвала од вјечности у вјечност. Амин.

(Наставиће се).

Син Човјечији.

— Написао: епископ **Антоније**. —
С руског превео **Војислав Борић**.

(Наставак).

Читаоци Новог Завјета тешко ће моћи посумњати у то, да се Господ позивао баш на ово виђење, називајући себе у неколико изрека сином човјечијим. Јудеји су видили у ријечима Даниловим предсказивање о Месији, кога су они замишљали као судију свих народа, који обнавља царство израиљско и потчињава му сва племена земаљска. Овим питањем обраћа се Христу и Никодим: »Јеси ли ти тај, који мора доћи како то пророци прорекоше?« Господ не пориче тога, али прво указује на то, да Он није само уавишени човјек, као што су Јудеји тумачили пророштво Данила, него и Бог, који је себи умалио, а друго, да се Он не јавља ни противно њиховом очекивању (основаном на неправилном разумијевању истога пророштва) као судија, или ако се јавља као такав, то се јавља у сасвим другом, чисто моралном смислу. Само таковим позивањем сабесједника на пророштво постаје разумљива доцнљедност бесједе: »Да, Ја сам тај, Који ће доћи до старца, али знај, да се нико не попе на небо, осим онога, који сиђе с неба, Син Човјечији, који је на небу..... Јер не посла Бог сина својега на свијет, да суди свијету« и др. (Јован 3).

Још се више приближавају виђењу Даниловом шљедеће Христове ријечи: »Кад сједе Син Човјечији на пријестолу славе своје, сјешћете и ви на дванаест пријестола и судити над дванаест кољена Израиљевијех« (Мат. 19, 28). Овамо се односе и ријечи апостола Павла: »Не знате ли, да ће свети судити свијету?« (1 Кор. 6, 2).

[5]) Кол. 3, 1.
[6]) Мат. 6, 21.
[7]) Римљ. 2, 11.

Но особито јасно и већ сасвим несумњиво примјењивање пророштва Даниловог на своју личност налазимо у одговору Господњем на питање Кајафино: »Јеси ли ти Христос, син благословенога?« Исус рече: »Јесам; и видјећете Сина Човјечијега гдје сједи с десне стране силе и иде на облацима небескијем« (Марк 14, 61—62, Мат, 26, 64).

Навођењем пророштва Господ је откланао од себе оптужбу за богохуљство — да он, као човјек, прави Себе Богом (Јован 10, 33). Ово је особито јасно из еванђеља по Луци: »И рекоше: јеси ли ти Христос? — кажи нам. Он им рече: Ако вам кажем, не ћете вјеровати, а ако вас и запитам, не ћете ми одговорити нити ћете ме пустити«. Очигледно је, да их је Господ хтио запитати из виђења Данилова (као што је прије питао из псал. 109), ко је тај Син Човјечији, који је био раван старцу, — јер Он даље приводи ово виђење: »Одселе ће Син Човјечији сједити с десне стране силе Божије«. Ово је био цитат, но да би се могао Христос окривити за богохуљство, требало је доказати, да Он овај цитат примјењује на Себе. »Сви пак рекоше: ти ли си, дакле, Син Божији? А Он им рече: ви кажете, да сам ја« (Лук. 22).

Апостоли су живили у нади, да виде својим очима остварење Даниловог пророштва на Христу. Тога су се удостојили: Стефан први његов исповједник и Јован, који је надживио све остале. — »Ево видим небеса отворена и сина човјечија гдје стоји с десне стране Богу« (Дјела 7, 56). Судећи по дјелима апостолским и посланицама, апостоли нијесу никад Христа називали Сином Човјечијим, али овдје се Стефан тако изразио, јер му је пало на ум предсказање Даниловo и ријечи самога Христа. У истом смислу примјењују се виђењу Даниловo два мјеста у Апокалипсису, гдје се Господ назива Сином Човјечијим: »и гле, облак бијел, и на облаку сједаше као Син Човјечији« (14, 14). Виђење Даниловo тако се јасно остваривало у историји Новога Завјета, да је Господ, ради доказивања свога једносуштаства с Оцем, показивао Себе у виђењима с истим својствима, с каквим се тада јавио Бог Отац пророку, т. ј. у бијелим као снијег хаљинама као на Преображење, или с бијелом као вуна косом, с пламеним подножјем као у првом виђењу Апокалипсиса (1, 13), и ма да се не називље управо старцем али ипак именима равног значења: »Алфа и омега, почетак и свршетак« и др. (Апок. 1, 8). — »Ја сам први и пошљедњи«, говори даље јављени Син Човјечији — »И живи; и бијах мртав и ево сам жив увијек и до вијека, Амин« (1, 18).

Ми смо, дакле, разјаснили, да Господ, називајући Себе Сином Човјечијим, оснива то на виђењу Данилову и баш на то виђење позива се Он у најсвечанијем, предсмртном тренутку, кад исповиједа Себе Месијом и Сином Божијим, за које је исповједање и примио добровољно и спасоносно страдање и погребење.

Но цијелим овим разјашњењем ми смо само нагласили одговор на питање нашега чланка, а ријешили га нијесмо. Треба сад да докажемо: какав је био смисао виђења Даниловa? На каква је својства Месије раније указивао пророк, назвавши га Сином Човјечијим?

Богослови виде у том виђењу указивање на божанско достојанство Месије, и имају право, али овим не само да се објашњење није исцрпљело, него се чак ни главна мисао његова не истиче. Да би се разумијевало св. Писмо, никада се не треба ограничити само на одређивање метафизичких и историских својстава лица и појава; јер је таково тумачење на првом мјесту с Аристотеловог и схоластичког гледишта, а не с библијског. Оно се употребљава и при тумачењу св,

писма, али не заузима у њему главно мјесто, које, већином, припада гледишту *шеолошком*. У осталом, што се тиче овог методолошког предмета, предлажем, да се чита трактат св. Јована Златоустог: О пророштвима, а ми ћемо прије̂ћи непосредном објашњавању Данилових виђења.

Сваки читаоц књиге пророка Данила лако ће истумачити ово виђење, јер га је истумачио сам пророк. Царство звјерова јесу царство светих т. ј. Христова Црква, а по јудејском тумачењу — царство јеврејско. Овим се и завршују сва времена тумачења виђења, али ово је само предгово,ј, а не само тумачење Треба дати одговор: зашто су царства незнабожачка истакнута под видом звјерова, а царство божије под видом Сина Човјечијег? Ово ваља растумачити у вези са излагањем: како је Бог учио изабрани народ о његовом призвању и како су ово разумјели изабраници божији?

(Свршиће се).

Књижевни прикази.

Извјештај о правосл. срп. богословском училишту и семинару у Срем. Карловцима за школ. годину 1905./6. Књига 17. Саставили: протопрезвитер-крстоносац Јован Вучковић, ректор и Др. Влад. Димитријевић, протосинђел и управитељ семинара.

Под врховном управом светог архијерејског Синода радило је на овом највишем у карловачкој митрополији српском училишту шест редовних професора и шест помоћника. Предавано је 30 облигатних предмета и руски језик као необавезан предмет. Број седмичних часова у четири гимназијска разреда износи 87, а број слушалаца 96. У завод се примају само абитуријенти. Од 96 слушалаца приступило је испитима 73, од којих су тројица из једнога предмета пропали. Успјех је дакле лијеп, јер има 30 одличних, 140 врлодобрих и 142 добре оцјена према 70 довољних и 3 слабе оцјене. Но са оцјенама из владања стоји другчије, јер нпр. у I. и II. гимназијском разреду нема ни један слушалац примјерну оцјену, а тек по један похвалну, дочим сви остали имају оцјену »по законима« чему ће бити узрок у познатом зимушњем »штрајку« у семинару. Иначе имају њих 27 примјерно владање, 20 похвално а 48 по законима. Апсолуторијум добило је њих 26. Слушаоци I., II. и III. гимназијског разреда биће идуће школске године у сјеменишту, које се постепено отвара.

Слушаоци преко године израђују нарочите писмене радње, које оцјењује професорски збор, па и награђује. Подијељено је 15560 К на стипендије. Књижница је добивала 43 часописа и листова, броји свега 2223 дјела. Постоји друштво светог Јована Милостивог за потпомагање обољелих слушалаца, на коју је циљ из друштвене благајнице издато 640 К 27 пот.

Професори су и литерарно радили течајем прошле школ. године, понајвише на »Богословском Гласнику«. Испити годишњи држани су под најзимљенијим предсједништвом преосв. гг. епископа: Георгија и Митрофана — обојице негда професора овог училишта. Идућа школска година почиње по старом календару 1. (14.) септ. 1906. Школарине нема, него се има за друштво св. Јована Милостивог положити по 4 К, а постоје и испитне пристојбе за оне, који не полажу испит крајем године.

Извјештај српске вел. гимназије карловачке за школ. годину 1905./6. Уређује управа. 8°. 117. стр.

Ово је 47-и извјештај ове најстарије у Сриству гимназије, која је народу нашем широм цијелог Сриства толике врсне и вриједне синове одгојила. Премда на насловном листу извјештаја не пише, завод је вјероисповједног карактера.

Уводно мјесто извјештаја заузимају лијепи чланци из стручнога пера: катихете-професора проте Ивана М. Маширевића, који о очигледности у религијској настави — о овој у нас досад тако рећи непознатој појави — врло лијепо расправља, и професора Душана Спернјака, који поради што успјешнијег учења модерних језика са јаким аргументима предлаже, да се по примјеру Немаца и Француза и у нас оснују тзв. феријалне стипендије за боље ђаке, који би за вријеме школског одмора са везаном маршрутом у стране земље путовали. Предлог врло симпатичан и умјестан. Камо среће, да га они, којима је Бог дао, па и сувишка имају, примјете и уваже.

Наставни план завода је строго по типару државних завода. Нас се у осталом овдје понајвише настава вјеронауке тиче. Ту видимо разлику између тамошњег и нашег наставног плана. Јер док се у нас предаје у гимназији у I. разреду и стари и нови завјет, а у II. и III. пространи катихизиз те у V. историја, VI. и VII. догматика, а VIII моралка, дотле се у карловачкој митрополији предаје у I. разреду: стари завјет, у II. катихизиз, у III. нови завјет, у V. и VI. догматика, у VII. моралка, а у VIII. историја цркве. — Успјех је из вјеронауке у Карловцима судећи по оцјенама врло лијеп, јер има разреда у којима је 24%, 33%, па и 47%, а у 8 разреду чак 59% оцјењених ученика добило: изврсну или веома добру оцјену. Жао нам је, што нијесу наведене књиге, уџбеници из којих се ђаци из вјеронауке спремају. Ово у осталом није ни код једног наставног предмета наведено. Зашто?... Сваку похвалу заслужује узорно његовање хармоничног црквеног појања које се у 9 седмичних часова предаје. Надржавалац гимназије плаћа нарочитог професора за овај предмет. Није дакле чудо, да ондје гдје се појању толико пажње посвећује и има лијепога успјеха. Ђаци — ђачки хор — поје сваке недјеље и празника у катедрали карловачкој на литургији, те суботом на вечерњу и на прељеосвећеним литургијама. Штета, што у извјештају није назначено колико ђака је учило црквено појање.

Између необлигатних предмета не опажамо, да је предавана стенографија, чију потребу није нужно доказивати.

Постоји под надзором професорског збора тзв. ђачка трпеза за сиромашне ђаке који за јефтину цијену добру рану добивају.

Има и ђачко књижевно друштво »Стражилово«, у коме се ученици виших разреда према друштвеним правилима под професорским надзором вјежбају у састављању и писању разноврсних производа из области наука и лијепе књижевности. Како ова установа, тако и установа ђачке трпезе у нас су на жалост непознате, ма да су од великог замашаја

Што се статистичких података тиче: професорски збор се састоји из управитеља, 12 редовних професора и два професора за необлигатне предмете. Сви ти професори предавали су свега у осам разреда 31 предмет 335-орици ђака у 241 седмичном часу.

Од 335 ђака има Босанаца и Херцеговаца свега 20 (међу њима три одликаша), православних ђака било је 305, римокатолика 27, уједат 1 и лутерана 2.

Од свих ових ђака било је одликаша 40, а то је 11·6%, дочим је имало лош успјех 36, дакле нешто више од 10 % што је врло добар општи успјех.

Врло је занимљив и поучан исказ болести течајем 1905./6. шк. године. Било је свега 418 случајева болести, највише катара у плућима: 83, затим катара у цријевима 37, даље грознице 35, и ангине у 18 случајева. Велики број катара доказује, да је још увијек много ђачке сиротиње, која у животним намирницама оскудјева.

Штета је, што управе наших — овдје у Босни — државних школа не доносе овакве извјештаје.

Евала управи на лијепо уређеном овом огледалу заводском.

(Дим. Јонк.)

Разно.

Извори и почетци монашког живота. Можда се историчари у задње вријеме ни с једним другим питањем црквене историје на западу нијесу толико бавили колико с овим, горе поменутим, али се и то мора признати, да ни једно питање није тако дуго необрађено било. Велика важност овога питања, не само по историји него и по утицају монаха у византијском царству привукла је пажњу најзнаменитијих историчара запада, од којих су једни радили за историју, а други крчили сталан и сигуран пут за даља истраживања. Први, који је то питање покренуо, промашио је циљ, али је даљњем истраживању и црквеној историји нпак користио, те је значост без обзира на погрешне резултате, захвалка Weingarten-y[1]). Исти Weingarten је био професор црквене историје, те је исти тујући изворе и почетке монашког живота, у својим истраживањима дошао управо до страшних закључака.

По Weingarten-y Павле Тивејски († 340) није никаково историјско лице а Vita primi eremitae од Јеронима је проста прича римске епохе! Свакако ово митско лице нема никаква односаја с почетцима и оснивањем монашког живота (?) Исто тако и Vita Antonii, коју нам је оставио Велики Атанасије, — вели Weingarten — није истинито дјело овог славног александријског јерарха! За што да се обраћа св. Атанасије »на монахе у туђини«, за што да их моли, да вјерују у оно што пише, кад пише само истину о монасима? Живот дакле св. Антонија није написао Велики Атанасије, него неко други, који је касније цијетао! Но Weingarten иде још и даље, јер доказује, да монашки живот није производ Христјанства, него једноставан наставак вјерских обреда Саратидових. Монаси овога прометнути су у монахе Христјане, јер и они, као и ови остављаху свијет, јер и они, као и ови живљаху осамљени у ћелијама. Сами Пахомије, прије него што је постао Христјанин — монах, био је монах и слуга Саратидов.

Наше први — а за њим Preuchen, Holl, Lucius и многи други историчари богослови побијали су једну по једну од горњих теорија Weingarten-ових. Папири и изломљени остатци плоча с натписима, што су их нашли, ископали и превели у Египту француски мисионари — особито Amelinau, побили су Weingarten-a, те потврдили нама изворе о монашком животу.

Исто тако вели и Harnack, професор богословије у Берлину, да је монашки живот готово толико стар колико и сама црква, те да је Weingarten-ова

[1]) (Der Ursprung des Mönchtums im nachconstantinischen Zeitalter).

теорија, која не признаје до год. 340 п. Хр. ни једног Хришћанина монаха, скроз погрјешна, када једине изворе о монасима: Historia lausiaca од Памадија и Historia monachorum од Руфина за приче сматра. На тај би се начин сва литература оног доба одбацила — и мјесто свјетлости, историја би пала у још већу таму.

Weingarten има велики број присталица, јер од како је монаштво познато, оно је од увијек имало своје непријатеље. И дана данашњег пишу се ватрени чланци против калуђера с очитом намјером, не би ли се тај сталеж што више одрнио. Но та је појава логична посљедица те околности, што су се испитивањем питања о монаштву бавили поред позваних и многи непозвани. Колико би нам их, од тих непозваних добрих људи који се толико брину за калуђере знало и могло рећи, шта су и како су постали ти калуђери? каква им је историја? каква прошлост? те шта ти добри људи замишљају под »увишености«, која покрива манастире и калуђере? Ако данас има тужбе на калуђере, не треба заборавити, да су те жалбе — у колико су и оправдане — посљедица коначно још ни засад несрећене организације калуђерског живота. А да се и то сазна шта је узрок, да се до ваљане организације ни до дана данашњега није дошло, ваља читати, истраживати и радити много, па тек онда писати, ако се до тога у опште држи, да ово што се напише или каже и — вриједи.

Константин.

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У овоземној цркви.

Автономне вијести. *Епархијски црквени суд у Сарајеву* држао је 8. јуна 1906. под предсједништвом високопреосвештеног господина АЕ и Митрополита *Николаја Мандића* своју редовну сједницу. На истој су ријешени предмети под записничким бројевима: 429—462 из 1906. Између њих: Обавјештење се свештенство сребреничког протопаезвитерата, да је према »Уредби« само једанпут у години обвезано водицу свештати у домовима парохијана, но просто му стоји на захтјев вјерних, у колико то службене прилике допуштају, и више пута свршити тај чин. — У начелу изречено је умировљење пароха Н. С. у В., и умољене се еп. упр.-просј. савјет, да му мировину дозначи. Парохија његова повјериће се у администрацију свештенику М. С. — Катихизирање у ком. основној школи у Кр. повјерено је са 1. септ. свештенику М. П. у М. с тим, да ће га за тај труд надлежни парох Х. Р. П. коме би катихизирање у дужност спадало, хонорирати. —

Наређено је паросима Ј. Петровићу зеничком, и Ј. Симићу, бусовачком, да привремено опслуживање биљешевске парохије. — Служи на повољно звање извјешће земаљске владе, да је на одј. молбу наредила поправак цесте између Мав. Папраће и Хан-Цапарди. — Дозвољено је свештенику Николи Скакићу у Пшестоседмично отсуство. — Одговорено је црквеном одбору у Г., да овај епарх. црквени суд из начела неможе препоручивати а још мање молити отварање механа код цркава, јер љута пића наш народ и морално и материјално упропашћују. — Наређено је протопр. звању у Варцару, да се на мјесто Алексе Јерковића свештеника, који је прешао у бањалучку епархију, изабере нов члан замјеник овога суда за

варцарско-герзовачки срез. — Наређено је, да се упорни наложници З. К. и Даша р. Заг. у Гл. због саблазни коју њихов гријех проузрокује, јавно од цркве одлуче. — Позват на одговор свештеник Ђ. К., зашто је без нужне опрезности вјенчао Аћима Лимића, који има закониту супругу, са Ст. Плав? — Наређена је допуна извиђаја у дисц. ствари свештеника Т. К. и т. д. *Ја.*

Црква у Србији.

Будући храм светог Саве у Београду. »Паст. Реч« доноси, да је 18. маја одржана сједница одбора за подизање св. Савског храма у Београду. У истој сједници прочитане су примједбе Академије Наука и Умјетности у Петрограду којој су били послати на оцјену планови за израду храма. Било је пет нацрта, од којих се по мишљењу академије два никако немогу употребити, јер не одговарају условима српско-византијског стила, а и остала три плана се имају по упутству академије прерадити. По првом плану била би црква толико велика, да би у њу стало до 5000 душа, а градња би стала преко четири милијона динара.

Црква у Старој Србији.

Нови српски епископи у Маћедонији. Ако су ријеродостојне вијести неких српских листова, краљевска српска влада ради на том, да код цариградске свете патријаршије испослује дозволу, да се у преспанској и охридској епархији поставе српски епископи. Веле, да је патријаршија овом покрету пријатељски наклоњена.

Српско православна црква у Америци.

Као лијеп доказ православне свијести Срба Американа доносимо, да је 4. јуна у недјељу свечано освећен темељ нове српске православне цркве, у којој ће Срби у Џонстону у Пенсилванији славити Бога, а која ће се црква прилозима Срба Американаца подићи. У West Seneca N.-Y. основана је такође нова срп.-прав. црквена општина, која ће као храмовну славу светог Стевана првомученика славити. Нека Бог благослови ова дјела руку човјечијих!

Црква на Истоку.

Патријаршија *цариградска* има под својом врховном управом: 82 епархије, којима управљају епископи са насловом митрополита, и 11 епархија, у којима су епископи суфрагани овијех митрополита. Осим тога има још 15 епископа посвећења. Број вјерних износи: 3,100.000.

Патријаршија *александријска* под свештеноначалством васељенског патријарха има два митрополита и око 100.000 душа

Патријаршија *антиохијска* састављена је из 11 епархија а броји по милијона душа.

Јерусалимску патријаршију сачињавају 11 епископија са 300.000 православних.

Архиепископија на *Криту* има 7, митрополиту ираклијском потчињених епархија и епископа. Број душа износи 250.000.

Архиепископијом *кипарском* управља митрополит у Левкосији, који има три суфрагана епископа. У цијелој цркви има 200.000 вјерних.

Грчка црква, у краљевини подијељена је на 31 епархију. Првојерарх је митрополит атински. Број душа 2,800.000.

Црква на Западу.

Рим и славенско богослужење. О прослави славенских апостола Ћирила и Методија, хтјели су у римокатоличкој цркви у Сплету мису на славенском језику — са глаголице — очитати. Но прије него што се ова намјера остварити могла, стигла је директно из Рима брзојавна забрана славенске службе. И ово је класичан доказ римске нестрпљивости и големе љубави према латинском језику, која је љубав и од поштовања *славенских* апостола јача. *Д. Ј.*

Званични огласи.

Епархијски црквени суд у Бањалуци.

Број 445/468 ех 1906. 1—2

Стјечај.

Ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Бос. Крупи у протопресвитерату бос. крупском, расписује се овим стјечај с' пријавним роком до 10./23. августа 1906.

Молбе ваља поднијети овом епарх. црквеном суду и уједно им приложити свједоџбе о свима, како богословском, тако и прије богословије свршеним наукама.

Парохија бос. крупска броји 460 домова са 3750 душа и нема парохијског стана.

Из сједнице епарх. црквеног суда држане у Бањалуци 21. јуна (4. јула) 1906.

Предсједништво.

Епархијски црквени суд у Бањалуци.

Број 630/504 ех 1906. 1—2

Стјечај.

Ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Јелићима у протопрезвитерату приједорском, расписује се овим стјечај с' пријавним роком до 10./23. августа 1906.

Молбе ваља поднијети овом епархијском црквеном суду и уједно им приложити свједоџбе о свима, како богословском, тако и прије богословије свршеним наукама.

Парохија јелићка броји 350 домова са 2600 душа и нема парохијског стана.

Из сједнице епарх. црквеног суда држане у Бањалуци 21. јуна (4. јула) 1906.

Предсједништво.

Епархијски црквени суд у Бањалуци.

Број 673/469. ех 1906. 1—2

Стјечај.

Ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Ракелићима у протопресвитерату приједорском, расписује се овим стјечај с' пријавним роком до 10./23. августа 1906.

Молбе ваља поднијети овом епархијском црквеном суду и уједно им приложити свједоџбе о свима, како богословским, тако и прије богословије свршеним наукама.

Парохија ракелићка броји 310 домова са 1900 душа и има парохијски стан.

Из сједнице епарх. црквеног суда држане у Бањалуци 21. јуна (4. јула) 1906. *Предсједништво.*

Епарх. цркв. суд, српско-прав. Митрополије Зворничко-тузланске.

Број 785. ех 1906. 1—2

Стјечај.

У заједничкој сједници епархијског црквеног суда и ширег управног и просвјетног савјета, досадашња парохија бијељинска подијељена је на двије парохије, на које се стјечај расписује и то:

1. на варошку парохију, која има 407 домова и 1966 душа и
2. на сеоску парохију, која има 317 домова и 1860 душа.

Парохијалних станова нема. —

Молбе треба, *до 20. августа о. г.* црквеноме суду упутити.

Из сједнице епарх. црквеног суда, држане у Д. Туали, 22. јуна 1906. год. *Предсједништво.*

Управа срп.-прав, манастира св. оца Николаја у Озрену.

Број 108. 1—1

Натјечај.

Одлуком пречасног епархијског црквеног суда и славног ширег управно-просвјетнога савјета у Д. Туали, од 17. маја 1906., број 792., расписује се овим натјечај на упражњено учитељско мјесто при овој манастирској школи са годишњом платом од 1000 круна, станом, огријевом и баштом, у којој ће се школска дјеца у вртарству и воћарству поучавати.

Изабрани учитељ обвезан је ученике у сва 4. разреда обучавати, сваке недјеље и празника за пјевницом појати, св. Савску бесједу приређивати, перо при одборским сједницама водити.

Компетенти нека се са молбом и прописаним документима за ово звање овој манастирској управи најдаље до 20. јула 1906. пријаве.

У манастиру Озрену, 29. јуна 1906.

Управитељ манастира:
Василије Ђуковић.

Епархијски црквени суд у Д. Тузли.

Број 853 ех 1906. 1—3

Едикат,

којим се Милка рођ. Купрешаковић тежакиња из Кожуха, позива, да се у року од три мјесеца, по проглашењу овога едикта, писмено или лично, овом епархијском црквеном суду пријави и своју одбрану, у брачном јој процесу по тужби напуштеног јој законитог мужа Обрада Пејчића, тежака из Осјечана — преузме, или да својем службено јој постављеном заступнику, преч. госп. Ђорђу Петровићу свештенику у Кожусима потребна упутства дадне, јер ће се иначе овај брачни процес спровести без обзира на њезино отсуство и непознати јој боравак.

Из сједнице епархијског црквеног суда, држане у Д. Тузли, 22. јуна 1906.

Предсједништво.

Епархијски црквени суд у Д. Тузли.

Број 784. ех 1906. 1—3

Едикат,

којим се Коста Сусаковић, тежак из Црквине позива, да се рачунајући од дана проглашења овога едикта, кроз три мјесеца писмено или лично овом епархијском црквеном суду пријави, и одбрану у брачном процесу по тужби напуштене му законите супруге преузме, или службено постављеном му заступнику, преч. госп. Димитрију Димитријевићу, свештенику у Бос. Шамцу, потребна упутства даде, пошто ће се у противном случају, брачни процес спровести и коначно ријешити без обзира на његово отсуство и непознати му боравак.

Из сједнице епарх. црквеног суда држане у Д. Тузли 22. јуна 1906. године.

Предсједништво.

»Источник« излази у свескама досадашњег формата на 1½ табака сваког 15-ог и пошљедњег дана у мјесецу. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XX. Сарајево, 31. јула 1906. Бр. 11.

УРЕДНИК:
протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

ЗВАНИЧНО.

Висока земаљска влада за Босну и Херцеговину.

Висока земаљска влада за Босну и Херцеговину ријешењем својим од 12/25. јуна 1906. број 99.304/I., а на предлоге српско-православних босанско-херцеговачких митрополита одредила је: „да се у будуће од полагања катихетског испита, који је за српско-православне вјероучитеље овоземских средњих школа прописан од земаљске владе под бројем 78.510. ддо 16/29. маја 1901. потврђеном уредбом, опраштају они кандидати, који су пошље редовитим начином апсолвиране српско-православне богословије у Рељеву, односно једног речевој богословији аналогно организираног завода у Аустрији или Угарској слушали још и високе богословске науке на православном теолошком факултету ц. кр. свеучилишта у Черновици, и из те знаности получили степен доктора богословља".

Митрополија бањалучко-бихаћка.

Број 23 зап.

Свима црквеним (црквен.-шк.) одборима и протопрезвитерским звањима у Бањалучко бихаћкој епархији.

На заједничкој сједници ширег епарх. управ. и просвјетног савјета и црквеног суда говорило се и расправљало о злим и штетним обичајима нашег српског народа и многи чланови савјета, свјетовни и духовни навађали су из својих мјеста и крајева разне примјере са

којима се објаснило да штетних обичаја имаде свукуда у нашем народу и да ти обичаји тару и упропашћују народ. Послије дужег савјетовања и расправљања било је једногласно закључено, да се упути једна окружница на све црквене и црквено-школске одборе, да се савјетују приликом одржавања својих сједница, како би и којим начином могли се укинути или бар учинити нешкодљивим они обичаји, који осиромашавају народ и рђаво утичу на морални живот како појединаца, тако и породица па и читавих села и општина.

Ови су одбори дужни у своје вријеме поднијети извјештај овој епарх. управ. и просвјетној власти о свом раду у горњој ствари као и предлоге, шта би се имало све предузети, да се сигуран успјех постигне у укидању штетних и неваљалих обичаја. У извјештај имаде се унијети и то, каквих све обичаја у ком мјесту и крају има, који народ материјално упропашћују и морално убијају.

Како је наш народ неписмен и како у овој епархији имадемо врло мало српских школа и других потребних и корисних установа, црквени и црквено-школски одбори имаду на својим сједницама заједно са својим свештеницима савјетовати се и о том, би ли се могла при укидању злих обичаја пружити издашна материјална корист заједничком фонду ове епархије, који ће се основати и из ког ће се потпомагати у свакој општини и парохији у подручју ове епархије сваки користан завод и добра установа као н. пр. школе, читаонице, земљорадничке задруге, гдје буду основане и т. д.

О горњем закључку обавјешћују се и сва протопрезвитерска звања и налаже се истима, да приликом сваке свештеничке сједнице имаду потражити од сваког свештеника извјештај, шта је који свештеник са црквеним и црква.-школским одбором у који спада, учинио на истребљењу злих обичаја у народу, о чему су пак протопрезвитерска звања дужна подносити извјештаје овој предпостављеној управ. и просвјетној власти.

Из заједничке сједнице ширег епарх. управ. и просвјетног савјета и црквеног суда, држане у Бањој Луци 12./25. априла 1906.

Митрополит: *Евгеније.*

Митрополија бањалучко-бихаћка.

Премјештења. Епарх. црквени суд на сједнице своје држане у Бањалуци премјестио је и поставио за привремене администраторе парохија, свештенике: Милоша Декића из Козице протопрезвитерата Ст. Мајданског у Козарац, прот. приједорског, а Симу Стојановића из Козарца у Љубију истог протопрезвитерата; за тим Стеву Вукића са парохије љубијске у Романовце у протопрезвитерату бос. градишком.

НЕЗВАНИЧНО.

Чудеса Пресвете Богородице.

Пише: **Дионисије Миковић**, игуман.

(Наставак.)

О сачувању Ватопедске обитељи.

Прије него што бјеше зора указала лице, пјеваху преподобни монаси јутрењу свету службу у храму ватопедског манастира светог.

А кад отац игуман стајаше и мољаше се пред чудотворном иконом пресвете Богородице, ктиторицом ватопедском, чу он, и сви оци богомољци, глас предивни, од иконе свете: „Не отварајте врата од манастира, већ брже похитајте на стијену: тјерајте непријатеље ваше!“

Оци се чуду овом великом много зачудише, и топлом молитвом Богу и пресветој Богородици, Покровитељици Свемоћној благодарише, па из цркве изађоше.

А кад се на стијену попеше, имадоше шта видјети: сила турска кренула, да се пробије кроз врата и уђе у манастир свети.

И тада духовници навалише каменьем на непријатеље и одагнаше их од светилишта овог.

Ето тако Бог посредством пресвете Богородице избави од зулумћарâ њих и свету обитељ.

* * *

Хришћани!

Молимо се и ми јутром и вечером, и дању и ноћу; и заједнички у цркви и осамљени на сваком мјесту да нас неби неприправне затекао час смртни.

И у молитви прослављамо Бога за Његова божанска и најсветија савршенства, и изјављујмо му благодарност за сва Његова доброчинства. И Његовој неограниченој милости препоручујемо родитеље и добротворе живе и умрле наше.

Али ако Га молимо срца оскврњена, грјешним жељама, и тежњама, које Бог забрањује, не надајмо се помоћи, јер из таквих уста молитва заудара. — све милостиви прима и испуњава молитве од срца покајног и савјести чисте, душе благе и мисли Богољубивих.

Таква молитва скиде и светом апостолу Павлу гвожђа у тамници, и приволе стражара тамнице крштењу; — Разбојника на крсту уведе у царство небесно;

Јозекију исцијели и град му од рата сачува;

Јеремију ослободи јаме, а Данила сачува од Лавова.

Мојсеја преведе преко Црвеног мора, и у пећини утиша ватру и сачува три младића.

Јона изијечи, а Јону здрава извади из утробе китове!

Таквом молитвом доби Ана Самуила, Захарија Јована, а Јоаким и Ана: пресвету, пречисту преблагословену и славну Владичицу нашу Богородицу, свагда Дјеву Марију.

О, молимо се драгосна српска браћо и сестре, свагда и на сваком мјесту, као што се молише и наши српски свеци: Архијепископ Сава, и два Симеона: отац му и брат, и свети оци: Петар цетињски, Стефан пиперски, Василије остошки, Арсеније Косијеревски, Милутин софијски, Стефан дечански краљеви, и Стефан кнез паштровски, Урош и Лазар цареви и цијело оно дивно коло српских светитеља, који с бестјелесним анђелима, гледају Бога лицем у лице.

Па ако се, с каквих било узрока, — не можемо молити молитвама дугима, а ми се молимо кратко као Хананејка: „Господи помилуй мя.“ Као Пахомије велики: „Господи Исусе Христе, Сине Божїй, помилуй мя грѣшнаго“. Као разбојник на крсту: Помяни мя Господи егда прїидеши во царствїи Твоемъ!“ И као многострадални Јов: „Кѣди имя Господне благословено во вѣки!“ И као Давид: „Боже милостивъ кѣди мнѣ грѣшному (грѣшнѣй) Помилуй мя Боже, помилуй мя!“

О нека наш ум буде чист од грјешних мисли, а срце и душа од жеља, па ма оне и кратке биле.

О нека мисли наше буду упућене к Богу и пресветој Богородици па ћемо сачувани бити од сваког зла као што би сачувана и света ватопедска обитељ.

И пјевајмо пресветој Богородици: Нємолчїим никогдѣ Богородице, сїлы твоя глаголати недостойнїи: Їже во тьмѣ не кыи предстоя молѧщи, кто ни насъ изкавилъ ѿ толикихъ кѣдъ; кто же кы сохранилъ до нынѣ свободны; не ѿстѫпимъ кладичице Тебѣ, ѿкоя' во рабы спасєши прїснѡ ѿ всѣкихъ лютыхъ.

(Наставиће се).

Проповијед на Благовијести 1906.

Говорио у богородичној цркви у Сарајеву: протопрезвитер **Димитрије Јанковић**, ред. члан епарх. црк. суда.

Богољубазни! У скромноме граду Назарету прије многих вијекова обновљен је стари и нови завјет, када је Гаврил, Божији посланик најкраснијем цвијету у племену Давидову на данашњи дан благовјестио благодатнога спасења нашега почетак.

Свјесно свога грјеховнога пада човјештво вијековима је ишчекивало ту спасоносну благовијест. Вијековима се по љубави Божијој спремало за достојан дочек благовјештеног избавитеља свијета. Па ипак и сама се она, која је добри глас прва примила, ма да је часнија била и остала од Херувима, и без сравненја славнија од самијех Серафима, и сама се пречиста мајка Божија смутила од големе важности, небеске узвишености и преславне светости благе вијести те!

И благовијест се испуни. Ријеч постаде тијело. Сам јединац Син Божији сиђе с неба да изврши велико дјело спасења нашег и да нам благовјештен он сам благовијести и остави образ: шта да вјерујемо, како да се молимо и шта да чинимо, да се у часу, кад стане судити свијету у збору праведника Њему с десне стране најђемо и прије вијекова спремљено нам царство славе нашљедимо.

И са таквом благовјести, која је само добро и вјечиту срећу људи смјерала, и која је свему свијету из љубави а за љубав намијењена била, не би овај свијет задовољан.

Устаде и убије најприје самога благовјестителя, а послије побије и Његове ученике и прогласи благовијест за опасну по мир и поредак у друштву. И да благовијест Сина Божијега не би одиста с неба, да не би онако света и узвишена, каквu је знамо и осјећамо: умукнула би пред чељусти дивље звјеради, умукла на гломачи, пресјекла би ју оштрица мача, подлегла би грознијем мукама, нечујна остала у прогону, и застрашила би се од потока крви, која потиче из измучених удова онијех, који благовијест примише и у њу повјероваше.

Но благовјеститељ васкрсну и обећа Својим ученицима да ће бити с њима, док је свијета и вијека, гдје су само и двојица сабрана у Његово име. И вјера у *то* обећање била је оклоп, којим су пађеници за благовијест Божијега Јединца душу своју у најтежем искушењу истакнуту сачували.

Нека је великом Богу слава и хвала. Све се то збило по вољи Његовој. Нужно је било, да се Избавитељем свијета посијано сјеме благовијести мученичком крвљу ороси, да ухвати корјен, да донесе плода многострука.

И плодови се појавише. Непријатељ се уморио, а скромно по броју друштво првих ученика Спасових у току многијех вијекова и поред свеколиког упињања и зле воље непријатеља благовијести умножило се, па постаде као број звијезда на своду небеском. Пропојаше храмови, отворише се умне очи свијету, свјетилници се појавише, стаде се свијет просвјећивати, поче се преображавати. Божанско по-

ријекло бесмртнога духа човјечијег с дана се у дан у љепшим и кориснијим проналасцима исказивало. тако да се готово овчплотила још прародитељима саопштена благовијест, да ће човјек овладати земљом.

Но шта би?

Када човјек у току многих вијекова постепено научи из отворене од вајкада књиге природе читати, научи пару презати, зраком сликати, муњом писати, громове хватати и толика друга, староме вијеку и несањана чудеса творити и одгонетати: искуша га дух лукави и отрује му срце говорећи: да га одврати од Бога. И на жалост човјек не би мудрији од свог прародитеља. Даде се навести на гријех, завести на странпутицу; уобрази да је свемоћан и савремен. Па као што су негда охоли потомци Хамови у Вавилону подигли ону грдну кулу, да са ње пркосе Богу: тако подиже савремени човјек свога уображеног савршенства кулу високо небу под облаке, да са висине те куле објави рат — Богу и Божијег Сина благовијести. Са висине те куле труби по свијету, да је вјера сувишна, да душе нема, да небо и ад не постоје, васкрс мртвих је гатка, а суд божији страшило за дјецу, која још једина у приповјетке вјерују. Горд на тековине науке, савремени човјек држи, да му је свака тајна природе приступачна, те дрзовито обара вјековно предање божијег откривења, светога писма.

Па будући непријатељ сваког ауктопитета и постојећег друштвеног поретка: постаје непријатељ и цркве, која му тобоже напретку смета, јер одржава друштво, чији је поредак као највиши ауктопитет свештила. И да би се овај рат са Богом и са благовијести што више раширио а табор безбожника што више ратника придобио: савремени, васпјењени човјек облачи се у допадљиву одјећу просвјете и напретка, који тобоже искључују вјеру у Бога и јеванђеље, те који захтијевају да се друштво „ослободи окова религије“ . . . . . .

Пазите браћо, времена су тешка, лажни се пророци јављају. Вук се шуња пред тором овчијим, затворимо врата . . .! То су они, који не улазе кроз двери у тор овчији, него улазе на другом мјесту (Јов. 10. 1), то су они синови таме, који вам души замке плету. Пазите, да од Христа, који је једини пут и истина и живот на странпутицу лажи и невјерства не зађете.

Пазите, да вјеру своју не изгубите, да вјеру за невјеру, душевни мир за неспокојство, убјеђење за отрок сумње и једини сигуран наслон у борби живота за опсјену не промијените и не постанете као каква у бурној пучини усамљена галија, којој вам крму саломише, компас отеше и једра покидаше.

Пазите, и недајте се варати од оних, који неће да знају, да је човјек за то земљом овладао, што је у њему искра божанска, која га за напредак искључиво једина оспособљава, не вјерујте, браћо онима, који вам говоре, да онај ко вјерује неможе знати, нити ко зна може вјеровати, а клоните се тијех који се цркве клоне а Бога и суда Његова не боје, јер се са њих у свијету толико крвавих суза прољева!

Да браћо, са њих — који Богу пркосе!

Просудите, ко је крив, што се гњев божији излијева на нас, да је поред толиких лијепих проналазака, који живот удобнијим чине, теже живљети, него ли прије? Које крив, ако не они, који су гњев Божији хулом изазвали?....

Ко је крив, што се на све стране у отмену, као год у просту друштву толико бешчасти светиња и име Божије, да на хулу нико трепнут' неће, толико му је обична?....

Ко је томе крив, ако не они, који су на Бога и на Јединца Његова благовијести устали и закон Божији, који хулу забрањује, одбацили.

Кога да кривимо за црне вијести дневнијех листова, гдје се сваког у Бога дана саблажњавамо читајући, колико их је јуче ближње своје обмануло, потлачило, закинуло, облагало и увриједило, кућу раскопало, оштетило и запалило, туђе проневјерило, колико друге или себе убило?

Чија ли ће одговарат' душа, да се већ чак и дјеца, која треба да су узор невиности, због досаде живота убијају, — ако ли не дрма апостола невјеровања, који надахнути духом нечистијем доказују, да тога и нема, нити има душе нит' Божијег суда, а суд овога свијета може се и обманути!

Ко је довео друштво судско дотле, да се намноже занесене комунисте, безбожне нихилисте и одвратне анархисте, који културним тековинама у руци праве преврат на земаљском шару? Ко то све учини, ако не они, који молити се Богу не дадоше, јеванђеље одбацише, човјека са увјери изравнаше и до очајања и његових пошљедица дотјераше.

И напошљетку ко је крив, што смо према вјери хладни, што нам је тешко, да у седмици један час Богу и Његову дому посветимо, што нам је досадио, да благовјест — ријеч Божју — слушамо, — ако не они, који су нас тијем отровали, да се и без вјере може поживити, и шта више, да знање вјеровање, а вјера у Бога знање и напредак искажују.

Да није жалосна, била би браћо смијешна заблуда ова. Зар се неможеш дотле скрушено Богу молити, док и науку у помоћ позиваш? Зар не можеш Божију помоћ замолити, да успјешно испадне посао љекарев, који се док се ти молиш, знањем наоружан бори са смрти за живот некога, ко је болан, а ко ти је срцу прирастао?

Зар ти смета што знаш брзину звука, и знаш положај ове грјешне земље у неизмјерном свемиру, па да повјерујеш, да ће твоје слабачко: Осана, којим Господа Саваота за доброчинства Његова захвалан прослављаш из дубина земаљских допрети до висине престола Божијег, који изнад звијезда станује?

Шта ти смета, што знаш из повјести свијета, да је крст негда био страшно оруђе нечасне смрти? Оће ли те то знање задржати, да га по вјери твојој поштујеш, да се њим од искушења ограђујеш, и за живота себе, а по смрти гроб свој украшаваш?

И да се научиш и своју мудрости овога свијета, зар држиш, да ће ти наука на самртном часу сметати, да нећеш зажелити, да ти она свијећа, што ти је ужегу, присвијетли души пута до рајскијех двери, иза којих станује неизмјерна милост и љубав Божија, која ће те знај и вјеруј, ако си је вриједан, пригрлити!..

Оћемо ли браћо још више свједочбе да увидимо, колико је неприлично и грешно, да зато, што — рецимо — знамо више него наши стари, вјерујемо и маримо за Бога мање, него ли они? Оћемо ли још и више примјера ужаса и сигурне пропасти, којој се приближују, који се противе очевидној истини, да је баш благовијест Сина Божијег свијет за просвјету и напредак оспособила, јер га је научила како да се користи са добивеним талантима? Оћемо ли да наведемо примјере Божијег промисла о нама и о свијету?...

Немојмо браћо..., јер нас мора обузети страх и срамота од лица Божијег, што има људи црне, незахвалне душе, који дарове Божије, дарове ога свога по примјеру онијех анђела против самог Бога употребише и од Њега отпадоше, — а у гордости својој заборавише на проклетство, које је незахвалне анђеле постигло, а које и њима и сваком прети, ко се нас свију ради распетом на крсту Сину Божијем и Његовој благовијести руга..!

*

Љубазни! Содома и Гомора пропадоше са својих безакоња, јер се не покајаше, а пропала би и Ниневија да не послуша пророка Божијег. Ето вам, који не вјерујете примјера. „Пред вама је живот и смрт, благослов и проклетство". У једанајстом часу кличе и позива вас црква Божија: обратите се крсту, вјери и Богу „изберите живот,

да будете живи и ви, и сјеме ваше". (V. Мој. 30, 19). Одбаците „стари квасац", који је прешао у вама у трулеж и отровао вас грјехом и узмите „ново тијесто" (I. Кор. 5, 7). Повјерујте. Бог хоће, да се сви људи спасу и сазнају истину (I. Тим. 2, 4) а истина је у благовијести Сина Божијег. Обратите се тој истини, којој је најдрагоцјенији украс онај крст Спасов на Голготи. Приступите том часном значењу побједе Божије над Адом, али најприје одбаците невјерство и раскините замке, у које вам је душу Ад спутао, па раскајани исповједите Христа Господа: Вјерујем Господе, да си Ти доиста Христос Син Бога живога, који си дошао на свијет, да спасеш грјешнике, од којих сам први ја... Вјерујем Господе, помози мојему невјерју!

И Спаситељ ће вас примити, као разбојнику оном опростити, те ћете у души вашој спасоносну благовијест, која нека и нама свима у дно падне: Вјера твоја ће те спасти, пођи с миром! Амин.

Син Човјечији.

— Написао: епископ **Антоније**. —

С руског превео **Војислав Борић**.

(Свршетак.)

Библејести разјашњавају ово признање с гледишта месијанског и то је, наравно, правилно, али не сасвим потпуно. Месијанско учење предано је врло прикривено. Потпуно јасно откривено је патријарсима и законодавцу *морално назначење* јудејског народа међу безаконим незнабошцима. »Господ се јави Авраму и рече му: Ја сам Бог свемогући, по мојој вољи живи, и буди поштен; и учинићу завјет између себе и тебе« и т. д (Књ. о пост. 7, 1). Циљељ овога завјета Господ Господ је још јасније означио у другом виђењу, када је Авраму открио предстојећу казну Содома за развратни живот и жестоко срђе. »Од Аврама постаће велик и силан народ и у њему ће се благословити сви народи на земљи. Јер знам, да ће заповједити синовима својим и дому своме након себе, да се држе путова Господњих и да чине што је право и добро (18, 18, 19).

Учинивши савез с израиљским народом ради тога да тај народ чини што је право и добро, Господ му забрањује да опћи с безаконим народима, да га они не наврате на грјех пашљедства његова (Им. 23, 32, 33), да га не науче своме блудодјејању (Им. 34, 13—16); дајући заповијести непорочности своме народу, Господ додаје: »Немојте се скврнити ни једном овом стварју; јер су се свима тијем стварима оскврнили народи, које ћу одагнати испред вас. Јер се оскврнила земља, и ненаљалство ћу њезино походити на њој, и изметнуће становнике своје« и др. (Лев. 18, 24—30).

Али Израиљ није сачувао завјета с Богом, и земља Божија збацила је и њега сагласно грозноме предупређењу Господњем, и ево, он се у ропству невјалих незнабожаца покајао и одушевио надом, да ће Господ испунити своја обе-

ћања Авраму, Исаку, Јакову и Мојсију. Живећи међу незнабошцима, као *народ светих*, он је све више и више сазнавао своју велику предност пред овим слугама опусних страсти, и у исто вријеме морао је опазити, да не ће моћи стајати на челу историског живота, а на реду његову, како је предсказао Господ. Огромне државе, које не имају у једнакој мјери морала и Божанске мудрости, сходно томе утврђују се и шире, или разрушавају једна другу, па ако би малени Израиљ чак и добио слободу од Навуходоносора или Кира и Дарија, шта он може очекивати у будућој својој судбини? Ако ратоборна царства, с овако различитом културом, која истискују једно друго, употребљују Израиљ као лопту час једном час другом, то он није могао очекивати повратак своје величине: у коме би се изразило његово свјетско назначење и испунило слово Божије, да ће у њему бити благословени сви народи земаљски? Ево, ова недоумица и рјешава виђење Даниlово, томе у прилог иду и друга каснија пророштва Агеја, Захарије, Малахије, Ш. Јездре и каснији апокрифи есхатолошког садржаја. Данило и остали пророци, убјеђују Израиља, да његово назначење није политичко ни свјетско, него морално. Величанствена и страшна царства плаше га као страховита, одвратна чудовишта, али власт њихова није дуготрајна и слава је њихова ташта: Господ види њихову неправду и скоро ће их уништити. Напротив, скромно и непримјетно дјело, које се извршује у Израиљу, има свеопште и вјечно назначење. Та страшна царства величају себе силом и богатством, па *гордо говоре:* Израиљ, народ светих, може се похвалити само тим, што васпитава *истинитог човјека сина човјечијег. У* колико је човјек слабији од мећеда, вепра и сваког страшног чудовишта (Дан. 7, 7), у толико је он скупоцјенији и љепши од њих. Такав одношај постоји између народа светих и народа, који га газе. И сведржитељ зна то. Он сирема брзу казну страшним царствима незнабожаца, а Син Човјечији, који представља собом назначење народа, чувара истинитог закона, доћи ће до старца и зацариће се над свом васељеном.

Сазнавши ово необично узвишење смиреног Сина Човјечијег над страшним звјерима, пророк пита о значењу тога и добива одговор: »Ове четири звијери јесу четири цара, који ће настати на земљи. Али ће свеци вишњега преузети царство, и држаће га увијек и довијека« (7, 17, 18 и даље ст. 26, 27). И тако, Син Човјечији, који је добио част равну с Богом, изражава Собом начело те *светости*, којим се народ светим одликује од гордих и звјерских незнабожачких народа.

Када је дошао Господ на земљу, опште душевно стање народа било је исто, као и у вријеме Данила. Високо цијењећи своје душевно узвишење над нечастивим незнабошцима, стално мислећи о свом изузетном избору, Јевреји се нијесу могли помирити с бременом незнабожачког ропства. Њихово нестрпљиво очекивање на избављење сада се усредсредило у врло одређеном облику Избавитеља — Месије, који ће побиједити и протјерати Римљане и задарошће се у Сиону, учиниће суд над народима, предсказаним Данилом. О овоме суду Господ и говори с Никодимом, а зацарити Га је хтио сав народ послије чудног насићења са пет хљебова.

Треба ли говорити, да је Господ најмање желио такоr разумијевања Свога посланства, такоr разумијевања Даниловог виђења? Син Човјечији, о ком говори пророк, то је заиста Он, који је дошао с неба, али он није дошао ради видљивог покорења народа, ради строгог суда над царевима и царствима, него да уведе

народ светих у обећано вјечно, не земаљско царство (не тако, као Мојсије и Аврам, који су умрли); дошао је ради суда, који изобличава, а не касни; његови шљедбеници ће морају очекивати земаљске славе. — Син Човјечији нема гдје главу преклонити. Доћи ће у своје пријѐме и видљива слава Сина Човјечијег, али не ради овог, него ради будућег живота, који описујући, увијек назива Господ себе сином човјечијим (Мат. 10, 23; 13, 41; 16, 27; 19, 28; 24, 30; 37, 39; 24, 44; 25, 13. тако исто и у осталим јеванђељима).

Тако ће Син Човјечији ући у Своју славу у будућем животу, а у овом животу Он није један између освајача — царева, које је преставио Данило у облику звјерских чудовишта, него заиста Син Човјечији, истинити човјек, какав мора бити сав народ светих. Као основаоц подвига народа светих, Он, називајући Себе Сином Човјечијим, Кога је видио Данило, уобећује тим и све Израиљане, да се окану жеђи за славом земаљском и власти, које приличи само незнабошцима, па да шљедују њему у оном, ради чега је Бог учинио завјет с Аврамом: да чини што је право и добро. Мјесто, дакле, очекиване величине земаљске, Господ говори истинитом Израиљу: »Благо вама, кад на вас људи омрзну, и кад вас растане и осрамоте, и зло разгласе име ваше сина ради човјечијег« (Лук 6, 22).

Сједињавајући све речено, тврдимо, да Господ назива Себе Сином Човјечијим, као празиоца и проповједника истинске човјечности т. ј. личне светости, противно у словним политичким очекивањима, која су Му придјевали савременици. Он је изабрао за ову циљ назив Сина Човјечијег за то, што је он с таким садржајем био истакнут у виђењу Даниловом. Син Човјечији, показавши у Себи истинитог светог човјека, постаје началиком духовног царства светих, које ће, сагласно с пророком, бити вјечно у животу будућем, а у садањем животу сасвим противно сваком незнабожачком царству, и сасвим друго, него ли су очекивали Јудеји, да само они виде.

Књижевне биљешке.

Недавно је изашао први свезак 18. књиге »*Realencyklopädie für protestantische Theologie und Kirche*«. Између осталога у овом свеску су чланци: Јован Шведа и Реформација у Пфалцу (Neu), Шведани: I. црквена историја, II. црква. статистика (Holmquist), III. шведска теологија у 19 вијеку (Aulén), Швицарска, садашње црквене прилике и статистика (Fr. Meyer) Пастирство (E. Chr. Achelis), Благослов и клетва (Kiffel), Сектанство у Њемачкој (још недовршено, Kawerau) и т. д. —

— Изашао је у Лајпцигу (J. C. Hinrichs) и 173/4 свезак »*Realencyklopedie für protestantische Theologie und Kirche*« са овом богатом садржином: Kawerau завршује свој чланак »Сектанство у Њемачкој.« Даље су још и ови чланци: Семипелагијанизам (Loofs), Семлер (Mirbt), Зоровавељ (Sellin), Сит и Ситити (König), Север антиохијски (Krüger) Сибиле и сибилинске књиге (Bousset) Сидонци (Guthe), Сидоније Аполинарије (Arnold), Број седам (Zöckler).

— *J. D. Folghera*, ord. praed., *L' Apologetique de Lacordaire*. 2-e édition. (Science et Religion. Nr. 348). Paris, Bloud et Cie., 1905. (64. p. 12°). Fr. 0.60. — Проповиједи, које је говорио Лакордер у Богородичној цркви у Паризу, садрже у себи богат апологетски материјал. Када је он свој проповједнички рад у Паризу

прекинути морао, отворило му се у скоро ново поље за рад у Тулузи, где је он год. 1854. читав низ проповиједи изговорио. Фолгера у овој књизи износи кратак преглед о апологетском методу у оне (стр. 5—14), а затијем прелази на садржај и план проповиjи Лакордерових, те приказује тенденцију и његов начин предавања. Књижица Фолгерова је врло привлачна и интересна студија, која нас упознаје са особинама и радом чувеногa француског проповједника, да његове проповиједи са још већом љубављу и пажњом читати можемо.

— *У* издању »Матице Српске«, као 18 књига, а уједно и као први део зборника историјских докумената изашла је расправа свештеника и гимназијског катихете у Беловару *Радослава М. Грујића* са натписом: »Како се поступало са српским молбама на двору цесара аустријског последње године живота патријарха Арсенија III. Чарнојевића« Подробнију оцјену на ову књигу доносимо на другом мјесту овога листа.

— Као 119. свеска „Књига за народ«, које из задужбине Петра Коњевића издаје Матица Српска, изашле су поуке за народно просвећивање, које је написао биоградски професор *Павле Аршинов* и стално под заједнички натпис »Уму и Срцу«. Осим предговора, који је написан с пуно корисне поуке, има у овој књижици 36 чланчића.

— *У* најновијем свеску Летописа »Матице Српске« (књ. 238) истичемо расправу академика *Јов. Н. Томића* »Из историје Сењских Ускока 1604.—1607.«, у којој нам на основу богате грађе млетачкога архива пружа веома занимљиве податке из живота јуначких ускока. Од велике је вриједности расправа руског естетичара *Николаја Ивановића Коробке*. М. Горкоме. Коробка је веома брижљиво анализовао производе Горкога, те нам јасно окарактерисао овога даровитога руског писца, као и његов положај у новој руској литератури. Као и остале тако се и ова свеска Летописа одликује богатством оцјена, приказа и књижевних биљежака. Између оцјена истакнућемо лијепу и тачну оцјену *Марка Цара* на приповиједи Милана Будисављевића »Тмурни Дневи« у издању Пахера и Кисића. *Јов Радонић* пак приказује доста опширно први свезак другога дијела »Словенских Старина« од проф. пражког свеучилишта дра Љубора Ниједрла. *У* овом свеску приказује Ниједрло разне теорије о своди Словена на Балкан, па онда износи своје мишљење о томе веома важном питању, пружајући у пошљедњој глави и своју теорију о своди Срба и Хрвата на Балкан. И ако Радонић замјера писцу да је у својим закључцима који пут смио и одлучан, ипак веома хвали ово дјело, препоручујући да би пошљедње четири главе ваљало на српски превести. *Тих. Остојић* приказује четврти том капиталнога дјела »Черногорія въ ея прошломъ и настоящемъ« од П. Ровинскога. *У* овом четвртом тому износи је Ровински етнографске особине Црногораца и своја опажања о народној усменој књижевности. Остојић се похвално изражава о раду Ровинскога, замјерајући му једино поглавље, гдје је говор о језику, пошто се ту Ровински показао као обичан дилетант. *У* другом приказу истиче Остојић важност публикације Малоруса Зенова Кузеље о мађарском краљу Матији Корвину у словеначком народном предању. *У* том раду труди се Кузеља да протумачи, зашто је у словенској народној поезији Краљ Матија постао тако популаран, откуда су потекли мотиви који су се привезали за његово име и како су се формирале приче и пјесме о њему. Ту задаћу, по мишљењу Остојића, испунио је Кузеља веома добро. *У* одјељку »Географија и етнографија« приказује *Јов. Живојновић* расправу Емила Цветића »Стара Јаго-

дина« и рад др Тихомира. Ђорђевића »Кроз наше Румуне«. У одјељку »Фолклорство« похвално се изражава *Тих. Остојић* о раду Томе А. Братића и Ст. Делића »Народне игре са сијела и збора у Горњој Херцеговини«, док *Т. Радивојевић* доста неповољно суди о најновијем раду француског слависте Луја Лежера о Марку Краљевићу. Биљешке су у овом свеску водили: *Јов. Вучетић, Тих. Остојић, Веселин Бисаловић, Јов. Радонић*, и уредник Летописа *Милан Савић*. На крају је некролог заслужном професору Луки Зими из пера проф. *Гл. Лазића*.

Разно.

Званични наслови црквено просвјетних аутономних власти у Босни и Херцеговини:

1. Пречасни епархијски црквени суд српско православне Митрополије Н_____ у Н_____. —

2. Славни управни и просвјетни савјет српско-православне епархије Н_____ у Н_____. —

3. Високодостојни српско-православни велики црквени суд у Сарајеву.

4. Високославни српско-православни велики управни и просвјетни савјет у Сарајеву.

Манастир свете патријаршије у Пећи.

Манастир светог Арсенија српског готово је најстарија, али по сачуваним споменицима и по повјести својој, без сумње најважнија у старој Србији задужбина српска.

Повјесницу његову описали су већ многи наши историчари, те ћемо се ми ограничити на регистровање знаменитијих догађаја из живота ове свете обитељи која негда бијаше духовно средиште цијелога Српства, а за наше доба му остаде само лијепа успомена на минуле дане славе некадашње.

Од св. Арсенија, који је обитељ ову за архиепископско сједиште своје одабрао, па све док се није угасила патријаршија пећска: из ове се свете обитељи сијала луча вјере, просвјете и имена српског. Одавде су Арсеније и блаженопамети прејемници његови, потоњи патријарси српски као првојерарси митрополијом својом управљали, овдје су живили и и овдје почивају: Јоаникије, Сава II, Јеврем и Данило, па и многи доцнији првосвештеници српски, међу њима и патријарси Макарије и Максим.

Сви су се ови свети мужеви пламеном ревности надметали, који ће од њих свету ову задужбину боље очувати, опстанак јој обезбиједити и љепше украсити.

Подигоше велики храм, у којем су управо три храма, зидовима један од другог одијељени. У средини је огромна Саборна црква светога Спаса, која је до нашег доба најбоље и сачувана, друга је црква са лијеве стране: св. Димитрија,

а трећа је с десна, посвећена пресветој Мајци Божијој. У овом се трећем храму чува она чудотворна икона Богородичина, тзв. пећска, коју је икону сам свети Сава из Јерусалима донио. Сва три ова храма покривена су заједничким кровом од олова, скупа са великољепном и за сваког православног Србина значајном препратом, која је из доба патријарха Макарија. Ту је у препрати овој синодални престол патријараха српских и од тесаног мрамора сједишта свију архиепископа пећских. Сва препрата је исписана дивним и лијепо сачуваним фреско-живописом, који уз библијске догађаје приказује најважније моменте из повјести српске цркве . . . .

Уз поменута три храма налази се још храм светога Николаја задужбина патријарха Максима из 1670 године, а у близини је и стари патријаршки дворац, у коме се по предању негда свето миро варило.

Колико су до овога манастира држали првојерарси наши и послије велике сеобе, доказује манастирска архива, у којој има довољно изворних свједочби, да су не само патријарси Арсеније III и IV. него и многи њихови прејемници, у својству првојерарха карловачке митрополије храбрили и по могућству и материјално потпомагали манастир и братство, да не клоне у борби за крст часни. Има писама од негдашњег протосинђела пећког, потоњег првојерарха митрополије карловачке: Исаије Ђаковића, мудрог, за тим од митрополита карловачког: Јована Георгијевића, па од архипастира босанских и биоградских, па од оних из Лике и Крбаве, из Славоније, Бачке и Баната, из Србије, из Ниша, из Шапца из Ваљева . . . једном ријечи скоро од свију српских митроносаца. И сва та писма провијава очинска љубав и старање архипастира, да се света ова задужбина одржи, као што је од постанка била: средиште, уточиште и склониште народно.

Из историје знамо, да су времена око и иза сеобе Срба била тешка. Губитком толиког народа узнемирене власти јако су подозревале на ону браћу нашу, која своја огњишта не напустише, а највише су подозревале на духовништво. Преостале биљешке преподобног братства њеродостојно доказују, колико су и шта су све морали подијети смирени ови исповници, настојатељи као и млађи, колико су гоњени, мучени, уцјењивани и прогањани . . . па у том јаду и искушењу много је вриједило и искрено саучешће и добар савјет првосвештеника српских, који су многокушане служитеље Божијег олтара соколили, да истрају, да манастир и светиње његове, светиње цијелога Српства сачувају, да би сврси својој одговарало.

И хвала буди Богу и мајци Божијој, вриједни и савјесни монаси сачували су ову свету обитељ. Она је доиста у најтежим часовима била српском народу у околини и средиште и уточиште. Ко је год остао без крова нашао га је у овом манастиру, одакле је гладан нахрањен, жедан напојен а наг одјевен отишао, у ком је сваки странац примљен и угошћен био. Колико је сирочади — без оца и мајке — света ова задужбина прихватила и за живот припремила, колико се болијех — чак и некрштењех — пред иконом Мајке Божије овдје излијечило, колико ојађених утјешило, колико прогоњених и потиштених уточишта нашло?!

Колико их се још и дана данашњега храни са трпезе овог манастира који сваке седмице подијели по једну хиљаду љепчића сиротињи, која насушнога хљеба нема!

Но у борби за опстанак која је борба нарочито у наше доба жестока,

усанули су извори из којих је ова задужбина изцрпљела и данајести је час да се данашње стање што прије и што темељније лијечи.

То нас је и побудило, да о овој славној и по српску православну цркву многозаслужној светој обитељи ово неколико ријечи у овом часопису донесемо.

Ја.

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У овоземној цркви.

Автономне вијести. Извјештај о раду VI. сједнице *епархијског црквеног суда у Бањалуци* од 21. јуна (4. јула) 1906. год., држане у отсуству митрополита дијецезана под предсједништвом р. члана протојереја Косте Ковачевића.

Пошто пријава против Винценца Шпачека, жандарског стражмештра из Б. због профанирања чина освећења богојављенске водице није била код окружног суда у Бихаћу расправљана, то је упитан котарски суд у Кључу, шта је до сада у овој ствари учињено. — Услиједе многих безразложних пријава и тужакања наређено је протопрезвитеру кључком, да призове к' себи свештенике Ђ. М. и С. Б., па да их коначно измири под пријетњом, да ће иначе обојица премјештајем кажњени бити. — Расписан је стјечај на упражњене парохије босанско-крупску и ракелићку. — Удовица иза покојног јереја Саве Рађевића упућена је какве све документе има овамо доприњети ради дозначења на исплату припадајуће јој мировине. — Путем проте дервентског упућен је свештеник сеочанички, да поучи тамошњи народ, о неумјестности његовог захтјева, да се присиле иновјерници, да светкују завјетне дане. — Свештенику Св. Давидовићу јављено је, да се у погледу послуге парохије бањалучке не може промијенити пређашња одлука црквеног суда. — Одвјетник К. Милић у сједници изјавио је, да се према уредби не осјећа надлежним водити истрагу против свештеника С. Д., за то је повратио на ствар односеће се списе. — Захтјев 227 грађана бањалучких и питање свештеника бањалучког остављено је in suspenso до прве идуће сједнице односно до доласка г. митрополита. — Упућен је свештеник Н. П., да у прописаној форми има поднијети молбу управи свештеничко-удовичког мировинског фонда ради повишице мировинске своте. — Житељи села Романоваца упућени су, да се преко свог црквеног одбора имају обратити за стјечај. — Издано је упутство свештенику С. В., о законском поступку и пријелазу из римокатоличке у православну вјеру. — Припуштени су избору за сталног пароха босанско-дубичког сви молитељи осим проте Јована Зеченића, из Војске у Србији. — Свјетовњак Л. Н. упућен је, да се ради промјене и ублажења казне лично има обратити на митрополита дијецезана, или ако то не ће, да му стоји просто рекурирати на велики црквени суд. — Свештенику К. Н. дозвољено је, да и даље може остати на парохији колској, за то је позван свештеник А. Ј., да затражи коју другу од упражњених парохија. — На упит јављено је котарском суду у Б. Град, да на тражбину право наслеђства имају само сродници пок. јереја М. Мирјанића — Призренском богослову Т. Милановићу издано је увјерење, да је клирик ове епархије. — Упућен је свештеник С. Д. да у ствари тражи интервенцију код овдашње војничке ди-

рекције, ако хоће. — Установљена је нова парохија Оџак у протопрезвитерату дервентском. — Дозвољено је свјетовњаку Н. П, да се може за своје потребе обраћати околним свештеницима. — За набавку икона упућен је црквени одбор у Лусићима, да се обрати на фирму Ј. Хаџи Трифковића у Сарајево — Л. М. Поповић упућен је, да се за дуг свештеника Л. О. тужи грађанском суду.

Осим горе истакнутих рјешено је још много текућих ствари, од којих су неке узете на знање, стављене у архиву, неке достављене странкама на изјашњење, одговор, протуодговор и т. д. На посљетку рјешено је још у истој сједници 28. брачних ствари. *А—а. Ј—К.*

Закључак свештенства протопрезвитерата бањалучког о мировинском фонду и свештеничкоя удружењу. Свештенство протопрезвитерата бањалучког увиђајући неопходну потребу за оснивање и остварење напријед споменутих установа донијело је у својој редовној сједници, држаној дана 21. јула 1906. слиједећи закључак:

Да је вољно, и да свима силама треба радити на томе, да се оснује један заједнички за све четири постојеће епархије у Босни и Херцеговини свештеничко-мировински фонд, са централном управом у Сарајеву, и да велики управни и просвјетни савјет из својих заједничких средстава полажи односно полаже томе фонду основну главницу у једнаким годишњим ратама онако исто, као што је то земаљска влада учинила и течајем више година основну главницу на исплату дозначила свештенично-удовичком мировинском фонду.

Према позиву епархијског црквеног суда у Бањалуци од 25. маја 1906. број 448/387 ово свештенство се за сада није могло упуштати у појединости о оснивању у питању стојећег мировинског фонда, као о висини његове основне главнице, о редовним годишњим приносима од стране чланова, о могућим изворима за приход, о висини мировине и т. д., него је све то пропустило каснијем времену и онијем људима, који би ствар у своје руке озбиљно узети и крају привести имали.

Пошто у рјешидби овако важног питања треба да сво наше свештенство има удјела односно да је преко својих другова заступљено, то је једногласно закључено: да се изаберу изасланици из сваког од данас постојећих протопрезвитерата, у Босни и Херцеговини, и да се ти изасланици писменим путем имају споразумјевати, и у Сарајеву одредити дан заједничког састанка, на коме ће састанку у појединостима питање о оснивању свештенично-мировинског фонда у претрес узети имати, замисао о оснивању фонда остварити, и о том потребни нацрт уредбе донијети.

Изасланици свију из земље заступљенијех протопрезвитерата, који се у сврху оснивања свештенично-мировинског фонда заказаног дана у Сарајево скупили буду, имаће свакако порадити на томе, да се овај нови фонд споји са свештенично-удовичким мировинским фондом, наравно, ако би то могуће било, и ако би на то мјеродавни фактори пристати хтјели.

Горе споменути изасланици имаће даље на томе свом заједничком састанку повести ријеч у данашњим приликама о неопходној потреби свештеничког удружења, а свакако настојати да се то удружење оствари.

Напосљетку за изасланика и заступника свештенства протопрезвитерата бањалучког у ствари оснивања свештенично-мировинског фонда и питања о све-

штеничком удружењу изабран је тајним гласањем јереј Алекса Јокановић, уз накнаду путних трошкова.

О горњем закључку обавијештени су сви протопрезвитерати у епархији бањалучко-бихаћкој с' препоруком, да у ствари оснивања свештеничко мировинског фонда и питања о свештеничком удружењу имају у свему једнако поступити.

Према сједничком закључку путем званичног црквеног органа »Источника« обавјешћује се о овом и сво босанско-херцеговачко свештенство знања и равнања ради.

Бањалука, 23. јула 1906. За протопрезвитера
А. Јокановић.

Главни школски надзорник. Велики управни и просвјетни савјет у Сарајеву изабрао је главног надзорника српских школа у Босни и Херцеговини госп. *Војислава Борића*, наставника српске више дјевојачке школе у Сарајеву. Плаћа новом школ. надзорнику износи 4000 Кр. годишње са слободним станом и огрјевом, а за вријеме обилажења српских школа примаће посебно дневнице. Доцније ће се изабрати још два епархијска школ. надзорника и то један за епархију сарајевску и мостарску, други за бањалучку и доњо-тузланску. Ова два епархијска школ. надзорника биће у свему потчињени главном школ. надзорнику.

Нов народни добротвор. Стеван Ковачевић трговац у Брчком, завјештао је брчанској српско-православној општини двије своје куће у Брчком, у вриједности од 60.000 круна и то тако, да једна половина чистог прихода иде на издржавање српске прав. основне школе, а друга половина да се капитализира као фонд за оснивање српске више дјевојачке школе у Брчком. Нека је слава и хвала врломе добротвору српском!

Црква у Далмацији.

Именовање архимандрита Доситија Јовића за епископа бококоторског. Смрћу блажене памети епископа дра Герасима Петрановића упражњена бококоторска епископска епархија попуњена је недавно именовањем предсједника задарске конзисторије и архимандрита вприч. госп. *Доситија Јовића* за епископа бококоторског, дубровачког и спичанског. Бококоторска епархија установљена је седамдесете године прошлога стољећа и као први епископ фунгирао је блажене памети многозаслужни и вриједни епископ др. Герасим Петрановић.

Новоименовани епископ вприч. госп. архимандрит Доситије Јовић врло је уважена и симпатична особа. Уз вриједног и чувеног на далеко научника вприсвеш. еп. задарског г. дра Никодима Милаша вршио је архимандрит Доситије у епархији задарској као предсједник конзисторијални све важније послове, уплед чега је уживао особите наклоности и љубави од стране свога дицезана вприсвеш. госп. дра Никодима.

Именовање архимандрита Доситија биће радосно поздрављено у Боци Которској, јер је нови епископ познат са своје вредноће и љубазности. Посвећење пак новоименованог епископа биће по свој прилици извршено у српско-правосл. цркви у Бечу мјесеца септембра, и то од стране митрополита буковинско-далматинског вприсвеш. госп. дра Владимира Репте и епископа задарског вприсвеш. госп. дра Никодима Милаша. И српско-православна црква у Босни и Херцеговини радосно поздравља именовање вприч. госп. архимандрита Доситија Јовића за епископа бококоторског. —

Цариградска Потријаршија.

Избор нових чланова мјешовитог савјета у Цариграду. Недавно је обављен у Цариградској патријаршији избор четири нова члана мјешов. савјета. Исти савјет састоји се из дванаест чланова — четири митрополита (од којих је један предсједник савјету мјешовитом) и осам свјетовњака, од којих сваке године половине отпада, а њихова мјеста попуњују се избором нових чланова. Изборну скупштину чине сви чланови синода и мјешовитог савјета те изборници цариградских парохија. Изборе је руководио као предсједник Његова светост Јоаким III. патријарх васељенски. При избору учествовало је 45 изборника, те су већином гласова за нова четири члана мјешов. савјета изабрани: Стефан Каратеодори Стефан Каратеодори (са 42 гласа), С. Мурати (са 38 гл.), К. Спатари (са 36 гл.) и Ф. Мезики (са 32 гл.). Нови чланови мјешов. савјета, добивши протходно потребну потврду од стране Патријарха и Порте, већ су наступили своју дужност. Предсједник пак мјешовитог савјета је кизички митрополит впреосвеш. господин Атанасије

Пастирска ревност патријарха Јоакима III. Његова Светост васељенски патријарх Јоаким III. помно се стара, како ће што јаче да образује паству своју у религиозно-нравственом правцу. Тако је он течајем год. 1902—1904 из својих средстава издао »Јеванђељске поуке«, затијем »тумачење недјељних јеванђелских зачала«, које се као поклон раздавало свима хришћанима по изласку из храма у недјељне и празничне дане. Ова тумачења написали су учени грчки богослови простим, лаким стилом. Много је корисногa учинила Његова Светост патријарх Јоаким и против римокатоличке и протестанске пропаганде, које отпочињу своју дјелатност и у цариградској цркви.

Патријаршија Јерусалимска.

Нова школа у граду Јафи. Јерусалимско светогробско братство недавно је отворило у граду Јафи нову »практичну школу«. Замисао о отворењу овакве школе поникла је од Његовог Блаженства патријарха јерусалимског Дамјана, а исту је замисао остварио скевофилакс светог Гроба архимандрит Јефтимије. Специјалан значај ове школе састоји се у обучавању православне младежи у страним језицима, које је знање неопходно потребно за становнике Истока. У тој школи предаје се језици: грчки, арапски, турски, француски и енглески. Курс траје пет година. Слушаоци су или интернисте или екстернисте. Први несмију имати више од 12 година приступању у ову школу, а они други могу имати и више. Имајући ова школа специјално филолошки значај, даје она питомцима својим и опће образовање. Уз школу је установљен и педагошки одјел у сврху припремања учитеља за елементарне школе. Број ученика може бити у округлој суми: 40. За схоларха практичне школе постављен је јеромонах Пантелејмон Атанасијадис, а за практичног учитеља швицарски предавач де-Ларош.

Црква у краљевини Грчкој.

Рад православне цркве у краљевини Грчкој, 1905. године. Прошла година се неможе похвалити са сјајним резултатима. Било је додуше хвале вриједних покушаја од стране позватих чиниоца, да се стање цркве већ једном

поправи, ама ти покушаји се чине већ двадесет година, на жалост свагда без успјеха.

Најважнији покушај, да се среде црквено-просвјетне прилике, сачињава предлог св. синода за црквени закон: ἐκκλησιαστικὰ νομοσχεδία. Тај предлог је створио св. Синод споразумно са министром црквених послова, који га је поднио народној скупштини. Но ријеч не постаде тијело, предлог оста предлог, ма да је пријека потреба да се прогласи законом, јер колико је умјестан, толико би се без нарочитих потешкоћа могао спровести.

Најглавнија тачка тога предлога — којег је професор богословског факултета, Диомидис Кириакос, у Атини, још 1883. у истом облику предложио — јесте: оснивање тзв. црквене благајнице, којој би била сврха:

1. да потпомаже све богословске школе у држави;

2. да васпитава на богословском факултету у Атини и за тим на разним европским свеучилиштима што спремнији клир. На стране универзитете слали би се о трошку црквене благајнице они богослови, који би се на распи.ани натјечај пријавили, и пред одређеном комисијом пријамни испит најбоље положили. Даље би била сврха благајнице:

3. Да плаћа свештенике — од ђакона до епископа

4. Да потпомаже слабе или због старости за вршење свештеничке дужности неспособне свештенике.

5. Да подиже задужбине за црквену музику и сликарство.

Нужна свота за оснивање ове хвале лако би се скупила, јер се Грцима мора признати, да је у њих за филантропске сврхе врло лако новаца добити. Оснивање поменуте благајнице с тога с никаковим потешкоћама не би скопчано било нити би било нужно да ју држава дотира. Новац те благајнице не би био новац, који би припадао држави, него цркви — која га у ствари има већ сада на расположењу, ама жељела би да га помоћу овога закона у једној заједничкој благајници смјести.

Једна тачка тог закона је оснивање богословије (Ἱερατικὴ Ἀρχιεπισκοπεῖον) у Атини, која би се смјестила у згради, коју је у ту сврху подигао пок. атински митрополит Герман. Свршени ученици те школе најприје би се намјештали као учитељи основних школа, те би се послије навршене законите доби за свештенике рукополагали. Потребни трошкови за надржавање те школе били би већ у народној банци уложених 45.000 др. (драхма — круна, динар, франак) те у истој банци отворени кредит манастира Пендељи 25.000 др. и Петраки 30.000 др.

Важна је тачка у том закону о управи имања манастирских те о посланству епископа у Америку, ради прегледа рада свештенства грчких колонија американских.

Спомена је вриједан рад за развој црквене умјетности и музике. За развој црквене умјетности основао је сада нови митрополит атински преосвештени Теоклит нарочито друштво са задаћом да гоји црквену умјетност и то, да:

1. Потпомаже она дјела из области умјетности, која се оснивају на фактичној подлози истините византијске умјетности.

2. Да развија црквену умјетност, али не прелазећи границе техничког карактера и побожности византијске умјетности.

3. Да оснива музеј, у коме би била збирка свих спомена достојних дјела византијске умјетности било у оригиналу било у препису, а која би дјела служила за упутство и поуку онима, који се умјетности баве.

Ово је друштво у прошлој 1905. год. врло успјешно радило, јер се за кратко вријеме врло лијеп број чланова скупио, а нека племенита госпођа (што у Грка није никаково чудо) поклонила је 85 икона, што су их израдили светогорски калуђери. Друштву је жеља, да и јавности покаже свој успјех, те намјерава почетком 1907. године приредити изложбу (предмета) црквене умјетности а нарочито планове различитих архитекта за подизање св. храмова у чисто византијском стилу.

У рад 1905. године спада и оснивање школе за његовање византијске музике. Лијепи успјех те школе показао се на испиту у мјесецу јуну ове године. Трошкови су те школе изашли на 6.501·15 драхми, а приход на 8.921·30 др. те је по том чист приход 1905. године био 2.420·15 драхми. Под предсједништвом атинског митрополита изабран је одбор, коме је сврха да поправи црквено пјевање — особито да се са знанственом тачношћу испитају неки знаци и напјеви византијске музике на основу спашених усмених и писмених предања.

Што је још најљепше грчка је црква под насловом човјекољубља прошле 1905. год. скупила 1.050·000 драхми за пострадале македонце. Од те своте раздијељено је 875.000 др. међу сирочад и удовице пострадалих Македонаца. — За св. гроб у Јерусалиму скупило се у самој слободној Грчкој 195.162 драхми.

К—ски—ћ.

Црква на Западу.

† **Едвард Хартман**. Недавно је на свом добру близу Берлина преминуо један од најчувенијих њемачких филозофа *Едвард Хартман*. Хартман је првобитно био часник у њемачкој војсци, гдје се међу својим друговима истицао необично својим великим талентом и огромном начитаношћу. Због болести у кољену напусти Хартман војничку службу, па се потпуно ода филозофским студијама. Хартман је већ у својој 23 години (г. 1864.) објавио своје знаменито дјело „Philosophie des Unbewussten" (Филозофија несвјесногa). У том дјелу изашао је он са готовим својим филозофским системом, заступајући идеалистички правац у филозофији, и то у оном добу, када се метафизика у Њемачкој потпуно игнорисала. Друго важно дјело Хартманово је „Phänomenologie des sittlichen Bewusstseins" (г. 1875) (Феноменологија моралне свијести). У дјелу „Das religiöse Bewusstsein der Menschheit" (г. 1881/2) (Вјерска свијест човјечанства) покушао је Хартман да оправда своју пантеистичку религиозну филозофију. Необично се цијени његова *Естетика* у 2 тома (1886/7), а десет година након Естетике изнио је он у дјелу »*Kategorienlehre*« своју теорију сазнања. Но поред ових дјела написао је Хартман још врло много чланака и расправа, у којима напредно широким погледом расправља вјерска, културна и политичка питања. Забиљежићемо да је пок. Хартман био у врло блиским пријатељским везама са нашим чувеним филозофом метафизичарем Дром Брашславом Петронијевићем, професором београдског универзитета, о чијим се дјелима Хартман свагда најповољније и најпохвалније изражавао.

Читула.

† **Сава Рађевић** свештеник романовачки у протопресвитерату бос. градишканском, након дуготрајне тешке болести преминуо је 3/16. маја о. г. а сахрањен је 4. маја од више околних свештеника уз присуство многог народа цијеле околине, код кога је поп Сава био врло омиљена личност.

Покојни отац Сава родио се године 1872., свршио је рељевску богословију 1891., рукоположен је 24. јуна 1891. за ђакона, а за пресвитера 29. јуна 1891. Оставио је иза себе удовицу са седмеро неизбринуте дјеце.

Лака му црна земља!

Званични огласи.

Епархијски црквени суд у Бањалуци.

Број 445/468 ех 1906. 2—2

Стјечај.

Ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Бос. Крупи у протопресвитерату бос. крупском, расписује се овим стјечај с' пријавним роком до 10./23. августа 1906.

Молбе ваља поднијети овом епарх. црквеном суду и уједно им приложити свједоџбе о свима, како богословским, тако и прије богословље свршеним наукама.

Парохија бос. крупска броји 460 домова са 3750 душа и нема парохијског стана.

Из сједнице епарх. црквеног суда држане у Бањалуци 21. јуна (4. јула) 1906.

Предсједништво.

Епархијски црквени суд у Бањалуци.

Број 630/504 ех 1906. 2—2

Стјечај.

Ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Јелићима у протопрезвитерату приједорском, расписује се овим стјечај с' пријавним роком до 10./23. августа 1906.

Молбе ваља поднијети овом епархијском црквеном суду и уједно им приложити свједоџбе о свима, како богословским, тако и прије богословије свршеним наукама.

Парохија јелићка броји 350 домова са 2600 душа и нема парохијског стана.

Из сједнице епарх. црквеног суда држане у Бањалуци 21. јуна (4. јула) 1906.

Предсједништво.

Епархијски црквени суд у Бањалуци.

Број 673/469. ех 1906. 2—2

Стјечај.

Ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Ракелићима у протопресвитерату приједорском, расписује се овим стјечај с' пријавним роком до 10./23. августа 1906.

Молбе ваља поднијети овом епархијском црквеном суду и уједно им приложити свједоџбе о свима, како богословским, тако и прије богословије свршеним наукама.

Парохија ракелићка броји 310 домова са 1900 душа и има парохијски стан.

Из сједнице епарх. црквеног суда држане у Бањалуци 21. јуна (4. јула) 1906.

Предсједништво.

Епарх. црквени суд, српско-прав. Митрополије Зворничко-тузланске.

Број 785. ех 1906. 2—2

Стјечај.

У заједничкој сједници епархијског црквеног суда и ширег управног и просвјетног савјета, досадашња парохија бијељинска подијељена је на двије парохије, на које се стјечај расписује и то:

1. на варошку парохију, која има 407 домова и 1966 душа и
2. на сеоску парохију, која има 317 домова и 1860 душа.

Парохијалних станова нема. —

Молбе треба, *до 20. августа о. г.* црквеноме суду упутити.

Из сједнице епарх. црквн. суда, држане у Д. Тузли, 22. јуна 1906. год.

Предсједништво.

Управа срп.-прав, манастира св. оца Николаја у Озрену.

Број 108. 2—2

Натјечај.

Одлуком пречасног епархијског црквеног суда и славног ширег управно-просвјетнога савјета у Д. Тузли, од 17. маја 1906., број 792., расписује се овим натјечај на упражњено учитељско мјесто при овој манастирској школи са годишњом платом од 1000 круна, станом, огријевом и баштом, у којој ће се школска дјеца у вртларству и воћарству поучавати.

Изабрани учитељ обвезан је ученике у сва 4. разреда обучавати, сваке недјеље и празника за пјевницом појати, св. Савску бесједу приређивати, перо при одборским сједницама водити.

Компетенти нека се са молбом и прописаним документима за ово звање овој манастирској управи најдаље до 20. јула 1906. пријаве.

У манастиру Озрену, 29. јуна 1906.

Управитељ манастира:
Василије Ђуковић.

Епархијски црквени суд у Д. Тузли.

Број 853 ех 1906. 2—3

Едикат,

којим се Милка рођ. Купрешаковић тежакиња из Кожуха, позива, да се у року од три мјесеца, по проглашењу овога едикта, писмено или лично, овом епархијском црквеном суду пријави и своју одбрану, у брачном јој процесу по тужби напуштеног јој законитог мужа Обрада

Пејчића, тежака из Осјечана — преузме, или да својем службено јој постављеном заступнику, преч. госп. Ђорђу Петровићу свештенику у Кожусима потребна упутства дадне, јер ће се иначе овај брачни процес спровести без обзира на њезино отсуство и непознати јој боравак.

Из сједнице епархијског црквеног суда, држане у Д. Туали, 22 јуна 1906.

Предсједништво.

Епархијски црквени суд у Д. Туали.

Број 784. ех 1906. 2—3

Едикат,

којим се Коста Сусаковић, тежак из Црквине позива, да се рачунајући од дана проглашења овога едикта, кроз три мјесеца писмено или лично овом епархијском црквеном суду пријави, и одбрану у брачном процесу по тужби напуштене му законите супруге преузме, или службено постављеном му заступнику, преч. госп. Димитрију Димитријевићу, свештенику у Бос. Шамцу, потребна упутства даде, пошто ће се у противном случају, брачни процес спровести и коначно ријешити без обзира на његово отсуство и непознати му боравак.

Из сједнице епарх. црквеног суда држане у Д. Туали 22, јуна 1906. године.

Предсједништво.

»Источник« излази у свескама досадашњег формата на $1^1/_2$ табака сваког 15-ог и пошљедњег дана у мјесецу. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.

ИСПОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XX. Сарајево, 31. августа 1906. Бр. 12. и 13.

УРЕДНИК:
протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

ЗВАНИЧНО.

АЕ и Митрополит Дабро-босански.

Број 749.
ex 1906.

Окружница.

Пречасном српско-православном свештенству Дабро-босанске епархије.

Многа правила апостолска, васељенских и помјесних сабора, а нарочито 31. и 59. правило трулскога сабора, пријетећи свештеницима свргнућем а свјетовњацима одлученьем, категорично забрањују обављање тајне св. крштења и у домаћим богомољама или капелама без дозволе надлежнога епископа, из чега је јасно, да обављање тајне св. крштења по обичним хришћанским домовима не би смјело никако бити, као што се то у свима православним црквама увијек забрањивало и забрањује.

Но с обзиром на наше тешке и несрећене прилике и нужде, а ослањајући се на древношћу освештено начело, да „нужда и закон мијења“ т. ј. да се и код законских правила измјена и отступање морају чинити тамо, гдје су правила по сили околности неизведљива, каква нужда влада баш и код нас тамо, гдје цркве у парохији нема. Обзиром дакле на то, дозвољавамо да се у таковим парохијама свршује тајна св. крштења и у парохијскоме дому, и то само у оној соби, која је за вршење светих обредâ и других званичних послова одређена, али свакако и ту не обливањем, него по православном обреду са трикратним погруженьем у крстионици (апост. 50.).

Но чим та нужда у коме мјесту престане, а то је чим се у некој парохији подигне парохијална црква, отступање од правила одмах престоје, крштења се почињу свршавати у парохијалној цркви, и од тада је неоправдано позивати се на дотадашњи извапредни обичај, који је само по нужди и сили околности трпљен.

Поред тога, а у сасвим изванредним приликама, као у случају превелике хладноће (кад све мрзне) а тако и у случају дуљине пута преко 3 сата, — и то засада у овоме нашем прелазном времену и стању и док се наш народ не свикне на боље поштовање и извршење црквених закона и установа, — до тога само времена дозвољавамо свршавање тајне св. крштења и у хришћанским домовима, али ће у томе случају свештеник претходно у дотичном дому водоосвећење обавити, па тек онда тајни св. крштења приступити, но ради прописаног трикратног погружења крстионица свакако и ту мора прибављена бити.

У случају пак крајње нужде, а то је у случају болести новорођеног и још некрштеног дјетета, дозвољава се, као што се то по канонским прописима наше свете цркве и увијек дозвољавало, да у такој нужди сваки православни хришћанин и хришћанка може обавити крштење *по нужди*, узевши просту и природну воду, изговоривши ријечи: „Ѥ нима Отца и Сына и свѧтаго Дѹха“, и три пута дијете у воду погруживши. (Прав. Испов. д. I. одг. на пит. 103.)

Ако дијете, које је свјетовњак на тај начин по нужди крстио трикратним погружењем у име пресвете Тројице, живо остане, то ће свештеник над њим извршити сав остали чин крштења, осим онога, што је већ извршено.

Но ако таково дијете иза тога умре, свештеник га тада упише у матицу и крштених и умрлих, обави над њим опијело, као год и над сваким православним крштеним дјететом, јер се то крштење по нужди, у случају смрти дјетета, сматра потпуно и правилно, као и свако друго крштење, које свештеник обави.

Коначно налажемо парохијским свештеницима, да сваки у својој парохијској цркви односно у парохијском дому даде направити крстионицу од метала или од дрвета, у којој ће се моћи дијете при крштењу погружавати; а тако исто препоручујемо им, да у својим парохијама науче по неколико стараца и старица, или оних жена које при порођајима као бабице служе, како ће крштење „по нужди“, у случају болести дјетета обавити.

Сарајево, 30. августа 1906.

АЕ и Митрополит Дабро-босански
Нѵколај с. р.

Епархијски црквени суд у Сарајеву.

Број 979 ех 1906.

Окружница

о стегама досадашњих олакшица у издавању свештеницима напутница (цертификата) за вожњу у пола цијене на босанско-херцеговачким државним жељезницама.

Пречасном српско-православном свештенству епархије Дабро босанске.

Дирекција босанско-херцеговачких државних жељезница у Сарајеву дописом својим од 5. августа (23. јула) 1906., број 23612/Ш. приопћила је овамо, да је висока земаљска влада за Босну и Херцеговину наредбом својом од 15. јула 1906. број 119771/IV. одредила:

1. Да напутнице свештенству за вожњу у пола возне цијене на босанско-херцеговачким државним жељезницама има у будуће издавати само дирекција босанско-херцеговачких државних жељезница у Сарајеву.

2. Да се издавање тих напутница за вожњу у пола цијене од стране појединих жељезничких станица, као што је то до сада било, укида концем мјесеца августа 1906. г.

3. Да за полученје потребних напутница, почевши од 1. септембра 1906., треба благовремено поднијети молбу дирекцији босанско-херцеговачких државних жељезница у Сарајеву, и то путем надлежне црквене власти, која ће ту молбу претходно видирати.

4. Да право на повратак половице од уплаћене потпуне пристојбе за вожњу има само онај свештеник, који докаже да је своју молбу за напутницу благовремено послао, и да је кривица само до органа жељезничке управе, што је потпуну пристојбу за вожњу на жељезници платити морао.

Уједно пак саопштава се пречасном свештенству и рјешење високе земаљске владе од 15./28. јула 1906. број 128.140/I., којим се приопћава, да је високо ц. и кр. заједничко министарство у Бечу отписом својим од 8. јула 1906. број 4556 Б. Х., поред горе наведених још и ове стеге наредило, и то: „да се свештенству ових земаља не могу издавати сталне уредовне жељезничке легитимације... и да се на кратким жељезничким дистанцијама неће од сада у оне више давати попуст од прописане возне пристојбе, а такође су искључени од ове погодности чланови свештеничких породица, изузевши случај, ако је који свештеник службено премјештен.“

О чему се пречасно свештенство знања и равнања ради овијем обавјештује.

Сарајево, 30. августа 1906.

АЕ и Митрополит Дабро-босански:
Николај с. р.

АЕ и Митрополит Дабро-босански.

Број 1095
ех 1906.

Окружница

Пречасном свештенству и српско-православним црквеним општинама епархије Дабро-босанске.

Између свију наших јавних установа, просветних и хуманитарних завода и друштава у Босни и Херцеговини, највећма и најдубље је ухватило корјена у свима слојевима народним наше омиљено друштво „Просвјета“, основано у Сарајеву за потпомагање Срба ђака из Босне и Херцеговине, који уче у домаћим или у страним средњим и вишим заводима и стручним образовалиштима.

Колико нам је до сада познато, друштво ово унапредило је и напутило у разна државна и приватна звања и занате толико наших синова, да нам свима број тај на радост и утјеху служити може, па већ с тога самог разлога могли смо стећи потпуно увјерење, да се ово друштво народу своме и свима пријатељима народног подмлатка и напретка потпуно одужило и све жртве у његову корист уложене сасвим оправдало.

Успјех овај служи на част и дику не само оснивачима, добротворима и приложницима друштва, него и свима радницима и пријатељима његовим, а мило је и драго срцу Нашем, што у те раднике и пријатеље друштва уврстити можемо и наше родољубиво свештенство и учитељство.

Нека је благословен труд, рад и прегнуће, пожртвованост и истинита патриотичност свештенства и учитељства, као и свијех чланова друштва, а тако и она свијест, која им је диктовала одлуке њихове, да се не само у друштво упишу и прилоге му свесрдно на располагање ставе, него да узнастоје, да му се прибави и угледан број чланова из самог простог народа, и да задатак тај сваком приликом унапређују и даље развијају, што нам најбоље свједоче сви досадашњи одборски извјештаји и његови јавни народу положени рачуни.

Бодро бдијући на све што се у народу нашем збива, а узимајући у обзир и општенародне потребе, које сваким даном расту, опазили смо на жалост, да она скромна средства, која младом друштву нашем на расположењу стоје, не стоје никако у сразмјери са великим потребама нашим; а уједно смо примјетили, да се у посљедње вријеме и народ наш у понеким мјестима слабије почео одазивати овом своме једином просвјетном друштву, које дјеци њиховој очи

отвара и насушни им хљеб пружа и осигурава. Ушљед тога страхујући, да свештенство и народ у досадашњем свом прегнућу и родољубивом настојању према овоме друштву, као јединој задаћи нашој, попустило не би: Ми смо се нашли побуђени, да ову племениту и корисну народну установу овим путем јавно и најтоплије препоручимо, како пречасном свештенству и учитељству, тако и свим српско-православним црквеним општинама, а преко ових и читавом српско-православном народу Богом чуване епархије Дабро-босанске.

Као што горе споменусмо потребе народне и односно учење се младежи расту свеједнако; сваки дан појављује се све то већи број молитеља, који неодољиво траже штипендије за науке и занате; земаљска управа не може све те народне потребе да намирује, односно број штипендија да повисује; наша црквено-просвјетна аутономна управа пак нема одкуда да нам у томе помаже, јер нема још на ту циљ основаних фондова ни фундација, а појединци родитељи не могу сами собом своје вриједније и даровитије синове у школе и на корисне занате да шаљу и од своје зараде да их издржавају. Па кад нам још не би ни друштва „Просвјете“, као заједничке народне установе било, онда би оскудицу ту на штету нашу осјетила наука, школа, занати, трговина и све струке народног и приватног живота и напретка. А то ми не смијемо да доживимо.

С тога очински и архијерејски позивамо сво пречасно српско-православно свештенство Дабро-босанске епархије, да своју досадашњу ревност, љубав и пожртвованост према овоме друштву одселе подвоструче, е да би у споразуму и уз сарадњу друштвених повјереника друштву што више чланова прибавили; а то ће постићи онда, ако сваком згодном приликом ово друштво у народу што више и снажније препоручивали и добровољне му прилоге редовно купили и шиљали буду.

Уједно препоручујемо и свима српско-православним црквеним општинама, да се све по могућности упишу за чланове *добротворе*, *утемељаче* и *помагаче* друштва „Просвјете“.

Кад би све наше српско-православне црквене општине у Босни и Херцеговини подијелили у три категорије, те кад би један дио истих постале добротворима, други утемељачима, а трећи помагачима друштва; даље кад би се сви наши имућнији Срби, као прави родољуби, који желе своме народу добра, уписали у ово друштво, дајући му према средствима и имању своме доликујућу припомоћ: онда би тек „Просвјета“ наша постигла своју племениту и узвишену задаћу, и ми би као народ послије толиких искушења у прошлости могли сигурније и веселије погледати у своју народну будућност.

Уз радосне и благодарне сузе сиромашних ђака и њихових родитеља, које су друштву и његовим представницима највећа слава и похвала, осјећамо и Ми као свештеноначалник и пријатељ народне просвјете свету дужност, да му и Ми са своје стране за досадашњи његов рад и настојање изразимо своје искрено признање, и да га у благословену раду његову ободримо и увјеримо, да на Нашу моралну и материјалну потпору и сарадњу са сигурношћу рачунати може.

Сарајево, 30. августа 1906.

АЕ и Митрополит Дабро-босански:
Николај с. р.

Епархија Бањалучко-бихаћка.

Рукоположење. Његово Високопреосвештенство Господин Митрополит бањалучки и бихаћки *Евгеније Летица*, благоизволио је на дан храмовне славе у манастиру Крупи код Бањалуке о св. Илији о. г на св. архијерејској литургији рукоположити досадањег канцелисту епарх. црквеног суда у Мостару, ђакона *Ристу Сировину* за пресвитера, који је примљен у свезу клира епархије бањалучке и бихаћке.

Одликовање. Његово Високопреосвештенство Митрополит бањалучки и бихаћки Господин *Евгеније Летица* благоизволио је одликовати *црвеним појасом* свештеника у Прибинићу *Косту Душанића* старијег, у знак признања његовога рада за унапређење тамошњег народа, како на просвјетном тако исто и на економском пољу.

НЕЗВАНИЧНО.

Pax Vobiscum.*)

— Професор **Henry Drummod.** —
— С енглеског: **М. М.** —

Хришћанско живљење потребује подлоге, упутства, метода, по коме ће поступати. Није могуће вјеровати да нема лијека његовој непогодности и замршености или да је тај лијек нека тајна. Не може се такођер вјеровати да само неколицина људи — сретним случајем или још сретнијим темпераментом — довуче ту тајну. Вјера мора донијети плода за све људе без разлике; па и пут у њезине највише висине мора водити кроз капију, куда могу сви људи проћи. Покушаћу да вас приведем тој капији врло познатом стазом. Но, пошто се та стаза ријетко налази а, приспом прелазу у религиозне сфере, и непозната, морам се један трепут зауставити на најбичнијем мјесту.

Пошљедице морају имати узроке.

Ништа се на свијету не догађа случајно. Бог је Бог реда. Све је уређено по извјесним принципима. Ништа није остављено случају.

*) Мир вам.

Свијетом, па и религиозним свијетом, влада закон. Закон влада карактером, срећом па и хришћанским живљењем. Људи, заборављајући ово очекују спокојство, радост, мир, вјерни да им падну готови из неба! У ствари то не бива тако; а ако и бива, опет то потиче из првобитне активности и опет је под контролом природног закона. Киша и снијег падају из неба али не без дуге, првобитне историје. То је сазрела пошљедица првобитних узрока. Исто је тако са спокојством, миром и радости. И они имају своју првобитну историју. Бура, вјетрови и тишина нијесу само случајни догађаји, него су произашли од претходних околности. Спокојство и мир су тишина у унутрашњој човјечијој природи и настају из извјесних неминовних узрока Разумијете добро! Свијет опстоји по утврђеном методу а не случајним догађајима. — Ако домаћици испану за руком колачи, то је резултат добро и пажљиво изведеног рецепта. Ако измијеша означене саставне дијелове и пече одређено вријеме, мора имати повољан резултат. Није она направила колаче него природа. Она само састави доличне ствари и учини да узроци дјелују а узроци донесу пошљедицу. Она није творац него посредник. Извјесни узроци имају извјесне пошљедице. Пошљедица не може бити без претходних узрока. Очекивати пошљедице без прткодних узрока исто је што и очекивати колаче без саставних дијелова. Очекивање ове немогућности је управ универзално.

Ја бих сад желио да се, у духовном свијету, држите оних простих принципа у погледу узрока и пошљедице. Умјесто да примијените ове принципе сваком поједином хришћанском искуству и то потанко. Узмимо спокојство, мир. Ко буде пратио овај један примјер моћи ће их лако примјенити свима другим.

Узмимо ову реченицу „Афрички експлоататори су подложени грозници, која проузрокује немир и делиријум". Упамтите израз „проузрокује немир!" Немир има неки узрок. Јасно је дакле: ко жели да се отресе немира, мора се ухватити у коштац са узроком. Ако се узрок не уклони, узалуд сви лијекови. Све је на свијету тако удешено да извјесне пошљедице долазе од извјесних узрока. Извјесни узроци морају се уништити ако хоћемо да отклонимо извјесне пошљедице. Извјесни дијелови Африке су неразвојно спојени са физичким стањем, које се зове грозница. Та је грозница опет у нераскидљивој вези са душевним стањем, које се зове немир и делиријум. Да се уништи то душевно стање, мора се радикалним методом уништити физично стање; а да се уништи физично стање, мора се уништити Африка т. ј. престати ићи тамо. То вриједи за сваку врсту немира.

Сваки немир у души има извјесне узроке и уклонити се може само узрок. Кад би у свијету све било случајност, не би тога било. Но, ми знамо да свијет постоји по неком методу и не може бити друкчије. Физични мир, морални, духовни, сваковрсни мир има свој узрок исто као и немир. Узроци су различити. За сваку посебну пошљедицу има одговарајући узрок. Ако се жели нека посебна пошљедица, морају се ставити у кретање одговарајући узроци. Не вриједи предлагати неке, фино измишљене планове и вршење општих вјерских дужности у нади да ће мир некако доћи. Хришћански живот није случајан него узрочан. Сама природа протестира против апсурдног очекивања духовних, или ма којих, пошљедица без радње одговарајућих узрока. Велики учитељ дао је одсудан ударац тој бескрајној заблуди једним, једитим питањем: „Еда ли се бере с трња грожђе или с чичка смокве?“ Па за што велики учитељ није своје другове и даље поучио? Што нам није казао како се тај мир, то спокојство може постићи? Казао је. А да ли потпуно? Да. Јасно и потпуно. Он је означио узрок, из ког потиче мир рјечима: „Ходите к мени и ја ћу вас одморити“. Као што видите, мир је милост, коју би учинио. Само треба доћи к њему и он ће га дати сваком молиоцу. Но, како је могуће дати некоме мир? Или смијех? Смијех се може проузроковати али не дати. Кад хоћемо некоме да учинимо радост, ми само удесимо околности како ће проузроковати радост. Не велим да велика личност не може надахнути мир и повјерење у све, који долазе под његан утицај. Људи могу бити један другом што и сјенка велике стијене у жедној пустињи. Још више може бити Христос — Христос као савршен човјек а још више као Спаситељ свијета. Но, моја намјера није да говорим о томе. Кад је Христос рекао да ће људима дати мир, мислио је само да их наведе на пут мира; да их упути како ће га стећи — да им даде рецепт за то. То је све. Не да ми га даде, једно то није био његов план, друго, што људи нијесу тако саздани да се то може за њих учинити а треће, хиљаду пута је боље да га сами себи прибаве. Да је тако потврђује рјечима „Научите се од мене и наћи ћете мира“. Дакле мир је ствар, што се не може дати, него само постићи. Он не долази чином него процесом. То се не налази у сретан час, као што се нађе благо, него полако, постепено као што се стиче знање. Мора се најприје припремити земљиште. Као нежна биљка рашће само у једнакој клими. Као све растиње развијаће се редовно и саврети постепено. Нарав овог полаког процеса Христос је јасно одредио. Мир се постиза ва учењем. „Учите се од мене и наћи ћете покој душама својим“. Посмотримо изванредну оригиналност овога навода!

Мир и учење! Какве свезе имају ове двије ријечи? Мало је ко од нас те двије ријечи заједно замишљао. Кад се ко од нас одао томе учењу као на пр. учењу ког језика? Или се у томе вјежбао као у свирању? Не показује ли то како је Христово учење још нешто ново на свијету?

Па шта да се ради? Шта је то, што ће, ако се како треба проучи, донијети души мир и спокојство? Христос одговара на то без околишења: Смјерност и кротост. „Научите се од мене. јер сам ја смјеран и кротак у срцу". Научите се томе и већ имате мир! То су директни узроци мира. Одмах ће настати мир; друге није већ одмах! Размислите само мало и видјећете да тако мора бити! Узроци нијесу никад ћудљиви. Свеза између посљедице и узрока лежи дубоко у самој природи ствари. Па какве свезе има у томе? Одговорићу питањем. Који су главни узроци немира, неспокојства? Ако сами себе добро познајете, одговорићете: Гордост, себичност, амбиције. Ако се обазрете на прошли ваш живот, видјећете да су несретни часови, што сте проживили, потекли од понижавања ваше личности и тривијалних разочарења. Велике патње долазе у одлучним размацима и ми се, међу тијем, оснажимо да их можемо дочекати. Међусобна трвења у свакодневном животу, незгоде у занимању или послу, неслога у домаћем кругу, пропале амбиције, суздржање воље, увријеђени понос, то онемогућава унутрашњи мир. Повријеђено достојанство, преварене наде, незадовољена себичност — то су ствари, вулгарни, општи извори човјечијег неспокојства.

Сад је јасно за што је Христос истакао оне двије ствари да би се постигло противно горњем стању душе. Гдје је смјерност и кротост, ту нема мјеста споменутим стварима. Оне лијече немир и неспокојство чинећи га немогућим. Овај се лијек не бави ситним, површним симптомима. Он се устреми одмах да уклони узрок. Приучавањем смјерности и кротости уклања се непрестана досада повученог живота. Ко се томе приучи, живи чаробним животом. Хришћанство је фино калашење и прилив здраве крви у слабу и отровану душу! Грозница не може заразити потпуно здраво тијело. Грозница немира не може узнемирити душу, која је задахнута Христом. Људи уздишу за голубијим крилима да би могли одлетјети и имати мира. Но, то не би помогло. „Царство је Божије у нама самим". Ми тежимо врху да нађемо мира, а он је на дну. Вода се умири само кад дође на најниже мјесто. Тако и човјек. Дакле, понизите се! Човјек, који не мисли много о себи, не може бити увријеђен. Будите смјерни! Ко ништа не очекује за себе, не може га ништа вријеђати. То је сасвим јасно. Кротак и смјеран човјек надмашује све људе и све ствари. Они

доминирају на свијету за то што не маре за њ. Тврдица не посједује злато него оно њега. „Кротки ће наслиједити земљу“. Неће је купити, неће задобити у боју — наслиједиће је.

Има људи, који виде на свијету само омаловажавање своје личности. Таки су људи, наравно, несретни. Они ће то уображено омаловажавање наћи на сваком кораку. Таке људе треба жалити као пуке сиромахе. То су морални болесници. Немају правог образовања, јер нијесу научили како треба живјети! Мало ко зна како треба живјети. Ми одрастемо онако, на божију вересију, носећи собом у зрели живот само животињски метод и мотиве, које смо имали као дјеца. Нама и не пада на памет да се то све треба промијенити; да је живот једна од најљепших вјештина, којој се треба стрпљиво учити док траје живота и да су године нашег животног пута прекратке да се може та вјештина са тријумфом савладати.

Хришћанству је задаћа да научи људе вјештини живота. И, његово цијело наставно градиво садржи се у четири ријечи: „Научите се од мене!“ Насупрот сваком другом васпитању, ово је чисто лично васпитање. Таково васпитање не може се постићи на књига, предавања, вјеровања или науке. То је животна штудија. Христос није много истицао ријечима благодат Хришћанског живота. Он је њоме живио — био сушта благодат и милост. Ипак га ми не можемо копирати. Научити се можемо његовој вјештини живљења живећи с њим као стари ученици са својим учитељима.

То је посве разумљиво. Христос позива „уморне“ и „натоварене“ да почну живот на ново, по новим принципима — по његовим принципима. „Угледајте се на мене!“ „Хајдете за мном!“ Узмите живот као што га ја узимам! „Будите кротки и смјерни и наћи ћете покој душама својим!“

Нећу ја тиме да рекнем е је хришћански живот за сваког човјека „постеља од ружа“. То може бити само процесом васпитања.

Кад би неки људи знали шта значи „учити“ се од Христа, ступали би у његову школу са нећом одговорношћу у срцу. Ту се нема толико учити, колико одучити. Многи пође у ту школу тек кад је његова нарав рушнирана и карактер извитоперен. Тешко је у педесетој години учити аритметику, још теже хришћански живити. Учити се бити „кротак“ и „смјеран“ за онога, ко то у дјетињству није умио, велика је и тешка ствар. Можете ли вјеровати да се човјек учи понизности обично понижењем? Можда је то једина школа за то. Кад човјек ступи у таку школу као ђак, то много значи. Ту ће наћи много мира али и много рада.

Кад неко изгуби имање, прва је посљедица тога понижење. Посљедица понижења је скромност а посљедица скромности мир, спокојство. Тако се наоколо дође до мира. И сама природа дјелује на тај начин — коло наоколо. Кад би човјек могао бити скроман по заповијести, ствар би била много простија, али то се не догађа. Сви морамо најприје проћи кроз „жрвањ“. Смрт оног нижег „ја“ је најближа капија и најбржи пут животу.

Ипак ово је само у пола истина. Христов живот, по спољашњости, био је један од најжалоснијих живота, што су се икад живили. Бура и комешање, комешање и бура! Валови су ударали о њега док измучено тијело није било положено у гроб. Но, унутрашњи живот био је „стално море“. Тамо је увијек владао узвишени мир. Ништа ни за час није прекинуло душевно спокојство и мирноћу у његову животу на земљи. Несрећа није до њега допирала. Храна, одијело, новац нијесу играли никакву улогу у његову животу. Њега није могло понизити ако се умањи његов добар глас, јер Он није тражио да буде на гласу. Он није знао за увриједе. Ако је био наружен, није то враћао. Није било ништа на свијету што би могло узбуркати ма и површину његова духа.

Такав живот је уникум. Шта значи ријеч мир, може разумјети само онај, ко познаје Његов унутарњи живот. То не лежи у узбуђености или неузбуђености, у светом осјећају, што овлада нама у цркви. Није то ни оно, што звони у гласу проповједникову. То нити је у природи, ни у пјесми, ни у музици — премда нас све то може ублажити. То је само по себи спокојно стање душе, савремена равнотежа, апсолутно прилагођење душе, савршена равнотежа, апсолутно прилагођење унутрашњег човјека свима напорима, што долазе од спољашњих ствари — приправности за сваку случајну нужду. Стабилност освједоченог увјерења, вјечити покој непоривједљиве вјере срца, што чврсто стоји у Богу. То је оно душевно расположење какво је имао Бровио кад је рекао: „Бог је на небу и све је добро на земљи“.

Два сликара су илустрирали мир по своме схваћању. Један је одабрао мирно, усамљено језеро међу удаљеним брдима. Други бучни водопад, поврх чије пјене се повијала крта бреза. На једној рашљастој грани, скоро мокрој од пјене, сједио је црвендаћ на свом гнијезду. Прво је само застајање, посљедње мир. Мир се огледа у мирноћи и енергији, шутњи и галами, стварању и упропашћивању, смјелости и плашљивости. Тако је било у Христа. По томе је јасно да је Он знао живјети. То је савршеност живљења — живљења у смислу:

како да се, на најбољи начин, прође кроз овај свијет. Отуд Његова брига да саопшти своје идеје живота другима. Он је дошао, као што рече, да даде људима живот, истинити живот, обилнији живот него што су дотле имали, живот истинити, каквим је Он живио — то је нудио човјечанству. Отуд Његов позив онима који су „уморни“ и „оптерећени“. Он ће им открити тајну живота — живота у правом смислу.

За што је јарам?

Има још једна сумња, коју треба расчистити. Послије реченице „Научите се од мене“, прелази на сасвим противну реченицу „Узмите јарам мој на себе и научите се од мене“. Ако је све онако, као што смо напријед рекли, за што то назива јармом? За што предсказујући мир, одмах иза тога изговара „јарам“ „бреме“. Је ли хришћански живот, као што његови непријатељи држе, само већи терет за и онако већ мучни живот, претјерана тачност у погледу дужности, мучна оданост обавривости, нека тешка ограниченост и стрпљења од свега, што је весело и слободно у свијету? Није ли живот и онако доста тежак и жалостан а да се не окива још и другим ланцима и јармовима?

Чудно је да се тако јасна реченица могла тако извитоперити и изопачити. Јесте ли се икад запитали за што је јарам? Да ли је то само терет за животињу, која га носи? Баш напротив. Он је за то да терет олакша. Да упрегнете ма како друкчије волове у плуг без јарма, не би могли савладати његову тежину. С јармом иде без по муке. Дакле, јарам није оруђе за мучење. То је оруђе за олакшање, смиловање. Није то пакосна измишљотина да се рад учини још тежим, него да се олакша. Не да задаје муке и бола него да сачува од њега. Ипак свијет назива јарам Христов ропством и они су му, који га носе предмет сажаљења. Само та погрешно схваћена фраза отјерала је многе од царства Божијег за увијек. Умјесто да тај израз привлачи Христу, он га представља као надзорника робијашког, скучујући живот ситним устезањима, позивајући на самоодрицање и онде гдје то није потребно; чинећи мрњу муком под изговором да је то „Христов јарам“, а веселост да је криминал за то што каткад измакне томе јарму. По томе су Хришћани, ништа мање, него жртве угњетавајуће судбине, њихов живот само окајавање а будући им живот купљен, по лаким мортретирањем на овоме свијету!

У овако погрешно разумијевање запало се што се ријеч „јарам“ узела у смислу римске ријечи „jugum“ а Христос је мислио једноставну опрему источних сељака. Буквално то је лаки дрвени

јарам, какав је Он сам често правио у дрводељиној радионици. Он је добро знао разлику између глатког и храпавог, неуглађеног јарма; разлику, којом утиче на стрпљиву животињу, која га носи.

Па шта је терет, бреме, што Хришћанин има да носи? Није то неко нарочито бреме, које се товари само на Хришћанина — мука, коју само он има да сноси. То је бреме што цијело човјечанство носи — једноставно живот, човјечији живот, опште бреме, које сви морамо носити од бешике до мотике. Христос је увиђао да људи тешко подносе живот. Некима је то умор, другима неуспјех, многима трагедија а свима борба и бол. Проблем читавог свијета је: како да се носи то животно бреме? — Христова одлука гласи: „Носите га као што га ја носим!“ Гледајте га са моје тачке гледишта! Растумачите га по мојим принципима! „Узмите јарам мој и научите од мене!“ Мој јарам право лежи на врату и за то је бреме моје лако. Овим се неће да рекне е вјера разрјешава од ношења терета. То би значило рјешити некога живота, јер живот је бреме. Хришћанство хоће само да га учини сношљивим. Христов јарам је просто његова тајна за олакшавање живота — његов пропис и метод за најбоље и најсретније живљење. Људи се опремају за рад и борбу у животу на врло несретан и неприродан начин. Њихова опрема „јарам“ је неуглађена и неудесна а уз то је поставе на најосјетљивије мјесто. На тај начин је трвење и напрезање несношљиво. Ова осјетљивост се, непрестаним дражењем, све више повећава док цијела нарав не постане повриједљива и раздражљива. То је један између осталих извора, такозване осјетљивости. Та је болест, упркос наивном имену, један од најозбиљнијих извора немиру, неспокојству у свијету. Осјетљивост је, кад постане кронична, болешљиво стање унутрашње нарави. То је самољубље у акутној мјери.

Да се та болест излијечи, треба „јарам“ премјестити на које друго мјесто. На тај начин ће нас људи и ствари додиривати преко новог и можда још неупотребљиваног дијела наше нарави. Да постанемо „кротки“ и „смјерни“ док се стара нарав не укочи од нерада. Лијепо је дјело Хришћанства да доводи у сугласје животно бреме са онима, који га носе. Оно има савршен чудан дар за лијечење. Без икаквог насиља на човјечију природу исправна га са животом, доводећи у хармонију све околне ствари, дајући онима, који су већ свладани умором и огрезли у прљавштини свјетској, нову драж живота. Функција олакшавања свјетских брига састоји се једино у промјени перспективе и у мијењању сразмјера ствари. Тежина терета зависи од привлачне силе земљине. Рецимо да се уклони та сила. Једна тона

на којој другој планети, гдје је та привлачна сила мања, неће тежити ни пола тоне. Хришћанство уклања привлачну силу свијета и то је један начин, на које оно умањује терет, бреме људима. Оно их учини грађанима другога свијета. Што је јуче важило једну тону, данас не важи ни пола тоне. Тако, не мијењајући околности дотичног, дајући само шири хоризонт и друго мјерило, свијет добива сасвим други изглед. Хришћанство је, као што је Христос учио, најистинитија филозофија живота, што се до сад чула. Упамтимо добро да ми тиме мислимо само Христово хришћанство. Остале су верзије или само карикатуре, или претјераност, или неразумијевање, или кратковидност, или површност. Њихов циљ је безнадеждан а резултат јадан. Свак ко пође овом стазом, наћи ће нов живот.

Како успијевају плодови.

Да сам узео за предмет само мир или спокојство, говорио бих и о другој врсти мира или спокојства. Но моја је тема: да искуство, које добијемо хришћанским животом, није дјело чаролије него стоји под законом узрока и посљедице. Мир или спокојство сам изабрао као једину илустрацију дјеловања тога принципа. Кад би било времена и мјеста прешао бих сва хришћанска искуства редом и показао како се тај закон може примјенити свакоме од њих. У осталом мислим, да ће најбоље бити, да те остале вјежбе оставим вама. Никакво библијско штудирање неће вас довести ближе Богу и учинити вам хришћански живот солиднијим и сигурнијим. Навешћу вам још само једну илустрацију прије него завршим. Откуд долази радост? — И она је ствар узрока и посљедице. Нико не може добити радост молењем. То је најзрелији плод хришћанскога живота и као сви плодови, мора одрасти. Има људи, који нису никад у свом животу посијали сјеме радости. Други опет, ако су и посијали зрно, два, нијесу доста живили на сунчаној свијетлости да би могло донијети плода. Па откуд је радост? Христос је изнио своје учење о том у једној од најбољих својих прича, У сваком случају, да бих се позвао на његово учење, јер не бих желио да мислите е ја сам од себе говорим. Он је о томе расправио исцрпно. Нећу понављати цијелу илустрацију. То је прича о чокоту. Па шта је хтио том причом? Није Он то истакао само као фину илустрацију општих истина тврдњу тајанственог јединства и доктрину о пребивању Христову у нама. Има још нешто осим тога. Кад је испричао, окренуо се ученицима и рекао, да ће им већ казати за што је то говорио. Т. ј. казаће им како да добију радост. „Ово вам говорих да радост моја остане у вама...“ То је било намјерно и очито саопштење његове тајне о срећи.

Прије̂ите још једном те стихове и наћи ћете узроке те пошљедице, извор, једини извор праве, истините среће. Ја нећу да их анализирам. Удубите се сами у те ријечи! На првом мјесту имајте на уму, да је вино симбол радости. „Вино весели срце човјека“. Но, то је груба и пролазна радост. Није то истинита, права срећа, нити су палестинска вина оно, што је Христос мислио. Он је истинито вино и ту је крајњи извор радости. Ту се наравно не мисли, да Христова радост, коју је Он искусио може прије̂и на нас. На нас може прије̂и његов начин: како да је добијемо. Додуше можемо, у неком смислу, дијелити нечију радост и жалост, али то је нешто сасвим друго. Христос је извор људске радости у истом смислу, у ком је извор мира, спокојства. Који с њим дијеле његов живот, дијеле и пошљедице тога живота, од којих је једна и радост. Његов метод живљења, по самој природи, проузрокује радост. Кад је говорио, да његова радост остане у нама, мислио је, да и дотични узроци морају даље дјеловати. Његови шљедбеници ће искусити, да то не иде једно без другога.

Медијум, преко кога долази радост означује се овим ријечима; „...Који буде у мени и ја у њему, он ће родити много род“... Најприје род, па онда радост. Прво је узрок или медијум другог. Радост лежи дијелом у непрестаном животу с Христом, са свим оним, што садржи у себи љубав, заштиту и мир; дијелом у утицају, што га има тај живот на разум, карактер и вољу; дијелом у инспирацији да живимо и радимо за друге. Све је ово на разне начине и у разно вријеме, извор чисте, непомућене среће. Бити срећан — у томе нема ништа тајанствено. Само треба довести у дотицај саставне дијелове и отуд ће саме произићи. Ко остане у Њему донијеће много плод, а донијети плод, то је срећа. Докле рецепт за срећу јест чинити добро, а рецепт за чинити добро јест пребивати у Христу. Најсигурнији доказ, да је то проста ствар узрока и пошљедице јест, што људи, иначе покушавали ма који начин, не могу наћи срећу.

Само из правих узрока може настати права пошљедица. — Онда је свако хришћанско искуство наше сопствено дјело? — У колико је и грожђе наше дјело и ништа више. Сваки плод расте, био он у земљи или у души, био виљага или права лоза. Човјек не може учинити, да нешто расте. Он може само удесити околности и испунити услове. Раст даје само Бог. Узрок и пошљедица су вјечно уређење смјештено у конституцију свијета, утврђено изван човјечијег наређења. Човјек се може само ставити у ланац тијех наређења и учинити да ствари напредују, расту — да и он може расти. Онај, што чини да плод расте, јест дух Божији.

Шта да вам друго говорим осим да окушате овај метод сами. Немојте само уобразити, да сте добили те ствари за то, што знате како да их добијете. Употребите вријеме, што потрошите у уздисању за плодом на испуњивање услова за његов раст! И плода ће бити; мора га бити. До сада смо поклањали пажњу само посљедицама. Описивали смо их, уздисали, хвалили, препоручивали, молили се за њих и чинили све, само нијесмо тражили њиховог узрока. Од сада да се бавимо узроцима. Сваки други метод, за живљење Христовим жртвом несигуран је. Пошто је овај метод природан, не може фалити. За успјех јамче универзални закони и то је „рука Божија“

Сарајево 1906.

Омилије св. о. Григорија Ниског

на молитву Господњу.

превео: **Милан пл. Младеновић**, прав. срп. свештеник у Суботишту.

(Настављак).

Трећа омилија на молитву.

(Друга на молитву Господњу).

„Да свѧтитсѧ имѧ твоѥ: да пріидетъ цароствіѥ твоѥ“.

Садржина:

У овој се омилији говори о првим двема просбама молитве Господње. И ова омилија почиње разматрањем старозавјетних односâ. Тумачи се одјејаније, у које је морао свештеник да се обуче, кад је полазио у светилиште, па се послије појединн дјелови одјејанија симболички тумаче. Тумачећи прве двије просбе наглашује, да се — пошто је Бог увијек свет и пошто је Његово царство (владање) трајно — само на нас односе просбе о свећењу имена Божјег и доласку царства Ми треба да се Богу молимо, да ми у животу свом Његовом милошћу Његово име светимо и царство Божје у нама оживимо. Затијем долази догматско разлагање о бићу св. Духа и његовом односу према Оцу и Сину.

Закон, који је сјен добара, која ће доћи[1]), и који извјесним прасликама истину предсказује, освећује првосвештеника, кад га уводи у светилиште, да се Богу моли, нарочитим чишћењем и кропљењем. Затијем га украшује свештеничком хаљином, која је богато украшена златом, порфиром и осталим сјајем[2]), мење на њега напрсник а на

[1]) Јевр. 10, 1.

[2]) Изл. 28, 4; 39, 1; Лев. 8, 7.

рубу хаљине су гранате од конаца (а међу њима златна звонцад), послије оплећак, на глави диадема, а коса је јако уљем мазана. Тако га уводи у светињу, да обави тајне свете радње. Духовни пак законодавац, Господ наш Исус Христос, који је ослободио закон од тјелесног вела, јасно износи значење слика, не излучује једнога из цјелине па да га одводи да опћи с Богом, него дозвољује то сваком подједнако, дајући милост свештенства свима, који га год желе; даље не представља љепоту свештеника у одређеној боји и умјетничкој тканини, него га украшује врлинама; не краси му прса земаљским златом, него у неокаљаној и чистој савјести налази љепоту срца. У напрсник слаже и он сјај скупоцјеног камења, али — као што апостол мисли — то представља сјај божјих заповједи. Па и доњом хаљином штити онај дио, коме то покривање украсом служи. А свакако знаш, да је хаљина уздржљивости украс тога дијела. А када је он на врху живота обесио гранате и звонцад у духовном значењу — ту се са правом узимају парочита дјела у животу пуном врлина, која треба да обасну свјетлошћу пут кроз овај живот, — када он дакле на тој врху учвршћује мјесто звонцади лијепу бесједу вјере, мјесто граната тајну готовост будуће наде, која је скривена у строжијем животу, мјесто сјаја боја сјајну милост раја, то нас он на тај начин уводи у унутарњу светињу храма. Та унутарња светиња није без живота, нити је људске руке изградиште, него је скривен кутић нашег срца, кад у исто ало заиста приступа нема и кад је неприступачно злим мислима. Главу краси небеским мислима, не цртајући слова на златну плочицу, него узимајући у разум, који влада, самога Бога. На главу излива уље, које се изнутра, у самој души, у врлини справља. Тајанственим жртвеним радњама припрема га не друкчије, него као да ће сам себе Богу на жртву принијети. Јер кога Бог на тај начин приводи на жртву, умртвљујући тјелесну мисао духовним мачем, који је ријеч Божја, ублажује тако у светињи Бога, пошто се у такој жртви сам коље а тјело своје као живу, свету, Богу пријатну жртву[1]) предаје. Можда ће ко рећи, да то не стоји у природној вези са значењем прозби, које хоћемо да тумачимо, и да ми така разјашњења измишљамо а да и не стоје у вези са парочитим смислом нашег предмета. Тај нека мисли на наше прве поуке о молитви. Јер ко је у таком расположењу, да Бога с повјерењем Оцем назива, тај се баш обукао у ону хаљину, коју смо тумачили у нашој бесједи и на њему звоне звонцад, цвате гранате и на грудима му сијају сјајни зраци Божјих заповједи, а на плећима својим носи патријархе и пророке, пошто мјесто имена

[1]) Римљ. 12, 1;

њихове врлине сједињује ув свој украс. И главу кити вјенцем праведности, с косе му капље небеско уље, и он борави у небеском светилишту, које је за сваки прост разум заиста тајно и неприступачно. Како се свештеник мора да спреми, показасмо већ у нашим испитивањима. А сад ћемо прећи на разматрање самих прозби. „Да сѧтитсѧ имѧ твоѥ, да пр҃идетъ цр҃ствіѥ твоѥ“. Шта ће то мени да користи? Може рећи когод, који се каје због својих гријеха, имајући ваздa пред очима онога, који га кушањем напада. Овдје гњев неда да се хладно мисли, ондје слабе душевну снагу слабе похоте за неприличним стварима, на другој страни помрачује граматност јасноћу срца, надутост, гордост, мржња читав низ наших кушача обилази око нас као каква непријатељска чета и пријети души *најцрњим* злом. Које згодније ријечи може овдје онај примјенити, који се труди, да тим навлама у савезу са јачим одоле? Зар не оне великога Давида, који каже: „да изкакмоса ѿъ ненавидѧщихъ мѧ“[1]), и: „да возвратѧтсѧ врази мои вспѧтъ“[2]), даље: „даждь намъ помощь ѿъ скорби“[3]), и сне сличнo, чиме се може измолити помоћ Божја против непријатеља? А шта каже образац молитве: „да сѧтитсѧ имѧ твоѥ“? Јер кад ја то не бих рекао, је ли могуће, да име Божје није свето? „Да пр҃идетъ цр҃ствіѥ твоѥ“? Јер шта је изузето испод власти Божје, који небеса неђу премјери, као што то казује Исаија[4]), земљу мјером измјери а воду прстима својим измјери и који влада свим, што се види и не види? Па кад је моћ Божја већ света а ништа не може да се изузме испод силе Божанске власти, него он над свима влада а не треба никаква удјела у свећењу, пошто је скроз бесприкоран и савршен, шта значе онда прозбе: „да сѧтитсѧ имѧ твоѥ: да пр҃идетъ цр҃ствіѥ твоѥ“? Да не учи можда Ријеч у обрасцу молитве то, да је човјечја природа неспособна да прибави ма какву врлину, па да стога нећемо добити ништа, за чим тежимо, ако помоћ Божја не оствари у нама добро? Међу добрима је пак највеће добро то, да ја у свом животу величам име Божје. С друге стране можемо боље ствар разгледати. Ја знам једно мјесто у св. писму, које осуђује оне, који хуле Бога. Тешко онима, вели ово, који међу народима хуле име моје[5]). То је дакле на ствари. Они, који још не вјерују у Ријеч истине, посматрају живот оних, који прихватише вјеру у тајанствено учење. Ако когод само по имену вјеру има а његов живот је противан имену, пошто је он или због граматности идолопоклонац или се пијанством и раскошношћу срамоти па је као крме какво огрезао у калу настраности, то су невјерни брзи на ријечи, као да није крива воља дотичних, који рђавим животом живе, него као да света наука тако прописује;

[1]) Пс. 68, 15. — [2]) Пс. 55, 10. — [3]) Пс. 59, 13. — [4]) Исаи. 40, 12. — [5]) Исаи. 52, 5.

јер не би тај и тај, који је посвећен у божанске тајне, огрезао у срамоти, неситости, крађи или иначе каквом моралном преступу, да им није по њиховом закону дозвољено, да грјеше; зато и изриче против њих Ријеч тешку опомену, кад каже: тешко онима, који међу народима хуле име моје. Кад смо то схватили, можемо узети у обзир, шта се с друге стране говори. Јер прије свега, мислим морамо се Богу молити а као најважније при молитви морамо узимати то, да се име Божје у мом животу не хули, него велича и свети. У мени се дакле, говори он, освећује име твоје власти, које призивам: „да видятъ наша добрая дѣла, и прославятъ Отца нашего, иже на небесѣхъ“[1]). А ко је тако суров и неразуман, кад види, да они, који у Бога вјерују, проводе чист у врлини савршен живот, да су чисти од грјешне мрље, далеко од сваког зла, свијетли са уздржљивости, поштовања достојни са увиђавности, храбри против нападаја разних страсти, никако не разњежени тјелесним похотама, далеко од љености, раскоши и надутости, само толико, колико је од потребе, саучесници живота, само врхом ноге земљу додирују, не затрпани чулним уживањима овога земаљског живота, него узвишени над сваком чулном обманом и такмаче се у тјелесном животу са месом, држе само врлину као богатство а сродство с Богом као племство, савлађивање самих себе и надвлађивање људских страсти као достојанство и власт, и ако оптерећени теретом живота у материјалном свијету и забављени као бродоломци, да што прије у пристаниште мира дођу, па да не ће, кад тако шта види, славити оно име. које се у таком животу призива? Кад према томе ко год у молитви каже: „да свѧтится имя твое“, то он према његовим ријечима моли: Твојом помоћу нека постанем бесприкоран, праведан и богобојажљив, да се уздржим од сваког злог дјела, истину зборим, праведно чиним, добрим животом живим, да се са уздржљивости одликујем, да сам украшен невиношћу, мудрошћу и увиђавношћу, мисао да ми је управљена на више, земаљско да презирем и да свијетлим чистим анђеоским животом. То и слично садржи у себи ова кратка прозба, којом молимо Бога: „да свѧтится имя твое“. Јер иначе није можно, да се Бог у човјеку велича, него када врлина у њему даје доказа да је божанска снага извор добра. Остале ријечи моле, да дође царство Божје. Хоће ли он да цар васионе постане царем, који је већ то у вјечности и који није изложен промјени, који ништа боље постати не може? Шта хоће прозба, која призива царство Божје? Прави смисао ових ријечи могу они разумјети, којима дух истине открива скривене тајне; ми налазимо у тим ријечима овај смисао. Права моћ и снага

[1]) Мат. 5, 16.

надмашује све, преузела је владу над свим а не влада никаквом спољном силом и тиранством и не држи у шкрипу страхом и присилним мјерама оно, што јој је подложено. Јер врлина мора бити чиста од сваког страха, неподложена присилним мјерама и слободном вољом добро бирати. А све добро састоји се у битности, у подређености онаи, која оживљује. Пошто се је људска природа дала отрћи од сазнања добра обманом а наша воља пође противним правцем, то је све зло у човјечји живот продрло, пошто на небројеним путевима смрт над природом стоји, јер свака врста зла уједно нам је пут у смрт. Пошто смо ми пак тако моћној сили предани а због нападаја страсти смрти изложени, то ми с правом молимо, да нам дође царство Божје. Јер никако се друкчије не можемо отрћи злој сили покварености, него ако се животворна снага у нас опет поврати. Када дакле молимо, да нам дође царство Божје, то ми тим ријечима молимо Бога: да избјегнем зло, да се ослободим смрти и искупим од окова грјешних. Да не влада више надамном смрт, немоћна нека је надамном снага зла, да ме не свлада борба и да ме грјехом не заробе, него нека ми дође царство твоје, да бјеже од мене или, још више, оду у неповрат страсти, које ме распињу. „Ꙗкѡ исчезаетъ дымъ, да исчезнѣтъ: ꙗкѡ таетъ воскъ ѿ лица огня, такѡ да погибнѣтъ грѣшницы ѿ лица Божіа“.[1]) Нити остављa дим, када се по ваздуху разиђе, трага свога постојања, нити остаје трага од воска, кад у огањ дође, него се и восак, хранећи својом материјом пламен, претворио у пару те као и дим потпуно ишчезао. Тако ће, кад нам дође царство Божје, ишчезнути све, што сада снаге има. Јер тама се не може одржати, кад дође свјетлост, нити болест, кад долази здравље. Страсти не могу да дјелују, кад је душа мирна; нестаје смрти, ишчезава пропаст, кад у нама живот влада а нетљеност своју снагу испољује. „Да пріидетъ царствіе твоеѥ“. Слатка ријеч, којом ми баш ову молбу Богу шаљемо: Непријатељска војска нека доспије у неред, а јато непријатеља нека ишчезне, нека се оконча борба меса против духа; нека се у тијелу не задржава непријатељ душе, да видим царску љепоту, војску анђеоску. „Падетъ ѿ страны твоеѧ тысѧща, и тма одесную тебе, къ тебѣ же не приближится“[2]). Многобројни су противници; али само онима, који су без твоје помоћи; страшно је то пак за нападнутога само дотле, док је сам. А кад царство твоје дође, нестаће бола, туге и уздаха а наступиће, живот, мир и радост. Или, као што Лука исту мисао јасније казује, призива онај, који хоће, да дође царство Божје, помоћ св. Духа? Јер тако каже у

[1]) Пс. 67, 2.
[2]) Пс. 90, 7.

оном св. Јеванђељу мјесто: „да пріиднетъ царствіе твое“. Свети дух, каже он, „Нека нам дође и нека нас очисти[1]). Шта ће на то они рећи, који се дрским језиком дижу против св. Писма? С каквим расположењем понижују они достојанство царства до ропства? Јер зашто понижују у борби против Бога, оно, што Лука назива св. Духом а Матија назва царством, до подређених створова, приписујући исто не природи, која влада, него природи, која је свладана? Створење служи у ропству, ропство пак није царство а св. Дух је царство. Дакле он је ван заједнице са створењем. Јер што влада, не може бити побјеђено; а што није побјеђено, није створење. Јер ознака створења је ропство. Па кад је дух царство, зашто неће да признаду господство они, који никада нијесу научили ни Богу се молити и који не знају, ко чисти оно, што је окаљано и ко је задобио моћ царства? „Нека дође твој св. Дух“, вели он, „па нека нас очисти“. Нарочито и одлично је дјеловање св. Духа, да чисти и гријехе прашта, као што и тврди ријеч св. Јеванђеља[2]). Кад оно дакле доказује, да св. Дух гријехе прашта, то уједно и свједочи о његовом божанству. А то вели апостол и о Једнинородном, да Он, учинивши собом очишћење гријеха нашијех, сједе с десне стране Оца[3]). Једна је дјелатност обојице, св. Духа, који од гријеха очишћава, и Христа, који је учинио собом очишћење гријеха. Кад им је дјелатност иста, то им је тада и моћ иста. А кад је моћ и дјелатност једна иста, какву разлику можемо ми чинити у ономе, у чему не налазимо разлике у њиховој моћи и дјелатности? Као што не можемо код две особине свјетлости, осветљивања и сагоревања, спајање истих сматрати промјеном предмета, тако неће ни један разборити, који је из св. Писма упознао дјелатност Сина и св. Духа, разликовати суштаства. А сад је већ унапријед утврђено пререкама побожних, да Отац и Син имају једнака суштаства, пошто је немогуће, да се именом Божјим означава оно, што је неједнако. Као што се клупа не назива сином столаревим а ни један разуман рекао не би, да је грађевинар сина саградио, него се називом Син и Дух нешто означује, што је природом спојено, то не могу, кад су два предмета у тијесној вези са једним, ни међу собом они стајати у различитом односају. Кад је Син са Оцем по свом суштаству једно, па је, да не буде св. Дух туђ суштаству Сина, то и доказано једнаком њиховом дјелатношћу, то је према томе доказано, да је суштаство св. Тројице *једно,* и да се не мјешају сва својства,

[1]) У Септуагинти и у Вулгати Лука 11, 2. Не гласи то мјесто тако. Упореди Тишендорфово издање Н. Завјета.

[2]) Јов. 20, 22, 23.

[3]) Јевр. 1, 3.

које свако лице посебно има, нити пак међусобне разлике уништују[1]). Колика је лудост од оних, који се боре против св. Духа, кад уче, да Господ у ропству служи? Та ови се не слажу ни са апостолом Павлом, који вели: „Господь Дхъ есть“[2]). Или мисле, да ријеч „да пріидетъ“ шкоди достојанству. Зар не чују великог Давида, који, да задобије за себе Оца, кличе: „Господи помощи ми потщися“?[3]) Кад долазак очев спасава, како да је разлог пребацивању долазак св. Духа? Или сматрају они чишћење гријеха знаком омаловажења достојанства? Али чуј невјерне Јудеје, како они довикују, да само Бог може опраштати гријехе, мислећи под Богом Оца: „Что“, веле они, „сей тако глаголетъ хулы; кто можетъ отставляти грѣхи токмо единъ Богъ?“[4]) Кад дакле гријехе Отац опрашта а Син је свијет од гријеха откупио, св. Дух пак чисти од мрља гријевних оне, којима долази, шта ће рећи они, који се боре против свог живота? Али нека сиђе на нас Дух свети, нека нас очисти и учини достојним, да примимо високе и божанске мисли, којима нас учи у молитви глас Искупитеља, коме нека је од вјечности у вјечност слава. Амин.

(Наставиће се).

Чудеса Пресвете Богородице.

Пише: **Дионисије Миковић**, игуман.

(Наставак.)

О оздрављењу и смрти монаха Неофита.

На египском острову постоје два мала манастира. У једном се налази икона пресвете Богородице, звана: „Ватопедска“.

У тај манастир послаше ватопедци једног од братије именом: Неофита, ради послова неких манастирских.

А отац Неофит разболје се ту на смрт!

У болести својој тешкој много се мољаше Пресветој Богородици да му, као свесилна, да исцјелења.

И гле чуда! једну ноћ кад се он мољаше, чу глас најдивнији: „Неофите! Даривам ти једно љето живота! Поврати се у свој манастир и тамо се спремај на исход!“

И од тога часа Неофит се здрав осјети, устаде и поврати се у Ватопед славећи Бога и Пресвету Богородицу.

[1]) Овдје сам испустио један став, који се по признању њемачког преводиоца не налази у старим изданьима, него га је Krabinger на основу рукописа (преводиоц не казе у примједби каквих) уметнуо. Тај став у њемачком преводу говори о односу св. Духа према Богу Оцу и Сину и нагиње римском учењу. —

[2]) II. Кор. 3, 17.

[3]) Пс. 79, 2.

[4]) Марко 2, 7.

И преживље Неофит једну годину здраво и мирно без болести икакве.

А послије године дана једне недјеље, кад се исповједио и причестио, чује опет исти предивни глас: „Неофите! приспје вријеме да идеш ка Господу!“

Неофат се поврати у ћелију, опрости се с братијом, и мирно се упокоји: славећи Бога и Пресвету Богородицу.

* * *

Хришћани!

Молите се Богу без престанка![1]) Тако нас учи свети апостол Павле. И право учи, јер кад се молимо, с Богом разговор водимо, а много може да поможе молитва душе скромне и срца чиста.

Тако се молише и сви свети и Богу угодни.

И светитељи Божји од српске крви и племена само молитвом и добрим дјелима Богу угодише, и Бог их посвети и чудесима прослави, те нам је дужност наша да им слиједујемо, кад се с њима као сапле*еницима нашим и заступницима код Бога, дичимо, поносимо крије*имо и тје*имо. Ако им подражавамо називаћемо радост њихову светитељску, и бићемо ковачи среће наше овог кратког и оног будућег вјечног свијета.

О, а како се не би молили ми немоћни и грјешни, Оцу и Творцу Свом, кад Му се молила и Пречиста и Преблагословена „Невјеста Неневјестнаја!“

Свети арханђел Гаврило, посланик Божји, нашао је и Њу на молитви кад Ју је поздравио са: „Радуј се, благодатна!“

Па и сами Богочовјек и Спаситељ наш Исус Христос, молио се Оцу Небесном и дао нам примјер и заповиједь: да се молимо и љубимо, да се по љубави међусобној познаје, да смо Његови. А молитва је штит, одбрана и утјеха вјерних, украс храмова Божјих. Њом се учвршћују и уређују државе, унапређују општине и домови освећују. И ми с њом устајмо и отпочивајмо, свако добро започињимо и довршујмо једном ријечју како нам апостол заповиједа с молитвом. Живимо и умиримо, да будимо обучени у оклоп вјере и љубави.[2])

Па, као што испуни Бог молитву скромнога молења Неофита, помоћније и нама, и молитве наше испуниће посредством Пресвете Богородице, којој пјевајмо: „Ѡбстоѧ́тельма нáшегѡ спасе́нїа и напасте́й кр҃вю ѻ҃троки Мати всепе́тая, и҃збáвителма и зижди́телма и Бога нáшегѡ, благодáть спасе́нїа и ѡчище́нїе ми подаю́щи. (Пјес. 1. на повеч. у нед. 1. гл.)

[1]) I. Солун. 5, 18.
[2]) I. Солун. 5, 8.

О добићу уља у ватопедском манастиру.

Једне године слабо родиле маслине, па је мало имао уља Ватопед, манастир свети.

И кад манастирски економ престаде давати братији обичну мјеру уља, јер га немаше него мало, а и то је требало за кандила, окрену се отац игуман лику Пресвете Бодородице који стајаше у одаји гдје се уље држаше, помоли се Пресветој Богородици, па за тим рече економу: „Подај свакоме брату, обичну мјеру уља, Пресвета Богородица ће нам помоћи!“

Економ га не радо послушао, јер мнидијаше, да ће нестати уља за кандила.

И гле чуда! Једном, кад економ хођаше да преда кључеве игуману, мислећи, да ће спрему уљану празну наћи, сасуд се тај препуни уљем тако, да је преко њега прелијевало.

И сви оци духовни благодарише Богу и Пресветој Богородици, а економ даваше им уља без устезања.

* * *

Хришћани!

Тако ви млади слушајте старјешине.[1]) Покоравајте им се јер се они старају за душе ваше.[2])

А ако они то нечине како им заповиједа Господ, који их за старјешине постави, достојни су сажаљења, јер не ће моћи дати одговор да то: „С радошћу чине а не уздишући.“[3])

А ми, драгосници моји, кад послуха не би имали, не би се показали дјелима, којима се човјек оправдава. „А не самом вјером“, јер „вјера је без добрих дјела мртва“.[4])

Хришћани, браћо и сестре! Непослушност је гријех, извор му је нечастиви ђаво, који превари праоце Еву и Адама, те преступише Божју заповијед, па на себе, на нас и цијело потомство изазваше оправдану срџбу Божију, те сви уз разне невоље добисмо и смрт тјелесну и духовну.

Смрт је тјелесна: кад се тијело с душом растави; а смрт духовна кад се рђавим дјелима на земљи изгуби души милост Божија и вјечно рајско блаженство.

---

[1]) Петр. 5, 5.
[2]) Јевр. 13, 17.
[3]) Јевр. 13, 17.
[4]) Посл. Јак. 2. 24. 26.

О, блажена је послушност! Ето вам примјера. Један свети старац угледа једном четири чина на небу.

Први чин бјеше човјек болесни, који се Богу мољаше и хваљаше Га.

Други бјеше човјек, који стајаше на страни странољубства и на овом служаше.

Трећи чин: Човјек пустињак, који не гледа људе.

И четврти чин: Човјек послушан оцу духовном, и покоран Бога ради.

— И гле чуда! послушни тај човјек имаше гривну златну и већу славу од друга три чина.

И упита старац оног који га вођаше: Зашто овај монах има већу славу од онијех?

А пратилац му одговори: Онај који је странољубству служио то је по својој слободној вољи чинио; а тако је по својој вољи и онај у пустињу отишао.

А покорни и послушни монах сву је своју вољу потчинио Богу и претпостављеним старјешинама, и с тога он има већу славу и гривну златну носи.

О, љубазна моја српска браћо и сестре! Нека вас краси својство добре послушности, јер послушност нам отвара царство небесно и здружује нас с анђелима и свим Божјим светитељима.[1])

У послушности бојте се Бога и поштујте цара![2]) покоравајући се властима, које владају; јер нема власти, да није од Бога, а што су власти од Бога су наређене. С тога који се противи власти, противи се наредби Божијој.[3])

И економ је послушао игумана у Ватопеду светом, гдје се чудом прослави Бог по молитвама пресвете Богородице — и прославиће се Он свемилостиви, над свима стрпљиво истрајним послушницима.

И пјевајмо пресветој Богородици:

Богородице, ты ѥ́си лозá и́стинаѧ, возрастúкшаѧ намъ плóдъ жúзни, тѣ́кѡ мóлимсѧ, молúсѧ, Кѣ́рце, со сѣ́тыми а҃гглы, помúловати дх҃ъ нáшъ.

(Богород гл: 6).

[1]) Прол. о послушности 10. Априла.
[2]) I. Петр. 2. 17.
[3]) Рим. 13. 12

(Наставиће се.)

Државна награда

српско-православном свештенству Епархије захумско-херцеговачке за продавање вјеронауке у општим (комуналним) народним основним школама за 1905/1906. школ. годину.

Тек. број	Мјесто, у ком је школа	Број православне Дјеце	Име и презиме свештеника — вјероучитеља	Годишња награда у круунама
1	Мостар	22	Јован Дучић	600
2	Невесиње	49	Ристо Кочовић	600
3	Фоча	11	Јосиф Кочовић	600
4	Гацко	26	Јован П. Поповић	600
5	Автовац	61	Шпиро Старовић	600
6	Добрамани	65	Сава Поробић	500
7	Јасеница	58	Јефто Одавић	500
8	Самобор	56	Шпиро Старовић	400
9	Надинићи	26	Видак Вишњевац	400
10	Ластва	33	Видак Парежанин	400
11	Требиње	121	Стеван Правица	400
12	Суторина	55	Шпиро Лучић	400
13	Крушевице	57	Васо Новаковић	400
14	Граб	42	Сава Даниловић	400
15	Билећа	107	Ђорђе Перивовић	400
16	Илана	31	Ристо Бјелетић[1])	400
17	Љубушки	10	Ристо Терзић	400
18	Чајниче	24	Јован Јовановић	400
19	Горажде	64	Лазар Поповић-Косорић	400
20	Борци	26	Марко Поповић	400
21	Љубиње	32	Стеван Шаренац	400
22	Челебићи	42	Владимир Поповић	400
23	Фојница к/Г.	101	Тома Братић	400
24	Улог	64	Петар Радуловић	400
25	Зови дô	74	Душан Гаћиновић	400
26	Бијељина	48	Михаило Радовић	300
27	Међуријечје	14	Душан Крњевић	300
28	Благај	40	Никола Којо	300
29	Ходбина	45	„ „	300
30	Калиновик	42	Димитрије Јовановић	200

[1]) До 30. јануара 1906. био вјероучитељ пок. јереј Јован Гаћиновић, а од 30. јан. Бјелетић.

Тек. број	Мјесто, у коме је школа	Број правосл. школске дјеце	Име и презиме свештеника — вјероучитеља	Годишња награда у крунама
31	Јабланица н/Н	15	Ђорђе Поповић	200
32	Берковићи	40	Јован Ивковић	200
33	Равно	13	Никодим Стојаковић	200
34	Влаховићи	32	Лазар Шаренац	200
35	Чапљина	26	Васо Медан	200
36	Тасовчићи	57	„ „	200
37	Габела	30	„ „	200
38	Елезовићи	38	Христифор Крстовић[1])	200
39	Неум-Кула	41	дотични учитељ (свјетовњак)	200
40	Љубомир	60	Марко Кисић	120

[1]) До 14. фебруара 1906. био вјероучитељ пок. јереј Обрен Козић, а од 14. фебр. Крстовић.

Према томе 1905./1906. год. износила је награда:

а)	за	5	школа	по	600	круна	— 3000 круна
б)	„	2	„	„	500	„	— 1000 „
в)	„	18	„	„	400	„	— 7200 „
г)	„	4	„	„	300	„	— 1200 „
д)	„	10	„	„	200	„	— 2000 „
ђ)	„	1	„	„	120	„	— 120 „

Примједба. *У* горњој таблици број дјеце правосл. наведен је према стању на концу 1904/1905. школ. год. Осим наведених општих народних основних школа има их у Епархији још 9, које полазе српско-правосл. дјеца, али у врло малом броју (у девет школа било је свега 40 прав. дјеце); *а има данас 22 опште народ. основне школе, у којима нема ни једног православног дјетета.*

Државна припомоћ

српско-православном свештенству Епархије захумско-херцеговачке за годину 1905. (Ову припомоћ примали су свештеници до 19. августа (1. септембра) 1905., а тада им је обустављена и свота за посљедња четири мјесеца 1905. унесена је у епархијску благајницу према ријешењу заједничке сједнице црквеног суда и ширег упр - просвјетног савјета од 16. децембра 1905.).

Тек. број	Име и презиме свештеника	У ком је свој ству	Мјесто пребивања	Годишња припомоћ у круунама
1	Јевстатије Гаћиновић	архимандрит	Ман. Добрићево	800
2	Стеван Правица	прото - парох	Требиње	800
3	Видак Парежанин	парох	Ластва	600
4	Владимир Гвозденовић	„	Мостар	500
5	Димитрије Јовановић	прото - парох	Калиновик	400
6	Михаило Самарџић	парох	Жупањац	400
7	Аћим Вратић	„	Фојница К/Г.	400
8	Ђорђо Поповић	„	Коњиц	400
9	Алекса Петровић	надзир. - парох	Столац	400
10	Јован Ивковић	парох	Дабар	400
11	Марко Кисић	„	Љубомир	480
12	Ђорђе Периновић	надзир. - парох	Билећа	300
13	Јосиф Кочовић	„ „	Фоча	200
14	Јован Поповић	парох	Гацко	200
15	Видак Вишњевац	надзир. - парох	Надинићи	200
16	Ристо Кочовић	прото - парох	Невесиње	200
17	Сава Поробић	парох	Пољице	200
18	Шпиро Лучић	„	Суторина	200
19	Јован Мостарица	„	Драчево	200
20	Ристо Терзић	„	Љубушки	200
21	Петар Говедарица	„	Залом	150
22	Стеван Авдаловић	„	Степен	120
23	Лука Зимоњић (умро 6./8. 1905.)	„	Самобор	120
24	Гаврило Таминџија	„	Звијерина	100
			Свега Кр. .	7970

П. П.

Проповијед на празник св. Илије.

— Незахвалност и несталност људска — узрок неуспјеху наших молитава и одвраћању Бога од нас. —

Богу љубазни! Славимо данас у име Оца и Сина и Духа Светога спомен онога светитеља, на ријеч којега је Господ Бог у вријеме безбожнога цара израиљскога Ахава затворио небо три љета и мјесеца шест, и на молитву којега је Господ учинио, да опет падне на земљу плаха дажда, корисна за усјен и земаљске плодове.

Узрок, зашто је Бог тако казнио народ сушом и неродицом, било је отпадништво од истините вјере у правога и истинитога Бога и заборавност и незахвалност према толиким доброчинствима његовим. Цар Ахав оженио се је Језавељом, кћерју цара сидонскога, која му је у земљу довела лажне богове и свештенике њихове. Ове је штитила, а свештенике Бога Вишњега је прогањала. Мало се спомињало у оно вријеме име Бога Вишњега, зато се и Господ окренуо био од народа израиљскога, да га бије неродицом и сушом. Неустрашиви пак проповједник истините вјере био је одушевљени пророк Божји, данашњи светитељ Илија, који је од Ахава много страдавао.

Велим, мало се помињало у *оно вријеме* име Господње. А како је *данас, код нас?* Спомињемо ли ми назад у молитви име Божје, и сјећамо ли се величанства Његова, и славимо ли га достојно *Творца и зиждитеља и Бога нашега?*

Јест, спомињемо Га често, доста пута, али не у побожној мисли, у вјерском добром расположењу, у синовљој оданости, него у оним приликама, када нас опака ћуд и бијес раздире и распиње, када нам око набубри као у вола и муњом сијевне, а грло и језик на уста лије јед и псовку и хулу на Бога, на крст, закон, вјеру и свеце Божје. Или ако није то, спомињемо га само онда, када нас на то побуди лично добро и корист или невоља и јад. Јест, браћо, не говори забадава читав свијет као отворену истину, да се Србин сјећа Бога само у невољи и неприлици. Требамо ли Га, онда Га се и сјећамо; добијемо ли пак оно, што иштемо, нико више и не мисли на Бога, на захвалност, на прослављање. И код нас је број оних, који моле, кад су у неприлици, *десет*, а број заборавних и незахвалних за доброчинство Божје *девет*. И ми умијемо из *десет грла* викати: „Помилуј нас, Исусе, сине Давидов“, а тек *један* се сјећа Бога, да се врне у храм Његов и принесе на жртву за доброчинство Његово топлу, захвалну молитву.

Треба ли вам доказа за ово? Ево га, јасан као дан: Је ли дуга суша, пријети ли сунце, да ће спржити усјев, пшеницу и кукуруз, — дајте, молите Бога, читајте бденија, развијмо барјаке и литије: Господе! не дај, да страдамо, дај кишу, да ороси њиве и пашњаке! — Удари ли дуга киша и провале облака, грози ли потоп, да разлије и раскопа зрно из земље, да иструхне све, да жито поваља и упропасти муку ратареву, — опет дај, читајте молитву, палите свијеће, звоните звона: Господе! погледај на грјешне људе, опрости им, утоли кишу и облак, обвесели народ свој као његда Ноја, да се тмури облаци разагнају и укаже шарна дуга, вјесница ведрих дана, времена блага и тиха. Да, када догори до ноката, кад се уздрма земља под ногама нашима, тада се *ми* сјећамо Бога. Час дај кишу — час дај сушу, као да Бог непрестано стоји и слуша и чека наше налоге оздо: Час кишу — час сушу! О, да противних и жустрих жеља наше хитрености! И као да Бог не зна, шта треба сваком од нас? Зна то Бог још и прије ваших молитава, али не даје за безакоња ваша, за гријехе ваше, за непостојаност у молитви, јер *молитви се треба без престанка*, а не само у невољи и злу, јер Бога се сјећати и помињати име Његово ваља *увијек* и бити Му одан и захвалан и љубити Га свим бићем својим.

И још нешто имам примјетити на ово и запитати вас, драги моји земљаци. Како смију Бога молити *незахвални* људи, људи, којима не треба давати ништа, јер су љути, јер су обијесни и охоли? Зар, браћо, најновији догађаји у вашој средини не свједоче о овом? Зар штрајкови и насртљива суровост радника и рисара не доказују највећу незахвалност према Богу, кад Бог *даје*, а *не има, ко да ради;* кад се њивом злато жути, а руку не има, да га побере и покупи? И ко ту да не ревнује, Боже, за тебе, јер синови народа нашега остављше завјет твој, твоје олтаре развалише и пророке твоје побише и — *побоше за лажним пророцима*, нашим непријатељима, којима је од користи, да пропадне и жито и њива и све, да пропадну и црква и народ наш.

У једној лијепој приповијетци читао сам, како велики руски приповједач Толстој описује једног *господара* и његова *слугу*. Пошли су на пут, а зимње је доба било. Снијег није ужасно, а вече се већ спустило и започела је дугачка, зимња ноћ. Наједаред силан снијег завије им пут, и они спазе, да су ударили кривим путем по големом снијегу. Хајде, да се врате назад, не би ли нашли добар пут, али у оној силној вијавици и помрчини не видећи ни дрвета, ни ина каква добра знака, само су лутали. Истина, прави пут није био далеко од њих,

но они су се све око њега врзали, а никако да га нађу од силних сметова и густе помрчине....

Тако лутају и људи тражећи срећу. Многима се *пружи срећа*, но они је *не виде, нити разумију*. Па тако и ви. Час тражите Бога, час Вала; час ишћете добру жетву, и Бог вам је даје, а час слушате але учитеље и пљујете на добру зараду и неблагодарни сте за оно, што од Бога молитвом добисте. Зар није то грозно и ужасно? Није ли то Богу плакати: тако обилна жетва, а људи се повађали по другу и сједе скрштених руку гледећи, како сунце пржи, и влат пуца и круни се, и *пркосећи људима* и не осјећају, како *пркосе самоме Богу. Коме да даје Бог?!* Зар тако незахвалном и неразумном свијету: са једне стране тврдим, гордим и немилостивим газдама, који би јаднику, рисару и раднику, и кожу са леђа одерали и не наградили му достојно крваву муку и заслугу његову; а са друге стране незахвалним и неувиђавним рисарима и радницима, који више траже, него што је код Бога право и људи поштено?! О, заслужили смо, да Господ затвори небо и устави уставе небеске као у Илијино вријеме, и да не пада дажд и роса, да не пада с неба Божји благослов на нас, кад га нијесмо заслужили. Него заслужили смо више и прије огањ содомски и гоморски, да потре гријехе наше, да нас или као жежено злато пречисти у себи, да се чисти, захвални и одани Богу повратимо; или пепелом својим да затрпа и пошљедњи траг и спомен, да је некад на земљи било људи, тих незахвалних Божјих створова.

Врањево 1906. *Владимир Боберић.*

О религиозном самоваспитању.

Никола Костић.

Позната нам је Христова прича о талантима. Знамо, да се под талантима разумију разни душевни и тјелесни дарови, што их Бог даје појединцима. Између тих дарова најглавнији је вјерски осјећај. Он садржи у себи и идеју о Богу и осјећај љубави према свему божанском и морално дјеловање. Ко пусти, да тај осјећај у њему угине, закопава свој таланат у земљу.

Ми се постављамо дакле на сасвим модерно становиште. Хоћемо, да човјек хармонично развије све своје природене способности. Далеко би нас одвело, да доказујемо, да је религиозни осјећај збиља урођен људима, премда се овај састав темељи на томе увјерењу, но будући да је намијењен млађим колегама, свеученичким кандидатима, то претпостављамо, да то увјерење они већ имају, а који га немају, могу га лако стећи, само ако хоће. Па све и кад би било истина, да се ми не рађамо с тим осјећајем ипак би га ми могли пробудити у себи, јер човјек је у стању, да одгаји у себи увјерење, какво год хоће.

Главно нам је дакле сазнање, да је могуће вјерско самообразовање, те смо намјерни показати укратко начин и средства, како би могли постићи истиниту вјеру, коју овдје сматрамо као генералан појам, коме су подређени појмови: примање вјерских истина умом, срцем и вољом.

Потребно је прије свега, да познамо Бога, да схватимо религиозне истине умом, тако, да би о свакој појави и свакој ствари могли сасвим лако и природно донијети свој суд у духу хришћанске науке. Треба дакле, да се тврдо увјеримо о истинитости откривења.

Основ свакоме убјеђењу човјековом јесте његова воља. Он се може фанатизовати за коју год идеју, само ако хоће. Колико му је лакше дакле утврдити у себи идеју о Богу, која му је већ урођена, само треба да то зажели. Младог човјека, који се спрема за свећенички чин, мора, ако ништа друго, а оно лична корист упутити жељи, да развије у себи ту идеју, јер од вршења његове службе зависиће и његов напредак, а служба му је така, да ју он неће моћи ваљано вршити без јаког вјерског убјеђења.

Напоменувши потребу и корист вјерског убјеђења, видјећемо, шта нам све може помоћи, да ојачамо у себи то убјеђење.

Главно је потрудити се, да стечемо добре основне појмове о појединим гранама богословске науке, а здрав разум ће послије из тога материјала стварати идеје и спајати их сасвим у вјерском духу. Но ради успјешног рада, морамо прије учења појединих наука стећи увјерење о важности и потреби дотичних наука и предмета, којима се баве, а на то треба обратити особиту пажњу[1]).

Не треба да се варамо. Знамо из искуства и посматрања, како се почешће омаловажавају неке ствари, што спадају у групу богословских наука. Узмимо на пр. науку о богослужењу. Ни о чему млад човјек не може тако лако да посумња као о потреби и важности данашњег богослужења, па отуда слаб интерес и за саму науку. Но да би отклонили ту сумњу о богослужењу, морамо о тој теми дотле размишљати, док се потпуно не увјеримо, да је богослужење природни и уједно најсавршенији израз људског духа. Узмимо на пр. као неоспорну истину, да је религиозни осјећај урођен људима и никад га неће нестати из њихових срдаца. Но човјек, као друштвено биће, тежи, да све своје осјећаје манифестира у заједници са другим људима[2]), па тако и религиозни осјећај. Знамо даље, да манифестације ове врсте бивају обично по утврђеном распореду. Замислимо сад један скуп, који манифестира у заједници религиозне осјећаје по утврђеном распореду, зар то није већ богослужење? Ове манифестације, развијене до савршенства, како би одговарале разноврсности човјекових вјерских осјећаја сачињавају наше хришћанско богослужење.

Дошавши до таког суда о богослужењу, добије и сама наука више угледа, јер, описујући богослужење као израз духа човјечијега, пружа лијепо поље психологу за његова разматрања.

Тако треба да размишљамо и о осталим наукама и тек онда, кад постанемо вернирани у свима гранама богословске науке, стећи ћемо стално гледиште, са кога ћемо посматрати овај свијет и појаве у њему.

[1]) Зато мислимо, да би и наставници требали да посвете особиту пажњу и доста времена доказивању о важности и потреби појединих наука, да изнесу јасан поглед на разне стране тих наука и њихову свезу са осталим наукама.

[2]) Отуд патриотске скупштине, умјетнички састанци, пјевачка друштва и т. д.

Истине пак, које се предају, треба примати са намјером, да их оправдамо, а не да их обарамо, па тек кад смо их сами себи доказали, можемо разгледати и противне разлоге. И ако ту поступамо са предубјеђењем, ипак не треба то да нас буни, јер знамо, да у рјешавању таквих питања увјек има предрасуда, па ми ћемо одабрати барем ону предрасуду, која ће нам донијети користи. Bravo!

Хоћемо, да кажемо, да човјек мора одма све да прими, па и оно, што изгледа, да се може бити не слаже са његовим здравим разумом.

Рекосмо: изгледа, јер у хришћанској науци не може бити ништа, што би противурјечило здравоме разуму, него само има ствари, које разум не може да схвати, а то је и сасвим природно. Ми чујемо на пр. тонове само до извјесне границе, видимо свјетлост само до извјесног ступња и т. д. Те као год наша чула тако и разум појима само до извјесне границе, а вјерске истине, које се налазе изван те границе и ако не може потпуно да појми, може ипак да их прими, јер у стварном људском искуству још се ништа не налази, што би обарало те истине.

У осталом, мислимо, да је јасно, да те истине људски разум сам никад неће постићи, него по самој природи својој мораће вјеровати у ма какво мишљење. На кад ће већ вјеровати, зар није боље прихватити оне идеје, за којима стоји ауктортитет Спаситеља, кога ми држимо за Бога, а непријатељи за највећег генија?

Једну вјерску истину треба дотле да разматрамо, док је макар приближно не појмимо, а то је могуће постићи само упорном контемплацијом. Ако не можемо сами, тражимо помоћи у других. Зато не требају наставници никада да замјерају, ако од стране слушалаца падне по некад сумња о којој вјерској истини, само ако то потиче из жеље за увјерењем, јер гдје нема сумње, знак је, да нема ни интереса, а знамо, да се и сад јереси појављују онђе, гдје се свијет највише занима хришћанским истинама.

Близа је разума, да нису довољне само науке у школи, да ударимо солидан темељ вјерском убјеђењу, него морамо проучавати сву старију и нову богословску књижевност. За потпуно образовање нама је књиженост врло малена, те је марљив човјек упућен на учење страних језика, од којих на првоме мјесту стоји руски језик.

Као друго средство, да утврдимо у нама идеју о Богу, јесу све остале науке, природне и друштвене.

Позната нам је Беконова изрека, да потпуно образовање приводи човјека Богу. Знамо даље, како су црквени оци првих времена хришћанских марљиво проучили незнабожачке науке, те се одупирали нападајима непријатеља истим оружјем, којим су ови на њих навaљивали. И ово је био један од главних узрока, да је хришћанство побиједило тадашњу незнабожачку ученост.

Данашње науке, рачунајући по њиховим представницима, који су прожети нечијим духом времена — духом противувјерским, те науке стоје према хришћанству онако исто, као што су стајале у прво доба незнабожачке науке. Но занимати се тим наукама, значи испустити из руку сигурно оружје.

Но то не спада у нашу тему. Ми само хоћемо да кажемо, да и ове науке са свима њиховим лажним идејама, убрајамо у средства, помоћу којих ћемо утврдити у нама идеју о Богу. И ако се чини на први поглед, као да споменуте науке сметају нашем вјерском самоваспитању, ипак у ствари није тако, јер увиђањем њихове лажности, ми се још више утврђујемо у вјери. Оне имају, да речемо негативну вриједност у томе васпитању.

Наравно, да не смијемо олако и без премишљања јурнути у ту гомилу, коју сачињавају разне науке и идеје. Ми стојимо пред читавим хаосом тих наука и идеја. Не треба да се бојимо заћи у тај лавиринат, али морамо понијети мјесто Ариједнина конца јако вјерско убјеђење. Који сумња, нека не улази, јер ће се изгубити. Слични смо у томе гњурачу, који рони у море само с намјером, да се опет врати. Морамо, као добар гњурач, вадити само бисерне шкољке, јер нема те заблуде, у којој не би била и извјесна доза истине, само морамо пазити, да пронађемо прави бисер, јер лажни ће нам изгледати као прави само дотле, док се будемо налазили ондје, гдје смо га увели, а кад се вратимо обали, кад се вратимо своме вјерском становишту, онда ћемо познати лажност тога бисера, и чудити и, како смо га могли држати некад за прави бисер

Као што рекосмо, не треба се бојати загледати у суштину тих разних противувјерских доктрина, јер баш својом удаљеношћу од нас импонирају лажним сјајем, но кад им се приближимо, видјећемо, да није све злато што се сија, и да наше вјерско убјеђење стоји куд и камо више изнад њих.

Ми смо тога увјерења, да ништа не постоји на свијету, што не би макар и негативно упућивало човјека Богу.

Богословске науке дакле у свези са осталим наукама могу, да утврде у човјеку јако вјерско убјеђење, које ће му много помоћи, да пробуди у своме срцу наду на Бога и да врши вољом дјела љубави хришћанске.

Кад смо примили разумом идеју о Богу, таме још нисмо врло много добили, јер само увјерење не значи много, ако га не потпомажу јаки божански и хумани осјећаји. Задак би нам био дакле, да развијемо у своме срцу религиозни осјећај.

Религиозни осјећај развија се са животом човјечијим. Разне су нијансе тога осјећаја. Он се појављује час у облику страха, час у облику дивљења, час у облику љубави према Највишем Бићу, а овамо рачунамо и сучуство према људима т. ј. све хумане осјећаје.

Сваки облик овога осјећаја налаан потстицаја у спољашњој природи и у животу. Страх се појављује усљед елементарних непогода или непонољних стицаја животних прилика; дивљење према Богу појављује се усљед посматрања величанствених појава у природи; осјећај љубави настаје усљед среће и задовољства у животу, а осјећај љубави према људима, који је у основи својој егоистичан, појављује се као реакција на манифестације љубави од стране наших ближњих.

Најчешће се појављује у човјеку страх и дивљење према Богу, а најмање љубав, јер усљед ненормалних друштвених одношаја мало је сретних часова у животу, који би побудили човјека, да осјети љубав према Богу и захвалност, што га је створио. Тако исто и побуде за љубав према ближњем врло су несталне, те према томе несталан је и сам осјећај љубави.

Изгледа, према овоме што рекосмо, да је у спољашњој природи и у животу мало побуда за ове осјећаје, но није тако. Природа је велика књига, само ју треба знати читати, а ми смо данас тако удаљени од природе! Данашње школовање као да се заклело да нас отуђи од ње.

Ко нас учи језику природе? *Умјетности.*

Умјетности нам износе тајне природе, оне усавршавају природу, оне казују оно, што је природа хтјела казати.

Који нема појма о сликарској вјештини, тај никад неће запазити љепота, што их пружају природни положаји. Који презире лиричку умјетност, тај никад неће разумјети тајанствених тонова и ријечи, што по их шапће природа, а који не штудира дјела пјесника и књижевника, тај неће разумјети тајне живота, неће осјетити туђе жалости и радости и проћи ће камена срца поред најтрагичнијих догађаја у животу.

Наш народ је казао: »Ко пјева, зла не мисли« и ми смијемо тврдити, да они људи, који не разумију не цијене умјетности, да то нису добри људи[1]).

Из овога се, мислимо, види, да је потребно поред осталих наука бављење умјетностима и који то може, а пропусти, тај лишава себе великог блага. Народитио свећенички кандидати треба да се њима баве, јер они морају да имају при руци све, што утјече на срце људско.

Стари хришћани увидјели су врло добро моћ умјетности, те је у хришћанском богослужењу заступљена и музика и пјеснишгво и сликарство и архитектура, а оно што су они установили, ми треба да усавршавамо, јер иначе та драгоцјена васпитна средства губе своју моћ[2]).

Коме је ово још мало, нека прочита красну књигу Пајо-а »О образовању воље«, па ће видјети, колику важност полаже Пајо на хришћанско богослужење баш због утјецаја на срце човјечије.

Од умјетности утјече на срце људско највише музика, а затим пјеснишгво, сликарство, архитектура и т. д.

Није свака умјетност добра. Да би просудили приједност умјетности дјела морамо имати неки критеријум, према коме ћемо пресуђивати. Тај критеријум јест хришћанска наука. Ми не можемо овдје ништа боље учинити, него да наведемо Толстојеве мисли о умјетности.

По Толстоју биљег умјетности је тај, што она саопштава осјећање једнога човјека другоме и ствара заједницу живота међу људима.

Као што, захваљујући способности човјековој, да ријечима изрази своје мисли, сваки човјек може све оно дознати, што је цијело човјечанство у области мисли проузроковало, тако исто, захваљујући способности човјековој, да преко умјетности буде инфициран осјећањима других, сваки је човјек у стању, да у области осјећања све оно доживи, што је цијело човјечанство прије њега доживјело. Без оне прве способности, људи би остали животиње и идијоти, јер не би у области мисли могли учинити ни корака у напријед, тако исто без ове друге способности они би били тако исто дивљаци, били би раскомадани и непријатељи један према другоме расположени, и зато је умјетност једна важна и преважна ствар, важна исто тако као и радња ријечи.

Говори даље, која је умјетност права, те каже, да религиозна умјетност и народна умјетност — једна, која изражава осјећања, која потјечу из свијести наше, да смо дјеца Божја и из љубави према ближњему, и друга, која изражава свакидашња, општа осјећања — једине су врсте умјетности, које се у наше доба могу сматрати за праву умјетност.

Завршује, како умјетност мора бити у стању, да изазове страхопоштовање спрам достојанства другог човјека, спрам живота сваке животиње, да прикаже

[1]) Познато је на пр да велики злочинци не могу да трпе пјесме, која их доводи у велико раздражење.

[2]) Ми као да мало увиђамо важност богослужења, јер мало гдје да се оно нађано врши.

срамоту луксуза, насиља, освете и т. д. да дакле људе примора да слободно и радосно ставе себе у службу својих ближњих. Можда ће у будућности наука открити умјетности и још веће и новије идеале; али за наше доба она јасно одређује, да је циљ умјетности, да буде хришћанска и да служи за остварење братског јединства међу људима[1]).

То су укратко Толстојеве мисли о умјетности, које су истина једностране, јер поричу потребу исказивања поштовања према свему божанском, богослужењу, осјећајима патриотизма, части и т. д. али ипак слаже се у томе са нама, што признаје хришћански морал за једино мјерило, по коме ћемо пресуђивати умјетничка дјела.

Да би васпитали своје срце, имамо дакле двије врсте умјетности: религиозну и свјетовну.

Религиозна умјетност саопштава осјећаје љубави и страха према Богу, Сину Божијем, жалости због страдања његових, осјећања љубави према ближњима и т. д., а свјетска умјетност износи осјећаје слободе, патриотизма, части, љубави и т. д.

Што будемо дакле чешће помоћу хришћанског богослужења и умјетности будили у себи религиозно-моралне осјећаје, то ће се они у нама све чешће појављивати, те помагати, да се одлучујемо у животу за све, што је добро.

Остаје нам трећа душевна моћ: воља.

Што се тиче психолошке стране воље, у томе су подијељена мишљења. Једни сматрају вољу као посебну душевну моћ, којом се одлучујемо на разне поступке, а други кажу, да то, што ми називамо вољом није ништа друго, него неки сложени процес осјећаја, т. ј. у борби разних осјећаја један побјеђује, те ми и радимо под утиском тога осјећаја

Но била воља посебна моћ или процес осјећаја, ми знамо то, да при нашем одлучивању за поједине чине играју осјећаји велику улогу и да се ми на крају крајева одлучујемо на оно, што волимо, или како згодно неко рече, да пут у главу води кроз срце.

Држимо, да није довољно ипак ограничити се само на васпитање срца јер је воља, у коме год смислу била узета, једна посебна појава, једна цјелина, те према томе орган наше душе, дакле није неприступачна нашем утјецају.

Хришћански морал поставио нам је идеал, према коме треба да удешавамо наше радње. Тај су идеал усвојили данас готово све моралисте и ми мислимо, да би био сувишан посао набрајати потанко, како да се у својим дјелима приближујемо хришћанском савршенству, поред толиких добрих дјела, која нас упућују у ту тему.

Ипак ћемо једно напоменути. Да би ми стекли стално врлине, морамо се одлучивати што чешће на така дјела, која носе на себи карактер дотичних врлина.

Основ дакле свакоме моралном карактеру јесте *навика*. Што се чешће будемо одлучивали на добра дјела, у толико ћемо стјецати већи морални капитал.

Разне моралне и васпитне књиге налажу потанко средства за образовање воље но ми као хришћани знамо, да изнад тих свију средстава имамо још једно поуздано средство, а то је: *молитва*.

Колико ћемо лакше моћи вршити дјела хришћанске љубави, кад знамо, да нас поред наше одлуке помаже још и благодат Божија, коју смо стекли молитвом.

[1]) Др. Б. Петронијевић: Толстојева теорија умјетности. Летопис Матице српске г. 1904. књ. 226 и 227.

Увјерени смо, да нема тога, који је искрено позвао Бога у помоћ, а да није осјетио у себи присуство те моћи, која храбри — благодати Божије.

Рекосмо, да нећемо улазити дубље у тај предмет, јер то су учинили познанији од нас, а то нам није била ни намјера. Сврха овога рада била је у томе, да баци на читаву ствар поглед са хришћанскога гледишта, а у колико нам је то пошло за руком, нека оцјене наши млађи другови, којима је ово било и намијењено

Свакако нас је у овоме руководила љубав према истини и намјера, да пружимо млађим друговима рјешење по неком питања, за које знамо из искуства да интересује млада срца.

Ако нам пође за руком, да макар и једноме младоме уму пружимо макар мрвицу душевне хране, ми ћемо бити задовољни, што нам рад није пропао узалуд.

Допис*).

Приједор, 1. јуна 1906. год.

Свечаност освећења новог звона у Наланчишту.

Прије него што опишем ову свечаност, мислим да неће бити на одмет, ако прозборим коју о црквеним звонима и о значају њихову. Звона потичу из најдавнијих времена — времена незнабожачких. Учени археолози тврде, да су звона пред Христовим рођењем за дуго у употреби била код старих Китајаца. А што се тиче хришћанства нигдје нема спомена, да су звона прних вијекова хришћанства у употреби била код хришћана. Црквена историја казује нам, да први хришћани све до Константина великог нијесу смјели из страха због незнабожаца ни јавних богомоља имати а некмоли звона подизати. Али пошље кад је сјетлост науке Христове одржала побједу над незнаботством, кад је вјера Христова проглашена за вјеру државну у византијско-римској империји, почеше се оснивати јавни храмови, а уз то и сходна оруђа ради сазивања вјерних на богослужење. С почетка су се вјерни сазивали на богослужење гласом трубе, клепала, звечке, била и т. д. То је било све дотле, док епископ холандијски није у VI. вијеку изумио звона, која су тек у VII. вијеку уведена у општу црквену употребу на западу. Исток је примио звона са запада тек у IX. вијеку. У Русији су се звона појавила заједно са хришћанством. У Русији звона играју велику улогу, јер најсиромашнија црква нема мање од 3 звона, а у звоницима богатих цркава има их 10 и више. Највеће звоно не само у Русији већ и у цијелом свијету саљевено је у XVII. вијеку у Москви а познато под именом »царског звона« а важи 10.000 пуда. И код нас Срба звона су се појавила као и код Руса заједно с хришћанством.

Као што се с радошћу и поносом можемо сјећати и спомињати цркве и манастире, који су у доба српске славе и господства, за пријеме славне ере Немањића блистали у најљепшем сјају, тако се можемо с тугом сјећати и оних времена, када српски народ бјеше потиштен са свију страна нехришћанском најездом, којој српска црква, часни крст и вјера православна бијаше највећи трн

*) Због нагомилавог материјала овај „допис“ морао је за касније бројеве овога листа остати. Пр. Ур.

у оку; можемо се сјећати оних времена, кад не бијаше слободно подизати свете храмове са високим кубетима и милозвучним звонима, и свету вјеру православну исповједати; а познато је од колике су вриједности ти драгоцјени расадници народног нам живота по селима — међу тежачким елементом, а особито онда, кад у тим расадницима бдију и дјелају пунобрижљиве слуге светог олтара Божјег српско-православни свештеници, које народ слуша, љуби и поштује. Али нека је хвала Свемогућем Богу, Творцу и Промислиоцу нашем; нека је хвала јуначком држању наших праћедова, опет смо се у лијепом српском имену одржали и свету вјеру православну сачували. Тешко ме дира у срце кад морам споменути оне ужасне тренутке из трагичне прошлости српске. Године 1875., кад је пукла прва невесињска пушка, и својим потмулим риком јавила почетак крвавих дана у нашој отаџбини, није остала неопажена у парохији паланчишкој, гдје су се многа и грозна насиља чинила. Гријешна рука, која је почела праведним људима живот и благо одузимати, није се ни онда задовољила, кад је између многих пањевина и огњем уништених сиротињских кућа потпалила свету цркву у селу Малом Паланчишту, коју је народ са тако племенитим пожртвовањем у славу Бога и Христа подигао Истом год. 1905. вољом, трудом и пожртвовањем парохијана паланчишких подигнута је на рушевинама и згаришту старе цркве нова црква, али уједно подигнуто је и звоно, гдје се не памти, да је икад зазвонило, а највише због непријатељског насиља и угњетавања.

А као најбољи доказ, колико је одушевљење и радост владала у народу парохије Паланчишке кад се дознало да је стигло звоно на жељезничку станицу у Приједор, видило се по томе, што су се они међу собом јагмили, ко ће од њих бити послат у Приједор по звоно, и што су лијепе припреме учинили да што свечаније у љепшем реду допрате звоно на опредјељено мјесто у село Мало Паланчиште. Милина је било погледати, кад су благочастиви Христијани парохије Паланчишке прошли кроз Приједор са звоном. Напријед су ишли коњаници, два и два у реду, за коњаницима пјешаци по 4 у реду, за пјешацима српски свирачи, за свирачима ново звоно на волујским колима, у којим је упрегнуто било 5 пари најдебљих и најљепших волова. Кола и звоно били су окићени српским тробојкама, боровим гранчицама, цвијећем и лијепим милодарима, које су побожни Срби Приједорчани уз пут прилагали на звоно. Ова свечана поворка прошла је у најбољем реду кроз Приједор, тако, да је на сваког без разлике учинила дубок и трајан утисак. Радост и милина читала се са смјерног и наивног лица ових одушевљених тежака, а са ведрог чела њихова могло се читати неисказано задовољство.

Свечаност освећења новог звона обављена је на први дан празника свете Тројице. Побожни народ у гомилама врвио је са свију страна да види и чује оно што тако дуго не смједе и не могаде слушати. На лицу сваког могао си видити неку веселост. Као што сељани тако и браћа Срби Приједорчани похиташе, да се срцем и душом придруже тој братској свечаности, да заједно прославе славу српску, јер дизање звона на звоник увијек код српског народа пропраћа црквено-народна слава.

Послије јутрење службе Божје изнешено је звоно пред цркву, и ту је са благословом Његовог Високопреосвештенства госп. Митрополита *Евгенија Летице* обавио освећење звона писац ових редака, изговоривши том приликом сходну поуку многобројном сакупљеном народу о важности звона. Затим је народ са

радошћу и побожношћу приступао звону и на звоно придаривао, што је ко кадар био. Кум звону био је угледни тежак Остоја Стојановић из В. Паланчишта, придаривши на звоно 50 круна Живио! Добровољних прилога пало је 510 К. На почетку св. литургије први пут је звоно зазвонило — уз пуцање прангија. Слабо је моје перо, да опише тај моменат, како га је народ осјећао, слушајући умилни звук звона, ту би и највјешт психолог битну промјену на лицу присутног народа опазио. Ту бијаше више нешто од обичне радости на ведром им челу написано, коју човјек само осјећати може а никако исказати; јер овај јасни звук као електрична али мила оживљавајућа струја пролази кроз тијело наше и буди у нама такав пијетет наспрам дотичног празника, каквог тешко да би без звоњења осјетили, док не би у дому Божјем свету службу Божју слушали.

Свету службу Божју служио је Ђорђе Павић, свештеник из Оштре Луке уз асистенцију писца ових редака. Овај приједни свештеник држао је послије евангелија красан и поучан говор о поштовању вјере и народности, слоге и братске љубави. Говор овај донио се народу, а то баш и јест најглавније, јер свештеник као народни човјек треба тако да говори, да га народ разумије, треба да говори са срца искрено, поштено у српском и православном духу. Послије службе Божје сјели смо за ручак, који је приређен био од стране општине Паланчишке и кума од звона. Док је ручак трајао, пошао је црквени одбор међу одушевљени и раздрагани српски народ да купи прилоге за цркву. Овом приликом купљени су прилози за »Просвјету«, ту најнужнију потребу ових земаља. Само наш би предлог био, да се увијек у оваковим свечаним приликама купе прилози за »Просвјету«, имајући на уму, да ће наша драга »Просвјета« по времену дати српству одлично коло својих синова, који ће високо уздигнути и запалити заљубу »Просвјете«.

Тек послије ручка настало је право народно весеље како то Срби зна и умије. У весело коло тежачко и варошко ухватило се све што је млађе и за играње. Куд год се обазреш, свугдје видиш, гдје се коло вије и свугдје чујеш, гдје се пјесма разлијеже. Срце ми је било милинама занијето, гледајући како Срби сељани играју своја народна кола у живописном одијелу.

Ето тако бијаше тог лијепог дана свачија душа надахнута најмилијим осјећајем и радошћу, па и ја под снагом тих утисака пијесам могао одољети а да не даднем излива својим оваковим осјећајима. Ето тако прослависмо и ми славље освећења и подизања новог звона, па се са тог свечаног збора разиђосмо са живом жељом у срцу и души: Боже дај хиљадиле се овакове свечаности у српском народу.

Снима приложницима и дарователима цркве и новог звона од стране црквене општине изриче се и овдје најтоплија захвалност, а црква ће непрестано топле молитве узносити преблагом Творцу и свемогућем Богу за своје приложнике и дарователе Живили!

Милан Поповић,
српско-прав. свештеник.

Књижевне оцјене и прикази.

Књиге »Матице Српске« бр. 18. Зборник историјских докумената 1. *Како се поступало са српским молбама на двору бесара аустријског последње године живота патријарха Арсенија III. Чарнојевића.* Од **Радослава М. Грујића**. У Новом Саду Издање »Матице Српске« 1906. вел. 8°. Стр. 78. Цена 1 круна.

У својим издањима за ову годину отворила је »Матица Српска« у Новом Саду нову серију а наиме Зборник, у коме ће поглавито публиковати грађу за повјест Срба у Угарској. Овај рад »Матице Српске« свакако је за похвалу, јер се већ одавна осјећа потреба систематскога издања извора за историју Срба у Угарској. До сада су појединци публиковали историјску грађу у повременим научним органима и часописима. Публиковање те грађе било је дакле случајно, разбацано, па услијед тога и тешко приступачно. Матичин Зборник хоће да уклони те незгоде, јер ће у њему по неком извјесном плану приопћена бити најглавнија грађа, па ће тако испитивачи српске прошлости у Угарској имати прикупљену грађу на једном мјесту, те према томе боље ухватити и разумјети ту прошлост, а са бољим познавањем те прошлости лакше се наћи и оријентовати у садашњим приликама. За примјером Матице Српске ваља да пође и Саборски одбор, те да потпра извјесну годишњу суму за публиковање најважније повјесне грађе из карловачког митрополијског архива.

У првој свесци Матичиног Зборника објављује вриједни свећеник Рад. М. Грујић занимљиву грађу из првог периода српске прошлости у Угарској, из доба патријарха Арсенија III. Црнојевића. Ову грађу нашао је Грујић у бечком дворском ратном архиву, камо је доспио посредовањем заслужнога књижевника, сада већ покојнога генерала А. Ђукића.

Највећи дио овога издања заузима тајна информација кардинала и примаса Угарске грофа Колонића цару Јосифу I. на представку патријарха Црнојевића, поднесену Бечком Двору у марту 1706. Ову знамениту представку патријархову, у којој су отворено изнесени постулати српскога народа, приопћено је по једном приједлогу Јов. Радонић у Летопису Матице Српске за год. 1903. а Грујић је у овој публикацији приопћено поново латински текст ове представке са кардиналовим одговором на поједине тачке.

У уводу окарактерисао је Грујић политичке прилике у Ћесаревини као и положај неких дошљака у новој домовини, истичући какве су неприлике имали да претрпе православни Срби од свјетовних и духовних власти. Стари патријарх Арсеније, који је посред тешких прилика морао да напушта са својим народом своју стару отаџбину, умио се наћи у новим приликама нове отаџбине. Из читавога његова рада види се, да је потпуно појмио тадашњу ситуацију српскога народа. Нови дошљаци Срби као добри ратници имали су у првом реду да послуже интересима хабзбуршке куће, имали су да бране интересе хабзбуршкога дома како према непријатељима споља тако и према Мађарима, који почетком XVIII. вијека показују изразиту тежњу да се извуку испод власти куће хабзбуршке. Та задаћа намијењена бјеше Србима и као таковим дате су им привилегије, које су их одвајале од осталог становништва у земљама круне св. Стевана. Но тај њихов привилегован положај, разумије се, није се слагао са интересима Мађара, чиме се и тумачи нереспектовање српских привилегија од стране мађарских власти. Трагичан положај нових дошљака Срба огледа се дакле у томе,

што су Срби били стављени посриједа мађарских интереса и интереса куће хабзбуршке, а тај положај требало је да је Грујић у уводу јаче истакао и нагласио, јер је тај положај остао и на даље такав исти; тај положај је и на даље био мјеродаван по судбу српске цркве и народа у Угарској.

Информација кардинала Колонића на представку патријархову од велика је интереса Из ње се сасма јасно види како римокатолички клир тежи да српски народ приведе у крило уније Види се даље и то, да су и двор и дворски мјеродавни политички кругови расположени за унију, само што држе да тадашња бурна времена (устанак Ракоцијев) нијесу погодна да се отпочне интензивно радити на тако важном чину. С друге стране представка патријархова пружа нам јасно свједочанство о живој националној свијести тадашње српске генерације. Тадашњи Срби траже слободан избор митрополита, слободно исповиједање вјере, неограничено право подизања цркава и школа, ослобођење од десетка и других дажбина, истичући при том своје велике заслуге за кућу хабзбуршку и своју привржености према владарима хабзбуршког дома.

Два свијета, двије културе стоје једна према другој. Слабија даје енергичне покушаје да се отме превласти надмоћније културе, а моћнија култура, потребујући физичку снагу слабије културе, не напада сном снагом, остављајући да у згодном моменту изведе своје планове и намјере.

То је у главном обиљежје тога времена и то се најбоље испољава у представци патријарха Арсенија III. Црнојевића и одговору кардинала Колонића.

Поред информације Колонићеве приопћио је Грујић из архива Дворске Коморе занимљиву молбу Арсенија III. цару Јосифу I. у ствари Дала, пензије и потврде купљене куће у Пакрацу у упутство Дворске Коморе Кр. угарск. дворској канцеларији да по налогу цареву нареди уобичајено заштитно писмо за патр. Арсенија III. Црнојевића и народ српски Из истога је доба и молба патријарха Арсенија III. Ратном Савјету у ствари заштите народних привилегија као и заштитна диплома цара Јосифа I. за патријарха Арсенија III. и српски народ, које је Грујић приопћио из архива Дворског Ратног Савјета у Бечу.

Г. Грујић заслужује признање за публикацију и тумачење овијех докумената а његова марљивост и интензиван рад на прикупљању грађе за повјест Срба у Угарској дају нам пуно наде да од њега имамо још доста очекивати.

J. P—ћ.

Ст. Станојевић, *Књиге и другу у старим српским записима.* У Новом Саду штампарија српске књижаре браће М Поповића 1906. Вел. 8°. Стр. 72.

Позната је важност старих српских записа и натписа, јер нам они пружају драгоцјену грађу за политичку и културну повјест нашега народа. Љубитељи српске прошлости већ од неколико деценија марљиво су биљежили записе и објављивали их по нашим научним органима и часописима, па и у нашем часопису Источнику публикован је врло велики број старих српских инскрипција. Ну та прикупљена грађа није могла допријети онолике користи како би се то могло очекивати према њеном обиму. Незгода је била што је била разбацана, те је научник, приступајући обради једнога питања, морао прије свега много времена утрошити на прикупљање и сређивање разбацане грађе. Сада је ту незгоду уклонила Срп. Краљ. Академија систематским издањем старих српских записа и натписа у три тома под редакцијом академика Љуб. Стојановића. Корист од оваке систематске збирке инскрипција исказала се на брзо. Неколико мјесеци након

публикације трећега тома јавља се проф. Dr. Ст Станојевић са горе обиљеженом студијом, у којој је прикупио из старих записа и натписа све податке који могу по служити као материјал за историју српске књижевне културе и културнога живота.

Проф. Станојевић прикупио је марљиво и лијепо сложио све податке који засијецају у ту страну нашега прошлога живота, те ћемо стога истаћи овдје најважнија и најзанимљивија мјеста у овој публикацији.

Наши стари, вјечном свећењаци, врло су често и врло радо биљежили и записивали по књигама Из тијех записа види се лијепо колико су они уживали у читању књига. Тако напр. један клише: »прочитајте сију божаственују и светују књигу прилежно с разумом и обрештете в њој краснаго бисера владику Христа«.

У записима налази се даље интересних биљежака о писању, рукопису, писцима и учитељима, о трајању писања. Много су наши стари цијенили лијеп и читак рукопис. Један преписивач на поч. XVIII. вијека овако куди ружан рукопис: »сам Господ вест како је ово писано ружно, нитко не може прочитати осем тко је писао; зло писано а злијем писано«. Преписивање какве волуминозне црквене књиге трајало је веома дуго, те је природно да је један преписивач у првој половини XVIII. вијека, довршивши преписе књиге, додао са радошћу: »јако порадова сја Ноје, јегда принесе јему голубица знаменије в ковчег, јако води отступајут, сице и аз грешни возрадовах сја, јегда видех конец књиги сија«. Који пут налази се у записима разних усклика. Тако један преписивач у XIV. вијеку узвикује: »Плови пловче, пиши грешни поне Петре«.

Ушљед турскога продирања у српске земље и паљења и робљења по манастирима и црквама почела се све више осјећати оскудица у књигама. Стога се у записима чешће сретамо са опомјенама којима се читаоци опомињу да пазе на књиге. Књиге се ушљед све веће ријеткости продавале по скупе новце. Има даље примјера да се књиге, као ствари од вриједности, залагале па откупљивале, даље куповале и поклањале црквама. Занимљиво је да су таке поклоне чинили сељаци и људи сиротнога стања. Како су књиге касније, у турско доба бивале све ређе, то се књиге врло често и врло радо краде. Због тога се у записима често сретамо са клетвама, упућене онима, који буду књигу украли. Који пут сјем клетве налазимо у записима и друге разне пријетње. Тако напр. 1727. г. пише један: »Да се зна: књига глагољеми октоих попа Петра Маркушице, да га не смије, нитко узети, јера ћемо се свадити и ћемо се за кике вући и ћемо се до Господа терати и неће му проћи како он неће«.

Многи опет записи дају прилично података за судбу појединих књига. Тако је г. 1725. забиљежено за једно јеванђеље да је било својина сарајевске цркве па је онда »ва плењенији сарајевском занесено от Немац и бивше је продато у Јанок (ђур) Христјаном јаночким, и по претеченији двадесет осам лет . . . ми епитропи цркви сарајевскије откуписмо. . . Се же бист при васеосвештеному господину митрополиту дабробосанскому господину Мелетију Умиљенковићу«.

У записима има често занимљивих описа појединих догађаја, а на првом се мјесту истичу помјени о помору међу људима, и рођи у стоци и живини гладним и родним годинама, јефтиноћи и скупоћи, великој зими и снијегу, земљотресима, поплавама, помрачењу сунца и мјесеца, кометама и т. д. Тако на пр. у једном запису из г. 1690. забиљежена је велика глад у Босни овијем ријечима: »И то лето једоше человеци месо пасје и человечаскоје и коњско и многа нечиста«.

Будући да највише записа потјече из доба када су Срби били под Турцима, то се у њима највише сретамо са описима биједи и невоља, које су Срби имали издржати од Турака. Између тијех записа истичу се неколико њих необичном живошћу и снагом. Тако један описујући 1599. г. нападај Турака на Грчку, кличе: »Оле тогда таковије скрби земљи тој! Да в краце изреку: села и градове палеште и цркви многије опустеше и светије икони покраше и светаја места оскврнише и ископаше; и тогда вљуторје и зимњеје време свлачаше нагије на земи бијаху, и ниже нагије свезани за опаши коњски влечаху, ови же сасечени, ини же састрељани. И не би места идеже мртви не лежаше: брди, долине, врта и поли — все бјаху испљењена тогда мртвих телес. Ини же в туждују земљу отводими и растављеми. Бе тогда горко риданије и плач, друга от друга отводими, брат от брата, син от оца, мати от сина. И бе видети горк плач и риданије. Горе нам и ува, глаголаху, больше бе нам да један гроб нас всех приемљет, нежели отводиме бивајем в чуждују земљу, — горце ридаху и плакаху друг друга«.

Проф. Станојевић приопћио је даље занимљиве записе, гдје је говор о манастирима и о вјери, а нарочито има неколико интересних записа о пећској Патријаршији и о борби Срба с Турцима. Ова борба заоштрила се у другој половини XVIII. вијека послије укинућа пећске Патријаршије. За илустрацију наводимо запис из г. 1768. игумана Никодима Тројичанина у коме прича како је »Љуто мучим от болезни, јеле жив остал от отрова, что владика херцеговачки Антим отрова ме, на правди божијеј. Сије писах своејеручно ... у смућенију, от болезни мојеја, что проклети Грци содејаше многом човеку ва оно време«

Особито су занимљиве у записима рефлексије старих наших писаца о смрти и пролазности људској. Тако нпр. митрополит смедеревски Михаило пише год. 1682.: »Рука брена и грешна, данас здравствује заутра не дугује, данас радује се заутра печалује, данас в јуности заутра в старости, данас в славе заутра в бесчасти, данас в алчбе и жежди заутра в објадењи и пијанстве. Ува, ува, љута горе мне грешному рекомому Михаилу«. Необично су занимљиви и пуни снаге гробни натписи у Босни и Херцеговини. Тако на пр. у Доњем Вакуфу: »Се ками Радојица Билића ... Молју братију и стране и невисте, приступите и жалите ме и не попирајте ме ногама, јере ћете бити и ви каков јесам ја, а ја нећу бити какови јесте ви«. У другом опет натпису у Премилову Пољу каже се: »А се лежи Стипко Радосалић. Боже, давно ти сам легао и веље ти ми је лежати«. Пун је нежности натпис у Горњем Селу: »А се лежи Вукобрат Влаћевић. А се гроб му дења син му Радоња. Туго моја а тко ли ће мене«.

У последњем одјељку прикупио је проф. Станојевић неколико веома карактеристичних записа из којих се лијепо види образовање народнога мишљења о појединим догађајима. Истичемо на овом мјесту традицију о постанку манастира Бођана, по којој је манастир подигао Дмитар Јакшић по дозволи краља Матијаша, а по наговору једнога далматинскога трговца.

Ђ. Р—ћ.

Књижевне биљешке.

— Λόγοι πίστου ἢ προσευχὴ Ἕλληνος ὀρθοδόξου ὑπὸ Α. Διομ. Κυριακοῦ καθηγητοῦ τῆς θεολογίας ἐν τῷ ἔθν. Πανεπιστημίῳ (ἐν Ἀθήναις· Τυπογρ. Κωνσταντινίδου 1905· σελ. 184 Τιμὴ δ δρ.)

Писац овог дјела — велик пријатељ Срба — познат је и то не само као писац знанствених него практичних и поучних дјела. На жалост у задње вријеме Грци не показују да знају цијенити вриједност овог писца, ма да је ван сваке сумње, да Кириакоса — ваља за првог сматрати, који је Грцима показао, како се пишу поучне књиге. Горе наведена књига најбоље нам свједочи, какову почаст треба да одају Грци Кириакосу као писцу особито поучних књига.

Метод и стил је у горе наведеној књизи посве једноставан. Мјесто да разлаже, као што се обично чини, садржај дјела у појединим, једним од другог посве неодвисним поглављима, он нам у облику красне молитве, у којој оповаша језик и стил псалмова, износи пред очи најглавније идеје хришћанске вјере, љубави и наде, идеале сваког хришћанског срца, за тим развијајући молитву, упоредо развија и вјерске и моралне истине, које треба да зна сваки хришћанин и у животу примјењује. Дјело је тако једноставним стилом написано, да га просто сваки читаоц мора разумјети, а жар чувства и језика, који на свакој страници одише — пружа читаоцу праву насладу. Ово красно дјело садржи врло много вјерске и моралне истине и силне осуде, које се тичу вјерског и моралног развоја цркве и народа грчког, осуде, које није ни један Грк до данас с толиком проницавошћу, увиђавношћу и искуством написао. Г. Кириакос је први показао, да познаје ране свога народа. Ја не знам ни једно не само оваково него ни слично дјело у читавој грчкој литератури, које би било једноставнијим стилом написано а да је толико корисно и поучно као ово. Књижица је истина написана за Грка православне вјере, за грчку православну породицу, но морам признати, да има у њој много ствари, које би и нама Србима и сваком другом народу користиле.

Како би красно и корисно било кад би и ми Срби овако поучних књига имали, које бисмо могли и у школе увести. Кад би се мјесто Катихизиса и Моралки, које наши ђаци на памет уче, увеле књиге по овој методи писане — књиге које уз ово, што садржи Моралка или Катихизис — садрже и све остало — што треба да зна један и Србин и хришћанин. Кириакос је у овој књижици, и нама не само показао како се пишу поучне књиге, него како се и прерађују да буду што практичније и корисније — да што боље нашим данашњим потребама одговарају. Топло препоручујемо нашим вјероучитеља ово у савременој грчкој богословској књижевности скоро највеће дјело.

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У овоземној цркви.

Прослава превишњег дана рођења Његов. Величанства цара и краља Франца Јосифа I. у Сарајеву. Као и сваке године тако је и ове на превишњи дан рођења Њег. Величанства одржано свечано богослужење у српској православној катедрали у Сарајеву. Благодарствену молитву одслужило је Његово Високопреосвештенство АЕ и Митрополит дабро-босански госп. *Николај Мандић* уз асистенцију дванаест свештеника. Благодарењу су присуствовали Њег. Преузвишеност гра-

доглавник г. барон *Бенко*, Њег. Преузвишеност подмаршал г. витез *Карл*, даље гг.: предстојник одјељења Фр. *Пасини*, сенатски предсједник Јован *Мамојловић*, дворски савјетник Фр. *Лудвиг*, владини савјетници витез *Зоржицки* и др. *Кетнер*, изасланство официрског збора и воји. чиновништва, повећи број чиновништва земаљске владе, градски подначелник Р. Ђ. *Бесаровић* и одбор српско-православне црквене општине са предсједником г. *Гл. М. Јефтановићем* на челу. На кору је српско црквено пјевачко друштво »Слога« складно и лијепо одговарало на јектенија и отпјевало царевку. У 11 сата примао је поглавар земље Њег. Преузвишеност фцм. барон г. *Албори* у свечаној дворани конака хомагијална честитања врховних главара својих вјероисповједи, поглаварства главног града, конзуларног збора, представника вјероисповјед. општина, разних завода, друштава и корпорација. — Како нам из унутрашњости земље јављају Превишњи дан рођења Њег. Величанства цара и краља *Франца Јосифа I.* свугдје је на најсвечанији начин прослављен.

На Истоку.

Рад цариградске и јерусалимске патријаршије у 1905. години. По вијестима грчких листова био је рад икуменске патријаршије у прошлој години јако успјешан.

Послије толико и толико година била је 1905. ова срећна година, које је положен темељ икономске народне управе, те су састављене књиге и пописи народних добара. У тај, тако успјешан рад спада и то, да су покренута питања о насљедству и судбености архијереја, но та су питања на жалост, као и многа друга, још нерјешена, нити има изгледа да ће се скоро ријешити. Но велико и заиста хвале вриједно дјело цариградске свете патријаршије у прошлој 1905. год. било је издање Новог Завјета; велико дјело с тога, што је тиме православна црква добила официјелно издање Новог Завјета на грчком језику.

Спомена су вриједни посредовањем патријаршије остављени легати помоћу којих су дјелом подигнуте дјелом потпомогнуте филантропске задужбине, од којих спомињемо само најглавније као: сиротиште на отоку Проти, које је већ почело у свој загрљај примати сирочад, и велику Зарифијину болницу у Пери, која је у спомен Николи и Јелени Зарифи сграђена, те по својим утемељачима и прозвана. Како у слободној Грчкој тако и међу неслободним Грцима сретамо на сваком кораку почевши од универзитета до основне школе те и у свакој другој филантропској грани задужбине, које носе имена својих дародавца — дјела заиста хвале вриједна.

У борби с Румунима, који су, по вијестима грчких листова, хтјели ограничити права патријаршије, побиједила је патријаршија. Румуни, као што знамо нијесу ништа постигли.

Међу важнија ријешена питања спада и уређење босан.-херцег. цркве. Што се тиче јерусалимске патријаршије, ове се године опажа већи рад него ли и једне друге.

Године 1905. знатно се поправило материјално стање патријаршије. По рачуну, 30 јуна 1905. били су дугови св. гроба за 20 744·15 наполеона (414.883 К) смањени, дочим 1904. године износили су исти дугови 225.603 напол. (4.512.060 К) Мисли се, да ће се остатак у износу од 4.097.716 К ове 1906. године конвертирањем знатно смањити.

Исто је тако спомена вриједан, 12. октобра 1805. ријешени спор, који је између патријаршије и француске кустодије, којом је управљао управитељ св. града и француски конзул, четири мјесеца трајао. — На тај је начин ријешен многогодишњи спор између православних и Латина ради гробља, које лежи на десној страни улаза у Витлејем, а пружа се дуж црквене авлије.

На 9. октобра славила је теолошка школа св. крста у Јерусалиму 50-годишњицу свог опстанка, што је такођер лијеп доказ рада и напретка ове патријаршије.

У Србији.

Свети архијерејски сабор поред многобројних осталих овогодишњих одликовања одликовао је *напрсним крстом* вриједнога књижевника и ректора богословије вреч. г. *Стев. М. Веселиновића*, протојереја

Разно.

Трагови јудејског народа у Египту. Достојерност библије доказује се сваким даном новим ископинама у библијским крајевима. Имали смо прилике о том у овом листу писати,[1]) те овај чланчић сматрамо за додатак расправи ученога Лопухина.

Енглеско-египатско учено друштво, коме је сврха, да испитује старине негда славнога Египта, отворило је прије кратког времена у Лондону изложбу старина, које су у течајем минулих година у Египту ископане.

Радњом око ископавања руководио је професор Petrie Flinders, који је тражио трагове некадашњих моћних Фараона из пастирске династије. Пошто се пак из тога доба и досада повећине остатака око делте ријеке Нила нашло, Flinders је трагање и копање такође у тим крајевима отпочео. Учевно друштво је највише занимало овом приликом, да нађе на трагове јудејскога народа, који је за вријеме Фараона Рамзеса II. у овим крајевима становао и у библији поменуту хазну царску овдје — негдје подигао. Осим тога, хтјело се дознати и за мјесто храма, којег је првосвештеник Онија V. (Ὀνίας) од владара Птоломеја VI. Филометор-а добио, од незнабожачког храма у јудејску синагогу обратио и око 161. прије Христа за јелинско јудејство одредио.

Трагање је било врло успјешно, нашло се на један град из пастирске династије, те проф. Flinders мисли, да је то славна престоница хиксоса Аварис.

У Тел-ел-Кетабес-у ископан је такође велик један град и храм, који припада добу Рамзеса II.

Пошто се овдје нашло много лијепих споменика, међу њима један, који самога Фараона приказује, како убија непријатеља и једна таблица, која набраја главне стрељце и чуваре сукотске, сирске благајнице, учењаци дрке доказаним, да је на овом мјесту морао бити знаменит двор богатства, којег су Јудејци сазидали.

Неколико миља даље нађене су рушевине града Питума из доба Рамзеса II. Ту је ископан врло занимљив мртвачки сандук, од обојене глине, а у њему мумија неког чиновника Мен-а.

[1]) В. у 21. 22. и 23. броју „Источника" од 1900. чланак „Библија и најновија открића јероглифа на споменицима старога Египта".

Но најзанимљивији су споменици који су из раскопаног брежуљка у Тел-ел-јехудији извађени. Ученјацима је пошло за руком, да потпуно ископају напријед поменуту синагогу првосвештеника Онија V. Храм је строго по типу Соломоновог храма. Као што пише Јосиф Флавије, за вријеме гоњења Антиоха Епифана, многи су Јудејци пребјегли у Египат, гдје су се на источној страни делте нилске настанили. Ондје је послије подигао храм првосвештеник Онија. Археолози су и досад држали, да је тај храм на неких 18 енглеских миља од Каира удаљен био, и сад је тим веће задовољство у тих ученјака што су ископине ову предпоставку потврдиле. А доказало се и то, да су подаци историка Јосифа Флавија најтачнији, јер осим што се само мјесто града са подацима његовим слаже, слажу се и мјере, које он наводи. Тако на пр. Флавије вели, да су шанчеви око овога града 60 грчких хвати високи, што се приликом откопавања потпуна осиједочило. Флавије тврди, да је храм из времена Птоломеја Филометора, што се доказује многим новцима и судовима из времена тога цара. Флавије наводи, да темељ овога храма и дворишта му има облик трокута, што се такође потврдило. Осим тога да су доиста Јудејци радили на овом храму доказује и та околност што је на једној плочи наведен рачун и у њему се спомиње име Авраама; а да је доиста храм био ондје, види се из нађених полуизгорјелих животињских костију, — тих остатака принесених жртви Цио храм и двориште око њега износе до три четири француске акр-е, тако да је зграда управо у половину велика као што бијаше храм Соломонов.

Мање су ствари у оригиналу, а веће у достављерним моделима изложене у врло поучној изложби библ.-археолошког друштва лондонског, те како изложба има доста стручних посјетилаца држимо, да и нас мора занимати све оно, што се о њој у свјетским листовима пише. По *В. Н.* — *Ја.*

Званични огласи.

Епархијски црквени суд у Сарајеву.

Број 896. ех 1906.

Стјечај.

У смислу § 89. „Црквено-просвјетне Уредбе“ овим се расписује стјечај на упражњеву парохију Добриња код Високог у протопрезбитерату сарајевском.

Парохија има преко 2000 душа. Парохијалног стана нема, а црква је парохијална у Високом, коју је парох добрињски дужан са високим чредно служити.

Компетенти имају своје ваљано инструисане молбенице са свима својим свједоџбама школским (§§ 90. и 91. Уредбе) овоме црквеноме суду до 8. октобра 1906. године поднијети.

Из сједнице епархијског црквеног суда, држане у Сарајеву 30. августа 1906.

АЕ и Митрополит Дабро-босански
Николај, с. р.

Епархијски црквени суд у Сарајеву.

Број 755 ех 1906.

Стјечај.

У смислу § 89. „Црквено-просвјетне Уредбе“ овим се поново расписује стјечај на упражњену парохију Вареш у котару високом.

Парохија има преко 2000 душа и пристојан парохијални стан.

Црква је парохијална у Варешу.

Компетенти имају своје молбенице са прилогом богословских и осталих школских свједодаба (§§ 90. и 91.) овоме црквеном суду до 8. октобра 1906. године поднијети.

Из сједнице епархијског црквеног суда, држане у Сарајеву 30. августа 1906.

АЕ и Митрополит Дабро-босански:
Николај, с. р.

Епархијски црквени суд у Бањалуци.

Број 665./563 ех 1906.

Стјечај.

Ради сталног попуњења мјеста окружног протопресвитера у Бањалуци и Приједору с положајем у смислу автономне уредбе и с платом установљеном по за то надлежном автономном фактору расписује се овим у смислу § 157. автономне уредбе стјечај.

Молбенице, којима ваља приклопити свједодбе о свима, како богословским, тако и прије богословије свршеним наукама, треба до 18./31. октобра 1906. поднијети епархијском црквеном суду.

Кандидати могу компетовати уједно на оба мјеста.

Из сједнице епарх. црквеног суда држане у Бањалуци 24. авг. (6. септ.) 1906.

Предсједништво.

»Источник« излази у свескама досадашњег формата на 1½ табака сваког 15-ог и пошљедњег дана у мјесецу. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XX. Сарајево, 30. септембра 1906. Бр. 14. и 15.

УРЕДНИК:

протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

ЗВАНИЧНО.

Митрополија бањалучко-бихаћка.

Рукоположења. Његово Високопреосвештенство Митрополит бањалучки и бихаћки Господин *Евгеније Летица*, благоизволио је на св. и божанственим архијерејским литурђијама рукоположити свршеног богослова призренског *Тому Милановића* 3./16. септ. 1906. у Сапиџи за ђакона, а 4./17. септ. и. г. у Кључу за пресвитера; за тим свршеног богослова рељевског *Петра Мандића* за ђакона 8./21. септембра о. г. у Бањалуци, а за пресвитера 9./22. септ. о. г. у Сводни, и свршеног богослова призренског *Душана Кондића* истог дана за ђакона.

Постављења. Епархијски црквени суд у Бањалуци подијелио је у администрацију парохију буковачку, у протопресвитерату бос. петровачком, свештенику *Томи Милановићу;* а парохију Лијешћанску у протопресвитерату дервентском, свештенику *Петру Мандићу* у истом својству, затим је премјестио напзмјенце администраторе парохија, јереја *Јована Кнежевића* из Шолаја у протопресвитерату которварошком, и јеромонаха о. *Милутина Радаковића* из Бочца у протопресвитерату бањалучком.

Епархијски црквени суд у Бањалуци.

Број 821.847/574 ех 1906.

Свима протопрезвитерским звањима епархије бањалучко-бихаћке.

Висока земаљска влада у Сарајеву саопћила је дописом својим од 15. јула 1906. број 128.140, да је високо ц. и кр. заједничко министарство у Бечу својим отписом од 8. јула 1906. број 4550 Б. Х. наредило, да се свештенству ових земаља не могу издавати сталне уредовне жељезничке легитимације, како би свештеници на свима

жељезничким станицама могли добити возне карте уз 50% попуста од прописане возне пристојбе.

Даље је наредбом високе земаљске владе од 15. јула 1906. бр. 119.771/IV. укинуто крајем августа 1906. издавање свештенству на жељезничким станицама напутница уз пола возне цијене, па је наређено, да се свештеницима свију вјероисповиједи тај 50% попуст на вожњи бос. херц. државним жељезницама само онда дозволити може, ако они за сваки случај посебну писмену молбу дирекцији бос. херц. држ. жељезница у Сарајеву предложе.

Молбе појединих свештеника за ту погодност имаду се од стране претпостављене црквене власти (епарх. црквен. суда или протопрезвитерских звања) дотичног свештеника видирати.

Уједно се овим упозорује свештенство на праводобно припослање молбеница, пошто се потпуно уплаћене пристојбе накнадно само једино у том случају повратити могу, ако се докаже, да са стране органа жељезничке управе постоји кривња, што један свештеник није био учесником возне олакшице.

За вожње на кратким жељезничким дистанцијама неће се од сада уопће давати попуст, а такође су искључени од ове погодности и чланови свештеничких породица, изузевши случај, ако је који од свештеника службено премјештен.

Позивају се овим сва протопрезвитерска звања епархије бањалучко-бихаћке, да о овом благовремено обавијесте своје подручно свештенство знања и равнања њиховог ради.

Из сједнице епарх. црквеног суда држане у Бањалуци 24. августа (6. септембра) 1906.

Митрополит: *Евгеније.*

Хартманова филозофија религије

од Дра Бранислава Петронијевића.

Недавно умрли немачки филозоф Едуард Хартман (Eduard von Hartmann)[1]) значајан је не само са своје спекулативне филозофије изложене у његовој „Филозофији Несвесног“ (Philosophie des Unbewussten) него и са свога покушаја једне нове религијске доктрине изведене на основу те његове спекулативне филозофије. У следећој расправи

[1]) Хартман је рођен 23. фебруара 1842. год. у Берлину, а умро је 20. јуна 1906. у Грослихтерфелду код Берлина. О његовом животу и филозофији види моју студију „Едуард Хартман“ у „Делу“ за септембар и октобар од ове године, која у многоме може читаоцима ове расправе олакшати њено разумевање.

ја ћу изложити ту Хартманову религијску доктрину, која по њему представља синтезу апстрактног монизма индијске и теистичног монизма јеврејско-хришћанске религије (с тога ју он назива конкретним пантеистичним монизмом или просто конкретним монизмом) тврдећи да та синтеза представља највишу форму у религијском развитку човечанства или бар највишу форму у досадашњем религијозном развитку његовом. Треба одмах напоменути да Хартман није имао намеру да буде оснивач те нове религије, већ је само хтео да положи философске основе њене, које ће послужити као подлога будућем оснивачу њеном.

Своју филозофију религије (јер, као што рекосмо, Хартман хоће да је само филозоф религије) изложио је Хартман у два своја дела, која чине први и други део „филозофије религије“ (Religionsphilosophie). Први део, који критички излаже историјски развитак религије и религијске свести у човечанству, носи наслов: „Das religiöse Bewusstsein der Menschheit im Stufengange seiner Entwickelung. Erster historisch-kritischer Theil der Religionsphilosophie. 1881.“; други део пак, који излаже саму нову религијску доктрину, носи наслов: „Die Religion des Geistes. Zweiter systematischer Theil der Religionsphilosophie. 1882.“ Осим ова два главна дела, Хартман има још три повећа списа, који се односе на религију, а то су: 1. „Die Selbstzersetzung des Christenthums und die Religion der Zukunft. 1874“ (Самораспад хришћанства и религија будућности), спис који хоће да покаже како је либерални протестантизам у основи не само нехришћанска него и ирелигијозна доктрина и како он с тога престаља сам распад хришћанства. 2. „Die Krisis des Christenthums in der modernen Theologie 1880.“, спис који критикује спекулативни протестантизам, који је по Хартману истина религијозна доктрина али не уједно и хришћанска и 3. „Das Christenthum des neuen Testaments. Zweite Auflage der Briefe über die Christliche Religion. 1905.“, спис чије је прво издање (под насловом „Писма о хришћанској религији“) изашло још 1870. год. под псевдонимом F. A. Müller, а у коме се Хартман специјално бави хришћанством Новог Завета одвајајући у њему три битно различне религијске доктрине: првобитну доктрину Исуса Христа, хришћанску доктрину апостола Павла (религију спасења) и Јованову доктрину религије љубави. Осим ових главних списа, Хартман има још неколико омањих чланака о религијским проблемима, које ћемо ми навести излажући саму његову доктрину и оснивајући изложено у главном на наведеним списима и то нарочито на прва два. Али и од ова прва два списа ми ћемо се у главном на првом месту држати његовог систематског дела, у коме је изложена сама његова нова религијска доктрина, док ћемо садржину првог од

та два списа изложити само укратко колико је то неопходно нужно за разумевање саме његове доктрине.

Расправу ћемо према томе поделити на четири одељка. У првом одељку биће изложени Хартманови погледи на историјски развитак религије, у другом биће изложена његова психологија религије, у трећем метафизика религије а у четвртом етика религије, следујући при томе самој подели Хартмановој у његовој „Религији Духа", која је подељена на последња три одељка.

ПРВИ ОДЕЉАК.

Историјски развитак религије по Хартману.

У своме наведеном делу „Религијска свест човечанства и т. д." Хартман је покушао да на религијске чињенице примени идеју еволуције, да покаже како постојеће религије представљају поједине моменте у развићу религије у опште, како је и религија као духовни производ човечанства исто тако подложна развићу као и сви остали духовни производи људски. Свака поједина религија у развићу религијске свести представља релативну истину, т. ј. свака од њих садржи по један оправдани момент апсолутне религије, која је крајњи циљ развитка религијске свести и у којој су све поједине религије задржане у ономе што је у њима истинито, што сачињава њихов оправдани момент. На тај начин схвата Хартман развиће религије исто тако како је то и Хегел чинио, само се он разликује од Хегела (и свију претходних филозофа у опште) у томе, што док овај сматра хришћанство, дакле једну од датих религија, за апсолутну религију (слично томе сматрао је Шопенхауер индијску религију за апсолутну), дотле Хартман држи, да ниједна од постојећих религија није апсолутна. Таква тек има да се јави. Његова пак филозофија религије даје основе те нове апсолутне религије. Историјски ток развитка религијске свести, који води тој последњој завршној фази религије, по Хартману је у кратко следећи.

Постоје два основна ступња у развитку религијске свести, или друкчије речено, све се историјске форме религијске дају поделити у две основне групе. Први основни ступањ у развитку религијске свести чине природне, а други основни ступањ у њеном развитку чине натприродне религије. Натурализам се састоји у обожавању природе, њених објеката и снага, док се супранатурализам састоји у обожавању бића која стоје над природом, која нису чулно-материјалне већ надчулно-духовне природе. Натуралистичка религија происходи из личног егоизма човековог, док се

религија спасења, која пориче лични егоизам људског индивидуума може развити само на супранатуралистичкој основи.

Да је обожавање природе први ступањ у развитку религијске свести, то је, вели Хартман, не само историјски извесно него и психолошки једино вероватно. Јер шта је извесније него да ће првобитни човек, који нема још никаквог појма о законима и бићу природе у опште, а чији је живот тако тесно везан за околну природу, у објектима и снагама природе видити бића виша од себе с којима може да ступи у религијски однос. Јер религијски однос може наступити само између једног вишег и једног нижег бића. А првобитни човек је рођени песник, он целу природу око себе оживљава, он у свакој ствари природе види живо духовно биће, и с тога је природно да ће он од објеката природе начинити Богове, да ће природу обожавати[1]). Од својих Богова првобитни човек тражи непосредне услуге, они су израз његових животних потреба, гледајући у деланју природних објеката чисту самовољу, он тумачи њихова по њега корисна дејства као излив њихове добре воље према њему а зла дејства као излив њихове зле воље, њихове срџбе и негодовања. Отуда и приношење жртви, којима човек мисли да умилостиви Богове. Погрешно је, вели Хартман, мишљење богослова, да на овом првом ступњу развитка религијске свести постоји ма какво слућење будућих виших форми њених, напротив Фајербах са својим тврђењем, да је религија израз људских жеља и потреба, на овом првобитном ступњу има потпуно право.

Према три главна објекта околне природе, од којих зависи живот човеков или који су такве природе, да на људски дух чине утисак тајанственога и узвишеногa, постоје и три главна круга природних Богова. Небо, сунце и олуја та су три објекта. Небо је сума свега видљивога, оно обухвата све што постоји, оно је извор свега живога, оно је принцип активан а земља је пасивни принцип који му одговара. Видљивој половини неба одговара невидљива, горњој видљивој земљи доња невидљива: прво је царство светлости и живота, а оно друго царство мрака и смрти. Сунце је најзначајнија појава на небу, оно даје живот, с тога је оно чисти Бог светлости. Али сунце хоће не само да да него и да одузме живот, његова вру-

[1]) Хартман је противан теорији Спенсеровој и др. по којој је обожавање умрлих предака први ступањ у развитку религијске свести и по којој се тек из обожавања предака развило обожавање околних природних сила и објеката. Највише што би се по њему у томе погледу могло допустити то је, да се обожавање предака развило у исто доба са обожавањем природе, ма да је вероватније претпоставити, да је обожавање природе било раније. (Види о томе његов чланак „Die Anfänge der Religion" у „Westermann's Monatsheften", 1897. стр. 325—341).

њина упропашћује. Отуда бура као снага природна, која уништава дејство сунчане врућине, чини трећег Бога.

Развићем многобројних Богова у натурализму постаје тако звани *хенотеизам* т. ј. првобитни човек и ако обожава многобројне објекте природе ипак у сваком поједином Богу види цело божанство, он слути њихово јединство, само он још није јасно свестан тога јединства. То првобитно хенотеистично обожавање природе није дакле још ни монотеизам ни политеизам, него је становиште, које преставља индиференцију ове две супротности, то је становиште из кога се те две супротности тек доцније развијају.

Међу вишим формама хенотеизма треба споменути ове три религије: јелинску, римску и германску. Све те три религије натуралистичког су карактера, само што оне престављају највиши ступањ у развићу натурализма, ступањ на коме се Богови замишљају као људи (антропоморфни ступањ).

Хенотеизам у јелинизму преставља религију лепога. Код јелина човечји дух први пут увиђа, да је човек највише биће природе, он се ту први пут ослобођава надмоћности Природе над собом. Али његови Богови остају ипак природни Богови само им он даје људски облик (Зевс је Бог неба и буре, Аполон светлости и буре и т. д.), идеалишући у исто доба тај људски облик до естетичког савршенства. Грчка религија као и грчки морал још су чисто евдемонистички, само што тај евдемонизам добија племенитију форму тиме, што се лепо и добро идентификирају (то је тако звани морал укуса — Geschmacksmoral). Напослетку преко мистерија улази у грчку религију и трагични моменат, пу он овде остаје сасвим подређен.

Римска религија то је религија опште-кориснога, религија која право државе уздиже до божанства. (Jupiter capitolinus је Бог државног благостања, његова је једина функција да испуњава политичке жеље Римљана). Тиме што се на место индивидуалног ставља за принцип социјално-корисно, римска религија чини велики корак у развићу религијско-моралне свести.

Као што у јелинској религији влада фантазија, у римској практични разум, тако је германска продукт срца, душе (Gemüth), чиме се германство уздиже на највиши ступањ натуралистичког развитка религијске свести. Германски су богови исто тако природни Богови као и грчки и римски, али преласком Германа из јужнијех у северније крајеве постао је код њих мит, да природа постаје све гора, да Богови све мање имају утицаја над њом и да ће Богова некада нестати. Тај мит о пропасти Богова (Götteruntergang) уноси први пут

трагични моменат у средиште религије и тиме даје религијској свести сасвим нов правац. Цела егзистенција изгледа према томе миту као нешто што не треба да постоји, као нешто што је проклето и што треба да нестане. Германски Богови добијају отуда често етичне предикате (Balder је невиност и чистота, Один зрела морална свест и т. д.), тако, да се на тај начин морални светски ред поставља као нешто што стоји над самим Боговима, и да није развиће германске религијске свести прекинуто хришћанством, несумњиво је, вели Хартман, да би Германи дошли и до свести о овој имманентности моралног светског реда у свету и да би на место Богова дошли људи. На тај начин германска религија садржавала је клице праве имманентне религије спасења са аутономним моралним принципом.

Из наведених највиших форми хенотеизма није било могуће даље развиће религијске свести. Јер утврђивање многих Богова у облику људском смета задржавању њиховог првобитног јединства, а ово се не може постићи ни претпоставком једнога највишег Бога нити претпоставком моралне идеје којој су Богови подложни. Стога је даље развиће религијске свести могло поћи само од нижих хенотеистичких форми, као што су религије египатска, парћанска, индијска и јеврејска.

Хенотеизам се код речених народа на тај начин даље развија, што се покушава да се теолошком спекулацијом покаже генеалошка веза међу многим Боговима и одреди њихов узајамни однос. То бива на тај начин што се теолошка спекулација ове врсте објављује непосредно за само откровење Божје и на тај начин постаје први пут *религија откровења*. Како пак откровење даје у исто доба рачуна и о почетку и крају светског процеса и његовом циљу, то се овде први пут јавља идеја о божанском царству, свако дело човечје постаје Божјим делом и човек члан божанског царства.

У египатској религији је од нарочитог значаја по развиће религијске свести учење о селењу душа. Земља је по овој религији долина плача, одређена да буде пургаторијум за грешне душе, које пошто су путовале из једне животиње у другу, на послетку се враћају небу, где им је њихова права постојбина. На тај је начин, вели Хартман, религијски интерес стављен над сваким световним интересом и ово премештање средишта из земаљског у небески егоизам преставља на овом становишту религијске свести највишу потенцију религиозности и има стога да се сматра као напредак од огромног значаја. Овој егзотерној египатској религији иде паралелно езотерна теолошка спекулација свештеника, која преставља спекулативно извођење хенотеистичног становишта. По тој езотерној доктрини свет и Бог су једно,

свет је уређена целина формираних Божанстава, од којих је и човек један члан. Прабожанство је извор света и његов крај, оно је првобитна целина још неразвијених хаотички измешаних Богова.

Првобитни натурализам Парћана, првобитних арајских племена Бактрије и Согдијане, реформисао је Заратустра у 13-ом веку пре Христа. Борбу између злих дева и добрих Богова, око које се кретао религијски живот народа, учинио је Заратустра централним појмом своје религије, тиме што је ту борбу престанио као борбу два основна Бога, најмоћнијег међу злим и најмоћнијег међу добрим Боговима, Аримана и Ормузда. Велики прогрес који је овим у развићу религијске свести, вели Хартман, учињен састоји се у томе, што се овде покушало да се биће добрих Богова схвати као чиста доброта без ичега непријатељскога и злога у себи, да се Божанство схвати као принцип доброга. Човек престаје да се безусловно клања злим Боговима, он им шта више отказује религијски однос, он се одлучује у борби Богова за добре Богове т. ј. он увиђа надмоћност доброга над злим. Јер етичном дуализму Заратустрине религије не одговара метафизички дуализам већ метафизички монизам. По Заратустри супстанцију света ствара само Ормузд а Ариман само утиче на структуру створеног света. У почетку постоји само Ормузд па ће и на крају светског процеса имати само он власт над светом. Ормузд ствара свет својом *речју*, која се доцније ставља као засебно лично биће поред Ормузда (слично Христу у Хришћанству). Кад Ормузд надвлада Аримана онда ће земља постати држава блажених, који ће појати у славу Ормуздову. Задатак је људски, да се боре противу злих богова и оних који их обожавају, и да позитивно раде на божјем царству нарочито обрађујући земљу. На тај начин парћанска је религија, вели Хартман, религија ратоборног и радног живота, њен је циљ одржање а не уништење воље за живот. Та религија преставља најбоље земљиште за једну вишу религију, само јој њен натурализам смета да Ормузда схвати као чисто натприродно духовно биће. Тиме и својим хетерономним принципом морала она је међу тим припремила земљиште за даље развиће религијске свести у јеврејском монотеизму.

Најниже форме натурализма, које у исто доба престављају декадентне форме хенотеизма, јесу политеизам у своме демонистичком облику (веровање у демоне од којих у сваком природном појаву станује по један), затим обожавање предака и на послетку фетишизам (обожавање првобитних симбола Богова као самих Богова).

Ове декадентне форме натурализма показују само да се натурализам као подлога религијске свести не може одржати. Јер чим се од-

вољи дух од материје, чим људски разум увиди да то двоје није једно, тада више религијска свест на становишту натурализма не може да остане. Ако природа производи дух, онда дух, као нешто што је више од природе, не може ову обожавати и религије нема. Да би дакле религија могла постојати неопходно је потребно претпоставити, да је природа продукт духа, да је она продукт једног духовног бића које је над њом, одвајењем духа од природе, напуштањем идентификације обојих, које је разумљиво на становишту првобитног човека, супранатурализам постаје дакле постулат религијске свести. Тако исто тек супранатурализам ствара могућност напуштања становишта индивидуално-евдемонистичног од стране религијско-моралне свести, јер док год су богови саме природне снаге дотле егоистичне жеље људске имају непосредну санкцију самих Богова.

Напредак религијске свести од натурализма ка супранатурализму могућан је у два правца. Или се у првобитном хенотеизму наглашује моменат јединства Богова (ἓν = једно) — што води *апстрактном монизму* индијске религије, или се у њему наглашава моменат Бога (θεός) а то води *теизму* или *монотеизму*. Ово развијање религијске свести у ова два супротна правца апстрактног монизма и теизма указује на то, да ниједан од њих не преставља апсолутну истину, већ да се ова а с тиме и завршни стадијум развитка религијске свести може наћи само у синтези обојих, и та синтеза обојих баш и јесте оно, што Хартманова филозофија религије под именом *конкретног монизма* хоће да изведе.

Апстрактни монизам или идеалистичка религија спасења постала је у Индији. Ту се та религија развила из првобитног натурализма, и то је највећи појединачни напредак, који је религијска свест икада учинила. Јер сумњајући у егзистенцију спољних природних Богова религијска се свест уздиже до највишег могућег ступња схватајући Божанство као нешто што је у непосредној унутрашњости човјековој, што чини језгро саме индивидуалне свести субјекта људског. На тај начин религијска свест индијског народа налази у *себи*, у супстратуму субјективног духа супстрат и саме природе, она субјект, Атман-а, уздиже до апсолутног бића. Тежња за Богом, за јединством са Богом овде долази до свога непосредног задовољења: мистично јединство човека са Богом овде је непосредно остварено. Али налазећи на тај начин у *једноме*, које је непосредно манифестира у самом нашем ја, супстратум света, индијска религија толико наглашава јединство и једини реалитет тога једнога, да јој при томе реалитет множине изгледа да и није никакви реалитет, и отуда тврђење њено, да је

свет множине, промене и разноликости, овај емпиријски свет, чиста илузија, и да је Атман једино реално биће. На тај начин монизам индијске религије чисто је *апстрактни монизам*, јер у њему је *једно* реално апстракујући од реалитета многога, тај апстрактни монизам у исто је доба докле *аксиомизам*, т. ј. учење, да свет не постоји као нешто што је реално, већ да је он чиста илузија *(илузионизам)*.

Развиће религијске свести у Индији има два своја основна ступња: становиште апстрактног монизма у ужем смислу које представља браманизам (индијска религија у ужем смислу) и становиште апсолутног илузионизма, које представља будизам.

У Браманизму реалитет једнога нико не ставља у сумњу, пошто се егзистенција свести само зато ставља у сумњу (релативни илузионизам) што се не сумња у егзистенцију једнога. По Браманизму постоји дакле само један Бог и тај је Бог једино што у ствари постоји. Брама је апсолутно биће, које је једно, неделиво, непроменљиво, вечно, које је сам чисти дух, које све види, све чује и т. д. Свет множине и разноликости не постоји у ствари већ је то само сан Брамин, који он сања обузет Мајом (илузијом). Тај је сан нешто чему Брама подлеже а чему не треба да подлеже, отуда је Брама крив за тај свој тешки и страхотни сан. Одрицање реалитета света и тврђење да је он препун бола (песимизам) производи у браманизму силну тежњу за спасењем од света и живота и за сједињењем са једино реалним Брамом, што у исто доба значи и ослобођење Браме од његовог прагреха (подлегања Маји). Практичне последице овога гледишта на свет јесу негација светског живота, враћање у себе, у кратко квијетизам и аскеза. Али треба имати на уму, да је Етика Браманизма двострука, да је Етика аскезе етика езотерна и аутономна којој треба да се покорава само највиша каста Брамина, док за ниже касте вреди Етика егзотерна (законик Ману) која се оснива на натуралистичком систему еманације, по коме су појединачни Богови и свет продукт еманације из Браме. На овом систему почива и учење индијско о селењу душа, које у себи садржи претпоставку објективног моралног реда.

Сакијамуни (Буда) је извршио реформу браманизма и тиме постао оснивач нове религије будизма на тај начин, што је егзотерну доктрину браманистичку заједно са системом еманације потпуно одбацио и езотерну религију спасења учинио једином општом религијом за све људе и сталеже. Али не само да је Буда езотерну браминску доктрину учинио општом него је он на њој учинио и неколике битне измене, чиме је идеалистичка религија спасења доведена до врхунца. Буда тврди, да једно биће (Браман) браманизма не постоји, да је

претпоставка његова и сама илузија и тиме илузионистичку доктрину браманизма он чини апсолутном.

Апсолутно је биће *ништа* т. ј. оно што сачињава есенцију света то је Маја или илузија, то је нагледање ничега као нечега. Не само да је свет сан индивидуалног свесног субјекта него је и сам субјект као такав илузоран. Ово гледиште апсолутног илузионизма чини, те се беда живота много јаче осећа него што је то на становишту браманизма случај, где блажено сједињење са Брамом чини баланс песимистичком расположењу душе. Песимизам будизма много је дакле дубљи и опсежнији, и значај његов у историји развитка религијске свести и лежи, вели Хартман, у томе, што је у њему песимистичко гледиште први пут са потпуном свешћу учињено основном догмом религије. За будизам једини циљ живота лежи и може лежати у тежњи за спасењем од окова живота и то спасење постиже се потпурно уништењем индивидуалне клице или карме, враћањем индивидуалне душе у стање апсолутног ничега, у стање нирване. Будизам на име и ако учи потпуну илузорност света, ипак за сам илузорни свет учи да у њему постоји иманентни морални ред, да се душа или индивидуална клица (карма) сели из једног тела у друго све дотле, док се сви греси њени не испосте. Ово учење истина да противречи атеистичком учењу ове религије (јер будизам је једина велика права религија која потпуно негира Божанство, ма да у ствари ова чисто ништа уздиже до божанства), али баш зато што се то учење подиже на атеистичкој основи, будизам долази до *аутономије* морале, док су друге религије својим појмом Божанства биле спречене да до тога појма дођу. Морална аутономија будизма је у исто доба скроз религијозне природе, морални процес индивидуалне душе је процес спасења и освећења. Свака индивидуална душа при томе је само на себе указана, сваки индивидум мора процес спасења сам да прође, Буда је само први човек који се је спасао. Овом својом потпуном иманенцијом религијозно-моралне аутономије стоји будизам високо над свима досадашњим религијама и за даље развиће религијске свести сачињава сјајан узор, који се не може принципијелно да прекорачи. Осим тога будизам је и прва религија љубави, сви су људи по будизму „браћа у ничему", бесконачно сажаљење за свим што живи и што егзистира чини шта више те је та љубав још много универзалнија у будизму него у ма којој другој религији.

Други основни правац у развитку религијске свести из хенотеизма, теизам, има своје порекло у јеврејском народу. Првобитна религија јевреја била је (као и код индијанаца) хенотеизам и први корак у развићу теизма састојао се је у томе, што су јевреји свога најви-

шег природног Бога, Јехову, издвојили од највиших Богова суседних народа, што су га што више ставили у непријатељски однос према овим последњим. Први енергичнији корак ка правом монотеизму чине пророци са својом реформом народне религије. Позивајући се на божанску инспирацију, они објављују жеље и заповести Јехове своме изабраноме народу. У исто доба они наглашују велику милост Јехове коју чини избором израилског народа и незахвалност овог последњег према своме Богу. Јер Јехова је јачи, силнији, милостивији и стрпљивији од осталих Богова, стога је он једини, који за децу Израиља треба да буде предмет обожавања. Јехова је господар и творац света, остали су Богови само његови трабанти; Јехова се замишља као лично биће на форму човека са етерским светло-усијаним телом (отуда апсолутна чистоћа његова која га чини светим у упоређењу са нечистим људским створовима). Основни појам пророка на моралном пољу је појам правде, који се састоји у одржавању уговора начињеног између Бога и његовог народа. Бог са своје стране има да испуњава обећања дата у погледу на помоћ своме народу против непријатељских околних народа и на будућу владу његову на свима народима, док народ са своје стране има да одржава тачно ритуелни церемонијал, празнике и мржњу према околним народима. За пророке је главно веровање у једнога Бога и грех безбожништва они сматрају за много већи од моралних грехова. Тај је грех по њима тако велики, да се на њега да довољно да објасне беде и невоље изабраног народа као и света у опште, чиме се Бог за те беде оправдава (Теодосеја). На послетку на становишту монотеизма пророка јавља се први пут и идеја о патњи за грехе других и то у патњи идеалног Израиља (т. ј. највиших представника јеврејског народа) за безбожну масу народа и патњи савезног народа (Bundesvolk) за незнабожачки свет. Али свест да та патња бива зарад Бога чини, те се тензам пророка уздиже до идеје о будућој срећи, која ће настати у свету, тако да се трагични момент у овој религији завршује радошћу.

Али тензам првобитне религије Израиља као и тензам пророка само је почетак тензма, још није његова потпуна форма. Ова се јавља као реакција свештенства противу реформе пророка и то на тај начин, што свештенство сва велика учења пророка прима у свој систем, али их представља као непосредно откровење истине од стране самога Бога. На тај начин постаје религија закона или Мојсијевизам, пошто свештеници та откровења међу у уста једноме од најстаријих пророка, Мојсију. Религија закона једина је права форма монотеизма, вели Хартман, а историјски значај монотеизма и лежи баш у томе, што се на његовом

становишту једино да принцип моралне хетерономије (моралних заповести) ставити као искључиви практично-религијски принцип. Монотеистичка фаза у развићу религијске свести апсолутно је нужна, јер као што је, вели Хартман, хетерономија нужни стадијум у развитку појединца, тако је она нужни стадијум и у животу народа, да би се од наивне распуштености дошло до моралне самоопредељености и од евдемонизама до моралне аутономије. А у Мојсијевизму баш и јавља се принцип хетерономије, јер биће фарисејизма састоји се у стављању закона над делима, слова над смислом.

Тиме долази религија закона до свога врхунца и открива сву противречност која у њој лежи. Ако човек може постићи своје оправдање пред Богом само потпуним испуњавањем Богом прокламованих закона, онда је то оправдање немогуће, јер је човеку немогуће потпуно сазнање Божјих закона и Божје воље, а тиме је и принцип хетерономије показао се као немогућ. Али пре него што се дошло до сазнања погрешности хетерономног становишта религије закона природно је било покушати, да се само то становиште у реченом правцу покуша реформисати. Постоје три таква покушаја, вели Хартман. Први од њих полази од Хилела, други од Есејаца, а трећи, и по својим последицама најважнији, од Исуса Христа.

Покушај Хилелов управљен је противу фарисејског прецењивања слова закона, он наглашује вредност етичке унутрашњости на супрот спољним делима, које захтева закон, даље он наглашује мирноћу, благост и братску слогу међу људима, наглашујући универзалност јеврејског небеског царства. Поред свега тога он се још налази на становишту хетерономном религије закона и само ублажава неке стране његове.

Покушај Есејаца полази од уверења, да је патња јеврејског народа достигла свој врхунац и да је свет близу своме крају, и иде нато да људе што достојније припреми за небесно царство, које је непосредно ту. Стога они нарочито наглашују чистоту и простоту живота, препоручујући пустињски живот далеко од света и његових порока. Они проповедају мирноћу и благост као и трпљиво сношење учињене неправде, и потпуно су индиферентни према светским стварима, према држави, породици, праву и законима. Из вере у близину краја света произилази вера у чудеса, отуда есејци нарочито његују лечења болести путем чуда. Есејци представљају један чист калуђерски ред и тиме показују, како религија закона конзеквентно изведена, води негацији свих световних интереса живота чинећи испуњавање закона јединим садржајем његовим.

(Наставиће се.)

О изговору некојих ријечи у црквено-словенским књигама.

Сви православни Словени служе се у цркви при богослужењу једним језиком, који се зове обично црквено-словенским. Управо требало би га звати руско-словенским. За што?

Св. браћа словенски апостоли и учитељи Ћирило и Методије, узели су један словенски дијалекат и направили га литерарним црквеним језиком Словена. Тај се језик зове обично старим црквено-словенским језиком (altkirchenslavisch). Најстарије словенске књиге настале су у овоме језику и ширile су се међу словенским племенима, јер је то изискивала црквена потреба. Овај језик није био, као што се мислило а и данас се мисли у мање обавјештеним круговима, отац данашњега црквено-слов. језика; већ је био, можда, старији брат другим словенским дијалектима[1]). Књиге писане овим језиком ширile су се код свију Словена, код којих и докле је био код њих у снази источни црквени обред. Добивене књиге преписивали су писари и тако покривали потребе црквене. Но убрзо упознаше поједини преписивачи и разлике између свога говора и језика, којим су те књиге (урнеци) биле писане, па почеше, с почетка нехоте и мање, а касније све више да уносе у језик црквених књига из живога говора. Ово се догађало код Руса, Бугара, Срба источнога а касније и западнога обреда,[2]) па и Чеха [„Кијевски и пражки фрагменти“].

Тако насташе у браћо редакције црквене словенштине, назване по имену онога племена, гдје су настале.

У Срба је владала особито од доба св. Саве па до у XVI. вијеку само српска редакција. Књиге оне редакције познате су под именом Србуљâ, и одржале су се у неким крајевима до у XIX. вијеку. Можда има у турској царевини у којем забаченом куту и данас, гдје се у цркви руско-словенске и србуљске књиге употребљавају.

Од краја XVI. вијека па овамо, када су Срби, нешто својом кривицом а и незнањем а више туђом, били предметом особитога турскога прогоњења, страдале су тад цркве и манастири па и штампарије, многи су вриједни преписивачи црквених књига замијенили овај пролазни свијет оним бољим и ако су бар по још коју годиницу ради били да овдје проживе. Просвјета је морала стукнути врло јако,

[1]) Ја мислим, да ће бити најзгодније тако назвати говор појединих племена у IX. и X. столећу, јер разлике у то доба нијесу биле велике, да би се могло говорити о посебним словенским језицима, као што је то данас. Иначе се не би могле ширити књиге овога језика међу све Словене.

[2]) Овдје разумијем Хрвате, који су с почетка до прве половине XI. вијека били са Србима припадници источнога обреда (Dr. Šurmin: Povjest knjiž. hrv. i srp. pag. 45.).

на и писменост. У то доба почео се јављати на сјеверу православни заточник потиштене раје.

Наши стари почеше упирати поглед у Русију, ту моћну заштитницу и православља и православне литературе. Ти су погледи још више летјели према Русији код Срба, који насељише повелик дио јужне Угарске и велик дио Славоније под Арсенијем III. и IV.

Срби у неослобођенијем крајевима не имајући никакове погодности за литерарни развој, били су срећни, кад су имали довољно књига, на којих би се Богу могли помолити. И Руси су им вратили с каматама, што су им српски јерарси и учитељи у пријашњим вијековима били позајмили.

Тако се почеше ширити црквене књиге руске редакције међу Србима. То се појачало оним, што се по невољи и стјецајем неприлика догодило међу Србима у Војводини. Тако преплавише нашу цркву руско-словенске књиге. Па како тада, тако и данас!

Овај црквени језик настаде из старога црквено-словенскога под утицајем живога рускога говора, те би га требало звати руско-словенским, ма да и назив црквено-словенски није погрешан.

Да ће се овај језик разликовати у многом чему и од старога црквено-словенскога и од језика у Србуља, не треба напосе ни да се наглашава.

Тим разликама не могу се овдје бавити, и ако би то било интересантно за много од читалаца овога листа, него ћу се обазријети само на једну особину данашњега црквенога језика а то је изговор.

Један од редакцијоних особина јест свакако правопис и од њега зависни изговор. Правопис руских црквених књига је историјски, те се према томе удаљава од изговора. Да ће само прави Рус знати одмах изговорити правилно поједине историјским правописом написане ријечи и онај, који је у ту ствар упућен, ствар је јасна. Сви ће други ко мање ко више грјешити па тако и ми Срби у већини случајева Та није ни чудо, јер као да је Србину у крви оно Вуково: Пиши, као што говориш, а читај као што пишеш. За то није чудо, кад чујеш, гдје се чита у нас у црквеним књигама: землю (= земљу), волю (= вољу) земли (= земли), къ пѣстыни (= в пустињи), него (= него), къ немъ (= в' нем), ихъ (= них), избавленъ (= избављен), глаголеши (= глаголеши), глаголетъ (= глаголет), моленіе (= моленије) и т. д.

Многе би ријечи биле нашем народу сасвијем разумљиве, кад би их читач изговорио онако, како треба: н. пр. на земли (читати на земљи), избавленъ (избављен), ихъ (њих) и т. д.

Покушаћу[1]) да допринесем, што могуће више, правилном изговору, а биће ми мило, ако који од наших опробаних знаоца што поправи и дода овоме чланку.

1) Кад узмемо коју му драго црквено-словенску књигу у руке, прво је, што ћемо опазити, да су ријечи, изузев неколико енклитика и проклитика, наглашене. За што? Је ли за то, да буде текст што шаренији? Не! — Тако наглашено треба читати поједине ријечи а не пропавољно, као што се то код нас дешава.

Можда ће ко рећи, да у српско-правосл. цркви не треба читати по туђем т. ј. руском нагласку. На то ћу да одговорим ријечима г. проф. др. Козака, да ово није наглас данашњега рускога говора, него да је то стародавни наглас. Па и кад би то био наглас рускога језика, требало би да се ипак тако наглашава, јер је ово руска редакција. К томе би се придружио и тај разлог против читања по нагласу српскога језика, што ће их мало бити, који ће у духу Вукову и Даничићеву моћи правилно сваку ријеч нагласити. Тако би требало да се чита у свијех православних Словена, да барем настане у црквеном језику јединство. Иначе чује се код нас: кóлею а и колéю, зéмлю и землéю и т. д.

2) Али куд и камо се више гријеши у изговору неких ријечи, гдје треба да се умекшано изговоре консонанти л и н. Но пошто је у црквеним књигама историјски руски правопис, то има случајева, гдје је тешко погодити, да ли тај консонанат треба меко или тврдо изговорити. Да би се то избјегло, требало би, било на који му драго начин, означити да је умекшан консонанат.

Но овај, за нас Србе оправдани захтјев, не ће се бар тако брзо остварити, па ћу да покушам изнијети неколико напомена, да би се у овој ствари приближили правилном изговору.

а) Врло се гријеши при читању замјенице „иже“ [iže, qui], ако и кад је с прије да додато *н*, као н. пр. иѣмъ, немъ, нимъ, нима и т. д. Свугдје треба да се ово н чита ка наше њ. На то нас упућује стари словенски па и србуљски правопис [иѣже, немоу, ниѣ и т. д.] а особито корије * j ѣ [e] (срав. лит. jis). Ако пак нема с прије да и онда се прејотује у изговору его (јего) емъ (јему) ихъ (јих) и т. д.

б) Ако слиједи иза речених консонаната ѣ, ма оно одговарало у сродним језицима дифтонгу или é као н. пр.: женѣ или снѣгъ и т. д., треба их умекшано изговорити.

[1]) Критичности ради споменути ми је, да ћу се овдје држати правца, који заступа нелеуч. г. проф. Др. Ковач. Но при најбољој вољи и поштп према своме уваженом учитељу не могу примити његов изговор гласа ы, јер је за нас врло тежак.

в) Ако је н или л у основи кога имена или глагола умекшано, то остају таковим увијек пред е или и гласом, н. пр. конь, коньхъ, коней, оучитель, спаситель, добле, (т. добль), господне (т. господень, глаглаголеши (глаголхjо), глаголи и т. д.

г) Умекшано је затим у part prael act I. краћега облика глаголâ IV. врсте: хвальхъ (= хвал) gsg. хвалша (* хвальша, чит. хваљша и т. д.), ложлша, храньша, (од хрань — хранити), за то, јер овдје дентали остају вазда палатализовани: [рождь, рождйсѧ, рождшѣсѧ] и т. д.

д) Ово се умекшавање догађа и у part prael pass глаголâ исте (IV.) врсте: хваленъ (ч. хваљен), моленъ (ч. мољен), ломленъ (ломљен), љубленъ (љубљен) и т. д. Овамо иде вселенинѧ (ч. вселењаја).

ђ) Исто то вриједи за супстантиве, начињене од part prael pass глагола IV. вр. са суфиксом іе: моленіе (мољење), благоволеніе (благовољење) и т. д.

ж) Код сложених придјева у множ, ном т. g. треба да се јасно изговоре оба н уз уметање гласа j између оба н.: свѧтїи (ч. свјатији) за разлику од господнїй (господњи).

з) Умекшава се „л“ у „љ“ и пред наставком именица на „ство“, н. пр. свидѣтел(ь)ство (= свидјетељство).

Сви придјеви сложенога облика, који се свршавају у ном једн. т. g. на ій имају мекану основу, у томе случају треба, ако се основа свршава на н или л, ове консонанте умекшано изговарати у свима падежима, гдје долазе пред и и е н. пр.: господнїй (господњи), доклій (добљи), господніе (господње) доклее (добље), господнімъ (господњем), господніи (господњи), доклїи (добљији), господніхъ (господњих), доклихъ (добљих) и т. д.

4) Ако долази ѧ иза ш а особито иза ч, треба га читати као „а“: оучѧ (ч. уча), јер су овакі облици архаизми. За што треба тако читати? Ево зашто: *ѧ (ę) у руском се изговара као ја, а ч је настало из к+j дакле од оук+j+ја = оуч×j-а. Сличан је процес код 3 л. мн. аор.: двигоша (из двигох×ја *двигошѧ, руски двигоша).

5) Могло би се фонетски поступати при изговору консонаната, када стоје у групи а појединачни је њихов изговор доста тежак, н. пр. ѿче (оче), што с композитима (што) сердце (серце) изч. (ишч.) изк. (иск.) сг. (зг.) и т. д. Тако чине Руси, то се догађа у нашем живом језику и потпуно се даде бранити, кад се узме ово двоје у обзир: 1) ово је историјски правопис и 2) у таким приликама стајао је полугласкал у старо доба, који је временом изгубио сву важност због чега је и у писању испуштен.

Напомена. Има и некојих честица, гдје треба умекшано изговарати, што је према садашњем писању тешко сврстати у коју од горњих тачака, а то су поне, понеже, зане и можда још која, те треба читати поње, зање, јер гласе у ст. слов. понѣ, занѣ. Према старословенском облику спадају ове честице (савези) под б, (види горе). Ово су руснизми, као и код већине глагола I. вр. с основом на р и л: *мѣрти у руск. ред млети, *жрѣти у руск. жрети *мрѣти у руск. мрети и т. д.

Код Руса чује се умекшавање, не само у случајевима, који су горе побројани него иначе пред і, и, е, е. ь, као н. пр.: ни, ни, (њи, њи) день (день), каменеви (каменьеви) и т. д. Ово није ништа друго, него скрајња консеквенција закона, који влада у руском језику. У црквено-словенском језику није оправдано, јер у старим споменицима не налазимо знака за умекшавање у тим приликама, те не спада овамо.

Још једну! Пошто и они наши свештеници, ученици нашега уваженога филолога г. Ј. Живановића, који знају, како треба читати, при свем томе погрјеше у читању овда онда, шта ће радити тек ови, којих се знање о црквено-словенском језику састоји у томе, што су научили слова и можда што из граматике на брзу руку?!

Требало би почети према истакнутим принципима поправљати бар школске књиге. Ту би требало увести знаке, који би омогућили коректно читање. Ова је реформа бар за нас Србе врло потребна а не би била на одмет ни осталим словенским народима. Знакова нових не треба нам, јер их има готових како у Србуљама, тако и у старим споменицима.

Ово би била врло згодна прилика, да се поведе озбиљна ријеч и о самом писму. Данашње писмо црквено-словенских књига није укусно и лијепо, као што је то н. пр. у Србуљама, та ова буквица потјече из доба, када је естетско осјећање у Руса за калиграфију врло ослабило.

С друге стране могло би се приговорити данашњем штампању књига, што су задржале средњевјековни манир, јер се штампају дебелим словима. Кад узмете какову ћирилицом писану књигу па се ту што наводи из црквено-словенских, како то неугодно боде очи.

Реформа је, како се види, потребна, али је може извести само јак ауторитет са довољно средстава н. пр. Академија Наука у Београду.

Др. Зрнић.

Чудеса Пресвете Богородице.

Пише: **Дионисије Миковић**, игуман.

(Наставак.)

О Хилендарској икони пресвете Богородице зване: „Троручица“.

Многи су књижевници и наши и страни писали о светој икони Троручици у манастиру српском: Хиландару светом.

О њој и у овој књизи ово:

Црквена историја предала нам је име Јована Дамаскина као ревносног браниоца и поштоваоца светих икона.

Свети Јован Дамаскин бјеше „веома даровит философ, пјесник и учен богослов“.

И ова чудесна света икона, била је својина светог Јована Дамаскина.

А, Лав, грчки цар и заштитник иконоборачке јереси, облага Јована код даматкског кнеза, код којег бјеше Јован у вишој државној служби.

Наљућени кнез заповједи те Јовану отсјекоше руку, на правди Бога.

Дамаскин се клечећи молио пред овом светињом, и гле чуда: рука му прирасте и постаде здрава и цијела! Остала је само црвена пруга, која је свједочила, да је рука отсјечена била.

А Дамаскин из осјећаја искрене благодарности, даде сковати сребрну руку за спомен овог догађаја и намјести је при овој икони. И по томе се она назва: „Троручица“. А писци неки веле да се од тада и украшавају свете иконе златним, сребрним и сваковрсним накитима.

И чудо ово, допринесе много ширењу иконопоштовања.

И цар и кнез зачудише се и покајаше, а Јовану би допуштено да живи гдје хоће и да пише шта хоће.

А Јован, од Дамаска града, по којем се и називље: Дамаскин, остави свој „главни и богати род“, и настани се у палестинском манастиру св. Саве Освећеног и у њему се закалуђери. А Лавру ту свету, сазида св. Сава освећени: „Над юдолемъ плачевнымъ, w Ерѣсалима 20 поприщъ — далеко.

По смрти Јовановој, света је икона припала истом манастиру, и намјестише је код: „Млијекопитательница“.

И свети Сава Освећени, при смрти 5. децембра 516. год. у 94. години живота, пред преподобним оцима калуђерима, и другима који се налазише око одра његовог, прорече: да ће из Европе доћи човјек

његова имена а од царске лозе, па завјешта, да му се преда његова владичанска патарица и икона пресвете Богородице названа: „Млијекопитательница“.

И више од 600 година, нагледали су у манастиру на испуњење његовог пророчанства. — А када у 13. вијеку, свети Сава Немањић, посјети ту свету Лавру, и пред иконама се помоли, сама пред њим паде архијерејска штака, а свете иконе потресоше се у оквиру свом! И свети Сава српски, изненади се и зачуди чудесном чуду том! А кад игуман сазнаде одкуда је, ко је и шта је, предаде му свету оставштину св. оца Саве Освећеног, и „Троручицу“ св. оца Јована Дамаскина; па по томе с братством заједно, одаде Богу благодарност, хвалу и славу што се је светог ктитора свете обитељи, пророчанство испунило.

Свети Отац Сава, архиепископ српски, у Кореји светогорској, сагради црквицу у спомен св. Сави Освећеном, и у њу смјести свету икону: „Млијекопитательницу“.

А са иконом „Троручицом“ на моштима свог светог родитеља: Стефана у калуђерству Симеона мироточивог, помирио је завађену браћу своју.

И он тада дарова светињу ову брату своме: Стефану, краљу српском првовјенчаном, у калуђерству Симеону светом, са аманетом, да се ista чува у дому Немањића и да се у ратовима, пред српском војском носи.

И дуго је остала светиња ова у дому Немањића, али, Она се једном чудесно јави пред Хиландаром на путу од мора са сјеверне стране. Ту је и сада часовница за спомен тога.

А када је отац игуман устао на полуноћницу, прва је угледао ванредну свјетлост на мјесту том. На заповијед његову калуђери одоше и светињу ову нађоше!

И тада игуман с братством, с молепствијем свечано је уноше и намјестише у свети олтар храма саборног.

Но, гле чуда! Сјутри дан нађоше је у храму на игуманском престољу! Они је с побожношћу опет пренијеше у олтар, а игуман узе кључеве од храма, за боље увјерење, да је нико пренијети не може.

Али те се ноћи игуману јави у сну пресвета „Троручица“ с ријечима: „*Нијесам дошла овђе да ви мене чуваше него Ја вас*“.

И чуда! Сјутри је дан опет нађоше у игуманову столу!

И од тога доба пред Њом свагда горе 12 кандила; и од тада братство не метаниште пред игуманом нити од њега узимље благослов

при почетку светог службовања, него то чини пред светињом овом, целивајући је скрушено.

И свети Милутин, српски краљ, сазидао је у Скопљу цркву великољепну у спомен пресветој Троручици; а Душан, српски цар, у њој се зацарио и прогласио је митрополијском 1346. године[1]).

* * *

Хришћани!

„Завршујући ове ретке по Хиландарском предању (а и личном осведочењу) о Троручици, овдје је мјесто да се рекне: Велики си, Господе, и чудна су Твоја дјела, и ниједна ријеч није довољна да оцијени Твоја чудеса“[2]).

И молимо се пресветој Богородици: Застѣпнице оусе́рднаѧ, Мати Господа кѣ́шнѧгw, за всѣ́хъ мо́лишн Сина Твоегѡ, Христа́ Бога на́шего, й всѣ́мъ твори́ши спастисѧ, къ держа́вный покро́въ прибѣгающымъ. Всѣ́хъ на́съ застѣпй, ѡ Госпоже́ Царице и Владичице, бѣже къ напа́стехъ й къ скорбехъ, й къ болѣзнехъ, wскременны́хъ грѣхи́ мно́гими, предстоѧщихъ й молящихсѧ Твоѣ оумиле́нною дꙋшею и сокрꙋшенны́мъ се́рдцемъ, предъ пречистнмъ Твоймъ ѡбразомъ со слезя́ми, й неказратно надеждѧ имꙋщихъ на Тѧ йзбавле́нїа всѣ́хъ вѡ́лъ, Всѣмъ поле́зная да́рꙋй, й всѣ спаси Богородице Дѣво, Ты́ бо е́сй Божественный покро́въ ракѡ́мъ Твоимъ. (Троп. 4. гл. 22. октобра).

О руској побједи над Татарима.

Било је то 6988. од створења свијета, а 1480. године Господње, када Ахмат, цар више Орде, подиже силну војску на Јована Василијевића, руског кнеза.

А Јован, руски господар, доби благослов од Геронтија руског митрополита, и Васина ростовског архиепископа, који му бјеше и отац духовни, са иконом пресвете Богородице зване: „Владимирска“, — па поведе благочестиву руску војску, да с њом бије бој с непријатељима хришћанства православног.

И пред иконом овом светом с кнезом се помоли сва руска војска: Њој Свемоћној молитвеници и Мајци Христа Бога: за побједу над непријатељима, па удари на непријатеље тврдом вјером и поуздањем за побједу.

И гле чуда! Кад ударише Руси, изванредно много паде на земљу мртвих непријатеља код ријеке „Угре“, а оружје непријатељско не погађаше Русе!

---

[1]) Гласник XXVII.

[2]) † Архимандрит Никифор Дучић. Књиж. рад. Књ. 4.

А кад за ту побједу благодариште Богу и пресветој Богородици клечећи пред светом иконом и молећи се за потпуну побједу, тад вољом Божјом и пресвете Дјеве Марије, уђе у непријатеље страх ужасни, да се један од другог препаде и од Руса и не гоњени бјежаху, да ни сами не знађаху куда бјеже; а многи се у ријеку утопиште!

И тако се, посредством пресвете Богородице, прослави милост Божја над Русима. Њих тада овјенча Бог изванредно свијетлом побједом и поштеђе Москву град и сву Русију благочастиву од пораза и срама вјечног.

А кад се кнез Јован, са сином Јованом и с војском, сретно и здраво поврати у Москву престолну, сви заједно и нарочито благодариште Богу и пресветој Богородици на овом изванредном спасењу.

И у спомен догађаја овог чудесног установиште празник пресвете Богородице „Владимирске“, па се 23. јуна сваке године слави празник тај и обнаша се: „Крестный ѣходъ“ (литија) по граду Москви.

Хришћани!

И над браћом Русима испунило се је св. Писмо: „Бјеже безбожници кад их нико не гони, а праведници су као лавићи без страха“[1]).

А они, као ревносни православни хришћани, испуниште заповјед свету која гласи: Молѝ прѣжде всѣхъ, творѝти молѝтвы, моленїа, прошенїа, благодаренїа за всѣ[2]).

Па и ми за сва доброчинства благодаримо Богу у кући тајно, а у друштву и у цркви јавно.

И сви који тако радиште, испуниште закон. — А и губави се молише Христу Господу нашем: „Исусе учитељу, помилуј нас!“[3]) па кад их очисти, један од њих, а бјеше Самарјанин, хвалећи Бога иза гласа паде ничице пред ноге Његове и захвали Му се[4]).

А кад слијепи Јерихонац повика: Исусе, сине Давидов! помилуј ме. Он му рече: Прогледај, вјера твоја поможе ти, и он одма прогледа. И он, и сви људи који видјеше хваљаху Бога[5]).

А од почетка свијета радиште тако сви великани цркве и народа.

Па радимо и ми тако драга српска браћо и сестре, и придружујмо и ми наше молитве молитвама оних завидних милиона наше словенске и православне руске браће, и пјевајмо с браћом том пресветој Богородици: Не ймамы инѣмъ помощи, не ймамы инѣмъ надѣжды, разѣ Тебѣ прѣчтаа Дѣво. Ты нáмъ помози, на Тебѣ надѣемсѧ, и Тебéю хвалимсѧ: Твой бо всемы рáкы, да не постыдимсѧ. (Кондак празника гл. 4).

[1]) Солом. 28, 1.
[2]) Пав. I. Тимот. 2, 1.
[3]) Лук. 17, 13.
[4]) Лук. 17, 16.
[5]) Лук. 17, 35, 38, 42, 43.

О Корсунској икони Матере Божје.

Мјесеца фебруара 15. а 1495. године, свечано је ушла у Вилну, престоницу Литавије, — руска војвоткиња Јелена.

Она је била кћи Јована трећег „цара московског“, и Зинаиде од рода Палеолога, бивших византијских царева.[1])

Она је тада ушла у Вилну као супруга Александра Казимировића, кнеза литавског а ревносног римокатолика!

И њој као ревносној православној руској војвоткињи, није била по вољи удадба ова за римокатолика. Но, она се покорила вољи родитеља свог, кад јој је доказао: да то захтјева корист вјере православне и руске државе. Казимировић је имао одустати од гоњења вјере православне и народности словенске. Цар Јован склопи с кнезом Александром уговор по коме кнез обећа, да војвоткињу Јелену не ће гонити ни наговарати, да пријеђе у вјеру римокатоличку; да ће се вјенчање обавити по обреду православне цркве и у храму православном.

Цар Јован, који се је тек 1500. године прозвао: „Цар све Русије“, а до тада називаше се: „Велики кнез московски“ — и жена му: Зинаида — Софија, — благословише кћер Јелену и дароваше јој икону Божје Матере звану: „Корсунска и цариградска“; јер је из Цариграда у Корсун чудесно прешла, прије него што су Турци освојили Цариград.

И, тада Јеленини родитељи рекоше кћери својој: „Кћери! Мила си ти била нама од пазда, а остаћеш таква, ако останеш у вјери нашој православној и с њом сачуваш народност нашу словенску, јер, ми те не дајемо ни вјери латинској ни народности туђинској. Држи ову свету икону и пред њом се непрестано моли, а она ће ти помоћи да останеш оно што и јеси! Па, ако би из радозналости ушла у храм или манастир латински, то учини и разгледај један или два пут а више неиди!

А ако тебе твоја свекрва кнегиња Јелисавета позове да идеш с њом, ти је спроведи до храма латинског, па се поврати и отиди у наш свети православни храм, а њој се учтиво извини: да неш да идеш у свој храм.

И туђинског платна не носи него постојано носи руско одијело!

Кнегиња Јелена чувала је у двору свом ову свету икону: као највишу светињу и родитељску успомену. Пред њом јој је непрестано горјело кандило, и она се је клечећи пред њом молила дано-ноћно.

[1]) Цариград је у почетку био село по имену „Пигоје“. Доцније га насели Виве из Мегаре. Кад је постала варош звала се по Виви — Бизанција. Фидалија, жена Вивова подигла је прве зидове около вароши...

По смрти Јелениној, која се догодила 24. јануара 1513. године, у њеној 39. години живота, пренесена је ова света икона у саборни храм „Пречисте“ на надгробни споменик покојне Јелене.

Свети овај храм „Пречисте Богородице“ био је раније т. ј. 1348. године освећен од епископа владимирског св. Алексија, који је тада био намјесник митрополита кијевског.

Непријатељи светог православља непоштеђеше овај храм Пречисте! Они 1810. године, смјестише ун. универзитет; а било је то под управом народне просвјете грофа Чарторијског! И кад су у храму правили собе, нијесу поштеђели ни гроб православне кнегиње Јелене!

По свједочанству вилненских старосједилаца, које је навео А. Н. Муравијев у опису: Рѣскей Кильны — гробница је била прекривена црном свиленом кадифом.

Једна масивна сребрна плоча са три грба, т. ј.: московским, литавским и пољским, допала је руку тадашњега ректора вилненског универзитета званог: Маленски, и преливена је за трпезно посуђе!

1865. године од универзитета храм је опет у храм претворен благочестивим руским царством и хришћанством. И тада се је тражио гроб кнегиње Јелене, али се није могао пронаћи!

Света икона још раније, а наиме 1748. године, допала је руку унијата реда Василијева у светотројичком манастиру. —

Но, задивно чудо, од кад је св. икона донесена у манастир, од тада је манастир почео да у свему назадује и да му браство непрестано побољева.

1839. године, пређе браство са манастиром у свето православље. Од тада је престало браство побољевати, а манастир је почео у свему опет напредовати. И од тада почеше опет налазити оздрављење сви они, који јој с вјером приступаху, као што га налазише многи и прије тога, а с чега се Она надалеко са поштовањем споминјаше! — Па и данас, многи се кљасти, манити, глухи и слијепи, здрави кући враћају са мјеста светиње ове чудесне!

У манастиру, постоји и данас духовна семинарија.

У светом пак храму, у коме се налази света икона, богослужи на свим светим празницима по један архијереј са свештенством, а у присуству многих побожних поклоника.

Архимандрит пак манастирски са свештенством и данас сваког петка, пред светом иконом, свршује: „Акатист Пресвете Богородице“.

(Наставиће се).

Кратка историја часнога крста Христова*).

— **Сава Поповић**, богослов. IV. год. —
(Рељево.)

(Свршетак.)

Перзијски краљ Хозрое II. (610—641) заузе Ираклију, Антиохију, Палестину, те 614. године упаде у Јерусалим, поубија 90.000 Хришћана, оплијени храмове и одведе у ропство у Перзију многе јерусалимске Хришћане заједно са патријархом Захаријем и часним крстом, на коме је Христос био разапет[13]). А кад Хозроја уби син му Сироје и бојна срећа се окрену Ираклију, принуђен би Сироје да склопи мир. Цар Ираклије ослободи Јерусалим и по уговору мира доби Ираклије св. крст натраг и донесе га у Јерусалим у највећој слави. На подножју горе Јелеонске дочека народ крст са патр. Захаријем, носећи палмове гранчице, као кад оно иђаху Јерусалимљани Христу на сусрет. (Мт. 21, 8—10; Мрк. 11, 7—11; Јов. 12, 13). Сам је Ираклије носио крст и то оним истим путем, којим га је носио и сам Господ Исус. Но код цркве капије устави га невидљива рука, те се по упутству анђела обуче цар у скромне — сиромашне хаљине и пренесе св. дрво на Голготу, гдје је и прије било. Та опћа радост хришћанска била је 628. године[14]). Но поново касније крст би пренесен у Цариград[15]), а за тим један главни дио[16]) опет повраћен у Јерусалим, али се не зна кад.

Крст је и послије тога са Голготе много пута ношен и опет повраћан. Тако н. пр. видимо, да га ни Готфрид, освојивши Јерусалим 14. јуна, 1099. год. није напао у храму, када је бос и у врећу обучен пошао на Голготу да му се поклони. Био је на име у једнога монаха из Сирије. Касније су га Хришћани опет нашли и у храм Вознесенија на Голготи поставили[17]). Када је Саладин при крају XII. вијека на Јерусалим ударио, буде часни крст заробљен заједно с епископом лидским, који је крст пред бранитељима носио[18]). Ричард Енглески преговарао је са Саладином, да Хришћанима крст поврати[19]). Од њега је само једна честица сачувана.

Поједине дијелове часнога крста носили су и у ратове. Када су Сарацени под водством емира Афдале пошли на Јерусалим, узме Арнулф (свештеника Арнулфа поставио је за патријарха краљ Готфрид) један дио крста (други дио остави у храму на Голготи) и унесе га у војску. Тако војска одушевљена потуче Сарацене до ногу код Пекалона. И у војни Балдуина I. сам је патријарх носио крст у војсци против Муслимана. Војска одушевљена потуче Муслимане у Јафској долини.

---

*) Види број 7. од ове год

[13]) Цетињска „Просвјета" за 1895. год. стр. 193. и 572.

[14]) Gindely (Vj. Klaić) Povjesnica srednjega vijeka. Za više razrede srednj. učilišta. Zagreb 1897. стр. 36. Историја хришћанске цркве. За школску младеж израдио: Григорије (Никола) Жинковић, митроп. зворн.-тузлан. (треће попуњено издање) стр. 55. и „Просвјета" за 1895 стр. 193. и 575.

[15]) Цетињска „Просвјета" за 1895. стр. 193. и 615.

[16]) Док је крст био у Европи, много је малих честица одвојено и разнесено по разним градовима Европе па и Азије. (в. примј. 17).

[17]) „Просвјета" за 1895. стр. 194.

[18]) Ibid. стр. 195.

[19]) Ibid. стр. 196.

Касније видимо мање и веће дијелове часнога крста по многим градовима и у различитијем дијеловима свијета, у манастирима и по црквама, па и код многих лица. У почетку 12. вијека дође један дио крста у руке папскога Легата Дембера, који је тежио да буде патријарх у Јерусалиму послије смрти Арнулфове. А када су крстоносци 1204. године под водством грофа Балдуина фландријског, маркгрофа Бонифација од Монтеферата[20]) и млетачког дужда Хенриха Дандоле опљачкали Цариград, понесу са другијем светињама и »неколико честица« часнога крста. Хенрих Дандоло пак узео је онај дио крста, који је царица Јелена даровала сину Константину, и поклонио га Венецији. Један дио крста узео је базељски абат епископ Мартин Литц. А сам Балдуин даровао је један дио часнога крста из Вукелеонскога дворца око »фунта тежине« француској краљу Филипу Августу. Кад је Балдуин I. освајао Сидон, замоли Сигура (сина норвешкога краља Магнуса) — који је исте 1111. године у Палестину дошао са 10 000 војника — да му помогне. Пошто му Сигур молбу испуни, даде му Балдуин један дио часнога крста, а Сигур га однесе у Норвешку и смјести у Дронтгејимској цркви.*)

Онај дио крста, што га је заробио Саладин, и који је више од 30 година био код Мухамеданаца, повратне крстоносци године 1221. у Палестину. Од тада св. крст није више ни изношен. Ту се и данас чува у ћивоту, у олтару саборне цркве Вознесенија Христова.[21]) Но ипак је много честица часнога крста разнесено у разна времена по многијем манастирима. Највише честица часнога крста имаде у св. Гори Атонској.

Три крста од животворног дрвета у манастиру Хиландару, од којих је један даровао св. Сава,[22]) један грчки цар Андроник, а за трећи се не зна.[23]) У Хиландару се налазе од њега 24 драма.[24]) Један од ових крстова носи калуђер — Хиландарац, који станује на острву Тасо, сваке године на то острво и ту међу жељима стоји по неколико мјесеци ради Божјега благослова; за ово пак дарују острви — Грци манастиру маслине преко године.[25]) У манастиру Хиландару имају још два крста од животворног дрвета, од којих је један поклонила царица Пухкерија.[26])

У манастиру Филотеју налази се један крст са неколико светих костију. На плочи је урезан запис грчким језиком, по чему се знаде, да је 1347. године даровао Стефан Душан цар »Србљемъ и Романїи«.[27])

Један крст од животворног дрвета налази се у манастиру Ксиропотамону и то онај дио, гдје су ноге Христове биле приковане. Овај је крст поклонио св. Павле (који је један манастир у св. Гори саздао и који је по његовом имену и назват), и ово је највећи — »знаменит дио« животворнога крста Христова, ради чега овај манастир осим свога храма (40 мученика Севастијских[28]) слави и

[20]) К примј. 14 стр. 162.

*) „Просвјета„ стр. 195.

[21]) К примј. 14. стр. 162.

[22]) Види примј. 6.

[23]) „Описаније Древностиј Сербски у Светој (Атонској) Гори, са XIII. литогр. таблица". Димитрије Авраамовић, живописац. 1848. стр. 38.

[24]) „Просвјета" за 1895. стр. 197.

[25]) К примј. 23. стр. 22.

[26]) Ibid. стр. 54.

[27]) Ibid. стр. 93.

[28]) К примј. 10. митроп. Михаило, стр. 81.

празник Воздвижење честнога крста. Овај се крст за вријеме какове болести износи из. св. Горе и носи по народу; освећује се њим и вода, којом се шкропе улице и људи и тако се народ исцјелује.[35])

У манастиру св. Павла налази се такође један крст од животв. дрвета и то од онога дијела, гдје су ноге Христове приковане биле.[36]) Виде се и рупе од клинаца.

Један такав крст имаде и у манастиру Лаври.[31]) Један крст од животв. дрвета налази се у манастиру Ватопеду,[32]) један у манастиру Григоријату (128.)[33]) Један часни крст од животв. дрвета налази се у ман. Котломуму (83.); један такав крст у ман. Ксенофу (150), један у Иверу (89), један у Пантократору (71) и по један у манастирима: Симопетра (132), Ставроникита (74), Каракалу (95) и један у скиту св. Ане (108.) За тим један часни крст од животв. дрвета Христова налази се у ман. Дохиару (156.) И најпослије три часна крста од животворнога дрвета Христова налазе се у манастиру Зографу (168.)

Видјели смо из предања, како је Сит она три зрнца, што их је од анђела добио, посијао на гробу очевом, гдје изникоше три шибљике: кипарис, финик и кедар, који временом у једно дебло срастоше. А историја јеванђеоска нам казује, како је Христос на крсту — на Голготи разапет — цио свијет својом драгоцјеном крвљу од смрти избавио. А као што је стари завјет єкы .. гождєнүхъ клѣтъ. (Јевр. 10. 1.), и нєтлѣнъ бо Христа (Гал. 3. 24.) у ономе, тако је и крсна смрт Исуса Христа Спасителја свијета предсказана била у старозавјетним обрасцима и пророштвима.

Тако змија од мједи, коју је Мојсије по наредби Божјој објесио о мотку у пустињи (Числ. 21. 8—9.), значила је, да такви подобнтъ жождєнтъ Сынъ человѣческій... (Јов. 3. 14.). За тим код пророка Исаије (53. 5, 7.) и Данила (9. 26.) И дрво од знања добра и зла (Быт. 2. 9.) прототип је крста Христова, јер је оно почетак гријеха, а крст је почетак искупљења. На њему је ђаво побиједио, на крсту је побијеђен био.[34])

Па и моћ крста у неким старозавјетним догађајима показује на силу и моћ часнога крста Христовог. Тако н. пр. Исус Навин раширивши руке крстообразно[36]) уставља сунце (Ис. Нав. 10. 12. и 13.). И Мојсије је раширивши руке у виду крста (Исх. 17. 11—12) преко Исуса (—13) побиједио противника Амалика у Рафидину (—8.)[36]) Крстъ начертакъ Мшсѣй[37]) прије са Израиљцима Црвено море (14. 21—22.).

---

[35]) Д. Аврамовић, стр. 136.

[36]) Дим. Аврамовић, стр. 114. Али изгледа необично, да се у овоме манастиру налази овај дио крста, који се налази и у ман Ксенофонтиону. Вала да је то један дио онога дијела.

[31]) Д. Аврамовић, стр. 102.

[32]) Ibid. стр. 67.

[33]) Број у загради означује страну код Дим. Аврамовића.

[34]) „Источник" од 1902. год. бр. 4. стр. 77. примј. 1.

[35]) Служба: Воздвижење чинаго крста (14. сент.), на јутрењи на 2. стихосл. стихира на хвалѣ и нпнѣ.

[36]) Стихире на: господи возвахъ и на ѣ. и нынѣ на литији и на стиховње.

[37]) Катавасија, пјесма 1.

Ради тога се крсту и додају многа почасна имена. Тако се зове: дрво животворно,[38]) дрво пречистог,[39]) дрво славно. Назива се и благословеним дрветом,[40]) часним,[41]) пресветим,[42]) и животворним крстом. Још му се приписују имена: непокедимыма покеда, непокедимог оружја, двери райскиа, кључић спутнуждиј;[43]) похвала,[44]) нада,[45]) и утврђење вијерних,[46]) пристанищи славно, пристаниште оних, које бура гони, утврђење и чувар насељене, заштита пострадалих. Лекар болесних, млака милостивнаго, цркв ограждиј, дика цркве, јер је он слава анђелска и пропаст демонска.

И тако крст Голготски постаде у очима следбеника Христових символом мира, љубави и опроштења, па и дан данас ужива велико поштовање. А то се види из тога, што је св. црква православна у част крста посветила не само појединe дане, него и седмице. Тако 14. септембар посветила је: воздвижение честнаго креста, за спомен проваласка његова од царице Јелене, за што је спојена и успомена на повратак његов на ропства персијскога за примјеме Ираклија. За тим дан 7. маја — појава звијезданога крста у Јерусалиму. По томе дан 7. августа (успомена побједа Андрије Богољупког на Бугарима и императора Мануила у 12. вијеку).[47]) У част крста Христова посвећена је и цијела средња седмица великог поста, и најпослије сваки петак и све среде преко цијеле године.

А кад буде пришествіе Сына человѣческаго, (Мат. 24. 2; Лук. 17. 24.) показаће се на небу као претеча небескога Судије Његов крст,[48]) као што нам казује св. јеванђелист Матеј: и тогда явится знамение Сына человѣческаго на небеси 24. 30).

Покушао сам, да у кратко изнесем историју онога крста, што га је Син Божји узео на Себе, узнио на Голготу, на којем је небеска жртва, за откуп гријехова рода људскога, разапет, измучен и прогнан, исмијан и прободен испустио дух. То је крст сријетности обливен светом крви Христовом, окаћен страшним мукама и осветен смрћу Његовом, засијао сунцем вјечне истине, која је заблуђело човјечанство извела из таме гријехова и тешких заблуда, научила љубави, повела у свијетлост.

То је часни крст Христов — највећа светиња Божја на земљи, највеће добро, које људи с неба добише и које на своје грди притиснути могоше.

---

[38]) 1. стихира по крестѣмъ воздвижении. Код Римљана крст се називао: срамотно дрво, несретно дрво. (Београдски Весник срп. цркве од 1904. св. III. стр. 242.) Манихејци исповједајући поред дуализма и докетизам, учили су: да се Ис. Христос само привидно родио, страдао и умро, па радя тога се нијесу клањали ни крсту ни Богородици («Богомили, црквена историја и кратлани». Историчка расправа написао Др. Божидар Петрановић, Задар 1867. стр. 34.) А Богомили се ничега тако не гнушаше као крста и крсног знамења; не могаху ни помислити, да је прави Христијанин онај човјек, који вијерним на вид јело износи „оруђе срамоте“ и смрти Христове. Они говораху: не треба крст поштовати, него га треба мрзити и проклињати. („Историја српскога народа“ за средње школе од Миленка Вукићевића. Прва књига. Београд 1904. стр. 101.; и Др. Б. Петрановић, стр. 61.)

[39]) 2. стихира на хвалите.

[40]) 4. стихира на Гос. возвах.

[41]) 1 стихира на литији.

[42]) 1 стихира на хвалите.

[43]) 1 стихира на стиховне.

[44]) 2 стихира на Гос. возвах.

[45]) Стихира по јеванђелију.

[46]) Свјетилен.

[47]) „Просвјета“ на 1895. стр. 197. и 248.

[48]) Мажарије (Шевић) Православ. догмат. богословије, II. дио, стр. 342.

Старозавјетна пророштва код св. новозавјетнијех писаца.

Петроније Станојевић, адм. парохије.
Бањци (Далмација).

Господ не чини ништа, не открившн тајне Своје слугама Својим. Амос, 3 7.

Премногa старозавјетна пророштва говоре, да ће Бог учинити с људима други, нови завјет, да ће се појавити проповједник, који ће објавити скори долазак Месије, да ће се сам Месија појавити, те се уједно црта Његов живот; даље, говоре та старозавјетна пророштва о св. ученицима Спаситељевим и о њиховој апостолској дјелатности, о Јеврејима, о тврдоглавости великог броја истих, о вјери, праведнику, оправдању вјером, о остатку, који ће се спасти и о незнабоштву.

Св. новозавјетни писци у својим списима позивали су се на та пророштва старозавјетна и у истим својим списима приводили су их већим дијелом од ријечи до ријечи, али сва нијесу привели, јер то није било потребно, и ако су, као и сва остала, врло значајна.

Која су од ових пророштава приведена, од којих новозавјетних писаца и гдје, намјера ми је овдје у кратко изложити. —

I. Пророштво, које се односи на нови завјет.

Св. пророк *Јеремија*, претсказујући овај завјет, говори:

»Ево иду дани, говори Господ, кад ћу учинити с домом Израиљевијем и с домом Јудинијем нов завјет, не као онај завјет, који учиних с оцима њиховијем, кад их узех за руку, да их изведем из земље Мисирске, јер онај завјет мој они покварише. Него ово је завјет, што ћу учинити с домом Израиљевијем послије овијех дана, говори Господ. Метнућу завјет Свој у њих и на срцу њихову написаћу га и бићу им Бог и они ће ми бити народ«.[1])

Ово је пророштво приведено у посланици ап. Павла Јеврејима у гл 8. ст. 8.

II. Пророштво, које се тиче блиске појаве предтече Месијиног.

Појава св. Јована Крститеља и његова проповијед у пустињи пророчена је од св. прор. *Исаије* овијем ријечима: »Глас је некога, који виче: Приправите у пустињи пут Господњи, поравните у пустоши стазу Богу нашему«.[2])

Пророштво је приведено од све четворице јеванђелиста и то од Мат. у гл. 3. ст. 3.; Марк. гл. I. 3.; Лук. 3. 4. и Јов. гл. 1. ст. 23

Пророштва односно Исуса Христа.

Господ Исус Христос савршени је Бог и од вјечности рођен од Бога Оца. Он је по човјештву и Син пресв. Дјеве Марије. О Његовом рођењу од Дјеве спомиње св. прор. *Исаија* и то ријечима: »Ето, дјевојка ће затрудњети и родити Сина и надјенуће Му име Емануило«.[3])

[1]) Јер. 31. 31.
[2]) Ис. 40. 4—4.; Мал. 3. 1.
[3]) Ис. 7. 14.

Пророштво је привео јеванђ. Матеј у гл. 1. ст. 23. Лук. I. 31.

Св. пророк *Михеј* претсказује мјесто рођења Господње и то да ће бити Витлејем. Он говори: »А ти, Витлејеме Ефрато, ако и јеси најмањи међу тисућама Јудиним, из тебе ће ми изаћи, који ће бити господар у Израиљу, Којему су изласци од почетка, од вјечнијех времена«.[4])

Приведено код Мат. гл 2. ст. 6. и споменуто код Јов. у јев. гл. 7. ст 42.

Цар Ирод тражи, да погуби Исуса, а Исус, као што је познато, по наредби Божјој, би однешен у Мисир, а одавде повраћен по смрти Иродовој у Назарет. Овај догађај претсказан је у старом завјету од прор. *Осије* са ријечима: »Из Мисира дозвах Сина Својега«.[5])

На њега се позивље св. јев. Мат. у гл. 2. ст. 15.

Ирод нареди да погубе сву дјецу у Витлејему од двије године на ниже, у нади, да ће међу њима погубљен бити и Исус. Отуд јаук и плач матера у Рами. О овом јауку и плачу матера у Рами прориче св. пророк *Јеремија* (XXXI. 15.)

Ово претсказање приводи св. јев Матеј у гл. 2. ст. 18. ријечима пророковим: »Глас у Рами чу се, нарицање и плач велики: Рахиља плаче за дјецом својом, неће да се утјеши за дјецом својом, јер их нема«.[6])

Пресвета Дјева Марија и праведни Јосиф по повратку из Египта настане се у Назарету са Исусом. Стога Исус кашње и би назван Назарећанином. Да ће овако назван бити, претсказано је у старом Завјету.[7])

Претсказање приводи св. јев. Матеј у гл. 2. ст. 23.

Прије него што ће Исус поћи, да проповиједа Своју божанствену науку, би одведен Духом Светим у пустињу, да се постом и молитвом приправи за велико Своје дјело искупљења рода људскога. Тад му приступи сатана, да Га куша. Најприје Га искуша, говорећи Му, да претвори камење у хљебове, ако је Син Божји. Исус му одговори ријечма св. прор. Мојсеја: »Човјек не живи о самом хљебу, него о свему, што излази из уста Господњих«.[8])

Налази се код Мат. у гл. 4. ст. 4. и код Луке исто у гл. 4. ст. 4.

Још ђаво кушаше Господа, говорећи Му, да скочи са врха цркве, камо Га је одвео био у св. граду и да ће Га анђели сачувати, да се не убије. Исус му одговара, да је писано, да се Бог не може кушати.[9])

Приведено од Матеја 4. 7. и Луке 4. 12.

Још ђаво кушаше Господа, говорећи Му, да му се поклони, па да ће Му дати сва царства овога свијета са њиховом славом, показујући Му та царства са кварантанске високе горе, камо Га је одвео био. Исус му одговара старозавјетним писмом, да се човјек има клањати Богу и Њему јединоме служити.[10])

Код Мат. 4. 10. и Луке 4. 8.

Послије кушања дође Исус у Назарет. Једног дана отвори у синагози књигу пророка *Исаије* и прочита пред Јудејцима мјесто, које се односи на Њега и у ком је назначена задаћа Његова доласка. На том мјесту Исаија пише: »Дух је Господа Бога на Мени, јер Ме Господ помаза, да јављам добре гласе

[4]) Мих. 5. 2.
[5]) Осија, 1. 11.
[6]) Јерем. 31. 15.
[7]) Суд. 13. 5. Не. XI. 1—2.
[8]) V. Моје. 8. 3.
[9]) Ibidem 6. 16.
[10]) Второ зак. VI—13 ; X—20.

кроткима, посла Ме, да завијем рањене у срцу, да огласим заробљенима слободу и сужњима, да ће им се отворити тамница, да огласим годину милости Господње и дан освете Бога нашега, да утјешим све жалосне«.[11])

Мјесто је приведено од св. јев. Луке у гл. 4. ст. 18—19.

Ово мјесто Исаијино Исус Христос примијени на Себе и о том је говорио тог дана у синагоги. Због овог учини се посве зазоран Јудејцима и хтједоше Га убити. Исус је то опазио, с тога остави Назарет и настани се у Капернауму. О овом је претказано у старом завјету. У њему стоји писано, да народу, који се налази у тами и сјени смртној, а настањен је на међи Завулоновој и Нефталимовој, на путу к мору, с оне стране Јордана, у Галилеји незнабожачкој, засвијетлиће велико виђело.[12])

Ово пророштво приводи Матеј у гл. 4. ст. 15. 16.

Св. пророк *Исаија* претказује, да ће сви бити научени од Бога.[13])

Код Јов. 6. 45.

Исус Христос најчешће је проповиједао Своју науку у причама. И ово је предвиђено од пророка.[14])

Приведено од Матеја 13. 35.

Исус Христос учио је о Себи, да је Он Бог истинити од Бога истинитога и да ће сви непријатељи Његови бити бачени под ноге Његове. Односно пророштво о овом је: »Рече Господ Господу мојему: сједи Мени с десне стране, док положим непријатеље Твоје за подножје ногама Твојим«.[15])

Приведено од Мат. 22. 41—46.; Марка, 12. 35—37.; Луке, 20. 42—43.; Дјеј. ап. 2. 34—35.; послан. Јевр. 1. 14.

О Исусу још су ова пророштва:

»Пријестол је Твој, Боже, ва вијек вијека; палица је правде, палица царства Твога. Омиљена Ти је правда и омрзао си на безаконје: тога ради, помаза Те, Боже, Бог Твој уљем радости већма од другова Твојијех.

Ти си, Господе у почетку основао земљу и небеса су дјела руку Твојијех. Она ће проћи, а Ти остајеш; и сва ће остарјети као хаљина.

И савијеш их као хаљину и измијениће се; а Ти си Онај Исти и Твојијех година неће нестати.[16])

У дјел. апост. 1. 8—12.

Шта је човјек, да га се опомењеш, или син човјечији, да га обиђеш?

Умалио си га малијем нечим од анђела, славом и части вјенчао си га и поставио си га над дјелима руку Твојијех.

Све си покорио под ноге његове«.[17])

У посл. Јевр. 2. 6—8.

»Жртава и дарова нијеси хтио, али си ми тијело приправио.

Тада рекох: Ево дођох у почетку књиге писано је за Мене, да учиним вољу Твоју, Боже«.[18])

[11]) Ис. 61. 1—2.
[12]) Ис. 9. 1—2.
[13]) Ис. 54. 13.
[14]) Ис. 48. 4. и Пс. 77. 2.
[15]) Псал. 109. 1.
[16]) Псал. 44. 6—7.; 101. 25—27.
[17]) Пс. 8. 4—6. Пс. 143. 3.
[18]) Пс. 39. 6—8.

У посл. Јевр. 10. 5—7.

»Ја ћу Му бити отац и Он ће Ми бити син и да му се поклоне сви анђели Божји«.[19])

У Апост. Дјел. 2. 5—6.

»Објавићу име Твоје браћи својој и посред цркве запјеваћу Те.[20])

»Ја ћу се у Њега уздати«.[21])

У посл. Јевр. 2. 12—13.

»Ти си свештеник до вијека по реду Мелхиседекову«.[22])

У посл. Јевр. 5. 6.

Св. пророк *Мојсеј*, растајући се са својијем народом и мислећи на Исуса Христа, истом народу прориче:

»Пророка испред тебе, између браће твоје, као што сам ја, подигнуће Ти Господ Бог Твој; Њега слушајте«.[23])

У Апост. Дјел. 3. 22.

»Из Сиона изаћи ће закон и ријеч Божја из Јерусалима«.[24])

У посл. Рим. 11. 26.

»Ево мећем у Сиону камен спотицања и стијену саблазни и који Га год вјерује, неће се постидјети«.[25])

У посл. Рим. 9. 33.

Једном дође Исус у храм Јерусалимски. Место молитве ту нађе трговце, да продају своје ствари. Исус начини бич од узица волујских и с њим истјера трговце и животиње, рекавши, да се од Његова дома не чини пећина хајдучка или кућа трговачка. Овај догађај предвиђен је код пророка, који говораше: »Ревност за кућу Твоју изједе Ме«.[26])

Пророштво је приведено од св. јев. Јов. гл. 2. ст. 17.

Полазећи Христос у Јерусалим, да заврши Своју месијанску службу, у путу нареди, да Му се доведе магаре, које ће привезано наћи у селу према себи. То би учињено и Господ јашући на магарету, уђе у Јерусалим. Гледе овога речено је: »Радуј се много, ћери Сионска, подвикуј, ћери Јерусалимска, ево цар твој иде к теби, праведан је и спасава, кротак и јаше на магарцу«.[27])

Код Мат. 21. 5.

Дошавши у Јерусалим, као и прије народ, дјеца Га поздрављаху, вичући у цркви: Осанна Сину Давидову. О овом је пророковато: »У устима мале дјеце и која сисају чиниш Себи хвалу на супрот непријатељима Својима, да би учинио, да замукне непријатељ и немирник«.[28])

Код Мат. 21. 16.

Овог пута тражаху Јудеји, да свакако погубе Исуса. Омрзнуше на Њега ни зашто, казано је код пророка.

Приведено *од Јов. дјев.* 15. 25.

(Свршиће се).

[19]) Пс. 88. 26—27.
[20]) Пс. 21. 23
[21]) Ис. 8. 17.
[22]) Пс. 109. 4.
[23]) V. Моје. 18. 15.
[24]) Исаија. 59. 20.
[25]) Ис. 28. 16.; Псал. 117. 22.
[26]) Псал. 68. 10.
[27]) Зах. 99.
[28]) Пс. 8. 3.

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У овоземној цркви.

Превишњи имендан Његовог цар. и апост. краљ. Величанства премилостивог нашег Господара *Франца Јасифа I.* прослављен је дана 21. септ. (4. окт.) уобичајеном свечаном благодарственом молитвом у српско-православној катедрали у Сарајеву. Благодарствену молитву одслужило је уз асистенцију чланова епарх. црквеног суда, те осталог мјесног свећенства, Његово Високопреосвећенство АЕ и Митрополит дабро-босански госп. *Николај Мандић*. Благодарењу су од стране високих власти присуствовали гг. одјељни предстојници Конст. *Херман* и Фр. *Пасини*, генералмајор пл. *Ангел* и многи виши чиновници разних области и официри, грађанство и школски наставници са свом школском омладином. На јектенија је складно и прецизно одговарало српско-православно црквено-пјевачко друштво у Сарајеву »Слога«. — Истога дана одслужена је благодарствена молитва поводом Превишњег Имендана и у српско-православном богосл. училишту у *Рељеву*, којој су присуствовали сви наставници и слушаоци св. богословије.

Извјештај о раду VII. сједнице епархијског црквеног суда у Бањалуци од 24. августа (6. септембра) 1906., држане под предсједништвом Његовог Високопреосвештенства госп. Митрополита Евгенија.

Парохијском звању винском на његов упит саопћено је, да је концем год. 1906. укинуто даље наплаћивање протопрезвитерских мурева — Црквеном одбору оџачком одговорено је, да се на парохију Оџак натјечај још неможе расписати из разлога тога, што та парохија није још коначно устројена. — На упражњену парохију хадровачку расписан је стјечај — Црквеном одбору романовачком ради набавке икона за новосаграђену цркву препоручена је фирма Ивковића и Алексијевића у Новом Саду, затим Боцарића у Сарајеву. — Припуштени су к' избору сви компетенти на парохију јелићку. — Протопрезвитерском звању у Б. П. послан је један примјерак нацрта о обављању канонических визитација у протопрезвитерату босанско-костајничком с' упутом, да дотични протопрезвитер у подручном му протопрезвитерату по истом имаде обавити канониче визитације. — Предложено је великом црквеном суду у Сарајеву, да се за све четири епархије изради један заједнички нацрт о обављању канонических визитација — Упућено је парохијско звање у Јошавки, да одговори сеоском котарском уреду, да крсне листове по православном обреду унијатске крштене дјеце има на захтјев дотичног унијатског свештеника затражити путем земаљске владе у Сарајеву. — Извјештен је епархијски управни и просвјетни савјет, да хонорар за вођење протопрезвитерског звања приједорског за годину 1906. припада и да се исти има исплатити свештенику Душану Зеленики. — Пошто избор окружног протопрезвитера бањалучког обављен није, то су повраћени документи јереју Душану Кецмановићу. — Јереј С. Б. предложен је за пензију од 400 круна годишње — Свештеник А. као припадник туђе епархије није могао бити припуштен к' избору за сталног пароха приједорског, те су му због тога повраћене његове сведодбе. — Јеромонах М. Радаковић из службених обзира премјештен је из Бочца у Шолаје, а на његово мјесто постављен је досадашњи администратор шолајски јереј Јован Клетерић. — Припуштени су к' избору сви компетенти на парохију босанско-крупску. — Све-

штеник С. П. предложен је за пензију од 400 круна годишње. — Црквеном одбору у Ракелићима јављено је, да се на тамошњу парохију пријавио само свештеник Н. Ђ., па је услијед тога исти одбор позван, да се у скупштини изјасни, да ли има што против истог кандидата. — Упућено је протопрезвитерско звање бос. петровачко, да покуша путем грађанске власти раставити у конкубинату живећу прав. Српкињу са Мухамеданцем. — Свештеник Ј. Ј. због пијанства и неуредног вршења свештеничких дужности кажњен је строгим укором.

Путем протопрезвитерских звања обавијештено је свештенство о стегама досадашњих олакшица у издавању свештеницима напутница за вожњу у пола цијене на босанско-херцеговачким државним жељезницама. — Умољена је земаљска влада, да повиси број сати за вјеронауку у народној основној школи у Б. Кобашу. — Свештеника М. В. и свјетовњака Л. Нар. послан је призив великом црквеном суду. — Услијед рјешења великог црквеног суда припуштен је к' избору за сталног пароха главичког и свештеник Св. Карановић. — Свршени богослов призренски Т. Милановић постављен је за привременог администратора буковачког у прот. б. петровачком. — Свештеник П. Ш. препоручен је црквеном суду у Сарајеву ради повишице осигуравајуће мировинске своте. — Јереј Л. Н. због тога, што није хтио да сахрани свога рођеног брата без претходне наплате кажњен је двонедељном епитимијом у М. Моштаници. — На новоотвореној народној основној школи у Саници постављен је катихетом свештеник Ђ. Кондић. — Услијед односне притужбе црквеног одбора наређено је свештенику В. М. да у парохијској цркви служи два пута, а у филијалној само сваки трећи пут. — Умољен је котарски уред у Цазину, да овршним путем наплати од људи путне трошкове јереју Ј. М. — Наређено је свештеницима Ј. и Д. С. да издају рачун од тромјесечног послуживања парохије б. гр. и припадајућу своту у новцу свештенику С. Д. — Наређено је прот. бос. костајничком, да затражи од подручног свештенства школске исказе. — Пошто је свештеник М. постављен у Буковачи, то је тамошњи црквени одбор питан, да ли остаје код стјечаја. — Пријава свештеника С. Ш. против свештеника Ј. Ј. одбијена је као неоснована. — Затражени су списи од котарског суда у Кључу у казненом предмету против В. Ш. и другова. — Одлука о заплијењи плате свешт. С. Ш. уступљена је еп. управ. и просвј. савјету на даљи поступак. — Од пријавитеља свештеника М. П. затражен је предујам од 40 круна ради вођења истраге. — Свештенику романовачком у погледу неких олакшица при склапању и благосиљању бракова наређено је, да се има држати постојећих прописа и наредаба. — Од чланова црквеног одбора у Ст. М. затражен је предујам од 40 круна ради извиђаја њихова спора са свештеником Ђ. П. — Никола Дучић из Бл. упућен је, да путем грађан. суда тражи предају и повратак својих сестара од управе женског римокатоличког клостера код Бањалуке. — Припуштени су к' избору сви компетенти на парохију Лушци-Паланку. — Умољена је земаљска влада, да рјеши ствар проте кључког у погледу његовог хонорара за обављање свештеничких дужности у тамошњој еврној болници. — Упозорен је прота Н. Н. да у будуће пази, да не би иновјерно лице сахрано по уставу источно-прав. цркве. — Пријава Л. З. против свештеника М. В. одбијена је као неоснована. — Молба свршеног богослова Милана Боројевића за потпору у име женидбе препоручена је земаљској влади. — Молба Јул. уд. иза покојног јереја Саве Рађевића ради дозначења њој припадајуће мировине препоручена је црквеном суду у Сарајеву.

За вођење истраге у дисциплинанној ствари против свештеника Св. Д. одређен је прота Ковачевић и Св. Прокопић. — На захтјев свештеника Св. Д, да се постави још један свештеник у Бањалуци, одговорено је: да се други свештеник не може поставити из разлога тога, што не постоји друга парохија бањалучка. — Призив свештеника Св. Д. послан је на надпреглед и коначно рјешење великом црквеном суду у Сарајеву. — Администратор бањалучки Св. Давидовић из службених обзира премјештен је на парохију дракенићку у протопресвитерату босанско-костајничком. — Потврђен је избор свештеника у Б. Дубици. — Свршени богослов Петар Мандић постављен је за привременог администратора на парохију Лијешће у протопресвитерату дервентском.

Послана је 21 бракоразводна тужба парох. званьима ради покушаја помирења странака — Странкама на одговор послано је 14 формалних бракоразводних тужби. — Подијељено је право, да поднесу формалне бракоразводне тужбе 12-рици. — Изречена су 2 пресуде на развод брака. — Послано је 12 бракоразводних процеса овоепархијском одвјетнику на стављање предлога у ствари. Послато је 5 изречених бракоразводних пресуда великом црквеном суду у Сарајево на надпреглед. — Упућен је 1 несложни пар на сажиће. — Издан је 1 едикт. — Постављен је званични скрбник З.

Осим горе истакнутих рјешено је још много других текућих ствари, од којих су неке узете на знање, послате овоепархијском одвјетнику на мнење и стављање предлога, стављене у архиву, неке опет достављене странкама на изјашњење, одговор, протуодговор и т. д. *А—а Јо—вић.*

Освећење цркава и школе. Његово Високопреосвештенство Митрополит бањалучки и бихаћки Господин *Евгеније Летица*, благоизволио је дне 20. августа (2. септ) 1906. осветити новосаграђену српско-православну основну школу у *Прибинићу*; за тим је осветио по чину за то прописаном дана 3./16. септембра 1906. новоподигнуту цркву у Саници, протопресвитерата кључког, у част и спомен св. апостола Петра и Павла, а дана 9./22. септембра 1906 новоподигнуту цркву у Сводни, протопресвитерата бос. костајничког у част и спомен св и славнога пророка Илије.

Краљевина Србија.

Одликовање. Његово Преосвећенство госп. епископ тимочки *Мелентије*, одликован је од Краља Петра I. орденом *Бијелог Орла IV. степена.*

Свећеничка скупштина. 23. авг. т. г. одржана је у Београду у сали универзитетској XVIII редовна свећеничка скупштина. На истој скупштини изабран је и главни одбор свећен. удружења у који су ушли као: председник војни прота г. *Здравко Паумовић*, подпредседник свећеник г. *Дим. К. Михаиловић*, судија духов. суда из Чачка, уредник »Весника Српске Цркве« г. *прота Алекса Илић*, подуредник и секретар ђакон г. *Милан Милутиновић*, и благајник свећеник г. *Алекса Петровић*, парох београдски.

Нови професори богословије св. Саве. За професоре богословије св. Саве постављени су *јереј Добросав Ковачевић*, професор београдске реалке и бивши уредник »Гласника Архијерејског Сабора« и *монах Валеријан*, суплент шабачке гимнасије.

Црква у Далмацији.

Статистика далматинско-истријске епархије. На основу »Шематизма« српско-православне далматинско-истријске епархије за год. 1905., види се, да је ова епархија бројала у споменутој години 80.842 душе са 11.279 домова, а подијељених на 55 парохија и 5 протопресвитерата. Манастира је било 3. Свећеника 73, од којих су 26 монашког реда. Цркава је било 83. У православље је прешло њих 15, а из православља иступило 23. У богословском училишту у Задру радило је шест професорских снага, а слушалаца је било 35.

Црква у Русији.

Вјерска статистика. Становништво Русије по вјерама овако стоји: Православних 87,122.604; Старообредаца 2,204.596; Римокатолика 11,506.809; Протестаната 3,752.756; Мухамеданаца 13,906.972; Јевреја 5,215.805; Јермена-Григоријанаца 1,179.266; Осталих Хришћана 8.135; Осталих нехришћана 732.078.

Православно свећенство бројало је: 2331 протојереја; 44.616 свећеника; 14.943 ђакона и 43.616 псоломшчика. Манастира је било 783, од овијех су 433 мушка и 350 женских. Монаха и монахиња било је свега: 57.982.

Пропаганда баптиста у Русији. Бостонски лист „Evening Transcript“ доноси из пера подпредсједника савеза баптиста у Русији барона Икскила извјештај о пропаганди баптиста у Русији. По ријечима самога Икскила пропаганда баптиста не може да напредује у Русији њих има повећавше у Западној и Источној Русији и у Финској. — Секта баптиста (протестантска секта) појавила се у Енглеској год. 1633. Они се најприје називали »браћом«, а затијем »крштеним Хришћанима« или »баптистама« (од грчког глагола »βαπτίζω« = погрузити, погружавати). Глава ове протестантске секте био је Џон Смит. Ова секта и у Енглеској и у Сјев. Америци подијелила се касније на више фракција. Главне тачке њиховога учења су наиме ове: они сматрају св. Писмо за једини извор вјере. Одбацују крштење дјеце, те мјесто крштења они дјецу само благосиљају. Крштење — по учењу баптиста — има снагу само онда када је у крштенику лична вјера пробуђена, а без тога крштење нема никакве силе. Према томе је крштење — по њиховом учењу — спољашњи знак исповједања већ »унутрашње обраћеногa« човјека Богу. Крштење је код њих прост обред само, кога човјек обавља. Опћи карактер њихове дисциплине је — калвинистички. По своме устројству они се дијеле на самосталне опћине или конгрегације. У основи њиховог учења и устројства влада принцип безусловне слободе савјести. Апостолска црква служи им за образац њиховим опћинама. Црквене казне су код њих: јаван укор и одлучење од црквеног опћења.

Црква у Бугарској.

Бугарски духовни семинар у Цариграду. Вриједно је, да у неколико кратких потеза изнесемо стање бугарског духовног семинара у Цариграду. Првобитно овај семинар основан је год. 1883/4. у граду Једренима са четвртогодишњим курсом. Почетком 1884/5. био је основан и други семинар у граду Прилипу, но већ год. 1885/6. спојише се оба ова семинара уједно са сједиштем у Једренима, одатле је исти семинар год. 1892. пренесен у Цариград у Фанар. Год. 1897/8. за екзарховања бугарског екзарха Јосифа пренесен је семинар из Кварта

Фанара у Кварт Шишли, гдје је и данас. Од почетка свога, дакле за 22 године, овај је семинар полазило 338 питомаца. Почетком прошле школске године у семинару је било 148 питомаца. Како је задаћа овог семинара, да спрема свећенике за разне епархије бугарске цркве, то се ињ примали питомци из разних крајева. По мјесту рођења три су питомца припадали цариградском вилајету, 47 солунском, 26 битољском, 20 скопском, 20 једренском, и 32 бугарском. Курс траје 6 година. Ректор семинара је К. Самарџијев. Прошле школске године семинар су свршили 16 питомаца. Испити су у семинару двојаки: један за питомце 6 годишта, а други за питомце осталих 5 годишта. У прошлој школској години одржани су испити од 1. маја до 10. јуна, по ст. кал. Изасланик екзархов на испитима био је протосинђел-архимандрит *Борис*. Предмети, који се у семинару предају ови су: Св. писмо, литургика, типик, црква. историја, омилетика, руски, словенски, старобугарски, бугарски, грчки, латински и турски језик, за тијем математика с пасхалијом, физика, литература, педагогика, опћа историја, географија, антропологија, хигијена и практична медицина.

Патријаршија Антиохијска.

Избор новог патријарха. За антиохијског патријарха изабран је митрополит града Трипописа Григорије (у свјетовњаштву Игњатије Игњатијевић Хадад). Он се родио год. 1859. Већ као мален одликовао се великом религиозношћу, да је обратио на себе пажњу тадашњег митрополита бајрутског Гаврила, који га је узео себи и дао га на науке. Митрополит Гаврил даде га у бајрутско училиште, једину у то вријеме духовну школу у оним крајевима. По свршетку исте постави га митрополит себи за секретара, гдје се млади Хадад још боље усавршио особито у административним пословима. Год. 1877. ступи Игњатије Хадад у манаштво као Григорије и то у манастиру Ал-Хуријету. Год 1879. постане јерођакон, те уједно и главним сарадником листа »Ал-Хадијета« (дар). Год. 1887. умрије у граду Трипопису митрополит Софроније. Послије дуге борбе на упражњену столицу митрополитску буде изабран Григорије, тада још јерођакон. Год. 1890. 6 маја буде он рукоположен за јеромонаха, а у скоро потом посвећен и за митрополита трипољског од патријарха антиохијског Герасима. Као митрополит одликовао се као мудар епископ и добар администратор. Год 1893. отвори он школу у Кефтини, коју из својих средстава издржаваше. Он је добро познат са богословском науком, како источне тако и западне цркве. Одличан је знаталац арапске литературе, свјетске и црквене, правних наука, логике, математике, музике и црквеног пјенија, а уз то је врло добар археолог и пјесник. Важи као најбољи и први црквени говорник у читавој патријаршији.

Црква у Грчкој.

Установе хришћанског археолошког музеја у Атини. Министар црквених дјела и просвјете у Грчкој Стефанопул изнио је пред народну скупштину пројект закона о установи у Атини хришћанског археолошког музеја. У њему би били концентрисани сви споменици древности, који се сада разбацани по многим мјестима налазе, а такође би се у тај музеј ставили и они споменици, које је напло хришћанско археолошко друштво.

Црква на Истоку.

Зближење англиканске и грчке цркве Старокатолички лист „Altkatholisches Volksblatt“ доноси биљешку о зближењу англиканске и грчке цркве. У Енглеској већ од дуже времена бави се грчки архимандрит Текнопул, изасланик цариградског патријарха, који је у Енглеску у ту сврху изаслан, да у тјешњој вези одржава односе грчке цркве према англиканској. Лондонски и други епископи енглески радосно су поздравили овај долазак Текнопулов и са њим одржавају живу везу. Недавно је сам Текнопул у скупштини енглеског удружења светих тајана држао предавање о тајни св. евхаристије. Још јачим доказом овога зближења може послужити посјета 62 ученика јерусалимског грчког семинара у англиканској катедрали. Даље је грчки патријарх дозволио, да се у храму Аврамову по англиканском обреду врши и литургија. На жељу патријарха енглеским богословима дозвољено је, да присуствују предавањима у грчком семинару и обратно грчким семинаристима у Оксфорду. Јерусалимски патријарх већ је отпремио једнога од својих најбољих семинариста на шест семестара у Оксфорд.

Англиканска црква.

Тежња за удружењем. Међу англиканским сектама опажа се јака тежња за удружењем. Тако је у Канади покренуто питање о уједињењу пресвитеријанаца, методиста и конгрегационалиста. Изабран је од представника ових секата заједнички одбор, који већ ради и нада се, да ће до остворења јединства свакако доћи. Конгрегационалисти су и у почетку прошлога вијека покушавали, да се са пресвитеријанцима уједине, али је те покушаје разбила разлика у погледима на црквени ауторитет. Канадски методисти лако могу ријешити питање о уједињењу, јер су потпуно независни од енглеских. И у самој енглеској поникло је питање о сједињењу конгрегационалиста и баптиста. Главна је сметња томе крштење. Баптисти крштавају само одрасле и искључиво погружењем, док конгрегационалисти крштавају дјецу и без погружавања. Али ни конгрегационалисти не сматрају крштење дјеце за довољно. Крштени у дјетињству имају само права да присуствују богослужењу и да састављају друштво, али бити члановима и у савез њи могу само у зрелом узрасту послије избора. У овој тачци наћиће се излазак за сједињење и једних и других, у случају да баптисти заведу међу собом особиту форму посвећења дјеце Богу, што неки баптисти већ и сада практикују.

Црква на Западу.

Хиротонија старокатоличког епископа. 26. јула т. г. била је у Бону хиротонија новог старокатоличког епископа Демела, кога је бонска старокатоличка општина са 108 од 119 гласова изабрала на мјесто покојног Вебера. Хиротонију обавили су архиепископ града Утрехта Герхард Хул, епископ бернски Едвард Херцог и епископ девентерски Шпит. При посвећењу учествовало је и неколико англиканских духовних лица.

Нова епархија за руске унијате у Америци. Конгрегација „de propaganda fidei“ ријешила је, да за руске унијате у Америци успостави посебну епархију. То је ријешење и папа одобрио. Поменута конгрегација већ се обратила питањем на неколико америчанских свећеника, ко да се постави за епископа новој епар-

хији. »Амерички руски Вјесник« тражи, да за епископа буде постављен један од америчких свећеника.

Нове индулгенције. Почетком тек. године подијељене су папским декретом изузетно индулгенције свима римокатолицима, »који желе да очисте душу своју тајном св. причешћа чешће него обично, наиме, који се свакога дана приближују св. олтару ради причешћа.« Те особите индулгенције дате су не само онима, који се те побожне праксе држе, него и онима, који желе, да је предузму.

Масонска агитација противу римокатолицизма у Аустро-Угарској. Са увођењем грађанског брака у Угарској Масони су отпочели живу агитацију противу римокатоличке цркве у читавој земљи. Агитације се тиче популарне теме: „pro divortio". Под тијем именом основано је у Бечу г. 1904. друштво са хиљаду чланова. Даљом пропагандом то друштво броји већ сада у Бечу око 38.000 чланова, а уопће у Аустрији на 200.000. Лист „La Civilta Catholica" пише, да ту агитацију подржавају Масони и да је ложа Schiller прва била, која је инспирирала тај антикатолички покрет. Представници те ложе су Јевреји, а који поглавито драже масу противу римокатолицизма јесу: новинар Алтенберг, професори универзитета: Бенедикт, Фрајн, Гринберг, чланови парламента: Еленбоген и др. Штаухер. Контраагитацију друштву „pro divortio" покренули су први архиепископ бечки Кардинал др. Груша и бечки Нунције (легат папски на бечком двору) својим енергичним апелом на римокатоличке епископе и уопће римокатолике у Аустрији, што наставни послије бечки католички централни комитет помоћу епископа и клира свију дијецеза у Аустрији.

Но Масони у Бечу основаше и друго једно друштво под именом „Freie Schule". Ово се друштво раширило нарочито по Њемачким провинцијама и у Моравској, а у сврху, да из народних школа истисне католичку вјеру. Насупрот овоме друштву основаше римо-католици католичка школска удружења: „Schull-Verein„ и „Pius-Verein". Оба ова удружења под јаком заштитом аустријског католичког епископата напредују са великим успјехом.

Избор црног папе. На мјесто умрлога генерала језуитског реда Мартина изабран је за новог генерала истога реда за такозв. »црног папу« дана 26. авг. (8. септ.) у Риму свећеник Фрањо Ксавер Верц, поријеклом Њемац. По саопћавању талијанских листова језуитски ред броји сада пет асистенција: и то талијанска са 1922 члана, германска са 4336 чланова, француска са 3088 чланова и енглеска са 2754 члана. У посљедњу асистенцију убрајају се и чланови сјевероамеричких уједињених држава.

17. евангеличко-социјални конгрес у Њемачкој. У мјесецу јуну т. г. одржан је у Јени 17. евангеличко-социјални конгрес под предсједништвом професора Адолфа Харнака. На конгресу је учествовало око 1600 људи Познати педагог проф. Рајн говорио је о одношају конгреса спрам социјалне демократије. Проф. Содан говорио је о измирењу међу социјализмом и индивидуализмом. Још су говорили проф. Баумгартен о знаменитом хришћанском социјалисти пок. барону Голцу, затијем Најман, па пастор др. Рителмајер о вјери у будућности и утјецају вјере на социјализам, најзад пастор Брекер из Хале, пастор Либстер из Лајпцига и доцент тибингенског универзитета др. Бернард Харме. На задњој сједници, 7. јуна одржаној, прочитан је извјештај за год. 1905. из кога се извјештаја види, да је број чланова порастао до 1091. У касу је унесено те године 7000 марака

(око 8400 круна). На завршетку су расправљана два реферата о женском питању, наиме о жени као мајци и васпитачици дјеце и о жени као радници. Међу слушаоцима било је више него половина женскиња.

† **Херман Шел.** Недавно је умро чувени католички богослов професор Херман Шел. Главни радови његови посвећени су апологетици хришћанства; као најглавнији су: »Јединство живота душе«, »О триједном Богу«, »Католичка догматика« (у три свеска), »Бог и Дух« (у два свеска), »Католицизам као принцип прогреса«, »Апологија хришћанства«, »Религија и Откровење««, »Хришћанство Христа«, »Критика суштине хришћанства Харнаковог« и »Христос у свјетској историји«.

† **Силверије Гомец Пимента.** Како „Katholische Kirchenzeitung“ јавља, умро је недавно у Јужној Америци епископ Маријански у Бразилији Силверије Гомец Пимента, први епископ Црнац. Пимента је био врло добар ориенталиста и мудар, вриједан епископ, који је и у Риму великог уплива имао.

Књижевне оцјене и прикази.

Ἱερὸν ἀπάνθισμα ἢ συλλογὴ τῶν σπουδεωτέρων θεολογικῶν, θρησκευτικῶν καὶ κοινωνικῶν χωρίων καὶ ῥητῶν τῆς παλαιᾶς καὶ καινῆς διαθήκης καὶ τῶν μεγίστων τῆς ἐκκλησίας διδασκάλων μετὰ τῶν οἰκείων παραπομπῶν ὑπὸ Βασιλείου Ἀβραμοπούλου χαρτοφύλακος· Ἐν Πύργῳ 1905. Сел. 270.

Писац овог дјела, којег се садржај из наслова види — јесте свештеник, кога спромашно материјално стање његово није помело, да по снази и способности својој помогне браћи проповједницима и учитељима, којима је овака антологија понајвише нужна. Но дјело ово добро је дошло сваком, ко је рад да се са најважнијим мјестима и најплеменитијим мислима старог и новог завјета, те отличнијих философа и црквених свјетилника упозна. Писац је хвале вриједан труд уложио, да сврху своју постигне. Но како је богословска литература толико опсежна, да је једном човјеку физички немогуће да ју сву прецизно познаје, дакако, да је и иначе вриједноме и савјесноме писцу умакла по која важнија и љепша мисао из големог оног материјала, одакле је дјело своје црпао. Осим тога ваљало му је код сваког цитата навести и мјесто, одакле је мисао узета, а не само споменути име писца, како је он учинио. Чак ни код цитата из светог писма не наводи број стиха, него се задовољава са ознаком главе. Да ове омашке нема било би дјело много вриједније, а корист, коју књига пружа, већа.

Било би врло похвално, да се когод и у нас Срба ода на овакову, као што је овога честитога писца — работу.

Ἡ περὶ ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ ἐπιστημονικὴ γνῶσις. ὑπὸ Δ. Μπαλάνου ὑφηγητοῦ τῆς θεολογίας.

Овдје су изложени философски докази бића Божјег. Космолошки доказ изводи писац из основних појмова космологије, а дијели га на космолошки и психолошки дио. Затим испитује телеолошко доказивање, које дијели на физико-теолошки и етико-теолошки. На свршетку бави се богословско-философским разматрањем битности Божје.

Конст. Конст.

Књижевне биљешке.

— У Липиској, у издању J. C. Hinrieks-a изашла је 177./178. свеска „Realencyklopädie für protestantische Theologie und Kirche. Главнији чланци у наведеним свескама су ови: Сократ (Loeschke), Сунце код Јевреја (Bandissin), Недјеља као празнични дан (Zöckler), Софроније (Krüger), Сорбоне (Bonet-Maury), Созомен (Loeschke). Спалатин (Kolde), Шпајер, сабор (Ney), Закони о храни код Јевреја (v. Orelli), Спенер (Grünberg) Огледало код Јевреја (König) и Игре код Јевреја (König).

— Hans Lietzmann у Бону (Bonn, Marcus & Weber. 8°) издаје већ од дужег времена „Kleine Texte für theologische Vorlesungen und Übungen“ (»Кратки текстови за богослов. предавања и вјежбања«). Тако 9. св. доноси од *Адолфа Харнака* „Ptolemäus' Brief an die Flora“ (10 S. M. O, 30). Ово је писмо од великог значаја и важности за познавање гностицизма; поглавито је од еминентне вриједности за науку о еонима за критику на Ст. Завјет од стране школе Валентинове. — Св. 10: „Die Himmelfahrt des Mose“ (»Вознесење Мојсијево на небо«) од *Карла Клеменена*. — Св. 11. и 12. садрже „Apocrypha III. i IV. и то св. 11.: „Agrapha, Neue Oxyrhynchuslogia“ од *Ерих-Клостермана* (20 S. M. O, 40), а св. 12: „Die Apokryphen Briefe des Paulus an die Laodicener und Korinther“ (23. S. M. O, 40) од *Адолфа Харнака*. Клостерман је прикупио аграфе од разних истраживача као Ропеса, Гренфела, Свете-а, Дајсмана и Хилгенфелда. Харнак је опет публиковао Апокрифа св. ап. Павла, додавши на почетку издања свога красан научан увод. — Св. 13 садржи *Ханса Лицмана*: „Ausgewälte Predigten II. Fünf Festpredigten Augustins in gereimter Prosa“ (16 S. M O, 40). Ове проповиједи Августинове (Sermo 184. 199. 220, 228, 227) од особитог су значаја за упознавање африканске литургије. Св. 14: Griechische Papyri“, ausgewählt und erklärt von Hans Lietzmann (16 S. M. O, 40). Овдје су прибрани 11 папирусних докумената профане садржине (судски протоколи и писма) из I. вијека Важни су ови папируси и гледе познавања новозавјетног грчког језика у том времену.

— Приватни доцент црквене историје у Бону *др. Јосиф Гревинг*, намјерава да изда капитално дјело „Reformationsgeschichtliche Studien und Texte“ уз сарадњу најчувенијих католичких историчара и познавалаца реформације. Први свезак биће од самога Гревинга под насловом „Johann Eck als junger Gelehrter“. Eine literar- und dogmengeschichtliche Untersuchung über seinen *Chrysopassus praedestinationis* aus dem Jahre 1514.“ Ова збирка студија о реформацији ишчекује се у научним круговима са највећим интересовањем.

— Као додатак уз »Богословскій Вѣстникъ« за год. 1906. изашла је и III. свеска »Творенія блаженнаго Ѳеодорита епископа кипрскаго«. Уз досада изашле I. и II. св. изаћиће осим ове III. још и IV. св. сних »Твореній бл. Ѳеодорита«. Ова III. свеска садржи тумачење на псалме од 70 – 150. Досад су у редакцији »Бог. Вѣстника« изашла дјела св. Атанасија Алекс., Вас. Великог, Григорија Богослова, Григорија Нијског, Епифанија Кипарског, Јефрема Сирина, Исидора Пелусијота, Исака Сирина, Јована Љествичника, Кирила Александријског, Кирила Јерусалимског, Макарија Египатског, Никифора Исповједника, Нила Синајског и бл. Теодорита. Ова издања могу се набавити у редакцији »Богословског Вјесника« (Сергиевъ посадъ, Московская губернія).

Разно.

Највећа библија на свијету налази се у Риму у Ватикану. Текст јој је јеврејски. Важи 160 кила, тако, да је три човјека једва могу подићи. Ова голема књига има своју повјест. Године 1515. понуде мљетачке јахудије за њу папи Јулију II. толико дуката, колико је књига тешка, но папа је одбио понуду. Кад би неко данас поновио ту понуду, напунила би цијела библија према данашњој ажији злата око два милијуна круна, што је за једну књигу, па ма како голема била — врло пристојна цијена.

Статистика о спаљивању мртвих. Врло је занимљив извјештај доктора Bourneville-a, предсједника француског друштва за спаљивање мртвих. По том извјештају у Европи, Америци и Аустралији било је 1903. године свега 84 крематорија. У Азији и Африци их нема, а у Аустралији тек од 1902. постоји један крематоријум у Аделајиди. Највише их има у Италији, 28 на броју, у Француској три: у Паризу, Руену и Рајмсу. Но у погледу броја спаљених лешина прва је Француска, у којој је од августа 1889. до краја 1901. спаљено свега 29170 мртвих, што је више него ли што су сва остала крематорија у стању исказати.

Према овим подацима изгледа, да ће пијетет према покојнима и поштовање према цркви, која је спаљивању мртвих, противна још дуго сметати усијаним главама, која од гробља презају.

Брак у Сједињеним Државама. „Fortnightly Review“ доноси занимљив чланак о законима и прописима, који се на простору Сједињених Држава сјеверне Америке на склапање и развод брака односе. По том чланку може се рећи, да се у брак на онолико начина може ступити, колико држава има у савезу. Но поред те грдне разноликости сви се закони слажу у главном, у начелу, као н. пр. да ступање у брак није безусловно везано за извјесне прописе, те је брак на простору цијеле американске Уније правоваљан, било да је по обреду извјесне вјероисповједи, било да је пред грађанским, на то одређеним и овлаштеним чиновником склопљен. Извјесне државе траже три, неке по два свједока при »вјенчању« а неке су и с једним свједоком задовољне, или оне »најслободоумније« чак и не траже свједоке. Особа, пред којом се брак склапа, може бити свештено лице неке вјероисповједи, али може бити и свјетовњак, судија, биљежник општински, начелник града, па и писар, што више у држави Маине дозволом гувернеровом може се и пред чиновником женског рода брак склопити.

Највећа је разлика у женитбеним законима појединих држава у доби, која се тражи за брак. Тринаест држава оставиле су то питање просто неријешено; у девет држава заручник мора имати бар 18, а заручница макар 16 година; у осам држава је прописано доба 18, односно 15 година, у пет држава 17 и 15, у двије државе 18 и 18, у три државе 21 и 18, у једној 16 и 13, и у једној држави тражи се за младожењу да је бар 14 а од младе, да је најмање 13 година стара. — Двадесет и три државе захтијевају пристанак старијих, ако заручник није пређао 21 а заручница 18 у навршену годину, дочим се у осам држава за приволу родитеља и тутора немари. Крвно сроство сачињава свуда у свима државама, брачну сметњу, те је у 16 држава забрањен брак у 4 степену крвном, док 23 државе забрањују брак и у дворедној сродбби. Осим тога забрањен је брак у двадесетшест држава између бијелих и црнаца, у шест држава између бијелих и монгола, а у четири између бијелих и индијанаца.

Нас ће понајвише занимати у овом шаренилу околност, што је у напредној Америци свуда призната важност брака, који је пред свештеником склопљен, дочим толике западне културне државе европске чине атентат на савјест и вјерско убјеђење својих грађана, којима не признају правоваљаност брака, ако га у својој богомољи склопе! *Д. Ја.*

Ископине града Антинуполиса у Египту. Недавно су француски научници довршили рад око ископавања акропола града Антинуполиса у Египту. Антинуполис је основао римски цар Адријан, и назвао га је тако по имену свога љубимца, ванредно лијепог младића из Клаудиополиса у Витинији, који је год. 130. жртвовао свој живот — удавивши се у Нилу — да би цара спасао. Антинуполис се не дуго по оснивању врло равнио, и постао сјајан и величанствен град, али уједно и сједиште сваког порока, које се ту са истока и запада стицало. Антинуполис је био Вавилон египатски.

Ископавања у овом граду предузета су у стародревном храму Амен-Мен-Ту-Готеп-а, који је припадао једанаестој владајућој династији египатској. На неколико година прије, него је овај храм ископан, пронађен је и храм цара Тотмеса III., који је храм био посвећен богињи Хатор. Он је на свод, зидови су му испуњени самим сликама, које су потпуно очуване. Тако је и статуа богињина посве читава и неповрјеђена. Покрај ове богињине статуе палави се и статуа Аменофиса II. сина Тотмеса III.

Знаменита су ископавања учињена и у Месопотамији под руководством француза Cros-a. Прошле 1905. године мјесеца августа предузела је ископавање у Месопотамији и једна њемачка експедиција под надзором професора Delital-a. Учињено ископавање у мјестанцету Голаат-Шерга дала су такође богата резултата. Нађене археолошке ријеткости отпослане су преко персијског залива у Цариградски музеј.

Нове књиге и листови.

Споменица двадесетпетогодишњег рада (1880—1905.) Добротворне Задруге Српкиња Новосаткиња Написао Аркадије *Варађанин*, перовођа друштвени. Нови сад. 1906. вел. 8°. Стр. 134.

Српска православна призренска богословија. Извештај о учешћком владању и успеху, за школ. год 1906./7. Крушевац. 1906. стр. 90.

Извештај о богословији Светога Саве за школ. год. 1905./06. Београд 1906. Стр. 114.

1855—1905. Споменица о педесетогодишњици свештеничке службе Његове Светости Георгија Бранковића, архиепископа карловачког, митрополита и патријарха српског Ср. Карловци. 1906. Вел. 8°. Стр. 348. Ц ?

Проповиједи и Екехорте на недјељна јеванђеља преко цијеле године са диспозицијама на главније мисли тих јеванђеља, написао *професор Александар Живановић*, православни свештеник. Друга књига. Сарајево, 1906. Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића. Вел. 8°. Стр. 311. Цијена 4 круне. (Може се добити код писца у Осијеку — Славонија). — Књига је ова одштампана из »Источника«.

Силвије Пелико: Дужности човјечје. Превео ђакон *Коста М. Лучић*, управљајући учитељ у Никшићу. Вел. 8°. Стр. 46. (Одштампано из »Источника«). Сарајево. Штампарија Ристе Ј. Савића. 1906.

Јован Грчић. *Историја српске књижевности.* Друго поправљено и допуњено издање са сто и четири слике. Нови Сад Издање српске књижаре и штампарије Браће М. Поповића. Вел 8°. Стр. 364. Ц. 4 Кр. — О овој књизи донијећемо у идућем броју опширнији приказ.

Извештај о српској правосл. великој гимназији у Новом Саду за школ. год. 1905/06. Нови Сад Штампарија Ђ. Ивковића 1906 Стр. 103.

Извјештај о православном богословском заводу и сјеменишту у Задру за школ. год. 1905/06. Задар. 1906. Стр. 51.

„Мала Библиотека". Уредник Ристо Кисић. — Власник: Издавачка Књижарница Пахера и Кисића у Мостару. Година VIII. 1906. Свеска 121. (Број VIII. Ж. М. Романовић: *Психодраме.* I. Прокоп. Драмат у 1 чину. II. Мајчино срце.) Драмска тајна једне летње ноћи у 1 чину. — Свеска 122./123 (Број IX./X. Вељем Шекспир: *Много вике ни око шта.* С енглеског превео Др. Светислав Стефановић. Свеска 124. (Број XI.) Милан Беговић: *Мемоси.* Каприса у једном чину. — Свеска 125. (Бр. XII.) А. Амфитеатров: *Стара врлина.* Драмска кажа у једном чину. С руског превео Р. Ј. Одавић. Уз ове свеске приложене су карте са ликовима: 1. Др. Стевана Окановића. 2. Зофије Јеловшкове, словеначког књижевника. 3. Милана Беговића. 4. Ивана В. Поповића.

„Пријегледа" »Мале Библиотеке«. Уредник Ристо Кисић. — Власник: Издавачка Књижарница Пахера и Кисића у Мостару. — (Претплатници »Мале Библиотеке« добијају »Пријегледа« бесплатно). Година V. 1906 — Свеска II. (за март, април и мај.) — Садржај: О критици. Написао П. С. Талетов. — Доситеје у Лондону. Написао Војислав Јовановић. — Бугарска књижевност 1903.—1906. Написао Корејо. — Штиво уз историју српске књижевности. Прикупио Јован Грчић. Приказао Влад. Ђоровић. — Милутин Јовановић: Касарнске фотографије. Приказао. Z. — „La Revue Slave". Приказао В. — Tagesbuch Einer Verlorenen. Приказао Г. П. Ив. — Кроника: Књижевност, умјетност, разно, читула. При завршетку штампана је ова напомена власништва »Мале Библиотеке«: »Ради извјесних сметња одошили смо са штампањем и одашиљањем 121.—125. свеске »Мале Библиотеке« и II. свеске »Пријегледа«. — У наредној свесци, која ће, по прилици, изићи четири до пет бројева, изићи ће од Пере С. Талетова роман из београдског живота, под натписом: »Новац«.

Јавна захвалност.

Од стране потписане општине овим се изражава захвалност госпођама *Савки Пантелићевој* и *Викентији Давичак* и то првој што је поклонила скупоцјен покривач за налоњу од јеванђеља у нашој цркви, а другој што је поклонила један стољак и 2 ћилима пред свети олтар. Исто тако и госп. Антонију Вуковићу и његовој супрузи што су поклонили 2 застора пред цјеливање иконе нека је хвала.

Вашом љубави и даржљивошћу према светој православној цркви и њезином благољепију задужисте нас, да Вам се јавно захвалимо и кликнемо: Живили на дику и понос свете православне вјере.

Српско-православна црквено-школска општина.

У Зеници, дне 17. августа 1906.

Јеврем Петронић, свешт. *Илија Калинић*, тајник.

Читула.

† **Ђорђе Зорић,** парох пркошки, рођен је 26. априла 1858. г. од родитеља Николе ондашњег пароха пркошког и Јагоде. Основну школу свршио је у бос Петровцу, а богословију у Бањој Луци. Рукоположен је за ђакона 22. априла 1884. г. а за свештеника 15. маја исте г. По рукоположењу одређен је своме оцу за личног помоћника, а послије за пароха пркошког. Послије дугог и тешко боловања преселио се је у вјечност 26. јуна (3. јула) 1906. Оставио је иза себе: супругу са троје дјеце незбринуте, једним сином свештеником крњеушким и једном кћери удатом. Вјечан му спомен и лака му црна земља!

Званични огласи.

Епархијски црквени суд у Сарајеву.

Број 836. ех 1906. 2—2

Стјечај.

У смислу § 89. „Црквено-просвјетне Уредбе“ овим се расписује стјечај на упражњену парохију Добриња код Високог у протопрезвитерату сарајевском.

Парохија има преко 2000 душа. Парохијалног стана нема, а црква је парохијална у Високом, коју је парох добрињски дужан са височким чредно служити.

Компетенти имају својеваљано инструисане молбенице са свима својим свједоџбама школским (§§ 90. и 91. Уредбе) овоме црквеноме суду до 8. октобра 1906. године поднијети.

Из сједнице епархијског црквеног суда, држане у Сарајеву 30. августа 1906.

АЕ и Митрополит Дабро-босански
Николај, с. р.

Епархијски црквени суд у Бањалуци.

Број 836/552 ех 1906. 1—2

Стјечај.

Ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Хадровцима, у протопрезвитерату старо-мајданском, расписује се овим стјечај с пријавним роком до 18./31. октобра 1906.

Молбе ваља поднијети овом епархијском црквеном суду и уједно им приложити свједоџбе о свима, како богословским, тако и прије богословије свршеним наукама.

Парохија Хадровци броји 325 домова са 2550 душа и нема парохијског стана.

Из сједнице епарх. црквеног суда држане у Бањалуци 24. августа (6. септембра) 1906. *Предсједништво.*

Епархијски црквени суд у Бањалуци.

Број 881/627 ех 1906. 1—2

Стјечај.

Овим се расписује стјечај ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Бос. Кобашу у протопресвитерату прњаворском с пријавним роком до 18./31. октобра 1906.

Молбе ваља поднијети овом епархијском црквеном суду и уједно им приложити свједоџбе о свима, како богословским, тако и прије богословије свршеним наукама.

Бос. Кобашка парохија броји 115 домова са 750 душа, има парохијски стан, осим тога дотични парох добиваће одређену награду у име катихизације и из епархијских средстава уживаће годишњу субвенцију од 400 круна.

Из сједнице епарх. црквеног суда држане у Бањалуци 24. августа (6. септ.) 1906. *Предсједништво.*

Епархијски црквени суд у Бањалуци.

Број 819/680 ех 1906. 1—3

Едикт.

Позива се овијем Перо Срдић из Блашка сада непознатог боравишта против кога је супруга му Ђуја Срдић рођ. Јолџић из Блашка поднијела код овог духовног суда бракоразводну тужбу, да у року од три мјесеца рачунајући од првог увртења овога едикта у овом листу, овом духовном суду своје садање боравиште пријави, да би се тако споменута тужба с њим у претрес узети могла, јер ће му се иначе по безуспјешном истеченју споменутога рока постављати уреда ради заступник, који ће имати њега у заметнутом брачном спору правоваљано заступати.

Из сједнице епарх. црквеног суда, држане у Бањалуци 24. августа (6. септембра) 1906. *Предсједништво.*

Епархијски црквени суд у Д. Тузли.

Број 853 ех 1906. 3—3

Едикат,

којим се Милка рођ. Купрешаковић тежакиња из Кожуха, позива, да се у року од три мјесеца, по проглашењу овога едикта, писмено или лично, овом епархијском црквеном суду пријави и своју одбрану, у брачном јој процесу по тужби напуштеног јој законитог мужа Обрада Пејчића, тежака из Осјечана — преузме, или да својем службено јој постављеном заступнику, преч. госп. Ђорђу Петровићу свештенику у Кожусима потребна упутства дадне, јер ће се иначе овај брачни процес спровести без обзира на њезино отсуство и непознати јој боравак.

Из сједнице епархијског црквеног суда, држане у Д. Тузли, 22. јуна 1906.

Предсједништво.

Епархијски црквени суд у Д. Тузли.

Број 784. ех 1906. 3—3

Едикат,

којим се Коста Сусаковић, тежак из Црквине позива, да се рачунајући од дана проглашења овога едикта, кроз три мјесеца писмено или лично овом епархијском црквеном суду пријави, и одбрану у брачном процесу по тужби напуштене му законите супруге преузме, или службено постављеном му заступнику, преч. госп. Димитрију Димитријевићу, свештенику у Бос. Шамцу, потребна упуства даде, пошто ће се у противном случају, брачни процес спровести и коначно ријешити без обзира на његово отсуство и непознати му боравак.

Из сједнице епарх. црквеног суда држане у Д. Тузли 22. јуна 1906. године.

Предсједништво.

Епархијски црквени суд у Сарајеву.

Број 755 ех 1906. 2—2

Стјечај.

У смислу § 89. „Црквено-просвјетне Уредбе“ овим се поново расписује стјечај на упражњену парохију Вареш у котару височком.

Парохија има преко 2000 душа и пристојан парохијални стан.

Црква је парохијална у Варешу.

Компетенти имају своје молбенице са прилогом богословских и осталих школских свједоџаба (§§ 90. и 91.) овоме црквеном суду до 8. октобра 1906. године поднијети.

Из сједнице епархијског црквеног суда, држане у Сарајеву 30. августа 1906.

АЕ и Митрополит Дабро-босански:
Николај, с. р.

Епархијски црквени суд у Бањалуци.

Број 665./563 ех 1906. 1—2

Стјечај.

Ради сталног попуњења мјеста окружног протопресвитера у Бањалуци и Приједору с положајем у смислу автономне уредбе и с платом установљеном по за то надлежном автономном фактору расписује се овим у смислу § 157. автономне уредбе стјечај.

Молбенице, којима ваља приклопити свједоџбе о свима, како богословским, тако и прије богословије свршеним наукама, треба до 18./31. октобра 1906. поднијети епархијском црквеном суду.

Кандидати могу компетовати уједно на оба мјеста.

Из сједнице епарх. црквеног суда држане у Бањалуци 24. авг. (6. септ.) 1906.

Предсједништво.

»Источник« излази у свескама досадашњег формата на 1½ табака сваког 15-ог и пошљедњег дана у мјесецу. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XX. Сарајево, 15. октобра 1906. Бр. 16.

УРЕДНИК:
протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

ЗВАНИЧНО.

Епархијски црквени суд у Сарајеву.

Високопреосвештени АЕ. и Митрополит сарајевски господин *Николај* рукоположио је 1. окт. о. г. у храму св. апостола у Густовари, свршеног богослова *Васу Косорића*, за ђакона, а 8. окт. у богородичном храму сарајевском за презвитера. Свршеног богослова *Саву Ристића* пак рукоположио је 8. окт. за ђакона, а 15. окт. такође у богородичном храму сарајевском за презвитера. Косорић је одређен за администратора парохије у Соколовићима, а Ристић у Варешу.

НЕЗВАНИЧНО.

Чудеса Пресвете Богородице.

Пише: **Дионисије Миковић**, игуман.

(Наставак.)

О, српски родитељи, усадите у срца своја поуку руских царских родитеља, па нећете имати потребе, да се задужујете, имање залажете и продајете за помодно и туђе одијело своје и дјеце своје!

О, српска браћо, клоните се тога, да се на вас не примјену ријечи премудрога Соломона: „Људи, докле ћете љубити лудост?“[1])

А ви сестре Српкиње! радите и својима рукама израђујте за себе и породицу своју наше српско народно одијело, да не паиђе на вас од Господа *„погибао ненадна“*[2]), да не будете, као раскућнице и

[1]) Солом. 1, 22.

[2]) Псал. Давидов 35, 8.

лењивице, које обара и брише с лица земље праведна срдба Господа „сотвореног неко и землю".

О, молим вас љубављу братском: „*Нека буде јако срце ваше*"[1]). и према народном одијелу српском скромном, па ће вам доликовати молитва Господу: „*Ти си заклон мој, Ти ме чуваш од тјескобе*";[2]) јер ће обилност у дому српском, сложном, побожном и радином свједочити о неограниченој љубави и милости Божјој!

О, не будимо несмисленi и непријатељи свог напретка и добре будућности, па ће нам и Господ помоћи и испунити: *блага жељења сердца*, — јер: *много невоље има праведник, али га од свијех избавља Господ*[3]).

А и какво би одијело могло бити Србину и српчету милије од оног, што му направи мајчина или сестринска рука?!

А угледајте се сестре на пресвету Богородицу! Она је својим рукама израђивала одијело за Првијенца небесног: Христа Бога нашег! И хаљини и појасу, дјелу пресветих руку Њених, и данас се свијет задивљује, клања и слави и пред њима болесници оздрављење налазе!

Прођите умнијем очима по повјесници цркве наше православне. и повјесници свјетској, па ћете се освједочити: да радљиве жене подигоше и прославише у Богу и народу себе и род свој; а кад се заустависте на нашој српској повјесници видјећете, како су похвално радиле и српске царице: Јелена и Милица, и још многе друге великашице наше, које радом својим род задужише и дивни споменик себи подигоше у благодарном срцу српства кроз све вијекове!

А да оне нијесу радиле, не би их света црква наша благосиљала, ни лијепа пјесма наша славила; и неби се Анђелија, деспотица наша, посветила. А за тијем, уресом и поносом историје женскиња нашег, повела се и опет једна Милица, рода туђинског, али душе побожне, срца племенитог а супруга узданице српске и насљедника пријестола[4]). И она, као и царица Милица некад, окупља дјевојке српске сиромашне и сиротне, и учи их раду и с њима ради тихо и скромно, од зориног врака до густога мрака. Па кад би ви сестре, које се китите називом: „госпође и госпођице", — као и неке туђинке, потрошиле јутро на бјелилу и на руменилу; дан на спавању, а ноћ на прошетњу, ваше би вас госпоство поницало: *као оне које слазе у јаму*,[5]) и у дан наплате трудова завиђеле би вашим сиромашним а радишним сестрама као мрак и друштво његово свјетлости небесној никад неугасивој.

[1]) Псал. Давидов 31, 24.
[2]) Псал. Давидов 32, 7.
[3]) Псал. 34, 19.
[4]) Ово се односи на Њ. В. црногореску престолонаследницу. Г. писац је наиме поданик Краљ Горе.
[5]) Соломон. 1, 12.

А и шта би вам она бијело-румена прашина на образу вашем часном?!

Никад отров тај не употријебише ни Божје угоднице, којим се молитвама утјечемо да нам милост у Бога испросе, ни наше народне великашице, с којима се оправдано, пред образом и поносом свијета дичимо и поносимо. И зар није српкиња љепше опојана и од бијеле латинке; а за Србина лице одгојила, на чему јој завиде и саме „буле грлобеле“?

И зар би се могле начинити да сте љепше, него што вас даде благи и добри Бог?

Па шта би вам оне високе огрлице, кад знате, да су их измислиле болеснице од „гланда“ у врату да с њима болијест прикривају?! И шта би вам они „бустиће“ преко здравог живота вашег, кад знате, да су га изнашле криве болеснице од „раките“ да се с њим исправљају? Вељу, што би вам све то, кад би прашком господско лице брљале и тровале; „коларом“ бијело грло притискале, а „бустићем“ слободу зрака ускраћивале и болест на себе наносиле?! Али не роди Србину и Српству Српкиња „модарка и помодарка“, Милоша ни Марка, ни оно дивно завидно и поштовано коло јунака прошлости тужне а славне, ни будућности жељене пунаном надом окићене и изгледане!

„Мода“ та туђинска, неби доликовала вама као ни издајничким прсима петрахиљ освећени.

И с „модом“ том и љенивошћу, гријешиле би ви Богу, Српству и савјести својој и примијенили би вам се оправдано стихови пјесме наше народне:

»Зло чинила Ђурова Јерина,
Зло чинила горе дочекала!«

Нека вас Господ сачува од бруке и грдила тог!

Нека нам свагда буде на памети поука царских руских родитеља шћери Јелени, па сви, и *цареви земаљски, кнезови и све судије земаљске, момци и дјевојке, мушко и женско, старци и дјеца, хвалимо име Господње; јер је само Његово име узвишено; слава Његова на земљи и на небу*[1]). И пјевајмо пресветој Богородици покровитељици нашој: Притецѣмъ людіе къ тѣхомъ семъ и дѣкромъ пристанищѣ, скорой помощницѣ, готовомъ и тѣпломъ спасенію, покровъ Дѣвы: вскорѣмъ на молитвѣ, и потщимсѧ на покаяніе: источаетъ ко намъ неисчѣдныѧ милости пречистаѧ Богородица, предваряетъ на помощъ, и избавляетъ ѿ великихъ бѣдъ и золъ благонравныѧ и Богомыслящыѧ рабы свои. (Конд. гл. 8, 22 окт). (Наставиће се.)

[1]) Псал. Давидов 148, 11, 12, 13.

Реч на успеније Богородице.

(по руском.)

Побожни слушаоци!

Ми данас славимо успеније пресвете Богородице или — јасније да се изразим — успомену на дан смрти Пресвете Мајке Божје, а с тим ми уједно славимо и црквену славу нашу, јер је црква ова посвећена преславном успенију Богородичином.

На данашњи је дан пресвета Богородица завршила земаљски живот Свој и као свака друга смртна окусила смрт. Али смрт та Њезина није дуго потрајала. Трећег дана устала је она жива из гроба Свога, који је био у врту гетсиманском, па се с телом Својим узнела Сину Свом и Богу у живот вечни, живот бесмртни, и од дана тога оживи Она већ — као небеска царица — у божанственој слави и бесконачном блаженству праведника.

Ово, што рекох, сведочи јасно, да се човечји живот не завршује смрћу. Смрт нам само отвара врата за други, будући и вечни живот, који нас чека и који ће неминовно наступити одмах после општег васкрсења мртвих. Па хајде сад да размислимо мало, шта је то живот будућег вијека, и у каквом ће стању људи бити после општег васкрсења мртвих!

Будући век није то исто што и век садањи! Живот је овде кратак, тамо вечан; овде смртан, тамо бесмртан; овде — на земљи — вештаствен, тамо духовни! Тамо неће бити бриге за јело, за пиће, за одећу, за стан; тамо неће бити младости и старости; неће бити страсти и похота телесних, него ће сви живети као дуси — бестелесни; тамо неће бити телесних болести и смрти. Св. еванђеље о том овако говори: *„они, који се удостоје да добију онај век и васкрсење из мртвих, нити ће се женити ни удавати, нити ће моћи више умрети, јер су као анђели* (Лук. XX., 35, 36). А св. Јован Богослов описује будући живот овим речима: *више неће огладнети ни ожеднити, и смрти више неће бити ни болести, јер прво прође* (Откр. XXI. 4). Тако ће се ето разликовати век будући од века садашњега!

Што се тиче стања, у ком ће се људи налазити после општег васкрсења, оно ће бити двојако; двојако: према томе, како су људи провели свој живот на земљи: биће дакле, стање *праведникâ* и стање *грешникâ*. Св. ап. Павле вели: *„сви се имамо јавити на суду Христову, да примимо сваки, што је у телу чинио: или добро или зло* (П. Кор. V, 10). А Исус Христос представљајући нам слику страшног суда вели, да ће тада поделити све људе на два табора: с десне стране ће по-

ставити праведнике, које ће назвати благословенима и учиниће их наследницима царства, а с леве стране грешнике, које ће назвати проклетима и које ће осудити с ђаволом. А кад Свој праведни суд заврши *ови ће т. ј. грешници ићи у муку вечну, а праведници у живот вечни* (Мт. XXV., 46).

И тако ће блажени бити праведници, људи побожни и добри, блажени ће бити они који су овај временн живот провели у добрим делима, који су истински веровали у Господа нашег Исуса Христа, одани били светој Цркви Божјој, који су ревно похађали храмове Господње, пријежно се молили Богу, који су чували чистоту и уздржљивост, били милостиви и чинили добро ближњима, и који су се — живећи у сујетном овом свету, — свагда сећали часа смртнога и очекивали и блага... будућа, небесна, вечна. Такви ће бити блажени!

А у чем ће се састојати то блаженство праведника?

Они ће живети далеко боље, него што су живели праоци наши у рају! Зато се блаженство и зове рајем небеским! — Они ће живети много боље него цареви у својим палачама! Зато се блаженство и зове царством Божјим! Св. Писмо каже, да се блаженство праведника не да ни појмити ни описати! „*Око није видело,* вели он, *и ухо није чуло, и у срце човеку није дошло оно, што је Бог приправио онима, који Га љубе.* (I. Кор. II. 9). О, какво је блажено стање праведника! Они ће вечно живеѣти, они ће вечно становати у рају небесном, у царству Божјем,... са ангелима,... са Христом! „*Праведници ће довека живети*“, каже св. Писмо (Приче 4, 15). Они ће вечито гледати славу Божју и посматрати лепоту Господњу, и обасјани светлошћу славе божанствене и сами ће *засјати као сунце у царству Оца њиховога* (Мт. VIII., 46).

Напротив, стање грешника биће ужасно! А ко су ти грешници? Они, који нису веровали у Господа Исуса Христа, који Га нису љубили, ни тражили оправдања у Његовим спасоносним и божанственим заслугама; они, који су бегали од цркве и они, који су се усуђивали да је осуђују и поричу; они, који су одбацујући св. Божји закон вршили вољу покварене и развраћеног срца свог; они, који су светски живот свој провели у сујети. расејаности и телесној нечистоћи. Они, који су себе омрачили злобом, пакошћу, завишћу, преваром, отимањем, непоштовањем родитеља, непокорношћу власти, и који се после учињених грехова нису обраћали Богу, да покајањем и причешћем светог тела и крви Христове очисте и спасу душу своју. *Сви ће ови грешници погинути* (Псал. XXXVI., 19)! После суда Божјег биће они одведени у пакао, у место вечне муке. Пакао, ух! знате шта је? Пакао је таква страшна тамница, у којој грешници неће нигда видети Бога,

ни чути милостивог гласа Његовог, и из које се нигда избавити неће. Пакао је такво страшно место, где ће грешници вечито пребивати заједно с ђаволима, и ту се с њима мучити и страдати; место, где се црна тама нигда разгалити неће, где се жестоки огањ нигда гасити неће, и где *плач и шкрипање зуба* нигда престати неће! Стање грешника у паклу биће тако ужасно, да св. Писмо будући њихов живот и не зове животом, но *другом вечном смрћу* (Откр. XX., 14).

Чусте ли сада, браћо, каква ће бити страшна и ужасна судбина грешника у будућем животу, и на против каква ће дивна и блажена бити судба праведника?! О па љубимо Бога и цркву; с нером притичимо Спаситељу нашем Исусу Христу, молимо Му се и кајмо се! — будимо добри, честити, милостиви; гнушајмо се и гадимо се од греха и порочног живота, да и ми за навек не погинемо с грешницима, већ да с праведницима добијемо царство небеско, кога нека нас удостоји најправедниј Судија — Господ наш Исус Христос, молитвама и заступањем Пресвете, Пречисте и Преблагословене Матере Његове, Владичице, Богородице и Приснодјеве Марије, којој нека буде вечна слава и поклоњење наше, амин!

Изговорио у осечкој цркви 15. августа 1906.

Протојереј *Лазар Богдановић*
парох.

Старозавјетна пророштва код св. новозавјетнијех писаца.

Петроније Станојевић, адм. парохије.
Бањци (Далмација).

(Свршетак.)

Бјеше међу ученицима Христовијем један, по имену Јуда Искариотски. Као што је познато, овај се одрече Христа и потпоможе Његовијем непријатељима, да га погубе. И ово је у Старом Завјету претсказано са ријечима: »Који са Мном хљеб једе, подиже пету своју на Ме«.[1])

Код Јов. дјев. 13, 18.

Исти овај ученик, издајник, предаде Христа за 30 сребрењака Његовијем непријатељима. Тим је и незнајући извршио односно старозавјетно пророштво[2]).

Код Мат. 27, 9—10.

Јуда се покаје за издајство, поврати новце и удави се. Тад му кућа опусти, а на мјесто његово би изабран други за апостола. Ово све би сходно пророштву: »Нека буду дани његови кратки и власт његову нека добије други.«[3])

[1]) Пс. 41, 9.
[2]) Јер. гл. 32; Зах. 11, 12, 13.
[3]) Пс. 109, 8, 9.

Дјела Ап I. 20.

Кад су војници дошли да ухвате Христа, разбјегоше Му се ученици. И то би сходно пророштву: »Мачу, устани на пастира Мојега и на човјека друга Мојега, говори Господ над војскама, удари на пастира и овце ће се разбјећи«.[4])

Мат. 26, 31.

»Зашто се буне незнабошци и народи измишљају правне ријечи?

Састаше се цареви земаљски и кнезови се сабраше уједно на Господа и на Христа Његова?«[5])

Ово се пророштво збило при осуди Христа на смрт.

Приведено је од Луке у Дјела Ап 4, 25—26.

»Као овца на заклање одведе се и шћем као јагње пред онијем, који га стриже, тако не отвори уста Својијех.

У Његовом понижењу укиде се суд Његов. А род Његов ко ће исказати? Јер се Његов живот уклања од земље.[6])

Дјела. Ап. 8, 32, 33.

»Ружења онијех, који Тебе руже, падоше на ме.«[7])

Рим. 15, 3

Кад су Исуса тражили да Га поведу на смрт, Он се предао онима, који су га тражили, рекавши: »Пустите ове, т. ј Његове ученике, да иду«. То је сходно пророштву, које говораше: »Не изгубих ни једнога од онијех које си Ми предао«.

Јов. Јеван. 18, 9.

Исус је Христос разапет био међу два злочинца. За ове се молио прије, него је издахнуо. О овом је пророковано: »Дао је душу Своју на смрт и би метнут међу злочинце и Сам носи гријехе многих и за злочинце се моли.«[8])

Марк. 15, 28.

Војници, који су разапели Исуса, раздијелише Његове хаљине међу собом, а за доламу бацише коцку. О овом је слично пророштво у Стар. Завјету.[9]).

Јов. Јеван. 19, 24.

Да би разапети разбојници на крсту и Исус прије умрли, те да им не би тјелеса на крсту остала у суботу, која бијаше велики дан, Јевреји молише, да им пребију голени. То им се допусти, и војници двојици разбојника пребише голени, јер не бијаху још умрли, а Исусу не пребише, јер бијаше већ мртав. То би предвиђено од пророка, који рече: »Кост Његова, да се не преломи.«[10])

Јов. Јеванђ. 19, 36

Војници погледаше у Исуса, да виде, је ли умро и шћеше, да је умро. С тога Му не пребише голени О овом је пророковато: »Погледаше Оног, Кога проболоше.«[11])

Јов. 19, 37.

---

[4]) Зах. 13, 7.
[5]) Пс. 2, 1—2.
[6]) Ис. 53, 1—12.
[7]) Пс. 69, 9.
[8]) Ис. 53, 12.
[9]) Пс. 22, 18.
[10]) II. Моје. 12, 46.
[11]) Зах. 12, 10.

Исус је Христос ускрснуо из мртвих. О овом највећем догађају у свијету посвједочено је у старом завјету, као што је посвједочено и од новозавјетних писаца. Пророк Давид пише: »Нећеш дати, да светац Твој види трухлост.«[12])

Дјела Ап. 2, 27.

Пророк Осија претсказао је такођер ово са ријечима: »Гдје је смрти погибао Твоја?«[13])

Наведено од св. ап. Павла *у посл. Кор. I. гл. 15 ст. 54* са ријечима: »Побједа прождрије смрт.«

Четрдесетог дана по ускрснућу Своме Господ се вазнесе на небо. О овом је претсказано са ријечима: »Изишавши на висину, заплијенио си плијен и даде дарe људима.«[14])

И ово пророштво приведено је у Новом Завјету од *св. ап. Павла у посл. Еф. 4, 8.* У истом се претсказује и шиљање св. Духа.

Господ ће Исус доћи још једном на овај свијет, да суди свима живим и мртвим. О овом се такође казује у Старом Завјету. Исаија пише: »Затрешће небо и земља ће се покренути са својега мјеста од јарости Господа над војскама.«[15])

Јевр. 12, 26.

»Гле, ја ћу створити нова небеса и нову земљу и што је прије било, неће се помињати, нити ће на ум долазити.«[16])

II. посл. Петр. гл. 3, ст 7, 13.

На ово се односи пророштво Енохово, споменуто од св *ап. Јуде у ст. 14:* »Гле иде Господ с хиљадама анђела Својијех.

Да учини суд свима.«

Још се на ово односе пророштва:

»Господ ће судити народу Својему.«[17])

Јевр. 10, 30.

Први човјек Адам постаде у тјелесном животу, а пошљедњи Адам у духу који оживљује.

II. Кор. 15, 45.

Ако с Њим умријесмо, то ћемо с Њим и оживљети.

II. Тим. 2, 11.

Пророштва односно св. апостола.

Св. пророк Јоило прориче: »Излићу Дух Свој на свако тијело и проричаће синови ваши и кћери ваше, старци ће ваши сањати сне, младићи ће ваши виђати утваре.«[18]).

Дјел. Ап. гл. 2, ст. 17, 23.

Како су красне ноге онијех, који доносе гласе за мир, који доносе глас за добро.«[19])

Рим. 10, 15.

---

[12]) Пс. 16, 10.
[13]) Осија 13, 14.
[14]) Пс. 68, 18.
[15]) II. Сам. 22, 3.
[16]) Ис. 65, 17.
[17]) V. Мојс. 32, 26.
[18]) Јоило 2, 28.
[19]) Ис. 52, 7.

Исаија пише: »Господе, ко вјерова нашему проповиједању?«[20])
Рим. 10, 16.

О Јеврејима.

Авраам и Сара бијаху без дјеце и Бог ипак рече Аврааму: »Поставих те оца многијем народима«; а Сари: »Развесели се нероткињо, која не рађаш; прокликни и повичи ти, која не трпиш муке порођаја, јер пуста има много више дјеце, него ли она, која има мужа.«[21])
Рим. 4, 17; *Гал.* 4, 27.

О невјерним Јеврејима и о тврдоглавству истих.

И ако је Мојсеј толико чудеса учинио пред Фараоном, овај не повјерова у њега, као Божјег човјека и посланика. Такав бијаше дио Јевреја већи и у вријеме пребивања Исуса Христа на земљи и Његових апостола. Због њихова тврдоглавства и невјерства много их је корио Исус и апостоли. Али они осташе у свом тврдоглавству и невјерству до данашњега дана. То су предвиђали и св. пророци. Св. пророк Исаија говори: »Ушима ћете чути и нећете разумјети и очима ћете гледати и нећете видјети.

Јер је одрвенило срце овијех људи и ушима тешко чују и очи су своје затворили, да како не виде очима и ушима не чују и срцем не разумију и не обрате се, да их исцијелим.«[22])
Мат. 13, 14, 15; *Јов.* 12, 40; *Дјел. Ап.* 28, 26—27; *Рим.* 11, 8—10; *Јевр.* 3, 7—11.

»Другијем језицима и другијем уснама говорићу народу овоме и ни тако Ме неће послушати, говори Господ.«
I. Кор. 14, 21.

»Ваздан пружа руке Своје к народу, који не да, да му се каже и одговара на супрот.«[23])
Рим. 10, 21.

Видите, немарљиви и чудите се и нек вас нестане; јер Ја чиним дјело у дане ваше, дјело, које нећете вјеровати, ако вам ко усказује.«[24])
Дјел. Ап. 13, 41.

О вјери, праведнику, оправдању вјером, остатку, који ће се спасити и незнабоштву.

О Исусу је пророковато: »Који Га год вјерује, неће се постидјети«[25])
Рим. 10, 11.

Већи дио Јевреја мислио је, да ће се човјек оправдати пред Богом тачним вршењем обредног закона, не обзирући се на дух закона. Св апостоли учили су, да ће се човјек оправдати пред Богом вјером и творењем добрих дјела.

О оправдању вјером претказано је ријечима: »Ко ће изаћи на небо? то јест, да сведе Христа; или, ко ће саћи у бездан? то јест, да изведе Христа из мртвијех? То да не рекнеш у срцу свом, јер се за ово хоће вјера.

[20]) Ис. 53, 1.
[21]) Ис. 54, 1.
[22]) Ис. 6, 9—10.
[23]) Ис 65, 1
[24]) Авак. 1, 5.
[25]) Ис. 2, 12.

Онима, који мишљаху, да се човјек може оправдати само тачним вршењем закона, речено је: »Који човјек то чини, живљеће у том.«[26])

Рим. 10, 5—6.

Који су год од дјела закона, под клетвом су, јер је писано: »Проклет сваки, који не остане у свему што је написано у књизи законској, да чини.«[27])

Гал. 2, 10.

Христос нас је искупио од клетве законске, поставши за нас клетва; јер је писано: »Проклет сваки који виси на дрвету.«[28])

Гал. 2, 13.

О праведнику речено је: »Праведник ће од вјере жив бити.«[29])

Рим. 1, 17.

Бог је позвао све Јевреје, да се спасу, али их се мало спасло. О онијем, који ће се спасти, спомиње старозавјетно писмо, говорећи: »Ако буде број синова израиљевих као пјесак морски, остатак ће се спасти«[30]) и још: »Да нам није Господ Савоот оставио сјемена, онда би смо били као Содом и Гомор.«[31])

Рим. 9, 27, 29.

»По том ћу се вратити и сазидаћу дом Израиљев, који је пао и његове развалине поправићу и подигнућу га.«

Дјела Ап. 15, 10.

Бог је обећао Израиљу, да ће га бити више од пјеска морског и звијезда небеских. Пошто се само мали дио од њих спасао, недостатак требало је накнадити, да буде онијех, који се спасавају, колико се обећало било, да ће бити Јевреја (као што би их и било, да су сви повјеровали). Тај недостатак требало је узети из незнабожаца, који повјероваше и тим се пред Богом оправдаше. Овијем хтједе Бог укорити и управ, као што рече св. ап. Павле, по својој бесконачној премудрости и милости раздражити оне Јевреје, који не повјероваше, да повјерују и спасе се.

Амо се односе пророштва: »Назваћу народ Својим, који није Мој народ и нељубазницу љубазницом.«

»Ви нијесте Мој народ: Тако ће се назвати синови Бога живога.«[32])

Рим. 9, 25, 26.

Нађоше Ме, који Ме не траже, и јавих се онима, који заме не питају.«[33])

Рим. 10, 20.

»Којима се не јави за Њега, видјеће и који не чуше, разумјеће.«[34])

Рим. 15, 21.

»Тако Ми живота, говори Господ, поклониће Ми се свако кољено и сваки језик славиће Бога.«[35])

Рим. 14, 11.

[26]) V. Moje. 11, 27.
[27]) Ibidem 28.
[28]) Ib. 21, 23.
[29]) Авак. 2, 4.
[30]) Ис. 20, 22.
[31]) Ис. 1, 9.
[32]) Сам. II, 22, 44.
[33]) Ис. 65, 1.
[34]) Пс. 22, 27.
[35]) Пс 86, 9.

»Ја ћу вас раздражити, не Својијем народом, неразумнијем народом разрдићу вас.«

Рим. 10, 19.

»Камен, који одбацише зидари, поста глава од угла.«[36])

Мат. 21, 42; *Марк.* 12, 10.

Бог је оправдао њером незнабожце, с тога је речено Авраму: »У теби ће се благословити сви незнабожци«[37])

»Биће корињен Јесејев и који устане, да влада над незнабожцима, у Онога ће се уздати незнабожци.«[38])

Рим. 15, 12.

»Хвалите Бога сви незнабожци и славите Га сви народи.«[39])

Рим. 15, 9—11.

Бог је подигао Фараона, да послије покаже силу Своју и гњев Свој на њему; тако исто пустио је Бог виши дио Јевреја, да чине, што хоће, да послије на њима покаже силу и гњев Свој И једно и друго још пустио је Бог, да покаже вишу милост Своју вијерним Јудејима и вијерним незнабожцима и да ова милост буде очигледна свакоме.

На ово се односе Мојсијеве ријечи: »Кога ћу помиловати, помиловаћу, и и на кога ћу се смиловати, смиловаћу се«[40])

»За то те подигох, да на теби покажем силу Своју и да се разгласи име Моје по свој земљи.«)

Рим. 9, 15—17.

Благо човјеку, коме Бог прима правду без дјела, као што ју је примио незнабожцима.

О овом је пророковато овако:

»Благо човјеку, коме Господ не прима гријеха.«

»Благо онима, којима се опростише безакоња и којима се гријеси прикрише.«[41])

Рим. 4, 7, 8.

Закључци свештенства протопресвитерата мостарског.

Записник, састављен дана 20. септ. 1906. у сједници свештенства протопресвитерата мостарског у Мостару у протопресв. звању. Присутни свештеници: Патр. Поповић, Михаило Самарџић, Нилола Којо, Стев. Шпиниковић, Ђорђе Поповић, Јован Муцовић. Отсутни свештеници: Марко Поповић, Влад Гвозденовић; свештеник Гвозденовић у присуству управитеља протопр. опуномоћио је свештеника Николу Којa, да га заступа.

Послије молитве сједницу је отворио по уобичајеном реду управ. протопр. Јов. Муцовић.

[36]) Пс. 118, 22, 23.
[37]) I. Моје. 18, 18.
[38]) Ис. 11, 1.
[39]) Пс. 117, 1.
[40]) II. Моје. 33, 19.
[41]) Пс. 32, 1, 2.

Управитељ протопрезв. чита дневни ред, износи по реду тачку по тачку на претрес са предлогом.

1. *Питање о оснивању свештен. миров. фонда и о изворима за исти.*

Чита се закључак свештенства протопресв. бањалучког од 21. јула о. г. о оснивању заједничког свештен. миров. фонда за све четири епархије у Босни и Херцеговини и закључак свештенства протопресв. бос.-Костајничког од 17. авг. о. г. о истом фонду и о изворима за исти, те се послије подуже дебате о овом питању доноси слиједећа резолуција (долази у сједницу Теодор Говедарица, редовни члан Еп. Цркв. Суда):

»Свештенство протопресв. мостарског у својој сједници од 20. сент. 1906 узимајући у претрес сједнички закључак свештенства протопресв. бањалучког од 21. јула о. г. о оснивању једнога за све 4 епархије у Босни и Херцеговини заједничкога свештен. миров. фонда са средишњом управом у Сарајеву, те и сједнички закључак свештенства протопресвитерата бос.-костајничког о истом фонду и о изворима за исти доноси овај закључак:

1. Са задовољством прочитавши дописе поменутих протопресвитерата и поздрављајући њихову замисао о остварењу поменутога фонда придружује им се.

2. Прије заједничког рада на остварењу те замисли и донашњу нацрта за уредбу поменутога фонда сматра за дужност, да се претходно споразумије са свештенством наше епархије, те, слично свештенству бос.-костајничког протопресвитерата, закључује, да протопр. звање мостарско што прије замоли све протопресвитерате наше епархије, да се у својим сједницама, ако то већ нијесу учинили, изјасне о закључку свештенства протопр. бањалучког (в »Источник« од 31. јула о. г. бр. 11. стр. 280.), односно о питању поменутога фонда и о изворима за исти, најдаље до краја октобра о. г. и да изаберу из своје средине по једнога изасланика, који би са сједничким закључком и евентуалним упутствима свештенства дотичнога протопресвитерата и о његову трошку дошао у Мостар на састанак, који се има одржати у половини новембра о. г., и то на молбу протопресвитерата мостарског.

3. За изасланика на епархијску конференцију би једногласно изабран Јован Муцовић, упр. протопр., и ставља му се у дужност, да у овој ствари води сву потребну преписку са осталим протопресвитератима и епархијама.

4. На овој епархијској конференцији изасланик Јован Муцовић има да предложи осталим изасланицима да претресу закључке свију протопресвитерата, које су са собом донијели, и да створе опћи закључак, те да исти закључак саопће изабраним изасланицима осталих епархија са предлогом, да дан сазива сједнице епар. изасланика у Сарајеву одреде изасланици дабро-босанске епархије, да се овај закључак саопћи поменутим изасланицима и објави у »Источнику«; даље, има да предложи, да на истој конференцији изасланици протопресвитерата изаберу из своје средине 4 изасланика, који ће са тим опћим закључком и евентуалним упутствима отићи у Сарајево на опћи састанак изасланика из све 4 епархије, где ће се претрести закључци епархијских конференција, израдити нацрт уредбе, *претрести правила свешт. удружења* и одредити даљи поступак

5. Мишљење је свештенства овога протопресв. о изворима за фонд ово:

а) Да се тражи од вел. упр. и просв. савјета у Сарајеву, да према својим средствима у исти фонд улаже годишње извјесну суму;

б) Да се преко епар. упр и просвј. савјета тражи, да се свака парохија обавеже, да даје у исти фонд годишње по 60 К;

в) Да сваки свештеник мјесечно улаже по 3 К.;

г) Да се тражи из епархијских благајница, да се у исти фонд улаже половица од парохијске награде, односно парохове плате, кад је парохија упражњена и кад је администрира сусједни парох;

д) Да се сваке године редовно о храм. славама, односно у који други велики празник, носи пјат по свима црквама;

ђ) Добров. приноси, легати и дарови«.

Све свештенство осим Теодора Говедарице усваја ову резолуцију; исти се не слаже са мишљењем о изворима, те износи у погледу извора за поменути фонд свој засебни предлог, са којим се слаже и свештеник Ђорђе Поповић, а тај предлог гласи: »Да се оснује миров. фонд за свештенство епархија у Босни и Херцеговини. Основна главница мир. фонда састоји се из приноса за 10 година, који ће давати годишње вел. епар. и просв. савјет у Сарајеву, односно епар. упр. и просв. савјет у Босни и Херцеговини у своти, коју зем. влада горњима извучује под именом личних субвенција свештенству у Босни и Херцеговини; даље из приноса, који ће свака парохија преко свога црков.-школ. одбора из свог годишњег буџета годишње редовно улагати у овај фонд по К 72, као што данас свештенство улаже у свешт.-удов. мир. фонд за мировине својих фамилија. Пошто је свештенство са овим годишњим приносом оптерећено, то парохије за то улажу годишње у горњи фонд по К 72.

Овај мировински фонд и свешт.-удов. фонд нека се споји у један миров. фонд за свештенство у Босни и Херцеговини односно њихове фамилије, те правила овог миров. фонда нека се саставе по смислу правила свешт.-удов. миров. фонда.

2. *Питање о епитрахилским таксама.*

Јован Муцовић, као члан епар. савјета, прије рјешавања овога питања саопштава слиједеће: Свештенство наше епархије, заступљено у члановима епар. Црк. Суда и епар. упр. и просвј. савјета, у својој преставци, изнесеној на пленарној сједници од 15. дец. 1905., у I-ој тачци захтијевајући, да му се дозначи стална плата од 1800 К и петогодишњи доплатци од 200 К до 40. године свешт. службе, пристало је, *да се таксе свуда на најмању мјеру*, пошто се горњем захтјеву удовоље. Чланови епар. Црк. Суда и епар. упр. и просвј. савјета у својој резолуцији у начелу су усвојили овај предлог, али немајући средстава за покриће издатака закључено је да предсједник, потпредсједник и чланови вел. упр. и просвј. савјета у Сарајеву поради код истог, да за покриће дефицита даје сваке године потребну суму новаца. Ако то не буде могао учинити вел. упр. и просвј. савјет, да исти поради, да нам се из државних средстава даје сваке године потребита свота за покриће дефицита. Извјештај о овом има се поднијети на првој пленарној сједници. Дотле пак, т. ј. до прве сједнице, свештенство се задовољава наградом од 100 К на мјесец, катихизације остају недирнуте, субвенције се укидају, епитрахилски приходи се одређују онако, како је свештенство предложило т. ј. епитрахилске су таксе онаке, какве сад постоје и какве морају бити недирнуте до прве пленарне сједнице.

Свештенство овај извјештај узима на знање и најављује, да је задовољно са резолуцијама: свештеничком и пленарном односно сталних плаћа свештеничких;

провизориум узима такође на знање и ставља у дужност члановима Црквеног Суда и епар. савјета, изабраном за срез мостарски, да се заузму најживље на првој заједничкој сједници за остварење резолуције у погледу свештеничке дотације од 15. и 16. дец. 1905. године.

3. *Питање о оним, који се не покоравају црквеним властима и који имају неканонске жене.* Рјешење: Затражити упутства од епар. Црквеног Суда.

4. *Питање о оним, који не приступају св. тајнама: св. исповиједи и св. причести.* Рјешење као под тачком 3.

5. *Питање о писаћем шпушалу протопресв. и парох. звања.*

Свештеник Ј. Муцовић извјештава, да је ово питање претресано у ужем епар. упр. и просвј. савјету и да је рјешено, да се изнесе на рјешење пред шири савјет. Рјешење: Узети извјештај свешт. Муцовића на знање и наложити изасланицима протопресв. мостарског, да пораде, да се овој потреби удовоље.

6. *Питање о парохијском дому.*

Свешт. Ј. Муцовић извјештава, да је свештенство у својој преставци, преданој 15. дец. 1905. у пленарној сједници, изнијело свој предлог, да сваки свештеник има стан односно станарину, без обзира да ли има свој стан и да ли има више свештеника у једној општини односно парохији, а где нема стана да се одреди станарина на пленарној сједници. Пленарна је сједница од 15. и 16. децембра 1905. у начелу усвојила, да треба давати станарину оном свештенику, који нема парохијског стана.

Рјешење: Узети на знање овај извјештај и замолити, како епар. Црквени Суд, тако и управни и просвјетни савјет, да сходно расположе да ступи одмах ово у живот, пошто је неодложно.

7. *Питање о половици карте свешт. на жељезн. вожњи.*

Свешт. Муцовић извјештава, да је Високопреосвештени казао, да су у овој ствари предузете нужне мјере у епар. Црквеном Суду.

Рјешење: Узети на знање и поново замолити Црквени Суд за ову ствар.

8. *Питање о награди свештеника за предавање науке вјере у народним осн. школама.*

Свештеник Ђорђе Поповић предлаже, да није право, да свештеник бесплатно катихизира у нар. осн. школама, пошто је држава одредила и вјероучитељима других вјера награду за катихизацију, а у таким школама плаћени су и православни вјероучитељи, те се не сматра обавезним катихизирати бесплатно на нар. осн. школама, те ово саопћити епар. Црквеном Суду и замолити исти, да настоји, да се ово поправи.

9. *Питање о једнообразном богослужењу и вршењу обреда.*

Рјешење: Придржавати се књига и црквеног устава, а где овог нема Николајевића типика; где је што нејасно, питати Црквени Суд.

10. *Питање о вођењу парохијских књига.*

Рјешење: Обратити велику пажњу на вођење матица; завести парохијски летопис и књигу оглашења.

11. *Избор општег исповједника за свештенство мостарског протопресвитерата:*

Једногласно би предложен и изабран Михаило Самарџић, парох дувањски, те се исти путем епар. Црквеног Суда предлаже Његовом Високопреосвештенству на потврду.

У Мостару, 20. септембра 1906.

Слиједе потписи.

Књижевне оцјене и прикази.

Историја српске књижевности, састависо Јован Грчић. *Друго поправљено издање са сто и четири слике. У Н. Саду издање срп. књижаре и штампарије Браће М. Поповића, вел. 8° × 368. Цијена 4 круне.*

Пред нама је књига, које натпис истакосмо горе. Књига ова доживјела је ево у врло кратком размаку два издања. Кад бисмо по овој појави закључивали о квалитету ове књиге, могао би испасти повољан суд. Но на жалост није тако, као што ће се чути из даљега тока ове оцјене.

Књижевност једнога народа, усмена и писмена скупа, приказује нам душевни развој тога народа. У њој се огледа, сад мање, сад више, као у огледалу психа тога народа, мишљење, расуђивање, идеје покретнице, аспирације, наде, јади и боли, једном ријечи ту се слика народни карактер. У литератури налазимо, ако је ова довољно развијена, најбољи путоказ и мјерило за проучавање народнога генија, у њој је грађа за психологију народа и друштава. Али само она књижевност пружа нам ту грађу, ако је поникла из народне душе, иначе је туђица, која ће прије или послије морати угинути. У овакој ћеш књижевности заман тражити трагове народне душе. Ако их нађеш ма и у најмањој мјери, неприродни су, закржљали, те ћеш их једва препознати као биљку из тропских крајева, кад је пресађен у хладније крајеве.

Проучавање народне психе је од веома велике потребе, ако си рад, да тај народ напредује у култури и у срећи. Ово је потребно и за културнога историка, и за законодавца и за управу; у опће за све оне, који, било како му драго, управљају народном судбином. Ко хоће да угаја генерацију, мора схватити душевне способности. Овим веома тешким и замршеним проблемима дивили су се људи свију вијекова и времена — Народ је сума појединаца са исто толико разноликих, колико истовјетних карактерних црта. За то се и говори, да сваки човјек има карактер свој, којим се разликује од осталих. Као што је карактер појединца подвргнут модификацији, тако је исто и с појединим народима. То све зависи од времена, када живимо, од узгоја, који добијемо, од друштва, у којем се налазимо. Као што ово видимо код појединца, тако ће вјешто око све то наћи mutatis mutandis код народа. Вријеме је необично моћно, и утиче на народ, на човјечанство, необично јако. Колика ли је разлика између данашњега времена и прије 3—4 хиљаде година! Завиримо у оидашње књиге, а завиримо у данашње, каква огромна разлика! А како ли ће послије нас бити након више хиљада година! Као што се појединци друже, један од другога много чега прима, добро и зло, тако се друже и поједини народи Народи се мијешају, културнији утичу на некултурније у сваком погледу: на ношњу, обичаје, мишљење, рад и т. д. Тако се врши и процес асимилације појединих народа а не бруталном силом. Нађу ли се пак народи, по карактеру врло различни, под истим или сличним утицајем, то ће примити одатле нешто, у чему ће се један другом приближавати. Одатле потиче сличност у мелодијама Срба, Руса и Румуна и то пуна сјете и можда чак и ресигнације. Како ли одјекују руске степе тужно и жалосно, када младо чобанче својим сребрним гласом стане извијати *думку*! А зар је веселија румунска дојна, а да и не говоримо о нашим српским напјевима?! Турски и татарски јарам а и њихов живот оставише то у наслеђе потоњим генерацијама. — Овакви и слични утицаји одрже се више стољећа у души народној и јављају се код појединаца

према личној диспозицији сад јаче сад слабије. Отуда разна времена, разни правци који се један од другога у многом чему разликују Идеје појединих периода сачуване су у списима појединаца, али фрагментарно, без континуитета. Да се успостави континуитет идеја једнога раздобља, задаћа је литерарнога историка, било једнога или више њих, као што геолога, да нам предочи континуитет истовјетних камених појасева.

Задаћа је, како се види, литерарнога историка врло тешка, треба да умије заронити у дубину душе, па да може испитавши све нијансе душина живота, тачно да нам предочи и опише продукте душевне. Није довољно само прочитати продукте, него их проучити треба, да може казати, зашто је ово дјело добро а оно рђаво. Да један човјек неће моћи овом захтјеву потпуно одговорити, није потребно ни споминьати, ако је књижевност поле развијена. У томе случају потребне су монографије. Ако их има, онда је олакшан посао писцу литерарне историје. Ту се сад иште од историка пјештина избора, критичко мјерило, те да резултате строге критике ублажује, а пооштри и одузме од критике оне, што све хвали. Све то треба да кроз призму његова *ја* прође, да буде мјерило једнако за све, »Ни по бабу ни по стричевима«. Критика може кад и кад да буде и строга, а и да похвали писца, ако се хоће постићи, да се мане писац које оманке, или да га осоколимо. И једно и друго не спада у дужност литерарне историје.

Даље је од велике важности, да се што тачније означе раздобља, те да се оцрта тај одјељак литературе културно-историјски Не треба се упуштати у детаљно излагање онога, што стоји или у врло слабој или можда у никакној свези с литерарним продуктима. Треба упознати важније ваньске и нутарње моменте, ваньске ради нутарьих промјена а оба ради тачнога просуђивања умотворина.

Наш српски народ, од када је населио ове крајеве, нашао је домовину управо ондје, гдје су се дотицале двије културне струје: западно-римска и византијска или источно-римска. Један дио, и то југо источни, приста уз византијску културу, а други, на сјеверо западу, потпаде под културни утицај Италије. Византија и Италија, два свијета, двије опречне културе, два дивергентна праща. Ови се правци нигдје тако не укрштаваху као у Херцег-Босни. Југо-источно се развија литература у духу византијске а сјеверо-западно у духу, који је у Италији владао. Овдје се приближује више народном духу, него ондје, кад узмемо особито језик у обзир.

Ко хоће да пише литерарну историју, треба да је тачно упућен у литерарне, политичке и социјалне прилике ових двају центара, одакле се ширила култура у наш народ Иначе неће се моћи тачно одредити важност појединих продуката. Треба проучити обрасце и идеје па да се схвати и достојно оцијени према обрасцу начињено дјело, и да се оригиналност може истаћи.

Осим тога су владале разне прилике у појединим крајевима, као у Босни. Славонији, Хрватској а друге опет, ко[illegible] нашега народа у турској царевини Један се дио опет сели из своје крвљу орошене домовине и тражи склоништа под хришћанским владаром. У нову постојбину доноси средњевјековне назоре и навике, и овдје налази сасвим нов дух Сучељавају се два правца, који у себи имају мало што заједничко. Литерарни историк има да констатује, да, помно проучи судар византијско-словенске са западном, а особито с културом германске реформације. Реформацијом губи римска црква врло много. Да се овај губитак надокнади,

пошто су сви покушаји остали без успјеха, да се протестанти придобију, обратише се према истоку, да освојењем Истока надокнаде штету. И владе римокатоличких држава ишле су римској курији на руку. Тако је било расположење у земљи, камо су дошли Срби, да спасу голи живот. Шта је ту било, како се развијао тај конфликат између Срба, који су били одани вјери својих отаца и срцем и душом и због те велике одности је назвао најмилијим именом — српска вјера — а с друге стране између репрезентаната римске вјере, јест коли занимива, толи и потребна задаћа, коју треба расвијетлити у интересу тачнога појмања неких догађаја, који су се збили у развоју литературе. Тако ћемо тек разумјети и боље схватити читав »славено сербски« период. тако ћемо разумјети ону огорчену кампању против Вука и његових новотарија, за кога су знали, да је с Копитаром врло добро, и да му је овај учитељ. Кад ово знамо, биће мо праведнији и према Вуку и његовим непријатељима, који су bona fide забасали

До Вука и Гаја гајена је провинцијална литература. Књижевници из разних крајева тек да су се неколико их по имену познавали. Нема јединства у језику, писму, ортографији ни у покретним идејама. У свему овом требало је да рече XIX. в. своју. XIX. вијек, вијек романтике, донесе са собом нове идеје са принципом народности. Одушевљење расте за све оно, што се односи на народ, марљиво се скупљају народне умотворине. Најизразитији представник овога правца бјеше Вук, отац новије српске литературе. Вук се посвети овој струји и стаде с њом неустрашиво ступати напријед. Врло је појмљиво из горе наведених разлога, да је морало доћи до несмишљене борбе између овога чисто народнога правца и између старијега руско-словенскога. — Свеобрађајна се средства усавршила, те се модерне философске, политичке и социјалне идеје могоше врло брзо ширити на све стране. Сво укрштање разних струја отежчава врло јако задаћу литерарнога историка, задаћу, да с мало бираних ријечи окарактерише поједине писце, као носиоце појединих идеја

Захтјеви су врло тешки и различни осим методичних, према разлици појединих раздобља у литератури.

Како је писац ове Историје извршио задаћу? Је ли му рад поле одговорио задаћи? Не!

Почнимо са старом црквеном књижевношћу! Овај нас дио не може задовољити, јер је колико површан и сумаран, толико и нетачан. У цијелих 17 редака хтио нам је писац окарактерисати стари словенски књижевни језик и редакције. Ту се нема нити може много чему научити, ни редакцијама, које у осталом нијесу потпуно ни набројане, треба споменути и заметке чешће редакције (кијевски листови и пражки фрагменти) а још мање »особитом јужно-словенском« дијалекту.

Код многих, у словенску филологију мање упућених, може се чути крив појам о односају онога дијалекта, или ако хоћете језика, према осталим словенским језицима, као да им је он отац био. И овом питању требало је поклонити мало више пажње! Но куд и камо важније је питање о словенском двоструком писму: о глагољици и ћирилици. Које је старије, а које млађе? Које је св. Ћирило изумио а која заслуга иде еп. Климентија Величког. Шта је подлога и једнога и другога писма. Какве све облике има глагољица од почетка па даље. Где се све ширила и јесу ли се њом и Срби служили, те да ли има који споменик глагољски чисто српске редакције? Све су то врло важна питања, а да може литерарни историк да их ћутке мимоиђе.

Затим се прелази на набрајање старих споменика. Требало је да буде што прегледније, поредати споменике по писму, као што се обичава.

Историјат појединих споменика није потпун а гдје гдје и нетачан. Тако код Асем. споменика вели се, да је Асемана послао папа Климентије XII. а управо је XIII. Споменик није писан у Бугарској, осим ако г. писац трпа и Маћедонију у Бугарску. То нам засвједочава Синаксар, у коме су набројани Македонци свеци као н. пр. Нестор, Димитрије и Теодор, Солуњани; ен. Климентије из Велице, Јевсевије Струмички и др. Спомињући издање Рачкога, требало је споменути одличну расправу Јагићеву, као увод у ово издање. Рачки је издао ћирилицом а прије њега Чричић латиницом.

Ниједан од старих словенских споменика није датиран па ни Зографско Јеванђеље. Само је датиран натпис на надгробној плочи оца цара Самуила од г. 993. Овај је споменик нађен код Преспе језера а не Припе. Можда је ово штампарска погрешка.

За codex marianus требало је рећи, да га је писао Србин или Хрват јер се налази у тексту Србизми. Непотпуни су историјати и кодекса Кључева и Супрасаљског. Овим су се кодексом бавили Сразњевски (Древне славян. памятники всоваго письма 1868.), проф. Јагић (Допуне и поправци у V. Bd Archiv), и Шчепкин (О языкѣ Савиной книги 1900).

Чудновато, да г. писац убраја у старе словенске споменике Путнанско јеванђеље, које је настало тек у XIII. в. Ово је пак један од млађих споменика јужноруских. Издавач се зове Емил Калужњацки а не Калужнацки.

(Наставиће се)

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У овоземној цркви.

Велики црквени суд сазван је у своју III. редовну сједницу за 21. а *велики управ.-просвј. савјет* за 23. окт. Извјештај о раду тих сједница донијећемо у идућем броју.

Освећење цркве у Густовари. На Покров Богородице освећена је новоподигнута црква у Густовари, протопрезвитерату и котару варцар-вакуфском. Освећење свршио је високопреосвештени господин *Николај Мандић*, АЕ и Митрополит добро-босански уз саслужбу гг. протопрезвитера: Јов. Пећанца, Николе Рожића и Димитрија Јанковића, к. савјетника, те свештеника Стојана Тркуљића пароха језерског и митроп. ђакона: Д. Лаћевића. На архијерејској литургији рукоположен је свршени богослов: Васо Косорић за ђакона. На свршетку службе Божије високопреосвештени г. АЕ и Митрополит поздравио је, благословио и поучио присутни народ, који је с пажњом саслушао очинску бесједу свог љубљеног архипастира.

Нова је црква врло укусно и солидно грађена. Дугачка је двадесет а широка 9 метара. Сва је од тесаног камена, а најљепши јој је украс звоник, који је црвеним бакром покривен. Са врха звоника далеко се сјаји у ватри позлаћени крст. Сав рад и материјал стаје до 20.000 круна, од које је свете висока

земаљска влада даровала 400 круна, народ из Босне и Херцеговине до 2000 круна, а све остало приложили су честити парохијани густоварски и Срби из котара варцарског. Што је ова црква подигнута, неспорна је заслуга пароха протојереја Симеуна Чулића, коме је у овом црквено-народном подузећу благор. г. Ернест Бардаш, котарски предстојник варцарски својски на руку пшао.

Колико је народу задужбина ова за срце прирасла, види се и отуд, што је на освећење дошло до 3000 душа већином из варцарског, јајачког и ключког котара, који и при освећењу приложише до 2000 К. Нека Господ ради молитава светих Апостола, којима је овај храм посвећен, благослови дјело побожних трудбеника и приложника, да оно послужи на спас душа, а на част имена српског.

Извјештај о сједници епарх. црк. суда, држаној у Сарајеву 30. августа 1906. Предсједавао је високопреосв. г. АЕ и Митрополит *Никола*ј. Ријешени су записнички бројеви: 463—570, свега дакле 113 предмета Међу њима: Одређен је поч. члан овога суда Д. Б. да при избору пароха у О. заступа ову власт. — Расписаће се поново стјечај на парохију у В. — Служи на знање да је монах др. Симеун Поповић за ђакона и презвитера рукоположен. Исти је причишљен братству мра Папраће. — Умољена зем. влада, да укине неоправдану наредбу једног управитеља испоставе, који захтијева да народ плати увозницу на пиће, које при црквеним свечаностима и при дачама у торбама својим на своју употребу понесе. — Наређено свештенику М. Б., да најмање десет пута у години дана посјети парохијане у Уништима и посрштава нужне обреде. — Свештеник С. Б. брисан из списка чланова свешт.-удов.-сироч. фонда, јер је удов а нема малолетне дјеце. — Потврђен је изабрани парох у Которцу: Петар Станић. — Расписаће се натјечај на парохију добриньску. — Пријава Ј. С. перовође у Варешу против предсједника там. ц. општине Јове Симића због наводног самовољног управљања уступљена на надлежно ријешење епарх. управ.-просв. савјету. — Одбијена је молба ц. општине у Варешу, да јој се за администратора парохије постави А. Ч., који је клирик банјалучке епархије. — Предавање вјеронауке на ком. основ. школи у Кравици повјерено је пароху дриньачком. — Одговориће се ц. оп. у Високом, да се парохија добриньска са височком не може спојити. — Свима свештеницима-ајероучитељима, који до школе, у којој настављају, више од 6 километара хода имају, одређене су сходне попутнине између 60 и 100 К. — Свршн. богослов В. К. биће постављен за администратора у С. — Свештеник Ј. В. због болести привремено умировљен. — Умољен ц. суд у Д. Т. да позове на одговор пароха маглајског В. П. због наводног упадања у парохију Ж. ове епархије. — Служи на повољно знање отпис земаљ. владе, да су све полит. области упућене (на овд. молбу) да нужне мјере за сузбијање богохуљства преузму. — Објављене су неке пресуде високодост. великог ц. суда и т. д. *Ја.*

Црква у краљевини Грчкој.

Сједнице св. Синода. 1. септ. т. г. отпочете су у Атини синодалне сједнице. Њима је предсједавао атински Митрополит преосвеш. г. Теократ. Синод је издао неколико окружних посланица. Тако у једној посланици обраћа Синод већу пажњу свећенства и народа на тајну исповиједи. Синоду је наиме до знања стављено, да се у неким мјестима и градовима не обраћа никаква пажња тој светој тајни, него вјерни захтијевају, да им свећеници очитају само разрјешавајућу молитву,

како би одмах тајни св. причешћа приступити могли. Такав обичај противи се учењу св православне цркве односно саме тајне покајања, ушљед чега Синод позива епархијалне епископе, да они у својим окружницама протумаче народу дух и смисао тајне покајања, а уједно и подручно свештенство своје позову да и они чешће у лако разумљивим проповиједима изложе простоме народу смисао и значај саме тајне покајања. Друга окружна синодална посланица такође је упућена на епархијалне епископе, а паперена је против ружног обичаја свјетовњака и црквених тутора (епитропа), који сваки час улазе у олтар и излазе из њега за вријеме свршавања божанствене литургије. Пошто је такав обичај противан црквеним канонима (69 прав. VI. васељ. сабора) и уопће ствара немир и буну свештенство у богослужењу, Синод га забрањује и чини одговорним парохијалне свештенике, ако се тај ружан обичај и даље буде практиковао. *Овака би наредба и нама добро дошла.*

Црква на Истоку.

Богословија на Халки. Августа мј. т. г. отворен је на богословској школи у Халки поново први разред, који је прошле године ушљед слабих материјалних средстава укинут. Како је ректор ове школе ставропољски митрополит Апостол Христодул на овој части захвалио, те отишао за митрополита Веле и Конице, то је за новога ректора именован бивши меленишки митрополит Иринеј, кандидат кијевске духовне академије По свршетку својих наука у Кијеву, био је данашњи нови схоларх богословије неколико година професором на богословској школи у Халки, а потом је именован и постављен за митрополита меленишког Хвале га као врло образованог и енергичног јерарха.

Халкидонски митрополит Герман поклонио је око 190.000 круна својој епархији у сврху, да се од тога новца начини нов митрополијски дворац, који ће бити стан свагдашњег халкидонског митрополита, а уједно ће у том здању бити смјештене и све епархијалне власти. Док је он жив имаће у тој новој митрополији бесплатан стан, а у будуће ће сваки митрополит бити дужан за стан да плати 80 лира (око 900 круна). Тај новац има се употријебити као стипендија за издржавање једнога питомца халкидонске епархије у богословској школи у Халки

Црква на далеком Истоку.

Прва православна црква у Урумчи Град Урумчи, у Шин-Чијан провинцији, у западној Кини, добиће наскоро нов молитвени дом — руску православну цркву И ако ова црква још није сасвим довршена, надати се, да ће се дарежљивошћу побожнога рускога народа и та ствар ускоро крају привести. Овај православни храм на далеком истоку отпочео се градити год. 1904. издашним прилозима руских богаташа и свештенства. Храм овај биће молитвено мјесто за руску колонију у том граду, која се састоји из неколико руских трговаца, чиновништва и 35 козака, који служе код конзулата.

Црква у Далмацији.

Нова катедра у богословском заводу. Како »Гласник православне далматинске цркве« у своме 9. бр. од ове године јавља, настојањем Његовог Преосвештенства госп. епископа дра Никодима Милаша установљена је од почетка школске

1906./07. нова катедра у богословском заводу у Задру и то за библијску науку, те је предавање старозавјетне исагогике и егзегетике проширено, а уведено још и предавање библијске историје, археологије и јеврејског језика. За предавача ових наука именован је одобрењем министарским *др. Јосиф Калик*, који је прије двије године довршио богословске науке на черновичком богословском факултету, на коме је и за доктора богословља промовисан.

Дотација православног свећенства. Финансијски одбор царевинског вијећа установио је за српско-православно свећенство у Далмацији ову конгруу: Плате су свећеницима (осим епитрахиљских и других споредних прихода) ове: за пароха у Задру 2000 круна, за парохе у мјестима преко три хиљаде душа 1800 круна, а за сва остала мјеста 1600 круна. За свећеничке помоћнике: у Задру 1100 круна а за друга мјеста 1000 круна годишње. Парохијски свећеници добивају послије прва 5 година службе повишицу од 100 круна годишње, послије других 5 година опет нову повишицу од 100 круна годишње, затијем послије сваких десет година до четрдесете године укључиво по 200 круна повишице. Свећеници, који постану физично немоћни да врше активну службу, добивају пенсију, и то: ако нијесу навршили 10 година службе 1000 круна годишње, до 20 година 1200, до 30 година 1400 и до 40 година службе 2000 круна. Она посљедња пенсија на приједлог конзисторије биће повишена на 2200 круна, евентуално на 2400 круна. Исто тако и свећенички помоћници имају право на пенсију према годинама службе од 800 до 1000 круна годишње.

Овај закон још ове јесени биће претресен у царевинском вијећу. те ће након тога одмах бити уређено и питање о пенсијама свећеничких удовица и сирочади. и то тако да ће удовица сталног пароха примати половину односно трећину оне своте, што јој је муж добивао као парох, а сирочад опет сразмјерно броју њиховом односно економском стању породице. Дотација свећеничка и пенсије удовица свећеничких и њихових сирочади, подмириваће се из државних средстава. —

Званични огласи.

Епархијски Црквени Суд у Мостару.

Број 784. из 1906. 1—3

Стјечај.

Ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Закању у протопревитерату чајничком, расписује се овим стјечај с пријавним роком до 15./28. новембра 1906.

Молбе ваља поднијети овом епархијском Црквеном Суду и уједно им приложити свједоџбе о свима, како богословским, тако и прије богословије свршеним наукама.

Парохија закаљска броји 262 дома са 1625 душа и нема парохијског стана. Црква је парохијална у Чајничу, коју је парох закаљски дужан са паросима чајничким и заборачким чредно служити.

Из сједнице епархијског Црквеног Суда држане у Мостару 6./19. септембра 1906.

АЕ и Митрополит захумско-херцеговачки:
Петар.

Епархијски Црквени Суд у Мостару.

Број 785. из 1906. 1—3

Стјечај.

Ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Благају у протопрезвитерату мостарском, расписује се овим стечај с пријавним роком до 15./28. новембра 1906.

Молбе ваља поднијети овом епархијском Црквеном Суду и уједно им приложити свједоџбе о свима, како богословским тако и прије богословије свршеним наукама.

Парохија благајска броји 206 домова са 1558 душа и нема парохијског стана.

Из сједнице епархијског Црквеног Суда, држане у Мостару 6./19. септембра 1906.

АЕ и Митрополит захумско-херцеговачки:
Петар.

Епархијски црквени суд у Бањалуци.

Број 665./563 ех 1906. 2—2

Стјечај.

Ради сталног попуњења мјеста окружног протопресвитера у Бањалуци и Приједору с положајем у смислу автономне уредбе и с платом установљеном по за то надлежном автономном фактору расписује се овим у смислу § 157. автономне уредбе стјечај.

Молбенице, којима ваља приклопити свједоџбе о свима, како богословским, тако и прије богословије свршеним наукама, треба до 18./31. октобра 1906. поднијети епархијском црквеном суду.

Кандидати могу компетовати уједно на оба мјеста.

Из сједнице епарх. црквеног суда држане у Бањалуци 24. авг. (6. септ.) 1906.

Предсједништво.

Епархијски црквени суд у Бањалуци.

Број 836/552 ех 1906. 2—2

Стјечај.

Ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Хадровцима, у протопресвитерату старо-мајданском, расписује се овим стјечај с пријавним роком до 18./31. октобра 1906.

Молбе ваља поднијети овом епархијском црквеном суду и уједно им приложити свједоџбе о свима, како богословским, тако и прије богословије свршеним наукама.

Парохија Хадровци броји 325 домова са 2550 душа и нема парохијског стана.

Из сједнице епарх. црквеног суда држане у Бањалуци 24. августа (6. септембра) 1906.

Предсједништво.

Епархијски црквени суд у Бањалуци.

Број 881/627 ех 1906. 2—2

Стјечај.

Овим се расписује стјечај ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Бос. Кобашу у протопресвитерату прњаворском с пријавним роком до 18./31. октобра 1906.

Молбе ваља поднијети овом епархијском црквеном суду и уједно им приложити свједоџбе о свима, како богословским, тако и прије богословије свршеним наукама.

Бос. Кобашка парохија броји 115 домова са 750 душа, има парохијски стан, осим тога дотични парох добиваће одређену награду у име катихизације и из епархијских средстава уживаће годишњу субвенцију од 400 круна.

Из сједнице епарх. црквеног суда држане у Бањалуци 24. августа (6. септ.) 1906.

Предсједништво.

Епархијски црквени суд у Бањалуци.

Број 819/680 ех 1906. 2—3

Едикт.

Позива се овијем Перо Срдић из Блашка сада непознатог боравишта против кога је супруга му Ђуја Срдић рођ. Јолџић из Блашка поднијела код овог духовног суда брачоразводну тужбу, да у року од три мјесеца рачунајући од првог увртења овога едикта у овом листу, овом духовном суду своје садање боравиште пријави, да би се тако споменута тужба с њим у претрес узети могла, јер ће му се иначе по безуспјешном истечењу споменутога рока поставити уреда ради заступник, који ће имати њега у заметнутом брачном спору правоваљано заступати.

Из сједнице епарх. црквеног суда, држане у Бањалуци 24. августа (6. септембра) 1906. *Предсједништво.*

Епархијски црквени суд у Сарајеву.

Број 968/I. 1906. 1—3

Едикт.

Ивка Станићка рођ. Мамића из Жепча која је свога супруга Алексу, дрводјељу из Бусоваче прије 10 година оставила и негдје у свијет отишла, позива се овијем на повратак своме мужу до 1. фебруара 1907. пошто ће се истом, ако се дотле Ивка лично или макар писмено не јави, дозволити, да ју у сврху развода брака због бјегства и пређубе утужи.

Црквени суд срп.-прав. митрополије дабро-босанске у Сарајеву 20. септембра 1906.

АЕ и Митрополит Дабро-босански
Н҃иколај с. р.

»Источник« излази у свескама досадашњег формата на 1½ табака сваког 15-ог и пошљедњег дана у мјесецу. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XX. Сарајево, 31. октобра 1906. Бр. 17.

УРЕДНИК:
протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

Хартманова филозофија религије

од **Дра Бранислава Петронијевића.**

(Наставак.)

Од покушаја Есејаца одликује се покушај Исусов нарочито тиме, што он, наглашујући као и Есејци близину краја света и небесног царства, уноси религију закона у масу народну, за коју досада у јеврејству нико није имао срца. Христова доктрина није по Хартману никаква нова доктрина, која би се битно разликовала од већ постојеће јеврејске религије, у првом реду Христова доктрина није идентична са хришћанском универзалном религијом, јер ову последњу није основао Христос него апостол Павле; Христова доктрина само је небитно наглашавање једне од догми јеврејске религије закона, које потпуно остаје у оквиру ове последње и зато ју он за разлику од Павловог хришћанства као универзалне религије назива јеврејским хришћанством или јеврејо-хришћанством (Judenchristenthum). Јеврејо-хришћанство само је једна међу јеврејским сектама и она би остала то што је, она би била само једна епизода без значаја у историји развитка религијске свести, да није случајно постала повод апостолу Павлу да полазећи од личности Исуса Христа оснује своју нову религију, која негира сам основ религије закона. По Хартману Исус Христос не само што није оснивалац хришћанства него он у опште није оснивалац никакве знатније и оригиналније доктрине у области јеврејске вере закона. Исус Христос по њему није никакви геније, и ако је, сумње нема вели он, човек необичног дара, и у сваком случају личност од извесног чара, јер би иначе било немогуће објаснити тако велику и дубоку оданост његових пристаница према њему. Од четири јеванђеља у којима

нам је изложена Христова доктрина (Марковом, Матејевом, Лучином и Јовановом) Хартман надваја потпуно Јованово јеванђеље, јер оно је постало много доцније од друга три и излаже религијску доктрину, које код самог Христа још нема (Јован је оснивалац религије љубави као што је Павле оснивалац религије веровања у Христа као спаситеља — види о томе ниже), тако да се сигурнији подаци о животу и учењу Исусову могу црпсти само из остала три јеванђеља. Од њих Марково јеванђеље по њему је најстарије и изгледа да је рађено директно по такозваном праеванђељу аремијском (писаном на аремијском језику), а Лучино најмлађе, ма да је могуће да су Лучино и Марково постали и у исто доба независно један од другог. Тешко је на основу ових јеванђеља одредити шта у њима припада историјском Исусу а шта је доцнији додатак. То питање у осталом, вели Хартман, има само критично-историјске вредности, за Историју развитка религијске свести од значаја је само Исус Христос онако, како је он представљен у ова три јеванђеља.[1]) Овако схваћеној Исусовој доктрини није тешко наћи изворе. Од Хилела Исус узима своје учење о превази смисла закона над његовом формом и превази етичке унутрашњости над спољашњим делима као и наглашивање мирноће, трпељивости, доброте и чистоте срца. Од фарисејаца узима Исус своје учење о награди добрих дела и о односу небесне награде и живота на земљи. Од Есејаца он прима превиравање свих световних интереса и односа, као и веру у чудеса и у вредност пророштва. Многе његове приче и моралне изреке налазе се у Талмуду, који је истина много доцније систематисан, али чија је садржина већ за време Исусово била позната образованијим јевреји ма. Напослетку и најспецифичније учење његово, учење о блиском крају света и о месији, који је дошао да спасе људе, он је примио од Јована Крститеља само с том модификацијом, што је при крају свога живота самог себе прогласио за месију. Доиста главни садржај Исусове доктрине лежи по Хартману само у проповедању блиског краја света и остварења царства небеског, у томе и једино у томе лежи његово јеванђеље. И ако је Исус веровао, да је месија, ипак он је себе сматрао само као обећаног месију јеврејског народа, који има да прокламује царство небесно и да као краљ јеврејског народа вечно влада над изабраним народом, у кратко Христос је јеврејин скроз и скроз, њему никад није ни на памет пало, да оснива нову религију, да се одвоји од религије свога народа.

Пропашћу јеврејске државе и по разрушењу јерусалимског храма јеврејска религија губи извесне састојке своје и с временом све више

[1]) Види о тома и чланак Хартманов „Was wissen wir von Jesus“ (у листу „Tag“ за 1904. Nr. 347, 349, 351).

наглашава на супрот новопосталом хришћанству незнабожаца (Heidenchristenthum) своје национално и законско становиште. Тако дух и реч, који у хришћанству почињу играти пресудну улогу, ишчезавају потпуно из јеврејства и јеврејство постаје све више чисти монотеизам, који наглашава с великом енергијом јединство божанске личности. Тек у 18-ом веку после Христа, када је и хришћански теизам спао до деизма, јеврејство ступа у ближе везе са хришћанством и у њему се јавља тако звано реформно јеврејство (Reformjudenthum), које одговара либералном протестантизму у хришћанству. Реформно јеврејство представља, вели Хартман, исто тако распад јеврејске религије као што либерални протестантизам (види о томе доље ниже) представља распад хришћанства. Јер оно даје црквеној општини права да одређује који делови церемонијског закона треба да се задрже а који да отпадну, а то значи напуштање самог принципа хетерономије, пошто се уништењем закона уништава једина веза, која јеврејина везује са његовим Богом, реформно јеврејство дакле потпуно је прелигијозна доктрина, доктрина, која представља уништење јеврејске религије.

Као што је јеврејска религија религија закона, тако је исто то и Ислам. Закон Ислама изложен је у Корану и тај је закон исто тако прост као што је просто његово религијско гледиште на свет. Од Мојсијеве религије разликује се Ислам само обећањима и претњама у оном свету и уношењем хуманих појмова доцније јеврејске и хришћанске религије као и наглашавањем дужности верних, да се на земљи боре за Бога. За развиће религијске свести Ислам нема никакве битне важности, јер не доноси никаквих битно нових момената, а као религија закона у опште се неда реформисати, осуђен је дакле на потпуну пропаст.

Становиште религије закона савлађује принципијелно апостол Павле и тиме постаје оснивач нове универзалне светске религије битно различне од јеврејске религије и свих њених форама и модификација. По своме образовању и гледишту на свет, по своме целом осећању и мишљењу фарисеј, он се држи догме фарисејске, да је праведност човекова неопходни услов, да човек може бити син Божји. Али уверен, да је (јеврејски) теизам одређен да постане универзалном религијом, он увиђа, да је становиште закона једина сметња за то. Огорчени противник јеврејских присталица Христа (овај други није ни имао нити је по својој доктрини могао имати) он долази на мисао, да ли можда ипак ови немају право кад верују, да је Христос обећани месија и визија у пустињи даје његовим слутњама потпуну извесност. Та је визија била довољна, да Павле, не познавајући ближе живот

и учење Исусово, знајући само за његову трагичну смрт и за веровање његових присталица у његово месијанство, прогласи Исуса за Христа т. ј. за спаситеља света, који је својом смрћу показао и уништио грехе људске и тиме уништио јеврејски закон. Људима више није потребно испуњавање тога закона па да пред Богом буду праведни, вера у Христа од сада је једини услов зато, место везаности за закон ступа код Павла „слобода у Христу“. Сам Христос својој смрти није, вели Хартман, придавао овакав значај, какав јој придаје. Павле и евангелисти приписују то учење Христу само под утицајем Павловим. Тим и таким објашњењем смрти Христове Павле постаје оснивач нове религије спасења, коју Хартман назива хетерозотеричном религијом спасења, јер је у њој спасење појединог индивидуума једном за свагда извршено Исусом Христом (дакле једном другом личношћу). У ствари, вели Хартман, овом својом доктрином Павле остаје на пола пута, уништавајући хетерономно становиште јеврејске религије закона он уводи један нов закон, закон вере у Христа, док ако са одбацивањем закона отпада правда кажњавања од стране Божанства онда тиме мора отпасти и нужност оправдавања од стране човека и смрт Исусова нема више онога значаја који јој Павле придаје, и милост Божја у овом погледу апсолутно је бесциљна. Ту не помаже ништа ни Павлово свођење грехова људских на праотачаски грех Адамов, јер је Адам могао згрешити само за своје племе а никако не за цело човечанство, које му је било сасвим страно.

Учење, да је Христос Спаситељ света, и да вера у њега доноси спасење свакоме, који ту веру има, па био јеврејин или незнабожац, учење које је омогућило постанак хришћанске религије међу незнабожцима и доцнију фузију незнабожачког хришћанства са јеврејохришћанством, чини квинтесенцију Павлове „религије вере“. Код самог Павла Исус се разликује од остале људске браће само тиме, што је он прворођени, тек у његовој школи настаје подизање Исуса у све веће и веће сфере, док га Јован у своме јеванђељу, које је, као што смо раније видели, постало много доцније, није уздигао до Логоса, до посредника између Бога и људи. Осим овог уздизања Исуса до Логоса, које је доцније напослетку дошло дотле, да се Исус идентифицира са Богом и као друга личност, као Бог-Син, стави поред личности самога Бога или Бога-Оца, Јованово јеванђеље има у хришћанској религији епохалан значај својим мистицизмом, који је необично удубио религијску свест у хришћанству, и својом религијом љубави. По томе јеванђељу Бог је сушта љубав и живот у Богу то је живот у љубави, а живот у љубави то је вечни живот. Тиме Јован

наглашава много више од Исуса и Павла идеални вечни живот, који се састоји у сазнању непосредног јединства са Божанством (идеално спасење). С тиме у вези стоји и то, што су Јованова мржња и презирање света много дубљи од Исусовог и Павловог. У њему се налазе први прецизнији покушаји метафизичке догматике хришћанске и он у овом погледу својим учењем о Логосу стоји под утицајем александријско-грчке филозофије. И даље развиће хришћанства одређено је овом филозофијом. Најважнија тачка у овом даљем развићу његовом је догма тринитета. Још је Павле учио, да Христос и после своје смрти, са онима који у њега верују, стоји у непосредној духовној вези и да он ту везу одржава преко Светог Духа. Ову своју улогу добија Дух нарочито, пошто је дефинитивно утврђена догма о божанској природи Исуса Христа и он стављен као друга личност поред Бога-Оца: Свети Дух на име прима тада на се потпуно улогу посредника између трансцендентног дволичног Божанства и људи. Али мало по мало и Дух добија све трансцендентнији карактер и на послетку и он постаје засебна трећа личност у Божанству, ма да он своју првобитну улогу иманентног принципа Божанства ни доцније не губи. Догма тринитета, вели Хартман, преставља у историји развитка религијске свести једну од најважнијих етапа, она преставља неопходни прелазни ступањ између теизма и конкретног монизма, она је копча теистичке јеврејске прошлости са конкретно-монистичком будућности преко хришћанске садашњости. Јер по њему смисао те догме у томе је, што Бог-Отац значи вечну трансценденцију апсолутног бића, Бог — Дух иманенцију, која је битно везана са овом трансцендентношћу његовом а Бог-Син својом божанском страном саму ту битну везу између иманентног и трансцендентног, а својом људском страном инкарнацију т. ј. конкретну реализацију божанске иманенције у људској личности. Религијозни прогрес, који је учињен овим тринитарним појмом Божанства у упоређењу са јеврејским појмом Божанства лежи прво у изображењу јеврејског иманентног принципа Духа до у истини духовног принципа једног новог религијско-моралног живота и у признању овога принципа као равноправног са трансцендентним принципом Оца, и друго у изображењу јеврејског појма о синству Божјем до идеје о богочовечанству. Ово двоје чини тако велики прогрес у историји развитка религијске свести, да се даље развиће њено може надовезати само на те две идеје, за чије изображење, осим принципијелног и ако не конзеквентног напуштања становишта хитерономије, хришћанство схваћено као историјски постала доктрина (католицизам) има несумњивих заслуга, и ко хоће да реформише хришћанску религију тај мора надовезати на ове идеје његове.

Са овога гледишта посматран протестантизам као покушај реформе хришћанства преставља покрет реакционаран у најгорем смислу те речи. Још је Лутер негирањем ауторитета папе, светих отаца и сабора и враћањем на извор хришћанства, на Нови Завет, почео овај покрет, само што он код њега не узима још оне по религијски развитак свести штетне размере као код његових настављача, данашњих либералних протестаната. Јер за Лутерско доба још је постојала фикција, као да су хришћанске догме утврђене већ од самог „оснивача" његовог, да се оне налазе већ у самом Јеванђељу. Данас, кад је историјска критика утврдила да је хришћанство резултат историјског развитка религијске свести од неколико стољећа, кад је утврђено, да апостол Павле и евангелист Јован не проповедају исту доктрину коју и Исус Христос, данас лозинка протестантизма, враћање ауторитету Новог Завета може само, што и сами либерални протестанти признају и хоће, значити враћање Хришћанству Исуса Христа. А ми смо видели да Хришћанство Исуса Христа у опште није Хришћанство, да основних хришћанских догми код самог Христа још нема и да веровање у Исуса Христа онако како је он у себе веровао значи неверовање у Исуса Христа онако како Хришћани у њега верују (јер је Исус веровао само да је обећани месија — а ми данас у то неможемо да верујемо, јер би смешно било такву једну бајку јеврејску веровати, вели Хартман — а никако не да је и спаситељ света), из чега излази, да либерални протестантизам није више Хришћанство. Али не само да је либерални протестантизам нехришћанство, него он је у опште прелигијозна доктрина. Јер његова теологија и метафизика оснивају се на чистом разуму без признања икаквог откровења у религијском смислу те речи и уче у ствари чисти деизам, који је прелигијозна доктрина (јер Бог, који је само створио свет и више никакве везе са њим нема, такав Бог не може стајати ни у каквом религијском односу са човеком — види о томе даље ниже у одељку о Метафизици Религије). Како се на прелигијској Метафизици не може подићи религијозна Етика, то је и Етика либералног протестантизма прелигијозна, на послетку његово гледиште на свет је потпун оптимизам, а оптимизам искључује религију. На основу свега овога јасно је, да либерални протестантизам преставља распад хришћанства и тиме потребу једне нове светске религије.[1])

[1]) Осим у почетку наведена два списа, у којима се Хартман бави критиком либералног и спекулативног протестантизма, баве се тим још и ова његови чланци: „Das Wesen des Christenthums" (у „Die Gegenwart" 1901 Nr. 14—15. и 22, и у Nr. 1 критика књиге Харнакове истог наслова) и „Mein Verhältnis zum Christenthum" (у часопису „Deutschland" 1902.).

Ово последње показује и последњи покушај протестантизма, да се као хришћанска и религијозна доктрина одржи, на име спекулативни протестантизам. Спекулативни протестантизам истина није ирелигијозна доктрина као либерални, али он није више хришћанска доктрина. Јер принцип спасења за спекулативни протестантизам идентичан је са иманентним принципом духа, спекулативни протестантизам схвата тај принцип као безличан — он само на тај начин успева да га учини иманентним — а догму о Исусу Христу као спаситељу сматра само као символ, пошто Исус као личност није у стању да буде принцип спасења. Јасно је да овим спекулативни протестантизам престаје бити хришћанском религијом, пошто вера у Христа као спаситеља чини јевгро њено, али он не престаје бити религијом. Религијозни принцип спасења, који заступа спекулативни протестантизам (чији су преставници протестански теолози Бидерман, Липсијус, Пфлајдерер и др.), преставља један сасвим нов принцип, који нема никакве везе са хришћанством.

Тај принцип преставља основни принцип нове религије Хартманове. Хартманова религија то је религија духа, религија безличног свету иманентног Божанства, које је хришћанство персонифицирало у трећу личност Божју, које је јеврејска религија већ раније персонифицирала у Богу-Оцу, а хришћанство ову персонификацију примило додајући јој перасонификацију Христа Спаситеља као Бога Сина и персонифицирајући још једанпут безлични принцип иманентног Божанства. Стога у историји развитка религијске свести за религијом Оца, коју преставља јеврејство и религијом Сина, коју преставља хришћанство, може, вели Хартман, доћи једино религија Духа. Са религијом Духа у исто доба дефинитивно се напушта хетерономно становиште јеврејске религије закона, које ни хришћанство није савладало ма да је то хтело, и с тиме уједно и становиште хетерозотерног спасења хришћанске религије, пошто више није потребан никакав историјски спаситељ. Принцип спасења у религији духа је како аутозотеран тако и аутономан, пошто Дух није ништа што с поља придолази и улази у човека него сачињава само унутрашње биће његово. Тако исто место Сина као сингуларне реализације Божанства у човеку ступа универзална реализација његова у целокупном човечанству, које тиме постаје Бого-човечанство, а тиме и трагедија Исуса-човека постаје трагедијом човечанства, само што је ова трагедија овде апсолутна, пошто нова религија не признаје васкрсење и други свет. Овом својом последњом страном нова религија савлађује једном за свагда свако евдемонистичко становиште, проповедајући песимизам као под-

логу религије у најдубљој форми његовој. Ова нова аутозотерна аутономна космотрагична религија иманентног апсолутног Духа не може се очевидно, вели Хартман, више назвати ни хришћанством ни теизмом, као ни браманизмом ни будизмом, она преставља синтезу оба историјска одвојена правца супранатуралистичке религије, она је *монизам* и пантеизам за разлику од хришћанског теизма у коме су Бог и свет истина оба реални али и одвојени један од другог, она је *конкретни* монизам за разлику од апстрактног монизма индијске религије, који негира егзистенцију света, она је реалистичка религија спасења као и хришћанство за разлику од индијске идеалистичке религије спасења, јер признаје реалитет света са првом који друга одриче, она је аутономна религија спасења са индијском религијом за разлику од јеврејско-хришћанске која је хетерономна, на послетку она одриче са будизмом вечни живот и бесмртност душе за разлику од хришћанства, које учи трансцендентни оптимизам. Према томе она спаја све оправдане моменте и једног и другог основног правца у развитку супранатурализма, па како се један битно виши ступањ религијске свести над супранатурализмом неда замислити, то она очевидно преставља последњу завршну фазу у развићу религијске свести, она преставља апсолутну религију.

На тај начин ми смо завршили излагање историјског развитка религијске свести онако како тај развитак замишља Хартман и сада прелазимо на излагање саме ове његове нове апсолутне религије.

(Наставиће се.)

Еванђелски савјети.

(Consilia evangelika).

— Љуб. —

Висок и узвишен је положај, који човјек заузима у царству Божјем, стога је и његов позив висок и узвишен. Не само, да му није дозвољено репресивно утјецати на утврђење односаје овога царства, него шта више мора и на позитиван начин ово царство подупирати. Осим тога морални закони, на којима ово царство почива, дјелују на човјека са етичком нуждом и обвезују га, да заповјеђено учини, а забрањено пропусти. Та из моралних закона проистекла етичка нужда, да човјек Божанску вољу испуни, а противно њој пропусти, — нужда, која човјечју вољу не укида, него је само поближе опредјељује, назива се моралном обвезом или дужношћу. Према томе да ли се човјек тој нужди подвргава или јој се противи, ради он према својој дужности

или обратно. Оне појединe радње, којима је човјек од појединих моралних закона обвезан, називају се моралне дужности. Морални је закон исказан у позитивном и негативном облику; позитивни захтјева, да се добро врши; негативни, да се зло пропусти.

У списима Новога Завјета су нам морални закони потпуно откривени. Посматрамо ли те појединe моралне законе по њихову битном садржају, опазићемо, да неки од њих репрезентирају идеалнију страну хришћанске моралне науке, чије извршење захтјева особите моралне снаге и особитога пожртвовања. И баш стога што за извршење тих закона не досижу обичне људске способности и што би извршење тих закона многе слабе људе могло одвести баш противном циљу, ти закони нису изречени у облику строгога закона, него више у облику савјета. Разлика између онога, што црквени морал свима хришћанима на једнак начин као моралну заповијест налаже и између оних идеја моралних, које се захтјевају само од особитих личности, сачињава науку о т. зв. еванђелским савјетима. Особито су три такове моралне идеје, које се називају еванђелским савјетима, а то су: својевољно сиромаштво, непрестано дјевичанство и слободна савршена послушност.

Римокатоличка црква развила је ту науку о еванђелским савјетима до крајње њене тачке. Она разликује у еванђелском моралном закону заповиједи (praecepta) и савјете (consilia). Под заповиједима разумијева оне захтјеве закона, који су безусловно обвезани за све хришћане и без којих се нико не може спасти нити постићи вјечног блаженства, а под еванђелским савјетима неке нарочите захтјеве у еванђелском закону, који нису обвезани ни за једног хришћанина, и који се хришћанима пружају у облику савјета. Ко врши оно, што је обвезно за све хришћане, тај врши своју дужност и заслужује вјечно блаженство, без обзира да ли врши или не врши еванђелске савјете. Ко не врши дакле еванђелских савјета, па ма био за то способан и позван, тај не гријеши и не губи ништа од свога спасења, јер извршивање истих није дужност. Ко их пак врши (што је нарочито подвиг), тај чини нешто сврх дужности (opus supererogationis), те постизава сврхдужно блаженство и стога стјече необичне, прекомјерне заслуге. По њихову је ученју дакле човјек кадар да учини нешто више, него ли му је дужност, и према томе стјече не само потпуни степен блаженства, него и прекомјерне заслуге, којима се онда може дати задовољштина и за туђе гријехе. У вези је дакле са тим ученјем римокатоличке цркве о могућности извршења сврхдужнога њихово учење о прекомјерним заслугама (opus supererogatorium) и о чисти-

лишту (purgatorium). Прекомјерне заслуге наиме појединих људи сачињавају ризницу (thesaurus perfectorum) у цркви, из које онда папа према својој увиђавности може заграбити и исплатити (indulgenciae) туђе гријехе, те тако не само њине него и оне у пургаторијуму ослободити од принашања задовољштине за њихове гријехе — избавити их из пургаторијума.

Да потврди таково учење о еванђелским савјетима позивају се римокатолици на св. Писмо и св. Предање. Тако је мјесто код Матеја XIX, 16—29: „Учитељу благи, какво ћу добро да учиним да имам живот вјечни? А он му рече: што ме зовеш благим? Нико није благ, осим једнога Бога. А ако желиш ући у живот, држи заповијести. — Рече му: које? — А Исус рече: да не убијеш, не чиниш прељубе... Рече му младић: све сам ово чинио од младости своје; шта ми још треба? — Рече му Исус: ако хоћеш савршен да будеш, иди, продај све што имаш и подај сиромасима; и имаћеш благо на небу; па хајде за мном.... Рече му Петар: Ето, ми смо оставили све и идемо за тобом; шта ће дакле бити нама: А Исус им рече: Заиста вам кажем, да ћете и ви, који идете за мном, у другом рођењу, кад сједе син човјечји на пријестолу славе своје, сјести на дванаест пријестола и судити над дванаест кољена Израиљевих. И сваки, који остави кућу, или браћу, или сестре, или оца, или матер, или жену, или дјецу, или земљу имена мојега ради, примиће сто пута онолико и добиће живот вјечни". На том мјесту — вели он — Спаситељ јасно посвједочава, да је испуњење строгог закона нужан и довољан увјет за спасење. Напротив да је преузимање савршеног сиромаштва и савршене послушности средство, да се човјек уздигне на степен моралне савршености, која превазилази нужно за спасење и стјече наду на прекомјерну небеску заслугу.

Исту разлику — кажу римокатолици — развија и апостол Павле у својој првој посланици Коринћанима (VII, 25—38) и то у облику опћенито важаног принципа гледе брака и слободног дјевичанства ради Бога. То мјесто гласи: „А за дјевојке немам заповијести Господње, него дајем савјет, као који сам помилован од Господа, да будем вјеран. Мислим дакле ово да ће бити добро за садашњу невољу да је човјеку добро тако бити. Јеси ли се привезао за жену, не тражи да се разријешиш; јеси ли се одријешио од жене, не тражи жене. А ако ли се и ожениш, нисн сагријешио; и дјевојка, ако се уда, није сагријешила; али ће имати такви невоље тјелесне, а ја вас жалим.... А ја хоћу, да сте ви безбрижни. Ко је неожењен, брине се за Господње, како ће угодити Господу; а који је ожењен, брине се за свјетско,

како ће угодити жени.... А ово говорим на корист вама самим, не да вам наметнем замку на врат, него за лијепу и пристојну службу Господњу без сметње.... Стога и онај, који удаје дјевојку своју, добро чини; али који је не удаје, боље чини." Апостол Павле вели дакле овдје, да је брак по себи добар и дозвољен; али да је боље трајно дјевичанство, јер оно пружа могућност, да се човјек сасвим преда служби Божјој. Али то није заповјеђено; ап. Павле изрекао је ту само савјет у том погледу. Он упире најприје на свој властити примјер, али опажа, да он није од Бога позван на сваку уздржљивост (ст. 1, 7, 8). Осим горе наведене предности, коју има дјевичанство, наваља ап. Павле у ст. 26 још један разлог ријечима: „ради садашње невоље..." Смисао ових ријечи јасан је из ст. 28—31. Ту ап. Павле, као и иначе у својим посланицама, упозорава на скоре страхоте пошљедка свијета и страшног суда. С обзиром на то је дакле безбрачност за препоруку. Јер безбрачним биће лакше, да се лишени добара и уживања свјетских приправе на суд и да се посвете служби Божјој; а ожењени ће много јаче искусити невоље пошљедка свијета због плотске земаљске везе, која га веже.

Сличан савјет гледе безбрачног живота налази римокатоличка црква и у ријечима Христовим код Матеја XIX. 10—12: „Рекоше му ученици: ако је тако човјеку са женом, није се добро женити. А он им рече: не могу примити сви оних ријечи, до којима је дано. Јер има ушкопљеника, који су се тако родили из утробе материне; а има ушкопљеника, које су људи ушкопили; а има ушкопљеника, који су сами себе ушкопили царства ради небеског. Ко може примити, нека прими." Ту се особито истиче, да за постигнуће таког вишег позива треба особите благодати Божје.

Римокатолици се позивају даље на мјесто код Луке XVII., 10. „Тако и ви, кад свршите све, што Вам је заповјеђено, говорите: ми смо залудне слуге, јер учинисмо, што смо били дужни чинити". То мјесто сматрају они за једно од најгланвнијих, те вele: Христос назива овдје човјека некорисним слугом, који није учинио нешто више, него што је био обвезан учинити; дакле хришћанин може учинити више, него што је обвезан. Они кажу, да и ап. Павле нарично посвједочава, да је он учинио више него ли је дужан, одрекавши се свога права, да од хришћанских општина за свој апостолски рад прима издржавање (I. Кор. IX., 4).

Индиректно свједочанство о могућности извршења сврхудужнога по њихову учењу пружају и друга мјеста св. Писма, гдје год се говори о многострукој плодности ријечи Божје, о многострукој за-

гробној награди и т. д. Таква су мјеста: „А посијано на доброј земљи, то је који слуша ријеч и разумије, који дакле и род рађа, и доноси један по сто, а један по шездесет, а један по тридесет" (Мат. XIII., 23). „Многи су станови у кући оца мојега. А да није, казао бих вам. Идем, да вам приправим мјеста". (Јов. XIV., 2). „Јер као што у једном тијелу што имамо многе уде, а уди сви немају један посао: тако смо многи једно тијело у Христу, а по себи смо уди један другоме. А имамо различите дарове по благодати, која нам је дана: ако пророштво, нека буде по мјери вјере...." (Римљ. XII., 4—6). „Друга је слава сунцу, а друга слава мјесецу, и друга слава звијездама; јер се звијезда од звијезде разликује у слави. Тако и васкрсење мртвих: сије се за распадљивост, а устаје за нераспадљивост." (I. Кор. XV., 41—42).

Тако вели они, да је разлика између дужности и савјета основана у св. Писму и да је та разлика увијек и у сва времена и од цркве призната, премда су неки из превелике моралне строгости ту разлику забацивали. Црква је увијек против оних устајала, који су из ригоризма стављали савјете у круг строгог закона, као што су то учинили Манихејци и Монтанисти, који су брак прогласили за нечист. Исто је тако црква ступила против оних, који су из моралне нехајности савјетима свако значење негирали, као Јовинијан и Витланције, а у новије доба реформатори и рационалисте. Црква је увијек дјевичанство Христа ради високо цијенила, али је с друге стране с огорченьем одбијала мишљење, да је брак по себи неко зло. Гледе својевољног сиромаштва хвали Августин оне, који се не дадоше похлепом за богатством заноjети, јер ће они, који Христа ради све оставише, слободнијим и лакшим путем доспјети у небесно царство.

За своје учење налазе римокатолици потврде и у црквеној традицији. Тако вели отац Амвросије у своме трактату: „О удовицама" у погл. XII.: „Према томе има двоструки облик, којим је наша воља везана: или неким извјесним законом или слободним преузимањем обвезе. Стога вели Господ једном: Не убиј; други пут: Хоћеш ли савршен да будеш, то продај све. Онај дакле не подлежи строгој заповијести, чијој је вољи препуштено њено испуњење". А блажени Августин вели у свом говору 273 „de tempore": „Нешто је друго савјет, а нешто друго заповијед; савјет се даје, да се одржи дјевичанство, да се неко од вина и од меса уздржи, и да све прода и сиромасима разда; заповијед се пак даје, да се праведност сачува, да сваки зло избјегава и да се добро чини... Савјет који драговољно изврши, имаће већу славу; а ко не испуни заповијед, неће моћи избјећи казну".

Црква и сада — веле римокатолици — препоручује вјернима моралне савјете. Тако она заповиједа, да се вјерни преко године најмање бар једанпут причесте, али препоручује, да се то и више пута учини. Исто је тако само жеља (не заповијед) цркве, да вјерни бар у недјељне и празничне дане врше дјела милосрђа и сл.

Док римокатоличка црква учи, да евањелски савјети нису обвезни ни за једнога хришћанина, и да онај, који их врши, чини нешто сврхдужности, и тим стјече прекомјерне заслуге, дотле налазимо и њених противника, који сасвим забацују разлику између заповиједи и савјета, тврдећи или да савјет има обвезу исту као и заповијед или да човјек нема никакве заслуге, ни кад заповијед изврши, јер не чини то човјек, него Бог кроз човјека, или човјек вршећи заповијед не служи Богу, јер је морална заповијед резултат разума људскога а не воље Божје. (Наставиће се.)

Чудеса Пресвете Богородице.

Пише: **Дионисије Миковић**, игуман.

(Наставак.)

О чудотворној икони пресвете Богородице Дјеве Марије у манастиру Тихфинском, предјелу „Великог Новог града".

1383. године, а у вријема владања Димитрија Јовановића, великог кнеза московског и цијеле Русије, и при Алексију архиепископу великог Новог града и Пскова, и у предјелу овог првог, а на Ладошком језеру званом „Нево", рибари рибу ловљаху.

Из заносног посла њиховог трже их необична прелијепа свјетлост, која обасја језеро и околину сву. Зачуђени и уплашени погледаше пут неба, и гле чуда! Угледаше они, да над језером по ваздуху иде икона пресвете Богородице, држећи на руци образ превјечног младенца Христа Бога нашег.

И оставише они посао свој, те се стараху да виде гдје ће починути пречудни образ Божје Матере.

Али, Бог не испуни жељу њихову, јер Ње нестаде испред очију њихових.

И не прође дуго а угледа се светиња ова у ваздуху, над ријеком „Ојат", која је од Неве 30 километара далеко.

И појави се светиња ова на ваздуху, над мјестом званим „Смолково".

Преславном чуду овом задиви се народ и са страхопоштовањем мољаше се клечећи и сузе лијући, просећи опроштење и знаних и незнаних грјехова и вјечно душевно спасење.

Тада многи болесници од разних и смртоносних болести на мах и потпуно оздравише.

А обрадовани народ испуњен страхом Божјим (тврде вјере и љубави) на мјесту, над којим је у ваздуху стајала светиња ова, сагради часовну у спомен часног успења Божје Матере. И часовна ова и данас постоји.

И гле чуда! С ваздуха сађе и у часовну се намјести чудесна светиња ова!

Послије неког времена чудесно се диже из часовне ове и појави над селом званим „Имоченица“, које је удаљено од Смолкова два километра!

И онај се народ обрадова јако и сагради цркву у спомен часног рођења Божје Матере.

И гле чуда! Чудесна светиња ова сађе у цркву и у њој пребиваше неко вријеме, чинећи чуда неописан.

И из цркве ове диже се опет у ваздух светиња ова и идући устави се над гором званом „Куково“, близу пасишта и истомене ријеке, далеко од села Имоченице 79 километара.

И ту се сабра народ обрадовани и зачуђени и поче Јој градити часовну, молећи Је, да благоизволи с ваздуха саћи и у њој пребивати. А пресвета небесна царица благоизволила је икони својој остати на ваздуху над молећим Јој се народом овим, само један час.

А кад нестаде светиње оне испред очију народа оног побожног ожалости се народ премного, али продужи и сретно довршн започету часовну, која и сада постоји на мјесту над којим се је у ваздуху појавила чудесна светиња ова.

И од оног мјеста оде по ваздуху икона пресвете Богоматере и устави се над ријеком на мјесту званом „Кожеље“, које је далеко од горе Кукове један дан хода.

И ту се народ сабра и помоли и многи болесници оздравише

А народ побожни и благодарни сазида цркву у спомен часног Покрова, који се и до данас у цијелости налази.

Али чудесна икона пресвете Богоматере, по неком времену што је у храму проборавила, невидљиво се диже и у ваздуху се показа над ријеком званом „Тихфина“.

И ту се сабра много народа и помоли се: „О, Свемилостива Владичице Богородице, молимо Те да са свечасним Својим Образом, сиђеш к нама са ваздушне висине“.

А кад сађе чудесна икона тад многи слијепи прогледаше, болесници оздравише и разна се чуда догодише.

И обрадовани народ поче да гради цркву у спомен часног Њезиног Успења; и у тај дан, радници три врсте у висини сазидише.

А пред ноћ изабраше између себе стражу да чува свету икону и принесени материјал за градњу цркве, па се сваки радосног срца и душе поврати кући својој на починак.

Али пред зору спопаде стражу тврди сан, и у тај час диже се света икона, основ храма и принесени материјал и чудесно прије̂ђе на другу страну ријеке Тихфине!

Стражари се тада пробудише и препадоше много.

А мало за тим подиже се света икона, а за Њом сазидање храма и сав материјал и устави се двије миље далеко од ријеке Тихфине.

И у јутро се сабра народ и зачуди чуду преголемом и са сузама помоли се небеској Царици: „да чудесна икона ова Њезина остане на мјесту том“.

И о свему хитно извијестише архијепископа Алексију, а он извјести руског владаоца, и сагласно вољи његовој, даде им благослов да храм доврше.

На истом мјесту гдје је основ чудесно пренесен и у земљу утврђен, подигоше свети храм.

По свршетку радње послаше свештеника Георгија Јуриша, да народу околнијех села објави дан освећења храма и на исти постављање гвозденог крста.

А кад се свештеник Георгије поврати из села и иђаше пустињом три миље далеко од храма, јави му се пресвета Богородица у дивној свјетлости сједећи на клади дрвета једног. И пред Њом стајаше свети̂тељ мирликијски Николај, чудотворац и заповједи му Владичица, да рече свештеницима и свјетовњацима, да на онај храм поставе дрвени, а не гвоздени крст.

И Георгије одговори: „Владичице, не ће ми народ повјеровати!“ А тада му рече чудесни свети̂тељ отац Николај: „Ако ти не повјерују, тада ће се догодити чудо: увјерења ради!“ И тада их нестаде испред очију његових.

Георгије све то каза свештеницима и свјетовњацима, али му не повјероваше, него на цркву крст гвоздени изнијеше! Али гле чуда! кад га је мајстор почео утврђивати, пухну ненадно силни од никога незапамћени вјетар, и обали крст и мајстора, али ударца не претрпљеше!

И тада повјероваше Георгију, и на цркву дрвени крст поставише.

А на мјесту гдје се је Богомати са св. Николом Георгију јавила, подигоше часовну, и на врх ње поставише крст, којег сађењаше од оне кладе на којој је сједјела пресвета Богородица. (Наставиће се).

Фрагменат*)

„Молитвеника јеромонаха Арсенија Требињца".

(Наставак).

Даље је на реду свештена радња при рођењу дјетета (Послѣдованїе егда родитсѧ штроча). Није потпуно, јер је пропао један лист, на ком се свршавала ова св. радња а почињала она осмога дана послије рођења. На крају ове св. радње долази — ѥ мл҃тва кнѧ — молитва за бабицу.

За тим је обред св. крштења. Под натписом послѣдованїе къ сѣмоу крщ҃нїю долази на првом мјесту „уцрковљење", као што се обавља 40. дан по рођењу, па се прелази одмах на молитву: ѡ имени твоем гн҃и вѣ҃ истинн.... дакле на претходни чин св. крштења ексорцизам, за тим крштење, миропомазање и постриг власи. За обављање тајне крштења ипште се *топла* вода. Интересантан је и овај стих у граматичком погледу: Єлици къ хр҃ѣ крьтистасѧ (!) къ хр҃ѣ облѣкостѧ (!) сѧ.

Иза овога обреда долази обред тајне јелејосвећења. Послије уводних молитава долази канон д҃ гласа: Моря чрьмнаго пѫчинѫ... Канон се слаже у јевгри а у појединостима одступа од данашњега канона. Те су разлике више редакционе природе самога текста. Затим се каже, да сви свештеници редом читају молитву: Гн҃и къ мл҃ти и къ щедротахъ .. Послије ове молитве слиједи осам пјесама, све у част Богородичину: 1. Матерь сн҃ка кр҃ѣнїа мл҃имь...; 2. Милосрдїа сѣщи источниче...; 3. Прнкѣжище и сила намь...; 4. Къ вѣри прилѣжно нын҃ притечемь...; 5. Мл҃ти кр҃ѣтла сѧкно...; 6. Многа прѣмнѣжтка монъ грѣхъ...; 7. Ѩко имѫщи мл҃тивое нь смѣренїе...; 8. Мисльнаа дѣкри...; И овдје читамо у познатој пјесми: Єлици къ хр҃ѣ крьстиста(!)сѧ... облѣкоста(!)сѧ. Иза тога иду редом наизмјенце 7 јеванђељâ и 7 апостолâ. Ове се перикопе често не слажу са данашњим, јер су узете другдје. Мјесто молитве која се данас чита иза свакога појединога помазивања, овдје су ови стихови: Помощь наша къ име гн҃е, сътворшаго нбо и землю Ѯслышит тѣ Гь къ дьнь печали, защитит тѣ име бг҃а Іаковля. Обична молитва долази касније: вдачѫ дш҃е и тѣла....

Јеванђеља и апостола су ови одломци:

1. Јак. (5, 10—16), Јов. (5, 1[6]—15; 2. Римљ. (15, 1—6), Лук. (19, 1—11); 3. I. Кор. (12, 27—13, 3), Мат. (9, 36—10, 9); 4. II. Кор. (6, 11—16[a]). Марк. (VI,—13); 5. Гал. (2, 11—15); Јов. (14, 27[b]—15, 7); 6. Колош. (3, 12—16), Лук. (7, 36—50); 7. Ефес. (6, 10 —17).

*) Види бр. 5. о. г. — Обећање гледе текста не могу испунити ради техничких потешкоћа, те га морам изостанити, тако исто и нагласке.

Иза седмога јеванђеља долазе двије молитве, од којих је и позната: Отче сѣтыи, врачѹ дѹша ми....

Иза ове св. радње која најчешћи дио књиге заузима долази:

Послѣдованїе wкрѹчанїю, даље

Послѣдованїе вѣнчанїю прокомѹ.

У потоњој св. радњи истакнућемо иза молитава прописаних: и кадилатъ вѣнцѣ w сѣтѣи трапезѣ и прѣкрꙋтить имѧ жениха и вѣнчаетъ гла: Славою и чѣстїю вѣнчалъ еси его и положилъ еси на главѣ его вѣнецъ w камене чѣстнаго. Тако се каже и за жену, па по том ставља руку младину у младожењину и чита свештеник молитву: Гй бе нашъ славою и чѣстїю вѣнчалъ... Апостол је I. Кор. (7, 1—14) а јеванђеље је позната перикопа о свадби у Кани Галилејској. Даље ваља истакнути напомену, где свештеник веже руке младенцима *епитрахилом*. Молитва се једна два пут понавља: Бже сѣтыи създавый w прѣсти... долази прије апостола па и послије јеванђеља. Има и по која пјесма, која се не налази у данашњем требнику: Братїе радꙋитеся о гдѣ... блажень мѹжь вои... Затим три оне познате пјесме: Исаиа ликꙋи... па мѵтва на санктїе вѣнцѣ, па поздрав за младожењу и невјесту.

Најзад долази Чинъ вѣнчанїа второбрачнымъ. Једина ова св. радња носи натпис „Чинъ“ док друге имају послѣдованїе. У овом чину наведена је права формула: Вѣнчаетсѣ рабъ (раба) и т. д. Апостол је Ефес (5, 25—33), јеванђеље Мат. (19, 3—9). Текст ове књиге свршава се овим стилом јеванђеља Матејева: и жени (тсѣ)*) пѣщрѣницѣкю, прѣлюки да (еть)*).

Ово је у кратко оцртан садржај овога рукописа. Св. радње о којима се говори у овом споменику, не слажу се у појединостима са данашњим ритусом, и ако је мање више остао темељ не повријеђен. Није ми намјера, да се упуштам у детаљно разматрање појединости, где све овај рукопис оступа од данашње праксе, него ћу нагласити само веће и важније оступке, који су врло интересантни можда и оригиналношћу (?) својом. Ја ћу само на то упозорити, на ћу прије, да проговорим о језику и о облику овога рукописа.

У излагању појединих св. радња разликује се овај текст од данашњега по материји, и ако не битно, по формули, по церемонији и по том, што су неке молитве и пјесме у овом тексту друге, него ли у данашњој пракси, или су другојаче поредане, или се понављају која, што су многе као неки извадци, или слободне прераде, и најзад што су често други одјељци из св. Писма.

У св. радње крштења, спомена вриједно, тражи се *шоила* вода, и то како може поднијети дјечије тијело (...прїемлетъ пѣнь вѣдѧ тѣплѧ,

*) Исправан лист.

елико мощно трѣпѣти тѣлѣ младѣ кѹплемѣ). Према овоме дало би се извести, да је овај молитвеник или бар његов узор настао из такова, који је прављен негдје у хладним крајевима*).

Не би згорега било, да се и код нас млака вода употребљава, бар зими.

И по формулама тим битним моментима сваке св. тајне, разликује се наш рукопис од данашње праксе. Тако приликом миропомазања у нашем тексту читамо: печа́ть и да́рь сѣ́го дх̑а, док у црквено-слов. књигама гласи печа́ть да́ра дх̑а сѣ́гѡ. Можда ово „печать и даръ“ одговара оној народној: коло и дјевојке мј. коло дјевојака?

Код свештања масла не долази права формула ондје, гдје би требало, као што изискује пракса црквена. Мјесто ње, видјели смо, долазе неколика стиха из псалтира, али долази касније у реду других молитава. Ово је у најмању руку тешка повреда ове св. радње. Налази се с друге стране и формула уз помазивање и других, који то хоће, што је данашњој пракси црквеној непознато.

Формулар вјеридбе пружа нам познату формулу у активу као и формулар за склапање другога брака и то и за вјеридбу и за брак. Осим тога формула св. тајне брака је овдје краћа но обично, као што смо горе истакли. Код склапања првога брака не долази ова формула никако, него мјесто ње долазе два стиха, који говоре више да је вјенчање свршено, а не да се свршава.

О церемонијалним особинама нећу много да говорим, јер су све у садржају изнесене, споменућу између многих, да у св. тајни крштења долази с почетка овога формулара увођење дјетета у цркву, дă, ако је мушко у сами олтар.

У тајни јелеосвећења говори се о помазивању не само болнога, као што то црква изискује, него и свију осталих, који год хоће.

У св. тајни брака говори се о везању руку епитрахиљем и др. Што се тиче појединих молитава, пјесама и одјељака из св. Писма, колико и како се разликују од данашњега текста било је говора у садржају а биће још ниже доље, гдје будем говорио о тексту с лексикално-граматичне стране, јер ћу ту општампати неколика дијела као пробе овога текста.

Све су ово важна остушања, којима се одликује овај текст, те тим изискује особиту пажњу. (Наставиће се.)

*) У колико ће бити ово оправдано, не могу ништа рећи. Ко је у новољској прилици, те има при руци радње у овој ствари, у колико се још сјећам: Збирку Гогрову, радњу Горскога и Невострујева о Кипријанову молитвенику, Маисветова и др учиниће услугу практичној црквеној литератури, ако би тамо нашао што слично овом тексту.

Књижевне оцјене и прикази.

Парох: **Владимир Милутиновић, Катихезе за I. разред основне школе.** *Одштампано из »Богословског Гласника«. Срем. Карловци, 1906. Цена 1 круна.*

Римокатолици, који су били у много повољнијим приликама од нас, набрајају у својим катихетикама веома мршав историјат катихетичке науке. Ми не можемо ни тога. Од свих грана богословске науке катихетика нам је најнеразвијенија; не можемо рећи за њу ни да је у повоју, него се тек рађа. Не само ми Срби, него и Руси, који имају већ лијепу богословску литературу, у овом су предмету врло сиромашни.

Ми смо Срби у том положају, да ево тек сад можемо поздравити прву књигу из практичке катихетике, израђену не по укусу појединца, већ према резултатима теоретичке педагогије и катихетике. И зато је тим радосније поздрављамо као темељ и једва дочекани почетак даљем раду. Да је срећа, досад бисмо требали имати за све разреде и школе, почевши од I. разреда основне школе па до VIII. разреда средњих школа, овакву приручну књигу за катихете као што имају напредни народи за поједине предмете своја repertoria, Handbuch-e, Wegweiser-e и т. д. Не би се смио пустити ни катихета голих руку, без алата, на тежак рад, па ма како био наоружан теоретским знањем. Подлогу му треба дати, а његова субјективна експанзивност ће увијек наћи маха, да се искаже и поред овакве књиге.

Прије него што прећем на детаљан приказ ове лијепе књижице, да смо начисто с неким општим стварима.

Катихезе, намијењене практичком раду у школи, као што су ове, морају се писати паралелно са учебником дотичног разреда. Овај ред, који је у дјетињој књизи, мора бити очуван и овдје, јер су катихезе методичка разрада појединих дијелова прописаног учебника. Иначе се не могу назвати на пр. »За I. разред основне школе.« То је једно. А друго сам методички поступак то захтијева. Четврти формални степен у изради једне методичке јединице зове се скупљање, правило, систем, апстракција и т. д. На том степену се има скупити у логичку свезу само оно, што је у новом градиву најглавније. Други степен проширује знање дјечје новим градивом, али методом опширнијим, са детаљима, рефлексијама, стварном, психолошком и догматичком анализом и т. д. А четврти степен одбацује све споредније, па задржава само оно што је есенцијално, костур дотичне методичке јединице. Ако радимо катихезе на катихизис, на II. степену ће бити згодна библијска прича као конкретна подлога, на основу које ће се моћи извести апстракција, дефиниција из катихизиса. Дефиниција, онаква каква је у тексту дјечје књижице, долази на IV. степен. То је оно, што дијете има безусловно упамтити. Ако радимо катихезу на библијске приче, на IV. степен ће доћи опет само оно, што је најглавније, а то је и у овом случају логична кратка цјелина цијеле јединице, костур њен.

Писац ове књижице израдио је свуда IV. степен врло пажљиво и логички. Али сад долази питање: према чему је уприличавао он тај IV. степен? Према којем учебнику?

Данас је учебник за I. и II. разред основне школе у карловачкој митрополији Вукићевићева »Прва настава у вјери«. На тој књизи не смије остати. Она је корисно послужила толико пријеме, а доба је, да се замијени другом, згоднијом

и с обзиром на методу и на избор градива. Нити у предговору, нити иначе гдје г. Милутиновић не спомиње, да му је подлога била та књижица. А кад му сравнимо градиво у његовим катихезама са градивом »Прве наставе у вјери«, видјећемо, да се само у новозавјетном градиву, почевши од 16. катихезе, држи распореда у Вукићевићевој књизи. Старозавјетно градиво и основне религиозне појмове разврстао је он друкчије, него што је у учебнику, а донекле и друкчије него што је у научној основи.

Је ли имао право: — Одговарамо — потпуно. Из његове се књиге види, да је размишљао и о научној основи, и ако се у главном држи данашње, а у примједби на пошљедњу катихезу и изричито каже: »очекујемо нову наставну основу«. Да је очекивао, да се напише прво згодан учебник, ко зна, можда би у томе очекивању и остарио, па га прошла воља за рад. Овако је разредно градив логички и методички тако, да баласта у његову градиву нема, а у главном је све ту (и ако би могло бити нешто и више), што треба дјетету у I разреду основне школе. Прилике су га дакле приморале, да тако ради. Ако је хтио, да систематски ради, друкчије није могао радити.

Сад да видимо, како је израдио своје катихезе!

На првом је мјесту питање, који је наставни пут претежно изабрао. По мишљењу највећих педагога најодличнији пут у елементарној обуци и најпотребнији јесте аналитички. Пошто религиозна обука има највише посла с појмовима, то ће свакако најзгоднији пут бити логичко-аналитички или индуктивни. Реално-аналитички можемо употребити само у извјесним партијама, па и онда се с њега мора опет прелазити на индукцију. Индуктивни пут води дијете за руку корак по корак на више, најбоље му проширује интелект, најзгодније му тумачи појмове. Нијесмо ради, да овом приликом доказујемо и одлике синтетике, која се такође доста мора употребљавати (особито за склапање синтетичних дефиниција), јер држимо, да су ти основни појмови јасни сваком напредном вјероучитељу. Како ће спајати синтезу с анализом, и то је његова ствар. Него сад само то истичемо, да је индуктивни пут претежно најзгоднији у цијелој елементарној обуци.

Г. Милутиновић је и ту погодио најбољи начин. Индукција му је некад тако пластична, да је можеш тако рећи руком опипати. Почевши од I. степена припреме, скоро у свима његовим катихезама видимо лијепо развијену логичку анализу. Специјално шеста му катихеза на II. степену красном индукцијом шири дјечји хоризонат. Да г. М. лијепо влада и реалном анализом, показао је врло лијепом разрадом II. степена у 2. катихези, у којој је у првом дијелу развио градиво реално — аналитичким путем, а затим лијепом логичком анализом растумачио дјеци догмат, да је један Бог.

(Наставиће се.)

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У овозе мној цркви.

Извјештај о раду VIII. сједнице епархијског црквеног суда у Бањалуци од 5./18. октобра 1906., држане под предсједништвом Његовог Високопреосвештенства господина Митрополита Евгенија. Издана је наредба катихетама, да у народним основним школама уче дјецу читању апостола, и уједно је умо-

љена земаљска влада, да у ову сврху за народне основне школе набави апостол од проте Николајевића. — Обавјештен је црквено-школски одбор бањалучки о учињеном расположењу земаљске владе у ствари пријаве овамошњег политичког комесара. — Расписан је стјечај на упражњене парохије Драговићи и Драксенић. Узета је с болом на знање смрт јереја Теодора Крчића, и одређено је издати о истоме некролог у »Источнику«, затим обавијестити епархијски управни и просвјетни савјет о његовој смрти, ради обуставе даљег исплаћивања мировине. — Упућено је парохијско звање рујничко, да послије проведења оставинске расправе тестатора рујничке цркве пок. Јове Јокића извијести епархијски управ. и просв. савјет о висини оставштине. — Умољена је висока земаљска влада, да повиси број сати за вјеронаучну наставу у народној основној школи у Старом Мајдану. — Питање о висини награде за катихизацију изнијеће се на идућу прву заједничку сједницу у сврху начелног рјешења. — У пријавној ствари против свештеника М. Д. обустављен је сваки даљи поступак. — Свештенику О. Г. одговорено је, да му се не може дати у администрацију парохија Сводна из разлога тога, што није припадник ове епархије. — Управи »Привредника« у Загребу одговорено је, да јој у њезине сврхе није потребно знати име и презиме дотичног свештеника, кад већ зналде име парохијског звања. — Упућен је свештеник С. Д. да се у спорној ствари споразумије са свештеником Ј. С. — Црквеном одбору у Ем. одговорено је, да се стрпи до рјешавања заокружења парохија у протопрет. старомајданском, па ако том приликом буде села, која изјаве, да желе пристати уз Еминовце, да ће се опет поново створити парохија еминовачка. — Упозорен је свештеник Ј. Р. да не смета кметовима, да се откупе. — Повраћене су свједодбе свештенику К. Д. и уједно је заштан црквени одбор бањалучки, да ли је од кандидације отступио и свештеник К. Д. — Достављен је декрет свештенику М. о примању његовом за члана свештеничко-удовичког мировинског фонда. — Фирми С. М. Синови одговорено је, да се у њезиној ствари против пријављених свештеника неће овдје даље поступати из разлога тога, што је већ исходила судске одлуке. — Одређени су свештеници С. В. и М. М. да на приговор против обављеног избора у Глиници проведу истрагу. — Потврђен је избор свештеника у Б. Крупи. — Умировљени свештеник М. М. предложен је на 400 кр. годишње мировине. — Свештеник П. М. премјештен је из Лијешћа у Оџак и уједно је тим поводом парохија новоградска, винска, дугопољска и оџачка организована према предлогу окружног протопрезвитера. — Свештеник М. Б. постављен је привременим администратором на парохију маринску. — Питано је парохијско звање бродско, да јави, чији су припадници родитељи Зорке Филиповића. — Позван је свештеник Р. С. да се изјасни, како и на који начин мисли отплатити ерару неправилно подигнуту двомјесечну плату. — Призив свештеника С. Д. пропуштен је великом црквеном суду. — Црквеном одбору бањалучком одговорено је, да овамошња одлука још није правомоћна, те се из тога разлога не може овдје за сада још поставити други свештеник. — Свештеник Р. В. предложен је за члана свештеничко-удовичког мировинског фонда. — Наређено је свештенику С. П. да странци изда крсни лист. — Редовни чланови овоепархијског црквеног суда К. и Ј. предложени су савјету, да им исплати хонорар за вођење протопрезвитерског звања бањалучког. — Свештеник М. Б. кажњен је строгим укором и позван на тачно вршење својих дужности. — Упућен је свештеник Л. В. да се клони биртија и свађа. — Одговорено је свештенику С. П. да се његовој молби

у смислу уредбе не може удовољити. — Позван је свештеник П. Ш. да поднесе овамо декрет о примању његовом за члана свештеничко удовичког мировинског фонда и да се изјасни, да ли ће приликом прелаза његовог у највишу платежну категорију пристати, да од дана његовог примитка за члана до тог прелаза код порезног уреда у Б. Г. сву разлику накнадно уплати. — Црквеном одбору у Л. П. наређено је, да при избору свештеника има заједно гласати са Јелашиновцима и уједно је одавде одређен изасланик М. Г., да присуствује томе избору. — Свештеник Д. К. постављен је привременим администратором на парохију Козицу. — Свештеник А. Ј. на његову молбу премјештен је из Височана у Томину. — Свештеник Д. К. предложен је за члана свештеничко-удовичког мировинског фонда.

Послана је 21. бракоразводна тужба парохијским звањима ради покушаја помирења странкама. — Странкама на одговор послате су 2 формалне бракоразводне тужбе. — Подијељено је право, да поднесу формалне бракоразводне тужбе 10-рици. — Изречене су двије пресуде на развод брака. — Послана су 2 бракоразводна процеса овоепархијском одвјетнику на мњење и стављање предлога у ствари. — Послане су 2 изречене бракоразводне пресуде великом црквеном суду у Сарајево на надпреглед.

Осим горе истакнутих ријешено је још много других текућих ствари, од којих су неке узете на знање, послате овоепархијском одвјетнику на мњење и стављање предлога, стављене у архиву, неке опет достављене странкама на изјашњење, одговор и протуодговор и т. д. *А-а Јо-вић,*

Митрополија карловачка.

Рад св. архијерејског Синода. Орган архијерејског Синода митрополије карловачке »Српски Сион« у свом 29. бр. од ове год. доноси »Извјештај« о раду синодалном, из кога и ми доносимо неке главније одлуке Између осталог постављено је св. Синод *испитно повјереништво* за оспособљење прав. срп. вјероучитеља за средње школе и то: проту ставрофора и ректора богословије *Јована Вучковића* као предсједника, окружног проту новосадског *Милана Тирића* као потпредсједника и као чланове: проту *Сава Теодоровића*, професора-катихету реалне гимназије у Земуну, проту *Ивана Маширевића*, професора-катихету карловачке гимназије и свештеника *Александра Живановића*, професора-катихету осјечке гимназије. Дозволио је даље св. Синод *организацију монашкога удружења* те је и штатут за исту организацију установљен. — Узета је у синодалним засједањима у расправу ствар *црквене јурисдикције над православним Србима у Сјеверној Америци*, те је учињено расположење, да се автентично установе сви односи тијех православних Срба. — На жалбе одбора манастирских настојатеља *за заштиту манастира и интереса њихових* против српског народ. црквеног сабор. одбора, одговорено је, да се ова ствар, према досадањем автономно правном стању може мериторно ријешити приликом нове автономне организације; а када то буде, тада ће св. архијер. Синод узети у обзир: црквеноправни положај, тегобе и оправдане жеље монаштва и настојати, да му се права не крње, тегобе отклоне и оправдане жеље по могућности испуне. — По окончаној расправи о питању, *да се свето писмо добро на српски преведе*, одлучено је, да се такав превод и изради, те је тај посао повјерен нарочитој комисији. — Донешена је одлука у питању давања ди-

сиенае од сметње трећега ради *склапања четвртога брака*, и најпослије учињено је нужно расположење, да се постави анкета у свруху да подробно претресе питање *о икомама*, које поједини православни Срби за своје домове набављају.

Црква у Старој Србији.

Нови ректор призренске богословије. За ректора призренске богословије, које је мјесто смрћу архимандрита Илариона Весића упражњено остало, постављен је свећеник и професор богословије Св. Саве у Београду г. *Добросав Ковачевић*.

Званични огласи.

Епархијски Црквени Суд у Мостару.

Број 784. из 1906. 2—3

Стјечај.

Ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Закању у протопрезвитерату чајничком, расписује се овим стјечај с пријавним роком до 15./28. новембра 1906.

Молбе ваља поднијети овом епархијском Црквеном Суду и уједно им приложити свједоџбе о свима, како богословским, тако и прије богословије свршеним наукама.

Парохија закаљска броји 262 дома са 1625 душа и нема парохијског стана. Црква је парохијална у Чајничу, коју је парох закаљски дужан са паросима чајничким и заборачким чредно служити.

Из сједнице епархијског Црквеног Суда држане у Мостару 6./19. септембра 1906.

АЕ и Митрополит захумско-херцеговачки:
Петар.

Епархијски Црквени Суд у Мостару.

Број 785. из 1906. 2—3

Стјечај.

Ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Благају у протопрезвитерату мостарском, расписује се овим стечај с пријавним роком до 15./28. новембра 1906.

Молбе ваља поднијети овом епархијском Црквеном Суду и уједно им приложити свједоџбе о свима, како богословским тако и прије богословије свршеним наукама.

Парохија благајска броји 206 домова са 1558 душа и нема парохијског стана.

Из сједнице епархијског Црквеног Суда, држане у Мостару 6./19. септембра 1906.

АЕ и Митрополит захумско-херцеговачки:
Петар.

Епархијски црквени суд у Бањалуци.

Број 819/680 ex 1906. 3—3

Едикт.

Позива се овијем Перо Срдић из Блашка сада непознатог боравишта против кога је супруга му Ђуја Срдић рођ. Јолџић из Блашка подиљела код овог духовног суда бракоразводну тужбу, да у року од три мјесеца рачунајући од првог увртења овога едикта у овом листу, овом духовном суду своје садање боравиште пријави, да би се тако споменута тужба с њим у претрес узети могла, јер ће му се иначе по безуспјешном истечењу споменутога рока пост вити уреда ради заступник, који ће имати њега у заметнутом брачном спору правоваљано заступати.

Из сједнице епарх. црквеног суда, држане у Бањалуци 24. августа (6. септембра) 1906. *Предсједништво.*

Епархијски црквени суд у Сарајеву.

Број 968/I. 1906. 2—3

Едикт.

Ивка Станићка рођ. Мамића из Жепча која је свога супруга Алексу, дрводјељу из Бусоваче прије 10 година оставила и негдје у свијет отишла, позива се овијем на повратак своме мужу до 1. фебруара 1907. пошто ће се истом, ако се дотле Ивка лично или макар писмено не јави, дозволити, да ју у сврху развода брака због бјегства и прељубе утужи.

Црквени суд срп.-прав. митрополије дабро-босанске у Сарајеву 20. септембра 1906.

АЕ и Митрополит Дабро-босански
Н҃иколај с. р.

»Источник« излази у свескама досадашњег формата на 1½ табака сваког 15-ог и пошљедњег дана у мјесецу. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XX. Сарајево, 15. новембра 1906. Бр. 18.

УРЕДНИК:
протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

ЗВАНИЧНО.

Митрополија захумско-херцеговачка.

Именовање. Његово Вирсосвештенство АЕ и Митрополит захумско-херцеговачки Господин *Петар* благоизволио је рјешењем од 11./24. септ. 1906. именовати *Саву Буквића*, ђакона и досадашњег канцелисту Еп. Црк. Суда у Мостару, за митрополитског тајника, а *Василија Растића*, кандидата богословља петроградске Духовне Академије, заканцелисту Еп. Црк. Суда у Мостару.

Потврда, именовање и инсталација парохâ у Мостару. У сједници Еп. Црк. Суда у Мостару од 7. јуна 1906. потврђен је избор јереја *Јована Муцовића* за пароха I. мостарске парохије, а именовани су: *Никола Којо*, благајски парох, за пароха II. мостарске парохије и *Душан Крњевић*, закањски парох, за пароха III. мостарске парохије. Јереј *Муцовић* и *Којо* инсталирани су за парохе мостарске 17./30. септ. 1906., а јереј *Крњевић* инсталиран је 1./14. окт. 1906.

Митрополија бањалучко-бихаћка.

Рукоположења. Његово Високопреосвештенство Митрополит бањалучки и бихаћки Господин *Евгеније Летица* благоизволио је рукоположити дана 29. септембра о. г. у Лепеници ђакона *Душана Кондића* за презвитера, а дана 7./20. октобра о. г. у Бањалуци свршеног богослова *Милана Бојовића* за ђакона, а 8./21. октобра о. г. за презвитера, за тим дана 30. октобра (12. нов.) о г. свршеног богослова и канцелисту епарх. црквн. суда *Николу Костића* за ђакона.

Постављења. Епарх. црквени суд у Бањалуци усљед властитих молбеница поставио је слиједеће свештенике за привр. администраторе упражњених парохија: *Душана Кондића* у Козицу, протопр. Ст. Мајданског; *Милана Бојовића* у Марину, протопресв. приједорског; *Алексу Јерковића* из Вијчана протопресв. прњаворског у Томину, протопресв. ст. мајданског и *Петра Мандића* из Љешња у новоустројену парохију Одак у протопресв. дервентском.

НЕЗВАНИЧНО.

Хартманова филозофија религије

од Дра Бранислава Петронијевића.

(Наставак.)

ДРУГИ ОДЕЉАК.

Хартманова Психологија Религије.

Религија је, тако Хартман почиње своју филозофију религије, пре свега један психички феномен у човечанству, с тога се мора пре свега као такав и да посматра. Животиње немају религије; истина да домаће животиње у свом односу према човеку показују извесан аналогон религијског односа, али то још није религија. Религија може постати само онде где осим субјекта, који је носилац религијске функције, постоји још и објект, на који се та функција односи. Тај објект мора бити над човеком, он мора стајати над човеком тако као што више биће стоји над нижим. Објект религијске функције назива се Бог и обратно Богом се може назвати само објекат религијске функције.

Религијска функција може се према томе дефинисати као однос човека према Богу и тај се однос према три основне психичке функције духа човековог јавља или у престави или у осећању или у вољи. Према томе ми имамо да посматрамо прво религијску функцију као преставу, затим као осећање и напослетку као вољу. То је посматрање религијске функције са људске стране њене; остаје затим још њено посматрање са Божанске стране, које се, као што ћемо видети, неда одвојити од њеног посматрања са чисто људске стране, зато њено посматрање са божанске стране мора бити двоструко, мора у исто доба бити и посматрање њено са људске стране.

Престава Бога чини основ религијске функције као преставе. Религија без преставе Бога, дакле атеистичка религија, није могућа и будизам само привидно чини од овога изузетак, пошто у ствари ништа (нирвана) игра у будизму улогу Божанства. Престава Бога то је начин на који је Бог дат или стављен у свести човековој као субјекту религијске функције. Тој престави као и осталим представама религијске функције мора се нужним начином придати трансцендентални значај, т. ј. истинитост, реалитет у објективном смислу. Кад ово не би био случај, онда би религија почивала на чистој илузији и онда би била дужност разумног човека, да се од те илузије ослободи. Оправданост религије немогуће је спасти па (Кантовом) стано-

виштву трансценденталног идеализма и сви покушаји у овом погледу су илузорни, религија се да оправдати само на становишту трансценденталног реализма. Али из тога не излази да религија мора за своје преставе тражити извесност (вероватност која је равна 1), така се извесност не може постићи ни на становишту Науке (изузев формалне Науке Математике и Логике) али извесност за религију није ни потребна, место извесности велика вероватност сасвим је довољна.

Тиме долазимо на питање о односу вере и знања, религије и науке. Да би религијске преставе имале трансценденталног значаја оне се морају у главном слагати са преставама добивеним на основу чистог разума, вера и знање морају се у својим главним тачкама поклапати. Разуме се да је овако слагање обојих могуће само онда, када религија дође до највишег ступња у развитку своме; поједине одређене религије, које се јављају у току историјског развитка религијске свести, стајаће само у сагласности са теоријским гледиштем на свет које се једновремено јавља у народу у коме се таква религија јавља, пошто се и наше теоријско знање исто тако развија као и религијске преставе. То слагање трајаће само кратко време: јер свака религија сматра себе за апсолутну, сматра себе за завршну религију у религијском развитку човечанства, свака религија дакле, једном изображена, тежи да остане непромењена, док теоријско знање напротив непрестано се мења и усавршава. Отуда нужним начином између обојих наступа конфликт, који остаје све дотле нерешен докле код дата религија у религијском погледу потпуно задовољава, докле год у служби срца стојећи разум налази софистичких разлога, да привидно избегне противречности између науке и религијских престава дате религије. Али кад унутрашња снага религијског живота угине, онда и разум добија превагу и наука побеђује дату религију, нагонећи религијску свест да тражи себи нове интелектуалне основе и помажући јој чак у томе. На тај начин, вели Хартман, наука унапређује религију, која је постала на истом земљишту са њом, све док ова не дође до врхунца свога, а колидира са њом чим напусти земљиште заједничког гледишта на свет, на коме религија мора да остане. Али ова борба не може ништа друго да учини до да религији пружи руку како би ова сама себе савладала т. ј. како би се са нижег ступња свог развитка попела на виши, и тиме што она то чини *наука се показује као најбољи пријатељ и провидењем одређени помагач религије*. Доиста само онај може науку сматрати за непријатеља религије, који једну дату позитивну религију сматра као религију у опште, ко је пак схватио еволуциони ток религије томе је јасно, да се религија и наука могу слагати само

на врхунцу свога развитка, да је наука прогресивни фактор у развићу религије и да је дакле у оба ова правца њен пријатељ.

Али ма како да су важне религијске преставе и религијско гледиште на свет за религијски живот ипак треба увек имати на уму, да су оне само *неопходни услов* за појаву овог последњег, али да је сам тај живот много опсежнији, да је његова садржина много већа. Идентификирање религије са религијским гледиштем на свет, са веровањем у религијске преставе дате религије, долази од заблуде, као да религијске преставе исте врсте морају код свију нормалних људи изазвати иста осећања и исте вољне акте, што је међутим немогуће кад се узме у обзир разлика интелектуалних диспозиција и образовања као и социјалних односа разних људи, чиме се у осталом и објашњава појава разних секти у једној датој религији, чиме се објашњава у исто доба и разан утицај истих религијских престава на људе који стоје на различним ступњевима развитка религијске свести (исте преставе остају за људе на нижим ступњевима неразумљиве за оне на вишим без утицаја које за људе датог ступња изазивају пун религијски живот). Где преставници једне религије навикну своје верне на то да у религијском гледишту на свет гледају саму религију или да тежиште религије виде у њему, они не треба да се чуде, ако заступници теоријског гледишта на свет буду тежили не само да замене дато религијско гледиште на свет својим теоријским него да тиме у исто доба замене и саму религију. Где се религија сведе на теологију, где она изгуби из вида важност других религијских функција ван престава, ту се не треба чудити што преставници науке хоће да уништењем теологије униште и религију, јер су овде они у праву. Где пак то није случај, где се права садржина религијског живота стања ван религијских престава, ту наука односно филозофија може само претендовати на то да у облику филозофије религије замени религијску догматику, али то ће она моћи потпуно учинити тек на становишту апсолутне религије, дотле пак догматика религијска мораће имати и свог самосталног значаја као проповедтика филозофије религије.

Да би религијски однос био за човека могућ зато су неопходно потребне религијске преставе, али сам тај однос као такав у њима не лежи. Јер у религијским преставама човек излази *из себе* стављањем преставних објеката, са којима хоће да ступи у религијски однос, тек пошто је то урадио он може у тај однос и *ступити*. Да би то учинио он се од спољног религијског објекта мора вратити *себи* али не напуштајући саму везу коју је преставом поставио. С тога се тежиште религијске функције мора тражити на оној области људског психичког

живота где је човек потпуно у себи и код себе а то је у *осећању*, што је у осталом од времена Шлајермахеровог на овамо признато и усвојено. Доиста тек осећање даје религиозности на супрот ледењој хладноћи и сувоћи интелектуализма топлоте и душевности (Innig) на супрот сувом и крутом ригоризму једностраног моралиама свежину, индивидуалну живост и благу мекоћу. Сви се битни моменти религијског процеса дају карактерисати само као осећања: чежња срца за Богом, поверење у Бога и потпуно безлично предање целе личности њему, болови кајања и греха, очајање свести која се осећа од Бога удаљена и с Богом разједињена, блаженство измирења са Богом и др. све су то нема сумње осећања. Осећање нам показује најдубље бездне и највише врхове религијског живота. По религијским осећањима која један човек има најлакше се може познати висина или низина, отменост или простаклук, искреност или лицемерство његове религиозности. У осећању има религија свој живот, своју унутрашњу личну живост, која је специфично индивидуална. У осећању се непосредно манифестира квалитет религијске потребе, с тога је осећање оно што одређује природу религијских престава и практичних моралних последица религијског односа. Осећање је према томе *основна* религијска функција, из које с једне стране зрачи функција представљања а с друге функција хођења.

Само не сме се при томе пасти у психолошку заблуду као да је осећање, које је само субјективни рефлекс несвесних процеса, престава и вољних аката, активни продукт ових последњих. Ова заблуда постаје нарочито опасна с тога што се на основу ње лако долази до закључка, да је осећање *искрина* религијска функција а да су престава и воља само или споредни додаци његови или нешто што се већ у њему налази и нашто не треба никакву нарочиту пажњу обраћати. На супрот томе треба истаћи, да осећање по себи није ни истинито ни лажно ни добро ни рђаво већ да оно то постаје у вези са представом, на коју се односи и са вољним актом, који из њега произилази, да је према томе немогуће одредити *вредност* осећања — а вредност осећања лежи у вредности његовој — ако се од њега не издвоје јасно представе и вољни акти за њега везани. Религија не може постојати без религијског гледишта на свет, само себи остављено религијско осећање губи се потпуно у неодређености представног садржаја, који је у њему implicite (несвесно) дат, и сваки је субјект онда сам себи остављен да на основу свога личног религијског осећања ствара себи религијске представе, које ће очевидно бити тако фантастичне и различне код разних индивидуа, да ће тиме свака религијска заје-

ница међу њима бити прекинута. Докле год религија дакле буде тежила за тим да одржава заједницу међу верним, дотле се она мора базирати на објективно истинитом религијском гледишту на свет и осећању истина допустити широко поље развића у поједином индивидууму али негирати тежину његову за потпуном и искључивом владом на пољу религије.

Религијско осећање јавља се у три своја облика, као чулно, естетичко и мистично осећање. Чулно осећање најпробитнији је елемент религијског осећања. У натурализму религијско осећање неким делом ако не и потпуно чулног је карактера, али и у супранатурализму, у колико овај почива још на евдемонистичкој основи — а то је случај и код најобразованијих слојева највиших религија — чулно осећање игра велику улогу. Али и без обзира на евдемонизам, чулно осећање је елеменат религијског осећања, шта више и код највиших духовних осећања чулно осећање је један састојак, који са рашћењем јачине њихове и сам расте. Докле год чулно осећање код ових виших осећања игра само споредну улогу, дотле се против њега нема шта приметити. Али ако се, да би се таква осећања појачала, буде појачавао чулни елемент у њима онда се лако може десити, да се чулни елеменат уздигне на прво место. И доиста у историји религија, кад год се је на религијско осећање полагала искључива важност, залазило се у ову странпутицу. Треба се само сетити пијетистичких утонућа у крв и ране Христове или обожавања мадоне од стране ритера и калуђера и др.

Друга форма религијског осећања, естетично осећање, тако је својом духовном страном јако да је у њему превага чулног елемента немогућа. С тога су естетична осећања од особите важности по емоционални религиозни живот и многе људе могуће је само помоћу њих увући у сферу тога живота. Особито у временима конфликта између религије и науке, естетично религијско осећање у стању је да тај конфликт бар прикрије, оно својом clair obscur неодређеношћу чини да се заборави за тренутак замерке разума. С тога је, вели Хартман, карактеристично за времена опадања једне дате религије да у њој религиозна уметност и неговање уметности у опште цвета више него у временима њене праве истинске владе, никада н. пр. црквена музика није тако била негована као у наше неверно доба и то баш од стране нецрквених безверјем прожетих сталежа. То је чудновато, али томе ипак има објашњења. Падом дате религије религијска жудња човекова тражи свога задовољења и налази га у романтичном магловитом царству уметности. Али то у исто доба показује, да у естетичким осећањима неможе лежати прави религијски живот. Религија је, вели

Хартман, живот, а уметност копија живота, религија даје и захтева живу реалност, уметност место реалности пружа „естетички привид". Према томе религијско осећање је истинско, истинитим преставама мотивисано осећање, док је естетичко осећање идеално, идеалним привидом реалности, који је само могућ, мотивисано осећање, и ово последње може само служити као преподевтично средство за изазивање онога првога али га никако заменити не може. Из тога се да извести закључак, да религија треба да помаже неговање религијске уметности ван цркве, али да уметност из саме службе божје треба избацити. Нека религијска уметност буде привлачна снага религије ван службе, нека јој се ту допусти што је могуће већа слобода кретања, али служба божија као таква има само да служи озбиљном животу религијском, а у такав живот естетичка религијска осећања не спадају.

Само трећа форма религијског осећања, мистичко осећање, чини право религијско осећање. Доиста мистичко осећање је последњи и најдубљи основ религиозности, то је живи извор из кога извире цео религијски живот. Мистичко осећање исто је тако мало чулне природе као и естетичко, али док је естетичко осећање чисто идеално, дотле је мистичко осећање реалан жив унутрашњи процес, а својом топлином, жаром и живошћу оно се ранга са чулним религијским осећањем. Сваки религијски гениј црпао је слободу и снагу за уздигнућем над датим ступњем религијске свести само из овог осећања, мистичко је осећање исто тако стваралачки принцип у религији, као што је естетичко у уметности.

Али баш зато што је на овај начин мистичко осећање последњи основ религијског живота не треба превидити његове тамне стране. Мистичко осећање је најнеодређеније и најнејасније од свих осећања и нигде неисказаност и неисказљивост осећања не налази јачег израза као у овом осећању. Ко се у своје мистичко осећање удуби тај гледа тако рећи у мрачни амбис, у коме ништа не може видити ни распознати или, што исто значи, он гледа у свеопшти сјај једне апсолутне светлости, која засењује његов вид. Истина је, да мистичко осећање сувколику религијску истину садржи у себи, али оно то чини само несвесно и потребно је да му придође интелектуална функција па да ту његову имплицитну садржину учини експлицитном. Ако мистичко осећање не допусти интелектуалној функцији да врши ту своју улогу, онда се мистика религијског живота, која је иначе тако потребна, претвара у крајњи мистицизам. Мистичар хоће да живи само у свом непосредном осећању и неда разуму да ништа при томе говори; тиме он личи на онога који би више волио неразвијено јаје од потпуног

човека само зато што је потребно прећи многе несавршене ступњеве па да се од првог дође до другог. Али зато се мистичар лако губи у фантазијама, које производи то његово осећање и које он ставља на место религијског гледишта на свет, или, што је најчешћи случај, мистичар пада у руку првом најближем ортодоксном религијском систему, место да га, као што би требало, исправи и усаврши.

Али и кад мистичко осећање призна интелекту улогу која му припада ипак оно још није слободно од опасности. Јер религијско осећање неће никада себе сматрати за средство религијског сазнања него увек, и то с потпуним правом, ово последње за своје средство, оно ће према томе, чим сматра да је религијска функција исцрпена у религијској представи и осећању, себе сматрати за циљ религијског живота, а то је најопаснија заблуда која је религији могућа. Јер сматрати осећање за циљ религијског живота значи прогласити евдемонизам, и то особни евдемонизам, за практично религијски и религијскоетички принцип, значи учинити егоизам последњом речју религије. А нема ограничнијег, неморалнијег, безбожнијег и прелигиознијег становишта од овога, по коме религија постоји зарад индивидуалне среће побожних, при чему је сасвим свеједно, да ли се та срећа треба да састоји у божијем благослову са земаљским чулним добрима (као у Мојсијевизму) или у унутрашњим религијско-чулним осећањима или у слободној естетичкој игри са религијским осећањима, или у мистичким екстазама или у чисто негативном угашењу индивидуалног бола живота (Нирвана). Јер религија захтева од нас потпуно самопрегорење без икаквих егоистичких обзира и ко то не схвата тај још није, вели Хартман, схватио прави смисао религије. Из овога излази, да религијско осећање осим сазнања потребује још једну допуну, само што се та допуна не сме односити према осећању више као средство према циљу, него мора учинити осећање својим средством. А чим се ово деси, нема више никаквог разлога за спољашњим испољавањем религијског осећања, оно ће тада најбоље вршити своју улогу ако остане скривено у дубинама саме душе и ако као дубока етичка унутрашњост (Gesinnung) буде непосредно гонила делу као циљу осећања. Само тако моћи ће се сачувати невиност осећања, а она је најлепша особина његова.

Ова друга допуна религијског осећања лежи у религијској вољи. Религијска воља је, вели Хартман, α и ω све религије, као несвесна воља, као несвесни нагон за религијом, као несвесна чежња за Божанством, она је њен први основ, а као свесна воља њен последњи циљ. Без нагона за објективном реализацијом субјективног религијског односа остао би сав унутрашњи религијски живот бесплодан и бес-

цилан. С тога ће религијске преставе и осећања имати само у толико вредности, у колико из њих проистиче религијска воља т. ј. у колико они човека освећују а не у колико га чине срећним. У свесној религијској вољи, онаквој, каква она проистиче из религијске преставе као покретача и религијског осећања као репрезентативне појаве несвесног мотивационог акта (утицаја преставе на вољу), добија несвесни религијски нагон свој реалитет и конкретност као практично делателни садржај свести.

Доиста значај религијске воље од многих је тачно оцењен, али није тачно одређен и однос религијске воље према престави и осећању. Јер врло је лако, баш с тога што је воља последњи циљ религијског живота, одвојити је из психолошке везе у којој је она са преставама и осећањима и учинити је потпуно самосталном и јединственом религијском функцијом. Ово су учинили Спиноза и Кант, само што је онај први при томе религијском гледишту на свет, и ако сводећи га на минимум, признао важност као проузроковачу воље, док је други учинио вољу потпуно самосталном и чак учинио је једином подлогом онога првога. Кант је тиме просто свео религију на морал, учинио морал једним садржајем религије. Истина да он при томе задржава извесну разлику између религије и морала, дефинишући религију као скуп наших дужности као божанских заповести, али је та разлика чисто формална, јер моралним правилима треба само да придође однос ка Богу па да оне постану религиозне. Код Канта се вера састоји у моралу, воља је ту потпуно аутономна, на њеној самоизвесности оснива се и извесност саме религије. Постулати религијске свести јављају се код Канта као последице иманентног идеалног садржаја морала. Али ово је извртање правог односа. Морал се историјски развио из религије и с тога је његова самостална егзистенција без религијске подлоге на дуже време немогућа, већ у другој генерацији опажа се јасно опадање моралности. Где морал религију не само са практичне него и са теоријске њене стране у себе прогута, ту религија добија старачко сбрчкано лице и морални ригоризам, који хоће да покрије нанесени губитак, чини ту њену физиономију само још крућом, тврђом и ледењом. А још мање се може говорити о замени религије моралом, ако морал не почива својом идеалном садржином на религијским него на прелигијским основама. Привидна могућност замене религије моралом постаје само на тај начин што је психолошки извор, из кога морална свест црпе своје захтеве, у основи религијског карактера и само у колико је он то она је замена привидно могућа. А овај психолошки извор, религијско-морална савест, и сам је производ ранијих

религијских процеса. Моралиам, који на овај начин постаје, води исто тако лако ригористичкој интолеранцији, која савест других људи хоће да пресуђује према побожној извесности своје савести, као што мистичка религија осећања води индиферентистичкој толеранцији. Само онај религиозни моралиам, који признаје самосталну и условну вредност религијског представљања и осећања али наглашује надмоћну и безусловну вредност религијске воље, мораће се признати за праву и највишу форму религије. Али такав религијски моралиам и није више моралиам, јер становиште које свима главним психичким функцијама признаје право које им припада у религијском процесу, тако становиште не може се више назвати по једној од њих па ни онда кад то име даје она функција, према којој се остале односе као средство. Њему у опште више тако једно име није ни потребно, јер је оно потпуно адекватни представник целокупног религијског животног процеса.

(Наставиће се)

Еванђелски савјети.

(Consilia evangelica).

— Љуб. —

(Наставак)

Порицање еванђелских савјета из начела, налазимо ми истом у протестантској и рационалистичкој богословији новијега доба. Приговори пријашњих јеретика ограничавају се на то, да су они порицали само у појединим тачкама разлику између заповједјеног и савјетованог. Тако у најстарије доба од Тацијана основана секта Енкратита на основу свога гностичког дуализма сматра како брак тако и уживање меса и вина недозвољеним. По извјештају блаженог Августина и по спису „de divitiis“, који је потекао из пелагијанских кругова, било је пелагијанаца, који учаху, да је еванђелско сиромаштво дужност за све. Потребу лишења од земаљских добара учили су такођер и Апостолици, Манихејци и Евстатијевци. Хелвидије, Јовинијан и Вигиланције ударише сасвим противним путем. Они порицаху предност дјевичанству, а Вигиланције порицаше и заслугу својевољног сиромаштва и монаштва. Јовинијанова је наука сродна са науком реформатора, ради чега је он и слављен од протестаната. Он учаше, да нема никакве разлике у ступњевима, нити код врлине, нити код гријеха, у благодати, у заслугама и у одмазди. Освећење човјека састоји се по њему у сачувању благодати примљене у крштењу, која је у свима људима једнака и иста. Који су с потпуном вјером (plena fide)

у крштењу препорођени, не могу ту благодат ни изгубити више. Грјешници. који и даље (послије крштења) грјеше, ради помањкања оне „plena fides“ још никако нису ни добили благодати препорођења; у осталом стоје они сви, који грјеше — било то опростиво (лако) или смртно — у истој линији одгворности и имају одмазду очекивати. С тога становишта побијаше он онда безбрачност, монаштво, пост и т. сл.

У новије доба негирају евангјелске савјете Виклиф, Лутер, Меланхтон и други њихови привржсници. Виклифов је правац најприје био црквено-револуционаран, но мало по мало стао је побијати читав ред црквених учења. Западне монашке редове означио је он као изум ђавола; напротив захтјевао је, да свештенство (клир) буде без икаква посједа.

Протестанти побијају евангјелске савјете, јер се они не слажу са протест. науком о оправдању. Они веле: будућ да је морална доброта људских дјела само спољашњи ефект вјере, која једина-оправдава та се дјела само (т. ј. ради вјере те од Бога не рачунају се као грјеси), и будућ да човјек своја добра дјела, која извађа, ни у којем смислу не може назвати својим властитим, то је и немогуће у опће говорити о заслугама човјечјим према Богу, те се не може говорити ни о каквим пожртвованьима или моралним савјетима, које човјечја душа потакнута љубављу према Богу настоји да изврши (opera supererogatoria consilia evangelica).

Рационалисте пак не могу допустити моралне савјете, јер се не слажу с њиховим основним принципима. По њима није воља Божја темељ моралног поретка, него разум човјечји. С тога и испуњење тога поретка није служба Богу, и с тога се не може ни говорити о испуњењу неких моралних жртава или о настојању човјека, да тим жртвама стјече себи неку већу Божју наклоност.

У православном моралном богословљу ма да се допуштају евангјелски савјети, ипак се несједињује с њима онај смисао, какав им даје римокат. богословље. По учењу православне цркве евангјелски савјети нису нешто различно од евангјелских заповједи, него су у кругу евангјелских заповједи т. ј евангјелски су савјети по нашем учењу исто тако заповједи, но само не за све, него само за извесне личности и при извесним околностима. Т. зв. евађелски савјети репрезентирају идеалнију страну хришћанске моралне науке. Заповједи строгог закона су безувјетно обвезне за све хришћане; ко их не врши на пр. не вјерује у Христа, не љуби Бога и т. д., тај није прави хришћанин, тај нема у себи залога спасења. Који врши пак те запо-

виједи закона, тај постиже несавршено оправдање, има почетно оправдање; но савршеност хришћанина састоји се у том, да он у слободној љубави оствари оне идеале, који су положени у т. зв. еванђелским савјетима. Који изврши само закон, па ма и у свима тачкама, тај додуше не спада под казну, јер и за извршење тога закона треба велика мјера благодати и моралног напрезања, али од правог хришћанина очекује се више, него ли пука, једноставна законитост. Ко чини само оно, што закон захтијева, тај ће у скоро остати и за законом, јер ће му понестати оне моралне енергије, и моралног полета, који помаже да се узмогне у толиким опасностима уздржати на моралној висини законитости. Дужност је дакле сваког хришћанина не да извршује само пуку законитост, него да настоји извршити и т. зв. еванђелске савјете, који су виша страна хришћанске моралне науке. Јер Христос вели: „Будите савршени, као што је Отац ваш савршен“ и: „љуби Господа Бога свога свим срцем, свом душом, свом мисли својом“. Дужност је наша дакле напредовати толико у моралу, да се уподобимо Богу. Онај, који не врши вишу страну моралног живота дакле еванђелске савјете, тај показује, да му манька на љубави, тај ради против дужности. С обзиром на то човјек не може стјећи прекомјерних заслуга, којима би се могли туђи гријеси исплатити. Ако дакле човјек врши еванђелске савјете, врши дужност; и што у том правцу више напредује, то доноси њему самом већи степен блаженства. Онај, који не врши еванђелских савјета, а може их вршити, или да рекнемо богословски — позван је за то, тај смањује своје блажено стање, јер је знак, да не врши моралне заповиједи с потребном љубави.

Ми правимо дакле разлику између строгих заповиједи и т. зв. еванђелских савјета, — не као да ови не би били обвезни ни за једнога хришћанина, него само обзиром на то, да тих еванђелских савјета — као више стране моралности — није кадар сваки хришћанин извршити, јер за то треба особитих подвига, за то треба особите благодати. Ко посједује такву способност ту благодат Божју, томе је т. зв. савјет строга дужност. Извршење савјета дакле зависи од индивидуалних (душевних и тјелесних) особина човјечјих и нарочито од увјета његовог спољашњег живота. Очито је дакле, да слична стања не могу бити за све, него само за оне, за које су та стања по њиховим индивидуалним способностима или по спољашњим увјетима живота нормална. Савјети и јесу такве увјетне заповиједи т. ј. заповиједи обвезне не за све, него за извјесне личности, при извјесним приликама. Нису сви способни, нису сви „позвани“, да изврше један исти идеал, или да друкчије рекнемо: не могу сви вршити хришћанску моралност

на исти начин и са истим средствима, не могу сви оставити свијет са његовим пословима и добрима, те у самоћи служити Богу. Ко се пак налази у таквим околностима, које спомиње савјет, за тога је та савјет заповијед или тачније обвеза, дужност; и кад је човјек не испуни гријеши; а кад је испуни не чини ништа сврхдужнога. Сваки је дужан да ради по свом најбољем знању и савјести. Но пошто су те силе различне према индивидуалности, то је и схватљиво, да оно, што је идеалније, не може свако постићи. Ко има пак путарње осviједочење, црпљено из природних и натприродних разлога, да је оно идеалније за њега прави и сигурни пут, да постигне циљ, то је онда њему не само свјетовано, него му је дужност да слиједи тај пут. Ако Бог даје човјеку савјет, то је тај израз највише премудрости и доброте — укратко израз Божанске воље, а Божанска воља мора бити човјеку највећи закон. Савјет од Бога дакле није нешто, што бих ја по вољи својој могао предвидјети, него је за мене закон. Коме је више дано од Бога разума и воље, тај је дужан више и чинити.

Да православна црква не схваћа еванђелске савјете по примјеру римокатоличке цркве, види се отуда, што она не допушта учења о сврхдужним дјелима и прекомјерним заслугама човјека, о ризници ових дјела (thesaurus ecclesiasticus sive thesaurus meritorum), о чистилишту (purgatorium) и многом чему, што је у римокатоличкој цркви у свези са неправилним схваћањем еванђелских савјета.

Римокатоличко учење о еванђелским савјетима не можемо узети за правилно. (Наставиће се).

Чудеса Пресвете Богородице.

Пише: **Дионисије Миковић**, игуман.

(Наставак.)

На седам година иза осnећења храма изгори ватром свети храм и часовна. Али ватра не такну иконе часне. Њу најпре цијелу на пола километра далеко од храма. А, такође недотакну се ватра ни крста на часовној него и њега најпре неповријеђена по километра далеко од часовне!

На истом мјесту, одмах саградише поново нову дрвену цркву и часовну, али послије пет година поново их уништи пожар! И тада најпре чудесну икону у пепелу али ватром недирнуту а такође и свети крст у сагорјелој часовни! Послије пет година и опет се запали часовна и утули, али се ватра часног крста не дотаче а свети

храм сав изгоре! Тада свештеници извадише из ватре свету икону и ватра им руке не опржи!

И кад за ова и многа друга овдје не написана, — чудеса дознаде: побожни руски владалац — књаз Василије Јовановић. даде наредбу: да се на том мјесту од камена сагради великолијепи храм: у славу часног Успења Пресвете Богородице; а такође да на мјесту часовне саграде храм од камења у славу св. оца Николаја, и при истом манастир за живљење калуђерâ. А манастир се овај и данас зове: „Бесједни“, по томе: што се је ту удостојила Пресвета Богородица и св. отац Николај, бесједити са оцем Георгијем.

Када први дио цркве бјеше сграђен, сводови падоше и затрпаше 20 радника црквених! И, трећи дан здраве их испод камења извадише, јер их сачува Пресвета Дјева Богородица под свемоћним покровом Својим.

А када је чуо велики кнез Василије о сагрaдњи камених црквâ и манастирâ, и о чудесном избављењу радникâ од смрти, лично пође на Тихвину, да се поклони Чудесном Образу Свечасне Небесне Царице. И стиже тада ондје и Макарије архијепископ великог Новог Града и Пскова — и великом славом оба храма и манастир освешта 26. децембра, 1527. године. Првог пак јануара, 1550. године, стиже јој на поклоњење кнез-владалац руски: Јован, син Василијев, и у знак благодарности за безбројна чудеса, и преславно му датих побједâ над непријатељима вјере православне и државе руске, даде, при вељем храму, који се назива: „приходски“ — по томе што је ту дошла светиња ова, — сградити велики манастир и још других цркава и разних камених здања. А на оном мјесту, гдје се је Пресвета Царица свештенику Георгију јавити изволјела, даде још сградити двије цркве од камена и трпезу за поклонике.

И задужбине ове, благовјерног кнеза овог биће доготовљене и свечано освећене 11. фебруара 1560. године. И од тога доба постоје ту великољепни свети храмови и манастири, а пред чудесном иконом Божје Матере налазе излијечење: бјесомучни и слијепи, сакати, нијеми, губави и остали болесници.

А кад године 1613. ударише на Русију војске: шведска и литовска, тада се господар — цар Михаило Теодоровић, својом војском пред овом чудесном светињом помоли Богу и Пресветој Богородици, да му даде побједу, и славно побједи непријатеље своје. А, тада и војска његова под заповједништвом кнеза-војводе: Симеона Прозоровског и Леонтија Воронцова Вељаминова, одбрани и од споменутих непријатеља ослободи и свети тихфински манастир, у којем се налази чудесна светиња ова.

Двије године касније, када је војска његова манастир оставила и с војсковођама се кући повратила, посла на манастир своју војску војвода Јаков Тунтусов, који владаше Великим Новим Градом; и заповједи он војсци својој, да манастир освоји и његовим земљама придружи!

А манастирци извршише чин „молебное пѣніе“, па хтједоше са иконом побјећи. Али, гле чуда! немогоше је ни с мјеста помаћи! Тада разумјеше да је воља Њена да на свом мјесту остане.

И манастирци с малим бројем окупљеног народа, изађоше на отпор силној и бројној војсци Јакова непријатеља. И, гле чуда! Страх уђе у непријатељску војску и учини јој се од сваког дрвета и камена, да је манастирски војник, па побјеже натраг ломећи се по гудурама и топећи у ријекама тако, да се је мали број војникâ свом војводи повратио.

Године 1617. уговори цар Михаило мир са шведским краљем Карлом. Али нареди својим посланицима, да се врате у тихфински манастир пријe, него што потпишу уговор мира за Русију, те да и у име његово, пред часном иконом, благодаре Богу и пресветој Богородици на дариваним му славочудним побједама.

Посланици заповјед испунише и од чудесне иконе слику узеше, па са Шведима мир потписаше, а по томе се своме цару Михаилу сретно повратише. И обрадова се цар Михаило, слици чудесне иконе и пред њом се свагда молио колико за своје здравље и вјечно душевно спасење, толико и за срећу и напредак, величину и славу Русије благочастиве.

* * *

Хришћани! И ово што написа овдје грјешна рука моја, то нам предадоше руски књижевници, а као истину непобитну благословом својим освештa света православна црква наша, те нас прeславна чуда ова потсјећају 26. јуна сваке године, на свемогућство Божје и неограничено милосрђе Пресвете Дјеве Марије.

О, веселимо се и стари и млади, и мушкиње и женскиње, и грјешни и болесни, јер имамо код Бога најпоузданију заштитницу Пресвету Богородицу. О, *нека се радују и веселе који желе правду и говоре једнако: велик*[1]) *Господ*, који је наш заклон те нас чува и *окружава радостима у избављењу.*[2])

О, веселите се и радујте се *сви, који сте права срца!*[3])

---

[1]) Псал. 39. 27.
[2]) Псал. 32. 7.
[3]) Псал. 32. 11.

И, величајте Господа *самном, узвишујмо име Његово заједно; јер који у Њега гледају просвјетљују се, и лица се њихова неће постидјети,*[4]) јер, *Он чини* ствари велике и неиспитљиве, *дивне, којима нема броја.*[5])

И у неограниченом свемогућству Свом, недокученом дивотом, чудесно обрадова благочастиву Русију, чудесном иконом пресвете Матере Божје, те поможе Русији, да је велика и славна.

О, помоћи ће Она и нама драгосна Србадијо, и избавиће нас од јарма робовског, којег нам патуриште сопствени гријеси наши; јер кроз Њу Бог *подиже понижене, и жалосне узвишује к спасењу.*[6])

И узвисиће нас на славу прађедова славних, ако раскрстимо и срачунимо са пороцима, са којима ми сами притискамо плочу косовског гроба светог и будућности до прошлости завидне!

О, много ли бих, баш сада, имао да причам с вама, драгосници српски, али кад су дніе сіи лѣкіи, — свешћу све у молбу: да будемо сви сложни у љубави, раду, мудрости, стрпљењу, пожртвовању и покајању за знане и незнане гријехе, с којима смо личној или опћој ствари нашкодили, и, да замијенимо гријехе са добрим дјелима, да нас неби посјекао мач Господњи: *Јер је мач осветa за безаконье.*[7])

И невриједајмо се! Снагу, коју нам даде Бог за добро, не трошимо у брукању један другог, него један другог чашћу повисујмо, као што нам то заповједи добри Бог устима светог апостола Павла! А да молбу моју ову покреће чиста љубав и тежња за опћим добром нашим овог кратког — и будућег вјечног живота, за то је: *на небу свједок мој, свједок је мој на висини.*[8])

Будимо, драга Србадијо, сложни непрестаном молитвом са свим православним хришћанством, па, молимо се сви за једнога и један за све пресветој Спаситељици Дјеви Богородици: ѡ всемі́лостивам Го́спожѐ, Влади́чице Богоро́дице! воздержи насъ ѿ лѣкіихъ грѣхо́вныхъ, и ѿ лѣкіи́хъ на́съ ѿ гла́да, тѣ́лесныя, ѿ тре́са и пето́па, ѿ огнѧ́ и мечá, ѿ нахожде́нія ѡноплеменныхъ, — и междоусо́бныя бра́ни и ѿ напрасныя смерти, и ѿ нападе́нія вра́жія, — и ѿ тлетво́рныхъ ѵ́ктръ, и ѿ смертоно́сныя ѡ́зы, и ѿ всѧкаго зла!

(Из молитве пресветој Богородици на посљедовање молебна).

[4]) Псал. 34. 3. и 5.
[5]) Јов. 5. 9.
[6]) Јов. 5. 11.
[7]) Јов. 19. 29.
[8]) Јов. 17. 19.

(Наставиће се).

Књижевне оцјене и прикази.

Парох **Владимир Милутиновић, Катихезе за I. разред основне школе.** *Одштампано из »Богословског Гласника«. Срем. Карловци, 1906. Цена 1 круна.*

(Наставак.)

Друго је главно питање, каквим се обликом аутор претежно служи. Уз методу је у елементарној обуци одлучан облик. Као што је индукција у погледу цјелокупне разраде методичке јединице најодличнији пут, тако је и еротематика најзгоднији облик. Спајање акроаматике са еротематиком чини обуку особито интересантном, али се вјероучитељ, особито у најнижим разредима, више мора служити еротематиком. Како је лијепо извео г. М. тај захтјев на 7. стр. својих Катихеза на III. степену своје 2. катихезе! Ту видите мајсторску еротематику у дејктичком облику; видите чисто свијетла дјечја лица и сјајне очице, како учествују у настави.

Па кад г. М. тако лијепо уме употребити еротематски облик, зашто га није употребљавао много чешће? Зашто није и на II. степену питао дјецу: »које ти је Богина рука?« Зашто није 3. катихезу II. степен обрадио еротематски, кад је згода, — од прилике овако: »коме се ми сад молимо?« — »А чује ли Бог?« — »Скрштамо руке. А види ли то Бог?« и т. д. Па је тако могао *од дјеце* добити појам о свудаприсутности и свезнању Божјем, мјесто што је он сам предавао чистом акроаматиком. Тако је радио у 4. 5 и још у којим катихезама, па је врло добро. Уопће упада у очи, да се г. М на II. степену претежно држи акроаматског облика. А „nichts darf dem Schüler gegeben werden, was er durch eigene Kraft erarbeiten kann“ (W. Rein. Das erste Schuljahr) То особито важи за II. степен. Док му акроаматику на V. степену потпуно одобравамо, препоручујемо му, да II. степен интересантније обрађује. Он влада лијепо и грађом и ријечју и методом, па држимо, да је потребно упозорити га на ту околност не само у његову интересу, него и у интересу свега нашег практичког рада у школи.

А сада долази на ред важна једна ствар: формални степени. То је у данашњој педагогији conditio sine qua non. А ту се канда неће сложити са г. Милутиновићем. Неће се сложити зато, што му имам једну велику примједбу. И да сам знао, да ће своје лијепе катихезе одштампати у засебну књигу, био бих га прије замолио, да попуни једну велику празнину у њима, па би онда биле управо типичне, биле би узор, како треба писати катихезе и практички радити. Али ја мислим, да ће се г. М. послије овог разговора потпуно сложити самном и у даљим својим катихезама, па дај Боже и у другом издању ових катихеза уважити мој разлог.

Да смо прво начисто, шта се хоће са формалним степенима? По њима ми радимо зато, да што свестраније осивјетлимо методичку јединицу, да јој приђемо са свих страна, с којих је год то могуће Једну методичку јединицу никад не обрађујемо саму за се, већ према принципу концентрације с обзиром на досад стечено знање или искуство ученика. Формалних степена имамо пет и сви се они врзу око једног предмета, само га осивјетљујемо у разним облицима, формама Отуда им име: формални степени. Тако ћемо једну јединицу, ако је радимо са пет степена (можемо у појединим приликама и с мање, најмање са три: другим, четвртим и петим) разрадити овако: на I. степену ћемо ученика увести у тему; то је увод или припрема, по Herbart-Ziller-y: анализа. (Сам Хербарт је додуше

први и други степен: анализу и синтезу спајао у један, у степен: »јасности« — Klarheit). Други степен даје ново градиво; он се зове »проширивање« или »предавање« (боље ми се допада први назив, јер означава прави рад: проширивање знања ученикова новим материјалом); зове се још и синтеза (и ако је већ и први степен доста синтетичан). Трећи ступањ утврђује ново градиво спајањем дотле стеченог знања; зове се »спајање«, »упоређење«, »здруживање«, »асоцијација«. Четврти даје есенцију новог градива — њим се постиже интелектуална сврха, да се ново знање у кратким, снажним, логички везаним дијеловима уреже у памет дјетињу; ту су дефиниције, правила, цијела кратка система дотичне јединице; зато га педагози и зову тим именима: »скупљање«, »систем«, »правило«, »апстракција«. А петим се постиже морална сврха; то је кратка екхорта, како да дијете има практичке користи у животу од свог новог знања. Зове се »примјена«, »метода«.

Ја сам увјерен, да г. М. све ово веома добро зна и исписао сам то само зато, да конкретније можемо говорити. Он то зна, али му је ипак испао читав један степен из пажње тако, да је израдио скоро све катихезе само са четири степена. Нека г. М. уважи ово: смије ли II. степен бити исти као и I. или као III. и т. д. Смије ли III. степен бити исти као I. или II. и т. д. Даље нећу да идем. Знам, да ће и г. М. одговорити: не смије, јер иначе то не био нов степен, него исти онај, с којим је »исти«. Ако би била два степена иста, онда бисмо на оба степена осветлили јединицу с исте стране. А то нећемо, него хоћемо с разних страна, да дијете ново градиво боље и разумије и запамти.

Сад отворимо катихезе г. М. па погледајмо III. степен. Мораће и сам признати, да то није трећи степен, већ дијелом други, дијелом четврти. Зато сам и рекао, да их је радио само са четири степена. Катихеза може бити добра и са четири степена и нарочито има прилика, да III. степен и не употребимо, али г. М. свуда ради с пет и навађа их свуда по имену. И његове су катихезе добре, али да је III. степен боље израђен, биле би још и боље. А није било разлога, да се и не израде потпуно и то је баш било и потребно, јер су катихезе г. М. намијењене не каквим ванредним приликама (н. пр. само за оне вјероучитеље, који имају по два, па и по четири разреда заједно, или за оне, који не доспијевају редовно на катихизоване и т. д. Ако ће се њима служити и такви вјероучитељи, они ће морати знати прерадити катихезу према својим приликама). Г. М. их је намијенио редовној обуци, кад их је већ разрадио на пет степена.

Ја ћу у детаљном приказу сваке поједине катихезе показати, да оно, што г. М. назива »спајањем« (III. ст.) није управо спајање Тамо ћу показати, куд шта иде. А овдје у главном кажем: његово спајање спада дијелом на II. а дијелом на IV. степен. Од многих примјера ево само неколико: у 14. катихези је »спајање« чисто »скупљање«. Ту је автор већ дошао до одређених формула, па их је и подвукао, а то није сврха III. степена. Четврти му је исти такав, само неподвучен, а њега добије једноставно, кад скрати питања III. степена. Четврти пак степен јесте резултат рада од сва три пређашња, а нарочито II. степена. Или у 18. катихези се то још боље види. Тамо је IV. степен скоро истоветан са трећим. Да ли је сад у тим катихезама ново градиво на та два степена (III. и IV.) са разних страна осмјетљено? — Није. Има у г. М. и катихеза, у којима има основе III. степену, али је он смешан са другим степенима; 16. катихеза има добар III. степен, а катихезе, што их сад у »Добром Пастиру« штампа, у неколико су у том погледу боље.

(Наставиће се.)

Историја српске књижевности, саставио Јован Грчић. *Друго поправљено издање са сто и четири слике. У Н. Саду издање срп. књижаре и штампарије Браће М. Поповића, вел. 8° × 368. цијена 4 круне.*

(Наставак)

Међу изворима на бугарско-словенском језику набројао је цигло три споменика! Нити ту има што из историје ових споменика нити бар и површне карактеристике, а развој бугарске редакције са њезиним раздиобама је врло интересантан и по гласовним и ортографским као и по језичним особинама. Требало је споменути и Погодинов Псалтир из прве половине XII. в., налази се у јавној библиотеци у Петрограду. Фрагментарно га издао Срезњевски у познатом дјелу Древніе славя. памятники...

Из доба млађе бугарске редакције требало је споменути интересантан зборник »Григоровичев Паремейникъ« из 12.—13. в. Овим се спомеником бавио Срезњевски а од г. 1894. проф. Бранд. Интересантан је графички и по језику. Мали јус има два знака,*) долази још јори [ъ], а ѣ и ѣа се употребљавају наизмјенце [н. пр.: ...видѣа бъ свѣатъ ѣко добро, бѣ и бѣа и т. д.]. Овај период бугарске књижевности био је врло богат, судећи по доста великом броју споменика, који су нам до сад познати. Споменици овога периода ширили су се далеко преко бугарских граница међу Србе (н. пр. Дечанско јеванђеље из XII.—XIII. вијека, нашао га Хилфердинг; проба текста код Срезњевскога; тако Хиландарско четверо јеванђеље од г. 1322. в. Срезњевски ibid) и међу Румуне у источном Ердељу, у Влашкој и у јужној Молдавији. По мишљењу проф. Козака овај је језик владао међу Румунима речених крајева од 13. па све до у 18. в. и у цркви и дипломацији, у судству као и у управи. У ово раздоблје спада и гласовита »Трновска школа« с патријархом бугарским Јевтимијем († 1400.) на челу. О Јефтимију је радио проф. Е Калужњацки: Aus der panegirischen Literatur der Südslaven. Wien 1901.

Код Болоњскога псалтира упозорује на Даничића III. књ. Starină. Болоњски псалтир и овај споменик, који Даничић описује у III. књ. Starină јесу по проф. Козаку два различна споменика. Болоњски псалтир је бугарске редакције а овај споменик је познати Рукопис Хвала крстјанина за славнога господина Хрвоја, војводу спљетскога од г. 1404. Овај кодекс обухвата нешто од богословских трактата, па затим читав Нови Завјет а од Старога Псалме. Др. Шурмин, сврстава овај споменик у књижевни рад у Босни. Писан је ћирилицом. Овај Хвал крстјанин (т. ј. богомил) писао је и Никољско јеванђеље. Болоњска псалтир писан је за владе цара Ивана Асена I. (1186.—1196.) код Охрида (Равне), а неколика уломка објелодањено је Срезњевски о. с. Дакле то су два са свим различна кодекса и ако се оба налазе у Болоњи у университ. библиотеци.

Иза бугарско словенских споменика наводи се Ремско јеванђеље, као хрватски споменик. Врло је лоше среће био при избору овога споменика! Колико ли нетачности и непотпуности у опису овога споменика! Први је био Петар Велики, цар руски, који је одгонетнуо ћириловски дио а Енглез Hill глагољски. Ћириловски дио је јужно-руски споменик, и спада у исту групу, камо и Галичко јеванђеље од г. 1144. код Халича (Крилос). Боље би било, да је споменуо Мисал, писан за Новака, кнеза крбавскога, сина Петрова. Ово је најстарији датован мисал, потиче из г. 1368. писан ћирилицом и налази се у царској дворској

*) Ради штампарских слабих средстава не могу их назначити.

библијотеци у Бечу. У редакцији хрватској требало је споменути још ове врло важне споменике: Глагољски бечки листови најкашње из 12. али врло вјеројатно из 11. вијека (Wiener Blätter), издао их проф. В. Јагић 1890., даље Добрињска исправа од г. 1100., па из истога времена »Башчанска плоча« са отока Крка (в. Шурман: (Povj. knjiž. hrv. i srp. 42, 48 sq.). Ови су споменици важни за палеографију. Обично се говори, да је хрватска глагољица четвероугласта, а натпис на реченој плочи показује доста јасно и округле лучиће. Још је љепши од Кнез-Новакова мисала мисал од г. 1407., писан за војводу спљетскога Хрвоја, описао га проф. В. Јагић 1891., а оригинал се налази и сад у Цариграду.

И српска редакција није била боље среће. Бар ову редакцију требало је потпуније приказати! Редакције српске споменици почињу с Миросављевим јеванђељем. Требало је коју рећи о орнаментици, о којој је опширније писао проф. Буслајев. Код Шишатовачкога апостола требало је назначити годину (1324.) и ко га је писао (калуђер Дамјан). Пробе текста осим издања Миклошићева налазе се у »Примерима Ст. Новаковића«. Овдје је требало споменути горе наведени »Рукопис Хвала богомила« од г. 1404., па много старији споменик Сврљишко јеванђеље (од г. 1279.), па Псалтир Бранка Младеновића (1346.), с коментаром. Налази се у Влашкој у манастиру Бистрици. Први га је описао А. Ј. Одобеску у Revista romana (г. 1861.) Пробе текста у Starinama IV. (29—62) од Миклошића и у Новаковићевим »Примерима књижевности и језика«. Овај Псалтир писао је у Борчу год. 1346. Јован, који је имао и народно име Богослав.

Најстарији споменик руске редакције биће да је Остромирово изборно јеванђеље од г. 1056. а за Омилије Григорија Назијанзина мисли проф. Козак, да су под крај 12. или почетком 13. в. писане. Власника онога јеванђеља назива г. писац: Јосиф Остромир, те се чини, е сматра прво именом а друго презименом, док је име Јосиф добио на крштењу, а »Остромиром« су га звали, као што се и у нас догађа, да дјетету уз крштено име дају и које друго, те ово остане у употреби а крштено се кад и кад и заборави

Овај се споменик налазио најприје у св. софијском Сабору у Новгороду, одатле је доспио у Москву, а 1720. по царској заповједи доспио је у царски двор, гдје је чуван као драгоцјеност, а послије га је поклонио цар Александар I. јавној библијотеци у Петрограду, гдје је и сада. Требало је споменути фотолитографско издање трошком трговца И. Савинкова. О језику овога за руску редакцију најважнијега споменика писао је М. Козловски расправу: Изслѣдованіе о языкѣ Остромирова евангелія (I. св II. тома царске академије знаности у Петрограду: Изслѣдованія по русск. языку у ред. Јагићевој). Овдје су и погрешке у издању Вастокова поправљене.

Још су врло важни споменици: Зборник Святослава од г. 1076. писан у Кијеву као и онај од г. 1073. Споменик од г. 1076. издао је В. Шимановски у Варшави г. 1894, под именом: Сборникъ Святослава 1076. г. Врло је важан споменик: Три новгородска минеја (мјесечника) за септембар, октобар и новембар из г. 1095. 1096. и 1097. Издао проф. В. Јагић у Петр. 1886.

Од споменика српских, писаних чистим народним говором спомиње повељу босанскога бана Кулина. Требало је додати и дан кад је писана, јер то говори, да је Кулин био православни а не богомил. Могло се споменути и име првога писара Радоја. Уговор је овај познат једнострано т. ј. знамо само то, што Кулин обећава — слободно трговање по Босни.

Јесу ли што пак Дубровчани под видом ма каково дацију обећали, не знамо. Колико се сјећам, јер немам при руци текста, не спомиње се тамо, да је кнез Крваш био посланик. Ова је повеља писана врло чистим народним говором, несравњиво чистијим од Дипломе Стевана Немање.

Одмах иза ових српских споменика без икакове поближе ознаке говори се о критичком истраживању и фиксирању облика старога словенскога језика. Да је и овдје врло кратко описано, није потребно ни спомињати. Могло се рећи укратко, да је Добровски у први мах мислио, да је старосрпски језик био стари црквени језик, којим су се служили св. слов. апостоли, да је касније заступао хипотезу: старосрпски македонски дијалекат. Тако исто требало је изнијети Копитарево мишљење, Шафариково, Миклошићево, Шлајхерово, Шмидтово, Лескиново, Гајтлерово и других на западу, па затим правац руске школе с А. Востоковом на челу и завршити с проф. Јагићевом тврдњом.

Није потпуно обрађено ни оно, гдје се говори о расправљању особина српске редакције. Пошто је говор био о старом словенском и редакцијама и набројано неколико споменика старе словенштине и појединих редакција, те пошто смо се упознали с литератима, који су се бавили специјално српском редакцијом, истом нам се пружа прилика да се упознамо с творцима словенске писмености! Ја мислим, да се то могло све и хронолошки уредити. И биографија није најтачнија. Каже се нетачно да се краљ (!) великоморавски Растислав обратио на византијскога цара Михаила III, да му пошље владику (!?) и учитеља. Ту нема означене године кад су се св. браћа кренула у Растислављеву државу, нити када су се кренули у Рим на заповјед папе Николе I. и да их папа Никола I. није видио јер умрије брзо иза тога (867.), него их је примио лијепо Адријан II. Којим су путем ишли у Рим? Ваљало би истаћнути, зашто их је *могао* папа цитирати у Рим. Особито ово треба истаћнути, јер се врло лако може породити мисао, е је папа имао *право* цитирати свакога пред свој трибунал. И збиља ово мишљење влада код необавјештених. Папа је имао право цитирати св. браћу само за то, јер се моравска држава налазила у сфери западнога патријархата, те зато се и одазваше св. браћа цитирању папину. Требало је споменути и догматски узрок прогоњења а тај је, што су св. браћа употребљавали символ вјере без познатога уметка filioque, док су га франачки и други латински проповједници употребљавали. Ту нема даље ни спомена, да су св. браћа понијела неке свете књиге, које је папа опробавао, не каже се, да је Методије и по други пут морао ићи у Рим, да се оправда, и да је том приликом добио коадјутора, злогласнога Њемца Викинга, који је био не само словенској служби него и Методију лично непријатељ.

Нетачно је речено: Ћирило и Методије су са владикама (!) и осталим свештенством вишега реда (!) у Вел. Моравској и Панонији превели св. Писмо и до неких двадесет литургијских књига на словенски. Како су превели? Јесу ли узели библију од корица до корица превели? Може ли се повјеровати панегиричком житију у овој ствари? А требало је споменути и номоканон, јер без тога не може бити говора о уређењу црквеном и Патерик. За тим нам се намеће питање, а гдје се тај пријевод сачувао и је ли у потпуности?

Криво чини г. писац, што није рекао коју о литерарном раду на двору цара Симеуна (златно доба старе словенске литературе), јер је тај плод мање више опће јужнословенско благо и било је од утицаја и на српски и руски књи-

жевни рад. Овдје се преписивањем и сачувао литерарни рад св. браће. У ово доба пада и редакција словенске буквице-ћирилице, извршена од ученика св. браће епископа Климентија из Велице.

Затим се сретамо с раздиобом литерарнога рада у *Срба*, па ту убраја и Кајкавце! А послије ћемо видјети, гдје говори о Илирском покрету и о новијој хрватској литератури. Тако што не би требало да се ради, тим прије што је ово одређена књига за школу (в. П.). То се назива нелијепим именом. Према свему овом требало би промијенити и натпис књиге.

I. Стара српска књижевност. 1. Од Немање до првих штампарија (VII. до XV. в.). И овај одјељак се могао боље обрадити. Ваљда је било литературнога рада и прије св. Саве. Могло се што рећи и о књижевним центрима, њиховој судбини и утицају на политички и литерарни живот у Срба, јер се иначе тешко даде тачно оцијенити литерарни рад св. Саве. Ови се продукти могу разумјети, кад их поредимо с тадањим грчким оригиналима и обрасцима. У опису и карактерисању појединих радова је кратак, док је у приказивању биографских података разговорнији. Нигдје не спомену у приказу појединих дјела св. Саве, да ли су оригиналне радње или се св. Сава на грчке узоре угледао. Тако су површно обрађени и остали књижевни радови овога периода. Све нам остаје нејасно и склоп и начин писања, а и све се то могло учинити, па да ипак књига не буде већа, те да би задатку своју премашала. Теодосијев »Живот св. Саве« стоји по утицајем и народних умотворина.

Дјело архиепископа Данила врло слабо је окарактерисано, то, како и сам г. писац каже, врло знаменито дјело. Требало је истаћи, да су биографије владара сумарније обрађене од биографије српских архипастира. За што? Требало је што и о том рећи. Обрада ових споменика омогућује нас спознати тадашње мишљење и уметновање, погледе на социјалне прилике, јер се разликују у многом чему од данашњега погледа на свијет. Онда је превладавао аскетско богословски правац, а највидљији заступник му је био Јован испосник из ман. Рила, Бугарин.

Интересантно је и питање, да ли су се ови писци сјећали у својим списима јадâ и невоље народне, као што је то без сумње чинила народна поезија.

Код Константина Костенскога очекивали бисмо коју више о тој школи, какав је правац имала и кад је престала. Требало је и оне правце окарактерисати начин писања, стил и да је опонашао грчке граматике, ради чега му и јест стил мутан и тешко разумљив. Овдје иза Константина Граматика требало је говорити и о биографији цара Уроша од патр. Пансија.

Исцрпније је ваљало прозборити о законодавној радњи у старој српској држави а не остављати, да се говори о њој послије штампарија. Особито је овдје потребно познавање законодавне радње у Грка, па да се тачно може рад наших прећи оцијенити. На згорега не би било, да је г. писац протумачио правне називе: номоканон, синтагма и крмчија. Могло се што рећи и о српској крмчији, која се ширила и међу Бугарима, Румунима и Русима. Исто тако ваљало је рећи што и о судбини текста Душанова Законика у разним рукописима. Душанов Законик нам је од велике важности за културну историју као и за развитак правних институција међу Србима. Ту се спомиње и Милутинова законодавна радња.

Међу љетописе иде и хроника грофа Ђ. Бранковића, па ју је требало овдје споменути. О овој работи требало је што опширније рећи: о склопу, о из-

ворима, језику, стилу а и тенденцији. Тиме би се добро расвијетлило ондашње стање Срба. Па и о овом човјеку требало је коју проговорити.

Међу изворима за летописе спомињу се белешке по разним државним актима(?) Код листина требало је тачно разликовати свјетовне и духовне повеље и разлику у чистоћи језика.

Говорећи о лијепој књижевности могло се баш овдје, пошто би било прије говор о штампаријама ако не сасвим на почетку позабавити народним умотворинама, као уводом у народну литературу. То би и ради тога било корисно, што би се уочила лако разлика између народних умотворина и старе дубровачко-далматинске литературе, која је врло мало, изузев мање више народни језик била народна.

2) Од првих штампарија до новога живота српске књиге (XVI.—XVIII.) Говорећи о штампаријама могло се рећи што више о њиховом односају према кретању књижевности. Је ли штампање књиге дало јачега полета? А ако није за што?

Октоих неће бити да је штампан на Ободу, што и сам г. писац индиректно напоменама побија. Октоих, о коме је овдје ријеч, није сам штампан, него само први дио, који обухвата прва четири гласа, и зове се октоих првога гласа. Овдје се могло споменути, гдје је прва књига ћирилицом штампана, а кад су почели штампати књиге у Русији, да се види, како смо ми у оно мукотрпно доба имали не само пожртвовних људи који су били спремни устати на одбрану народних светиња против угњетача, него и умних, који су одмах схватили важност штампарије за ширење просвјете, за буђење свијести и растјеривање мрака са умних очију. Ми с поносом можемо рећи, да су Срби први добили *државну* штампарију.

Не би згорега било, да је овдје било говора и о бечко-будимпештанској штампарији, а да је требало што рећи и о Млетачком штампању књига, није, мислим, потребно ни да спомињем, као и о другим мјестима гдје су Срби подизали штампарије. (Осим Млетака и Цетиња штампане су књиге још у Рујанском манастиру, Грачаници, Милешеву, Београду, Мркшиној цркви и Скадру). Срби су били и у Румуна штампари (С. Љ. Стојановић, »Старе српске штампарије« у С. К. Гласнику, књ. VII.).

(Наставиће се.)

Das Kirchenrecht der morgenländischen Kirche verfasst von *Dr. Nikodemus Milasch, orthod. orient. Bischof in Zara. Übersetzt von Dr. Aleksander R. von Pessić. Zweite* verbesserte und vermehrte *Auflage.* Mostar 1905. Verlag von Pacher & Kisić — 8°. — XV. + 742. Цијена 16 круна.

Производи научне књижевности ограничени су на стручну читалачку публику. Ако је та публика бројно мала, а дотична књига се ипак брзо распрода, знак је, да је добро дошла, и да је ваљана. Ова је истина још еминентнија, ако се књига на страни језик преведе, и превод дочека више издања.

Дика је то не само пишчева него и народа, коме писац припада, јер »са мудрога сина весели се и родитељ«. (Пр Сол. 23, 24).

Све се ово с правом може примијенути на преосвештеног Никодима епископа далматинског и његово: »Православно црквено право«, које је упоредо са другим оригиналним, српским издањем дочекало лијепо одликовање: *издање њемачког превода.*

Боље критике за доказ, да је ово дјело врсно, не треба тражити. Но ми не намјеравамо овдје да »пронађемо« Прав. црк. право Милашево, када су га већ и од нас културно напредњији народи »пронашли« и пожурили се, да га у драгоцјени врт своје научне књижевности пресаде. Ми ћемо се овдје ограничити просто на превод дра Александра Песића, који не малу заслугу има у том што је схватио потребу, да се православно црк. право и пред неправославни научан свијет изнесе. Доиста је то требало већ давно учинити, јер ваљда ни о чем не владају у страном несрпском и неправославном свијету тако сакати појмови, неозбиљни и по православље управо увриједљиви назори: као о православљу и каноничком праву православне цркве.

Врсно дјело професора J. Zhisman-a о православном брачном праву није широј публици приступачно, научно је и за стручњаке писано. Осим тога бави се само једним дијелом кан. права. У оскудици популарно на ипак научно написаног дјела, шира, страна публика је упућена, да своје знање о прав. цркви и њеном кан. праву из лексикона или из римокатоличких дјела црпи, а шта се ту све не подмеће прав. цркви — боље је прећутати!!

Превод Милашевог права на њемачки језик нарочито је добро дошао страној публици Аустро-Угарске монархије, гдје има врло много особа, које се по службеном положају свом баве са пословима српско-прав. народа у три митрополијске области, а досад су биле лишене могућности, да без знања српског и руског језика темељно проуче каноиско право православне цркве. Но осим тих службених особа, добро је дошао овај превод и страном научном свијету, па и не стручној, али образованој публици, јер је од сад сваком ко хоће да учи и има смисла за штудију, без по муке могуће, да се са канон. правом прав. цркве из чистог извора упозна.

Ову врло важну околност можемо врсноме и приједноме преводиоцу захвалити.

Што се превода тиче, г. др. Песић је добар зналац њемачкога језика, те су му израви колико по духу синтаксе њемачке, толико вјерни оригиналу, и то је најбољи доказ, да је свој посао с разумјевањем урадио.

Грјехота би била прећутати, да родољубива српска књижара Пахера и Кисића у Мостару заслужује свако признање, што није жалила големога трошка, да се српско име и наука српска у страном свијету и с овим дјелом још боље упозна. Богу хвала страи свијет сад већ има доста лијеп појам о књижевним тековинама српским, које су на стране језике преведене. Ама *богословска књижевност српска* била је пред странцима, нарочито Њемцима потпуно непозната. Право је, да се гг. Пахеру и Кисићу призна, да је њиховим материјалним приносом омогућено, да се књижевни гурмани у Бечу и Липиском са Песићевим лијепим преводом Милашевог црквеног права сладе и са основним установама прав цркве на част имена српског темељно упознају. *Дим. Јанковић.*

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У овоземној цркви.

Извјештај о раду великог црквеног суда. — Дана 21. окт. о. г. одржана је у Сарајеву III. редовна сједница великог црквеног суда под предсједништвом високопреосвештеног госп. АЕ и Митрополита дабро-босанског Николаја, а у присуству свију виђалних и бираних чланова. Ријешени су записнички бројеви: 40 до 71. Између њих: Одбијен је призив свешт. Св. Д. из Б. против одлуке еп. ц. суда у Б. којом је утјецатељ са администрације парохије у Б. премјештен, а потврђена одлука еп. ц. суда, са разлога што су администратори (управитељи) парохија провизорно намјештени свештеници, те као такви стоје на расположењу еп. ц. суда, који их према 94. § у Уредбе поставља. — Упућен је еп. ц. суд, да у дисц. ствари два свјетовњака који су на губитак антон. бирачког права осуђени нову одлуку донесе, пошто је такву казну надлежан еп. упр. савјет изрекао. — Умољене се зем. влада, да препоручи градским општинама, да седмичне сајмове у радне дане, а не у недјељу држе. — Умољене се света васељенска патријаршија за дозволу четвртога брака, пошто се исти у свима сусједним митрополијама, гдје Срби живе, допушта. — По тајнику сачињени предлог за пословни ред вел. суда нађат на преглед и предлог одвјетнику суда. — Одбијен призив Л Н. пароха у Ј. који је осуђен од еп. ц. суда у Б. на двоседмичну епитимију у манастиру због ускраћења опијела свом брату. — Часопис »Источник« проглашен је службеним органом вел. суда, а умољене се и вел. упр. савјет да га својим органом прогласи, односно упути ц. општине, да се на лист за ц. општину и за парох. звање — према Уредби — претплате. — Начињене се општа правила за окр. протопрезвитере. — Објављене се свом свештенству и црквеним општинама: да се администратори (управитељи) парохија могу по потреби службе без питања њихова и њихове ц. општине премјештати, и протумачен је аутентично § 88. Уредбе. — Објављене се свештенству и народу, да се утоци имају код првостепених авт. власти предавати, иначе се неће у обзир узимати. — Пресуђено је 12 бракоразводних парница, другостепеном пресудом, ушљед призива или уреда ради. У једној парници укинута је првостепена пресуда, која гласи на развод брака, те је брак у кријепости одржан и т. д. *Јан.*

Велики Управно-просвјетни Савјет био је сазван за 23. окт. о. г. но како 209. §-ом Уредбе прописани број присутних чланова није постигнут, сједница је одгођена.

Епарх. црквени суд у Сарајеву у сједницама својим од 20. сент. и 10. октобра 1906. ријешио је записничке бројеве 574—644, и 645—682. Важнија су ријешења: На питање одговорено протопрезв. звању у Г. да неке там. прав. Србе који успркос опоменама раде Турцима у празничне дане, пред ц. шк. одбором изобличи. — Упућен је свјетовњак С. К. у Б., да пароха свога због нанесене увреде за опроштење замоли. — Позват парох Т. К. да се у ствари вјенчања Б. П. изјасни: када је вјенчање обављено и зашто није у матицу уписано? — Одбијена је тужба М. Л. П. из Тр. против там. пароха. — Позват је умировљени парох Ђ. К. на одговор због тога, што је вјенчао Аћима Лимића, који има своју закониту жену, са другом женском. — Одговорено туторима црквене цркве да се

зидање нове црквице у парохији п-ћкој не може дозволити, јер то би већ била трећа црквица у истој парохији. — Примљен је предлог чл. замј. овога суда С. Т. да се првој идућој заједничкој сједници еп. ц. суда и упр. савј. предложи, да се за крштење младенца у дому родитеља плаћа свештенику 2 круне, а за крштење у парох. дому или у цркви ништа. — Узето на знање високо синодално рјешење цариградске патријаршије, да се никако не допушта да брат и сестра ступе у брак са братом и сестром, као што су то против свих овдј. забрана и казни учинила два пара у парохији Ц. Л-шкој. — Подијељена је пошљедња строга опомена пароху у В. због пријављеног пијанчења. — Парох Ђ. Г. због неуредног вођења матице осуђен на укор пред еп. ц. судом. — Препоручена је зем. влади молба ц. о. у Р. ради скупљања прилога за градњу цркве. — Свешт. С. Б у Г. рјешен тужбе Ј. Г. да је тобоже шкандале чинио. — Сходно су упућени вјероучитељи у протопр. гламочком, да опажене недостатке у настави отклоне. — Срп. богослов С. Р. одређен за управитеља парохије у Варешу. — Узето на знање да је М. В. своју молбу ради избора пароха у Варешу повукао. — Поднијеће се жалба зем. влади, што је учитељ појања у сарајевској препарандији са 43 часа седмична предавања оптерећен. — Састав духовника Јов. Гргуревића »Прав. хришћ. наука за народ« издат на оцјену члану Т. М. — Упитаће се ц. о. у Добруњу прима ли једнога молитеља Д. Шиљка за свога пароха? — Начиниће се дисцип. правила за свештенство и упућен је члан Д. Ј. да нацрт поднесе — Умолиће се зем. влада да се катихета на препарандији и држ. вишој дјев. односно трговачкој школи са осталим наставницима тих завода изједначи. — Примљена тужба уредовног тужиоца црквеног суда, те је свешт. С. С. суспендован од епитрахиља са половином плате и позван да одговори на уручену му тужбу. — Позват је на одговор ушљед уредовне оптужбе одвјетника и протојереј С. Ч. — — Позваће се управа срп. више дјев. школе у Сарајеву на извјештај у ствари пропуштених вјеронаучних часова и т. д. *Ја.*

Личне вијести. На повратку своме из Беча за Острог у Црној Гори опречасни госп. протосинђел и бивши професор задарске богословије *Кирил Митровић* бавио се неколико дана у Сарајеву као гост нашега високопреосвећеног Митрополита госп. *Николаја*. Том приликом посјетио је и богословско наше училиште у Рељеву, гдје се један дан бавио. Високопреч. госп. протосинђел одређен је за епископа острошко-захумског у Црној Гори. Ушљед именовања за епископа острошког госп. протосинђел Кирил, након једанаестогодишњег службовања као професор задарске богословије замолио је умировљење, што му је министарство у Бечу и подијелило. Путујући из Беча преко Сарајева и Мостара одлази госп. протосинђел Кирил у Црну Гору најприје за настојатеља манастира Острошког а на кратко за овијем ушљедиће и његово посвећење за острошког епископа са сједиштем у граду Никшићу. Како дознајемо посвећење госп. протосинђела Кирила за епископа обавиће се послије Божићнијех празника било на Цетињу било пак у Русији.

Митрополија Карловачка.

Сазив српског народног црквеног Сабора. Превишњом одлуком од 4. новт. т. г. дозвољено је, да се православни српски народно-црквени сабор у току 1906. год. у Карловце сазове.

Црква на западу.

† **Надвојвода Отон.** 19. октобра (1. нов.) т. г. преминуо је у својој вили у Бечу *надвојвода Отон.* Покојни надвојвода млађи је синовац Његовом Величанству цару и апостол. краљу нашем Земљегосподару Францу Јосифу I., а брат престолонаследнику надвојводи Францу Фердинанду. Благопокојни надвојвода Отон родио се у Грацу 21. априла 1865. као други син надвојводе Карла Лудвига. Покој му души!

VII. интернационални конгрес. Старокатолички лист „Altkatholisches Volksblatt" саопћава, да је архиепископ утрехтски са два своја подручна епископа одредио комисију, која ће имати да припреми сав материјал за VII. интернационални конгрес, који ће се одржати идуће 1907. године у Гравенхагу.

Богатство Језуита. Како њемачки листови доносе, нађен је међу хартијама бившег њемачког министра финансија Микела списак о богатству језуитског реда. По том списку читав иметак Језуита износи око 16 милијарди марака (око 9 милијарди и 600 милиона форината). Како Језуита има свега око 15 хиљада, то би онда на сваког дошло око 640 хиљада форината

Нови католички патријарх у Јерусалиму. Како официозне католичке новине у Риму „Corriere d' Italia" јављају, именовао је Папа досадањег титуларног архиепископа од Наксоса *Филипа Камасеја* за патријарха јерусалимског.

Црква у Бугарској.

Патријаршија и уређење бугарског св. Синода. Званични орган васељенске цариградске патријаршије »Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια« донио је изјаву цариградске патријаршије, по којој се патријаршија изјављује против оснивања Синода код екзархије бугарске у Цариграду. На оснивање Синода бугарског пристала би патријаршија само у том случају, ако се бугарска црква призна за шизматичку и ако се она одрекне назива источно-православног.

Нове књиге и листови.

Иван Маширевић. *Мишљење и предлог о научној основи и о уџбеницима за науку вере у средњим школама.* Ср. Карловци. Српска манастирска штампарија. 1906. Стр. 17. — У овој исцрпно израђеној књижици износи поштовани писац прота Иван Маширевић мишљење своје, а уједно и предлог, каква треба да је научна основа, и какви треба да су уџбеници за науку вјере у средњим школама у митрополији карловачкој. Овај свој предлог поднио је прота Маширевић предсједништву синодалне анкете у сврху боље вјеронаучне наставе у средњим школама. Књижица ова добро ће доћи и нашим позваним факторима при стварању вјеронаучне основе у овдјешњим средњим заводима у сврху које је већ и анкета образована, те појединим члановима исто нека је ова књижица најтоплије препоручена.

Милан Н. Милутиновић Ђакон, кандидат богословља. Вођ по светом јеванђељу. Са картом Палестине из доба Христова. Београд. 1906. 8°. Стр. 117.

Цена 2 динара. О овој по наше свећенство врло корисној и марљиво израђеној књизи донијећемо опширнији приказ у једном од наступајућих бројева нашега листа. За сада ову књигу свакоме брату свећенику и у опће свакоме православном хришћанину топло препоручујемо.

Silvio Pelico. O dužnostima čovječjim (Dei doveri degli nomini). Preveo na hrvatski, uvodom i bilješkama popratio *Niko Štuk*, dekan u Cavtatu kraj Dubrovnika. Cijena 50 hel.

Летопис Матице Српске. Књига 237. Свеска III. 8°. Стр. 136. — Књига 238. Свеска IV. 8°. Стр. 143.

Књиге Матице Српске. Број 18. Н Сад. 1906. 8°. Стр. 78.

Књиге за народ. Свеска 119. Уму и срцу. Написао Павле Аршинов. I. Н. Сад. 16°. Стр. 93.

Отаџбина. 5. окт. т. г. одржана је у Бањојлуци скупштина угледних Срба из свијех мјеста наше босан. Крајине На тој скупштини закључено је да се оснује на акције нов политичко-друштвени лист »*Отаџбина*«. Исти лист излазио би већ са почетком идуће 1907. године, а уређивао би га познати приповједач и књижевник српски *Петар Кочић*. Скупштина је изабрала шири и ужи одбор, коме је у дужност стављено, да удеси све што је нужно за израду програма као и за прикупљање материјалних средстава. Већ на самој скупштини уписали су родољубиви Срби Бањалучани 2000 круна, а не мање родољубиви Срби скупштинари са стране 1500 круна — свега 3500 круна. Прилоге прима *Привремени одбор* за издавање листа »Отаџбине« у Бањојлуци.

Милан Шевић. Преглед Школа. (Уређење, буџет, статистички подаци) под управом краљ. српског министарства просвете и црк. дела. Београд. Државна Штампарија. 1906. Стр. 39.

Јован Н. Томић. Кад је спаљено тело светога Саве. Београд 1906. 8°. Стр. 23.

Стојана Новаковића. Балканска питања и мање историјско-политичке белешке о балканском полуострву 1886.—1905. Београд 1906. 8°. Стр. 559. Цена 3 круне.

Др. Чеда Митровић, професор канонског права на универзитету: »О брачним парницама«. Први део основни појмови о браку и законским узроцима развода. Београд. 1906.

Званични огласи.

Епархијски црквени суд у Бањалуци.

Број 951./766 ex 1906. 1—2

Стјечај.

Овим се расписује стјечај ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Драгошићима у протопресвитерату приваорском с' пријавним роком до 18./31. новембра 1906.

Молбе ваља поднијети овом епархијском црквеном суду и уједно им приложити свједоџбе о свима, како богословским тако и прије богословије свршеним наукама.

Драговићка парохија броји 340 домова са 2500 душа и има парохијски стан.

Из сједнице епарх. црквеног суда, држане у Бањалуци 5./18. октобра 1906.

Предсједништво.

Епархијски црквени суд у Бањалуци.

Број 1047/799 ех 1906. 1—2

Стјечај.

Овим се расписује стјечај ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Драксенићу у протопресвитерату босанско-костајничком с' пријавним роком до 18./30. новембра 1906.

Молбе ваља поднијети овом епархијском црквеном суду и уједно им приложити свједоџбе о свима, како богословским тако и прије богословије свршеним наукама.

Драксенићка парохија броји 425 домова са 2800 душа, и нема парохијског стана.

Из сједнице епарх. црквеног суда, држане у Бањалуци 5./18. октобра 1906:

Предсједништво.

Епархијски управни и просвјетни савјет у Д. Тузли.

Број 1581 ех 1906. 1—2
У. П. С.

Натјечај.

У смислу § 168. црквено-просвјетне Уредбе има се код епархијског управног и просвјетног савјета у Д. Тузли попунити мјесто перовође односно референта.

Плата је годишња 2000 К, а у име паушала 400 К.

Намјештење је прве године привремено.

Компетенти треба да приложе својим молбеницама: свједоџбу о свршеним наукама, о свом добром владању, и да имају струковно образовање и праксу, како би повјерено звање успјешно вршити могли.

Тако инструисане своје молбе имају поднијети епархијском управном и просвјетном савјету у Д. Тузли најдаље до 10. децембра 1906. год.

У Д. Тузли, 18. октобра 1906.

Предсједништво.

Епарх. црквени суд, српско-прав. Митрополије Зворничко-тузланске.

Број 1433 ех 1906. 1—3

Стјечај.

Овим се расписује стјечај на парохију у Јабланици која има парохијални стан и 408 домова са 2606. душа.

Молбенице састављене по § 90 и 91 Уредбе треба поднијети најдаље до 13. децембра 1906.

Из сједнице епарх. црквеног суда, држане у Д. Тузли, 19. октобра 1906. год.

Предсједништво.

Епархијски Црквени Суд у Мостару.

Број 784. из 1906. 3—3

Стјечај.

Ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Закаљу у протопрезвитерату чајничком, расписује се овим стјечај с пријавним роком до 15./28. новембра 1906.

Молбе ваља поднијети овом епархијском Црквеном Суду и уједно им приложити свједоџбе о свима, како богословским, тако и прије богословије свршеним наукама.

Парохија закаљска броји 262 дома са 1625 душа и нема парохијског стана. Црква је парохијална у Чајничу, коју је парох закаљски дужан са паросима чајничким и заборачким чредно служити.

Из сједнице епархијског Црквеног Суда држане у Мостару 6./19. септембра 1906.

АЕ и Митрополит захумско-херцеговачки:

Петар.

Епархијски Црквени Суд у Мостару.

Број 785. из 1906. 3—3

Стјечај.

Ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Благају у протопрезвитерату мостарском, расписује се овим стечај с пријавним роком до 15./28. новембра 1906.

Молбе ваља поднијети овом епархијском Црквеном Суду и уједно им приложити свједоџбе о свима, како богословским тако и прије богословије свршеним наукама.

Парохија благајска броји 206 домова са 1558 душа и нема парохијског стана.

Из сједнице епархијског Црквеног Суда, држане у Мостару 6./19. септембра 1906.

АЕ и Митрополит захумско-херцеговачки:
Петар.

Епархијски Црквени Суд у Д. Тузли.

Број 1508 ех 1906. 1—3

Едикат,

којим се Јерина рођена Михајловића, тежакиња из Букове Греде, позива: да се у року од три мјесеца, рачунајући од дана проглашења овога позива, епархијском црквеном суду у Д. Тузли, писмено или лично пријави и своју одбрану у брачном процесу, по тужби законитог јој супруга Јевте Кузмановића, тежака у Чобић-Пољу предузме, или службено постављеног јој заступника, пречасног господина Цвијетина Поповића, свештеника и адм. парохије у Чобић-Пољу, довољно информише, или пак другог заступника са правно-ваљаном пуномоћију снабдије, пошто ће се, у противном случају брачни процес спровести и по тужбеном захтјеву коначно ријешити, без обзира на њезино одсуство, непознати јој боравак и пропуштени рок.

Из сједнице епарх. црквеног суда, држане у Д. Тузли, 19. октобра 1906.

Предсједништво.

Епархијски црквени суд у Сарајеву.

Број 968/I. 1906. 2—3

Едикт.

Ивка Станићка рођ. Мамића из Жепча која је свога супруга Алексу, дрводјељу из Бусоваче прије 10 година оставила и негдје у свијет отишла, позива се овијем на повратак своме мужу до 1. фебруара 1907. пошто ће се истом, ако се дотле Ивка лично или макар писмено не јави, дозволити, да ју у сврху развода брака због бјегства и прељубе утужи.

Црквени суд срп.-прав. митрополије дабро-босанске у Сарајеву 20. септембра 1906.

АЕ и Митрополит Дабро-босанска
Н Ѣ к о л а й с. р.

Исправак. *У* броју 14. и 15. од ове год. ваља да се у чланку »О изговору некојих ријечи у црквено-словенским књигама учине ови исправци:

На стр. 350. ред 13 одозго *мјесто* »отац данашњега црквено-словен. језика« *треба* »отац данашњих словен. језика«.

На стр. 350. ред 26. одозго *мјесто* »вијеку« *треба* »вијек«.
» » 350. » 28. » » » » »
» » 350. » 30. » » »у цркви« » »у цркви уз«.
» » 353. » 2. » » и » и
» » 353. » 4. » » (глагол×jo) » (глагол+jo)
» » 353. » 6. » » хвал » хваљ

» » 353. ријечи »ломлша« »хвалпа« »храпша« треба да су написана црквено-словен. словима. Исто тако на стр истој ред 10. одозго ријечи »хваленъ« »моленъ« »ломленъ« »љубленъ« — треба црк. слов. словима.

На стр. 353. ред 16. одозго *мјесто* »и и и« треба »и
» » 353. » 23. » » »и« » »и«, »
» » 354. » 3. » » српским словима написане ријечи »поне, понеже, зане« треба да су написане црк. словен. словима.

На стр. 354. ред 10. одозго *мјесто* велико »е« *треба* мало »е«.

»Источник« излази у свескама досадашњег формата на $1^1/_2$ табака сваког 15-ог и пошљедњег дана у мјесецу. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Санића, Сарајево.

ИСТОЧНИК.

ЗВАНИЧНИ ОРГАН
ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА ЗА ДУХОВНЕ ПОТРЕБЕ.

Год. XX. Сарајево, 30. новембра 1906. Бр. 19.

ВЛАСНИК:
ВЕЛИКИ ЦРКВЕНИ СУД.

УРЕДНИК:
протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

ЗВАНИЧНО.

Велики Црквени Суд у Сарајеву.

Велики Црквени Суд за православне српске митрополије у Босни и Херцеговини, на сједнице своје од 21. октобра 1906. под бројем 84. — 1906., издао је *о предавању дозвољених утока* шљедећу наредбу:

(Сваком) пречасном српско-православном епархијском црквеном суду.

Пошто је предавање дозвољених призива (утока) против одлука (пресуда) појединих автономних власти и њихових органа за рокове везано, нека пречасни епархијски црквени суд обавијести подручно свештенство и црквене општине, а преко ових и појединце, да се призиви (утоци) аналогно 39. §-у Уредбе увијек код првомолбене автономне власти имају предавати, са разлога, што призивна власт иначе не може контролирати, еда ли је уток на вријеме предат; првомолбена власт пак, ако се уток не подноси преко ње, не мора знати, да призива у опште и има, те може наредити извршење своје нападнуте одлуке, одакле би само неприлика могла изаћи. Према овој наредби дакле Велики ће Црквени Суд *сваки уток, који се њему директно* (са обилажењем епархијског црквеног суда, а против одлуке (пресуде) епархијског црквеног суда) *подноси, одбити*, пити ће непознавање ове наредбе за извину примити.

АЕ и Митрополит Дабро-босански
Николај, с. р.
предсједник.

Велики Црквени Суд у Сарајеву.

Број 86. — 1906.

Свима пречасним српско-православним епархијским црквеним судовима у предмету намјештања и уклањања администратора парохија.

Имајући у виду интерес црквене службе, и служећи се са правом аутентичног тумачења црквено-просвјетне Уредбе, зајамченим XXI. чл. основних одредаба поменутог закона — Велики Црквени Суд је у у данашњој сједници својој донио пређедећи једногласни закључак: Са разлога, што су администратори парохија у привременом својству постављени свештеници, који се само до сталног попуњења упражњених парохија намјештају; те пошто 87. § црк. просв. Уредбе по надлежном тумачењу Великог Црквеног Суда говори о постављању сталних парохијских свештеникâ — пароха — а не о постављању и уклањању привремених администраторâ парохија: неспорно је, да је сваки епархијски црквени суд у пуном праву, да привремене администраторе парохија по потреби службе премјешта. Против одлуке епархијског црквеног суда, којом је премјештај администратора са разлога потребе службе одређен, тим се мање може на Велики Црквени Суд утјецати, што је поменути разлог еминентне вриједности, те га никакви, а најмање лични обзири могу надјачати. Ушљед оваког становишта Великог Црквеног Суда, свака таква одлука епарх. црквених судова, којом је премјештај администратора парохије са разлога потребе службе одређен: постаје одмах извршна, те јој се часно парохијско свештенство (администратори) безусловно покоравати има.

Што се пак тиче наређења 88. § Уредбе, гдје се говори о том, да ће се епархијски црквени суд споразумно са црквено школским одбором општине, у којој је мјесто пароха упражњено, постарати, да црквена служба за вријеме, док се парохија стално не попуни, не штетује: примјећује Вел. Црквени Суд, да по правилном, аутентичном тумачењу тога §-а ни једном црквеном одбору не припада право, да привременог администратора парохије, којега је Црквени Суд поставио, одбије или не прими. А не припада му то право за то, што 1) и сталног свештеника-пароха бира цијела скупштина, а не тек црквени одбор; па кад ни скупштина није, нити може да је по духу закона равноправна епархијском црквеном суду — јер изборни чин њен подлежи вишем расуђењу црквеног суда — још мање може, да је равноправан црквени одбор, који никако и не стоји над скупштином, него је само извршилац скупштинских закључака; 2) када би црквено-школски одбори без обзира на горње разлоге — имали право, да не

примају привремене администраторе: млади свештеници, који су тек рукоположени, а још немају §§-има 96.—104. Уредбе прописаног стјечајног испита (који се од њих за натјецање на упражњену парохију према 90. § Уредбе тражи) не би могли нигдје постављени бити и нужну пастирску праксу стећи и 3) што би, да црквено-школски одбори такво право имају: 94. §-ом Уредбе зајамчено право епархијског црквеног суда, да управитеље парохија (администраторе) поставља, илузорно било. На темељу баш овог 94. § је најјасније, да је у 88. § Уредбе поменути споразум епархијског црквеног суда и црквено-школског одбора на то ограничен, да је *старање* та два тијела за опскрбу службе *једнако*, али да то старање на начин намјештања и уклањања привремених управитеља парохије према наречном слову закона црквено-школском одбору никакве власти не даје.

Нека пречасни епархијски црквени суд одлуку ову свом парохијском свештенству, односно позивом на 9. тачку 195. § Уредбе црквеним општинама знања и равнања ради саопштити наволи.

Из сједнице Великог Црквеног Суда, држане у Сарајеву 21. октобра 1906.

АЕ и Митрополит Дабро-босански:
Николај, с. р.
предсједник.

Велики Црквени Суд у Сарајеву.

Велики Црквени Суд у сједници својој од 21. окт. 1906. под бр. 83/70 проглашио је лист „Источник“ својим службеним органом за духовне потребе.

НЕЗВАНИЧНО.

Хартманова филозофија религије

од **Ђра Бранислава Петровићевића.**

(Настављак.)

До сада ми смо посматрали религијску функцију са њене људске стране, а то је посматрање очевидно једнострано. Јер престава, осећање и воља постају само на тај начин религијским функцијама, што се у њима манифестира религијски однос, а он се у њима просто зато мора манифестирати, што се у тим фувкцијама манифестира сам дух људски. Религијска функција је актуализација једностране рели-

гијске диспозиције човекове у једноставном акту преставе, осећања и воље, у коме једна од ове три стране може да превлада. За овако схваћену једноставну религијску функцију људску мора се наћи и једно име, а ми ћемо је, вели Хартман, назвати *вером* (Glaube) држећи се првобитног значаја оне речи, по коме она значи заверити се некоме, дати му веру, а одбацујући њено уже значење, које ју узима у смислу интелектуалне вере. Вера је манифестација религијског односа у човеку и она очевидно само онда има значаја ако тај однос доиста постоји. Стварност религијског односа значи више од самог реалитета религијског објекта, јер овај последњи могао би постојати па да претпоставка човекова, да с њиме стоји у реалном односу, ипак буде фиктивна. Реалан однос постојаће међу њима само онда, ако оба дела улазе као саставни моменти у једну исту функцију, ако је дакле религијска функција двострана т. ј. за човечанску религијску функцију је conditio sine qua non претпоставка да јој као корелат одговара божанска религијска функција. Према томе вери као једноставној људској религијској функцији мора с божанске стране одговарати такође једна једноставна религијска функција и чланању људске функције у три специјалне функције мора одговарати слично чланање божанске функције. Божанску функцију као целину ми ћемо, вели Хартман, назвати милошћу, имајући при томе у виду, да ова реч не сме бити својим значењем изједначе са милошћу откровења, које је само једна специјална функција њена. Вера и милост не смеју се сматрати као две засвим одвојене функције, као два одвојена акта, већ се морају сматрати као две разне стране једне и исте функције, која је са људске стране вера а са божанске милост. Тако исто стави ли се цела делатност религијске функције на страну божанску, онда вера постаје чисто пасивни рефлекс њен у људском духу, а ако се сав активитет обратно стави на људску страну, онда Бог постаје идол без функције. Доиста и поред свих супротних теорија увек је побожни човек интелективно осећао јединство вере и милости, јер се је својом вером осећао Богом Богу подигнут.

Претпоставка трансцендеталног реалитета религијског односа и предмета религије чини, као што смо видели, нужни постулат религијске свести, и религијска свест садржи ту претпоставку као унутрашње уверење своје пре сваког научног сазнања. Из тога излази да је њен психолошки извор други од извора научног сазнања. Извор њен је у самом извору религијске свести, у несвесном религијском нагону, који реализира религијски однос, према томе религијска свест има право што то уверење сматра као непосредно дело Божије, које

Бог у човеку ствара, као дар милости његове. Та се милост с тога што осветљава човеку биће и значај религијског објекта и односа назива откровењем, а откровење, у колико га човек има као свој сопствени свесни садржај, интелектуалном вером. Откровење и интелектуална вера дакле две су стране једног и истог акта.

Ово тврђење постаје сасвим јасно кад се све форме тако званог спољашњег откровења Божијег, у природи, историји, у халуцинацијама и илузијама појединих људи и т. д. сведе на непосредно лично откровење појединог човека. Доиста за сваког је човека само оно откровење у религијском смислу те речи, што се као таково јавља у духовном процесу његове сопствене свести, јер сваки се мора сам собом уверити о истинитости датог откривеног садржаја да би могао у њега веровати, тај садржај дакле мора и њему бити откривен, а само ово последње откровење може се назвати религијском функцијом откровења за дати индивидуум. Истина да се мора узети при томе нарочито у обзир и откровење дато у самом религијском развитку човечанства, али и његов значај лежаће на крај крајева само у назначању личног откровења. Треба осим тога истаћи да је формални карактер откровења сасвим независан од тога, да ли је откривени садржај оригиналан или не.

Противу религијског појма откровења износи се са рационалистичке стране, да садржај откровења као божанске радње мора бити апсолутно истинит, док је међу тим он релативан, јер је различан у разним религијама. Теологија, која хоће да спасе магичко-натприродни појам откровења као једностране божанске функције, мора, да би избегла ову замерку рационалиста, претпоставити да Бог из чисто спољашњих разлога (да би је несавршеном човеку могао саопштити) апсолутну истину лишава и облика и садржине њене апсолутности, што је очевидно апсурдно. Из тога излази да се замерка рационалиста може оборити само ако се претпостави јединство религијске функције, јер у том случају откровење релативне истине у људском духу постаје ствар која се по себи разуме, јер Бог, да би открио апсолутну истину, мора, да је следујући законима развитка људског духа, открива прво у релативном облику њеном.

Интелектуална људска функција, у којој се искавује Божије откровење, има три своја ступња: опажај (Anschauung), појам и идеју. Док је опажај интуитиван и сложен а појам апстрактан и једноставан дотле је (спекулативна) идеја интуитивна и апстрактна у исто доба. У опажају духовни садржај откровења да се само симболички изразити, у појму он се да изразити већ као такав али само дискурзивно, а тек

у идеји његова је интелектуална реализација потпуна. Зато идеја, далеко од тога да је, као што тврди Хегел, својом вишом формом неспособна да изрази религију, чија је форма сазнања по њему престава (т. ј. опажај и појам), представља најадекватнији облик њене интелектуалне реализације.

Божанска функција милости у односу на осећање представља дјело спасења. Да би се она као таква јавила очевидно је да је човеку потребно спасење, потребно је да се човек осећа бедан и несрећан и то из разлога које му није могуће његовим силама уклонити. Песимизам као доктрина о неизлечивој беди егзистенције чини дакле неопходни услов религије спасења (види о томе даље у одељку о религијској антропологији). Људска беда двојаке је природе: с једне стране зло с друге грех, према томе и спасење је двоструко, спасење од зла и од греха. Спасење од зла не може се састојати у спасењу од појединачког зла, јер се такво спасење може захтевати само на ступњу евдемонистичком првобитне религијске свести, где се још о неопходној природној законитости ништа не зна и где се претпоставља могућност непосредног удела Богова у ред природни. Кад се увиди, да су природни закони апсолутно стални за све време трајања света, и кад се увиди да је природа људског духа таква, да је он неспособан да буде срећан па ма каква била структура света у коме би живео, тек тада човек може доћи до свести о правом појму спасења, које се тада може састојати за индивидуум само у смрти његовој, за свет у престанку његовог процеса. Али већ и само сазнање могућности оваког спасења представља једну врсту спасења, на име то је идеално спасење од зла или друкчије речено спасење од једнога практичнога принципа (егоистичког евдемонизма), на основу кога је зависност човека од света само зло. Што год је јаче ово идеално спасење човека од зла тим је јача и чежња његова за спасење од греха, јер грех, чије је биће у неслагању индивидуалне воље и њених циљева са општим божанским циљевима, осећа се све тежи што је јаче субјективно спасење од зла, што се више уноси оправданост објективних циљева егзистенције. Док је и идеално спасење од зла могуће дотле је само реално спасење од греха могуће, човек мора променити своју целокупну унутрашњост, он мора постати потпуно отпоран спрам квијетистичких мотива и мотива који наводе на зло — а ових последњих је тако много — па да то спасење наступи. Ту радикалну промену своје унутрашњости човек није у стању да произведе, јер је он целокупним својим бићем упућен на природно евдемонистичко-егоистичко становиште, тј промена и са њоме права моралност може само онда постати, где једна

супранатуралистичка и супраиндивидуалистичка моћ — као што је н. пр. несвесни ум — у осећања и тежње људске стави објективне циљеве и позајми му надприродну моћ да тим циљевима следује на супрот његовим природним нагонима и интересима, напор снаге за уздигнуће човека над светом не може дакле лежати у свету него само и једино у подлози света, у Богу. Уздигнуће над светом, које чини спасење човека од зла и греха могућим, мора се дакле сматрати као акт милости од стране Божије и тај акт милости овде је милост спасења.

Овоме акту милости са божанске стране одговара акт душевне вере (Gemütsglaube) са људске стране, у коме се човек целом душом и личношћу својом предаје Богу, у коме он напушта свој природни евдемонизам па прелази на религијско-морално становиште, у коме се он удубљује у апсолутну подлогу света, која је и његова апсолутна подлога, и тиме задобива своју слободу. Овом својом последњом страном душевна вера се истаља као измирење човеково са Богом, и измирење је она страна душевне вере која потпуно одговара Божанском акту милости спасења. Измирење само у почетку има значај релативног блаженства, доцније оно губи потпуно и овај евдемонистички карактер свој, и постаје стање душевно потпуног мира, мира у Богу.

Трећи облик милости је онај, који је управљен на вољу. Циљ његов може бити само у томе да људску вољу учини сагласном са религијским односом и његовим конзеквенцијама. Према томе да ли ће задатак њен бити у негативном савлађивању зависности од света или у позитивној преданости к апсолутној зависности од Бога и милост освећења (Heiligung) — тако се назива овај трећи акт милости — има две своје стране, једну негативну и другу позитивну. У првом случају преставља освећење са људске стране посматрано моралну слободу, у другом моралну енергију, а обе заједно чине индивидуалну моралност као целину. Позитивна морална енергија преставља врлину а у колико је она последица освећења назива се светошћу (Heiligkeit), светост дакле није ништа друго, до врлина која има свој корен у религијском односу, разлика између њих није квантитативна већ квалитативна. Дјело милости освећења може се у човеку манифестирати само према законима његове природе, с тога је акт милости освећења, који би имао у човеку за последицу неограничену слободу, немогућан, пошто је ова последња у области људског духовног живота немогућа. Према томе мора морална детерминација воље следовати преко мотива тако, да воља мора увек бити на опрезу, да сваком приликом следује моралним мотивима а да се неда завести мотивима светско-евдемонистичког морала и сва кривица

њена своди се, психолошки узев, на слабост воље у овом погледу. Ако је воља у овом погледу јака, онда се психолошки извор њен назива етичком унутрашношћу (sittliche Gesinnung) а ако ова опет има свој корен у религијском односу онда се она назива религијско-етичком унутрашношћу (religiössittliche Gesinnung). Религијско-етичка унутрашњост преставља према томе непосредни прелаз религијске функције као осећања у религијску функцију као вољу, она је дакле вера баш на оној тачци, где се ова од осећања претвара у дело, вера у моменту свога преласка у практичност, једном речју *практична вера*, која као људска страна једноставне функције одговара акту милости освећења са божанске стране. Па као што је религијске воља последњи циљ религијске преставе и религијског осећања, тако је и освећење последњи циљ откровења и спасења. У опште узев, милост божанска је једна, и она постаје трострука само с обзиром на трострукост људске духовне функције у којој се манифестира.

ТРЕЋИ ОДЕЉАК.

Хартманова Метафизика религије.

Задатак је религијске Метафизике, да изведе све основне теоријске одн. метафизичке поставке религијске свести, да одреди природу религијског објекта и религијског субјекта, који сачињавају чланове религијског односа, да дакле одреди реалне услове под којима је истинитост религијског односа, дакле и сама религија, могућа. Према томе Метафизика религије дели се на два дела, на Метафизику религијског објекта и на Метафизику религијског субјекта.

ПРВИ ДЕО.

Метафизика религијског објекта (Теологија).

Да Бог као религијски објект постоји, то религијска свест непосредно зна и зато јој није потребан никакав доказ. Али она је у праву, да тражи себи обавештења о томе, како биће његово мора бити, па да је могуће све оно, што актуализација религијског односа захтева, и кад се то обавештење хоће да дâ онда се долази до религијских паралела доказима Божијег бића, који се обично наводе у теоријској Метафизици.[1])

[1]) По Хартману религијска Метафизика мора, ако се буде основала на тачној анализи постулата религијске свести, довести до истих резултата до којих води и чисто теоријска, научна Метафизика. Обе су Метафизике индуктивне природе, само што је индуктивни материјал научне Метафизике много опсежнији од материјала религијске Метафизике; ова последња је значајно оријентисање оне прве.

Објект религијске свести, Бог, мора, да би могао задовољити захтев религијске свести за спасење, бити схваћен са ове три битне стране своје: 1) као момент, који савлађује зависност нашу од света, 2) као момент који чини те је наша зависност од Бога апсолутна и 3) као момент који чини те је човек апсолутно слободан, слободан од сваке релативне зависности од света и способан да активно ради на општим циљевима. У следећем ми ћемо предмет религијске свести посматрати редом са све три ове стране његове.

Прво и основно дело, које има да изврши објект религијског односа, састоји се у томе, да оно у човеку свест о условној његовој зависности од света замени и уништи његовом апсолутном зависношћу од Бога. Да би ово било могуће, мора се Бог тако замислити, да сва релативна зависност, у којој делови света узајамно стоје, буде основана на апсолутној зависност њиховој од Бога. На овој замисли дају се разликовати три стране и свака од њих изражена је у једноме од позната три метафизичка доказа за егзистенцију Божију, онтолошком, космолошком и телеолошком.

Онтолошки доказ, који је по Хартману индуктивне а не дедуктивне природе, гласи овако: „ако нешто постоји, постоји и апсолутно биће; нешто постоји, дакле постоји и апсолутно биће.“ [1]) Онтолошки доказ води само до чистог појма о апсолутноме али не одређује изближе, да ли се цео састав света као такав има сматрати за апсолутно биће или се апсолутно биће има сматрати као биће које као подлога света егзистира одвојено од њега. За религијску свест онтолошки доказ као доказ нема принципијелног значаја, јер је за њу егзистенција апсолутнога први по себи разумљиви постулат.

Тек космолошки доказ решава дилему, да ли је апсолутно биће идентично са светом или је нешто од света различно. Научни космолошки доказ гласи: апсолутно биће мора бити апсолутни основ релативне међусобне условљености делова света, јер је ова последња подложна законима а није случајна, не може се дакле *објаснити* сама собом већ само нечим што је над њоме. Религијски космолошки доказ, који је паралелан научном, гласи: законита узрочност природног светског реда мора зависити од апсолутног бића, које је над њим, да би нас ово последње могло *спасти* од зависности наше од света. Јер кад би апсолутно биће било идентично са самом природом, онда

[1]) Хартман, одрачући значај дедукције за спознање у опште, све дедуктивне доказе Метафизике своди на индуктивне. Да је ово нетачно најбоље показује овај пример, где Хартман дајући онтолошком доказу индуктивну форму у ствари га уништава, јер га своди на космолошки доказ. О онтолошком доказу у правој дедуктивној форми његовој види моју расправу „Der ontologische Beweis für das Dasein des Absoluten. Versuch einer Neubegründung etc“. Leipzig H. Hacke 1897.

би закони природе били вечни, и наше спасење од света немогуће. Прецењивање ново откривене законитости у свету, празноверица, као да је природа нешто, што се неда уништити, једном речју уздизање природе и феноменалне васионе до апсолутности, то су прави узроци, вели Хартман, што је религиозност у наше доба доведена у питање, па ипак не треба много размишљања па да се увиди, да све што је природно почива на надприродноме.

Трећи: телеолошки доказ то још јасније показује. Јер да у свету постоји не само механично-материјална (каузална) него и динамично-идеална (финална) детерминација, да су сви посебни циљеви појединих индивидуа на крају крајева само циљеви општег карактера, у кратко да исто тако постоји једноставан телеолошки светски ред као што постоји једноставан каузални светски ред, то је оно што тврди телеолошки доказ како у научној тако и у религијској форми својој. Разлика је између та два доказа само у томе, што први схвата апсолутно као иманентни телеолошки принцип само зато, што би иначе била *необјашњива* несвесна циљност у појединостима и ненамерна сарадња многих посебних циљева зарад једног општег, дотле други то чини зато, што је иначе немогуће схватити *спасење* индивидуама од његових индивидуалних циљева и потчињење његово апсолутним циљевима.

Одредбе, које се на основу ова три доказа могу извести за божанско биће ове су. Прво из апсолутности Божије, коју утврђује онтолошки доказ, следује супстанцијалитет и идентитет његов са собом. Супстанцијалитет апсолутног бића значи просто да је апсолутно биће оно биће, које независи у својој егзистенцији ни од чега више, већ нешто што свему осталом *субсистира*. Као супстанција, апсолутно је биће идентично са собом, т. ј. то је биће чији је прелазак у ништа немогућ, које је непроменљиво и постојано. Разуме се, да се ова идентичност односи само на суштину (Wesen) апсолутнога, али не и на форму, у којој се оно јавља, на сам његов акт (Aktus). Ко ову супротност између суштине и акта у апсолутноме уништава, тај апсолутно чини неспособним да буде објект религијског односа, било да се при томе суштина сведе на акт (натурализам) или да се акт учини илузијом (апстрактни монизам). Супстанцијалитет апсолутног бића одговара захтеву религијске свести за апсолутном узвишеношћу религијског објекта, док истоветност са собом одговара религијској тежњи човековој, да у Богу нађе мирни пол у вртлогу појава, чврсту подлогу за срце, које жели мира.

Одредбе апсолутнога, које следују из онтолошког доказа, проширују се његовим одредбама, које следују из космолошког доказа-

По космолошком доказу апсолутно биће је апсолутни основ природног законитог светског реда, из чега следује да Божије биће мора стајати над формама у којима се креће сам светски ред, оно дакле не може бити просторно, времено и материјално (разуме се да то важи само за његову суштину али не и за форму његове егзистенције). С негативне стране своје ове се особине Божије истављају као непросторност, невременост и нематеријалност, са позитивне као егзистирање у себи (Insichsein), вечност и духовност (Geistigkeit). Егзистирање у себи значи, да се Бог не налази ни у простору ни ван њега, него у себи т. ј. у субјекту своје радње. Вечност је исто тако супротна бескрајном као и сваком крајном времену, она је садашњост, која стоји, на супрот временој садашњости, која тече. Духовност значи ону вечну способност Божију на основу које је он у стању да и поред вечности своје суштине продуцира својим актом просторно-временске форме и да у њима води актуалан живот. Негативним особинама Божанског бића одговарају на страни овог његовог акта свеприсутност (Allräumlichkeit), свевременост и материјална сведелателност (Allwirksamkeit), у којима се састоји његова динамичка свеприсутност. Динамичка свеприсутност Божанства исто је тако захтев религијске свести као и вечна духовност његова, јер је она прва неопходна, да би се у сваком и најмањем појаву осећала зависност од Бога, да би осећали да смо свуда и увек у његовим рукама, али да би знали и да му не можемо побећи ни променом места ни застаривањем. Вечна духовност Божија даје религијској свести уверење, да је објект њен постојан и да је сва времена промена ништавна према њему. (Наставиће се.)

Еванђелски савјети.

(Consilia evangelica).

— **Љуб.** —

(Свршетак.)

Римокатоличко учење о еванђелским савјетима неможе се никако сложити са суштином правог хришћанског живота, нити са фактичким његовим мотивима, ни с његовим идеалом, ни са главним начелом његовим.

Прави мотив моралног дјеловања нашег јест благодарност Богу за сва његова добра, особито благодарност за наше спасење, и осјећај синовске љубави према њему. Но ко осјећа дужност захвалности према Богу ради неоцјењивих заслуга Христових и дарова благодати,

тај никад неће доћи на помисао, да је помоћу добрих дјела могуће не само тако рећи уплатити Богу свој дуг, него још учинити и преко тога — сврхдужно.

Хришћански морал, који по ријечима еванђеља (Мат. XXII. 37): „Љуби Господа Бога свим срцем....“ љубав према Богу као прву и најважнију заповијед поставља, не допушта више никаквих савјетних дјела, јер љубав чини дужношћу, да се жеље и савјети Бога исто тако радосно испуњавају, као и строги захтјеви и закони. Сам Христос љубав према Богу у тако великом степену налаже за дужност, да ми тај степен овдје на земљи никако не можемо ни постићи. При осјећају синовске љубави према Богу је апсолутно немогуће за хришћанина, да у своме животу прави разлику између дужног и сврхдужног. Љубав брише разлику између заповијеђеног и свјетованог, и сматра савјете као обвезне заповиједи. Ма колико човјек починио добрих дјела, љубав према Богу, синовска дужност према њему нису у стању да му кажу изричнo: довде је дужно, а одавде почиње сврхдужно; ово је за тебе обвезно, а друго можеш и не извршити. Напротив такви осјећаји природно побуђују човјека по ријечима ап. Павла, да се „заборављајући, што је остраг, непрестано напријед сеже и трчи к биљези, к дару горњега звања у Христу Исусу“ (Филипљ. III., 13—14). У XIII. поглављу посланице прве Коринћанина означава ап. Павле љубав као предувјет сваког доброг и заслужног дјела. Ту нам црта својства праве, истините љубави као нешто недокучиво за човјека, и такву нам љубав ставља у дужност. „А сад остаје вјера, нада, љубав, ово троје; али је љубав највећа међу њима“. (I. Кор. XIII., 13).

По ријечима Спаситељевим код Мат. V., 48: „Будите савршени, као што је Отац ваш небесни савршен“ идеал је моралног савршенства за људе сам Бог. Тај је идеал тако узвишен, непостижан, недокучив, да за његово остварење није доста не само садашњи, него и будући живот. Може ли онда у таквом случају бити говора о излишном или сврхдужном, што би тобоже хришћанин могао извршити!? Главно начело хришћанског моралног живота састоји се у самопожртвовној љубави према Богу и ближњима: „Веће љубави нико нема осим да положи душу своју за ближњега свога“ (Јов. XV., 13). На другом мјесту Христос учи: „Ово је заповијест моја, да љубите друг друга, као што љубих ја вас“. „Као што ја..... да ко душу положи за друга свога....“ то је граница, до које се мора простирати испуњавање заповиједи Христове о љубави. А за овом границом, ако је коме и суђено, да је достигне, није већ више вријеме,

да се мисли о чему новом, сврхдужном у садањем животу, него је вријеме, да се мисли о оном, што је дужност учинити за живот будући, који се открио пред нама. Ушљед такве недокучиве ширине еванђелске заповиједи и такве неизмјерне висине моралног идеала, шта више и људи, који су се одликовали животом пуним врлина, никада се нису заносили мишљу, да су учинили штогод излишно према својој дужности, него су свагда увиђали, да они нису извршили потпуно ни оно, што им је дужност. Тако н. пр. ап. Павле говори о себи: „Браћо, ја још не мислим, да сам достигао; једно пак велим, што је остраг, заборављам и напријед сежем, трчим к биљези.....“ (Филипљ. III, 13—14). А евангелист Јован свједочи: „Ако рекнемо, да гријеха немамо, себе варамо и истина није у нама“ (I. Јов, I., 8).

Савјети и жеље приличиле би можда за бића, која су међу собом једнака, као н. пр. између људи, али је немогуће, да највиши законодавац изражава само савјете према својим поданицима, као што ни човјечји законодавац не исказује своју вољу у савјетима, него у законима обвезним за поданике. Даље би се при егзистенцији савјетних дјела статуирала двострука врста добра и хришћани би се подијелили у двије међусобно различите класе: у оне, који би слиједили законе, и оне, који би слиједили савјете. Ако има нешто само свјетованог in abstracto, то бива in concreto увијек дужношћу. Кроз статуирање свјетованог расла би само охолост и ваљска дјелатност, док би идеал моралног настојања био уништен. Кад не би најсавршеније било стављено у дужност, онда би престала свака хришћанска врлина и свако настојање за светошћу било би потиснуто.

Ма да се римокатолички богослови старају, да потврде своје учење о еванђелским савјетима светим. Писмом, ипак мјеста, на која се они позивају, не садрже у себи ништа сличног, ако их подробније проучимо. Да потврдимо то, доста је на пр. навести мјесто из еванђеља по Луци (XIII., 10), које римокатолици сматрају најглавнијим основом учења о еванђелским савјетима. То мјесто схваћају римокатолици овако: Христос назива овдје човјека некорисним слугом, који није учинио ништа више, него што је био обвезан учинити, дакле хришћанин може учинити више него што је обвезан. Но ово мјесто не значи никако то. Оно прије садржи у себи ову мисао: о свему, ма што учинио, човјек мора говорити, да оним што је учинио није учинио ништа више, него што је обвезан био учинити; с тога ја немам никакве заслуге пред Богом, никаква права на награду, напротив ја сам некорисни слуга, ја нисам ништа учинио за Бога, зашто би он тако рећи био обвезан, да ме награди. „Тако и ви, кад свршите

све, што вам је заповјеђено, говорите, ми смо залудне слуге, јер учинисмо, што смо били дужни учинити" (Лука XVII., 10). Та некорист наша тим се већма мора сазнати и осјећати, што смо ми сви грјешници, који морамо прије молити од Бога опроштење грјеха, него ли тражити награду. Но кад би се споменуто мјесто одиста могло схватити онако, како то желе римокатолици, т. ј. да човјек при вршењу својих обвеза свеједно још остаје некорисни слуга, то би он морао тим прије, да не остане некорисним слугом, тежити за савршенством, и на тај начин добили би не „савјет", него обвезу и заповијед. Напошљетку Христос овдје не говори, да би ико могао извршити све, што му је заповјеђено, него говори хипотетично, и шта више у том случају по директним ријечима Исуса Христа: човјек не може имати никакве заслуге. „Који пак од вас, кад има слугу који оре или чува стоку, па кад дође из поља, рече му: ходи брзо и сједи за трпезу? Него не каже ли му: уготови ми, да вечерам и запрегни се те ми служи док једем и пијем, па онда и ти једи и пиј" (Лука XVII., 78). Дакле слуга, који је мислио, да је све што треба урадио, имао је још да ради.

Да потврде своје учење римокатолици се позивају осим споменутог мјеста још и на мјесто у еванђељу по Матеју XIX., 11—12. Но и то мјесто узето у контексту и правилно схваћено не говори у прилог римокатоличког учења. Ту је говор само о оним људима, који се царства ради небеснога уздржавају од брака (као на пр. ап. Павле ради свог призвања), но при томе су додане ријечи: „Не могу сви примити тих ријечи, до они, којима је дано..... Ко може примити, нека прими". Тим је ријечима потпуно јасно речено, да ступати у брак или проводити безбрачан живот није остављено самовољи човјечијој, него да то зависи од нарочитог индивидуалног дара. Онај, којему је „дано", има у том дару таленат, за који је он одговоран, као што и онај, који је по својим индивидуалним способностима одређен за брак, остаје вјеран своме призвању, ако живи у браку. За све као правило живота мора служити љубав, која сагласно с призвањем и особинама човјечје природе савршено мора жртвовати себе за сврхе царства Божјег. Да ли та саможртвована преданост треба брак или безбрачност, мора ријешити мудрост љубави (савјест), која води човјека к правилном употребљавању слободе т. ј. да нађе такав положај, у којем би могла љубав најплодоносније дјеловати.

Чудеса Пресвете Богородице.

Пише: **Дионисије Миковић**, игуман.

(Наставак.)

О ропству и ослобођењу Агапија, ватопедског монаха.

У једном скиту ватопедском,[1]) посвећеном пресветој Тројици, живљаше један добродјетељни постник.

А имаше он за послужитеља Агапија, једнако побожна и добродјетељна човјека.

И Агапије сађе једног дана на море, да испере робу.

Али на пристаниште стигоше и Турци с бродом и заробише га, те у Анатолији продадоше!

У ропству је Агапије провео 12. година.

Окован у гвозденим синџирима дању је работао господару своме, а ноћу се молио Пресветој Богородици покровитељици „Ватопеда светог", да га ослободи ових тешких мука.

Мољаше се с тврдом вјером, а грозне му сузе пратиху молитву: „О, свагдања Дјево Владичице, свакоме готова помоћнице, од све душе к Теби припадам и молим се царству Твом, непотребни слуга Твој, избави ме од тешке муке ове! О, Ти ми можеш помоћи као Мати Свесилног и Свемилостивог Бога и Господа! О, Пресвета Богородице, помози ми! О, Мати Избавитеља и Господа нашег Исуса Христа, ја незнани на Тебе једину полажем све моје уздање, помози ми!"

Овако се мољаше и робовску постељу своју сузама квасаше.

А једне ноћи послије оваке молитве, заспа Агапије и у сну видје Пресвету и Пречисту Богородицу, која му говораше: „Агапије! Услишана ти је молитва. Устани и пођи код старца твог и небој се од никога; али ћеш се у брзо опет овамо повратити!"

Агапије се пребуди и видје врата отворена! С ногу му саме спадоше гвоздене везе и окови! И он се сретно поврати у скит и нађе старца свог. А кад је старац разумио сву његову злу судбину јако се ожалостио, и рече му: „Сине! од Турчина си се ослободио, али се од Бога ослободити не можеш. Турчин је онај дао за тебе сребро своје да те има помоћником у пословима својим; него, ако љубиш спасење своје поврати му се и работај док и њега просвијетли Господ Бог, па, да ти сâм даде опроштење и слободу, а и пречисти глас Пресвете Богородице, то ти је заповиједио!"

Пошто су са сузама измијенили свете цјеливе, Агапије се врати купцу свом који му се више не надаше.

[1]) Манастир Ватопед посвећен је Благовјештењу. Писац.

Кад је Агапије испричао купцу своме сав овај догађај, одобровољи се он према њему и слушаше од њега науку Христову.

И послије кратког времена, једне ноћи узе Турчин онај своја два сина и са Агапијем одоше у свету Гору код старца испосника. И поучише се у светој вјери па се покрстише. А по смрти старца испосника светог, слушали су Агапија; а и по смрти овог живјели су до смрти добро, радећи и побожно се Богу молећи.

* * *

Хришћани! И ми незнамо часа зачећа, ни рођења нашег, ни времена кад ће на нас напћи час смртни! Незнамо ни што нас у животу чека: ало или добро; али, сви ово задње желимо. И ко чини добра и Богу угодна дјела, жеља је његова оправдана и нада његова није пропала. И све стоји у власти Оца и Створитеља нашег од којег проналази свако добро.

Стање је наше на земљи различно и неки се сматрамо, да смо бољи а неки да смо гори; али, у ствари, кад напће на нас неминовни час смртни, сви смо равни у достојанству: и слуга и владика, и цар и војник, и богаташ и сиромах, и философ и простак.

Па ва овом кратком свијету, пуномом туге, јада, невоље, плача и болести, а на којем се коло среће наоколо креће, нијесмо „бољи" за то: да се над „горим" узносимо и да га презиремо, него да га сажаљевамо, непрестано помажемо и у свим врлина а сјајним примјером и огледалом будемо, да тако и он буде бољи, а ми, да и за то стечемо заслугâ код Бога, који ће нам их записати у књигу живота вјечног јер: Он ће нам стоструко платити ако кога напијемо и чашом студене воде.

А, „гори", — нијесмо за то: да бољијема завидимо и да их мрзимо, него, да желимо и непрестано се трудимо, да и ми будемо бољи, сљедујући врлинама њиховим.

А сви да се узајамно љубимо ради нашег заједничког блаженог живота вјечног; а, и ради поштованог гласа спасоносне вјере наше православне, крв коју свијету на видику а себи на спасење и дику гледамо Бога као лице у огледалу; — а и ради поноса рода нашег српског поносног, да свагда и у напријед буде: дивљење и колијевка врлинâ, умницима великим свесвјецким; а и писано је од Бога речено да се: *сав закон извршује у једној ријечи, што јест: Љуби ближњега свога као себе.*[1])

Па сви смо ми ближњи, сви смо дјеца Божја, и сви смо браћа у Богу Христу Господу нашем и по тој љубави сваки ће нас познати да смо његови.

[1]) Гал. 5. 14.

И они само који робују савјести, напаствују друге и желе, да им робују. А, од кад посла Бог Отац на земљу Првенца Свог Небесног, да помири Небо са земљом, ми нијесмо робови, него смо синови, а кад смо синови то смо и насљедници Божји *Кроз Исуса Христа*[1]).

О, дивног ли мира тог српска браћо и сестре!

А цароваће мир тај небесни у души нашој, ако на њу не сведемо сузу жалосницу на заслужену клетву ничију, ако један другог хотимице невриједамо, несрамотимо и у несрећу не бацамо.

(Наставиће се.)

Седам ријечи Господа нашег Исуса Христа на Крсту*).

— Проповијед на Крстов дан. —

По талијанском **Бранислав С. Кирић.**

(Фелдвараш).

Благочастиви Хришћани! Данас, када знамење наше вјере, Христовог страдања, св. Крст подижемо, винимо се умом и срцем Голготи, да будемо присутни смрти нашег Страдалника, да Му изразимо наше саучешће, да чујемо посљедњу вољу Његову, како би успомена на муке и смрт побудила у нама оне осјећаје, који ће нашу љубав према Њему још више разгорјети, Његову науку у нама учврстити и достојнима нас учинити Његових великих жртава.

Ето пред нама је између два разбојника син цара небеског прикован на крсту, са изломљеним удовима, пролијевајући драгоцјену крв на светог тијела свога. Но Господ и у својим највећим мукама изговара седам чудотворних ријечи. Прве три ријечи садрже љубав према ближњему, а посљедње четири љубав према Богу. Благочестиви моји! Саберимо наше духове, отворимо наша срца да са поуком примимо посљедњу вољу његову. Но прије него што би чули седам ријечи из уста Христа мученика окренимо се светом Крсту са молбом Свевишњем Творцу небесном, да излије на нас све благодатне плодове седам ријечи, прељубазног Сина Свог. Помолимо се Крсту Онога кога обожавамо, који се још и сада црвени од проливене крви Христове, који је најсветије средство нашег спасења, нас бедних и смртних; приближимо се смртној постељи сина Божјег, са које ћемо чути седам божанских ријечи и поклонимо се крсту, који је био предметом поруге, а сада највеће славе. Оче наш небески! за љубав проливене крви, за љубав Божанственог Сина Твог молимо Те, сабери наше мисли, разгори наше осјећаје и поклони нам довољно разума и пажње, да што боље примимо божанствене ријечи Његове.

Прва ријеч. Страдалник наш са прве три ријечи указује на љубав према ближњему, т. ј. на љубав према непријатељима, пријатељима, према родбини, и према цијелом роду човјечанском. Прва ријеч И. Христа на крсту гласи: »Оче,

[1]) Гал. 4. 7.

*) Ова проповијед нађена је на збирци проповиједи *G. Centurione*: „Sermoni e Seramoncini di circostanza", штампане у Турину (Torino. Tipografia pontificia).

опрости им, јер не знају шта чине«. (Лук. XXIII., 34). Када је И. Христос стигао на врх Голготе, свукоше са њега одијело, од обијесних џелата буде бачен на крст и послије поновљених удараца са копљем буде прободен на крсту. И гле! Христа, који виси између неба и земље, и то пред лицем грјешног Јерусалима, пред очима нељућеног неба Но шта видимо? Господ подиже очи к небу, отвара божанствена уста своја, шта ли ће се догодити? Није ли дошао час освете? Неће ли се Јуда згрозити од пораза који му се спрема? Није ли дошао моменат у коме ће Христос познати себи у помоћ више од 12 легеона анђелâ (Мат. XXVI. 53)? Не! Христос је Бог, Он је дакле и милосрдан. Он излива своје милосрђе на хиљаду начина; Он и у најтежим часовима, у мукама, умирући показује узвишен примјер милосрђа свога. Господ равапет на крсту види око себе само крвожедне непријатеље и мучитеље, чије њихове најгнуснији псовке и поруге, и Он у место презрења и гнушања, у место пријекора и мржње подиже очи к небу и синовљом љубављу моли Оца свог: »Оче опрости им, јер незнају шта чине«. У највећим мукама молити за своје мучитеље, и то како, најњежнијим осјећајем за њихово богумрско дјело, правдајући их чак да не знају шта чине. Колико узвишене љубави, колико божанског милосрђа! Па шта да чинимо ми када видимо такав величанствен примјер љубави? Љубазна браћо! Знам да и међу Вама има много њих, чије је срце рањено злочестим ријечима, увредама, незаслуженом подвалом, клеветом, чија су срца испуњена мржњом и срџбом према непријатељу. Помислимо у овом часу на распетога Христа, на Његове ужасне муке, на грдну жртву, којом је откупио нашу грјешност, те признајмо Творцу небесном: да је свјетао примјер Његовог Сина умилостивио наша срца, да је Његова љубав угасила у нама жеђ за осветом, да смо заборавили нанесене нам увреде и да је суспијена у нама срџба, да по примјеру Спаситељеном опраштамо својим непријатељима са молбом: »Оче опрости им јер не знају шта чине«.

Друга ријеч. Друга ријеч Христова на крсту бјеше: »Заиста ти кажем данас ћеш бити самном у рају«. (Лук. XXIII. 43). Овом ријечју учи нас Христос љубави према пријатељима. У часу када је Исус молио Оца небеског за своје мучитеље, развраћена свјетина, груби појници, чланови синедриона и старјешине јеврејске ругаху му се и подсмијаваху, а један од разбојника, који су висили на крсту, с подсмијехом Му рече: »Ако си ти Христос помози и себи«. Тада други разбојник пребацујући првоме за такове ријечи говораше: »Зар се ти не бојиш Бога, кад си и сам осуђен тако? И ми смо још праведно осуђени, јер примамо по својим дјелима као што смо заслужили, али он није никаква зла учинио.« (Лук. 23, 39, 40, 41). Затим се окрете Исусу са ријечима: »Опомени ме се Господе! кад дођеш у царство своје« (Лук. 23, 42) А Христос му одговара: »Заиста ти кажем данас ћеш бити самном у рају«. Ове ријечи изражавају особиту, бескрајну доброту и љубав према душама, које су му миле, према својим пријатељима. Ко себе препоручује Господу да га не заборави? несретник један, који је у својој прошлости почињо ужасне злочине, нападао на живот својих ближњих и харао, али који сада вјерује у Исуса Христа, нада се вјечном животу, каје се за своје гријехе и моли небеску помоћ, са мало али искрених ријечи и дубоким увјерењем у ту помоћ. А Господ наш не само да му је опростио његове безбројне старе гријехе, него му је још и обећао вјечно блаженство Ето, колико је силне доброте и наклоности имао у срцу свом Исус Христос према својим пријатељима. Увјерен сам да и међу Вама има много који би ради бити у оном сретном броју прија-

тела Христових. А то ћете тако постићи ако не заборављате Господа, ако се искреним кајањем помирите са Њиме, ако Га се често у молитви сјећате, јер сваки онај, који се искрено каје за гријехе своје, постаје пријатељем Христовим; а као такав ужива и све благодатне плодове божанственог пријатељства.

Трећа ријеч. Трећа ријеч Исуса Христа садржана у себи љубав према родбини, и према цијелом роду човјечанском. Када је И. Христос са висине крста угледао пред собом своју мајку у кругу више побожних жена, гдје плачу а са својим милим учеником Јованом, растужи му се и рече мајци својој: »Жено ето ти Сина«. (Јов. 19, 26), а затим рече ученику »Ето ти матере« (Јов. 19, 27)! Па кога да не дирне тај призор! Син разапет на крсту а мати га плачући гледа како се мучи и пати! Син Исус у најжешћим боловима види мајку своју, која му је живот дала, плачну, тужну, а он ипак не мисли на своје муке, већ у последњем часу живота обраћа пажњу на мајку своју, тјеши је, и стара се и у напријед за њу, да не остане сама, већ нека посини најмилијег ученика његовог. У исто вријеме види ученика Јована названог Еванђелиста, који по суду св. отаца представља цио род човјечански. Богочовјек незаборавља у својим патњама ни биједно човјечанство, не оставља га без утјехе, самохрано, незаштићено, већ нам оставља своју мајку, нашу Богоматер, за чуварицу, која ће нас штитити, на добро упућивати и духовно обољеле лијечити. Па тако и ми, љубазна браћо, имајући пред собом величину милосрђа Христовог, отворимо срца наша и осјећаје наше за цио род људски. У сваком човјеку гледајмо свог ближњег, са раширеним рукама дочекујмо и помозимо сваког, који нам се приближи, пожелимо сваком здравља и благостања, мира души и срцу, покажимо према сваком праву истинату љубав, без обзира на своје патње, јер то је жртва, која нас искупљује. (Свршиће се.)

Извјештај

о скупштини свештенства епархије бањалучко-бихаћке, држаној у Бањојлуци 1/14. новембра 1906.

Скупштини, која је одржана у дворани срп. пјевачког друштва »Јединства«, присуствовало је преко 60 свештеника оба реда. По отпјеваноме »Царју небесни« поздравио је присутне лијепим говором прото Коста Ковачевић, ред. члан црквеног суда, а затим је уважени старина прото Хаџи-Илић из Тешња отворио скупштину. За предсједника је изабран тајним гласањем надзиратељ костајничког протопрезвитерата свештеник Душан Кецмановић, а по његовом предлогу за перовођу изабрат је ђакон Никола Костић.

Захваливши се у кратком говору на указатом му повјерењу и истакавши потребу и значај свештеничке организације предсједник је објавио као први предмет скупштинске расправе оснивање удружења срп. прав. свештенства Босне и Херцеговине.

Како су сви присутни свештеници без разлике једнодушно изјавили, да је оснивање таковога удружења неопходно потребно, прешло се одмах избору ужег одбора од 12 чланова, чији ће задатак бити, да изради нацрт правила свештеничког удружења, који ће нацрт касније бити употребљен при састављању споменутих правила у Сарајеву на општем састанку изасланика из све четири

епархије. У тај одбор изабрани су: проте Хаџи-Илић и Ковачевић, јеромонах Конст. Чавић и свештеници Михајло Васић, Стојан Вранешевић, Алекса Јокановић ред. чл. црквеног суда, Душан Кецмановић, Стево Душанић, Алекса Јерковић, Симо Кондић, Никола Прокопић и Петар Иванковић.

Предсједник затим чита нацрт правила свешт. удружења, који је сам претходно израдио, да би се у тој ствари донекле чуло мишљење свештенства, које ће мишљење моћи касније послужити као директива при дефинитивној изради истих правила.

По прочитању тога нацрта и подужој дебати о појединим тачкама (истакнуто је н. пр. као неопходно потребно, да би задатак удружења морао бити међу осталим и оснивање једног свешт. листа и т. д.) истога, изабрана су шесторица изасланика, који ће ићи у Сарајево на општи састанак делегата из свих епархија. Као такови изабрани су: свешт. Алекса Јокановић, Душан Кецмановић, Стево Душанић, Михајло Васић, Никола Прокопић и јером. Конст. Чавић.

Иза претреса још неких мање важних ствари, прешло се на дебату о оснивању свештеничког мировинског фонда.

И у овоме се питању показало сво присутно свештенство у начелу сагласним, а затим је изразило мишљење у погледу извора за исти фонд:

1. На предлог свешт. Ст. Душанића ријешено је, да је потребно умолити надлежну епарх. власт, да половицу у овој епархији постојећег т. зв. »епархијског фонда« сакупљеног од новчаних епитимија на основу разних епископских диспензација подијели свешт. мирод. фонду, а друга половица да се дадне на оснивање мировинског фонда срп. учитеља Босне и Херцеговине.

2. Исто тако ријешено је, да је потребно умолити надлежна епарх. тијела, да се одложи на неизвјесно вријеме избор окружних прота у овој епархији, а за њих одређена и за то вријеме уштеђена дотација да се подијели такође половина свештеничком, а половина учитељском мировинском фонду.

3. Свота, коју земаљска влада даје из ставке »за субвенције«, за коју је свешт. мир. фонду такође потребно умолити надлежну епарх. власт, да му се те припомоћи уступе.

4. Еквиваленат за бир удове парохије.

5. Мјесечни прилог чланова, количину кога ће установити главни одбор.

6. Сваки свештеник, који буде по избору именован сталним парохом, нека положи при инсталацији своту од 20 круна.

За израду нацрта правила свешт. мировинског фонда опуномоћен је исти ужи одбор, који ће имати израдити и нацрт правила свешт. удружења, а за заступање свештенства ове епархије на заједничком састанку у Сарајеву опуномоћена су иста она шесторица делегата, која су изабрата за заступање у ствари свешт. удружења.

По предлогу предсједникову стављено је у дужност проти Кости Ковачевићу, да у своје вријеме позове чланове ужег одбора у Бањалуку ради претреса и израде правила како свешт. удружења тако и мировинског фонда.

На предлог К. Чавића одаје се записнички захвала предсједнику Д. Кецмановићу на његовом труду и заузимању око оснивања свешт. удружења и мир. фонда.

Прочитан је брзојавни поздрав игумана м. Моштанице П. Иванчевића и узет с радошћу на знање.

Предсједник затим, истакнувши с радошћу похвалну ревност свештенства и љубав за сталешке моралне и материјалне интересе као и примјерно одржани ред, закључио је ову сједницу.

Како је у току сједнице закључено и то, да се извјештај о истој штампа у »Источнику« и »Срп. Ријечи«, то се умољава славно уредништво, да изволи овај кратки извјештај у свој цијењени лист унијети.

Поповођа:
Никола Косић.

Књижевне оцјене и прикази.

Историја српске књижевности, саставио Јован Грчић. *Друго поправљено издање са сто и четири слике. У Н. Саду. Издање срп. књижаре и штампарије Браће М. Поповића, вел. 8° × 368. цијена 4 круне.*

(Наставак)

II.

1. Књижевни рад у далматинским градовима и на острву Хвару. (1/2 XV. — поч. XIX. в.).

Нигдје можда није потребна исцрпнија позадина, као код обраде онога литерарнога одјелка. Читава далматинска литература је одјев идеја књижевних са запада а особито из Италије. Је ли у Италији почела цвјетати која грана лијепе књиге, убрзо је налазимо и међу Далматинцима а особито је предњачио ту Дубровник, који као да се натјецаше у примању свега онога, што је у Италији било модерно и ново. Таково му је било и државно уређење. Па није ни чудо, што су Дубровник прозвали Малом Венецијом. Је ли у Италији стукнула литература, то ће се исто одмах убрзо опазити и у дубровачко-далматинској литератури. Као што се с почетка пјева у Италији латински на тек касније у народном талијанском језику, тако исто и у Далмацији. Тако је било пјесника наше крви, који су ради својих латинских пјесама палмов вијенац или које друго одличје добијали, н. пр. Elias Lampadarius Cervinus (1464—1520) (Илија Цријевић), први иза Петрарке на Капитолу овјенчани пјесник, даље Шишгорић, Јаков Бунић и др. Пошто су се Талијани почели служити у литератури народним говором, сто и наших Далматинаца, гдје употребљавају народни говор у лијепој књизи, док се у другим стварима служе махом латинским језиком. Као што се до сад обичавало, тако и овдје почиње се са Сиљетом и првим сиљетским књижевником М. Марулићем. Ово се сад не може више одобрити, па макар се ко на то позивао, да је Марулићево прво датовано пјесничко дјело веће концепције. Литерарна историја треба да нам прикаже ток развитка душевнога код једнога народа. Да се прије почињало са Сиљетом, када није било познато оно, о чему нас је проф. Јиречек подробно поучио, разумљиво је, а да се тако и сад ради, ваљада само по навици, то је неразумљиво. У Дубровнику је било радње у народном језику скоро сто година прије Јудите Марулићеве[1]). А што је особито интересантно, нашао је проф. Јиречек, да су верзе писали млади дубровачки племићи — ћирилицом, најкашње почетком XV. вијека[2]). Шта више као да ће бити старији литерати од Марка

[1]) И. Летопис М. С. 210. књ. pg. 118.

[2]) Archiv f. sl. Phil. XIX. 57. sqq. pg.

Марулића осим Марина Кристичевића, Јов. Стеф. де Гоце (Гучетић), па по свој прилици и Ђоре Дрокић, трубадур, који је можда већ године 1500. умро[1]) И Шишко Менчетић је савременик М. Марулића и могло би се узети без претјеривања, да је прије пропјевао у народном језику од Марулића

Прича се, да је М. Марулић писао дјела материним говором за своју сестру Виду, која је била калуђерица и по свој прилици није знала латински, јер нам сам пјесник каже, да је читајући историју о Јудити и Олоферну наумио, да то »стумачи нашим језиком, нека је буду разумити и они, ки нису научни књиге латинске или дијачке«[2]). Ову патриотску тенденцију ученога писца требало је у Историји истаћнути, јер то нам више користи и омогућава разабрати, шта је то могло покренути ученога Сољећанина па да пише материним језиком, него поименична набрајања појединих пјесама. Да је пак одабрао за своје религиозноепске спјевове жене јунакиње, вальда ће бити ради тога, што је то било намијењено као штиво за сестру му па и за друге калуђерице.

Код Хекторовића нијесу тачно окарактерисани ови рибари, јер пјесник мење кад и кад у њихова уста таке разговоре, који не могу никнути у глави проста рибара (н. пр. о постању свијета).

Од осталих писаца требало је споменути Марина Газаровића, који је написао пастирску драму *Мурат гусар* са корским пјесмама, затим три приказања и Љубицу, пастирско разговарање.

Међу књижевним радницима у Задру требало је споменути Б. Карнарутића, који је својим »Ваземем Сигета Града« створио први јуначки еп, гдје прославља Сигетског јунака Зрињског; за тим је превео Овидијеву једну метаморфозу (Изврсна љубав Пирема и Тизбе[3]).

Требало је истаћи тенденцију Бараковићеве Виле Словинке и приказати укратко садржај Зоранићевих Планина по узору Санацарине бајне Аркадије, јер је ово дјело по ријечима др. Шурмина једно од најзнаменитијих. Мјесто догађаја је пјесников крај, а у дјелу има и народних мотива. Главна мисао је борба за истином[4]).

Да се може добро оцијенити напредак литературе XVII. в. у Дубровнику требало је осим културнога прегледа и утицаја Италије протумачити многе појаве и ствари.

1. Разлика у начину писања између XV. и XVI. в. с једне стране и између XVII. в. с друге стране. Зашто превладује религиозна струја од XVII. в ?

2. Верификација: о дванајстерцу, и о заслугама Д. Рањине и Д. Златарића на пољу верификације, тих претходника дубровачких класикâ

3. Врсте пјесничких производа: Трубадурска поезија, поријекло јој, садржај и зашто није могла напредовати; јеђупке[5]) и маскерате и одакле у нашој литератури, препрезентације т. ј. духовне драме и о њиховом поријеклу, пастирске драме и разговори, идиле, комедије и трагедије. За познавање и оцењивање ка-

[1]) Archiv XXI. pg. 456.

[2]) Летопис М. С. књ. 210. pg. 123 sq.

[3]) Dr. Шурмин о. с. 74.

[4]) Томо Матић : Archiv XIX. Zoranić's Planine ... pag 495: Der Mensch schwingt sich durch den Kampf mit der Welt und den irdischen Versuchungen zur Erkenntniss des Uebersinnlichen als des einzigen Gutes empor.

[5]) Особито треба истаћнути Чубрановићеву Јеђупку.

рактера је од важности, да се протумачи, зашто не могоше трагедије напредовати? О драмским дружинама.

4. О узајамном односају пјесника и о њиховим епистолама у стиховима, о шиљању продуката пјесничких један другоме — о читалачкој публици.

5. Протумачити називе неке: Пелегрин, Ремета, јарула, вучнопоље и т. д.

6. Карактеристика појединих писаца изнесавши и приказавши главније дјело. Мјерило при том мора одговарати времену и разним утицајима појединих писаца. Данашњим мјерилом не смијемо мјерити, јер бисмо морали осим 2—3 писца све старе писце предати забораву.

7. Најзад о постепеном продирању штокавског дијалекта, док није сасвим завладао од Гундулића па овамо. — Неколике специјалне напомене: од Држићевих комедија требало је бар једне садржај приказати, да се бар сиже упозна.

Код Гундулићевих »Суза сина разметнога« требало је упозорити на извор овој заиста врло лијепој религиозној пјесми. И о допуни »Османа« се могло што више рећи.

Код Палмотића је требало споменути, да је у лирици ишао стопама старе народне посиље и да су ове ваљда ради тога и пропале, јер се у то доба за таке умотворе није нико отимао. За Кристијаду могло се рећи уз кратак садржај, да су јој језик и верси врло добри, даље да одступајући од Видина дјела на штету пјесничком полету исправља према историји јеванђеоској: Ово му је дјело прибавило славу код савременика.

Ваљало је карактерисати његов драмски рад и врло велику лакоћу, са којом је писао своје драме, ако се тако могу назвати. Знак ове брзине опажа се на драмама како у фабули тако и још више у обради. Увео је на драмском пољу новину: трагикомедију.

Био је можда један од највећих верзификатора и у свјетској литератури, те се може успоредити с Овидијем.

Владислава Менчетића »Трубља Словинска« прославља ваљда Николу Зрињског а не Петра! Осим тога боље му је дјело: Зорка и Радоња, пастирска пјесма.

Г. писац гријеши о хронологији убрајајући Шишка Гундулића у 18. в. који је умро још г. 1628. а Ант. Глеђевића у 17 вијек, који је умро 1728., дакле пуних 100 година касније.

Код И. Ђорђића требало је рећи што и о томе, да му је, као што он сам каже, био Овидије учитељ у пјевању. Ово нам даје разумјети несташност, која кад и кад скоро да границе допуштенога прекорачи. Баво се класичном поезијом и то је било од великога утицаја на елеганцију његових стихова. Лирске су му пјесме неизвјештачене, потекле из јужњачкога врелога срца. Смета им доста игра ријечи, што је тада било у моди. С пуним правом можемо га ставити уз бок великом пјесничком триумвирату прије потреса од г. 1667. Али и то треба споменути, да се опажа опадање укуса у литератури.

Могао се изнијети садржај »Марунка« и за »пјесме пирне« (свадбене) казати, да се може по гдје што наћи и народнога духа, и да је увео баладу у циклусу пјесама »Разлике згоде несрећне љубави«. — Ваљда и »Уздаси Мандалијене покорнице« заслужују, да се која ријеч о њима рече. Ону поему сматрају уз »Суве« Гундулићеве најдотјераниjим религиозним дјелом у свој дубровачко-далматинској литератури.

Салтијер Словински, то најбоље дјело пјесниково, требало је опширније приказати. Проф. Јагић каже, да се Ђорђић овим слободним препјевавањем показао правим пјесником[1]).

Требало је споменути још: Јосипа Бетондића, који се бавио лијепом књижевношћу и забиљежио 18 народних пјесама, Ивана Фр. Соркочевића, гласовитог правника, који је и на пољу лијепе књиге радио изворно и преводећи; најзад трудољубивога Марина Тудисија, који се трудио око дубровачкога позоришта и ради тога преводио драме са страних језика, особито Молијерове.

На крају ваљало је споменути, да и данас има Дубровчана, који су стекли књижевничко име, али да једни пристају уз српску а други уз хрватску литературу.

Код Канавеловића требало је рећи, да је у Дубровнику већи дио свога живота провео дружећи те са знаменитим личностима тога доба, и да је овдје заволио народну књигу, те почео писати изворно и преводећи. Треба споменути, да се одмах и правац његова рада означи.

Међу хумористе изван Дубровника иде Влахо Сквадри, кога је требало споменути.

Па не би било на одмет, нити би књигу преоптеретило, кад би се, било у уводу било гдје му драго, споменуло, ко је којим дијалектом писао. Тако остаје ђаку па и другима да комбинују.

За Витаљићев »Остан божије љубави« требало је казати, каково је то дјело, и о чему ради.

Код А. Качића требало је боље карактерисати његове пјесме упоређујући их с народним, да се лако разумије, зашто је »Писмарица« могла тако народу за срце прирасти. Је ли било какова писца, који би се могао сматрати његовим претходником, је ли имао ма и у најновије доба опонашача и је ли био од какова утицаја на српске и хрватске препородитеље. Је ли га ко увео у свјетску литературу и којом приликом? Качић је врло интересантна пјесничка појава и по избору и по обради градива, по идејама а и по времену.

Књижевни рад у Босни не може нас никако задовољити, јер је одвише једнострано а к томе и површно описан. Према обради г. писца као да су само наша браћа латинскога обреда били културни! Зар православни нијесу баш ништа радили на просвјетном пољу?(Не би ли се могло наћи што, да су и муслимани радили на просвјетном пољу? Можда је било муслимана Босанаца, који су писали, ако не у свом матерњем језику а оно турски или арапски? Све су то питања, која би литерарни историк морао додирнути, јер ће иначе испасти једнострана, пристрасна слика културнога стања у Херцег-Босни. Литерарни би историк морао да се дотакне и тога питања, зашто су фрањишканци боље напредовали у просвјети од православних. У Босни су прије пада били, како се обично узима, богомили, а ови су гојили литературу у народном језику, који је био врло лијеп и без примјеса црквене словенштине. Зашто се ограничио г. писац само на вријеме од XVI.—XVIII. в.? Овдје се могло посегнути мало дубље у старину.

О Дивковићевој се прози могло што рећи а тако и о том, да се у његовим дјелима налази и причица, које су или из народа позајмљене, или их је Дивковић сам у духу народном саставио, као што су то обичавали и други фран-

[1]) в. Шурмин о с. 101.

пишканци. Је ли му све оригинално или не? Има ли што писано у стиховима и да ли је познавао дубровачко далматинску књигу?

Код Ст. Маргитића ваљало се поближе упознати са предговором његове књиге: »Исповид крстијанска«. Ту бисмо сазнали о разграђеној употреби ћирилице у Босни и сусједним земљама, што је и побудило Маргитића, да пише књиге ћирилицом, јер их је таквих мало било. Овдје је згода била, рећи што и о типу т. зв. »босанске ћирилице«, коју неки називају и *беговским писмом*, јер су се њом наши беги служили све до најновијега времена. Тако су је употребљавали и фрањевци бар у приватном животу све до у XVIII. в. и ако нијесу у посљедње доба смјели штампати књиге ћирилицом.

Је ли било писаца, који су писали латинским словима и зашто није г. писац споменуо то ни једном ријечи?

Поп Петар Вулетић, из Кастела, не спада овамо, него у далматинску књижевност, а можда ни Петар Кнежевић није у Босни радио. Да је г. писац ову двојицу овамо сврстао, биће да је потекло из површнога читања код Dr. Шурмина о. с. 121.

Могло се најзад рећи, куд је пристала Босна од препорода српскога и хрватскога.

Код Кајкаваца је било прилике да се што рече о протестантском покрету, који је противно латинизаторском раду римских свештеника подупро народни језик и литературу. Књиге су протестанти штампали за кајкавце у Неделишћу на добру грофа Ђурђа Зрињскога, а послије г. 1574. а прије 1586. била је основана друга штампарија у Вараждину. Књиге су штампане — ћирилицом[1])! — Када је г. писац споменуо међу дјелима Витезовићевим »кронику«, то онда није смио пропустити старијега писца Антуна Врамца, чију је кронику Витезовић скоро ad literam употребљавао. И Рајић се користио овим дјелом пишући познату своју историју. Прије Витезовића ваљало је рећи коју о грофици Катарини Франкопан, која је била одлична патриоткиња и одушевљавала се народним идејалима, те је писала малу књижицу »Путни товарош«, јер се између свију језика »најмање херваћкога ово доба штампаних книг находи«[2]).

Интересантан и спомена вриједан је Ђуро Хабделић († 1678.) са својим ријечником (Dictionar хрватски и латински) и осим осталих дјела са морално поучном књигом »Први оца нашега Адама грех«. За ову књигу вели проф. Шурмин, да је једна од најбољих кајкавскога нарјечја. Предговор му је интересантан, јер видимо одатле, да је писац познавао и штокавски дијалекат.

Но најистакнутији писац међу Кајкавцима је без сумње П. Ритер Витезовић. Знаменит је на филолошком пољу, јер је хтио да створи заједнички књижевни језик за кајкавце и чакавце. Г. писац ово и не спомиње. У ту сврху писао је ријечник (lexicon latino-illyricum) и граматику (grammatica croatica). Био је ватрен хрват, што нам доказује његова епска пјесма Одилење сигетско, али је заступао исту идеју, као и поп Ђуро Крижанић, те је пјевао пјесме у славу руског цара Петра Великога.

О кајкавцима је требало говорити непосредно пред илирским покретом, јер су га кајкавци и започели, те би тим био прегледнији овај развитак.

---

[1]) Dr Шурмин о. с. 129.

[2]) Dr. Шурмин о. с. 130.

Књижевни рад у Славонији није окарактерисан. Нема добра увода, па нам остаје непознат правац Требало би протумачити ту психичку појаву, за што превлађује практичан поглед међу писцима на Славонији. Сатир Рељковићев није оцртан, а то је требало учинити, ако је г. писац ону богату литературу, коју наводи бар летимично прегледао. Могло се указати и на сличност предузећа његових и Доситијевих као и на неке видније разлике. И један и други теже за ширењем културе у најширим слојевима народним, и један и други заступају практичан смјер и један и други критикују друштво из кога су поникли. Али је Рељковић много обазривији, да не кажемо страшивији, док је Доситије врло слободоуман а не обзире се на приговоре као Рељковић.

Псеудоним ће бити ваљда Момус а не Леонпус, осим ако то није штампарска погрешка. Када је споменуо та два нападача, требало је споменути, да је био и учени Катанчић противник Сатиру, узимајући у заштиту народно коло против приговора »Сатирових«. За тим је требао споменути кога писца, који је бранио Рељковића (н. пр. Вид Дошен: Јека планине). Но не треба мислити, да је Рељковић био у то увјерен, што је приговарао, него је хтио претјераношћу да тим лакше дође до циља.

И Рељковићев син Јосип Ст. Рељковић († 1801.) ударио је практичним очевим правцем, написав у народном десетерцу »Кућник«.

Могло се код J. Крмпотића рећи, да је био одређен за комисију од г. 1782. са задаћом, да се уреди правопис хрватски латинске буквице Пјесме су му без полета, показују познанство с дубровачком поезијом. Могло се додирнути и то питање, како то, Крмпотић, дворски капелан у Бечу, па да пјева у славу православне руске царице Катарине II. и православних Црногораца? Ова појава је врло интересантна а и данас је од утицаја на судбину Балкана и његових становника.

III. Од Доситеја до Вука. Овдје је испрпнији увод потребан као насушни хљеб. Овдје има толико ствари, које су биле од недогледних посљедица и за социјални и културни живот Срба у новој домовини. Овдје је требало описати културно стање дошљака и старосједиоца, требало је оцртати средину, гдје су се настанили, с политичкога, социјалнога и религијознога становишта. Требало је боље истакнути везу између узрока и посљедица, па да се разумије за што су примали не само руске црквене књиге него и Русе учитеље. У овим околностима леже клица оном непријатељству учених Срба против Вукових новотарија. Ово би требало обрадити сличпо проф. Т. Остојићу у ваљаној и разборитој радњи. Српска књижевност од Велике Сеобе до Доситеја Обрадовића, коју и г. писац стр. 85. цитира. Ваљало је рећи нешто и о књижевном језику, како би се читаоци упознали с главнијим особинама његовим.

Очекивали смо, да нам што више каже о Орфелину и његову Магазину. Овдје леже први замеци часописне књижевности. Само то би било довољно, па да се опширније прикаже овај Магазин. Предговор заслужио је то својим интересантним садржајем у пуној мјери. Идеје су врло модерне, нове у погледу на литературу и њезину задаћу у просвјети народној. *Литературу ваља његовати у народном језику да се може проширити круг просвјеше.* Овим идејама је Орфелин претеча Доситијев. Што је Орфелин у свом Магазину хтио и наумио, то је Доситије послије практично изводио. Према томе изнијела би и Доситијева физиономија јасније и разумљивија. И Доситијев рад није просуђен у довољној и јасној

мјери. О језику је требало да буде говора, те да се види напредак у Вука. Кад је споменуо Доситија као филозофа, требало је тај назив и оправдати и показати његов филозофски поглед и одакле му ти назори. За етику требало је рећи, да је пријевод с талијанскога, али доста слободан. Кад је набројао пјесме Доситијеве могло се рећи и о њима што год. да ли имају литерарну вриједност.

И Павле Соларић није окарактерисан потпуно, при свему том што је г. писца критика на то упутила. Његова најјача страна биће да је филологија. За Везилића требало је рећи да је био први стихотворац, који је писао славеносрпски Могло се рећи мало и о садржају његових стихотворења. За Глигорија Трлајића пак ваљало је споменути, да је био професор у петроградском педагошком институту, један од најученијих Срба у 90. годинама XVIII. в. као што каже влуч. г. проф. др. Ј. Радонић Писао је више писама, међу којима се истиче једно Доситију, писано скоро чистим народним језиком, а неки ставови у десетерцу, остало, и писма и дјела, писано је скоро чистим руским језиком, јер се дуго у Русији бавио и умро (Харков г. 1811.) Ради тога је и разумљиво, зашто је био за то, да Срби пишу руски. Г. писац требало је да овога писца зове Трлајићем.[1])

(Свршиће се).

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У овоземној цркви.

Извјештај о I., II. и III. сједници епархијског Црквеног Суда у Мостару, држаној 15. децембра 1905., 9. фебруара и 3 и 4. маја 1906. године, под предсједништвом Високопреосвештеног Господина Митрополита Петра Зимоњића.

У првој сједници, 15. децембра 1906. конституисан је Црквени Суд. Послије тога присутни чланови Суда положили су прописану заклетву, а затим већином гласова изабран је за члана Великог Црквеног суда у Сарајеву на три године јереј Василије Кандић из Фоче. —

На *другој* сједници, 9. фебруара 1906 ријешени су предмети под записничким бројевима: 1194—1262 ех 1905 и бр. 1—117. ех 1906. године. Између њих:

Од парохијског звања у М. затражен је извјештај о тужби Ђ. Ш. против В. Т. оба из М. — Узето је на повољно знање, да је земаљска влада у Сарајеву одобрила предлог Црквеног Суда, да се у државној великој гимназији и вишој дјевојачкој школи у Мостару у напредак на дан Св. Саве (14. јануара), на свечан начин освети водица и кољиво уз учешће школске младежи. — Примљено је за овај пут на знање, да је на темељу пријаве окружне области у Мостару, опомунут парох Л. Ш. из З. због неуредног катихизирања у тамошњој народној основној школи и у исто пријеме ријешено је, да се унапријед у оваквим случајевима претходно затражи оправдање од вјероучитеља на тек онда одлука донесе. — Узето на знање, да је по молби сарајевског епархијског Црквеног Суда, обавијешћена Вида Милинковић у Горажду, да је њезин унук покренуо код котарског суда у Сарајеву расправу у погледу туторства и остављине. — Поново је забрањен брак Ш. К. из Б. са М. В. и замољена окружна област да их силом растави. — Уступљена је епарх. управ. и просвјет. Савјету у Мостару на ријешање

[1]) Види Др. Јов. Радонић: Прилошци историји словенског препорођаја 1900.

тужба управе манастира Дужи против околних сељана због уништавања манастирске шуме. — Замољена је окружна област, да стане на пут конкубинату С. С. из З. са једним финанцијалним стражаром, римокатоличке вјере. — Узет је на знање допис I. парохијског звања у Коњицу, да је одређена призивна расправа са Сарићима, код окружног суда у Мостару у погледу пријепорног земљишта код цркве на Борцима — Служи на знање, да је пароху Ђорђу Поповићу у Коњицу дато упутство у погледу вјенчања угарског поданика Антонија Ермеса са Аном Фаркаш. — Узето на знање, да је П. С. из Ч. забрањен брак и да је окружна област замољена, да га са наложницом силом растави. — Молбе црквн. школ. одбора и протопрезвитератског звања у С., да се брачне парнице Ш. К. чим прије оконча, прилажу се списима ове парнице. — Поводом спора међу сељанима о мјесту градње нове цркве у Љутом Долу, парохији дабарској, изаслани су: житомислићки игуман Христифор Михајловић и љубушки парох Ристо Терзић, да на лицу мјеста изврше ствар и Црквеном Суду извјештај о томе поднесу. — Извјештена је окружна област, да од 1 октобра 1905. катихизира у народној основној школи у Равном јеромонах Јоаникије Петковић из ман. Завале, мјесто јером. Никодима Стојковића. — Узет на знање одговор црквн. школ. одбора у Требињу на тужбу управе Ман. Дужи, због поправке нове школске зграде у Сливници (парохија ман. Дужи.) —

Управи свештеничко-удовичког мировинског фонда у Сарајеву предложена је молба свршеног богослова Јована Авдаловића са Степена, да га прими за члана мировинског фонда. — Замољена је земаљска влада у Сарајеву, да одреди хонорар Ђорђу Поповићу у Коњицу за катихизирање на тамошњој народној основној школи, које је он предузео од 1. септембра 1905. — Мишљење црквено-школског одбора у Фочи о градњи нове цркве у Околиштима, саопћено је дотичним сељанима и одбору ради равнања. — На молбу парохијског звања у Ф. спроведена је брачна дозвола С. П. у М. и за исту затражено од њега 4 круне. — Наређено је, да се наложници П. Ш. и М. М из Ш због јавне саблазни, коју њихов гријех проузрокује, јавно од цркве одлуче, а окружна област замољена, да их силом растави. — Извјештена је управа свештеничко-удовичког мировинског фонда у Сарајеву о уплаћеном приносу пароха Михаила Самарџића из Жупањца за г. 1906. — Обавијештена је окружна област у Мостару, да се по њеном предлогу за вјероучитеља новоотворене народне основ. школе на Домановићима не може именовати јеромонах С. Ђаковић, већ надлежни парох В. Медан у чијој је парохији школа, те је предложено, да се истому дозначи хонорар за труд. — Узето на знање, да је парохијском звању у Чајничу дато упутство за вјенчање угарског држављанина Јосифа Пинка, римокатолика, са православном дјевојком. — Узето на знање, да је поводом пријаве окружне области парох В. Медан из Чапљине позват, да у будуће катихизира православну дјецу у народ. основ. школи на Круши, а за награду, да преко Црквеног Суда поднесе молбу земаљској влади у Сарајеву. — Предложен је окружној области за богословску стипендију Јово Палавестра, гимназиста у Мостару, а уједно је замољена земаљска влада, да извјести, који су ученици-гимназисти из ове епархије концем I. семестра о. г. добили II. ред и изгубили богословску стипендију. — Окружној области у Мостару саопћена је пријава протопрезвитератског звања у Невесињу, против ондашњег римокатоличког свећеника Кевали, што је вјенчао православну дјевојку Христину Андријашевић из Бојишта, са римокатоликом Бундићем из Невесиња, без икак-

вих исправа од стране њезиног свештеника. — О молби сељана из Раста, Биограда и Зовог дола, да образују посебну парохију, затражено је мишљење од заинтересованих парохијских звања и црквених одбора. — Пароху Д. Ј. из К. послата је на изјашњење тужба ондашњег црквеног одбора. — Узето на знање, какве је титуле за црквено-аутономне епархијске власти земаљска влада усвојила за се и за све грађанске власти — Одбијена је тужба јеромонаха С. Ђ. из М. Ж., против манаст. настојатеља Х. М., због обустављене плате за мјесец август о. г. — Узето на знање, да је парох М. П. из К. тужио грађанском суду жељезничког благајника Б. због увреде части. — Узето на знање, да је јеромонаху Јоаникију Петковићу из ман. Завале дата свједоџба, да је у свештено-монашком чину, коју је затражило ц. к. котар. поглаварство у Шибенику због војничке дужности. — Примљено на знање, да је уредништу листа, цариградске патријаршије »Еклесиастики Алитија« послата претплата за 1905. годину. — Узето на знање да је позван у Мостар кандидат богословља кијевске духовне академије Димитрије Терзић из Коњица, да се прими за привременог перовођу епархијског упр. и просв. Савјета. — Служи на знање, да је за саборну цркву у Мостару издат распоред богослужења о божићним празницима и Богојављењу о. г. — Прегледане су и одобрене иконе, које је израђио за чајничку цркву Лексо Томашевић из Кијева и послате у Чајниче. — Умољен је град. котар. уред у Мостару, да пронађе, пропалу без вијести дјевојку Мару Вујовић, која је служила у јеврејској кући. — Саопћено је С. П. у Т., да је предложени спис тамошњег одбора без вриједности, јер није потписан ни предсједником ни подпредсједником. — Одбијена је због помањкања доказа тужба Л. Н. из Т. против тамошњег пароха С. П. — Узето на знање, да је препоручен свештенству и народу Манојло Видаковић из Високог, ради сабирања прилога за нову срп.-правосл. цркву на Киселаку. — По молби главног одбора друштва »Просвјете« у Сарајеву јављено је истоме, у којим мјестима постоје српско-правосл. цркве и коме одбору која црква припада. — Замољена је окружна област у Мостару, да преко котар. уреда у Гацку наплати све дугове парохијске покојног пароха самоборског Луке Зимоњића. — Одбијена је молба сељана из Јасена, да се отцијепе од корјенићке и припоје требињској парохији. — Удовољено је молби црквено-школског одбора у Мостару, да се распише натјечај на мостарске парохије. — Одбијена је молба Илије Уљаревића и другова му из Плане, да се поново успостави укинута планска парохија. — Узето на знање, да је уредништу »Источника« послат исправак на неке погрешке у 11. и 12. бројевима из 1905. г. поменутог листа, односеће се к статистици епархије захумско херцеговачке. — Узето на знање, да је од надзиратеља билећког протопр. затражен предлог, како да се расположи са парохијом болесног пароха фатничког Јована Гајине. — Узето на знање, да је земаљска влада изнимно дозволила боравак у М. Дужима црногорском поданику Ј. Гиомазићу, искушенику, до коначног рјешења његове молбе ради подаништва. — Узето на знање, да је удовољено молби месарског црквеног одбора, да ушљед болести тамошњег пароха послужује парохију лушки парох Одавић под тим условом, да се у погледу награде оба пароха претходно споразумију. — Одбијена је молба Саве Симића, свештеника у Требињу, да му се дадне на послуживање једна парохија манастира Дужи. — Упућен је автовачки парох Старовић, да може опојати оружника-самоубицу, ако се докаже, да је самоубиство у лудилу извршено. — Затражено је изјашњење од парохијског звања у Невесињу,

зашто није хтјело издати крсни лист Кристини Андријашевић. — На саопћење проте-пароха Д. Јовановића у Калиновику, да ушљед болести не може обављати парохијске дужности и на молбу тамошњег црквн. одбора да се болесном протипароху постави замјеник, позват је надзиратељ фочанског протопр. да у смислу »Уредбе« удовољи молби одборовој. — Узето на знање саопћење лушког пароха Одавића, да се је примио послуживања парохије болесног пароха месарског. — Примљено на знање, да је мјесто обољелог почасног члана црквн Суда Обрена Козића, пароха у Г. Храсну, позват замјеник му Р. Терзић, парох љубушки, да дође на сједницу црквн. Суда 8. о. м. — Узето на знање, да је удовољено молби Обрена Козића, пароха у Г. Храсну, да му се дадне двомјесечни допуст ради болести — Позвата је удовица покојног јереја Јована Гаћине, пароха фатничког, да поднесе молбу за подјељење мировине и у исто вријеме позват је епархијски упр и просвј. савјет, да од означене плате $^1/_3$ даје администратору дотичне парохије Бјелетићу, а $^1/_3$ удовици покојног Ј. Гаћине, док се са тамошњом парохијом стално не расположи. — Упитана је управа ман Житомислића, може ли примити на неко вријеме призренског богослова Василија Буву, из Плужине, ради поправка нарушеног му здравља и, напошљетку, узето на знање, да је од парохијских звања добивено 7 списака о исповједницима, 15 парохијских статистика и 2 протопрезв. извјештаја о раду и понашању парохијских свештеника. Осим тога, поред споменутих ријешено је још 8 брачних питања, од којих су нека послата парохијским звањима упутства ради, а неке пак странке позвате на измирење.

На *трећој* сједници, држаној 3. и 4. маја 1906. константован је био избор чланова у контролни одбор миров. фонда за идуће три године. Изабрани су били ред. чланови епар црквн. Суда, преч. гг. Патрикије Поповић и Теодор Говедарица Пошто се преч. г. Патрикије Поповић захвално на разлога, што је исти већ био шест година чланом поменутог контролног одбора и сједнице његове редовно посјећивао о своме трошку, то по закључку црквн. Суда извршен је коцком избор другог члана између оне тројице свештеника, који су послије пречасног госп. П. Поповића, добили били подједнаки број гласова, те је према томе и изабран коцком јереј Стефан Шиниковић, парох бјелопољски. — Послије тога приступљено је било к рјешавању текућих предмета под записничким бројевима: 117—398 из 1906. између њих:

Узето на знање брзојавно саопћење Обрена Козића, пароха у Г. Храсну, да због болести напушта парохију и одлази у Требиње. — Црквено школском одбору у Т. достављен је на најављење одговор јеромонаха Н. Д. на тужбу споменутог одбора, с позивом, да одбор поткрепи своју тужбу свједоцима — Обавијештени су пароси: Н. К. и Ј. Ј. оба у Е., да ће Његово Високопреосвештенство приликом прве своје каноничке визитације извиђети постојећи међу њима спор и у исто вријеме упућени су, да један према другоме буду толерантни и уредни у вршењу пастирске службе. — Узето на знање извјешће протопрезвитерата фочанског, да је болесном пароху Д. Јовановићу у Калиновику додијељен за замјеника миљевски парох Лазар Кочовић. — На молбу црквн-школ одбора у Мостару додијељена су пароху Јовану Муцовићу два свештеника као помоћници за вријеме часног поста о. г. — Уступљена је на рјешење Његовом Високопреосвештенству молба црквн. одбора у Дабру о градњи цркве у Љутом долу. — Ријешено је удовољити молби протопр. звања у Надинићима те упутити свештен-

ство, да случајеве умрлих и рођених парохијана из туђе парохије јављају надлежном пароху. — На молбу протопр. звања у Требињу дат је двомјесечни допуст болесном пароху Новаковићу, а за замјеника одређен му је Шпиро Лучић, парох суторински. — На предлог јеромон. Леонтија Никковића из ман. Дужи, ријешено је окружницом упутити свештенство, да по могућности настоји искоријенити из народа псовке и друге хрђаве навике и обичаје. — На молбу Ђуре Мићевића из Опина, благајске парохије, да му кућа припадне мостарској парохији и на приослато односно тога изјашњење мостарског и благајског парох. звања ријешено је: затражити још о томе и мишљење од црквн. школ. одбора у Мостару и Благају. — На молбу мостарског црквн. школ. одбора, да црквени Суд по могућности спријечи штетне утицаје, којима се младеж на забавама при окретним играма излаже ријешено је: обавијестити споменути одбор, да и ако се окретне игре саме по себи не могу апсолутно забранити, ипак, докле год већина грађана види у њима камен спотицања, треба их избјегавати и по могућности домаћим, питомим обичајима и играма замјењивати. — Узето на знање саопћење управе ман Дужи, да је јеромонах Крстовић сагласан замијенити обољелог пароха Козина у Г. Храсну. — Одбијена је молба сељана из Прераца, да се одијеле од свог пароха С. Авдаловића и оснују засебну парохију или придруже извјерничкој парохији. — Узето на знање, да је Ем. Црквн Суд извјештио В. Кандића, пароха јабучког о избору истога за члана Вел. Црквн. Суда за први 3-годишњи период. — Познат је Ем. упр. и просвј. Савјет у Мостару да дозначи свештеницима: Григорију Стајковићу и Ристи Бјелетићу мјесечни хонорар од 50 Кр. за администрирање упражњених парохија: самоборске и фатничке, а по 50 Кр. породицама упокојених свештеника Луке Зимоњића и Јована Гаћиновића Уједно је ријешено: упутати надзиратеља гатачког те пароха: автовачког и коритског, може ли се самоборска парохија подијелити на автовачку и коритску. — Од црквн. одбора у К. затражено је 200 Кр., у име предујма за путне трошкове јерејима: Влад. Гвозденовићу и В. Кандићу, као повјереницима Црквн. Суда, да на лицу места спроведу истрагу у спору између споменутог одбора и тамошњег проте-пароха Д. Ј. — На тужбу Ј. З. из Ч. упућен је тамошњи парох Ј. Ј., да тачно изврши постојеће религиозне обичаје и не забрањује другим свештеницима, да по жељи грађана с њиме учествују при вршењу тајне јелеосвећења уз часни пост. — Узето на знање саопћење дабарског пароха Ј. Инковића, да је сходно склопљеном уговору између њега и врањачког пароха Мира Вујовића сагласан примити се врањачке парохије. — Љубушком пароху Терзићу послат је на изјашњење одговор тамошњег црквн. одбора, односно наплате споменутог пароха неких вјечитих споменова, да исти означи тражену суму и поднесе Црквн. Суду уговор, који је склопио са одбором при доласку на парохију. — Епар. Црквн. Суду у Сарајеву достављен је од стране столачког пароха крсни лист за Илију Вуиновића са Ошанића, под условом, да претходно уручена истог поменутом Илији, наплати од последњег 3 круне и овоме Црквн Суду достави. — На основу извјештаја парохијског звања у Корјеницима одбијена је молба сељана из Јасена, да се одијеле од корјеничке парохије. — Црквн. школ. одбору у Т. повраћена је тужба истог одбора против тамошњег проте-пароха С П. с позивом, да исту у року од 14 дана ијеродостојним фактима поткрјепи, коју ће Црквн. Суд по примитку доставити туженоме на изјашњење. Тужба црквн.-школ одбора у Т. против проте-пароха С. П., ради непохађања одборских сједница достављена је туженоме на изјашњење и одговор истога саопћен

је тужитељу. — Позван је лушки парох Јевто Одавић да и на даље послужује месарску парохију, а болесном пароху из Месара Јову Поповићу наређено је, да уговорену награду уредно надаје лушком пароху. — Одбијена је молба звјеринског пароха Ристе Бјелетића, да се без стечаја постави за пароха управитељ фатничке парохије. — Црквено-школ. одбору у Мостару достављено је 10 молби од стране компетената на мостарске парохије, да их предложи црк.-школ. скупштини избора ради; одбијена је молба Саве Пјешчића из Србије, а молба Видака Парежанина на захтјев молитеља повраћена је истоме — Узето на знање, да је од стране Његовог Високопреосв. удовољено молби парох звања у Мостару, да преведе у православну вјеру римокатолика Бершека. — Црквеном одбору у Ластви на његов упит: како да се поступа са оним лицима правосл. вјере у Корјенићима, која не испуњавају вјерских дужности, јавно уз посте мрсе, раде у празничне дане и опијају се? — ријешено је: упутити поменути одбор, да у споразуму са тамошњим парохом дотичне позове, испита и на дужности њихове опомене, па ако у томе не успије, да извјести о томе овај Црква. Суд. — На молбу црк. одбора у Ластви, да овај Црквени Суд одобри закључак одборов, да се алкохолна пића не доносе и не употребљују у црквеним авлијама, одговорено је, да је умјесно забранити продају пића у црквеном дворишту, али да се народу не може забранити, да од куће доноси са јелом и пића када цркви долази. — Виду Парежанину, пароху корјенићком саопћен је одговор тамошњег црк. одбора, у коме последњи поново одбија захтјев парохов, да му се бесплатно уступи трава са гробаља корјенићке парохије и упућен је, да се, ако остаје при свом захтјеву. обрати епар. управном и просвј Савјету у Мостару. — Узето на знање, да је народу и свештенству објављена привремена такса за парохијска свештенодјејства, која је донесена у заједничкој сједници Црква. Суда и Епар. Просвј Савјета у Мостару од 15. и 16. децембра 1905. — Узето на знање, да су повраћени документи коритског капелану Ј. Авдаловићу. — Удовољено је молби Епар. Просвј. Савјета у Мостару, да му се уручи молба са записником црк. одбора у Биограду од 13. односно 17. октобра 1905. бр. 30, којом траже, да образују засебну парохију. — Узето на знање, да је Црква. Суд доставио овдашњем пароху, црквеношколском одбору и пјевачком друштву распоред богослужења велике седмице и 3 дана Воскресенија у мостарској саборној цркви — Достављена је на изјашњење пароху-замјенику Ј. О. тужба црк. одбора у М. у којој се тужи на спољашњу и унутрашњу неуредност тамошње цркве и црк. рачуна. — Удовољено је молби мостарског црк. школског одбора, да са од земаљске владе поради, како би и православна младеж свију државних средњих и основних школа на Лазареву Суботу пошла на »врбицу«. — На молбу Христифора Крстовића из Г. Храсна, да му се као замјенику обољелог пароха Козића материјално стање побољша ријешено је: наредити тамошњем црк. одбору, да му подмири путни трошак, а Епархијска Просвј. Савјет позвати да му, почам од 14./II. 1906. до његова одласка дозначи 50 Кр. мјесечно. — Удовољено је ријешењу Вел. Црква Суда да се препоручи златарска радња Ј. Митричевића у Сарајеву. — Узето на знање, да је удовољено молби црк. одбора у Фатница, да увјерински парох Бјелетић служи на Воскресенје у фатничкој цркви. — Ријешено је удовољити молби протопр. звања у Билећи, да се понови свештенству окружница из 1899. г. бр. 927 односно крштавања дјеце. — Затражено је извјешће од проте-пароха С. П. у Т. на тужбу тамошњег црк. школ. одбора, предату тамошње котарском суду. —

Узето на знање, да је удовољено молби Обрена Козића, пароха горњо-храшљанског, да му се дадне још два мјесеца допуста. — Узет на знање извјештај мостарског протопрезвитерата, да се ушљед нередовног стања нијесу могле водити биљешке парохијана-исповједника. — На молбу мостарског црквено-школ. одбора, да околно свештенство припази на ред својих парохијана, посјећујући о великим празницима овдашњу цркву, ријешено је: саопћити о томе паросима: раштанском, бјелопољском и благајском знања ради. — Узето на знање, да је добивен препис записника ванредне свештеничке сједнице протопрезв. невесињског од 6 априла 1906. и ријешено сачекати образложење предлога. — На молбу црквеног одбора у Ластви, да му се разјасни наплата за нека парохијска свештенодјејства по новој такси, ријешено је: објаснити одбору тачку 9. односно парастоса и саопштити, да тачка остаје у цјелини до прве наредне сједнице Епар. Црквеног Суда и Просвј. Савјета. — На молбу парох звања у Л. да се казне јеромонах Н. Д. из М. Д. и свјетовњак М. Т. из Л. због прекршаја у погледу крштења дјетета свјетовњака М. Т. ријешено је: доставити спис на изјашњење јеромонаху Н. Д., а извод из истога свјетовњаку М. Т. преко овдашње окружне области. — На молбу протопрезв. звања у Фочи да му се саопћи упутство у погледу ванбрачно рођеног дјетета Гоје Чанчар, које је крштено у римокатоличкој цркви, ријешено је: пошто је дијете ванбрачно те припада његи матере, то тражити од земаљске владе, да нареди римокат. парох. звању у Фочи, да дотично дијете избрише из матице, и да се упише у матицу православне цркве фочанске. — Парохијском звању у Лукавцу достављена је на изјашњење тужба Симе Даковића и другова му из Лукавца у којој се туже на неке жандаре. — Узето на знање, да је Његово Високопреосвештенство Г. Митрополит у име Црквеног Суда изразио саучешће бококоторској епар консисторији поводом смрти Његовог Преосв. блаженопокојног Герасима Петрановића, епископа бококоторског. — На тужбу парохијског звања у Г. Храсну да трпи оскудицу у хартији и ковертама, ријешено је упутити упомену звање, да потребне ствари набави у споразуму са тамошњим црквеним одбором. — Узет је на знање одговор пароха Б. из З. на тужбу одбора из Ф., а тужитељи су одбијени. — Удовољено је молби пароха И. коњичке парохије Ђорђа Поповића, да се ослободи дужности у челебићкој цркви, пошто иста не припада његовој парохији. — Узето на знање, да је удовољено молби Христ. Крстовића, администратора у Г. Храсну, да му се одреди мјесечна плата и саопћи, колико ће времена тамо остати. — На молбу црквеног одбора у Фојници К/Г., да му се разјасни 7. тачка у изданој привременој такси за изврсна парохијска свештенодјејства ријешено је: обавијестити поменути одбор, да је спровод при сахрани посебна функција те се посебно и плаћа. — Узето на знање, да је позван замјеник почасном члану Црквеног Суда Вид. Вишњевцу, који ушљед слабости супругине не може доћи на сједницу. — Узето на знање саопћење горашког пароха Лазара Косорића, да се је повратио са допуста и преузео управу парохије. — Узето на знање, да је од управе »Срп. Ријечи« добивена потврда на послатих 10 Кр и 30 х. за штампање стечајева на мостарске парохије. — Достављена је на изјашњење пароху Ј. П. и у Г. тужба тамошњег учитеља М. П. због дужних му 17 крува за помагање у парох. администрацији. — На брзојавну молбу Василија Кујунџића из Фоче, да се ослободе од тамошњег пароха ријешено је, да се сачека писмени извјештај о томе. — На саопћење протопрезв. звања у Требињу, да се је јерej Обрен Козић преселио у вјечност, ријешено је: обавијестити администрат. Крсто-

вића о смрти Козића с тим, да још неко вријеме придржи парохију, док се са истом не расположи. — Узето на знање, да су 11. парохија доставили статистику за 1905. год., а 4 парохије извјештај о исповједницима за исту годину. — Узето на знање, да су земаљској влади препоручене молбе Богдана Божића и Саве Даниловића за богословску стипендију. — Узето на знање, да је од управе мир. фонда дозначена мировина Савети, удови пароха Ј. Гаћиновића. — Узето на знање, да је од управе Мав. Добрићева добивен записник сједнице братства од 13./II. 1906. — Саопћено је Епарх. Просвј. Савјету на надлежно рјешење, да црквено школски одбор у Кифину селу није још расписао натјечаја за учитеља. — На молбу Аиђе Љубојевић из Метковића, да јој габелски парох изда неке документе уз снижену цијену, затражен је извјештај о томе надлежног парохијског звања. — На молбу парох. звања у Бијелом пољу, да се предузму мјере против конкубината између Ј. К. и М. Л., рјешено је: позвати обоје и посавјетовати да напусте суложнички живот. — Узето на знање, да је препоручена молба Обрада Додера из Улога, да му се дозволи скупљање прилога за тамошњу цркву. — Удовољено је на упит Епар. Просвј. Савјета, зашто је Ђенисије Сломовић искључен из црквено школског одбора. — На жалбу Ђорђа Поповића, пароха Коњиц II., да му је одузета бесплатна возна карта до Јабланице потребна ради катихизирања и на врло слаби хонорар у сравњењу са римокат. вјероучитељем, који добива два пута више, узето је на знање, да је добио бесплатну карту, а односно хонорара рјешено је замолити Вел. Цркв. Суд, да се за исти на мјеродавном мјесту заузме. — Узето на знање, да је Јовану Андаловићу, пароху коритском уручен декрет чланства мировинског фонда. — Узето на знање, да је удовољено молби Њег. Високопр. Николаја Мандића, митроп. дабро-босанског, да се нареди избор чланова контролног одбора мировин. фонда уз ново трогодиште. — Уступљена је на надлежно рјешење Њег. Високопр. молба Јевте Глоговца и Марка Вучеровића из Придворана, у којој моле дозволу градње цркве у Придворцима. — На пријаву Епар. Просвј. Савјета у Мостару, односно конкубината у Хргуду, столачке парохије, затражен је извјештај од тамошњег парохијског звања. — Узето је на знање, да је удовољено молби окружне области и наређено заступнику пароха у Г. Храсну, Христ. Крстовићу, да предаје вјеронауку у Елезовићима. — Од стране Његовог Високопреосвештенства препоручена је земаљској влади молба Вид. Парежанина, пароха из Ластве, да му се одреди напредна новчана припомоћ. — Уступљена је на надлежно рјешење Његовог Високопреосвештенства молба сељана из Брадине, односно градње цркве. — На упит окружне области у Мостару, када је блаженопокојени Митроп. Серафим постао Митрополитом и да ли је као такав могао стећи приватан иметак, одговорено је, да је као Митрополит могао стећи личну имовину. — Удовољено је молби јереја Добривоја Николића, у Санаду (торонт. жупа) да му се пошаље иконик парох. и манаст. свештенства захум.-херцег. епархије. — На молбу црквен. одбора у Ластви да Цркв. Суд одобри рјешење одборово, да се унапријед крсна имена у оквиру корјеничке парохије не смију славити више од једног дана, и да се преступници овога закључка казне новчаном глобом од 10 Кр. са сваког лица, у корист тамошње касе за сироте и убоге, рјешено је: одобрити закључак одборов, да се крсна имена славе само један дан, а новчану глобу одбити, посавјетовавши одбор, да евентуалне преступнике посавјетује и поучи, односно укори и упути, да у будуће не нарушавају упоменутог рјешења. — Усвојен је предлог почас. члана

Црквн. Суда јером. Л. Нинковића, да Црквн. Суд овласти архим. Јевстатија Гаћиновића из ман. Добрићева, да савове монашку скупштину ради уређења једнообразних плаћа манаст. свештенству и закључак од исте поднесе овоме Црквн. Суду на одобрење. — Парохијским звањима послато је 29. упутстава у брачним дјелима и двије брачне тужбе ради покушаја измирења. Осим тога ријешено је још много текућих послова, од којих су неки узети на знање, неки стављени у списе, а неки пак упућени Вел. Црквн. Суду у Сарајеву коначног ријешења ради.

У Мостару, 12 новембра 1906. *В. Ристић.*

Извјештај о раду IV. сједнице епархијског црквеног суда у Бањалуци од 1./14 нов. 1906., држане под предсједништвом Његовог Високопреосвештенства господина митрополита Евгенија.

Потврђен је избор свештеника у Ракелићима. — Припуштени су сви молитељи к избору за окружне протопрезвитере осим свештеника С. Ш., коме мањкају за то потребна својства. — Упућен је свештеник Ј. Т. да се при склапању и благосиљању бракова строго држи постојеће наредбе. — Свештеник С. Д. обавијештен је доставом одлуке великог црквеног суда, да његов призив у ствари одгађања избора пароха бањалучког није имао мјеста. — Исти свештеник доставом одлуке великог црквеног суда обавијештен је, да је његов призив против премјештаја на другу парохију начелно одбијен; о истој овој ствари обавијештен је В. Ш. и другови из Бањалуке. — Упућени су свештеници С. и Д. да се у ствари подјеле неких прихода међусобно изравнају. — Виочани су подијељени у при времену администрацију свештенику А. Ч. — Питан је црквени одбор у Б. Кобашу да ли ће примити за сталног свештеника Ј. С. — Јеромонаху Г. В. одговорено је, да му се не може дати Томина из разлога тога, што је на исту парохију већ други свештеник постављен. — Смрт свештеника С. Ј. узета је на знање, издат је некролог у »Источнику« и обавијештен је о том просјетни савјет ради обуставе даљег плаћања мировине. — Свештеник Ј. Ј. упозорен је, да се власти онако не пише. — Отступање свештеника К. Д. од кандидације на парохију бањ. узето је на знање и повраћене су му његове свједодбе. — С. удова иза покојног јереја Ђорђа Зорића препоручена је црквеном суду у Сарајеву ради стављања у течај припадајуће јој мировине. — Обавијештено је парох. звање б. бродско, да у питању стојеће дијете не може катихизирати. — Препоручена је молба свештеника П. Ш. управи свештеничко-удовичког мировинског фонда ради прелаза његовог у највишу платежну категорију. — О намјештењу свештеника маринског и буковачког обавијештен је епархијски савјет ради стављања у течај плаћа. — Послано је 12 бракоразводних тужби парохијским звањима ради покушаја помирења странака. — Странкама на одговор послате су 2 формалне бракоразводне тужбе. — Подијељено је право, да поднесу формалне бракоразводне тужбе 4-ци. — Изречене су три пресуде на развод брака. — Постављен је за двије отсутне странке у њиховом процесу званични скрбник. — Осим горе истакнутих ријешено је још много других текућих ствари, од којих су неке узете на знање, послате на извиђај или овоепархијском одвјетнику на мњење и стављање предлога у ствари, стављене у архиву, неке опет достављене странкама на изјашњење, одговор, противодговор и т. д.

А—а—Ј.—вић.

Шири епарх. управ. и просвјетни савјет и црквени суд одржали су своју заједничку сједницу 2./15. новембра 1906. у дворани српског пјевачког друштва „Јединства“ у Бањојлуци. Након отворења сједнице Његовим Високопреосвештенством Госп. Митрополитом дијецезаном на предлог Пере Дрљаче донесен је закључак, да замјеници почасних чланова епарх. црквеног суда немају на заједничким ширим сједницама права гласа изузев случајеве кад замјењују којег одсутног редовног члана.

Пошто је дневни ред допуњен још са једним предлогом Пере Дрљаче, наиме, да се узме у расправу штоларни приход свештенички као и то, да се ријеши питање о потреби епарх. школског надзорника, прешло се на претресање појединих тачака дневног реда.

Ријешене су молбе тројице свештеника и то: Стеве Поповића из Д. Подградаца, Миле Мачкића из Гор. Градца и Симе Бјелајца из Бос. Градишке, који су усљед болести и трајне неспособности, да даље ирше свештеничку службу затражили мировину и надлежни црквени суд предложио је, да им се мировина дадне, те је сваком од њих одређена годишња мировина од 720 К, а почеће им се издавати мјесечно почетком 1907. год. и то сваког мјесеца по 60 К унатраг. Молба свештеника Цветка Шпирића, будући истога црквени суд није ставио у мировину, упућена је епарх. црквеном суду на претходно надлежно ријешење.

Награда за катихизирање у општим народним школама одређена је за два сата недјељно 160 К а преко (2) два сата 260 К. Накнада за путне трошкове приликом катихизирања сасвим је укинута и закључено је, да се издаје једна награда за катихизирање свештеницима и у оним школама гдје је школа подјељена на мушко и женско одјељење.

Седам свештеничких удовица обратило се молбама, да им се одреди количка било пензија из епарх. сретава, те је закључено да се дадне: Јованки Митровића из Санског Моста, која је изгубила мужа 1898. мјесечне пензије 20 К; Анђи Павића из Бос. Дубице, којој је муж преминуо ове године, исто толико; Савки Марјановића из Санског Моста, којој је муж умро прошле 1905. год., исто толико; удовици Сави Грбића из Рујнице, која је изгубила супруга још 1893. год. 10 К мјесечно; исто толико мировине дато је: Бози Крчића из Грабовца, којој је муж умро ове године; Стани Хаџића из Трњака, која је изгубила супруга прије три године и Јоки Дукића из Добрлина, којој је супруг преминуо 1892. Одређене потпоре поменутим удовицама издаваће се од 1. јануара 1907. унатраг.

Сви свјетовни чланови приликом одређивања мировине свештеницима и потпора свештеничким удовицама изразили су своје мишљење, да треба како свештеницима, који су постали усљед болести трајно неспособни за вршење службе, тако и свештеничким удовицама дати што издашнију мировину и потпору. То мишљење чланова свјетовњака врло је лијепо тумачио Ђорђо Малић, који је више пута нагласио да је праведно и потребно наградити свештенике кад изнемогну, нарочито оне, који су стекли заслуга радом у свом народу, као и удовице њихове, које су без ичега остале по смрти својих људи

При одређивању потпора свештеничким удовицама и на свјетовне и на духовне чланове савјета и црквеног суда врло је неугодно дјеловала немарност и слаба брига појединих свештеника за њихове фамилије, јер и ако већ толико година постоји свештенички удовичко-мировински фонд, ипак неки свештеници не хтједоше за времена осигурати своју породицу, већ је без ичега оставише, да

се пати и милостињу тражи. Предсједавајући митрополит дијецезан и сви чланови изразили су жељу, да они свештеници, који су рукоположени прије 1898. године кад је мировински фонд основан у будуће не чине великог гријеха према својој породици као што га учинише некоји од њихових умрлих другова, те да кад имаду прилику осигурају своју породицу, да им се у случају смрти не пате, не страдају и не подносе највећу невољу њихове супруге и дјеца и да не траже од другога милости и помоћи.

На овој заједничкој сједници даље је закључено: да се свештеницима у случају потребе надају предујмови и то у износу од $^1/_4$ њихове плате уз десетомјесечну отплату. — У начелу је одобрено да се сиромашним учитељима са срп. школа и свештеницима дају припомоћи и то максимално 100 К једанпут годишње из епарх. средстава у случају болести, кад лекарском свједоџбом докажу, да су болесни и да ради лијечења морају отићи у које лечилиште, одакле су по повратку дужни поднијети свједоџбу дотичних лекара из мјеста гдје су били на лијечењу, са којом ће имати доказати да су заиста на лијечењу били. У сврху потпомагања болесних учитеља и свештеника ријешено је да се у прорачун стави 500 круна годишње. — Перо Дрљача предложио је да се у епарх. прорачун унесе ставка од 5000 К, као потпора за школе, која ће се према потреби раздјељивати на оне школе, којима устреба потпора. Предлог је усвојен.

При расправљању о штоларном приходу свештеничком закључено је, да се изабере нарочити одбор, који ће до прве заједничке сједнице изготовити ревизију такса. У тај одбор од свјетовњака унишли су ови: Перо Дрљача из Бос. Новог, Станоје Јелић из Лијешћа, Перо Лукач из Ивањске, Ђорђо Малић из Бос. Градишке, Шпиро Теофановић из Петровца и Стојан Бабић из Бање Луке; од свештеника ови: Петар Иванковић из Јошавке, Никола Прокопић из Бистрице Омашке, Душан Кецмановић из Бос. Костајнице, Михаило Васић из Добоја, Алекса Јокановић редовни члан црквеног суда из Бање Луке и Марко Гаковић из Бос. Крупе.

По предлогу члана Пере Дрљаче закључено је, да се изда наредба свештенству да се при вршењу разних свештенорадњи строго држи тарифа, којим је у заједничкој сједници априлској одређено, колико за које чинодјејство имаде свештеник од парохијанина наплаћивати; на предлог истог члана закључено је, да се укине километража (наплаћивање за пратњу приликом сахране мртваца) будући да народ против тога негодује.

Дебата о школском надзорнику завршена је са тим да се имаде системизовати једно надзорничко мјесто за епархије: Бањалучко-бихаћку и Тузланску. Митрополит дијецезан овлашћен је да као предсједник ступи у преговор са предсједником епарх. савјета у Туали ради споразума о заједничком школском надзорнику. Системизирано надзорничко мјесто било би скопчано са овим бервивима: плата 2.400 К, станарина 600 К, и паушала 600 К. — Избор двојице прота, за које је био расписан натјечај, и то за Бању Луку и Приједор, одгођен је на неизвјесно вријеме у интересу штедње, са чим је удовољено резолуцији, коју су свештеници дан раније донијели на својој скупштини, коју су одржали у Бањој Луци. — Закључено је да се укине због врло малог броја парохија протопрезвитерат Котор-Варошки а парохије укинутог протопрезвитерата да се припоје протопрезвитерату Бањалучком.

Остављено је ужем епарх. савјету да учини сходно расположење да садашњи протопрезвитери и управитељи протопрезвитерата прегледају рад и имовно стање

сеоских општина, који посао са њима ће обављати увијек и по један члан сусједних градских црквених и црквено-школских општина.

Као посљедња тачка дневног реда о којој је на овој заједничкој сједници вијећано, било је заокружење парохија, те су на основу извјештаја комисија, одређених да изведу заокружења и жеља, које је народ изјавио заокружене неке парохије протопрезвитерата Старомајданског, Тешањског, Дервентског и Бос. Градишког овако: у првом (старомајданском) протопрезвитерату Козичка парохија остаје у досадашњој цјелини и величини, село Копривна одваја се од Старог Мајдана и припаја се Оштрој Луци под условом на који је народ истог села пристао, да у заједници са осталим селима Оштролучке парохије подигне већ на прољеће срп. основну школу и да је издржава; у другом (Тешањском) протопрезвитерату: село Булетић одвојљено је од парохије Тешањске и додато је Прибинићкој парохији, Бјелобучје остало је и даље засебна парохија, али из разлога што је народ у овој парохији запуштен, издаће се наредба да се поправи већ постојећи парохијални стан у истој парохији у који ће се преселити свештеник, који сада ову парохију послужује а живи у Тешњу, те ће се исти са народом постарати да се у подручју ове парохије што прије отвори срп. основна школа уз нужну припомоћ, која ће се тој школи дати из епарх. средстава; у трећем (Дервентском) протопрезвитерату: Полој је одузет од парохије Бос. Бродске и припојен је парохији Љешњу, нова парохија Оџак системизована је из ових села: варошице Оџака, Поточана, Врбовца, Гнионице, Јошаве, Доње Дубице, Мале Бруснице и Влашке Махале, парохију Новоградску сачињаваће: Нови Град, Горњи и Доњи Свилај и велика Брусница, парохију Винску ова села: Винска, Горњи и Доњи Клакари, Грк, Умка, Врела, Крушчик а парохију Дугопољску: Дугопоље и Ботајица; у четвртом (Бос. Градишком) протопрезвитерату: одузета су села Раковица и Војсково од Бијаковачке парохије и придружена су манастиру Моштаници (протопрезв. Бос. Костајнички), један дио села Врбашке звани Крајчиновац додан је Доњим Подградцима а други дио Брдо календарово парохији Јабланичкој, Елезагићи-Ровине припојељени су парохији Ломнаначкој за коју су као сједиште парохово одређене Ровине, будући су на средини парохије те ће бити најзгодније да се у њима подигне и срп. основна школа на отварању које већ ради свештеник Душан Суботић са народом из своје парохије, (Врбашка и Елезагићи Ровине одузети су од парохије Бос. Градишке) Јазовац је одузет од парохије Драгељске и припојен је Романовачко-Машићкој парохији.

Заокружење парохија у другим протопрезвитератима остављено је ужем просвјетном савјету да изведе у договору и споразуму са епарх. црквеним судом.

Са тим је био дневни ред исцрпљен и предсједник Високопреосвештени Господин митрополит Евгеније прогласио је да сједницу затвара. *К.*

Читула.

14. септембра 1906. преселио се у вјечност умировљени свештеник масловарски у протопрезвитерату Котор-Варошком *Симо Јовановић* и сахрањен је уз присуство двојице свештеника и великог броја народа.

Покојник је, по казивању познаника, рођен 30. августа 1826, рукоположен је од блаженопочившег Митрополита Антима, а вршио је свештеничку службу 48 год.

Лака му црна земља и вјечан му спомен међу нама!

Званични огласи.

Епархијски црквени суд у Бањалуци.

Број 951./766 ех 1906. 2—2

Стјечај.

Овим се расписује стјечај ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Драговићима у протопресвитерату приједворском с' пријавним роком до 18./31. новембра 1906.

Молбе ваља поднијети овом епархијском црквеном суду и уједно им приложити свједоџбе о свима, како богословским тако и прије богословије свршеним наукама.

Драговићка парохија броји 340 домова са 2500 душа и има парохијски стан.

Из сједнице епарх. црквеног суда, држане у Бањалуци 5./18. октобра 1906.

Предсједништво.

Епархијски црквени суд у Бањалуци.

Број 1047/799 ех 1906. 2—2

Стјечај.

Овим се расписује стјечај ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Драксенићу у протопресвитерату босанско-костајничком с' пријавним роком до 18./30. новембра 1906.

Молбе ваља поднијети овом епархијском црквеном суду и уједно им приложити свједоџбе о свима, како богословским тако и прије богословије свршеним наукама.

Драксенићка парохија броји 425 домова са 2800 душа, и нема парохијског стана.

Из сједнице епарх. црквеног суда, држане у Бањалуци 5./18. октобра 1906:

Предсједништво.

Епархијски управни и просвјетни савјет у Д. Тузли.

Број 1581 ех 1906. 2—2

У. П. С.

Натјечај.

У смислу § 168. црквено-просвјетне Уредбе има се код епархијског управног и просвјетног савјета у Д. Тузли попунити мјесто перовође односно референта.

Плата је годишња 2000 К, а у име паушала 400 К.

Намјештење је прве године привремено.

Компетенти треба да приложе својим молбеницама: свједоџбу о свршеним наукама, о свом добром владању, и да имају струковно образовање и праксу, како би повјерено звање успјешно вршити могли.

Тако инструисане своје молбе имају поднијети епархијском управном и просвјетном савјету у Д. Тузли најдаље до 10. децембра 1906. год.

У Д. Тузли, 18. октобра 1906.

Предсједништво.

Епарх. црквн. суд, српско-прав. Митрополије Зворничко-тузланске.

2—3

Број 1433 ех 1906.

Стјечај.

Овим се расписује стјечај на парохију у Јабланици, која има парохијални стан и 408 домова са 2606. душа.

Молбенице састављене по § 90 и 91 Уредбе треба поднијети најдаље до 13. децембра 1906.

Из сједнице епарх. црквн. суда, држане у Д. Тузли, 19. октобра 1906. год.

Предсједништво.

Епархијски црквени суд у Сарајеву.

1—3

Број 1416. ех 1906.

Едикт.

Позива се Сократ (Пасхал) Скрели који се негдје наводно у Црној Гори или Албанији налази, да се овом епархијском црквеном суду или свом уредовном заступнику г. Душану Константиновићу, канцелисти у епархијском црквеном суду у Сарајеву до 25. фебруара 1907. пријави, пошто га је супруга његова Ленка Р. Лучић из Сарајева због злобног раскидања брачне везе у сврху развода брака овдје утужила.

По истеку горњега рока отпочеће се парница, ако се Сократ не јави, са његовим заступником.

АЕ и Митрополит Дабро босанска:
Николај, с. р.

Епархијски Црквени Суд у Д. Тузли.

2—3

Број 1508 ех 1906.

Едикат,

којим се Јерина рођена Михајловића, тежакиња из Букове Греде, позива: да се у року од три мјесеца, рачунајући од дана проглашења овога позива, епархијском црквеном суду у Д. Тузли, писмено или лично пријави и своју одбрану у брачном процесу, по тужби законитог јој супруга Јевте Кузмановића, тежака у Чобић-Пољу предузме, или службено постављеног јој заступника, пречасног господина Цвијетина Поповића, свештеника и адм. парохије у Чобић-Пољу, довољно информише, или пак другог заступника са правно-ваљаном пуномоћију снабдије, пошто ће се, у противном случају брачни процес спровести и по тужбеном захтјеву коначно ријешити, без обзира на њеавно одсуство, непознати јој боравак и пропуштени рок.

Из сједнице епарх. црквеног суда, држане у Д. Тузли 19. октобра 1906.

Предсједништво

»Источник« излази у свескама досадањег формата на 1½ табака сваког 15-ог и петнаестог дана у мјесецу. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.

ИСТОЧНИК.

ЗВАНИЧНИ ОРГАН
ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА ЗА ДУХОВНЕ ПОТРЕБЕ.

Год. XX. Сарајево, 15. децембра 1906. Бр. 20.

ВЛАСНИК:
ВЕЛИКИ ЦРКВЕНИ СУД.

УРЕДНИК:
протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

ЗВАНИЧНО.

АЕ и Митрополит Дабро босански.

Рукоположења. Његово Високопреосвештенство АЕ и Митрополит Дабробосански господин *Никола*ј благоизволио је рукоположити *Јову Ајваловића* свршеног и испитаног черновичког богослова и митрополијског писара дана 6. авг. у храму св Архангела Михајила у Сарајеву за ђакона, а 8. септембра о. г. у богородичној цркви у Сарајеву за презвитера; *Саву Поповића* свршл. рељев. богослова пак 8. септембра о. г. за ђакона, а 14. и. мј. у богородичној цркви у Сарајеву за презвитера.

Епархија бањалучка и бихаћка.

Премјештења. Епарх. црквени суд у Бањалуци у сједници својој одржаној дана 30. новембра (13. дец.) 1906. премјестио је и у својству администратора парохија поставио: досадањег надзирателя протопресвитерата у Ст. Мајдану јереја Лазара Ћулибрковића у Драксенић, у протопресвитерату Бос. Костајничком, а јереја Светислава Давидовића из Бањелуке у Ст. Мајдан, повјеривши му и дужност надзирательску, а у Бањулуку јереја Николу Прокопића из Бистрице, протопресв. приједорског, за тим јеромонаха о. Германа Видовића из Ман. Моштанице у Сводну у протопресв. бос. Костајничком а јеромонаха о. Серафима Вукојевића из Сводне у Хадровце у протопресв. Ст. Мајданском; јереја Св. Цвјетка Шпирића из Радосавске у Јелиће у протопресв. приједорском, а јереја Стеву Поповића из Јелића у Виочане у протопресв. прњаворском и на послетку јеромонаха о. Серафима Штрбића из Ман. Риња у Ман. Моштаницу.

НЕЗВАНИЧНО.

Хартманова филозофија религије

од **Дра Бранислава Петронијевића.**

(Наставак.)

Према космолошком доказу могло би се само тврдити да је Бог праоснов природног реда ствари, али из тога још неби излазило, да материја света није нешто што је у својој егзистенцији независно од Бога. Тек онтолошки доказ, који утврђује апсолутност Божију, спојен са космолошким чини то т. ј. чини егзистенцију Божију једино апсолутном и искључује егзистенцију првобитне безформне материје (искључује дуалитет материје и творца), и на тај начин чини Бога *свемогућим*. Тек уверење да ништа али апсолутно ништа не постоји, што не би било Божијом моћи стављено и ношено, чини позитивну узвишеност религијског објекта неограниченом и поверење у моћ спасења нашег од стране његове неограниченим; у исто доба оно чини да се увиди, да је сваки самовољни отпор индивидуума против бесконачно надмоћне свемоћи Божије потпуно узалудан и преданост бесконачној вољи његовој једино што је разумно.

Констатирајући, да је Бог основ светском процесу иманентног телеолошког светског реда, телеолошки доказ придаје Богу предикат *мудрости* и то је мудрост Божија мудрост, која све обухвата и без остатка прожима, *свемудрост*. Истина већ на основу космолошког доказа мора се Богу приписати предикат разума, јер би му иначе било немогуће да произведе систематски ред природе, али разум његов, који се објективира у телеолошком светском реду, више је врсте, јер овде на место једноставног систематског уређивања имамо прво стављање циља и друго избор најцелисходнијих средстава за остварење постављеног циља. Пошто је тај циљ константан, а ситуација светског процеса у сваком моменту друга, то Божански разум мора у сваком моменту изабрати друго средство као најбоље, а то је очевидно могуће само тако, ако његова свемудрост садржи у себи *свезнанство* (Allwissenheit), т. ј. ако божански разум зна не само за садашње стање света него и за све будуће последице датих узрока. Религијска свест захтева оба ова предиката Божија с тога, што се само онда она може са потпуним поверењем предати циљевима које Бог хоће, ако су ти циљеви најбоље што се да замислити и светски процес најбоље средство за њихову реализацију. Али овај религијски захтјев божанске свемудрости односи се само на иманентни телеолошки светски ред и

на разумни принцип који у њему влада, религијска свест нема никакве потребе, да на основу телеолошког доказа изводи личност и потпуну трансценденцију Божију, она у опште нема разлога да на основу наведених доказа изведе овај закључак, јер се на основу њих може доћи само дотле, да су *моћ* и *мудрост* основни предикати духовног бића Божијег, а ближе одређење овога бића није више на основу њиховом могуће, већ се за тај циљ морају тражити нови докази.

Досад наведена три доказа потицала су из посматрања Божанства као момента који уништава зависност нашу од света, докази, које ћемо сад навести, потичу из посматрања Божанства као момента који место релативне зависности човекове од света ставља апсолутну зависност човекову од Бога. Ова нам се зависност оставља у двојакој форми: као објективно посредована и као субјективно непосредна, и према томе се деле и одговарајући докази. Њих има опет три и то су: гносеолошки-идеалистички (erkenntnisstheoretisch-idealistisch) или идеалистички, психолошки и идентитетно-филозофски (identitätsphilosophisch). Идеалистички доказ одговара објективној зависности човека од Бога, онако како је та зависност стављена посредством идеалних утицаја света. Психолошки доказ одговара субјективној зависности човека од Бога, која се јавља у религијском односу. Идентитетно-филозофски доказ одговара схватању обе ове посебне зависности, и објективне и субјективне, као грана једне јединствене апсолутне зависности човекове од Бога. Ми ћемо најпре изложити сва три доказа, па ћемо онда прећи на одредбе Божанског бића које из њих произлазе.

Да је свет пре свега само моја субјективна појава, т. ј. садржај моје свести и да сам ја самом конституцијом моје моћи сазнања инстинктивно нагнан на то да том мом субјективном свету придам трансцендентални значај т. ј. да претпостављам да ван мене постоји трансцендентно стварни свет, који својом садржином одговара и ако не потпуно садржини мога субјективног света, то су први ставови теорије сазнања, који су по себи јасни. Кад би спољни свет био чулно-материјалан, као што га ја себи у своме опажању репродуцирам, онда би нам било несхватљиво, како он у нама може произвести идеалне представе. Да би ово последње било могуће ми морамо претпоставити, да је сам тај свет идеалне природе и да је тај његов идеални садржај реализиран вољном снагом. Објективно реални свет мора се дакле схватити као објективно-идеални (несвесни) садржај који се непрестано реализира вољним актима, као свемир, он је дакле актуелна апсолутна идеја у своме тоталитету реализирана апсолутном вољом, а вечни, у себи егзистирајући, иматеријални субјект ове радње је Бог,

и у томе се састоји гносеолошко-идеалистички доказ за егзистенцију Божију у његовој научној теоријској форми. Слично томе религијска свест захтева, да се свет не схвати као чулно-материјално биће, јер би у том случају његова супстанција била нешто независно од супстанције Божије и наша релативна зависност од света неби била апсолутна зависност од Бога. Само ако се свет схвати као објективно-идеално биће, као божанска идеја вољом његовом реализирана, само онда су сви утицаји света на човека сведени потпуно на утицаје Божије на човека и човек учињен апсолутно зависним од Бога.

Али ова моја зависност од Бога неби још била апсолутна, ако би се она свела на ову моју зависност од њега преко света а ако би сам ја као свесна духовна личност био од Бога потпуно независно самостално биће. Да би дакле зависност човека од Бога била апсолутна, мора спољној објективној зависности придаћи унутрашња субјективна. Па као што идеалистички доказ захтева, да Бог буде постојани актуелни основ света, исто тако захтева психолошки доказ, да се Бог схвати као постојани актуелни основ наше сопствене свесно-духовне личности. Доиста за научну свест чињеница свесно-духовне личности необјашњава се без претпоставке духовног узрока који је производи, а тако исто и религијска свест захтева непосредну апсолутну зависност њену од Бога да би спасење духовне личности од релативне зависности њене од света било могуће Хартман вели, пре може допустити да врабац без Божије воље падне с крова, него што може допустити да се у мени јави икаква мисао без Божије воље.

Психолошки доказ полази за сваког од искуства његове сопствене свести, али добија проширену емпиричку основу узимањем у обзир, да за сваког другог човека важи исти закључак, да се дакле целокупност људског духовног живота може узети за индуктивну основу доказа. Људском духовном животу придружује се животињски, који се креће у сличним формама и законима, док се на најнижим својим ступњевима не изједначи са душевним животом биљака. На послетку морају се још узети у обзир и свесна стања неорганских састојака и атома, па ма како да су она ниска, тако да се на тај начин долази до става, да је сфера свести исто тако пространа као и сфера материје, да свуда материји као спољној страни света одговара свест као унутрашња страна. И на том се оснива идентитетно-филозофски доказ, који из нераздвојене заједнице јављања материје и свести закључује да је њихова подлога једна и иста, да су они у суштини једно. Идентитетно-филозофски доказ у религијској форми својој води до истог резултата: да би наше спасење од релативне зависности помоћу апсолутне било

могуће, морају објективна и субјективна зависност бити две прво дивергентне па затим конвергентне гране једног корена, морају бити две једна за другу везане стране једне и исте апсолутне зависности т. ј. мора постојати једна заједничка подлога материје и свести.

Одредбе бића Божијег, које се на основу ова три доказа за егзистенцију Божију — идеалистичког, психолошког и идентитетно-филозофског — дају извести, ове су. На основу идеалистичког доказа видели смо, да се актуелно стање света мора схватити као актуелна апсолутном вољом реализирана идеја а светски процес као промена апсолутне идеје реализирана апсолутном вољом. Апсолутна идеја мора се схватити као укупна целина многобројних парцијелних идеја (који представљају индивидуе вишег и нижег реда), које стоје у органској вези једна са другом. Ова је један једноставан (ein einheitlicher) акт, који множину парцијелних идеја *симултано* у себи обухвата. Што је прошло и што ће бити налази се *implicite* у њој а само оно што је сад, чини *експлицитни* садржај њен, с тога она нема никаквих рефлексивних и дискурзивних састојака. Апсолутна идеја је потпуно интуитивна, само што се та њена интуитивност разликује од интуитивности нашег чулног опажања у томе, што она није чулне природе, што ван ње нема ничега, што би јој тек давало значај реалитета, што је њен идеални садржај непосредно сам реалитет. Како се промена идеје збива по чисто логичким законима, то се божанска идеја мора назвати апсолутно разумном, као таква она пада уједно са предикатом свемудрости, за који смо раније устврдили да припада бићу Божијем. Тако исто и воља Божија, којом он реализира апсолутну идеју своју, пада уједно са предикатом свемогућности, који је раније утврђен. Сад настаје питање, да ли се божанска идеја има да сматра као свесна и да ли се према томе Бог може сматрати као самосвесно лично биће, као што то тврди теизам. Хартман то одриче, па како је ово његово учење о безличности и несвесности Божијој централни појам његове религије и целе филозофије (отуда и назив ове последње као филозофије Несвесног), то ћемо се и ми овде на томе учењу Хартмановом подуже задржати.

По Хартману идеалистички (као и идентитетно-филозофски) доказ не захтева претпоставку свесности божанске идеје, већ се тај захтев тек да поставити на основу психолошког доказа. Психолошки доказ наиме захтева да се Бог схвати као дух, да би могао бити подлога свесног духа човечијег, па пошто нагледа да се дух може замислити само као свесан дух, то се на основу овог доказа закључује да Бог мора бити свесан дух. Међу тим пошто је Бог апсолутно а човек

крајње релативно биће то је немогуће све особине свесног духа људског без икакве модификације просто примити на божански дух. Са тиме се слажу и присталице тезама и сад је, вели Хартман, само питање у томе где лежи граница до које се простире ова нужна модификација особина људског свесног духа, да би се дошло до особина божанског духа.

Пре свега јасно је да се памћење, карактер и душа (Gemüth) не могу замислити у божанском духу, јер те особине човечијег духа почивају на органско-физиолошкој подлози, које код безтелесног духа Божијег нема. Јер памћење је сума молекуларних можданих предиспозиција које олакшавају појаву истих или сличних престава, чије су оне резидуе; карактер је тако исто сума молекуларних можданих предиспозиција, које олакшавају појаву мотивационих процеса, чије су оне резидуе; на послетку душа је сума молекуларних можданих предиспозиција, које олакшавају појаву одређених осећања, чије су оне резидуе. Према томе ове три особине губе сваки значај, где не постоји веза духа са организмом, као што је то случај са бестелесним духом Божијим. Али ми све функције, које опажамо у духу људском, несмемо приписати апсолутном духу, већ само оне које представљају основне функције духовног живота а које на подлози памћења, карактера и душе својим комбинацијама продукују секундарне функције, које без те органске подлоге иначе не би постале, као што су то н. пр. многа осећања, жудње и др.

Постоје само три елементарне функције људског духа а то су престава, воља и осећање бола, од којих је трећа последица друге, јер се бол јавља као свест незадовољене воље. Осећање задовољства већ је резултат комбинације, јер је могућ само онде, где је могућа свесна рефлексија, која доводи у противност незадовољење воље за задовољењем њеним и на тај начин перципира ово последње као задовољство. Према томе ми нећемо божанском духу моћи безусловно приписати само вољу и преставу као несумњиве и неопходне атрибуте, осећање бола моћи нећемо му само придати ако у њему има незадовољене воље, а осећање задовољства ако је његова престава свесна, ако је он способан да свесно рефлектира. Придајући му преставу као атрибут, ми морамо од људске представе одузети способност сваке промене апстрактност и репродуктивну рефлективност и задржати само интуитивност, али одузимајући и од ове последње форму чулности која је код човека организмом условљена. Придајући му вољу као атрибут, ми морамо одузети од ње оно што је својствено људској вољи, на име одвојеност мислене воље и дела као и реализацију жеља

преко организама, тако да у Богу остаје само воља као непосредна реализација мисленог садржаја.

Са довде наведеним слажу се у главном све религије и разлика између њих настаје у питању, да ли и свест, самосвест и личност чине битне особине духа или су то особине које су везане за зависност ограниченог индивидуалног духа за организам. Апстрактно-монистичке религије тврде ово друго, теистичке оно прво. Хартман заступа у овој фундаменталној тачци гледиште апстрактног монизма и наводи зато следеће разлоге.

Да се свест не може придати божанском духу следује, вели Хартман, из тога што је свест условљена чулним опажањем и њен садржај према томе нераздвојен од форме чулности. Битност ове последње састоји се у у томе што је она психичка реакција на акцију која споља долази, која као нешто што се неће, улази у вољно стање једног духа. Такав један рецептивитет претпоставити у Богу значило би претпоставити, да за Бога има нечега што је с поља, што је ван њега, а то је немогуће. Бог је апсолутни продуктивитет и у њему нема никакве рецептивности, дакле ни свест није у њему могућа. Кад би људски дух био потпуно идентичан са свешћу, кад и у човеку неби било несвесних духовних функција, онда би се Богу морала одрећи духовност и његово би се биће морало схватити као наддуховно. Али ни људска духовна радња не пада уједно са свешћу и у људском духу постоје предсвесне несвесне духовне функције, које формирају дати осећајни материјал свести и од њега стварају преставе, опажање и т. д. Божанска несвесна духовна функција разликује се од оних индивидуалних несвесних (у којима Хартман налази душу појединих свесних индивидуа) само по томе, што њој није за њену делатност потребан никакав готов материјал, који би имала да преради, већ она тај материјал непосредно у себи, у својој идеји, има. Ми смо дакле у праву да божанско биће сматрамо за дух, и ако оно нема свести, јер баш оно што је битно за људски дух — несвесна духовна функција — налази се и у њему.

Чим се божанском духу одрекне свест, мора му се одрећи и самосвест. Јер самосвест може постати само онде, где постоји свест о свету, мора пре свега постојати свест о нечему што *није* ја, да би могла на супрот томе постати свест самог ја (самосвест). У Богу нема свести о свету, дакле он не може имати ни свести о себи.

Да ли у божанском духу постоји осећање бол а зависи од тога, да ли воља као апсолутна остаје незадовољена. Незадовољење воље у свету тиче се само парцијелних праваца воље, који конституирају

индивидуалне субјекте, док је апсолутна воља као апсолутна, у колико реализира целину света, увек задовољена. Али то важи само за апсолутну вољу, која је испуњена идеалним садржајем, међу тим, пошто је иделни садржај крајан (јер је немогуће замислити симултану свршену бесконачност) а воља бесконачна, то у Богу преостаје бесконачни вишак незадовољене тежње за испуњеним хођењем, и ту неиспуњену тежњу мора Бог осећати као бол, Бог дакле осећа ван света бесконачни бол своје егзистенције. Шта за религијску свест тај бол значи, ми ћемо видети доцније, сада имамо посла само са питањем о личности Божијој. Осећање задовољства било би у Богу само тако могуће, кад би он имао свести и могао свесном рефлексијом осетити контраст своје задовољене воље са незадовољеном вољом, а пошто он свести нема, то је и осећање задовољства у њему немогуће. А где нема свесних престава и тежњи и осећања бола и задовољства везаних за њих, ту нема ни материјала из кога у свесној духовној личности постају многобројна сложена осећања. У Богу нема ни осећања љубави, ни осећања мржње, ни осећања наклоности ни ненаклоности, ни доброте ни пакости и т. д. јер сва ова осећања почивају с једне стране на одређеним осећањима бола и задовољста, а с друге стране на узајамном личном односу координираних органско-психичких индивидуа, а ни једног ни другог овде нема.

После свега овога јасно је, да се Богу не може придати предикат личности. Јер где нема памћења, карактера и душе (Gemüth), где су искључени свест, самосвест и осећање, ту о личности више но може бити говора. Личност је могућа само код ограниченог индивидуалног духа, личност и апсолутност предмети су, који се искључују, апсолутни дух божански је безлично биће.

До истог резултата води и идентитетно-филозофски доказ. Јер као што овај доказ захтева иматеријалитет апсолутне подлоге спољног феноменалног света, исто тако он захтева и несвесност апсолутне подлоге унутрашњег феноменалног света: апсолутна подлога материјалне спољне и свесне унутрашње стране васионе не може очевидно имати на себи нити форму материје нити форму свести, већ мора бити нешто подједнако далеко од обе феноменалне форме, а то она може бити само тако ако преставља несвесан дух (јер је овај несвесан као што је материја несвесна а дух као што је свест дух).

Са резултатима ова три доказа у погледу на природу божанског бића морала би се, вели Хартман, религијска свест и онда задовољити, кад јој они непосредно баш и неби ишли у рачун, јер су они логичке конзеквенције доказа, које је и она сама санкционисала, а у

исто их доба потврђује и теоријска Метафизика. Али тако ствар не стоји, они стоје у потпуној хармонији са захтевима религијске свести. Јер религијска свест захтева да је у религијском односу реално јединство између Бога и човека фактички остварено, да је актуелни религијски однос у исто доба целином својом и божанска и човечанска функција. Теизам, место да се пита за метафизичне претпоставке под којима је једино овај фундаментални религијски феномен могућ, полази од догматичке претпоставке, да су Бог и човек две битно различне свесно-духовне личности и тиме ово реално јединство цепа у два засебна акта, тако, да на место реалног јединства човека и Бога ставља њихово узајамно утицање (Wechselwirkung). А да би религијској тежњи за изгубљеним реалним јединством пружио накнаде, он мора однос између Бога и човека да престави аналого односу између два човека, у коме пијетет, захвалност, љубав и т. д. играју улогу. Али ова накнада била би и сувише недовољна, да теизам не оставља наду на потпуно спасење на оном свету, које се састоји у васпостављању првобитне изгубљене везе непосредног јединства између Бога и човека, и тиме показује да је онај начин религијског односа који он пружа неистинит, да се прави религијски однос састоји само у реалном јединству са Божанством. А ово реално јединство могуће је само тако, ако Бог нема сопствене свести, јер је само тако могуће да божанска функција милости буде потпуно идентична са човечанском функцијом вере, пошто та функција није у Богу праћена засебном свешћу већ је у њему несвесна а само у човеку свесна. И религијска свест дакле са своје стране, само кад се без предрасуде анализу њени постулати, захтева несвесност и безличност божанског бића.

Пошто смо тако посмотрили и други момент религијског објекта, момент по коме он заснива апсолутну зависност човека од Бога, прелазимо сада на посматрање трећег и последњег момента, момента који заснива апсолутну слободу човека у Богу. Доиста стављање апсолутне зависности човекове од Бога на место релативне зависности његове од света било би недовољно како за спасење човеково од зла тако и још више за спасење његово од греха, кад ова апсолутна зависност човека од Бога не би у исто доба значила и његову апсолутну слободу у Богу. Јер како за спасење од зла тако и за спасење од греха потребно је постављање објективних циљева, које индивидуум има да учини својим сопственим циљевима, што он може само тако учинити ако постане свестан своје битне идентичности са апсолутним бићем света, чиме постаје слободан не само од сваке релативне зависности него и од сваке хетерономије, дакле аутономан.

Истина формално увек и егоистично самоопредељивање може се називати аутономијом, али друго ја је оно које се овде опредељује а друго оно које се опредељује у религијском односу: овде ја, које живећи у заблуди свога супстицијалитета, иде за својим егоистичким циљевима, а тамо ја које је себе у Богу и Бога у себи свесно, ја које себе сматра као чисто телеолошко средство Божије.

Да би био момент, који заснива слободу, Бог мора ставити циљеве, који стоје над егоистичким циљевима човековим, а у којима ипак човек може суделовати. Део телеолошког светског реда, који се односи на човека, назива се моралним светским редом. Као *објективни* морални светски ред он преставља ред, који је фактички изведен и који је у своме тоталитету победоносан спрам свију субјективно-егоистичких вејетета. Као *апсолутни* морални светски ред он преставља објективном светском току иманентну идеју, која објективни морални ред од незнатних почетака води све савршенијим облицима. Као светском процесу иманентна идеја апсолутни морални ред није закон, већ имантни циљ, није νόμος већ τέλος, а као објективни морални ред он тако исто није закон већ иманентни ред (само као социјални ред он се може појединцу наставити као закон, разуме се хетерономни). Кад човек објективни морални ред схвати као манифестацију апсолутног моралног реда, који се као иманентни циљ света јавља у исто доба у његовој унутрашњости као милост освећења, онда га он уздиже до свога сопственога аутономног закона и тиме морални светски ред постаје *субјективним* моралним редом. Веза између објективног и субјективног моралног реда и њихово јединство у апсолутном моралном реду јавља се човечијем духу најпре у вези између објективног социјалног реда и субјективне савести и развиће свести о овоме јединству обојих чини главни садржај провиђењем вођеног тока развића религијске свести човечанства.

Тројству објективног, субјективног и апсолутног моралног светског реда одговарају три нова (етичка) доказа, који се поред ранијих шест могу поставити за егзистенцију Божију: доказ на основу објективног моралног реда, на основу савести и на основу тока развића религијске свести човечанства. Први доказ постулира Бога као иманентни циљ објективног моралног реда, јер је само под тим условом суделовање човеково у објективном моралном реду рад на Божијем циљу. Други доказ постулира Бога као милост освећења иманентну моме субјективном моралном реду или мојој савести, јер иначе морално управљање моје по мојој савести неби било освећење у религијском смислу, нити би моја морална аутономија била слобода у Богу. Трећи

доказ постулира Бога као милост откровења, која је иманентна религијском току развића човечанства, јер би иначе ток развића, на чијем врхунцу ми стојимо, био илузија.

Одредбе божанског бића, које проистичу из ових доказа, ове су. Бог као подлога објективног моралног светског реда представља *објективну* правду, као подлога субјективнога *субјективну* правду, светост и милост, а као подлога апсолутнога моралног реда објективну светост и милост.

Као објективна правда Бог чини, да се објективни морални ред одржава и на супрот свију нарушења наспоставља, при чему идеја правде не захтева да *добри* него да *добро* успева, да *зло* а не *зли* пропада, она не захтева да добри за своја добра дела буде још и нарочито награђен а зли кажњен, јер тако схватити објективну правду значи још стајати на прелигијском индивидуално-евдемонистичном становишту.

Као субјективна правда Бог се јавља у гласу наше савести и постаје аутономним моралним законом обавезним за све људе и доиста без божанске санкције општност и безусловна обавезност моралног закона чиста је илузија. Општност и безусловна обавезност моралног закона пак пада за религијску свест уједно са њеним заснивањем (Gegründetsein) у Богу као њеном једином могућем основу и у том заснивању њеном (т. ј. моралне обавезности) састоји се *светост* Божија. Али савест се не јавља само у прописивању моралних закона, него она пресуђује и сопствено понашање човеково на основу ових закона, и као таква она је *судећа* правда (richtende Gerechtigkeit) Божија. На послетку као *милост* Бог се јавља у давању снаге човеку да опажене моралне недостатке исправи и ојача у вршењу добра.

Трећи од три наведена етичка доказа, доказ на основу тока развића религијске свести човечанства, показује, да како милост тако и правда и светост имају објективни значај. Сума субјективних религијских процеса у свима људима на име сама је за себе опет једна објективна чињеница, која представља једну органску целину, и као таква она представља процес реализације божанске милости у историји човечанства т. ј. морални светски ред постаје *религијским редом спасења* (religiöse Heilsordnung). У појму реда спаса субјективни и објективни морални ред спојени су уједно и схваћени као начини манифестације апсолутног моралног реда. Апсолутни морални светски ред није дакле ништа друго до телеолошки светски ред који се односи на човечанство, у њему се исцрпљује делатност Божија у колико се она односи на човека и у њој се дакле исцрпљује и Бог, у колико

човек има с њиме везе и у колико он с њиме ступа у религијски однос, шта је Бог још осим тога то се човечанства у религијском погледу ништа не тиче.

Док објективна правда, светост и милост карактеришу биће Божије онако какво се оно јавља у самом светском моралном реду, дотле субјективна правда, светост и милост карактеришу биће Божије у његовој појави у свести човековој: прве се односе на Бога који је свету, друге на Бога који је човеку иманентан. С тога је религијска свест потпуно у праву, да правду, светост и милост сматра као саме атрибуте Божије, и то би само онда било искључено кад би Бог био засебно лично биће одвојено од моралног светског реда, што међу тим није случај.

ДРУГИ ДЕО.

Метафизика религијског субјекта.

Пошто је човек као религијски субјект један део самог света (природе), од кога је релативно зависан, то метафизика религијског субјекта мора не само испитати како има да се замисли човек па да он може бити субјект религијског односа, него у исто доба мора испитати и како има да се замисли свет да би човек могао стајати у само релативној зависности од њега. С тога Хартман дели метафизику религијског субјекта на два дела: на религијску *антропологију* и религијску *космологију*.

А) Религијска Антропологија.

Човек себе налази као биће, које по својој природи тежи за срећом а које опет према својој природи није способно, да дође до среће. Кад би ово последње било могуће, религија не би имала никаквог опстанка, јер ништа неби помагало опоминање на нужност спасења онде, где нема зла и греха. Према томе песимизам, учење да животу људском има много више бола него задовољства, чини безусловни постулат религијске свести. Осим тога религија је само онда могућа, ако се само религијско спасење од зла да замислити, ако је оно на други начин (науком) немогуће: зло несме бити илузија (као што то замишља будизам), реалитет бола а с тиме и реалитет човека и ствари и индивидуа које на њега дејствују, у кратко реалитет света чини такође безусловни постулат религијске свести. Тако исто мора постојати и грех. У појму греха постоје два појма, појам моралног зла (das Böse) и појам одговорности (Verantwortlichkeit), па како могућност обојих чини постулат религијске свести, то ћемо морати испитати метафизичке услове, под којима су морално зло и одговорност могући.

Морално зло је свака мисао (Gesinnung) или радња супротна моралном светском реду, објективним циљевима или божанској вољи. Да би оно без ограничења апсолутности Божије било могуће, потребно је прво да индивидуум није илузија (као у апстрактном монизму), већ реалитет, друго не смеју радње његове потицати с поља (као у фаталистичком теизму) и треће не сме индивидуум са својим вољним одлукама стајати ван области апсолутне воље Божије (као у индетерминистичком теизму) већ мора у њој бити. Правилна средина другог става лежи у психолошком детерминизму, а првог и трећег у конкретном монизму. На основу конкретног монизма морално зло је зато могуће што оно у једном правцу противречи а у другоме је у сагласности са моралним светским редом: Бог мора с једне стране то зло не само допустити (Лајбниц) него и позитивно хтети, пошто само оно постоји што он хоће, али он га с друге стране може хтети само као нешто, што постоји да би се негирало. Оно постаје или прелажењем константне енергије са места где је она нужна на друга где је штетна или природним одржањем енергија, које су у једној ранијој фази света биле корисне, а у новој постале бескорисне и с тога зреле за уништење.

Овим је показана могућност зла у опште као и могућност индивидуалне самоправде и сад се само пита, под којим је условима могућа одговорност индивидуума за његове зле поступке. Свет је пун искушења и мамаца на зло т. ј. у њему свуда има мотива, који лако могу да скрену човека са пута моралног светског реда. Разуме се да то ови не би могли чинити, да у човеку нема злих нагона, који чине те им се он одаје. Ниједан човек није без њих и од односа њиховог према добрим нагонима зависи, да ли ће се говорити о наследеној диспозицији за зло код човека или не. Разуме се да се ова наследена диспозиција за зло несме идентификирати са прагрехом (Erbsünde), јер за ово последње потребна је лична кривица, а ње овде нема. Како су сви карактеролошки нагони човекови спецификације општег евдемонистичког инстинкта његовог, то је евдемонистички егоизам корен свих злих нагона док су добри нагони, тако звани социјални инстинкти, телеолошким илузијама егоизму као јаја кукавици подметнути. Корен свих злих нагона да се с тога назвати коренитим или радикалним злом у људској природи, који је с моралног гледишта индиферентан док не дође у колизију са моралним светским редом, што бива чим егоизам престане бити наиван, чим егоистички човек увиди, да су добри нагони чисте илузије: тада егоизам испољава своју праву природу радикалног зла. Као што зли нагони одговарају обичном егоизму,

тако патолошко дегенерисани али нагони одговарају овоме потенцираноме и противу гласа савести потпуно глувоме егоизму, и они са своје стране чине радикално зло тога егоизма још горим. Али осим индивидуалне диспозиције за зло, постоји још и једна колективна форма њена. Урођени нагони за зло добијају на име своју храну не само од околних ствари и односа, него, што је још горе, човек живи међу злим примерима у једној злом испуњеној миазматичкој атмосфери и својим нагоном за подражавање лако следује тим примерима, који могу чак постати државом и друштвом санкционисани обичаји. У овом случају човек с правом одбацује са себе одговорност за зло дело, зло у том случају лежи на самом друштву (одн. држави или цркви) у коме је, и ако такво зло треба назвати грехом онда је то само колективни грех. Истина ако је човек у злом друштву и сам зао, онда он повећава само миазматичку атмосферу овог последњег и грех његов у овом случају није ништа мањи од наслеђеног греха (Erbschuld) његовог, јер инфицирање злим и колективни грех конституирају исто тако зло које *с поља* утиче на човека, као што радикално зли егоизам и нормални и анормални зли нагони сачињавају *унутрашње* зло човеково.

Али ако је на тај начин људска природа радикално зла и човек неопходно подложан злу, како је онда могуће лично осећање кривице и одговорност? Јер и једно и друго захтева безусловно религијска свест, јер њој је исто толико стало до спасења од греха колико и до спасења од зла. Најприроднije изгледа претпоставити, да би се избегао фатализам, који на основу горњега погледа у овом погледу неизбежан (па било да се он замисли у облику слепе судбине или божанске предестинације), да у човеку постоји слобода воље, којом је он способан да се стави над законитим мотивационим процесом у његовој свести. Али индетерминизам, вели Хартман, и ако са свим правилно на супрот фатализму тврди да сам ја само онда за своје дело одговоран, ако сам могао и друкчије радити но што сам радио, не само што претпоставља нешто што је немогуће, на име безузрочну вољу, него уништава и одговорност тиме што радње наше чини радњама пуког случаја, а за случај нико се не може учинити одговорним. Само психолошки детерминизам у стању је да избегне погрешке и индетерминизма и фатализма и да заснује могућност одговорности. Јер само ако моје радње потичу из моје воље ја сам за њих одговоран, исто тако ја сам за њих одговоран само онда ако оне нужним начином из мотива њихових проистичу. Истина појам одговорности захтева да сам и друкчије могао радити но што сам радио, али то само може значити, да

је моја воља могла другчије радити само да је имала довољан степен пажње и опрезности према датим мотивима, и отуда у нама осећање кривице због те непажљивости, и то осећање нагони човека да у будуће под сличним приликама напрегне све своје силе, да не учини оно што је раније учинио[1]). Непрестани рад у овом правцу чини вољу све способнијом у служби добра и на тај начин ствара се она стална вољна диспозиција за добра дела у нама, која носи назив етичке унутрашњости (ethische Gesinnung), а тек са овом и етичка одговорност, јер треба имати на уму, да ова последња не почива у човеку као природном. А само зато што постоји одговорност, постоји у човеку и осећање греха и жудња за спасењем од њега. Да би дакле морално зло било опште и да би постојало лично осећање греха, да би дакле човеку спасење било од неопходне потребе, религијска свест захтева као conditio sine qua non тачност психолошког детерминизма.

Досада ми смо у религијској Антропологији посматрали човека у толико у колико је њему спасења потребно; сада ћемо га посматрати у толико у колико је он за то спасење способан, пошто је очевидно да се само у ономе субјекту може јавити потреба за спасењем који је у исто доба и способан за спасење. Пошто је природан човек као такав исто тако мало способан за спасење, као што таквом човеку није спасење ни потребно, пошто тек човек као јединство природног човека са надприродном моралном вољом може бити религијски субјект у оба смисла, то пре свега треба одредити однос оне етичке воље према природном елементу у човеку.

Да морална воља не може бити продукт природног човека следује из тога, што природни човек као такав може своју вољу (било свесно или несвесно) детерминирати само према предмету евдемонистичког егоизма, а ова детерминација не може довести до резултата који би били у супротности са самим генетичким принципом њиховим. Њено порекло може дакле бити само надприродне природе и оно лежи у несвесном разуму, који с планом води светски процес. Да је то тако показује најбоље пример социјалних инстинката, који свести изгледају као непосредне последице егоизма, али несвесно стоје у супротности са њим. Из несвесно развијених социјалних инстинката извлачи несвесно-разумна рефлексија људска несвесно разумни фацит, који као морални постулат ставља на супрот егоизму и достава на послетку до свести, да је та несвесна разумност, у колико је разумна у исто доба

[1]) Да је оно детерминистичко Хартманово решење појма одговорности само делимично а индетерминистичко сасвим тачно, ја сам показао у својој књизи „О слободи воље, моралној и кривичној одговорности". Београд. 1906. Прештампано из „Полицијског Гласника". Издање књижаре М. Стајића).

и објективна и универзална а не индивидуална и субјективна, и на тај начин јавља се у човеку у исто доба и потпуно свесна морална воља као супротност егоизма.

Овом идентитету моралне воље са објективним разумом моралног светског реда одговара на становишту религијске свести идентичност практичне вере са милошћу освећења, и према томе слобода људска основана је потпуно на божанској милости и њен степен развитка зависи од степена развитка ове последње, тако да је милост божанска у човеку condotio sine qua non како потребе тако и способности човекове за спасење. Милост се у човеку јавља у главном у три ступња. Као несвесна снага која ствара социјалне инстинкте у човеку (и животињама) она се јавља као *припремна* милост (vorbereitende Gnade). У наслеђеним моралним диспозицијама, у којима ствара себи помоћне механизме да би омогућила психолошки своје јављање у највишем степену, она се јавља као *наслеђена* милост (Erbgnade). На послетку као *актуелна* милост или морална воља она се јавља на подлози ових наслеђених диспозиција.

Само у овом последњем облику свом, као актуелна милост, она преставља милост као религијску функцију у ужем смислу и сада само настаје питање, како може једна функција људскога духа бити у исто доба и функција Божија а да при томе човек не ступи сам са собом, већ с Богом, у религијски однос? Да би ово било могуће мора прво божанска функција милости бити реална дакле времена радња, друго човек мора бити реалан индивидуум и треће мора божанска радња, која се односи на овај људски индивидуум, бити у самој групи оних акција, које тај људски индивидуум сачињавају, захтеви, који су испуњени једино у конкретном монизму. У конкретном монизму Бог је *апсолутни* субјект у колико је носилац апсолутне идеје као цјелине свих парцијелних идеја, а као носилац једне парцијелне идеје Бог је *ограничени* субјект; као апсолутни субјект Бог је биће које чини подлогу универзалне појаве т. ј. феноменалног света, као ограничени субјект он је биће које чини подлогу индивидуалне појаве. А у индивидуалној вољи као релативно константној групи парцијалних функција апсолутне воље дају се разликовати три сфере: природна или *подбожанска*, зла или *противбожанска* и морална или *божанска* (gottgemässe). Природна сфера садржи атомске, биолошке и психолошке функције, које конституирају дати индивидуум, зла сфера садржи функције, које истина законитим путем следују из природних али са гледишта објективног циља вишег реда имају да буду негиране, док морална сфера садржи оне функције, које не стоје више у служби

субјективних циљева датог индивидуума већ у служби циљевима вишег реда и само оне чине садржину божанске милости. Те су функције оно што је релативно надприродно у човеку, јер га уздижу над егзистичким хоризонтом његове природности, ма да и оне спадају у природу човечију у ширем смислу, јер чине саставне делове његовог бића.

Сазнање битног јединства човека са Богом за човека је једна метафизички потпуно индиферентна теорија, докле год човек за себе зна само као за природног човека; за човека који је принцип егоизма увео за свесни принцип свога управљања, за злог човека, то је сазнање само једна одвратна мисао, која му неда да своје ја учини циљем свега осталог што постоји; тек за човека, у колико он носи у себи милост као саставни елемент своје личности, то ће сазнање служити као база религијског односа и постати полазна тачка новог, Богу посвећеног живота, и тада он постаје с Богом не само онтолошки него и телеолошки један. Кад ова с етичном унутрашњошћу идентична милост у човеку победи, онда је човек спашен како од греха тако и од зла. Док је тиме пак спасење од греха потпуно и дефинитивно (претпоставивши да човек не падне натраг у ниже ступњеве своје егзистенције) дотле је спасење од зла само идеално, јер зло као унутрашњи свесни бол и даље остаје. Дефинитивно и реално спасење од бола могуће је само са дефинитивним престанком самог индивидуума, са смрћу његовом. Нада на бесмртност, вели Хартман, није никакав постулат религијске свести, као што се то обично тврди, али није ни нешто што јој директ противречи, ма да је за религијску свест згодније да бесмртности нема, јер се надом на бесмртност у оном свету човеку одвраћа пажња од овога света и неда му се да сву своју енергију сконцентрише на објективне циљеве његове.

Чудеса Пресвете Богородице.

Пише: **Дионисије Миковић**, игуман.

(Наставак.)

И ако би се међу собом свађали, клали и гледали да један другог истријебимо, тад мира овог небесног неби имали.[1])

И ко чини: *„идолошклонство, чарање, непријатељства, свађе, накости, срдње; пркосе, расире, саблазни, јереси, зависти, убијства, пијанства, ждерања и остала оваква зла, неће наслиједити царства Божијег.“*[2])

[1]) Гал. 5. 15.
[2]) Гал. 5. 20 и 21.

О клонимо се тога и сваког зла, које би нас удаљило од царства небесног, и *стојмо у слободи којом нас Христос ослободи, и недајмо се опет у јарам ропства ухватити.*[3])

А далеко су мисли и путеви Божји од нашијех. Ми незнамо времена ни љета и врата будућности пред нама су затворена, и све је у власти Његовој; па кад нам се чини, да нас је постигла несрећа, и тада Га хвалимо, славимо и молимо, па и за претрпљену тугу и жалост осмјехнуће нам се срећа и весеље ће замијенити тугу и жалост нашу. А за примјер о томе служи нам и судбина Агапија, монаха. И на њему се испунила истина светог писма: *Ко сије сузама с радошћу ће пожњети.*

Купац његов држао га као роба, па је са објесном силом својом пред њим клонуо! Али тада њега није Агапије држао као роба него као прави добри брат брата свог и привео га Христу Господу нашем. Он му је као странцу отворио сву ризницу обилате благости своје.

Па и ми драгосна српска браћо и сестре, љубимо странца и намјерника, и љубазно их примајмо у дом свој! А с тијем ћемо ми и код свијета подржавати онај лијепи глас о гостопријемству којег наши покојни претци стекоше и нама у наслеђе оставише.

И сјећајмо се непрестано, да је и Господ наш Исус Христос, ради нас странцем сматран; па, као што је Он умио ноге ученицима Својим, непостидимо се ни ми умити их страном и намјерном госту нашем!

А нека нам зато као дивни примјер послужи и једна умна, љубљена, поштована и добродушна царска на хабсбуршком пријестолу глава, у лицу Франца Јосифа I., који се и сада у старости Својој, по примјеру Христа Господа нашег, усмирава, и на велики четвртак пере ноге сиромашним старцима, обилато их даривајући и гостећи.[4])

А за доказ, да то Господ обилато награђује нека нам буде и ова истина:

О по дну сјеђаше Аврам у хладу под дубом мамвријским, и видје три човјека мимо њ пролазећа.

И тада устаде Аврам на ноге, изађе пред њима и поклони им се до земље говорећи: „Господо! Ако сам достојан вашег доброг расположења, немојте мимоићи слугу вашег, него се свратите да принесем воду и оперем ноге наше и принесем хљеб да се наједете па да прослиједите путем својим!“

[3]) Гал. 5. 1.

[4]) И господин писац је поданик Њег. Ц. и Ап. К. Величанства Франье Јосифа I., а не као што нам се омакло у предпрошлом броју, гдје смо подразумјевали једног другог сарадника. *Ур.*

моју науку свагда представљати, он ће бити за сваког човека кључ од раја. Победа небеске силе над мраком извршена је. Принео сам оцу моме жртву над жртвама за грехе рода људског, и прославио оца свог, а то је највећа радост за мене Сада могу весело очи заклопити. Да будемо — драга браћо — достојни крстних жртава Господњих, угледајмо се на Њега, те живећи по Његовој светој науци и испуњавајући Божије заповеди, у стању ћемо бити и сами весело, и са задовољством дочекати последњи тренутак нашег земаљског живота са Христовим речима »Свршено је«.

Седма реч. Последња реч И Христа на крсту беше »Оче у руке Твоје предајем дух мој«. (Лук. 23, 46). Овим речима Исус Христос као да вели: До сада сам Ти оче поднео све жртве, које сам у стању био подносити; здравље, богатство, земаљску славу, мир и крв своју, а сада Ти предајем мисли ума и осећаје срца мога, жртву над жртвама, Дух мој као дела руку Твојих.

Тако дакле — благочестива браћо — љубљаше он нас, да је нас ради сишао са престола небесног, узео на себе образ људски, те у сиромаштву и највећој понизности 33 године живио, људе науци Божијој учио и безброј добročинстава нама чинио. А да би науку своју и потврдио, трпио је прогонства, и дочекао драговољно најпогрднију смрт на крсту. Не изискује ли ова његова превелика љубав нашу љубав, да онога љубимо свим срцем, свом душом и свим умом и силама нашим, који је нас све, пријатеље и непријатеље, познане и охоле праведне и грешнике једнако љубио? Јест, — драга браћо — треба да Га љубимо, и прослављамо, јер крв Исуса Христа на *крсту проливена чисти нас*, смрт његова на *крсту примирена искупљује нас*, а заслуга његова *на крсту стечена спасава нас*. С тога клонимо се свих грешних наклоности и страсти, живимо строго по његовој светој науци, те ћемо постати и ми учесницима оне небеске славе, коју је Господ наш својом смрћу на крсту за нас приуготовио.

Нашљедно право калуђера у Грчкој.

Као год сви људи тако и они који се одају монашком животу, имају потреба, макар и не биле опакове и толике као код других људи, које ови морају подмиривати. Да би се те потребе могле подмиривати, могу и монаси имати неки иметак (мали). Има их истина, који мисле да су монаси посве неспособни за стјецање иметка те сав иметак (н. пр. насљедство богатих рођака, што се код Византинаца веома често догађало) што га стече, не припада монаху него манастиру његовог реда. Није ни чудо, да се многи држе овог мишљења, које се већ одмах у почетку с монаштвом јавља. Василије Велики прерађујући правила Пахомијева о калуђерству између осталог вели: Калуђер се мора одрећи свијета и свију угодности те ради тога он не смије ништа своја имати, па ако шта и добије све то мора прећи у власништво манастира, којега је брат. . . .

Стари су се такођер овим питањем бавили, јер видимо, да их Лав Мудри у својој 5. Новели побија говорећи: Калуђери могу и иза пострига стјецати и по својој вољи располагати са два дијела оног иметка, што га је иза пострига стекао, а трећи дио мора оставити манастиру, ако му није прије тога ништа поклонио, кад је у њега ступио, а ако је случајно и ово било, онда може по својој вољи

с читавим иметком располагати. Ако калуђер умре без тестамента, тада је опет предмет интестатне насљедбе сво његово имање (и оно, што стече иза пострига). Размишљах, за што баш желе манастири да себи присвоје имање појединих својих калуђера — које хоће на тај начин да присиле на сиромаштво — а сами се богате.

Ово су два супротна начела. Начело сиромаштва калуђера, коси се с начелом богатства њихових манастира. Ово су многи и многи различито настојали да ријеше и разложе, но то не спада у опсег ове радње.

Западна је црква на Тридентском сабору прогласила своје (свештенике) калуђере посве правно неспособнима да стјечу и посједују имање.

Православна је црква била у том погледу нешто блажа. Јустинијан у својој 123 Новели пог. 38 вели »да монаси могу у прилог својих потомака и послије пострига тестирати«. Покрај тога мора — рачунајући и себе као једног од наљедника — барем свој дио манастиру оставити; код интестатне насљедбе добијају наљедници законите дијелове, а остатак манастиру припада.

О овоме се за тим на I. и II. сабору за Василија Македонца у Цариграду расправљало, те је донесен 6. канон, који гласи: Монаси не треба да имају властитог имања... све њихово припада манастиру... манастир се мора за сва своја лица бринути те се с тога калуђерима не дозвољава, да се брину или располажу са кућним стварима. На концу је ипак превладала 5. Новела Лава Мудрог, по којој се у неким случајевима дозвољава калуђерима, да располажу са својим иметком. Касније је црква, обазирући се на различите прилике, још слободније уредила односаје калуђерског иметка, тако је н. пр. дозволила да »διοτακτικός« може неке ствари од свог игумана (γέρος) наслиједити.

Кад се Грчка ослободила, вриједило је византијско горе наведено наљедно право, наравно обазирући се по мало и на обичајно право.

Касније, пошто је основано краљевство, издана је краљевска наредба од 28. јануара 1856., којом се уређује наљедно право калуђера, али та наредба не вриједи, јер нормира односаје, које може само закон уредити. Тако још и данас у Грчкој вриједи за калуђере ово византијско наљедно право:

1. Калуђер је правно способан да наслеђује (testamenti factio passiva) било тестаментарно, било ab intestato и то без икаковог ограничења. Само се по себи разумије, да овако стечено имање припада манастиру — осим горе наведених изузетака.

2. Калуђер има де и testamenti factionem activam.

О судбини оставштине калуђерове одређено је њеђеће:

А) Кад постоји тестаменат.

I. Ако је калуђер посједовао иметак прије него ли је пострижен био, те је ступивши у манастир барем нешто од свог имања истом уступио, тада може слободно својим иметком располагати (било у тестаменту, било даривањем). Ако није ништа манастиру дао, кад је у њега ступио, тада може само са $^2/_3$ свог иметка располагати а $^1/_3$ мора манастиру оставити.

II. Ово вриједи за имање што је послије пострига стечено.

III. Што се тиче иметка, који је калуђер стекао прије и за вријеме пострига с тим може располагати тестаментом, којега је или прије или послије пострига начинио, али само међу својом родбином, којега те мора и манастиру оставити

дио и то управо ополики — колики припадне сваком члану родбине. Сваки тестаменат, који не би имао ових увјета нема правне ваљаности.

Б) Ако не постоји тестаменат (ab intestato).

I. Иметак, којег је калуђер стекао прије пострига, прелази са моментом, кад је чин примио, у власништво манастира — дакле никако не може ab intestato нашљедити иметак калуђера, који је прије пострига стекао. Ако је калуђер (прије него је постријжен) имао дјеце, а умре без тестамента — тада свако дијете добије законит дио, а остатак манастир.

II. Иза пострига стечено имање ab intestato припада манастиру. Ако има дјеце, могу и ова захтијевати законити дио.

Ово горе наведено вриједи и данас у Грчкој, јер то налажу краљевске наредбе, али упоредо вриједи и обичајно право.

Сваки монах — звао γέρος — има свог насљедника — ὑποτακτικός — који нашљеђује и монашке послове а и иметак. Ὑποτακτικός, који је обично од дјетињства у манастиру, иза смрти игуманове прелази у покојникову келију те нашљеђује и имање и остале ствари, које је покојник као властите посједовао.

Осим овога, чини ми се, да у Грчкој постоји још и друго управ чудновато обичајно право. Калуђери могу тестаментарно располагати с њиховом имовином не обазирући се на манастир. То се потврдило праксом: У атинском манастиру Петраки 9 различитих калуђера, у различито доба, на смрти раздијелили су читаво своје имање (и иза пострига стечено) родбини — не оставивши ништа манастиру

Ово је фактично безакоње код закона — које није једино у Грчкој. Данас може у Грчкој калуђер расути сав свој иметак, може га и продати, може за новац купити папире и поклонити их коме год хоће. Заиста чудновато: као што видимо — овдје се нигдје али баш никако не спомињу калуђери, који не живе по манастирима — а тих има много у Грчкој, даље с једне стране може калуђер располагати с иметком као и сваки лаик а у случају смрти опет не може ником ништа оставити.

Атина, јуна 1906. *К. К.*

Записник

састављен дана 16. новембра 1906 у сједници изасланика срп.-прав. свештенства епархије херцеговачко-захумске, држаној у срп.-правосл. протопрезвитерском звању у Мостару.

Присутни изасланици протопрезвитерата: требињског протопрезвитер С. Правица; невесињског јереј Аћим Братић; билећког надзиратељ Ђорђе Перишић; столачког јереј Васо Медан; мостарског јереј Јован Муцовић и фочанско-чајничког јереј Лазар Косорић. Јереј Аћим Братић очитује изјаву надзиратеља гатачког, да му протопрезвитерат није могао одржати односну свештеничку сједницу.

Послије обављене молитве сједницу је отворио сазивач данашњега скупа јереј Јован Муцовић поздравивши одзив присутних изасланика. Прије отпочетог рада он је предложио слиједећи дневни ред:

I. Избор предсједника и перовође.

II. Претресање сједничких закључака епархијских протопрезвитерата, који су се сазиву одазвали, и доношање опћег закључка у форми пројекта за

мировинску уредбу срп.-прав. мирског свештенства у Босни и Херцеговини, који би служио као руководство нашим изасланицима на општем састанку изасланика свију епархија; евентуално као подлога за донашање коначног заједничког пројекта, који ће се предложити на усвојење великом управ. и просвј. савјету.

III. Дебата о свештеничком удружењу.

IV. Избор четворице изасланика на заједнички састанак свештенства свију епархија наше отаџбине.

V. Евентуалија.

Предложени дневни ред би једногласно примљен и приступило се послу како слиједи:

I. За предсједника сједнице би једногласно изабран протопрезвитер Стеван Правица, а за перовођу јереј Лазар Косорић, који се намијењене им дужности примише. За извјестиоца сједница такође једногласно закључи да и на даље остане јереј Јован Муцовић.

II. Након прочитања сједничкијех протопрезвитератских закључака, а нарочито иза разматрања од јереја Муцовића предложеног нацрта мировинске уредбе, би сачињен пројект, који се овом записнику прилаже.

III. Пошто је начелно усвојена потреба установљења свештеничког удружења, би закључено да се препусти овој четворици изасланика у смислу тачке III. дневног реда овог записника, да они према својој савјести и увиђавности пораде са својим друговима другијех епархија, који ће бити изабрани у циљу, у ком су и наши од нас изабрани, на оснивању свештеничког удружења. Осим тога стављено је у дужност јереју Лазару Косорићу, да састави нацрт правила свештеничког удружења, и то да га састави на основу нацрта свештенства сарајевског протопрезвитерата као и на основу већ постојећих правила разних свештеничких удружења. Тај нацрт Косорићев имаће да послужи руководством поменутој четворици изасланика за заједнички свештенички скуп у претстојећем им послу у истој ствари.

IV. За изасланике на општи свештенички састанак у Сарајеву зарад остварења закључака у смислу овог записника бише изабрани: протопрезвитер Стеван Правица, јереј Васо Медан, јереј Јован Муцовић и јереј Лазар Косорић, који ће намијењену задаћу извршити о трошку свештенства цијеле наше епархије.

V. Код евентуалија би ријешено, да се наложи изабраним изасланицима, да исти послије одржане сједнице с изасланицима другијех епархија, поднесу нашем свештенству извјешће о својем раду и успјесима на повјереном им заједничком послу.

Осим тога би закључено, да се цио рад данашње сједнице у препису спреми заступљеном свештенству осталијех епархија Босне и Хербеговине, остављајући извјестиоцу јереју Јовану Муцовићу дужност, да се споразуме с преставницима свештенства другијех епархија о дану општег свештеничког састанка, као и да своје другове о том благовремено обавијести.

Закључено и потписано!

— Слиједе потписи. —

Прилог

Пројект закона

за мировинску уредбу српско-православног свештенства Босне и Херцеговине.

I.

§ 1. За српско-православно свештенство у Босни и Херцеговини оснива се мировински фонд.

§ 2. Сви српско-православни мирски свештеници у Босни и Херцеговини добивају мировину из свештеничког мировинског фонда, ако су удовољили прописима ове уредбе.

§ 3. Мировину дозначује Велики Управ. и Просвј. Савјет на молбу дотичног лица сходно прописима ове уредбе.

§ 4. Као мјерило при одређивању величине мировине служи број година службе и величина посљедње стално постигнуте плаће.

§ 5. У године службе за мировину рачунају се, како свештеничке, тако и учитељске као предходне, а и оне у служби овостраних автономијех власти.

§ 6. Код установљења мировине рачунају се уз сталну постигнуту плату у посљедној години службе и петогодишњи доплатци односно повишице.

§ 7. Свештеник стјече право на мировину у овим случајевима:

а) Кад оболи од неизљечиве болести, те постане неспособан за службу.

б) Иза навршене 35. године службе у смислу § 5. ове уредбе.

в) У случају неспособности, предвиђене тачком *а*) § 7, која ако наступи прије навршене 10. године службе, добива свештеник 75% плате, у којој га умировљење затече, а након навршене 10. године добива цијелу плату с доплатцима.

§ 8. Кад свештеник дође у положај да моли за мировину, дужан је да се преко надлежног Цркв. Суда обрати Великом управ. и просвј. савјету с односном молбом;

§ 9 Епарх. црквени суд подвргава испитивању за мировину поднесену молбу прије него што ће је надлежном мјесту спровести те ако је молба мотивисана навршеном 35. годином службе, онда је благовремено спроводи Великом управ. просвј. савјету; а ако ли је пак молба мотивисана тачком *а*) и *в*) § 7., онда црквени суд подвргава молитеља љечничком прегледању двају љечника у присуству надлежног протопрезвитера односно његова замјеника.

§ 10. Мировина се исплаћује у антиципативнијем оброцима мјесечно унапријед.

§ 11. Мировину губи свештеник: смрћу, губитком свештеничкога чина на основу правоваљане пресуде и код иступа из поданства Босне и Херцеговине.

II.

§ 12. *а*) Основну главницу за свештенички мировински фонд полаже Велики управ. и просвј. савјет у своти од 20% свог цјелокупног доходка у првој години. У наредне четири године даваће Вел. управ. и просвј. савјет по 10% укупног дохотка, а у будуће по 2% редовно.

б) Сви епархијски савјети дужни су у свој годишњи прорачун редовно уносити своту од 2% свог цјелокупног годишњег дохотка за свештенички мировински фонд.

Остали извори свештеничког мировинског фонда су ови:

в) половица парохијске награде односно плате парохове од парохије, која је упражњена, а опслужује је сусједни парох.

г) заостатци непокупљеног 10%-ног прираза, заосталог у год. 1905

д) свота од свештеничке сталне награде односно плате путем редовних мјесечних устезања у износу од 3%.

ђ) све црквено-школске општине дужне су у свој годишњи прорачун редовно уносити суму од 1% својих цјелокупних годишњих доходака.

е) добровољни прилози и завјештаји.

§ 13. Уложни приноси свештеничком миров. фонду никоме се ни у ком случају не враћају.

§ 14. Фондом управља Велики управ. и просј. Савјет. у смислу § 210 сл. г. Уредбе. У случају преиначења уредбом прописаног дјелокруга Великог управног и просј. савјета, фондом ће управљати одбор свештеничког удружења

§ 15. Исплаћивање мировина у случају тачке *б*) § 7. не може наступити прије навршене 5. год. иза санкције ове уредбе.

§ 16. У случају потребе преиначења ове уредбе мора се поступати истом процедуром, којом је и постала.

У Мостару, 17. новембра 1906.

Слиједе потписи*).

Књижевне оцјене и прикази.

Парох **Владимир Милутиновић**, **Катихезе за I. разред основне школе** *Одштампано из »Богословског Гласника«. Срм. Карловци, 1906. Цена 1 круна.*

(Свршетак)

Могу образложити ту своју примједбу и с друге стране. Кад се сврши II. степен, вјероучитељ ће се питањима увјерити, да ли су дјеца бар донекле примила ново знање. То је дидактички захтјев. У Катихезама г. М. то се чини на III. степену. Тамо ћемо скоро свуда наћи егзаминаторна питања, која се односе на II. степен, на стварно и појмовно тумачење, што опет спада на II. степен.

Или: ново градиво (на II. ст.) смијемо и чак морамо, ако је опсежније, раздијелити на одјељке. Послије сваког одјељка морам пропитати дјецу (као што чини и г. автор н. пр. у 11. катихези), да се увјерим, колико су га усвојила. Узмимо н. пр. 20. катихезу. Други степен је превелик за I. разред. Ја бих га подијелио на два дијела. Начинио бих паузу тамо на 53. стр. послије става: »У Египту је био други цар, тамо није могао Ирод ништа заповедати«. За другу половицу бих навео специјални (ужи) »циљ«. Кад бих испричао прву половицу, зар не бих ставио иста она питања, која су код г. М. на III. степену до половице. А ону другу половицу бих питао послије другог одјељка. А гдје је онда III. степен? — Нема га.

Из конзеквентнога поступка г. М. види се јасно, зашто је он тако радио. Ни зашто друго, већ што је схватио, да се спајање увијек извађа само са оним

*) У овом пројекту закона за мировинску уредбу српског православног свештенства у Босни и Херцеговини прихватило је многе тачке и свештенство добро-босанске епархије, на својој сједници 12. о. м., а неке је од њих измијенило и допунило, што ће се свештенству накнадно овим истим путем саопштити.

градивом, што га је дао у тој јединици. Ако тако схвати, онда ни не може друкчије радити, него што је радио. А то није добро схваћено. На III. степену се спаја прво градиво, ново знање са дотле стеченим, или са дјечјим искуством; дакле материјал за III. степен вадимо из готова ученикова знања, из живота, из искуства дјетињег и т. д. Може се изнимно материјал тај вадити и из јединице, коју обрађујемо, ако је згодна, али то не смије бити правило. Признати педагог Leutz, који се бавио доста и религиозном обуком овако вели о томе: „Das Neue soll nicht vereinzelt in der Seele bleiben, es soll eingegliedert werden in den bereits vorhandenen Vorstellungskreis . . . Häufig kommen die Schüler von selbst durch eine unwillkürliche Vorstellungsverknüpfung auf verwandte Dinge, Lagen, Wahrheiten und aufgeweckte Geister geben oft überraschende Antwort auf die Fragen: Wo haben wir ähnl ches schon gehabt? . . . . Es gilt also, zu diesem Zwecke das Neue mit andern ähnlichen Vorstellungen und Erfahrungen in Verbindung zu setzen und zu vergleichen“ и т. д. (Lehrbuch der Erziehung und des Unterrichts, II. 65). А један од најпризнатијих модерних педагога Dr. W. Rein у чувеном дјелу свом „Theorie und Praxis des Volksschulunterrichts“ у I. књиги „Das erste Schuljahr“ (Pickel-Scheller) каже о томе предмету: „Die Abstraktion, das Begriffliche, die Blüte unseres Geistelebens kommt nur dadurch zuwege, dass zu dem neu aufgenommenen Konkreten, Einzelnen andere bereits bekannte Einzelfälle, in welchen dasselbe Begriffliche enthalten ist, zur Vergleichung herangezogen werden“ (стр. 122.) Ту, на III степену одлучну улогу играју упоређења новога са старим, контрасти и т. д. Таквих упоређења нигде скоро нема у Катихезама г. М. Н. п. код 17. катихезе могао је врло згодно наћијети упоређен са Благовијестима: тамо арханђео, овдје анђели, тамо се Д. Марија плаши, овдје пастири, тамо: радуј се овдје: не бојте се радујте се и т. д. Па тако је могао обилатог материјала наћи и за друге катихезе. (Таквог материјала има г. автор негдје на П. мјесто на III. степену, н. пр. у 13 катихези). Гдје нема сравњења, тамо има контраста, психолошког упоређења главних личности и т. д. Једном ријечи III. степен не смије бити истовјетан по садржини ни с једним другим, иначе се обука лако може претворити у механичан рад. Уз то је тај III. степен врло згодан и за то, да се на њему проречетира и утврди у многом прије стечено знање (концентрација).

То ми је ето главна замјерка и молим г. М., да је уважи.

Иначе у цјелини израду осталих формалних ступњева могу само похвалити. Свуда се мисли глатко и снажно нижу. Приправа је увијек лака и природна; »циљ« истиче на крају приправе, што му потпуно одобравам, само »предавање«, како сам већ истакао, врло лијепо изведено, систем правилан, а »примјене« кратке, али снажне. Нарочиту вриједност добивају примјене са оних лијепих кратких молитвица и пјесмица, којима се цјелина јединица заслађује.

Истакнувши у цјелини одлике овог дјела, прелазим на поједине катихезе, не да замијерам, него да кажем своје примједбе у најбољој намјери. Те су примједбе од много мањег значаја, а да би могле умањити моју препоруку овог дјела.

Код 1. катихезе имам у главном рећи, да је врло лијепо израђена, али скоро да удара на другу тему, него што је истакнута. Боље би било на III. степену упоредити родитеље с Богом, да добију дјеца јасан појам о Богу као Оцу небеском (као што је од прилике у Вукић. »Упутству за прву наставу у вјери«). Овако је тема прије: Бог је милостив или: О *милостивом* Оцу небеском и молитви. Одатле се опет види значај III. степена.

У примједби на ову катихезу г. автор каже, да катихета треба да прозива сваког ученика на крсном имену и презимену. Ја држим, да није потребно и по презимену, јер ако ћемо гледати на светост тајне крштења, потпуно је тој светости задовољено, ако прозивамо само крштеним именом, јер презиме с том св. тајном нема никакве везе. А ни достојанство науке не пати, него обратно. Катихета је према дјетету у интимном одношају као и дјечји родитељи. Па дјетету годи, кад му кажеш: Пајо! А кад му кажеш и презиме, звони више страно. Уз то ће катихета-парох и послије своје парохијање већином ословљавати само крштеним именом. Види о том питању н. пр Heffler-ову »Методику за вјеронаук«

У примједби 2. катихезе г. автор одлучно препоручује, да катихета сам на себи изваља знак часног краста лијевом руком. Немојмо тако! Нека учитељ на гимнастици ради обратно, кад већ има педагога, као што их има, који тако препоручују. Али немојмо то и овдје. Нема за то разлога. Јер ако можете дијете напред учити, које му је десна рука (тамо треба показати и десно раме), можете га и окренути према другу његову, да покаже десну руку, па ће одмах сви видјети, што хоћете да виде. И зар не може који малишан рећи: па Ви се, господине, крстите лијевом руком? И најпослије, зар нећете тим дијете збунити, кад вас је видјело, да сте се на почетку сата прекрстили другом руком, него што им показујете, а особито тек на крају тога сата, кад се будете с њима молили Богу? А ако ћете лијевом руком, онда морате прво и на лијево раме. Пустите то гимнастици!

У 3. катихези на крају »предавања« послије: Бог је свуда и на сваком мјесту, дометнути: и све зна. У овој катихези III. степен боље израђен него иначе.

У 4. кат. је примјена непотпуна. Са Стојана ваља прићи и на њих.

У 7. кат. посљедњи одјељак на 19. стр. чисто сам навлачи дјецу на антропоморфистичко схваћање. Од »спајања« на фактичко спајање иду само посљедњих пет реди, а остало су питања, која спадају на II. степен. Код »скупљања« ваља још ово дометнути: како је Бог створио видљиви свијет? — Редом, једно прије, друго послије; прво најпотребније, па затим остало. У примједби јасније растумачити значај библијских прича у елементарној обуци. Knecht такођер сматра катихизис сврхом, а библијске приче средством. Истина је, да су библијске приче темељ, али само педагошки, методички, дочим је катихизис стварно главна наука (а обоје је једно у два разна облика). Библијске приче служе као згодна подлога за конкретирање појмова. То и г. писац каже, али цитира Ohler-a и Knecht-a тако, да ко не пази довољно на његове ријечи, може на први мах добити обратан појам о значају библијских прича и катихизиса у елементарној обуци.

У 8. катихези III степена апсолутно нема. У 9. катихези није правилно изведен на II. ни III. степен. Сама она прича у »предавању« не може бити ново градиво, већ само конкретна подлога новом градиву. А све оно, што је у »спајању« у самој ствари спада на »предавање«. Па и то предавање не мора бити увијек афирмативним начином, као што већином чини г. писац. III. степена у овој катихези нема.

У 10. кат. »спајање«, које је управо још дио новог градива, дакле опет спада у »предавање« даде се лијепо еротематиком извести бесмртност душина. У «скупљању« прво питање: Шта има сваки човјек — јесте неодређено.

У 11. кат. III. степен иде у IV. У 13. катехизи на II. степену има мате-

ријала, који неугодно пресијеца главни ток мисли; н. пр. она мала психолошка анализа, како се прародитељи изговарају. То треба да иде на крај II. или на III. степен. »Стајање« цијело са 36. стр. иде на IV степен. О 14. кат. смо већ напријед споменули.

Код 15. кат. припрема није добра. Оно је само механичко буђење интереса, а нимало није у свези са новим градивом (Правило је: прва реченица у приправи треба да буде циљем, а све остале међу собом у стварном и логичком савезу. Heffler, op. cit.) Најбоље је, гдје год се може, припремом везати прошлу катихезу с новом, као што иначе чини г. писац. За »спајање« се врло лијепо даде извести сравњење, како раде родитељи с дјецом, коју су згријешила. Овако нема ни у њој III. ступња.

У 17. к. се у »примјени« сви божићни обичаји даду лијепо извести питањима.

У 18. к. осим методичке примједбе, да је III. степен скоро дословце еднак четвртом, имам да исправим у једну стварну, егзегетичну, погрешку. Г. писац вели пред »спајањем«, да су се Јосиф и Марија послије Сретенија вратили кући својој у Назарет. То не стоји. И г. писац касније каже, да су источни мудраци дошли у Витлејем, дакле у Витлејем су се заиста и вратили Јосиф и Марија из Јерусалима. Г. писац се овдје очито држи буквалног јеванђеоског казивања у Лук. 2. 39. Но то се мјесто не тумачи буквално; оно се не смије узимати само за се, већ у свези са Матијем Лука прелази ћутке преко долазка источних мудраца и бјегства у Египат. Из свезе са Матејем види се, да су се родитељи Христови тек по повратку из Египта настанили у Назарету. Неки егзегети узимају ову хронологију: прво долазак источних мудраца, затим Сретеније, повратак у Витлејем, па бјегство у Египат.

У 19. катихези »предавање« први одјељак већином спада на III. степен. Као и у неким другима, тако бих и у овој катихези »предавање« подијелио на дијела, јер је много онолико наједанпут, пошто дјеца у I. разреду неће имати такву меморију, а ни онако бујну фантазију, како вели г. писац у предговору, да могу замислити наједанпут без предисаја све те прилике. Особито то важи, још за 20. катихезу, о којој смо у погледу њене методичке обраде напред говорили. У 21. кат. је припрема згодна за III степен, а за припрему се може узети друго што. На стр. 56. ред 1. мјесто »Ускрс« рекао бих »највећи празник«. Од »спајања« јесте право спајање само пети и посљедни ред.

Тако сам навео примједбе на сваку поједину катихезу. Г. писца не треба да буни, што тих примједаба има двије стране. У ствари је то већином само једна примједба, она о трећем степену. Да је III. степен добро израђен, скоро би све те примједбе отпале.

Стил је у г. М. врло лијеп, жив, снажан, занимљив. Начин изражавања му је свагда такав, да га дјеца могу потпуно разумјети (она стилистична погрешка на 56. стр. да је Исус сваки дан био већи, случајно је испала). Једино бисмо правопису примјетили, да се *зато, зато*, кад је приједлог *за* изгубио своје самостално значење, те те ријечи постале прилози, пише заједно. А обратно, кад *за то* није присловно употребљено (стр. 9. *за то* вријеме), него је *за* самосталан приједлог, пише се растављено.

* * *

Кад су почеле излазити катихезе г. Милутиновића у »Богословском Гласнику«, радосно смо их поздравили. И даље ћемо радосно поздрављати сваки

даљи рад г. М. у том правцу и очекујемо од њега, да ће нам на овом пољу пружити још много. Даљи радови ће бити све савршенији. А оваков рад не треба да стоји гдје на тавану, да га једе прашина, него с њим треба користити. Ми га топло препоручујемо свима вјероучитељима и учитељима и свакоме, кога школски, а нарочито вјеронаучни рад занима. Духовне власти не само у карловачкој митрополији, него и по свим нашим покрајинама требале би ићи на руку оваквим дјелима, па их облитаторно завести као школску ручну књигу катихетину.

А г. Милутиновићу желимо, да ће наше топла пријема код свих оних, којима је намијењено своју књигу. Нека га ове примједбе не задрже од даљег рада, јер оне нијесу такве природе. Нека не гледа у њима вољу за замијерањем, него нека их прими као ријечи искрена помагача.

О с и ј е к. *Александар Живановић.*

Књижевне биљешке.

У Паризу је ових дана изашло једно дјело, које је врло важно за све оне, који се баве прошлошћу и садашњошћу угарских Срба. То је зборник привилегија и других црквених уредаба православних Срба у Угарској, са натписом: „Serborum per Hungariam constitutorum ordinationes ecclesiasticae sive sparsim sive nondum editae, nunc primum collectae — Parisiis via dicta Bernard-Palissy, Nr. 4. Expensis Hubert Welter, bibliopolae. (Leipzig Verlag von Hubert Welter, Salomonstrasse, 16) MCCCCVI[4], који је издао врједни и познати научник Луј Петит, као засебни отисак из познате велике збирке црквених саборских аката J. D. Hansi Amplissima Colletio Conciliorum continuata a J. B. Martin, in universitate Lugdunensi professore, et Lud. Petit, e Congregatione ab Assumptione. Овај зборник садржи у себи ове прилоге:

1. Привилегије цара Леополда од времена настањења Срба у Угарској, почевши од 6. априла 1690. па до 4. марта 1695.

2. Акта сабора српске цркве од децембра 1701.

3. Тражење Арсенија Чарнојевића, да цар Леополд испуни обећање.

4. Обећање цара Леополда, да ће чувати српске привилегије 22. новембра 1703.

5. Потврду привилегија од стране цара Карла VI. 8. октобра 1706.

6. Потврду привилегија српскога народа од стране цара Јосифа I. 26. септембра 1706.

7. Потврду привилегија од стране царице Марије Терезије 18. маја 1743.

8. Наредбу царице Марије Терезије о објави привилегија.

9. Текст прве уредбе црквене, зване Regulament, која обухвата уређење цјелокупнога црквенога живота српскога народа у Угарској, утврђено на српском сабору а потврђено од царске власти, 27. септембра 1770.

10. Монашка правила утврђена од два синода, г. 1673. и г. 1774.

11. Текст друге опште црквене уредбе од 2 јануара 1776., утврђене на исти начин као и прва. И овај текст је постојао до сада само у неколико примјерака. Издавач га је добио од черновичког митрополита. Има додатке о церемонијалу и о др.

12. Текст протеста митрополита Видака у ствари привилегија, 5. фебруара 1778. До сад је само један примјерак постојао.

13. Текст краљевскога рескрипта, којим се задовољавају захтјеви у протесту, 7. априла 1778.

14. Текст треће опште црквене уредбе, тако званога »Декларторијума« 16. јула 1779. са шест додатака.

15. Rescriptum, по коме се имају управљати митрополити.

16. Текст устројства епархијских конзисторија.

17. Неколике уредбе, потекле из краљевске тајне канцеларије 1783.—1798.

18. Акта и захтјеви темишварскога сабора до 7.—14. септембар 1790.

19. Потврда захтјева у актима темишварског сабора, 1791. г.

Писцу су ишли на руку, — што он, у преговору на латинском језику, и истиче — гг. Стојан Новаковић, предсједник српске академије наука и др. Милан Пећанац, секретар срп. посланства у Цариграду.

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У овоземној цркви.

Лична вијест. Здравље високопреосвештеног господина АЕ и Митрополита дабро-босанског: *Николаја*, који је због прехладе оболио, Богу хвала иде на боље, те ће по савјету љечничком отпутовати на дуже вријеме у далматинско приморје ради опорављења.

Извјештај о раду епарх. црквн. суда у Сарајеву донијећемо у наредном броју.

Сједница свештенства Дабро босанске епархије. Дана 12. децембра о. г. одржали су изасланици свих протопрезвитерата дабро-босанске епархије са члановима свештеницима епархијског црквеног суда и ширег упр.-просвјетног савјета сједницу у ствари свештеничког удружења и мировинске уредбе. На тој сједници иза прочитаног извјештаја о дотадашњем раду привременог одбора за удружење свршени су у главном ови послови:

I. Прочитана, су исправљена и допуњена правила за свештеничко удружење, која је правила склопио привремени одбор. Учињене су у њима поновно неке ситније допуне и измјене, и закључено је, да се изасланицима из све четири епархије стави у дужност, да та правила по потреби поново поправе, штампају и свештенству прије главне скупштине на претрес разашљу.

II. Прочитан је и у начелу усвојен нацрт закона за мировинску уредбу српско-прав свештенства у Босни и Херцеговини.[1]) Нацрт тај предложио је привремени одбор. Према закључку уступиће се поменути законски предлог будућем главном одбору удружења, да се с њим као и с правилима удружења поступи.

III. Наабрати су за изасланике дабро-босанске епархије у главни одбор удружења свештеници: Стево Трифковић, Стојан Тркуљић, Коста Божић и Гавро Гашић.

IV. Одређено је, да се прва сједница изасланика свију епархија 18. јан. 1907. у Сарајеву одржи, и да о томе сарајевско протопрезвитерско звање извјести изасланике осталих епархија.

[1]) Види примјетбу на 540. страни у овом броју.

Из једнице свештенства вишеградско-рогатичког протопресвитерата.

Записник састављен дана 14. новембра т. г. у Вишеграду. Присутни свештеници: Никола Стевановић, Алекса Ђуровић, Атанасије Косорић, Гавро Гашић, Коста Поповић, Светозар Поповић, Милан Стевановић, Радомир Блажић, Васо Косорић. Одсутни свештеници: Ђоко Косорић, Јосиф Поповић, Димитрије Јевђевић.

Послије молитве сједницу је отворио управитељ протопресвит. Гавро Гашић износећи тачку по тачку дневног реда на претрес пред чланове *поткрепљујући изложене мотиве конкретним предлозима*:

1. *О остварењу свештеничког удружења и избору изасланика на заједничку сједницу изасланика свију протопресвитерата ове епархије.*

1. Присутни сагласни са истакнутим назорима и жељама свештенства свију дијецеза, врло су задовољни, што могу поздравити замисао свештенства о његовом удружењу, као доказ истинског осјећајућег вођења свештеника о потреби солидарног и задружног свештеничког рада. Радујемо се томе предузећу и у заједничком раду свештеничком увиђамо јако средство за напредак патриотске и религиозно моралне свијести и дружевности, а с тим у вези братства, једнакости и пожртвованости основане на принципима узвишене хришћанске религије све за другог, а ништа за се и на принципима удруживања сви за једног и један за све.

2. *У* удружењу свештеничком присутни не само да увиђају јаку моралну и социјално интелектуалну везу нашег свештенства, него још очекују од удружења *створена духом, енергијом, будном свијешћу и бујним патриотским осјећајем* свега свештенства — да удружење буде *покретач духовног и материјалног напретка* нашег свештенства — помоћу удружења, да се колико код самог свештенства, у толико посредством овога и међу сами народ пренесу напредне друштвене идеје и установе. Свештенство удружено борећи се за напредак свој средствима културним и хуманитарним, постаће покретач савремених мисли и осјећања заједничких свештенству и његовој пастви.

3. За изасланика овог протопрезвитерата на епархијску конференцију једногласно би изабран управит. протопрезв. Гавро Гашић.

II. *О оснивању свештеничко мировинског фонда и изворима за тај фонд:*

1. На сједници, која ће се 12. децембра т. г. одржати у присуству изасланика свију протопрезвитерата епархије Дабро-босанске — радиће се и на остварењу свештеничко мировинског фонда у толико, што ће се донијети нацрт, као подлога за стварање правилника поменутог фонда. На овој сједници између свих изасланика изабраће се четири, који ће заступати нашу епархију на сједници општег састанка изасланика из све четири епархије. На овоме општем састанку израдиће се правилник свештеничко мировинског фонда.

2. Извори, из којих би се свештеничко-мировински фонд основао и издржавао према увјерењу присутног свештенства слиједећи су:

а) Свештенство би од чисте плате — *изузевши награду за катихизовање* — доприносило у мјесечним оброцима 3%.

б) Из аутономних средстава епархијског управ. просвј. савјета, а у колико овај не би могао, то на предлог епарх. савјета из средстава *вел. управ. просвј. савјета.*

в) да се из епархијских благајница у исти фонд уложи $^{2}/_{3}$ *од парохијске награде, односно парохове плате,* кад је парохија као упражњена повјерена сусједном свештенику *у привремену администрацију.*

г) Свештенички дио од вјечних споменова, који се у будуће код црквених одбора упишу, да се уступи свештеничко-мировинском фонду.

3. Пошто је свештенство наше као чувар вјере, народни васпитач и покретач патриотских мисли и дјела, промицатељ народног напретка и сталан стуб народне самоградње — пожртвованим радом својим увијек предњачило у свему народу своме — то је у истину оправдано, да сви горе напоменути позвани фактори допринесу својим средствима к' осигурању свештеничке будућности као јавног радника — одговорна цркви, народу и држави.

Ш. *Преглед садашњих за вјеронаучну наставу у народним основним школама прописаних књига.*

Чланови сједнице, као катихете на народним основн. школама изнијеше назоре у погледу уџбеника и одлучише све недостатке истих, које су *катихизирајући опазили и прикупили — обрадити их и тако сређене доставити протопрезв. звању.*

IV. *Анализирање вјеронаучног наставног градива.*

Изнесен је број методичних јединица и број часова, одређених распоредом сати за вјеронауку. Сравнивши број методичких јединица са бројем часова, доказано је, да је немогуће темељито обрадити данашње вјеронаучно наставно градиво према одређеном броју часова. Одређено, да сваки катихета у појединим гранама вјеронаучне наставе издвоји, што је за катихумене основн. школа најпотребније, да знаду, и што се може темељито обрадити, да буде сталном својином духа ученикова. Према важности појединих партија и према времену, што га катихета има на расположењу, држећи у виду цјелину појединe гране вјеронаучне наставе, а и с' обзиром на схваћање учениково, да учини избор градива и среди га према ступњевима годишњим и да тако распоређено градиво достави протопрезвитерском звању.

V. *Изложити једнообразан поступак, који ће претходити склапању бракова обзиром:*

1. На брачне испите и огласе.

2. Преводиво дјевојака прије брачних испита, огласа и вјенчања.

3. На случај, кад једно од оглашених младенаца превари и не пође за онога, с ким је испитано и оглашено.

Закључено:

1. Сваћајући важност тајне брака и увиђајући сваки дан пошљедице због разноликог поступка појединих свештеника, присутни ће настојати, да при благосиљању брачних веза једнако поступају не само у погледу брачних испита и огласа, него да се пригодом благосиљања бракова у свему придржавају *у наредби бр. 1100 од 1899. год. изложеног поступка.*

2. Присутни прожети једном мишљу, предузеће потребне мјере, да се дјевојке прије брачног испита и вјенчања не преводе кућама младожења. Једнообразним радом испомагаће свештенство један другога и тим ће поспјешити, да се неправилности при склапању брака уклоне у свима парохијама

3. Ако би се за вријеме огласа у року од три неђеље брачни испит прекршио и једно од оглашених младенаца кријући отишло за друго лице с' ким није оглашивано, у таким случајевима придржаваће се чланови сједнице слиједећег поступка: — Ко од испитаних превари и оде за другога, дужан ће бити *превареној странки уплатити све на тај начин нанесене трошкове и потражити од обављеног брачног испита разрјешење од претпостављених црквених власти.*

VI. *Донијети сталну одлуку и одредити једнак начин поступања по могућности у свима парохијама овог протопревзитерата* :

1. *У погледу крштавања дјеце у храму или на дому, обзиром на годишња доба и удаљеност насеља од парохијалних храмова.*

2. Освештавања кољива, благосиљања крсног колача и спомињања читула (споменица) умрлих чланова родбине дотичног свечара.

3. О причешћивању у домовима.

Закључено:

1. *У свима пригодама, кад је хрђаво и студено вријеме, те због тога кад се је бојати, да дијете не би озебло и обољело, свештеник ће тајну крштења свршити у дому родитељском. У* насељима, која су удаљена више од 2 сата хода од парохијалне цркве, свештеник ће одредити средишно мјесто, коме ће он више пута долазити и дјецу из околних села крштавати. Према окружници АЕ. Митрополита Дабро-босанскога *бр. 749* настојаће се, да свако овеће насеље начини крстионицу од метала или од дрвета, на тај начин би се дјеца не само у сједишту пароха, него и у свима мјестима у парохији трикратним погружењем крштавала.

2. Досадашњи уобичајени начин прекађивања, по коме су се на дан крсне славе и читуле спомињале — одређено је, да се прочитавање читула постепено и опрезно са народом поступајући и разјашњавајући му, пренесе на црквом за то одређене дане »задушнице« — а на дан крсне славе, да се очита и прелије кољиво, ломи колач у славу празника и да се спомену мјесто мртвих живи чланови дома свечарева.

3. *У парохијама* где нема цркве, старије упутити сусједној цркви *ради исповиједи и причести, само дјецу и болесне причешћивати код куће.*

VII. *Проучавајући сви чланови сједнице заједнички прилике у овом протопревзитерату где и како би се могла спровести окружница епарх. управ. просв. савјета бр. 20 у погледу оснивања српских народн. основн. школа.*

Ријешено:

Да би српске школе требало оснивати постепено у овим крајевима према наложеном реду и то:

1. *У Добруну;* 2. *У Рогатици;* 3. *У Вишеграду;* 4. *У Влахољевићима;* 5. *У Соколовићима.*

VIII. *Означити подесан правац рада, помоћу кога ће парохијално свештенство искорјењивати по духовни и материјални напредак убитачне навике и уочљиве недостатке нашег народа:*

1. Прекомјерно пијанчење пригодом свадби, крсних имена и дана, а с тим у вези неразумно поступање, колико у храни, *толико и у распореду животних потреба.*

2. Неписменост тежака, а с тим у вези сујеверје.

3. Назори тежака о времену, којим он располаже за рад, о распореду рада и сувишном празновању.

Ријешено:

1. Помоћу црквених одбора порадити, да се људи одучавају од прекомјерног *пића и да чланови црквеног одбора први дају примјер умјерености и разумног живота.* Одборници у свом домаћају на дјелу, да докажу људима, да се пријатељи не стјечу ни јелом ни пићем — него да одборници на првом мјесту задуже људе општим напредним радом и добрим дјелима.

2. Сујеверје искорјењивати помоћу проповједи и исповједи. Према врсти душевних болести и лијек као средство за поправак примјенити. — Помоћу читанки за аналфабете *ширити писменост бар у ужим круговима у народу, а упознавши луде са словима, не остављати их, док их не упознамо са књигом и док књига не постане им пријатна другарица и свагдања потреба њихова духа.*

3. Колико искуство и науке стечене из књига, толико исто међусобне расправе и говори у скуповима земљорадничких задруга, довешће нашег тежака, да зна цијенити вријеме и да се њим боље користи.

У Вишеграду, 14. новембра 1906.

Слиједе потписи:

У Митрополији Карловачкој.

Избори за народно-црквени сабор. 22., 23 и 25. прошлога мјесеца обављени су у свима епархијама митрополије карловачке избори посланика за српско-народни црквени сабор. Од 75 посланика (50 свјетовних и 25 свећеника) изабрано је 41 посланик радикалне странке, а 34 посланика слободоумне и либералне странке. Свечано отворење сабора обављено је дана 10./23. децембра т. г., овом приликом без нарочитог краљевског повјереника.

Нови митровачки окружни протопрезвитер. За окружног митровачког протопрезвитера поставила је архидијецезална конзисторија у Ср. Карловцима досадашњег професора и катихету вел. гимназије карловачке вприч. г. проту Ивана Машировића, нашега сарадника, коме искрено и срдачно честитамо, а такође и митровачком протопопијату, јер ће у младом проти Машировићу добити ваљана и спремна старјешину.

Архидијецезална епархијска скупштина. 30. прошл. мј. сазвана је у Ср. Карловце архидијецезална епарх. скупштина На истој су обављени избори чланова у поједине одсјеке, наиме за административни и школски одбор као и за конзисторију. Осим тога посвршавани су и други текући послови. Епархијска скупштина трајала је више дана.

Нове књиге и листови.

Летопис Матице Српске. Књига 240. Свеска VI. за год. 1906. Нови Сад. Издање Матице Српске. Стр. 121. Цена 1 Круна.

Књиге за народ. Издаје Матица Српска из задужбине Петра Коњевића. Свеска 117. *Два брата*. Приповијетка сељака С. Т. Сетјенова Превео с руског Ник. Николајевић. Нови Сад 1906. Стр 47.

Ежемѣсячный журналъ **„ХРИСТІАНСКОЕ ЧТЕНІЕ“** и еженедѣльный журналъ **„ЦЕРКОВНЫЙ ВѢСТНИКЪ“**, издаваемые при **С.-Петербургской Духовной Академіи**, служатъ органами православной богословской мысли и церковно-общественной жизни въ Россіи и за границей. Цѣна для заграничныхъ подписчиковъ 10 руб. за оба журнала и 7 руб. за каждый отдѣльно

Читула.

† **Петракч Т Петровић.** Српски народ у Босни претрпио је големи губитак смрћу овога одличнога мужа, који је између 12. и 13. дец ноћу у 73-ој години свога живота преминуо. Са узорног свог карактера, добра срца, опсежнога и успјешнога свога јавнога рада, којим је српско име и код странаца прославио, са оданости своје цркви и народу заслужио је покојник — који је 14. дец. по п. у Сарајеву на кошевском гробљу у присуству поглавара земље, највиших достојанственика и непрегледног броја народа сарањен — да му и на овом мјесту зажелимо вјечни покој и вјечну успомену!

Званични огласи.

Епархијски црквени суд у Сарајеву.

Број 1627. ех 1906. 1—2

Стјечај.

На једно питомачко мјесто из стипендијске закладе блаженопокој. АЕ и Митрополита *Ђорђа Николајевића* отвара се стјечај до 1. јануара 1907.

Могу се јавити великошколци Босанци и Херцеговци.

Молби ваља приложити: крсни лист, свједоџбу о испиту зрелости и о евентуалним колоквијама, индекс, свједоџбу љечничку и свједоџбу надлежног парохијског звања, да је молитељ као и породица којој припада, доброга религијозног и моралног владања.

Изабрани питомац имаће не само на вријеме колоквирати и испите полагати, него уз свагдашње примјерно морално владање и религијозним дужностима задовољавати.

Из сједнице епархијског црквеног суда, држане у Сарајеву 29. новембра 1906.

АЕ и Митрополит Дабро-босански:
Николај, с. р.

Епарх. црквен. суд, српско-прав. Митрополије Зворничко-тузланске.

Број 1433 ех 1906. 3—3

Стјечај.

Овим се расписује стјечај на парохију у Јабланици, која има парохијални стан и 408 домова са 2606. душа.

Молбенице састављене по § 90 и 91 Уредбе треба поднијети најдаље до 13. децембра 1906.

Из сједнице епарх. црквен. суда, држане у Д. Тузли, 19. октобра 1906. год.

Предсједништво.

Епархијски црквени суд српско-прав. Митрополије зворничко-тузланске.

Број 1623 ех 1906.

Оглас,

којим се боравком својим непознатој Милки рођ. Купрешаковићевој из Кожуха, законитој и одбјеглој супрузи Обрада Пејичића из Осјечана, јавља: да је дозвољен писмени поступак на развод њезина са Обрадом постојећега брака, те да је бракоразводна тужба уручена службено постављеном јој заступнику, часн. г. Ђорђу Петровићу, свештенику и пароху осјечанском, с којим ће се брачни процес довршити ако Милка не би лично или преко другог заступника своју одбрану прихватила односно већ постављеном заступнику потребна упуства дала.

Рок одговора и пријаве отвара се до 1. јануара 1907.

Из сједнице епархијског црквн. суда, држане у Д. Тузли 23. новембра 1906.

Предсједништво.

Епархијски црквени суд у Д. Тузли.

Број 1624 ех 1906. 1—2

Оглас,

којим се јавља Кости Сусаковићу, боравком непознату, да је бракоразводна тужба Јоке рођ. Новаковића из Црквине, његове напуштене законите супруге, предана на одговор, службено постављеном заступнику Костину ч. г. Димитрији Димитријевићу, свештенику у Б. Шамцу с којим ће се дозвољени и тијем отпочети писмени поступак спровести и брачни процес довршити осим случаја да се Коста јави лично или преко другог заступника своју одбрану предузме, или постављеном замјенику потребна упуства дадне.

Рок одговора и пријаве отворен је до 1. јануара 1907.

Из сједнице епархијског црквеног суда, држане у Д. Тузли 23. новембра 1906.

Предсједништво.

Епархијски црквени суд у Сарајеву.

Број 968/I. 1906. 3—3

Едикт.

Ивка Станићка рођ. Мамића из Жепча која је свога супруга Алексу, дрводјељу из Бусоваче прије 10 година оставила и негдје у свијет отишла, позива се овијем на повратак своме мужу до 1. фе-

бруара 1907. пошто ће се истом, ако се дотле Ивка лично или макар писмено не јави, дозволити, да ју у сврху развода брака због бјегства и прељубе утужи.

Црквени суд срп.-прав. митрополије дабро-босанске у Сарајеву 20. септембра 1906.

АЕ и Митрополит Дабро-босански
Нѵколај с. р.

Епархијски црквени суд у Сарајеву.

Број 1416. ех 1906. 2—3

Едикт.

Позива се Сократ (Пасхал) Скрели који се негдје, наводно у Црној Гори или Албанији налази, да се овом епархијском црквеном суду или свом уредовном заступнику г. Душану Константиновићу, канцелисти у епархијском црквеном суду у Сарајеву до 25. фебруара 1907. пријави, пошто га је супруга његова Ленка Р. Лучић из Сарајева због злобног раскидања брачне везе у сврху развода брака овдје утужила.

По истеку горњега рока отпочеће се парница, ако се Сократ не јави, са његовим заступником.

АЕ и Митрополит Дабро босански:
Николај, с. р.

Епархијски Црквени Суд у Д. Тузли.

Број 1508 ех 1906. 3—3

Едикат,

којим се Јерина рођена Михајловића, тежакања из Букове Греде, позива: да се у року од три мјесеца, рачунајући од дана проглашења овога позива, епархијском црквеном суду у Д. Тузли, писмено или лично пријави и своју одбрану у брачном процесу, по тужби законитог јој супруга Јевте Кузмановића, тежака у Чобић-Пољу предузме, или службено постављеног јој заступника, пречасног господина Цвијетина Поповића, свештеника и адм. парохије у Чобић-Пољу, довољно информише, или пак другог заступника са правно-ваљаном пуномоћију снабдије, пошто ће се, у противном случају брачни процес спровести и по тужбеном захтјеву коначно ријешити, без обзира на њезино одсуство, непознати јој боравак и пропуштени рок.

Из сједнице епарх. црквеног суда, држане у Д. Тузли 19. октобра 1906. *Предсједништво.*

»Источник« излази у свескама досадашњег формата на $1^1/_2$ табака сваког 15-ог и пошљедњег дана у мјесецу. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.

ИСТОЧНИК.

ЗВАНИЧНИ ОРГАН
ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА ЗА ДУХОВНЕ ПОТРЕБЕ.

Год. XX. Сарајево, 31. децембра 1906. Бр. 21.

ВЛАСНИК:
ВЕЛИКИ ЦРКВЕНИ СУД.

УРЕДНИК:
протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

ЗВАНИЧНО.

Евгеније,

Милошћу Божијом српско-православни Митрополит Бањалучки и Бихаћки свему пречасном и часном свештенству и побожном српско-православном народу Богом чуване епархије своје, молећи од Господа Бога и Спаса нашега Исуса Христа мир и благодат шаље свима свој архипастирски благослов и поздрав.

Бог Отац створио је човјека са слободном вољом и одредио му је за пребивалиште његово рај земаљски; али одмах му је дао и једну заповјест, да несмије у свом слободном кретању ићи тако далеко, да задовољи сваку пожуду и сваку љубопитљиву жељу своју; забрањено му је на име, да једе плода од рајског дрвета познања добра и зла. Дакле ето већ одмах у почетку битисања човјечијег сам Бог је завео неки ред у свијету, по ком мора у свијету неко заповједати а неко слушати.

Но први човјек заведен преко своје жене Еве од самог лукавог сатане нехтједе се задовољити свакојаким уживањем, које му је пружао рај земаљски, јер је сматрао својим понижењем, да буде нижи од Бога свога Творца, па је хтио, да буде самом Богу раван у знању; нечастиви бијаше пробудио у човјеку завист према самом Творцу због свезнања Творчевог. С тога хотећи бити свезнајући као и сам Бог преступи Адам заповјед Божију, нарушивши самим Богом установљени поредак свог живота, показа се тиме непослушан спрам свог Саздатеља и Добротвора и би због тога изгнан из раја и осуђен заједно с цијелијем потомством на труд, рад и муке у животу.

Из овога се јасно види, да је то воља Божија, да буде на земљи међу људима реда, у смислу којега има свако вршити дужности свога позива и свога занимања без поговора и роптања, дакле орно и вољно, ревно и савјесно, покоравајући се без икаквог упорства постојећем у свијету реду, без којег неможе бити ни сигурног ни мирног опстанка, а још мање напретка, ничем што на земљи живи и по њој хода. У ту сврху је сам Бог и завео за такво међусобно саживљење људско потребни ред установивши за одржање истог потребне власти на земљи, које имају сваког оног, ко постојећи ред нарушава, у границе тога реда да суабијају и потискују.

Шта је воља Божија у сваком, па и ономе правцу нашега живота, учио је људе Господ наш Исус Христос, којега тјелесно рођење и силазак на земљу међу људе у облику човјечјем спомиње и слави света наша мати православна црква сваке године о Божићњем празнику, учећи нас том приликом, да је преблаги Творац наш из превелике љубави своје према грјешном роду људском, кад је грјеховност његова била превршила сваку мјеру и прешла била сваку границу, послао свога јединороднога Сина, друго лице пресвете Божанске Тројице, на земљу у облику човјечјем, да нас поучи свему ономе, што је воља Божија да ми радимо и како да живимо, да нас тим средством к Богу обрати, с Њиме измири, к Њему приведе и тако од вјечне погибије спасе, јер Бог неће смрти грјешника, већ хоће, да се грјешник спасе и Богу жив буде.

Вољи Божијој учили су нас по заповједи и примјеру Христовом и свети апостоли Његови, наглашујући да се воља Божија састоји нарочито у томе, да будемо задовољни сваки с оним што имамо, дакле са стањем у коме смо се нашли, да вршимо ревно и савјесно и без икаквог противљења и роптања сваку дужност позива својега, и да се покоравамо, у интересу мира и потребног реда међу нама, без разлике свима постојећим властима, јер је, каже св. Апостол, свака власт од Бога постала, и нема власти која не би била од Бога; ко се противи власти, тај се противи наредби Божијој; а ко то чини, тај узима грјех на себе, за који ће грјех, разумије се по општем реду, који за свијет вриједи, имати испаштати и овога и онога свијета.

Воља Божија, које се ми нарочито требамо држати у своме животу као православни Хришћани, садржана је у писаној ријечи Божијој — у св. писму. Али воља садржи се према горе изложеном и у сваком закону и у свакој уредби, која се издаје у сврху унапређења ма какве врсте интереса рода људског у опште, интереса појединих народа, појединих друштвених слојева и појединих људи. И ми

православни Срби у овијем земљама удостојили смо се те среће и милости Божје, да имадемо ево сад већ друга година у животу и на снази један закон, по коме се имамо да управљамо у раду и бризи својој око унапређења свих послова наше цркве и школе. Установе и те уредбе дужни смо ми сматрати као вољу Божију у толико, у колико су њих прописале за нас у споразуму с првијем људима нашег народа наше врховне духовне и највише свјетовне земаљске власти у врху што правилнијег и живљег промицања свих црквено-просвјетних интереса наших.

Бог је створио човјека по свом образу и подобију, са способношћу наиме да се све више усавршавати и на тај начин самоме Творцу своме све више приближавати може. Друго лице св. Тројице Господ наш Исус Христос учи нас, да смо ми пред Богом сви једнаки, да смо ми сви синови заједничког Оца нашег небесног, да смо према томе браћа међу собом. Наука Христова брише дакле све разлике међу нама и диже нас све подједнако из прашине земаљске к небу и приближује нас подједнако све без разлике Богу, ко год то само хоће, јер и ако се за наше усавршавање пружа и даје путем св. матере цркве наше свима нама подједнако благодат Божија, ипак без свог властитог судјеловања и без своје воље неможемо се ми усавршавати и напредовати.

И наша самоуправна уредба изједначила је нас с малим неизбјежним изнимкама све у праву, да можемо бити учесници у управи послова наше цркве и школе, да можемо одлучивати сами о судби своје цркве и о свом просвјетном напретку. Но дајући она сваком члану цркве и народа скоро једнака права, иште она од нас свих подједнако и вршење неких неотклонивих дужности, јер неможе бити нигдје права без дужности, и ко не ће да врши дужности, нетреба да тражи за себе ни права. Воља Божија, да ми вршимо све своје дужности, врједи за све наше законске дужности и за све дужности, које на основу постојећих закона постављене власти од нас у нашем општем интересу ишту.

И наша автономна уредба познаје наше народне црквене и школске власти. И ове потичу по учењу св. апостола Павла од Бога. Воља је дакле Божија да се безусловно покоравамо и наредбама тих власти, што их ове у врху промицања наших црквено-просвјетних интереса издају, јер и вршењем тих наредаба испуњавамо једну врсту дужности својих, испуњавамо дакле вољу Божију, јер Бог хоће да буде реда у свијету, а реда па ни рада ни напретка неможе бити онђе, гдје не слуша млађи старијега, гдје хоће свако да заповједа,

гдје нико не мари за наредбе власти. Према овоме видите, како се љуто гријеши сваки онај о вољу Божију, који се противи наредбама својих претпостављених власти, којима се наредбама иде за унапређењем општег добра; како се тешко огрјешује о наш општи напредак онај, који наше постојеће црквено-школске власти неће ни да призна као власти снабдјевене правом заповједања у управи наших црквених и школских послова. Сваки такови непослушник издаје тиме сам себи свједоџбу о томе, да он није љубитељ него рушитељ постојећег реда, да је не савидавајући већ разоравајући елеменат у народу своме, да он није пријатељ општих народних интереса и опште народне ствари, већ човјек, који иде за тим да угоди својој сујети, да задовољи своју мниму величину и своју уображену важност.

Жао ми је, што морам с болом у души да изјавим, да се је на превелику жалост нас свију и на огромну општу штету нашег српско-православног народа опазило већ течајем прве године нашег самоуправног живота у цркви и школи нашој, да их имаде у више мјеста подоста, који се у свом неком уображењу и заносу стављају над наше самоуправне власти, да их по неки неће ни да признају као законито постојеће власти, да неки омаловажавају наредбе њихове и неће добре воље да их врше, и да неки извршењу истих очито противљење показују. За сажаљење су сви такови међу нама, јер су или можда заслијепљени својим уображењем, да би они више прикладни били да сједе на мјесту оних, којима је народно повјерење управу црквено-школских послова за прве три године самоуправног живота предало, или су можда занесени својом охолошћу или гордошћу, која им не дозвољава да слушају заповједи по њиховом мишљењу од њих мање заслужних људи, или су можда проникнути духом упорности, који их испуњава и провијава цијелу њихову унутрашњост. Молимо се с тога сви Богу, та таковe обрати и на прави пут изведе, јер они, душевни сиромаси, заборављају при томе, да Бог равна судбом и појединаца и појединих народа и појединих држава, да је дакле то воља Божија, да и у нашем самоуправном животу долазе на управу само они, које Бог за то одређује и без Чије воље и равнања ништа на свијету у опште не бива. Такови људи противе се самој вољи Божијој, дакле и св. Духу као трећем лицу Божанском, које се противљење по науци наше св. матере цркве не прашта ни овога ни онога свијета.

Кад је наша автономна уредба подијелила Вама сама и такова права, за која се још данас боре сусједне напредније земље, и кад Вас је она тим правима уздигла на право човјечије достојанство, које Вас мора испуњавати истинитим поносом, за што да се онда кратите

вршити вољно и без роптања и све дужности, које та уредба и на основу ње постављење власти од Вас иште? За што заборављате при томе на поуку св. писма, да треба давати Богу што је Божије, цару што је царево, и у опште свакоме што је његово? За што онда да се буните против плаћања епитрахиљских пристојаба свештеничких, које је пристојбе за то надлежна управна власт наша установила? Немојте се наговарати тим, да Вас од тог плаћања ослобођава давање 10% црквено-школског прireза. Кад би тим прirезом народ био ослобођен од сваког даљег подавања свом свештенству, не би самоуправна власт наша, која је из самог народа потекла, наређивала никаквих других плаћања за Вас. Не иде ни једна власт за тим, да товари на народ намете сувишне, већ само потребне; а најмање ће учинити то једна власт, која из народа потиче са задаћом, да о сваковрсном народном добру бригу води. Немојте заборавити, да по св. писму има живити од олтара онај, ко олтару служи, а то су Ваши свештеници. А како ће они живити од олтара, ако се Ви устежете да на тај олтар дајете приносе толике, да свештеници Ваши према духу времена данашњег све потребе своје и своје породице пристојно подмиривати могу? Како можете и помислити да ће људи, које Ви из своје средине бирате за управу свих црквених и школских послова наших, огријешити се о обзире дужне према своме народу, и да ће наредити да народ сноси непотребне терете какове? Али немојте заборавити да ти исти људи морају да воде бригу уједно и о томе, да сваки радник народни добије и пристојну и примјерну награду за рад и труд свој у народном послу своме, па да с тим неможете избјећи снашање терета с таквом наградом скопчаних. — Немојте се ни при томе бранити с тим, да терета других и онако доста имате. Према општим потребама Вашима терети су ти још и сувише малени. Њива нашег народног живота обрасла је самим коровом, трњем и чкаљем. Треба ту много радника за крчење, чишћење и дотјеривање у ред те њиве, а за тај посао иште се с тога још много материјалних жртава. А ове се могу намакнути само тако, ако Ви одбаците сваки непаметан и са раскоши, дакле непотребним трошком, скопчани обичај из живота свога народног, ако напустите из обичаја својих, који су иначе по себи достојни сваког уважења, све оно, што Вас у тим обичајима води харчењу и безкорисном расипању Ваше, знојем труда Вашег и муком добивене, тековине. Одбаците из народног живота Вашег све оно, што св. мати црква наша као брижна руководитељка цијелог живота нашег не тражи од Вас, и сведите на најмању мјеру трошкове око разних пригода породичног живота свога, па ћете видјети, да ћете распола-

гати ваздa с материјалним средствима, потребнима и за подмирење неопходно нужних црквено-просвјетних потреба наших.

Слушајте и вршите савјете и препоруке ваших црквено-школских власти, па оснивајте своје вјероисповједне школе за основну наставу и васпитање подмлатка свога; шаљите дјецу своју у свијет на научавање трговине и корисних заната, да тако с једне стране олакшате касније живот дјеци, која на дому остану, и да с друге стране оној дјеци, која иду у свијет, осигурате сјајну материјалну будућност, често много бољу и уноснију, него ли ју имају они, који уче средње и више школе, које на крају крајева праве велики дио таквих друштвеним незадовољницима.

Оснивајте, гдје Вам је год могуће, разна просвјетна и привредна удружења, корисна и по појединца и по општу нашу народну ствар. Нарочито оснивајте земљорадничке задруге, гдје год услови за то постоје, јер оне ће вас научити умјереном и трезвеном начину живота, радној врједноћи и разумној штедњи, које ће врлине све заједно омогућити Вам постизавање и остварење многих опште корисних ствари и установа у народу, и које ће Вас ставити у положај, да будете у стању веселога срца приносити сваку материјалну жртву на олтар своје цркве и школе.

Божићну радост нас свих мути и та немила појава нашег досадањег самоуправног живота, што је се нашло у неким мјестима и црквених одбора и појединих група људи, који се против наредбама претпостављене духовне власти у ствари привременог пристављања свештеника за неке парохије и црквене општине. Противљење у таквим стварима доказ је велике недисциплинираности неких људи из нашега народа, и знак је то врло малог смисла код таквих људи за ред у општe, кад у једној организованој цјелини, у којој је законом одређен свакоме његов положај, његово право и дужност, сваки појединац или по неке законом непризнате групе људи траже да се њихова жеља испуни и ондје, гдје се испуњењем те жеље општој ствари никаква корист не чини. Пркос је то само жалосни и неопростиви код таквих људи, који с једне стране свједочи о томе, да ти људи немају поштовања дужнога ни спрам своје претпостављене духовне власти, ни спрам закона, који тој власти даје искључиво право располагања у стварима споменуте природе; с друге стране води такви пркос неслози, свађи, раздору, странчарењу и међусобним трвавицама у крилу дотичне општине, што све уређа само великом штетом за сваки општи интерес у таквој општини и парохији, који се неби смио никад запостављати личним и страначким интересима, којих је плод пркос споменуте врсте.

Одбаците ви с тога све интересе споредне, избените из своје главе мисли и бриге о задовољењу тих интереса, гдје год се ради о опште корисној ствари, па ћете одмах доћи до увиђења, да духовна власт Ваша ради увијек, у колико јој то прилике дозвољавају, у најбољем интересу народа и црквене службе у њему. Напустите Ви свако противљење у опште свакој законито постављеној власти, ако желите, да испуните вољу Божију и да на тај начин уђете у царство небесно, у које неће по ријечима св. писма ући онај, који виче само „Господе, Господе“ него само онај, који чини у свачем вољу нашег заједничког Оца небесног, а та воља иште од нас и послушност законито постојећим властима, да не би иначе по примјеру праоца нашег Адама због непослушности лишени били сваке среће и напретка на земљи и блаженства у своје вријеме на небу.

У ту сврху препоручио бих Вам свима између осталих хришћанских врлина нарочито хришћанску кротост и смиреност, за коју нам може послужити као најбољи примјер сам Господ наш Исус Христос, који се је толико понизио, да је примио на се облик човјечији, да је као човјек на земљи живио и као човјек страдао, распети се дао и умро у крвним мукама, а све то ради нас и нашега спасења. И нас сваки, ако жели и хоће да користи општој ствари, треба да је спреман, да у свако доба принесе себе и своје „ја“ на жртву општој ствари. А да би то могао учинити, несмије себе држати за паметна, важна, велика, знаменита, већ мора да умије и да је кадар себе порећи и затајити, да држи себе за безкорисног, без икакве или бар од мале вриједности створа. Сви требамо дакле, да се смиравамо, а не да се подижемо, поносимо и гордимо, јер шта има у нама што би било наше, што дакле не би примили као дар, вели св. апостол, па чиме ми онда да се поносимо? Треба да имамо при томе ваздa пред очима и оне поуке св. писма, да се Бог гордима ваздa противи, и да Он даје само смиренима Своју благодат и помоћ; да, ко се сам узвишава, да ће бити понижен, а ко се смирава и понижава, да ће бити узвишен; да ће први бити послиједњи а послиједњи први; да се нетребамо отимати за прочеља у зборницима т. ј. састанцима, нити за прва мјеста при столовима и т. д. Само на тај начин моћи ће се избјећи најлакше разна трвења, свађе и распре међу нама, а тиме ће се најприје доћи до сложног и споразумног заједничког рада у општим стварима. Само на тај начин одомаћиће се међу нама потребни мир и добра воља, и биће могућно љубавно и братско сажиљење наше овдје на земљи. Без мира и братске слоге међу нама неможемо се надати ни благослову Божијем у никаквом нашем послу овдје на

земљи. А гдје нема Божијег благослова, неможе бити ни напретка никаквог међу нама, а без напретка неможе се појавити у нама ни права духовна радост Божићна, којом радошћу треба да испуњава нас свагда празник Божићни, будући је Христос дошао на земљу да нас научи вољи Божијој, и ради нашег временитог благостања овдје на земљи и ради нашег вјечног спасења касније на небу.

Због тога и треба да нас свагдашњи Божићни празник испуњава искључиво духовном радошћу и духовним весеље и да нас потакне на вршење свих хришћанских врлина у животу, како би помоћу тих врлина могли бити напредни и сретни и овога и онога свијета. Јако се ми гријешимо о тај наш напредак и о наше душевно спасење, ако се празнику Божићњем радујемо само због јела и пића, које за тај празник спремамо; ако се њему радујемо само за то, што ће мо се тада моћи одати тјелесном уживању и наслађивању или за то, што ћемо, не по нашем српском народном, него по неком туђем обичају, моћи тада дочекивати у својим домовима честитаре, уживајући у томе, што нас међу њима многи од уплива и положаја у друштву људском удостојавају своје посјете и за вријеме саме св. и божанствене литурђије у цркви, тако да занемаримо тога дана и дужност доласка у цркву, само да можемо дочекивати госте — честитаре. Сврха Божићног празника тиме би промашена била. Радујмо се с тога Божићном празнику радошћу духовном због тога, што нас он упозорује на науку Христову, које се требамо придржавати у животу, ако желимо себе у сваком правцу унаприједити, и ако желимо, да поживимо овдје на земљи у тишини, миру и благостању и да се удостојимо вјечног блаженства на небу.

Желећи Вам свима да Вас овогодишњи Божићни празник испуни таковим мислима, које ће у животу Вашем уродити у Вама свима хришћанским врлинама, које ће нас оспособити за сваковрсни напредак овдје на земљи и припремити Вас за вјечно блаженство у небу, и желећи Вам даље да овогодишњи Божићни празник одиста и проведете у повољном здрављу и у пријатном душевном расположењу, поздрављам Вам уједно и долазећу Нову Годину, желећи, да у њој свучемо сви са себе досадашњег старог човјека и да се обучемо у новог апостолско-јеванђеоског човјека, како би Божићни празник те долазеће Нове Године, облагорођени, препорођени и обновљени дочекати и у потпуном душевном задовољству и у најљепшем међусобном миру и слози прославити могли.

У то име „Мир Божији, Христос се роди!"

У Бања-Луци пред Божић 1906. гол.

Гореспоменути смирени Митрополит:

Евгеније.

Чудеса Пресвете Богородице.

Пише: **Дионисије Миковић**, игуман.

(Наставак.)

О Теребијској икони Божје Матере.

Око 130 миља далеко од града Твери, а 100 миља од „Вишег Волочка“, постоји теребијски манастир.

Окружен је разним густим дрвећем, а посвећен светом оцу и чудотворцу Николају мирликијском.

По њему се манастир свети и позивље *„Николајевски“*; а сва теребијска пустиња, у којој се налази, зове се и *„Николајевска“*.

Прво основање светог манастира овог пада на 1492. годину Господњу.

Био је жртвом огња, али је чудотворна икона св. оца Николаја и посред огња здрава остала!

И кад је манастир био у пламену присутни су гледали, како ватра пламти око свете иконе, али не може да је се дотакне!

Свети манастир обновљен је 1654. године помоћу становникâ града „Бјежецка“.

А осим чудотворне споменуте иконе светог оца Николаја, пред којом многи болесници оздрављење добивају, налазила се ту и чудотворна икона Божје Матере.

На икони је приказана Пресвета Богородица раширених руку с Божанственим Сином исправљеним пред Њом и раширених руку.

Пред светом иконом овом налазили су оздрављење многи болесници од разних болести.

Али данас се не зна гдје се налази светиња она ни како је из светог манастира нестало!

Неки писци вele, да је свети манастир чудом некијем остављена, а неки истичу могућност, да је била жртвом пожара.

У светом манастиру свагда Јој се врши света служба 14. маја.

Тај дан сваке године много свијета с разних страна посјети ово свето мјесто и моли се Богу и Божјој Матери пред капијом свете чудотворне иконе, — и многи душевни и тјелесни болесници здрави се кући поврате, славећи и величајући неограничену милост и Свемогућство Пресветог Триличног Бога и Пресвете Богородице.

* * *

Хришћани!

Похађајмо и ми свете храмове у којима је: „Богъ нашъ прибѣжище и сила“ — а који је и свуда и на сваком мјесту као Творац и Сведржитељ свега што се види, и што се не види.

У светом храму најнађемо ми и светитеља, којем је храм посвећен. Он ће опажено гледати, какви смо му дошли да га прославимо.

Веселиће се света душа његова, ако му приђазимо намјерама чистијем и светијем, а биће му криво, ако су нам намјере зле и опаке.

Па нека мисли наше буду упућене Богу и роду.

Кланјајмо се, метанишимо и крстимо се пред часним крстом и светим иконама и пред њима се молимо Богу и свецима за тјелесно здравље и душевно вјечно спасење! Молимо се и за владара, за старјешине, за сроднике, у опће за сваког и за рајско блаженство наших драгих и милих покојника и „ѥсѣхъ ѿ вѣка преставившихсѧ“.

Али крстећи се, не мотајмо руком по лицу свом, него се прекрстимо, да притисак крста с три прста: *у име Оца и Сина и Светог Духа* освети наше чело, десно и лијево раме.

И свети Јован Златоусти вели, да се правилно нико не прекрсти, ако му тијело крст не осјети. А кад се правилно крстимо, том се крсту веселе анђели и уписују га у књигу заслуга наших. А крстећи се а тијело и не додирујући, — чинили би гријех и изазивали би радост у роду пакленом — нечастивом.

Па да светитељу угоднији будемо, те да се за остварење наших добрих жеља веселије заузме код Бога, нека нам на уму буде наша српска школа и просвјета. То је чиста и света помисао с којом можемо приђазити и треба да приђазимо к светом храму, као с поштаницом и уљаницом.

О, српска браћо и сестре! То нам је оставио свети отац Сава, на тешки Божји аманет.

Школа, српска школа, огњиште је, почетак и темељ просвјете, а, просвјета је сила, која рашчерује таму незнања и просвјећује у небесној истини светог јеванђеља.

Просвјета је сила, оштрија од мача, и она може изглиједити многе наше пред и по косовске невоље.

Она је колос од којег се покреће срећа, величина и благостање народа.

Она је снага по којој се мјере, познавају и поштују народи.

Она је *добро*, без којег и не може да буде народа: сретна и честита, славна и напредна, угледна и поштована.

Она је *лијеви глас*, који народе уздиже над недогледним висинама, да њих други, непросвијећени, гледају као на особиту красоту и завидну поштовану величину.

Она је *љубав* истине — свање: „Божја шћер“, која загријава сву васељену.

Она је *извор* свију побједа, које покреће правда и истина. Сила свјетлости њене облагорођује срце, оплемењује душу, а ум и разум знањем обасјава.

О, драгосници моји! Просвјета је пут, који из славе у славу води и у царство небесно уводи.

О, што нам још она није?! Плодови доброте њене не могу се избројити као ни зрна мрског пијеска.

Приласећи ми к светом храму, угодићемо Богу и Божјем свецу, којем је храм посвећен, ако разнесемо кесу и кесицу — и на просвјету нашу приложимо пару — и парицу. Тај могући дар, не ће Богу и свецу мрвнији бити од свијеће воштанице и смирна и тамјана за кадионице; јер то је дар на олтар просвјете оног рода, од којег је и свети Сава и други многи свеци и јунаци поштењаци и угледници, који с дјелима својима себе и род прославише у Богу и свијету.

А и срамота би била и убила имућне Србе и Српкиње, да на њихов прилог изгледају: „Просвјета“ у нашем шехер Сарајеву; „Привредник“ у бијелом брацком Загребу, „Српска Зора“ у нашем виловитом Дубровнику и многе друге на разним мјестима основане напредне и просвјетне установе. О, помажимо их,

Јер, гдје сунце просвјете не гријe
Ту од мрског мрака народ мрије;
Без ње би нам домовина била
Као вила без хитријех крила.

Прилажимо и потпомажимо их, у Господу љубезни, а он ће нас сједињавати духом, истином и љубављу, и неће допустити да нас „*прождере огањ*“ ни да нас „мач исјече.“[1])

И почиваће над нама Божји благосов. Бог ће бити с нама и Он ће нас: „*оснажити, утврдити и умножити.*“[2]) О, нека та светиња Божја — буде с нама и у сред нас до вијека,[3]) па, с поуздањем пјевајмо Пресветој Богородици:

Возбранной Воєводѣ побѣдительная, яко избавльшеся ѿ злыхъ, приступаемъ Твоемѹ Честнаго Образа Ѣдчице Ѣѥ, и сѣтлѹ сотворяемъ празднество Срѣтенїа Твоегѡ, и обычнѹю зовемъ Ти: Радѹйся Невѣсто Неневѣстнаѧ.

(Празнич. кон. чл. 8.).

[1]) Прор. Наум, 3. 15.
[2]) Прор. Језек, 37. 26 и 27.
[3]) Прор. Језек, 37. 28.

Књижевне оцјене и прикази.

Историја српске књижевности, састављо Јован Грчић. *Друго поправљено издање са сто и четири слике. У Н. Саду. Издање срп. књижаре и штампарије Браће М. Поповића, вел. 8° × 368. цијена 4 круне.*

(Свршетак.)

Међу књижевницима, који су радили у истом правцу као Доситије, јесу Јован Ат. Дошеновић и Лука Милованов Георгијевић. О овој двојици пјесника а особито о Луци Милованову требало се мало више забавити!

Остало су мање више библиографски подаци, па да су и ти тачни, хајде де, као н. пр. Атанасија Стојковића дјело Кандор није Роман. То је филозофско-поучни дијалог у стиховима између филозофа старца и младога Кандора. У питању српскога књижевнога језика заступа ово мишљење у предговору Кандора: Что языка касается, славянскому слѣдовати не могохъ, ибо выше чтецевъ находятся невѣдущихъ; сербски со всѣмъ просто писати не хотѣхъ: мню, да овымъ начиномъ и едной и другой страны удовлесотворихъ[1]). Што је интересантно, г. писац је упозорен од критике на ову ствар, но узалуд.

Из овога раздобља споменућемо још Рајића, оца српске историјографије. Ова маркантна појава врло слабо је окаракгерисана. Прво требало је што рећи о његовом богословском раду, је ли стекао овдје каквих заслуга; даље о његовим пјесничким производима, особито о тенденцији прерађене трагедије о цару Урошу V. Особито је требало окарактерисати његов историјски рад. Да ли има каквих тенденција и одлика? И он као и Доситије а још прије Орфелин у свом Магазину имају заједничку тежњу ширења просвјете, само што им се путеви не слажу.

Пошто смо на крају првога одсјека и тиме се приближили Вукову раду, то ћу да учиним овдје неколике напомене опће природе.

У овом одјељку требало је говорити о зачетку поезије настале под страним утицајем: лирскога, епскога и драмскога садржаја, о врстама стихова, о језику у опће, о припремању терена за сљедеће генерације, у колико није било о овим стварима горе говора, које ће с Вуком на челу повести коло народно.

2. Од Вука до Даничића. Као до сада у пријашњим приликама, тако и овдје врло је слаб увод написан за ово раздобље. Нити се цртају прилике које су за Вука биле од огромних посљедица. Шта је Вука управ начинило оцем новије српске литературе? — нити се износи круг оних људи, који су давали у дугом низу година снажан отпор Вуковим идејама. Ту су два противна правца оличена у двије маркантне личности: Вук и Стратимировић, двије идеје, које једна поред друге не могу остати, једна мора да пане. Ко хоће да пише историју наше литературе, треба да уочи ова два правца, и да према томе групише и писце, те ће се тако приказати прави развој борбе између ове двије струје. Овдје не ваља хронолошки принцип, него реални. То би приказивање имало у себи и мало драматскога ефекта. На једној страни видити уважене личности, које се држе старога, бројно и угледом надмашују другу страну. На другој шака младих људи која руши и обара као горска бујица све предрасуде, и све освештане форме. Али то није онај временљак, који за собом оставља пустош, него јак горски поток, пун снаге и свјежега као кристал чистога напитка, крај кога се у

[1]) Dr. Јов. Радовић о. с. 27 вдц.

хладу можеш тихо да одмараш, ако му нема препона. Видиш, како мала четица из дана у дан расте а стара опада. Г. писац није то запазио, па је сврстао послије Вука писце: Давидовића, Ј. Вујића, М. Видаковића и т. д., послије Бранка Јов. Суботића, Грујића, Новића; иза Шапчанина пјесника и *новелисте* долази зачетник *новеле* Богобој Атанацковић и др.

Пређимо на детаљније разматрање! И ако је о Вуку било доста говора у нашој литератури, како се види из напомене г. писца, од великих капацитета, то ипак није Вуков рад добро приказан. Није тачно приказано колебање Вуково како у дијалекту, тако с почетка и у правопису. Могло се што рећи о узроцима тога колебања. А што је врло важно, нигдје не говори о критичком дару Вукову. Само прочитати његову рецензију на дјела Видаковићева, па да се одмах уочи снажан критички дух. — Овдје да речем што и о народним умотворинама! Никако се не могу сложити с г. писцем, што је говорио у напомени, ма и подужој, о народним умотворинама. Моје је мишљење, да је требало говорити о народним умотворинама с почетка књиге и то је требало, да послужи као увод у Историју литературе. Ова усмена литература живјела је прије почетка словенске писмене литературе. Трагова ћемо наћи и у данашњим умотворинама, које живе у народним устима. И данас ћете чути гдје слијепи гуслар пјева у Смрти М. Краљевића, да не ће погинути ни од мача ни од кога јунака »Већ од бога од старог крвника«. То је траг из политеистичкога живота наших отаца.

Код Ј. Вујића очекивали смо, да ће нам коју рећи о његовом драмском раду, о саставу драма, о манама и добрим странама, о његовој љубави према позоришту, о путописима и т. д. Мјесто свега тога нижу се називи књига и биографски дата без коментара.

За Видаковићеве романе могло се што више рећи као и о њиховом утицају на сљедеће романописце и шта је то, што примамљује и данас читалачку публику, да чита његове романе. Да ли наивни тон приказивања или што прича из славне српске прошлости ?

Ни приказ Симине поезије не може нас потпуно задовољити. Само није сасвим раскрстио са псеудоклацизмом. У дикцији и бујности је тако силан, да му недостаје ријечи, којима би дао одушка, за то има осим русизама, српске словенштине и турских ријечи велик број кованица. Врло је згодно у мало ријечи окарактерисао ову страну Симину Св. Вуловић говорећи о Ђ. Јакшићу у Отаџбини). (в. »Отаџбина« год. I. књ. I. стр. 128 вдц.).

Уз Србијанку требало је истаћнути и Зорицу, послије Србијанке најбољи умотвор Симин.

Иза Симе требало је одмах говорити о његову генијалном ученику, прослављеном пјеснику Горскога Вијенца Симин дух је оставио видних трагова у поезији Владике Рада, осим народне музе.

За Лучу Микрокозму се обично вели, да је настала под дојмом Милтонова Изгубљеног Раја. У колико је то оправдано, не могу се овдје упуштати, али мислим, да нећу погријешити, ако покажем и на друго врело, одакле је пјесник своју грађу црпао и својом генијалном фантазијом искитио а то је: *богомилско учење*, које се задржало, ма и апокрифно у народним умотворинама.

Кад је споменута историјска подлога за Лажнога цара Шћепана Малога, то је требало учинити и за Горски Вијенац. Требало је споменути, да се налази и хумористичних мјеста као н. пр. она о попу Мићуну. Најновији период, чини се,

да је задао г. писцу грдних мукâ. Књижевна је продукција нагло порасла, на њеној пијаци има врло много еспапа али и врло различна и по квалитету и квантитету Ту раде и звани и незвани, а ових посљедњих као да ће бити на жалост више Разне су струје настале са репрезентантима различне вриједности Овдје се може обрађивати с корисшћу литерарна историја, ако се оцртају ти правци и према томе се сврставају писци у поједине скупине. Тако би се истом могла изнијети бар приближно литерарна слика најскорије прошлости и садашњости. У том би случају била дужност нагласити писце првога реда па тек другога а мање и незнатније сасвим испустити. Тад би се могао видјети, шта смо и колико вриједимо. Све то не би прешло граница ове књиге и тек би онда била „Leitfaden". Али овдје треба озбиљнијега рада, више студије и критичкога погледа но све то као да недостаје г. писцу.

У посебној рубрици иза говора о Летопису могло се проговорити опширније о часописима, у колико су били од утицаја на развој лијепе књиге.

На требало је посветити неколико ријечи о критици. Да ли је на висини свога позива, је ли од користи за напредак лијепе књиге и да ли има посебних правила То би требало рећи уједно с разматрањем о главнијим принципима естетике, изнесав уједно неколика наша естетичара.

Јована Суботића дјела нијесу никако процијењена; нема ту карактеристике ни за лирику ни за епску ни драмску поезију а ни о језику нема говора. Није оцртан ни приповједачки дар. На није споменуо ни његове знатне автобиографије.

Тако су да се уставим код већих књижевника, исто мало или нимало критички оцијењени Љ. Ненадовић, Ј Сундечић, а особито Ђ. Јакшић, Змај, Л. Костић, Б. Атанацковић, Ј. Игњатовић, Матавуљ, Веселиновић*). Више што смо очекивали, да нам каже и о В. Илијћу и о његовој пјесничкој школи. Војислав је пјесник образоване класе те тешко да ће игда продријети у шире слојеве нашега народа Он је пјесник елите, како то негдје неко рече. Једна од најљепших страна његове поезије је мелодичност верза. Најмелодичнија проза је у приповијеткама Лазе К Лазаревића а у везану слогу је Војислав први мајстор. Он се одушевљава стародавном прошлошћу. Он обожава, ако се тако може рећи за пјесничко усхићење, силнога Јаху уз Јупитра, несташнога Љељу уз раскалашног Купида, час га заноси против богова револуционарни Пигија, а у Рибару, том Демон Фаустовом проблему износи апотозу љубави, која је тако силна, да окорелога Демона, принцип зависти и злобе, може из моралне провалије да подигне.

Још ћу да нешто споменем о Ђ. Јакшићу. Јакшић је био худе среће, што је пјесник изрекао: »У свету, брале, нема љубави!« Код њега је превлађивала туга, али не сентиментална као код заљубљена гимназијалца или шпарице, него љута мушка невоља која измамљује из груди очајнички крик уз грмљаву ријечи: »На колјена!«

Друга врло карактерна слика његова генија је необична осјетљива нежна љубав према мајци, било својој, било туђој. Прави син Српкиње мајке! Одатле је потекла она, можда најљепша, најсавршенија а дубином и искреношћу осјећаја најбоља пјесма у свој нашој литератури, а да се и не осврнемо на класичан опис! Дâ, Јакшић је пјесник и сликар, гдје га кичица издаје, ту допуњава поезија.

*) Ја их набрајам оним редом, којим се наводе у Историји овој.

Чим се одликују драме а чим приповиједетке?

Осталим литератима нећу да се бавим, којим је г. писац на жао учинио, не оцртавши њихова или никако (н. пр. Св Ранковић) или разбацано а врло површно (н. пр. Нушић, М. Глишић и др.). Некима не зна ни правога имена већ само псевдонима (Селимир Трнковић), а неке убраја у српске писце, који то нијесу ни по писању а још мање по осјећају (А. Г. Матош), па као да убраја и Кајкавце у Србе!

И историја хрватске литературе, ма г. писац ово назвао и »Додатком« слабо ће кога моћи, а најмање Хрвате, задовољити. То је управо Zerbild хрватске литературе. У цијлих нешто више од 29 страница заједно с 14 доста великих слика појединих књижевника да се може бар приближно оцртати развој хрватске литературе од Илирског Покрета па до данашњих дана! Ту је заступљена и знанствена радња! У тако уском оквиру није се могло ништа темељно рећи.

Дај да се што каже и о језику! Језик је доста добар, али има по нешто што се ни гимназијалцу не би могло опростити. Тако читамо на више мјеста: у Винковцих, Добринцих, Карловцих и т. д. Оваким облицима нема мјеста у литерарном језику, ма се тако говорило не знам гдје. Тако исто чудновато је, да г. писац не зна кад треба употријебити »обоје«. Говорећи о св. Сави и оцу му Немањи (стр. 13) наставља »Њих двоје (!!!) онда намере и т. д.

У транскрипцији личних имена није вазда конзеквентан: Јурај Буро, па и транскрипција црквено-словенских ријечи могла би бити боља.

Да завршимо о г. писцу! Г. пишчев потхват заслужује сваку хвалу, јер нам је потребна ручна књига, у коју би свако радо завирио да се оријентује о појединим фазама развитка наше књиге. То нам треба као кора хљеба, и та се потреба осјећа све више из дана у дан. Кад ћемо већ добру књигу о овој ствари добити, можда је питање врло краткога времена. Тим би се требало да забаве наши одлични и признати естетичари и критичари. Наш млади универзитет са својим одличним снагама треба да даде иницијативу. Појединац то не може извршити. Најбољи је доказ ова књига.

Г. писац је уложио огроман труд у сакупљању материјала, те се бар ово може похвалити и ако изазове на рад спремније силе, њезина ће важност бити прилична у литератури литарне историје. Читав рад носи на себи знак великога труда и воље, али више ништа.

Израда је врло слаба, папир је опакав, на коме се штампају романи за грош. Има погрешака чак и на првом листу, те се морало исправљати! Али ни то није потпуно исправљено. Гдје је година штампања? Још је слабије са израдом слика. Њима није књига добила ама баш ништа. Н. пр. Раљине, Зелића, Вука, Вујића, Магарашевића, Змаја, па онда оне, што су пресликане с карата Мале Библиотеке.

Рељево. *Dr. Васо Зрнић.*

Вођ по светом еванђељу. С руског допунио *Милан Н. Милутиновић*, ђакон, кандидат богословља. Београд. Штампарија К. Наумовића 1906. Цена 2 динара.

И опет једна књига у српском преводу са мистичним натписом »с руског«. Сирота аутори, шта су Богу згријешили, да им на рођеном дјелу имена ускрћују, а међутим истичу своје »допуне«. Колико је за осуду овакав начин кријумчарења у књижевности, толико се морамо чудити, како да се преводилац и допуњач

није умио снаћи у дилеми: јер ако је неко дјело празно, да се мора »масом нових ријечи« надопунити, онда зашто тој »маси нових ријечи« није додао још коју маснију масу нових ријечи, па према практичном појимању сврхе оваке књиге згодно је удесно за оне, којима је намијењено? Овако нам ова књига поред свих својих иначе прилично добрих страна изгледа непотпуна при свој тој »маси нових додатих ријечи«. А зашто? Зато, што је у њојзи на многим мјестима само голо набрајање појединих мјеста из Св. Писма без ма и најкраћег егзегетског тумачења те то голо набрајање није од користи никоме: ни оном, који не зна наћи који текст из Св. Писма, ни овом који зна наћи, а не зна протумачити. Овакве би књиге требале да буду попут енциклопедијских рјечника, а за то треба труда, трошка и много пажње и штудије Онда би овака књига сваком била од користи и рачунала би се у прве и најкрасније књиге богословске књижевности. Иначе и овако можемо књигу браћи свештеницама препоручити ради лакшег цитирања св. Писма и ради неких мјеста, довољно и добро протумачених, не бисмо ли омогућили друго издање ове књиге надајући се, да ће нам наде а и сама књига испуњене бити. *В. Б.*

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У овоземној цркви.

Извјештај о раду X. сједнице епархијског црквеног суда у Бањалуци од 30. новембра (13. децем.) 1906. године под предсједништвом Његовог Високопреосвештенства господина Митрополита Евгенија. — Извјештен је овоепархијски савјет о постављању вјероучитеља Ђ. К. у С. ради дозначења и у своје вријеме исплате истоме у ту сврху одређеног хонорара. — Свештеник и надзиратељ Л. Ђ. премјештен је на парохију Драксенић, а на његово мјесто постављен је за привременог администратора и надзирателя свештеник С. Д. — На парохију бањалучку постављен је за привременог администратора досадашњи парох бистрички Н. П. — Свештеник јелићки С. П. премјештен је у Вијочине, а на његово мјесто постављен је свештеник Ц. Ш. — Јеромонах С. В. премјештен је из Сводне у Хадровце, јеромонах Г. В. из М Моштанице у Сводну, а јеромонах С. Ш. из Х. у М. Моштаницу. — Свештенику Ј. Ј. у корист његове жене обустављена је једна половина берива у име бира. — Молба свештеника Л. Н. ради помиловања прекинута је Митрополиту дијецезану на рјешење — Приспјела писмена мнења овоепархијског свештенства у ствари одвојења дјевојака прије вјенчања, уцјењивању младожења односно нових пријатеља и о похођењу вањшколске вјероначне наставе уступљена су на проучавање и стављање предлога свештеницима Д. З. и С. К — Одлука великог црквеног суда у ствари призива узета је на знање. — Свештеник Ц. Ш због истрагом доказане кривице кажњен је епитимијом од једног мјесеца дана у М. Гомионици, а свешт. С П премјештајем. — Катихизис игумана И. дат је на оцјену катихети Д. Г. — Великим црквеним судом проглашење »Источника« званичним органом узето је на повољно знање, а дужници су путем прота ономенути, да ступе у споразум с администрацијом листа и подмире своје дугове. — Рјешењем великог црквеног

суда преиначена је овамошња дисциплинарна пресуда изречена против свештеника М. В. и свјетовњака Л. Н. и П. Н. — У смислу отписа земаљске владе у Сарајеву упозорено је чиновништво путем свештенства, да у недјеље и празничке дане похађа цркву под пријетњом црквено просвјетне уредбом одређених последица. — Молба свештеника О. Г. за подјељење парохије у овој епархији одбијена је. — Путем прота наређено је овоепархијском свештенству, да у будуће за крсни лист и лист слободног стања, било да те исправе издаје заједно или сваку на по се не смије наплаћивати више од 4 круне. — Путем проте позвати су Б. Д и Н. Ст., да наведу конкретне случајеве, гдје им је свештеник узимао преко таксе. — Потврђен је избор свештеника у Глинници. — Свештеник Ј. М. постављен је администратором на парохију Дабар. — Обавијештена је Јулијана удова иза покојног јереја С. Р., да јој је дозначена на исплату мировина. — Расписан је стјечај на парохију Бастасе. — Дат је налог протама Т. и Б. гр., да им синови под њиховом одговорношћу воде протопрезвитерска звања. — Дозвољено је управи М. Гомионице, да од села Громошње послужује оне куће, које неће уз Козицу а свештенику је наређено, да гледа људе придобити за се. — Рјешење великог црквеног суда у ствари постављања и премјештења администратора узето је на знање. — Позван је свештеник Д. С. да предложи овамо исправе, на основу којих је свршио препорна вјенчања. — Свештеник виноки ослобођен је дужности литургисања у цркви мјешаначкој. — Одговорено је свештенику М. П. да се овдје остаје код тога, да сви они свештеници, који нијесу за сталне парохе именовани, морају подлећи избору. — Путем проте у Ђ. позвано је свештенство, да неуредности звања доведе у ред. — Позвани су свештеници П. Ш. М. П. М. Т. и С. П. и др. да за годину 1905. надзирателју поднесу исказе вјенчаних и плате вјенчанице. — Упућен је надзиратељ С. К. да у пријавној ствари против свештеника Л. О. проведе истрагу о трошку пријавитеља — Молба канцеловоепархијског црквеног суда Н. К. препоручена је у Сарајево ради примања његовог за члана свештеничко-удовичког мировинског фонда. — Послано је 9 бракоразводних тужба на покушаје помирења — Странкама на одговор послано је 5 формалних бракоразводних тужби — Подијељено је право 4-ци, да поднесу формалне бракоразводне тужбе. — Наређено је 9 бракоразводних пресуда. — Расписан је 1 едикт.

Осим горе истакнутих рјешено је још много других текућих ствари, од којих су неке узете на знање, послате на извјештај или овоепархијском одвјетнику на мнење и стављање предлога у ствари, стављене у архиву, неке опет достављене странкама на изјашњење, одговор, протуодговор и т. д. *А—а Ј—вић.*

Извјештај о раду IV. сједнице епархијског црквеног суда у Мостару, држаној 7. јуна 1906. године, под предсједништвом Високопреосвештеног Господина Митрополита Петра Зимоњића.

Рјешени су предмети под записничким бројевима: 389—506 ех 1906. Између њих:

Парохијском звању у Автовцу дато је упутство, гледе вјенчања Марка Рајића са римокатол. Францишком Глекчер. — Управи Мировин. фонда спроведена је молба Гопе, удове упокојеног свештеника Козића, да јој се дозначи пензија. — На захтјев црквено-школског одбора у Мостару, да Црквени Суд у будуће споразумно са њим одређује програме о црквеним свечаностима, одговорено је, да, што се тиче времена, када богослужење почиње, одређује ова Духовна Власт,

а односно реда изван цркве, да му се може удовољити. — Одбијена је молба Пера Бошковића са Борија (загорска пар.), да се разведе од своје дамлансане супруге и другом ожени. — Њег. Високопреосвештенству уступљена је молба парох. звања у Добрићеву, о дозволи обновљења цркве на Моску. — Узето на знање, да је М. П из Г. повукао своју тужбу против тамошњег пароха Ј. П. — На молбу Риста Тошевића и другова му из Фоче, да се ослободе од тамошњег пароха Ј. К., одговорено је, да ће Његово Високопреосвештенство приликом своје овогодишње каноничке визитације на лицу мјеста ствар извидјети, а дотле нека похађају цркву и врше религиозне обреде. — Наређено је протопрезвитеру столачком, да сазове подручно свештенство те изабере, на мјесто упокојеног почасн. члана Цркв. Суда О. Козића, другог члана за ову трогодишњу периоду. — На молбу Ђ. Перишовића, надзирателя билећког, да му се исплате трошкови, учињени приликом прегледања подручних парохија у год. 1904. и 1905. ријешено је: замолити епар. просвјетни савјет, да позове тамошње црквене одборе, да исплате надзирателју Перишовићу вишеспоменуте трошкове. — Парохијском звању у Кифином селу достављена је на изјашњење молба Шћепана Кимбарде, да му се опоји и у гробље пренесе супруга Симана, која се је у лудилу објесила. — Узето на знање, да је удовољено молби Вид. Паражанина, пароха корјеничког, те му је издато увјерење о његовом парохијском годишњем приходу. — Узето на знање, да је удовољено молби Јова Јеремића из Фоче, да му супругу опоји В. Кандић, парох јабучки. — Пароху месарском Ј. Поповићу саопћена је, ради равнања, записничка изјава лушког пароха Ј. Одавића, да ће се примити послуживања месарске парохије. — Тужба црквн. одбора у М. проти тамошњег пароха, достављена је последњем на изјашњење. — Поново је позван црквени одбор у Калиновику, да пошаље 200 круна у име предујма за путне трошкове изасланика Цркв. Суда, да на лицу мјеста извиде постојећи спор међу тамошњим парохом и црквеним одбором. — Парохијском звању у Т. достављена је на изјашњење тужба тамошњег црквн. школ. одбора у којој се тужи на свог пароха. — Парохијском звању у Бечу достављен је крсни лист Васе Попаре из Фатнице под условом, да пошаље овоме Суду 3 круне за пристојбу и 1 круну за биљег. — Узето на знање, да су изабрани и потврђени за мостарске парохе Јован Муцовић, досадашњи администратор мостарски, Никола Којо, парох благајски и Душан Крњевић, администратор закањски. — Узето на знање, да је дозвољено В. Кандићу, пароху јабучком, да може сахранити Ника Огњановића из Фоче. — Узето на знање, да је добивено 6 парохијских статистика и 2 исказа о проповиједању. — Осим тога ријешено је, поред споменутих, још 21. брачно питање, од којих су нека упућена парохијским звањима на изјашњење, неке су странке позвате на измирење, неким пак молитељима подарено од стране Његовог Високопреосвештенства снисхођење у погледу сродства и црквених огласа и т. д.

В. Ристић.

Митрополија црногорска.

Нови архимандрит Досадашњи професор задарске богословије високопречасни госп. протосинђел *Кирил Митровић* произведен је на дан св Николе у катедралној цркви митрополије цетињске за *архимандрита* и као такав постављен за настојатеља манастира Острога.

Званични огласи.

Епархијски црквени суд у Сарајеву.

Број 1627. ех 1906. **Стјечај.** 2—2

На једно питомачко мјесто из стипендијске закладе блаженопокој. АЕ и Митрополита *Ђорђа Николајевића* отвара се стјечај до 1. јануара 1907.

Могу се јавити великошколци Босанци и Херцеговци.

Молби ваља приложити: крсни лист, свједоџбу о испиту зрелости и о евентуалним колоквијама, индекс, свједоџбу љечничку и свједоџбу надлежног парохијског звања, да је молитељ као и породица којој припада, доброга религијозног и моралног владања.

Изабрани питомац имаће не само на вријеме колоквирати и испите полагати, него уз свагдашње примјерно морално владање и религијозним дужностима задовољавати.

Из сједнице епархијског црквеног суда, држане у Сарајеву 29. новембра 1906.

АЕ и Митрополит Дабро-босански:
Николај, с. р.

Епархијски црквени суд у Бањалуци.

Стјечај. 2—2

Овим се расписује стјечај ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Бастасима у протопресвитерату босанско-петровачком с пријавним роком до 1./14. фебруара 1907.

Молбе ваља поднијети овом епархијском црквеном суду и уједно им приложити свједоџбе о свима како богословским тако и прије богословије свршеним наукама.

Парохија Бастаси броји 380 домова са 3150 душа, и нема парохијског стана.

Из сједнице епарх. црквеног суда, држане у Бањалуци 30. новембра 13. децембра 1906.

Предсједништво.

Епархијски црквени суд у Д. Туали.

Број 1847 ех 1906. **Едикат,** 2—3

којим се Стојна Тројановића из Брезова Поља, законита супруга Саве Станковића, тежака из Магнојевића, позива, да се у року од три мјесеца по увртењу и проглашењу едикта овоме епархијском црквеном суду писмено или лично пријави и свој стални боравак означи, или постављеног јој заступника, преч. г. Николу Шкорића, пароха вршанскога довољно упути, или другог заступника именује и овом суду пријави пошто ће се иначе заметнути брачни процес са службено постављеним заступником спровести и довршити.

Из сједнице епарх. црквеног суда, држане у Д. Туали, 12. децембра 1906. год.

Предсједништво.

Епархијски црквени суд у Сарајеву.

Број 1482/1906. 1—3

Оглас.

Јавља се оптуженој Катарини супрузи Митра О. Џабића трговца из Б. Вишеграда, да ју је муж њен Митар због прељубе и бјегства јој у сврху развода брака код овога црквеног суда утужио. Катарина се позива да се до 5./18. марта 1907. свом мужу врати, или своје боравиште назначи, пошто ће се иначе тужба мужа њеног уважити а парница и без ње са уредовним јој заступником крају привести.

Из сједнице епархијског црквеног суда држане у Сарајеву, 29. новембра 1906.

АЕ и Митрополит Дабро-босански:
Николај, с. р.

Епархијски црквени суд српско-прав. Митрополије зворничко-тузланске.

Број 1623 ех 1906.

Оглас,

којим се боравком својим непознатој Милки рођ. Купрешаковићевој из Кожуха, законитој и одбјеглој супрузи Обрада Пејичића из Осјечана, јавља: да је дозвољен писмени поступак на развод њезина са Обрадом постојећега брака, те да је бракоразводна тужба уручена службено постављеном јој заступнику, часн. г. Ђорђу Петровићу, свештенику и пароху осјечанском, с којим ће се брачни процес довршити ако Милка не би лично или преко другог заступника своју одбрану прихватила односно већ постављеном заступнику потребна упутства дала.

Рок одговора и пријаве отвара се до 1. јануара 1907.

Из сједнице епархијског црквеног суда, држане у Д. Тузли 23. новембра 1906.

Предсједништво.

Епархијски црквени суд у Д. Тузли.

Број 1624 ех 1906. 2—2

Оглас,

којим се јавља Кости Сусаковићу, боравком непознату, да је бракоразводна тужба Јоке рођ. Новаковића из Црквине, његове напуштене законите супруге, предана на одговор, службено постављеном заступнику Костину ч. г. Димитрији Димитријевићу, свештенику у Б. Шамцу, с којим ће се дозвољени и тијем отпочети писмени поступак спровести и брачни процес довршити осим случаја да се Коста јави лично или преко другог заступника своју одбрану предузме, или постављеном замјеннику потребна упутства дадне.

Рок одговора и пријаве отворен је до 1. јануара 1907.

Из сједнице епархијског црквеног суда, држане у Д. Тузли 23. новембра 1906.

Предсједништво.

»Источник« излази у свескама досадашњег формата на 1½ табака сваког 15-ог и пошљедњег дана у мјесецу. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.

УНИВ. БИБЛИОТЕКА
В.К. Бр. 4839

Б 10
4763

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

УРЕДНИК:
протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, проф. богословије.

ГОДИНА ДЕВЕТНАЕСТА.

1905.

ГРАДСКА БИБЛИОТЕКА САРАЈЕВО

САРАЈЕВО
ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА РИСТЕ Ј. САВИЋА.

Библиотека
ЈОЦЕ ВУЈИЋА
у Сенти